Borrower's No.	Issue Date	Borrower's No.	Issue Date

۷۸۶

بعون صناع خلاق زمین و زمان

الحمد للہ والمنۃ کہ دریں زمان میمنت عنوان کتاب لاجواب و نسخہ نایاب

مونس ہر کس مسمی بہ

عجائب القصص سنہ ۱۳۴۵ھ

مشہور بہ

قصص الانبیاء فارسی سنہ ۱۹۲۶ء

حسب فرمائش

حاجی چراغ الدین سراج الدین تاجران کتب لاہور کشمیری بازار

در مطبع اسلامیہ لاہور باہتمام منشی منظور الزمان طبع شد

کتب مندرجہ کے علاوہ ہر قسم کی کتابیں مندرجہ ذیل پتہ سے مل سکتی ہیں

ظہیر السالکین ترجمہ اردو غنیۃ الطالبین

اے عاشقان دین مصطفوی و اے تشنگان طریق محمدی ہمنے یہ کتاب بڑی کوشش و جانکاہی۔ اور عرق ریزی و صرف زرکثیر کے ساتھ ظہیر السالکین ترجمہ اردو غنیۃ الطالبین طبع کرایا ہے۔ یہ کتاب اللہ والوں کو توحید کا رستہ بتانے والی ہے۔ خدا سے ملانیوالی ہے۔ دنیاداروں کے واسطے اس میں ہر قسم کا خزانہ موجود ہے۔ جس سے ہمیشہ کے واسطے بہبود۔ کتاب کیا ہے اسم اعظم کا دریا بہ رہا ہے۔ جسکا جی چاہے اسمیں سے دُرِ بے بہا نکال لے۔ شریعت اور طریقت دونوں کے دفینے سے معمور۔ اگر اس کو سرنایاب سے منہ موڑیں دین و دنیا دونوں چھوڑیں۔ دوڑو اور اسکو ہاتھ سے جانے نہ دو۔ ورنہ ایک مدت تک کف افسوس ملنا پڑیگا ؎

مبداء فیاض بھر دیتا ہے کشتی بے سوال
بحر رحمت کو حباب آرزو سے کیا غرض

قیمت صرف عہ

تحقیق الادیان اردو

مصنفہ خان بہادر میاں غلام فرید صاحب پنشنر اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنر رئیس اعظم بٹالہ ہے۔ یہ کتاب اپنی طرز میں بالکل نرالی ہے مصنف موصوف نے نیچری و دہریہ عقیدہ کی توریت۔ انجیل زبور۔ قرآن مجید و کتب اہل ہنود سے بحوالہ آیات تردید کی ہے۔ اور معجزات انبیاء و کرامات اولیاء مقربین و حال دوزخ و بہشت یوم نشور کا بیان مستند کتابوں سے کیا ہے۔ اہل شوق بہت جلدی منگوا کر مطالعہ فرماویں قیمت صرف عہ

شہباز شریعت

تصنیف لطیف عمدۃ الفضلاء عاشق سنت نبوی رأس المحققین فاضل اجل جناب مولانا مولوی نور محمد صاحب بھکروی اسوتروی نور اللہ مرقدہ و جعل الجنۃ مثواہ محشی بحواشی حامی شریعت جناب مولینا حافظ محمد بن بارک اللہ صاحب لکھوی غفرلہ۔ اس میں موجودہ زمانہ کے مبتدع فرقوں کا رد نہایت شرح و بسط سے لکھا ہوا ہے۔ بالخصوص فرقہ ضالہ کے اکثر معتقدات کی نہایت معقول طور پر تفضیح کرکے قرآن شریف اور حدیث مبارک سے جواب استنباط فرمائے ہیں۔ ہمنے نہایت ہی صحت و صفائی سے خوشخط تقطیع موزون اور عمدہ کاغذ پر شائقین علم کے لئے طبع کرایا ہے۔ اور بغرض فائدہ عوام الناس قیمت صرف دو روپیہ آٹھ آنہ مقرر کی ہے۔ (لعہ)

کشف المحجوب ظہیر المطلوب اردو

از طبع سرمست بادۂ توحید جرعہ نوش میخانہ تجرید عنقائے قاف قدرت شہباز آشیانہ قربت حضرت عالم الاکمل فاضل اجل حضرت مخدوم علی ہجویری ثم اللاہوری ملقب بہ حضرت داتا گنج بخش صاحب رحمۃ اللہ علیہ ترجمہ کیا ہوا مولانا حافظ حکیم شاہ ظہیر احمد ظہیری بدایونی۔ کتاب لاجواب صوفیائے عظام کیلئے صیقل قلب بہ مصداق اس امر کے ؎

گنج بخش فیض عالم مظہر نور خدا
ناقصاں را پیر کامل کاملاں را رہنما

مستان طریقت اور تشنگان حقیقت کے واسطے بہت ہی بے نظیر کتاب ہے۔ قیمت صرف ایک روپیہ آٹھ آنہ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ عہ

ظہور الاسلام پنجابی نظم

زمانۂ رسول کریم صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم سے خلفائے راشدین کے عہد تک تاریخی کتاب عربی میں قلمبند تھی۔ بہت جد و جہد اور کوشش سے ہم نے پنجابی نظم میں ترجمہ کرایا ہے۔ جنگ جمل اقوام مخالفین سے جو ملک عرب اور عجم میں ہوتے رہے ہیں۔ بہادران اسلام کا سچی تاریخ واقع پیش نظر کیا گیا ہے۔ تاکہ اہل پنجاب کو کسی عربی تاریخ کتاب کی ضرورت ہی نہ رہے۔ قیمت صرف ایک روپیہ ۔ ۔ ۔ ۔ عہ

نجم البرکات سچی موتی

تصنیف بے نظیر مولانا مولوی محمد ولپذیر صاحب بھیروی۔ درباره فضائل درود شریف استغفار۔ توکل یہ کتاب ہر مسلمان گھر میں ہونی چاہئے۔ قیمت ار

ترجمہ کنز الدقائق اردو

اس کتاب کا ترجمہ جو مبنی بر مسائل فقہ مثل قدوری عربی سے اردو میں طالب علمان علم فقہ کے مطالعہ کے لئے کرایا گیا ہے۔ قیمت صرف ایک روپیہ ۔ ۔ ۔ ۔ عہ

انیس الواعظین اردو میں

از فاضل اجل حکیم شاہ ظہیر احمد صاحب ظہیری یہ کتاب وعظ اور پند و نصائح میں مطابق آیات و حدیث آنحضرت سرور کائنات صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم جو مومنوں کے دلوں کو صاف اور پاک اور بدرجۂ عقوبت لانیوالی ہے اور گناہوں سے متنفر اور پرہیز کرانے والی ہے۔ جو لوگ گناہوں کو گناہ نہیں سمجھتے انکو عصیان سے بچانے والی بے نظیر کتاب ہے۔ قیمت ۔ ۔ ۔ ۔ عہ

ہر قسم کی کتب منگانے کے خواہشمند بنام حاجی چراغ الدین سراج الدین تاجران کتب بازار کشمیری لاہور آنی چاہئیں

ورسلا قد قصصنٰهم علیک من قبل ورسلا لم نقصصهم علیک

الحمد للہ کہ دریں زمان میمنت عنوان کتاب لاجواب و نسخہ نایاب مونس ہر کس مسمی بہ

عجائب القصص

سنہ ۱۳۴۵ھ

مشہور بہ

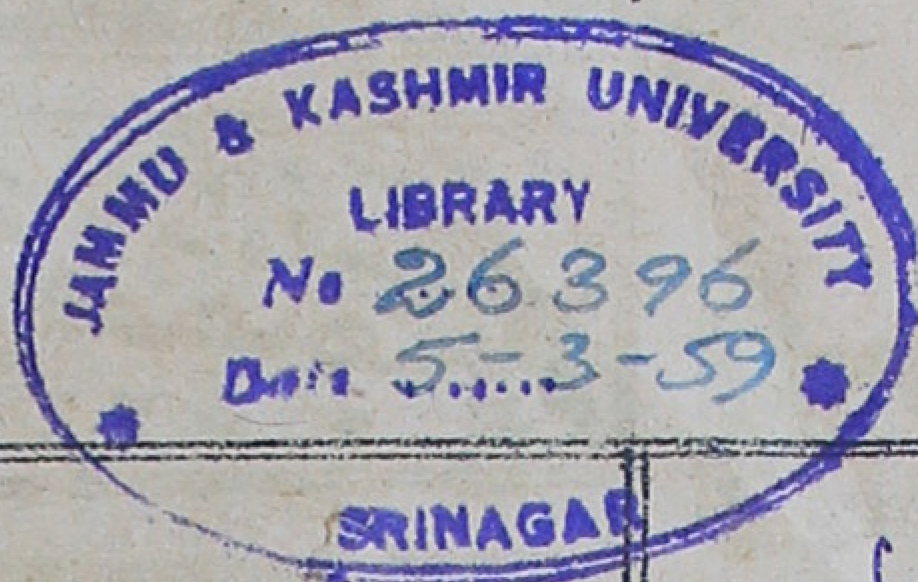
قصص الانبیا فارسی

سنہ ۱۹۲۶ء

حسب فرمایش حاجی چراغ الدین سراج الدین تاجران کتب بازار کشمیری لاہور

در مطبع اسلامیہ اسٹیم پریس لاہور طبع شد

باہتمام منظور الزمان مہتمم

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذی بعث النبیین مبشرین ومنذرین وارسل الرسل الی الاسلام والدین
هادین الی دار السلام وقائمین منادین لیس لبعیره وعجائبه غایاته وبصائره غرائبه نهایاته و
الصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد سید الانام وعلی آله العظام واصحابه الکرام الی یوم القیامة

جمیع اجناس حمد سپاس بلند اساس بے قیاس نثار درگاه مبدعی که بدائع و صنائع او رغائب مخترعی که عجائب او رانهایتی نه

نظم خدائی که هر دو جهان آفرید ز شور آب شیرین خوش آب آورد	بقدرت نگهداشت عرش مجید شب از روز و روز از شب آرد پدید	ز سنگ آتش آب از سحاب آورد درخت کش از چوب آرد پدید

منیری که آفتاب جهانتاب ز پرتو نور او ذره ایست خبیری که از عرش برین تا فرش زمین بلکه عالم جزو کل نتیجه جود اوست از بحر علم او هیچ قطره

پناه زمین و زمان او بود همه پیش علمش هویدا بود	که مکین و مکان او بود همون راز زمین و همو راز مان	بعالم خبیر هر چه پیدا بود همون آفریننده این و آن

حکیمی که بر قلم قدرت کامله و حکمت شامله نقوش مخلوقات را بر صفحه صحیفه هستی بنگاشت رحیمی که باعلام معجزات فوج باوج
رسل و انبیا را در رایات آیات کرده با شکوه اسل اجتهاد و اصطفا را که وسایط تکمیل نسمه انسان و وسایل تحصیل ایشانند بر افراشت

فرستنده انبیا و رسل بقدرت بر آورده گوهر ز کان	گزیننده بادیان سبل بحکمت نگهدار کون و مکان

و تحیت لا محدود و گره د فرخنده درود نا محدود بر جسم و جان نبی الانس و جان نو گل گلشن یقین بلبل بوستان دین خاتم گروه
انبیاء و مرسلین صدر صفحه صفا و بدر تیغه وفا شهسوار میدان نبوت و رسالت شهریار ایوان فتوت و جلالت ـــ

مقصود وجود اصل عالم	محبوب قلوب نسل آدم	سردفتر جمله کائنات است

سرخیل جمیع ممکنات است — موصوف صفات عالیات است — منعوت نعوت وافیات است

رسول الثقلین مقبول کونین دریای پیغمبری سرو بوستان سروری ماه تابان آسمان سیادت خورشید سماء سماحت و سعادت

آنکه رفعت ازو گرفت افلاک — شد مخاطب به خطبهٔ لولاک — شرف فخر دودهٔ آدم
روشنی بخش دیده عالم — سید الانبیاء و الرسل است — دیگران همچو جزو او چو کل است

فخر الانام فرخنده نام محمد مصطفی علیه الصلوة والسلام و بر آل اهل کمال و اصحاب و احباب

اولی الالباب او که متصف اند بصفات عالیه و متسم اند بسمات متعالیه

سالکان راه یقین همه شان — هادیان طریق همه شان
اوست بدر بدر و شان انجم — رضی الله دائما عنهم

بر روان پیروان اقوال و افعال او باد الی یوم المعاد والمیعاد معروض میدارد اضعف عباد الله القوی
عبد الواحد بن محمد المفتی که چون این فقیر حقیر کثیر التقصیر مجوز الالق تالیف منشور و تصنیف نمیدانست جرأت
برین نمیتوانست اما بالتماس بعضی اخوان الصفا و خلان الوفا شروع میرود در میان قصه‌های بعضی انبیا علیهم السلام و
ذکر نسب مدت العمر هر کدام که منتخب ست از بعضی تفاسیر مثل تیسیر و کشاف و کبیر و روزاء المصفر تبیان جامع البیان
و جلالین و قشیری و مدارک التنزیل و نیشاپوری و انوار التنزیل المعروف به بیضاوی و معالم التنزیل امام بغوی
و وسیط کواشی و عرائس و مغنی و لباب و عین المعانی و ینابیع و بحر المواج و زاهدی و کشف الاسرار و تفسیر ملا
یعقوب چرخی و مواهب علیه مشهور بحسینی و از بعضی کتب معتبرهٔ دیگر از سیر و غیره مثل بستان فقیه ابو اللیث
و معارج النبوة و شفای قاضی عیاض و شواهد النبوة و غیرها مع ایراد ابیات مناسب حال در بعضی ابواب

بطریقی که هر صغیر و کبیر — باشد از وی همیشه فائده گیر — اندر آن قصه‌های بی پایان
که سراسر معانی قرآن — بعد جهد و مشقت بسیار — آمد این نسخه قصص بسیار
روزگاری برو بسر بردم — تا چنین تحفه حاصل آوردم — هست این نسخه پیش اهل ضمیر
هم قصص هم حدیث هم تفسیر — ماخذ آن همه حدیث و نص است — نام او زان عجائب القصص ست
گرچه نثرست نظم آمیز است — همه شوق و نشاط انگیز است — نیست حاصل جو قصه‌های دگر
باد مقبول پیش اهل نظر — جز قبول نظر نمی خواهد — هیچ زینت دگر نمی خواهد

و این کتاب مشتمل است بر بیست باب هر باب متضمن بر چند فصل است

و ما توفیقی الا بالله رب الارباب و مسبب الاسباب و مفتح الابواب علیه توکلت و الیه متاب

باب اوّل

دربیان خلقت نور مایهٔ سرور سرور عالم حضرت محمد مصطفیٰ صلعم و آفرینش سایر مکونات از آن و دران دو فصل است

فصل اوّل در آفرینش نور مذکور و بعضے کائنات ازان فصل دوم در خلقت هفت آسمان و زمین و تفصیل عالمین و غیر این

باب دوم

دربیان خلقت نبی الجان یعنی جنیان و ذکر عزرائیل یعنے شیطان و در آن دو فصل است

فصل اوّل در آفرینش نبی الجان و سکونت ایشان بزمین فصل دوم در احوال شیطان لعین لعنة الله علیه

باب سوم

در ذکر احوال ابو البشر آدم و ذکر اولاد او و در آن نه فصل ست

فصل اوّل در خلقت قالب آدم علیه السلام

فصل دوم در تعلیم اسما و سجود ملایک او را و در آمدن او جنت الماوٰی و آفرینش حوا علیهما السلام

فصل سوم در انتقال آدم و حوا علیهما السلام از جنت بدنیا

فصل چهارم در پیش آمدن محن و الآلام مر آدم و حوا را در دنیا

فصل پنجم در قبول توبه آدم و حوا علیهما السلام

فصل ششم در تولد و تناسل آدم و حوا و ذکر کشتن قابیل هابیل را

فصل هفتم در اخراج ذریت از پشت آدم علیه السلام و پیمان گرفتن خدای تعالیٰ از ایشان۔

فصل هشتم در بعثت آدم علیه السلام و ذکر وفات و مدت عمر او علیه السلام۔

فصل نهم در بعثت شیث بن آدم علیهما السلام

باب چهارم

دربیان احوال حضرت ادریس علیه السلام و دران سه فصل است

فصل اوّل در ذکر نسب رسالت ادریس علیه السلام فصل دوم در قصه هاروت و ماروت که هر دو فرشته اند

فصل سوم در بر آمدن ادریس علیه السلام بآسمان

باب پنجم

در ذکر قصه نوح علیه السلام و فرزندانش و دران چهار فصل ست

فصل اوّل در ذکر نسب و رسالت نوح علیه السلام

فصل دوم در رسیدن فرمان الٰهی حضرت نوح را بساختن کشتے و معامله قوم با او بر وجه درشتی و زشتے و رسیدن طوفان و درین فصل است ذکر حبامت

و طول قامت عوج بن عنق

فصل سوم دربیان وقع طوفان و ذکر وفات و مدت عمر حضرت نوح علیه السلام

فصل چهارم در رسالت سام بن نوح علیهما السلام

باب ششم

باب یازدهم

در بیان احوال حضرت ایوب علیه السلام و در آن دو فصل است

باب دوازدهم

در قصه حضرت شعیب علیه السلام و در آن دو فصل است

باب سیزدهم

در بیان موسی و هارون علیهما السلام و در آن ده فصل است

باب چهاردهم

در قصه حضرت الیاس و در آن سه فصل است

باب نوزدہم

در احوال حضرت عیسیٰ ابن مریم علیہ السلام و در آن سہ فصل ست

باب بستم

در ذکر بعضے احوال حضرت خاتم الانبیا سید المرسلین حضرت محمد مصطفےٰ صلعم و در آن پنج فصل است۔

باب اول در بیان خلقت نور مایہ و سرور عالم محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم و آفرینش سایر کائنات و در آن دو فصل است

فصل اول در آفرینش نور مذکور صلعم و بعضے کائنات ابیات

بنام خداوند دنیا و دین	برآرندہ آسمان برین	ہمون آفرینندۂ نور و نار
رسانندۂ روزی مور و مار	چسان بیتوان بود اوصاف او	کہ از حد برونست اصناف یار

برادر بابرنی خاطر و صحاب بصایر پوشیدہ نماند کہ در مدارج النبوۃ آوردہ کہ چہار حدیث در بیان محدثان شرقی یافتہ ہر یکے ناظر آنست کہ اول مخلوقات یکے ازان چہار چیز باشد مثلاً یکجا میفرماید اول ما خلق اللہ نوری ۔ و جائے دیگر میفرماید اول ما خلق اللہ روحی و جائی دیگر میفرماید اول ما خلق اللہ العقل و جائی دیگر میفرماید اول ما خلق اللہ القلم و ہر یکے ازین احادیث دلالت میکند کہ اول اشیا یکے بودہ است و صورت تناقض مینماید زیرا کہ مرتبہ اولیت جز یک چیزے نتواند بود و تفریق بیان احادیث بر تقدیر صحت آنہا ارجح چند تاویلست تاویلیکہ اکثر بر آن رفتہ اند آنست کہ اول حقیقی حضرت پیغمبر ست صلے اللہ علیہ آلہ وسلم و اولیت روح و قلم و عقل اضافی ست یعنے

اول مخلوقات از ارواح روح حضرت محمد مصطفی صلعم و اول از مجردات عقل و اول از اجسام قلم والله اعلم و نیز آورده که ابوموسے قدس سره روایت کرده که نور حضرت سید کائنات پیش از جمیع موجودات به نه صد هزار سال موجود گشته بود مدتے هدیه میکرد تا آنکه بسجود معبود مامور شد مدت صد سال از سالهائی آن جهان که هر روز آن برابر هزار سال اینجهان باشد در سجود توقف فرموده به تسبیح زبان را مے کشود بعده حقتعالے از آن نور جوهرے بیافرید و به نظر قدرتش منظور گرما بنده پس آن جوهر از هیبت آن نظر آب شده مدت هزار سال جائے نمیبود چنانچه یک لحظه در هیچ محلے قرار نمیگرفت پس آنرا ده قسم ساخته از قسم اوّل عرش مجید آفرید اورا چهار صد هزار رکن از رکنی تا رکنی چهار هزار سال راه سود تفسیر کشاف و کبیر آورده که حقتعالے عرش را از جوهر سبز آفرید و میان دو قائمه از قوائم او هشتاد هزار ساله راه است **مثنوی** بود زرخ شمع نبود فروز + آب ندیده گل آدم هنوز + تا نه نظر بر قدش انداختند + قائمه عرش نیفراختند + در معالم التنزیل در سوره غافر از شهر بن حوشب نقل کرده که حاملان عرش هشت فرشته اند چهار از ان میگوید سبحانک اللهم و بحمدک ولک الحمد علے

حلمک بعد علمک چهار دیگر مے گویند سبحانک اللهم و بحمدک علے عفوک بعد قدرتک و گویا ایشان نسبت کرم آلهی با ذنوب بنی آدم این کلمات میگویند ایضاً در معالم در سوره الحاقه آورده که امروز حاملان عرش چهار اند و در روز قیامت هشت باشند در صورت بز کوهے از سمهائے ایشان تا زانو آنمقدار بود که از اسمائے تا آسمان یعنی پانصد ساله راه و هر یکے را از ایشان چهار روئیست روئے انسان و روے اسد و روے گاو و روی کرکس و در سوره غافر گفته همچنین بهت حال فرشتگانی که گرداگرد عرش اند چنانچه در حدیث آمده بعضے گفته که بر دارندگان عرش هشت صفت اند از ملائکه و در مدارک التنزیل گوید که بعضے هشت صف نیز گفته اند و ایشان بر میدارند عرش را بر کتفهائے خود و پایهائی ایشان در زمین هفتم است و در کشاف در تفسیر حم اول در تحت آیه الذین یحملون العرش آورده و در حدیث نبوی نیز آمده که حقتعالے جمیع ملائکه را امر کرده تا هر صباح رواح یعنی صبح شام از روئے اجلال و اکرام سلام حملة العرش فیهام بنمایند و ایشان هفتاد هزار صف اند که عرش را درمیان گرفته اند و گفته اند که بر گرد عرش هفتاد هزار صف از ملائکه طواف میکنند و تهلیل و تکبیر میگویند و در پس ایشان هفتاد هزار دیگر استاده تهلیل و تکبیر میگویند و در پس ایشان صد هزار صف دیگر دست راست خود را بر دست چپ نهاده تسبیح میگویند هر یک ایشان تسبیح دیگر میگویند و در تفسیر قرطبی در سوره غافر آورده که کعب الاحبار گفته که چون خدایتعالے عرش را بیافرید او خود را بدین عظمت دید گفت نیافرید خدایتعالی هیچ مخلوقی بزرگتر از من پس مطوق کرد خدایتعالے اورا بمارے که هفتاد هزار بال دارد و هر بالے هفتاد هزار پر دارد و در هر پرے ها

هفتاد هزار روی و در هر روئے هفتاد هزار دهان و در هر دهنی هفتاد هزار زبان که بیرون مے آید از آن و بهنا تسبیح بعدد
قطره های باران و عدد ریگهاے بیابان و شمار برگهاے درختان و عدد ذرهاے خاک و شمار ایام و نهار
عدد ملائکه و آن همچنان بعرش پیچیده و عرش تا به نصف آن رسیده و در بستان فقیه ابو اللیث رحمة الله علیه
آورده که در حدیث آمده بدرستیکه خدا تعالے در زیر عرش خروسی آفریده که مر او را دو بال است هر گاه آنها را
بیکشاید از ان مشرق و مغرب تجاوز مے کند چون آخر شب گردد هر دو بازوئے خود را پراگنده سازد و بگفتن تسبیح
سبحان الملک القدوس پرواز چون چنین کند خروسان تمام روئے زمین بالهائے خود را گشایند این تسبیح آغاز نمایند
و نیز مرویست از حضرت محمد مصطفے صلے الله علیه وسلم که فرمود خروس سپید را دشنام مکنید که مردم را میخواند بسوئے
نماز و از قسم دوم قلم را بیافرید طول او پانصد ساله راه و عرض چهل ساله راه و از قسم سوم لوح محفوظ را آفریده و آن از
یارانه در سفید ست و کرانهاے وئے مرصع بجواهر ست و خلاف آن از یاقوت سرخ است و در تفسیر تیسیر میگوید که
لوح را از یکدانه در سپید آفریده و کرانهائے وے از یاقوت سرخ ست و سر او بعرش پیوسته و پایان او در کنار فرشته
ایست و پهنائی آن از زمین تا آسمان و در تفسیر مدارک التنزیل آورده که ابن عباس رضی الله تعالے عنه
روایت کرده است که خلقت لوح از در سپید است طول آن از زمین تا آسمان و عرض او از مشرق تا مغرب
قلم او از نور است و همه چیز در و مسطور ست پس قلم در لوح نوشت هر چه تا قیامت شد نیست و از قسم چهارم ماه را
خلقت گردانید و از قسم پنجم آفتاب را بیافرید و در ریاض المذکورین میگوید که عرصه آفتاب هزار و چهار صد هزار
فرسنگ ست و هر روزے او را انوار عرش بپوشانند و حرارت نور بوے بدهند و روز دیگر آن حرارت از وے
کشند و بجهنم مے اندازند و روز قیامت تمامی نورهائے او بعرش باز دهند و آن حرارت ها در جرم آفتاب دهند تا آنکه
تاریکی او بغایت و گرمی او نهایت رسد و بقول حکما عرصه ماه شه یک تمام روئے زمین ست و عرصه آفتاب صد و شصت و
شش هزار برابر روئے زمین ست و در احیاء العلوم چنین مست و از قسم ششم بهشت هشت آفریده محل آنها بر آسمان
چهارم یا هفتم گردانیده و از قسم هفتم روز را آفرید و از قسم هشتم ملائکه را مخلوق گردانیده و ایشانرا مختلف ساخته
صورتهاے گوناگون بخشید چنانچه بعضے ایشان بر صورت گاوانند و بعضے مانند گرگان و بعضے مثل ماران
و در بستان فقیه ابو اللیث آورده که در حدیث آمده که بعضے نیمه بالا از برف ست و نیمه زیرین
از آتش تسبیح ایشان اینست سبحان من الف بین الثلج و النار پاکی مر آن خدا یراست که الفت نها
دو ساز واری داد میان آتش و در قصص الانبیاء عربے آورده که آسمان اول از زمرد و عنصر است
و سکان آن ملائکه اند که صورت ایشان صورت بقر ست و آسمان دوم از یاقوت احمر ست ساکنان

فرشتگان اند بصورت عقابها و آسمان سوم از یاقوت اصفرست سکان آن ملائکه بصورت کرگسان و آسمان چهارم
از نقره است و ساکنان ملائکه اند بصورت اسپان و آسمان پنجم از زرست و سکان آن ملائکه اند بصورت حور
و عین و آسمان ششم از دُر سفیدست و ساکنان آن ملائکه اند بصورت ولدان و آسمان هفتم نور یست تابان
او صورت آن بصورت آدمیان و بعضے ملائکه در قیام اند و گروهے در رکوع و بعضے در سجود و بعضے
در قعود تا روز موعود که روز قیامت باشد و بعضے در کارهائے دیگر مشغول در تفسیر بحر المواج آورده و
تفسیر معنے از ابو هریره نقل کرده که حقتعالے ملائکه را آفرید و این مجموع را ده جزو گردانیده است نه جزو
فرشتگان و یک جزو را سه صف شیاطین جن و انس مذکور این یک جزو را ده جزو ساخته نه جزو
شیاطین و یک جزو صف مسطور باز این یک جزو را ده جزو گردانیده جزو را جن یکجزو را آتش پیدا آورده
باز انس را صد و بست و پنج جزو گردانیده از انجمله یک جزو مسلمانان و صد و بست و چهار جزو کافران از
جمله صد و بیست و چهار جزو کفار و صد جزو در اقلیم هند گفته اند و دوازده جزو در بلاد روم و شش جزو در مشرق
و شش جزو در مغرب و آن یک اهل اسلام هفتاد و سه فرقه شده هفتاد ضال و مبتدع و یک فرقه
ناجیه اهلسنت و جماعت و از قسم نهم کرسی را آفرید و آن از یک دانه لولوست و او را بر آسمان
محیط گردانیده و هفت آسمان را در مقابله آن چون حلقه ساخت در بیابانی و بر یمین او ده هزار کرسی
نهاد و بر یسار او سیزده هزار کرسی و بهر کرسی فرشته نشسته آیت الکرسی میخوانند و ثواب آن در نامه اعمال
قاریان آیت الکرسی مینویسند از امتان حضرت محمد مصطفےٰ صلی الله علیه و آله وسلم و از قسم
دهم روح حضرت محمد مصطفےٰ آفریده آنرا بر یمین عرش بداشت و تسبیح تقدس خود چندین هزار سال
مشغول ساخت و در سیر شیخ سعید گازرونی رحمهم الله آورده که ظهور نور رسالت پناه صلی الله علیه
وسلم بصورت مرغی سفید بود و در بحر رحمت که نزدیک عرش است چهار هزار سال غوطه خورد و تسبیح میگفت و یرا
صد هزار و بست و چهار هزار بال بود چون از آن بحر بیرون آمد از هر بال وے قطره فرو چکید و از هر قطره
خدائے تعالے روح پیغمبرے آفرید و بروایتے چون از آن بحر بیرون آمد صد و بست و چهار هزار نفس زد
ارواح انبیا را از آن نفسها موجود شدند بعد از آن آن ارواح نفسها زدند ارواح صدیقان از نفسهائے
ایشان پدید آمدند و همچنین از ارواح صدیقان ارواح زاهدان و از ارواح زاهدان ارواح مطیعان
و از ارواح مطیعان ارواح عاصیان مخلوق گشت و ازین سبب است که مطیعان و عاصیان بهمه
حضرت رسالت پناه صلعم محبت دارند ہے هر دو عالم بسته فتراک او ❊ عرش و کرسی

کرد قبلهٔ خاک شد۔ و هم در معارج النبوة مذکور است که در تفسیر بحر العلوم نجم الدین نسفی مسطور است که شیخ نجم الدین رازی
قدس سره در مرصاد العباد ایراد فرمود که هر گاه آن نور بعالم ظهور آمده حقتعالی بنظر رحمت و محبت در آن
نگریست حیا بر وی غالب آمد قطره هائے آب از وی چکید پس ارواح انبیاء علیهم السلام از آن مخلوق
گشت و از انها ارواح اولیاء کرام و از انها ارواح مطیعان و از انها ارواح عاصیان و از انها ارواح منافقان
و کافران و از اصناف ارواح انسانی ارواح ملکی و از انها ارواح شیاطین پیدا آمدند و از درود
ارواح انسانی ارواح حیوانات بتفاوت بیافرید آنگاه انواع ملکوتیات و نباتات و عناصر اربعه پدید
آورد پس مجموعی مکنونات علویه و سفلیه و ملکیه و ملکوتیه از آن نور مخلوق گشت حاصل آنکه جمیع انس و
جن و اجسام و ارواح و ملائکه و طیور و انواع و وحوش و سباع در اقطار عالم بلکه جمیع مخلوقات از سو و مار و نور و نار
و لیل و نهار و زمین و زمان و مکین و مکان و کوه و کاه و ماهی و ماه بطفیل وجود با جود آنحضرت صلعم بوجود آمدند **ابیات**

همچو شبنم آمدند از بحر جود
نور او مقصود موجودات بود
خلق عالم از طفیلش در وجود
اصل موجودات معدومات بود

فصل دوم در آفرینش هفت آسمان و زمین وغیره۔ آورده اند که حقتعالی از آن نور یکدانه مروارید بیافرید
و بنظر هیبت در وی دید آن دانه آب گردید پس چهار باد را خلق کرد یکی باد صبا دوم دبور سوم جنوب چهارم
شمال پس در هر چهار باد فرمان داد که هر چهار گوشه آب آمدند موجها از آن برخاست پس آتش بیافرید تا بر وی
این آب نفت و دود وی برآمد و در هوا معلق بایستاد پس بفرمان خدایتعالی آن دود هفت پاره شد یکپاره آب
گشت و یکپاره مس و یکپاره آهن و یکپاره سیم و یکپاره زر و یکپاره مروارید سفید و یکپاره یاقوت سرخ از آب
آسمان اول خلق کرد و از مس آسمان دوم و از آهن آسمان سوم و از سیم آسمان چهارم و از زر آسمان پنجم و از
مروارید آسمان ششم و از یاقوت سرخ آسمان هفتم۔ و در معالم التنزیل آورده در سورهٔ ملک و حضرت مولانا
یعقوب چرخی هم در تفسیر خود از کعب الاحبار روایت کرده که آسمان اول از موج آب بسته شد دوم از در سفید سوم
از آهن چهارم از مس پنجم از سیم ششم از زر و هفتم از یاقوت سرخ۔ آورده که در زیر آسمان دریاییست
که عمق آن سه فرسنگ و در هوا معلق است و رسول صلعم فرمود که اگر آن دریا بر روی آفتاب حجاب نگشتی هر چه
در زمین است سوختی و اگر بر روی ماه نقاب نکشیدی هر که او را دیدی مفتون او گردیدی و در کشف الاسرار آورده
که سحاب جسمیست خالی از آب پس هر گاه که اراده الله باشد که باران ببارد از آن دریا آب میبارد و ایضا
در معارج النبوة ذکر کرده که در تفسیر بحر العلوم امام نجم الدین نسفی آورده در روایت مرصاد نیز بان

متفق ست که نور حضرت سید السادات صلعم پیش از تمامی مخلوقات بهزار بهزار و ششصد و هفتاد هزار سال موجود شده بود از برائے آن نور حجاب ها ترتیب کرده اند و چندین مدت در حجاب نگاه داشتند چنانچه در هر حجابے از حجاب هائے قدرت و عظمت و منت و رحمت و سعادت و کرامت و منزلت و هدایت و نبوت و رفعت و هیبت و شفاعت چند هزار سال بداشتند و در هر حجابے تسبیح میگفت بعد ازان در هر دریائے از دریا هائے نصیحت و شکر و صبر و سخاوت و امانت و یقین و علم و قناعت و محبت چند هزار سال وراغوطه دادند بعده چند هزار سال در مقام توحید و معرفت و ایمان و خوف و رجا و خضوع و خشوع و امانت و خشیت باند بعد ازان ابیات

قرنها اندر سجود افتاده بود
همرها اندر رکوع استاده بود
سالها هم بود مشغول قیام
در تشهد بود عمرے والسلام
از نماز نور آن دریائے راز
فرض شد بر جمله امت هر نماز

چون فارغ شد خطاب آمد که اے نور حبیب من خدمتے پسندیده آوردی اکنون از خلقت خواه گفت الٰهی چنان دانسته ام که مرا مقتدائی امتی خواهی گردانیده و درادائے طاعت از روئے بشریت تقصیرها از ایشان واقع خواهد شد پس من این نماز با نیاز خود را در کار ایشان مے کنم و خلعت مغفرت برائے ایشان از تو مے خواهم خطاب آمد که اے نور حبیب من نیکو خلعتی خواستی من نیز از تو همے پسندم چون نور مذکور این نوازش در حق خود مشاهده کرد بتازید و چند قطره نور از وے چکید حقتعالے یک قطره از آنها در نظر قدرت خود آورد و بصد و بست و چهار هزار قسم او را منقسم ساخت و از هر قسمے پیغمبرے خلق کرد باز قطره دیگر در نظر آورد چند قسم گردانید از یکے جبرئیل را بیافرید و از یکے میکائیل و از یکے اسرافیل و از یکے عزرائیل و از یکے رضوان که خازن بهشت است و قطره دیگر ها در نظر کرده آنرا ده قسم گردانیده از یکے عرش آفرید و از یکے کرسی و از یکے لوح و از یکے قلم و از یکے ماه و از یکے آفتاب و از یکے ستاره و از یکے هشت بهشت و از یکے هشت خلیفه رضوان هر خلیفه هشتاد هزار فرشته و از قسم دهم جوهرے آفرید طول او چهار هزار ساله راه عرض او نیز چهار هزار ساله راه پس آن جوهر را نظر فرمود او را از اضطراب رد داد نیمے آن آب شد و نیمے آن آتش ازان آب دریا ها روان گشت و ازان دریا ها موج پیدا گشت و از حرکات آن امواج بادها وزیدن گرفت و آن آتش را بر آب غالب گردانید تا آنکه آب بجوشیده کفی بر روئے آب پیدا گردید و بخاری ازان کف بسوے رفت آسمانها ازو خلق کرد و از کف آن زمین موجود شد ابیات

جنبش آن شاه هدایت پناه
جنبش آن شاه رسالت مآب
چرخ زند خیمه زرین طناب
ماه نشد قبه این بارگاه
تا ز فروغ از رخش اندوختند
مشعله مهر برافروختند
و ازان امواج کوه ها پیدا آمد که تها در آن پدید آمد و آهن و سنگ

آتشی افروخت ماده دوزخ ازان وجود گرفت وازشعلهائی ان آتش جان که جن باشد وابوالجن گویند
آفرید چنانچه مبین گردد انشاء الله تعالی و در تفسیر مدارک در سورهٔ سجده آورده که در حدیث آمده
بدرستیکه خدای تعالی در روز یکشنبه و دوشنبه زمین را آفریده و امام ابو اللیث رحمهم الله آورده که در روز
یکشنبه بیافرید و در روز دوشنبه بگسترانید و هم صاحب مدارک در سورهٔ مذکور می گوید در روز سه شنبه کوه ها پیدا
شد و در روز چهارشنبه درختان و آبها و معموره و خرابها و در روز پنجشنبه آسمانرا و در روز جمعه کواکب و شمس و قمر
و ملائکه را آفریده و آدم را در ساعت اخیره از روز جمعه گویند که در همین ساعت قایم میشود قیامت از بعضی کتب
احادیث معلوم میشود که ظهور قیامت مابین الصبح وطلوع الشمس میشود چنانچه مشکوة و مصابیح و مفاتیح
می آرد که هیچ دابه نیست غیر از جن و انس مگر منتظر است و گوش نهاده در روز جمعه از وقت صبح تا طلوع
آفتاب از جهت خوف قیام قیامت زیرا که قایم میشود و قیامت در همین ساعت یعنی در روز جمعه میان صبح
وطلوع شمس و در تفسیر مواهب علیه در تفسیر قوله تعالی والقی فی الارض رواسی ان تمید بکم مذکور شد که در خبر آمده
که چون حقتعالی زمین را بیافرید بر روی آب متحرک بیقرار بود ملائکه گفتند این بساط مقر هیچکس نمیتواند بود
حقتعالی بر روی وی کوهها را بیافرید تا قرار گرفت — زمین از تب لرزه آمد ستوه ، فرو کوفت بر دامنش میخ کوه
و در تفسیر تیسیر آورده که چون زمین را آفرید بغایت متحرک و مضطرب بود حقتعالی فرشته را بیافرید و بفرمود
تا پایها بر زمین نهند و زمین بگرانی پای او بر جای قرار گرفت پس آن کوه ها را میخ زمین گردانید تا ملبایستاد و هم در تفسیر
مواهب علیه در سورهٔ لقمان گفته که در موضح از ضحاک نقل میکنند که حقتعالی نوزده کوه را میخ زمین کرد تا بر جای
بایستاد از انجمله کوه قاف است وابوقبیس و جودی ولبنان و سنین و نیز طور سینا و غیر آن عارف صمدانی سید میر
همدانی رحمة الله علیه در کتاب ذخیرة الملوک آورده که حقتعالی ملکی از ملائکه بر زمین موکل گردانید و رگهای
اقالیم زمین در قبضه او نهاده چون خواهد که قومی را از خواب غفلت بیدار سازد آن ملک را فرمان شود تا رگ
آن اقلیم را بجنباند و آشوب و زلزله در آن قوم انداز کذا فی التفسیر و در مدارک التنزیل در تفسیر قوله تعالی
الله الذی خلق سبع سموات ومن الارض مثلهن - آورده که از زمین تا آسمان دنیا پانصد ساله راه است
و همچنان از هر آسمان نیز پانصد ساله راه است و زمینها نیز هفت است همچون آسمانها هم در پری هم در مسافت
و بعضی زمین را یکی پندارند لیکن باعتبار اقالیم سبعه هفت شمارند و در تفسیر زاهدی آورده که زمین ها مثل
آسمانهاست در حدود نه در صورت چه در هر آسمان و زمین خلقیست از مخلوقات وامریست از امور
رب العالمین و از زمین دیگر ساختیست چنانچه از آسمان دیگر و ربیع بن انس رض می گوید که خلق سه صنف است

سه یک ازان مارهاست و سه یک مورچهاست و سه یک سایر خلق و هم در روی گفته که ثلث وی دریاهاست و آب
و ثلث آن خراب و ثلث آن معموره. آورده‌اند که رسول صلعم فرمود که قرار زمین از کوه قاف ست و در
تفسیر کواشی مسطور است که قاف کوهیست محیط بر زمین و آن از زمرد ست و یا از زبرجد و سبزی آسمان
از پرتو اوست و بلندی او پانصد ساله راه ست و گردی او هزار ساله راه و در زیر زمین گاوی ست که زمین
درمیان دو سرون ویست و آن هزار سرون دارد و از هر سرونی پانصد ساله راه است و پای
آن گاو بر پشت ماهی ست و ماهی بر آب ست که قعر او چهل هزار ساله است و آن آب بر
باد ست و آن باد بر تاریکی ست و آن تاریکی بر درخت و درخت بر سنگی ست و آن سنگ بر
فرشته ایست که پای او بر هواست. و بعضی چنین روایت کرده‌اند که زمین بر آب است و آب بر ماهی
و آن ماهی بر سنگی ست و آن سنگ بر دو شاخ گاویست و آن گاو بر ثری ست و ثری بر سر فرشته
ایست و پای فرشته بر بال پشه ایست و آن پشه بر دریا ایست و دریا بر باد است و آن باد بر تاریکی است
و اقوال دیگر نیز هست والله تعالی اعلم. نظم: فکر کن در صنعت آن پادشاه * کین همه بر هیچ می دارد
نگاه * حکمت او می نگهدارد همه * وین عجب خود او نگهدار همه * در منتخب حیات الحیوان آورده که وهب
بن منبه روایت کرده که زمین در زمانیکه آفریده شد مثل کشتی قرار نداشت الله تعالی ملکی عظیم را آفرید و او را
فرمود که در تحت ارض در آید و آنرا بر دوش خود نگهدارد و ملک در زیر زمین رفت یکدست از طرف مشرق و یکدست
جانب مغرب بیرون کرد و اطراف و اکناف زمین را نگهداشت اما هر دو پای ملک را قرار نبود بعد ازان
خدا تعالی سنگی عظیم را خلق فرمود و بزرگی آن سنگ بغیر الله تعالی کسی نمیداند از یاقوت سرخ که در وسط آن هفت
هزار سوراخ ست و از هر سوراخی دریائی بیرون می آید که عظمت آن بجز الله تعالی هیچکس نمیداند و امر فرمود حق تعالی
آن سنگ را که در تحت قدم آن ملک در آید چون زیر پای ملک رفت آن سنگ را قرار نبود پس الله تعالی ثوری عظیم را خلق فرمود که او را
که او را چهار هزار چشم است مثل چشم و گوش و بینی و دهان و زبان و دست و پا یعنی پای هر یک چهار هزار است و میان
هر دو ازان دوری پانصد ساله راه ست و امر فرمود الله تعالی با آن که در تحت سنگ رفته آنرا بر پشت و شاخهای
خود بر داشت و اسم آن ثور کیوثا است بعد ازان پایهای ثور را قرار نبود پس حمد الله تعالی بیافرید ماهی را که هیچکس تاب
نیست که باو نظر کند از عظمت و درخشانی او و بزرگی جسم او مرتبه ایست که گفته‌اند اگر تمام دریاها در یک سوراخ بینی او
ریزند مانند خردلی در بیابانی باشد و امر فرمود الله تعالی آن ماهی را قیام پایهای آن ثور باشد یعنی او را
بردارد و نگهدارد و نام آن حوت بهموت است پس حق تعالی قرار گاه آن ماهی را آب گردانید و در تحت آب هوا

وتحت هوا دیگر آب ظلمات وتغیر از حقتعالی کسی ندید اند که در زیر آن چیست و در تفسیر زاهدی در الحمد لله رب العلمین آورده اند که در تفسیر عالمین بسیار سخن گفته اند وابی بن کعب رضی و همین روایست از محمد مصطفی صلعم که خدا تعالی را هژده هزار عالمست فرشتگان باشندگان زمین وآسمان وحملة العرش وکروبیان وروحانیان با کثرت اختلاف جناس یک عالم اند وآدمیان باختلاف اجناس هند وروم وحبش وزنگیان ویونانیان وعرب وعجم یک عالم اند وپریان جمله یک عالم اند ودیوان همه یک عالم اند وابوسعید خدری رضی گوید که خداوند عزوجل را چهل هزار عالمست بست هزار در بر وبست هزار در بحر دنیا سر بسر از انجمله عالمها یک عالمست ومقاتل بن حیان رضی گوید که خدا تعالی عزوجل را هشتاد هزار عالمست چهل هزار در بر وچهل هزار در بحر ودنیا سر بسر از مشرق زمین تا المغرب زمین یکی ازان عالمهاست

باب دوم

در بیان خلقت بنی الجان یعنی جنیان وذکر عزازیل یعنی شیطان ودر آن دو فصل است

فصل اول در آفرینش بنی الجان وسکونت ایشان بر زمین — نظم

حمد ایزد وتحت باید گفت	در مدح وثنائش باید سفت		آن خدائی که هست بے همتا
خالق جن وانس ارض وسما	آنکه آمد بذات خویش احد		الذی لم یلد ولم یولد

در معارج النبوة آورده که بیان این واقعه که حقتعالی فرموده الجان خلقنه من قبل من نار السموم چنین که آن نار سموم آتشی عظیم بود که حق تعالی در وجود آورده ودر آن آتش نوری بود وظلمتی ازان نور ملائکه را بیافرید وازان ظلمت دیوان را موجود گردانیده وازهمین آتش جان که کنیت او ابوالجن بود مخلوق گشت وچون ملائکه از نور بودند میل بطاعت نمودند واز معاصی معصوم ماندند وچون وجود شیاطین از دود بود ناچار بے امتیاز معاصی وکفر وناسپاسی در افتادند واز نور ایمان وطاعت ایزد منان هیچگونه بهره نیافتند وجنیان از عین آتش بودند وآن مشتمل بود هم بر نور وهم بر ظلمت راجرم بعضے ازیشان بنور ایمان وطاعت وعرفان مشرف گشتند وبعضے بقضائی الٰهی بکفر وگمراهی مبتلا ماندند چنانچه روایت کرده اند که چون اولاد ابوالجن بر زمین از توالد وتناسل بسیار شدند حقتعالی ایشان را بالشر یعنی تکلیف نمود وبطاعت وعبادت خود امر فرموده ایشان قبول نمودند وخوشحال در جهان فانی زندگانی میگردند تا آنکه یک دور ثوابت که نزد بعضے حکما عبارت از سی وشش هزار سالست ونزد بعضے بست وپنجهزار ودو بست سال وپیش بعضے بست وچهار هزار سال بانتها رسید اما چون خلقت نار بود ونار مظهر تجلے قهر ست بعد از مدتی در تمرد وعصیان افتادند وراه عناد وتکبر وفساد پیش نهادند حقتعالے بعد از الزام حجت همه متکبران ایشان را بانواع عذاب وعقاب هلاک گردانیده و

وبعضے از ایشان کہ بر جادۂ شریعت مقیم بودند سالم ماندند بعد ازان خدا تعالیٰ ہم ازان نبی الجان شخصے
را بر ایشان والی گردانیده و شریعت جدیده ایشان را عطا فرمود چون دورۂ دیگر عبارت است از مقدار
زمان کہ باختلاف حکما ربیتین گشت بگذشت بعضے از ایشان نیز بہ حکم کل شیٔ یرجع الیٰ اصلہا
طریق نافرمانی پیش گرفتند شعر زبد گوہران چشم نیکی مدار + کند بچۂ مار ہم کار مار + لاجرم حکم الٰہی بافنا و اعدام ایشان
صادر گشت و از نسل بقیہ آن طبقہ کہ بواسطۂ استقامت بر جادۂ طاعت سلامت مانده بود شخصے حاکم
ایشان گشت چون دورۂ سوم نیز منتہی شد باز آغاز فساد از نہاد این طائفہ سر زد بغضب حضرت جبار
تعالیٰ شانہ گرفتار شدند و از صلحاء ایشان کہ فوجی قلیل باز مانده بودند بمرور ایام خلقے کثیر
پیدا آمدند یکے از ایشان کہ بزیور فضل و دانستن آراستہ و بلباس صلاح پیراستہ بود دیالے
گشتہ مدتے بامر معروف و نہی و بیان احکام شرع قیام مینمود تا آنکہ ازینجہان رحلت کردند و بعد
از آن چون بدترین نبی الجان کفران نعمت و عصیان درزیدند باری تعالیٰ شانہ رسولان فرستاد
از نصائح و مواعظۂ ایشان اصلاً آگاه نشدند و دورۂ چہارم نیز تمام گشت باقتضائے قضائے
خدا تعالیٰ جماعت از ملائکہ بحرب این طائفہ نامزد گشت و از آسمان نزول کرده با نبی الجان جنگ نمودند
اکثر ایشان را بقتل رسانیدند و بقیۃ السیف در جزیره ہا و خرابہا متفرق گشتند و بعضے را کہ بسر حد تمیز رسیده بودند
اسیر کردند

فصل دوم در احوال شیطان

القصہ چون از جملۂ اسیران یکے عزازئیل بود کہ فرشتگان
بر آسمان بر آمده و در میان ایشان تربیت یافتہ و روز بروز فہم او در ترقی بود تا بمرتبہ تعلیم ملائکہ مشرف گشت و
بروایتے سبب بر آمدن بآسمان این بود کہ وے از جہت فساد نبی الجان از ایشان جدا گشتہ بکوہی منزوی شده
بمقتضائے ؎ از بدان بگریز با نیکان نشین + یار بد زہری بود فی انگبین + بطاعت حضرت معبود حقیقی اشتغال
مینمود چندان عبادت کرد کہ از غایت نمایت طاعت و آداب ملائکہ از حضرت رب الارباب درخواست نمودند کہ اینچنین
مطیعی در زمرۂ ملائکہ اولیست دعائے ایشان قبول افتاد حقتعالیٰ او را بآسمان اول ترقی داد مدتی مدید در آسمان
اول بعبادت می گذرانید تا آنکہ مقربان ملائکہ آسمان دوم درخواست نموده او را بآسمان دوم بردند و ہمچنین تا بہ
آسمان ہفتم رسید بعد ازان رضوان علیہ السلام بنالید و گفت الٰہی مقربان سمٰوٰت از طاعت وے محظوظ
گشتند اگر روزے چند در بہشت جائے یابد ما نیز از فواید بہره مند گردیم حقتعالیٰ او را بدعای رضوان بجنان فرستاد
آنجا نیز بطاعت الٰہی و تعلیم و مواعظت ملائکہ کماہی مشغول بود در عبادت مے افزود و مجلس وعظ در پای عرش مجید برپا
میکرد و بر منبر از یاقوت بر آمده علمی از نور بر بالائی سر او نصب مے کرد شعر بالائے سرش ز ہوشمندی می تافت ستارۂ بلندی

وچندان ملائکہ در مجلس وحاضر بیشدند کہ اعداد ایشان جز علام الغیوب ہیچ کسی نداند و بعضے گویند کہ عزازیل از جنس ملائکہ بود بجہت نافرمانی ربانی لباس شیطانی اورا پوشانیدند واز زمرۂ ملائکہ اورا مردود مطرود گردانیدند القصہ بنی الجان چون بحسب طول زمان بسیار شدند واز جزائر وخرابہا بیرون آمدہ در ربع مسکون متصرف گشتند و طاعت الٰہی واز طریق خدا شناسی و در افتادند عزازیل التماس نمودہ کہ بر زمین رفتہ ایشانرا از معاصی باز دارد وبراہ راست آرد مطلوب او باجابت مقرون گشت با جمعی از ملائکہ بر زمین آمدہ ایشانرا دعوت کرد جمعی قلیل بخدمت عزازیل سر فرو نمودند یکی را از صلحاء ایشان برسالت بر کلانان بنی الجان فرستاد تا ایشانرا دعوت فرماید وراہ خداشناسی نماید آنقوم از غایت بیباکی وناپاکی رسول را شربت شہادت چشانیدند وعزازیل ازین قصہ غافل بود چون از غیبت رسول مدت پدید آمد عزازیل دیگری را فرستاد باو نیز ہمین معاملہ نمودند عزازیل متعاقب یکدیگر از ابنائی جنس ایشان ناصحان میفرستاد آن بدبختان ایشان را شہید میکردند آخر الامر دیگری را فرستادہ گروہ بنی الجان قاصد جان گشتند عاقبت بلطائف الحیل از چنگ این سگان امان یافتہ مراجعت نمودہ صورت واقعہ بعزازیل بتفصیل عرض کرد بعد از آن چون از حضرت احدیت رخصت یافت با فوجی از ملائکہ مقابل ایشان شتافت واکثر ایشانرا بقتل آورد وبقیہ در اطراف عالم متفرق گشتند حقتعالی ملک تمام روئے زمین وخلافت آسمان ودنیا وخازن جنت بابلیس مسلم داشت واو گاہی بعبادت بر زمین پرداختی وگاہے سجادۂ بندگی بربام ہفت آسمان انداختے وگاہی علم طاعت ورایت عبادت در صحن بہشت ہائی جنت برافراختی وچون در فراست وامر حکومت وریاست استقبال تمام داشت لوائے دولت و رائت سلطنت برافراشت ودر دل عزم جزم کرد کہ من بعد اگر بار دیگر حقتعالی این امر سلطنت را بشخص دیگر تفویض کند من در مقام ابا آیم وامتناع نمایم چہ خود را در کمالات علمی وعملی بے نظیر میدید وہیچکس را در امر خلافت از خود فوقتر نمیدید ودر میانہ این احوال یکروز جمعے از ملائکہ را نظر بر لوح محفوظ افتاد ودر آنجا اطلاع یافتند کہ عنقریب یکے از مقربان بارگاہ صمدی بلعن ابدی گرفتار خواہد شد چون مراجعت نمودند اثر آن غم در جبین ایشان عزازیل بدید از موجب آن پرسید ایشان صورت واقعہ تقریر کردند واز وی التماس نمودند تا حق تعالیٰ ہیچ یکے را از ایشان باین مبتلا نگرداند ابلیس گفت اینقصہ بما وشما نسبتے ندارد من سالہاست کہ باین اطلاع یافتہ ام وباکس نگفتہ ام ایشان در دعا مبالغہ نمودند ودست بر آوردہ گفتند اللّٰھم امنہم خداوندا این گردان وآن بیچارہ خود را فراموش کرد واز غایت تکبری کہ داشت خود را ازین گرفتاری خارج پنداشت واصلاً بخشوع وخضوع میل نمود لاجرم بحرمان ابدی وخسران سرمدی مبتلا گشت نقلست کہ روزے بدر بہشت رسید بر حلقۂ در بہشت

نوشته دید که ما را بنده ایست که اورا بانواع مکرم گردانیم واز زمین بر آسمان برداریم واز آنچنان رسانیم بعد ازان اورا بامر هائے خود تکلیف کنیم و او مخالف فرمان ما کند واز فرمودهٔ ما امتناع ورزد پس اورا مردود ومطرود گردانیم عزازیل چون این کلمه را مطالعه کرد هزار سال برین بنده بفرمان لعنت میکرد و نمیدانست که لعنت کرامے کند وبروایتے درلوح محفوظ نظر کرد ونوشته دید اعوذ بالله من الشیطان الرجیم گفت ایکریم این شیطان رجیم کیست حقتعالے فرمود که بنده ایست از بندگان که اورا بانواع نعم ومکرم گردانیم بعد ازان نافرمانی من کند واورا خوار وگفتار کنم گفت الٰهی اورا بمن نمائی تا هلاکش کنم فرمود زود باشد که تو اورا ببینی وبروایتے هزار سال هر جا که سجده کردے گفتی لعن الله علے ابلیس چنانچه گفته اند **اشعار**

شنیدم که سلطان بر در نخست	زاسرار غیبی یکے نکته جست	نظر کرد در لوح دید از قضا	که حکمت چنان میکند اقتضا
که یک برگزیده ز فوج ملک	درافتد ز فوج سما تا سمک	ز جمع ملائک بر دنش کنند	بیک ترک فرمان زبونش کنند
درافتد ز بسیاری ننگ و دیو	ز صد ملائک بپا گاه دیو	چو بر سر غیب اطلاعش فتاد	بنفرین و لعنت زبان برکشاد
چنین دیدم اکنان سیه روزگار	بخود کرد لعنت بسائی هزار	تو ای هوشمند از سر عقل و هوش	دعائے نکو کن بنفرین مکوش
	هر آنکس که نفرین بد میکند	یقین دان که نفرین خود میکند	

باب سوم در بیان احوال حضرت ابو البشر آدم و اولاد او و درین باب نه فصل است

فصل اول در خلقت قالب آدم علیه السلام بدانکه در معارج النبوة مذکور است که علمائی تفسیر مسور خان پاکیزه تحریر چنین فرموده اند که ارادت الٰهی با یجاد آدم صفی الله تعلق گرفت به خاک نمناک از ایزد پاک وحے آمد کرائے زمین ما از تو خلقے موجود میسازم که بعضے از ایشان اطاعت فرمان من کنند و بعضے عصیان ورزند مطیعان را در بهشت در آرم و عاصیان را با آتش دوزخ بسپارم زمین مسکین زبان بتضرع و زاری بدرگاه حضرت باری بکشاد گفت ای پروردگار بان رحیمم که فرمودی بعضے از تو بهشت بناز و نعمت بسازند اما خوف بیم ازان دارم که بعضے از من در آتش گذارند این بگفت و گریستن گرفت و چشمهائے که بر زمین جاریست گویند که آن نتیجه گریه و زاری ویست بعد ازان خطاب مستطاب از حضرت مسبب الاسباب بجبرئیل در رسید که ناموس اکبر دائی طاؤس نامور فرمان ما را بپذیر و از جمیع اجزائے روئی زمین قبضهٔ خاک برگیر که باغبان قدرت در بوستان خلقت نهال با جمال مے نشاند جبرئیل امین بفرمان رب العٰلمین از طارم افلاک رو بخطه خاک نهاد فرمان بجا آورد و از تمام روئی زمین از سفید و سیاه و سرخ و زرد و طیب و خبیث و سهل و جبل قبضه خاک بردارد زمین از جبرئیل

اول برحال چه ملال وے بدرد آمده بمقام خویش مراجعت نموده خطاب آمد که اے جبرئیل تهیدست باز آمدی
گفت بامر تو رجوع کردم بلکه تکیه بر عفو و کرم تو نموده بر رحم آوردم بعده از رب الجلیل به میکائیل فرمان آمد
که تو برو و پارهٔ ازان بگیر او آمد و گفت که اے خاک هیچ آرزوے آن داری که از گل تو کوزه سازند و بر واز نور گلابے
پاشند و آنرا پر آبحیات گردانند زمین گفت منت میدارم ولیکن میترسم که ازان بوته سازند و در آتش اندازند
میکائیل را نیز دل برو بدرد آمد عذرش قبول کرده بازگشت خطاب آمد میکائیل چرا دست خالی باز آمدے
گفت مرا بگرسنه فرستادی که چندین سالست که از راه مسکنت نشسته و از گرسنگی سنگ بر شکم بسته
و از خجل آب از روے میکند من ازچنین بیمایه نمیدانم که چه چیز ستانم چرا نم بعد ازان اسرافیل بدین مامور شد
زمین بعد از خواهی آمد که اے اسرافیل مرا معذور دار که قابلیت اینکار ندارم زیرا که در آن روز که آواز صور
بگوش هر نزدیک و دور برسد و لرزه در تمام اندام افتد بمجرد بانگے که بر من زنند هر چه در میان دارم
بر صحرا بر آرم و کسیکه طاقت این چیز ها نیارد چگونه شرط خلافت بجا آرد و چه طور اسرار محبت پوشیده
دارد اسرافیل نیز روئے قبول نموده بازگشت و در بعضے روایات ذکر فرستادن اسرافیل نیاورده بلکه ذکر
جبرئیل و میکائیل کرده بعد ازان فرمان بعزرائیل رسید که برو از زمین قبضه بگیر عذرے وی مپذیر هیچ حال
بر ضعف حال خاک منحشاید تا این مهم سر انجام نکنی گره از ابرو نکشائی او بیامد و گفت اے زمین ناله
پیر زنانه اینش من قدر نیست و نوحه بیمانه نزد من اعتبار فی بندگانرا در برابر حکم پادشاهی چه اعتبار و آفرید
گانرا در مقابله قضائی آلهی چه اعتذار شعر آفریده چکند کو نکشد با قضا کافرینش همه در بند قضا محبوس اند
زمین گفت اگر بناهم جائے آنست اگر خون گریم سزائی آنکه مشتی عاصی گنهگار بدکردار در وجود آرند و داغ خجالت
بر جبین ایشان دارند عزرائیل گفت اے زمین عصیان فرزند از شومی بادرست این عصیان از تو خواست
که سه نوبت نرا خواندند و اجابت نمودی اگر در مرتبه اول بفرمان اذعان میکردی همه فرزندان تو مطیع
و فرمان بردار میبودند و دیگر گفت زبان درازی مکن که من بکام خود گام ننهاده ام بامر حق آمده ام
تا بحکم او بجا نیارم از ینجا قدم بر ندارم القصه زمین هر چند عذر گفت مسموع نیفتاد و قبضهٔ خاک گرفت
و روایت است که وقت قبض آن قبضه فریاد از نهاد زمین بر آمد از برائی تسکین خاطر زمین
خطاب آمد که ای زمین غم مخور آنچه از تو بر آریم بهتر ازان بتو رسانیم و بروایتے چون عزرائیل قبضه
خاک گرفت بازگشت خطاب مستطاب آمد که اے عزرائیل زمین بمن پناه برد و وقتیکه از وی قبضه میگرفتے
گفت اے خداوند ابتو پناه بردم فرمود پس چرا برش رحم نکردی گفت خداوندا رعایت اطاعت فرمان تو

مقدم داشتم بر رحم کردن بروئے فرمود که ترا قابض ارواح گردانم تا بوقت اجل روح هر یکے را تو قبض کنی ملک الموت
در گریه آمد و گفت خداوندا در میان فرزندان آدم انبیا و اصفیا و اولیا خواهند بود و از مخلوقات هیچ چیزے مکروه
تر از مرگ نیافریدۀ و چون اینجماعه که برگزیدگانند مرا قابض ارواح دانند هر آئینه مرا دشمن خوانند حقتعالے فرمود از برائے
مرگ علتها و سببها خلق بکنم تا مرگ را از آن دانند و ترا درمیان نه بینند بعد ازان ایزد پاک بر بالائے آن خاک
قطعه از سحاب تعیین فرمود تا چهل روزه بروایتی تا چهل سال بباروسی و نه روز و یا سی و نه سال از بحر غم آب بر دارد
و آن دریائیست در زیر عرش که آنرا بحر الاخزان گویند و یکے روز از جو شادی آرد پس کثرت غم و اندوه آدمی
و قلت عیش و خرمی بواسطۀ آنست رباعی آدمی را بجز بغمی رانیست ۞ پائی گل جز آدمی رانیست شادی
از اهل عصر بیگانه است ۞ آدمی را خود اندوه از خانه است ۞ آنگاه خدائی کریم بلطف عمیم خود در مدت چهل صباح که
عبارت از چهل سال باشد بدستیاری قدرت تخمیر گل آدم فرمود که حضرت بلیبه آدم بیدار بعین صباحا و بر
وایتے هفتاد هزار ملک مقرب از چشمۀ رحیق و سلسبیل آب مے آوردند و بر آن خاک میریختند تا آنگاه که گل شد
بعد ازان ابر را فرمان آمد تا از بحر الاخزان آب مے کشید و تا مدت چهل سال بر آن میبارید تا گل سیاه گردید
پس آفتاب قدرت آنرا خشک گردانید و در تفسیر بحر المواج آورده که آنخاک چهل سال گلابه کرده داشتند و چهل
سال خلیش ناک و چهل سال صلصال یعنے خلیش خشک گشته چون سفال کوزه گران بعضے آورده اند که
در حین طین ترتیب اعضائے او نموده بعد ازان خشک گردانیدند و بعضے گفته که گل را خشک گردانیدند
و ازان گل خشک صورت آدم نگاشتند و اظهار کمال قدرت درینصورت بیشتر است و در بعضے روایات آمده
که هر عضوی از اعضائے آدم از بقعۀ از بقاع زمین آفریدند چنانچه سر مبارک او را از خاک کعبه آفریدند و گردنش از
از خاک بیت المقدس و سینه بے کینه او از زمین هندا و پشت و شکمش و دستهایش از زمین مشرق و پایها از زمین
مغرب آنگاه گوشت و پوست و رگ و پی و خون و غیره آنرا از مجموعۀ روئے زمین آفریدند در خبر آمده که طول قامت
وے شصت گز بود و عرض آن هفت نقلست که قالب آدم علیه السلام مدت چهل سال بیجان ماند و طائفه بر زمین
بماند و به مدت ملائکه فوج فوج بروے میگذشتند و از عجب صنعت و غریب هیئت او تعجبے نمودند که پیش ازان درین
صورت خلقے ندیده بودند و در تفسیر بحر المواج آورده که خوبی در جنس انس آمد بر صد جزو مقسوم شد و نود و نه جزو آدم را بود و یک
جزو تمام عالم را روزی نمود ازان یک جزو صد جزو گشت نود و نه جزو به یوسف پیوست و یک جزو نصیب باقی
بنی آدم و هم در بحر مواج ذکر کرده که درین فرصت ابلیس علیه اللعنه مے آمد و عیب جوئی میکرد و میگفت جسدے مجوف
است که بی پرکردن نایستد و نشستی بر زمین افتد و بعد از پر کردن کاهلی نماید ازین جسد درین صفت کارے نیاید۔

اما در سینه او جانب چپ حجرهٔ ایست بی در نمیدانم که در وے چه چیز ہاست پندارم که مقام لطیفهٔ ربانی ہمانست القصه بعد ازان حقتعالیٰ خطاب فرمود با روح - چون روح لذت خطاب دریافت بسرعت تمام بشتافت و باجازت سرعت نمود بعد ازان حقتعالیٰ فرمود در آئی درین قالب که بید قدرت خود آفریده ام روح چون نظر کرد منفذ باریک مدخل تاریک در نظرش افتاد زبان معذرتش بکشاد و در آمدن امتناع نمود بار دوم ہمین خطاب آمد و نیز ہمین جواب گفت تا سه نوبت خطاب آن بود جواب این مرتبه چهارم خطاب آمد که در آئی درون آئی بکراہت و بر آئی بکراہت پس در آمد بکراہت و بر آمد بکراہت آورده اند که چون دیده پسندیدهٔ او نبود روح روشن گشت اوّل نظرش بر عرش افتاد بر ساق عرش مکتوب دید - لا اله الا الله محمد رسول الله هی امتی مذنبة و انا رب غفور امت او متی ست گنهگار بدکردار و من پروردگار آمرزگار

شعر

کار شان چیست گنه ورزیدن ✤ عادت ما ست گنه آمرزیدن ✤

ازینجا دو چیز مفهوم گردید یکے رفعت شان محمد مصطفےٰ و دیگر عصیان و نسیان امت او - در این و اندیشه متفکر شد و پرسید که خداوندا این کیست که این نام او با نام تو مقرون است فرمود که پیغمبر یست از پیغام بر آن من و فرزندیست از فرزندان تو که ہرگاه از تو نبیٔ واقع شود بشفاعت او از تو درگذریم و راه عقوبت را بر تو نبندیم بر خاطر آدمؑ گذشت که مناسب آن بنماید که پدر شفیع پسر باشد و ازینجا بر عکس ست حقتعالیٰ جبرئیل را فرمود که در باب بنده مرا و از دل او این اندیشه بیرون آرد الا این خطر سبب ہلاکت او خواهد شد و جبرائیل او را در یافت و سینه او را بشگافت نصفی ازان بیرون آورد و به زمین بهشت مدفون کرد - آنکه گویند که سبب زلت آدم شد ازان تخم اندیشه رسته بود و آن نصف دیگر که در وے مانده نفس اماره با ستوار از آن رست که تا قیامت سبب کلفت و غرامت اولاد آدم القصه چون در جسد آدمؑ آرام گرفت ہر وقت از ذوق قرب و انس حضرت یاد میکرد و ازین قفس قالب بتنگ مے آمد مے خواست که این قفس درہم شکند و با آشیان اصلی خود مراجعت بکند پس چنانچه اطفال را بچیز ہائے رنگین و میوه ہائے شیرین مشغول گردانند - آدم علیه السلام گاہے بمجلس ملائکه و سجود ایشان و بیرون آسمانہا و گشت بوستانہا مشغول میگردند و ہر زمان بسلامی و پیامے و تحفهائے دوستانه و عطائے ہائے پادشاہانه او را مخصوص میگردانیدند تا روح بواسطهٔ آن در کارشانه ویرانه تن روزے چند تواند بود ✤

فصل دوم در تعلیم اسمار و سجود ملائکه آدم را و دخول در جنت الماوی و آفرینش حوا علیها السلام

بیشتر مفسران بر آنند که ملائکه در وقت خطاب انی جاعل فی الارض خلیفة اندیشه کرده بودند که ہیچ مخلوقی از ما

گرامی تر نخواهد بود زیرا که ما از همه عالم عالمتر و کامل تریم بجهت سبقت خود که او را لازم ست دانش علمها و حکمتها
و تجربها حقتعالی این خود بینی را از ایشان نه پسندیده و در معارج النبوة آورده علمای فن تواریخ چنین فرموده اند که
بعد از آنکه ابلیس لعین با طایفه از بنی الجان که مطیع فرمان وی بودند در زمین باستقلال متمکن شد و در دل
خاکدان بیوفا نهاد ند فرمان در رسید انی جاعل فی الارض خلیفة پس مراد برین از ین ملائکه ابلیس و اعوان
باشد که با ایشان این خطاب فرمود ند ایشان گفتند اتجعل فیها من یفسد فیها و یسفک الدماء خداوندا و در زمین
کسانی بوجود آری و میگماری که فساد کنند و خون ناحق بریزند و ایشان را این معنی معلوم شده بود یا بقیاس احوال
آدمیان بجنیان یا از ذکر خلیفه استنباط کرده بودند که تا مفسد نباشد بخلیفه محتاج نشوند یا بجهت ترکیب ایشان
از اصل عناصر با حیثیت الهام و اعلام حقتعالی یا بنظر در لوح محفوظ در عقول ایشان مرکوز بود که عظمت خاصه
ایشان ست کذا فی بعض التفاسیر حاصل آنکه گفتند خداوندا از دو حال بیرون نیست اگر مراد از ایجاد این خلیفه اظهار
معصیت است از جنیان چه شکایتست و اگر مراد اطاعت است و نحن نسبح بحمدک و نقدس لک یعنی چنین کس را
خلیفه میسازی و حال آنکه ما بپاکی یاد می کنیم ترا با مر تو که موجب حمدست و ذکر ترا بپاکی از ناشایسته و نا بایسته جواب
آمد که ای ملائکه شما بساط زمین را خالی خواسته گرد میند که همی پراگنده مخلوقات بکنه اسرار ربوبیت
نمیرسد انی اعلم ما لا تعلمون من میدانم آنچه شما نمیدانید سوال این سخن از ملائکه در جواب خطاب حقتعالی
زلت بود یا نه (جواب) ابن عباس و ابن مسعود و حسن بصری و ابن جریح و محمد اسحاق و بسیاری
از علما رضوان الله علیهم اجمعین بر آنند که آن زلت نبود و در سبب سوال اقوال آورده اند بعضی گویند طلب حکمت
کردند تا دانند که در حکمت این لطیفه چیست و بعضی گویند آن استفهامی بود تا معلوم کنند که این طایفه چون
جنیان مفسد خواهد بود یا چون ملائکه مصلح و شق ثانی تردید مخدوفست و بعضی گویند این سوال بر سبیل
تعجب بود یعنی خداوند درباره ایشان این همه نعمت ارزانی نافرمانی و ایشان در فساد کوشند بعضی علما گویند
چون بخطاب مستطاب مشرف گشتند انبساط نمودند و زبان گشادند اتجعل فیها من یفسد فیها بگشودند چنانچه
موسی چون انس یافته با نبساط تناخت و گفت ارنی انظر الیک جواب آمد لن ترانی پس زود بتوبه باز
گشت نمود که تبت الیک و انا اول المؤمنین و بعضی علما بر آنند که ملائکه از ین سوال پشیمان شدند و در صدد
تدارک و اصلاح آن آمدند و در زین القصص آورده که چون حقتعالی فرمود انی اعلم ما لا تعلمون ایشان آن سوال
خود را گناه شمردند که سخن کردند در چیزی که با آن امور نبودند پس هفتاد سال در گرد کرسی طواف میکردند و میگفتند
اللهم لبیک اعتذارا الیک لبیک نستغفرک و نتوب الیک و در مناقب منه العلماء نیز آورده روایت از امام

زین العابدین کرد آنروز کہ حقتعالے خطاب انی جاعل فی الارض خلیفہ بسمع جمیع ملائکہ رسانید ایشان
سوال کردند وجواب شنیدند از ان پشیمان گشتند واز غضب حقتعالے اندیشیدند از برائے تدارک آن
سر رہ زیکساعت بطواف عرش مجید مصروف ساختہ بتضرع وزاری بدرگاہ حضرت باری می پرداختند مدتے
چنین بود تا آنکہ حقتعالے بر ایشان بہ بخشود ورحم فرمود پس خدا تعالے آدمؑ را تعلیم اسمار کرامت فرمود
کہ وعلم آدم الاسماء کلها او بزرگان را در تعیین آن اسمار اقوال است بعضے گویند کہ مراد اسمار ملائکہ است
وبعضے بر آنند کہ اسمار ذریت آدم است وبعضے گویند کہ مراد اسمار ہمہ اشیار است بعد از ان
مسمیات را بر ملائکہ حاضر کرد وگفت انبئونی باسماء ھؤلاء ان کنتم صٰدقین خبر کنید مرا بنامہائے اینہا
اگر راست گو بودید در آن دعوے پس ملائکہ بعجز خویش مقر آمدہ گفتند سبحانک لا علم لنا پس خدا تعالے
آدمؑ اسمار اینہا پرسید آدم ہمہ را بر زبان جاری گردانید وبہمہ لغات کہ آدمیان تا قیام قیامت بآن تکلم
نمائند اسامی یکیک را یکایک بر فرشتگان خواند تا بہ فضل وے اعتراف نمودہ زبان بعذر خواہی کشودند
تاج تکریم نہاد از کرمش ۔ داد از علم باد علمش ۔ چون سر سند تعلیم نشست ۔ طاعنا نرا دہن ز طعن ببست
بعد از ان فرمود تا تختی از برائے آدمؑ ترتیب کردند وآن تخت ہشتصد پایہ بود واز پایہ تا دیگر چندین سال راہ
وآدمؑ را بر آن تخت بنشاندند وگوشوارہ از جواہر جنت در گوش ودستیار ہا در دست انگشتریہائے بہشتی
در انگشت ولباس اہل سعادت در بر تاج کرامت بر سر چون تبسم فرمودی چون نور آفتاب از دندان وے تافتہ
واز غایت فضل وکمال حسن وجمال با شوق وصال وملائکہ انگشت تحیر در دندان تحسر گرفتہ بودند وچون فرمان
حضرت رب العزت در رسید ملائکہ تخت وبرابر گردنہائے خود نہادہ بر آسمانہا جلوہ دادند بعد از ان در برابر
عرش مجید نہادند فرمان در رسید کہ اسجدوا لآدم سجدہ کنید برائے آدمؑ ملائکہ بفرمان واجب الاذعان اطاعت
نمود اول جبرئیل امین روئے خود بر زمین نہاد بعد از ان میکائیل وبعد از ان اسرافیل وبعد از ان عزرائیل بعد
از ان سایر ملائکہ علیہم السلام **ابیات** ساخت محراب ملائک رویش ۔ سجدہ بردند یکایک سویش ۔ بجز آن آتشی
دیونژاد ۔ کہ بمسجودی او سر ننہاد ۔ ہر یکے خلعتی یافتند جبرائیل بروحی آمین ساختند وکلید ارزاق بدست
میکائیل نہادند واسرافیل را برائے نفخ صور نامیدند وعزرائیل را سبب وصل الحبیب الی الحبیب گردانیدند وباقی فرشتگان
را بعصمت ابدی سانیدند وآنکہ از بیعضے ابا نمود مردود گشت واین سجدہ تحیت بود نہ سجدہ عبادت وسجدہ
تحیت پیش از شریعت محمدی صلے اللہ علیہ وسلم جائز بود چنانچہ حضرت یوسف علیہ السلام را
برادرانش سجدہ کردند سجدہ عبادت مر غیر حقتعالے را در ہیچ شریعت جائز نبود وچون ملائکہ بسجدہ

تا آدم علیه السلام قیام نمود ند در سجده خود مدت صد سال بماندند و بروایتی پانصد سال چون سر از سجده برداشتند ابلیس را دیدند استاده و روئی از انجانب گردانیده و از صورت ملکی بهیئت دیو گردیده بجهت شکر گذارے سجده دیگر کردند و سبب تکرار سجده در هر رکعتی از نماز بعضے این گفته اند و چون ابلیس مردود از سجود ابا نمود حق تعالیٰ فرمود ای لعین از سجده خلیفه من چرا اباکردی گفت انا خیر منه خلقتنی من نار و خلقته من طین من از آدم بهترم مرا از آتش آفریده و آدم را از گل و جوهر آتش نورانیست و جوهر خاک ظلمانیست در تفسیر بحر المواج در سوره اعراف و غیرها آورده باین حجت سقیم و قیاس عقیم کرده و باعتبار اصل خود را بهتر مے پنداشت وندانست **نظم** زحل حل چه کم آید اگرچه فرع مئی است + بشان مے چه فزاید که اصلش انگور است + نه خبث بول بسبب اینکه اصل آن آبست + نه ذوق شهد ز بود اینکه فرع زنبور ست + بطیب مشک نگاه کن که اصل آن خونست + نگر که رائحه او چگونه مشهور است + و آن لعین از فضیلت خاک غافل بود و از حرمت او جاهل صفات کماهی او را ندانست و ادراک فضائل او نتوانست که خاک برد بار ست بار عالم بکشد و سر از بارکشی نکشد و جهانرا منافع برساند هر چند کسے بروئی بکافتن و شگافتن جفا کند او هر چه فاکند و هر چه از تخم کسی و روئے نهند بدل آن بیشمار بار دهد تواضع و فروتنی او بر همه کس روشنست و مقرر ست نار سبکسار و تن آزار و زیانکار ست هر چند که نافع است که از منافع او مضار بسیار است او بطبع علو جوئید و جانب بالا پوئید و هر چند او را دهند باز نه دهد و هیچ چیز از خشک و تر از ایذائے او نرهد اگرچه روشنائی او ظاهر و باطن را بسوزد و اثر فروتنی جوهر خاک را بود که آدم علیه السلام را بگفتن ربنا ظلمنا انفسنا راه نمود خاصیت ترفع نار و را ابلیس لعین اثر کرد که او را در خود بینی و تکبر و بالا روئے آورد **نظم** صورت خاک ارچه دارد تیرگے + نیک بنگر از ره معنے صفات + اندر صفات این همان خاکست کاندر وصف او صاحبدلے + نکته گفت ست کز دی دیده جانرا جلاست + جستن گوگرد احمر عمر ضائع کردنست روئے بر خاک سیه آور که اکسیر کیمیاست + القصه چون ابلیس لعین از سجده آدم ننگ نمود لباس کرامت و پیشوائی از وبر کشیدند لباس لعنت و رسوائی در وی پوشانیدند و از تمتعات آنجهانی و عنایات ربانی محروم ساختند و از مقام قرب بر آمدند و از بهشت بزمین انداختند و بجوار زمین بجرا بزبود فرستاده و از صورت ملکی بیرون آوردند و بقبیح ترین صورتے مبتلا کردند تا گویند که دی بحسن و جمال از همه ملائکه زیاده بود و مالهائے او بیشتر چنانچه لباس او از زمرد و یاقوت بود و بازوهائش از نور و در هر آسمانی ملقب بلقب خاص بود اول کسیکه او را بلعن و طعن و سنگ ادکرد جبرئیل علیه السلام بود بعد از ان میکائیل علیه السلام بعد از آن

اسرافیل بعد از آن عزرائیل آنگاه اهل آسمان هفتم آنگاه ششم تا آسمان این روایت است که از آسمان او را بدریائے
انداختند چنانچه گفته اند مدت صد سال در آن دریا غرق بماند چون بسر بر آورد روئے وے سیاه بود و چشمها کبود و در
نهایت قباحت بمرتبه شد که اگر بآن شکل ظاهر شود از ترس و قبح صورت او همه خلایق بمیرند ؎ هر کرا
خواهی بخوان و هر که ابواهی بران ✦ حکم حکم تست کس را چاره جز تسلیم نیست ✦ القصه چون از سعادت
دینیه بے نصیب ماند بمهمات دنیویه اشتغال نمود و از حقتعالے عمر دراز خواست و گفت انظرنی
الی یوم یبعثون خداوند مهلت ده مرا و میران تا روزیکه مبعوث شوند خلائق حقتعالے تا صور نفخه اول مهلتش داد
آنگاه آن رانده درگاه فریاد آورد فبعزتک لاغوینهم اجمعین همه در بیابان غوایل گمراه نمایم از اطراف و جوانب ایشان
در آیم فرمان شد که ای لعین مردم کالانعام تو دانی خواصگان مرا نتوانی که از راه گردانی و هم در معارج النبوة
و در تفسیر کبیر نیز ایراد نموده که آنگاه آدم را باعزاز و اکرام و تعظیم تمام بطرف بهشت عنبر سرشت بردند آنچنان بود
که هفتاد حله بهشتی او را پوشانیده بودند و تاج مکلل برسر وے نهادند و کمر مرصع بدر و یاقوت بر میان او
بستند مگر بطرازه اعزاز کلمه طیب لا اله الا الله محمد رسول الله آنگاه بر تخت بهشتی بنشاندند هفتصد
هزار ملک بر دست راست و همه هفتصد هزار بر دست چپ و هفتصد هزار دیگر صلوات و تحیات بر فرق بعد میکردند
و ندائے میکردند که ای رضوان درهای بهشت بکشا و کوشکهائے جنت را بفرشهای والای بیارائے
آبها در جوی ها روان شوید و ای بلبلان بر افغان بر درخت روید ؎ آب زنید راه را آنکه نگار میرسد
مژده دهید باغ را بوی بهار میرسد ✦ رضوان درهای بهشت کشاده به خدمت استاد ✦ و تخت بانخت
او را ملائکه بر دوش نهاده تا بدر بهشت رسانیدند خطاب جل جلاله در رسید که ای آدم علیه السلام که ترا بید قدرت
آفریدم و از روح خاص خود در تو دمیدم اکنون در بهشت مے در آئے میباید که عهد مرا رعایت
نمائی گفت ای پروردگار آن عهد کدامست که تا باهتمام تمام در استحکام آن نمایم فرمود که فرمان
شیطان نبری و از شجره مخصوصه نخوری و علما را در آن شجره اختلاف است بعضے گفته که انجیر بود
و بعضے گفته اند که انگور بود اما آنچه مشهور و مقبول از جمهور است اینست که آن شجره گندم است
آدم این عهد را قبول نموده ملائکه برین گواه شدند و به بهشتش در آوردند ✦ القصه چون آدم صفی الله
در بهشت در آمد اول چیزیکه تناول فرمود بقول جمهور انگور انجیر بود و بعد از ان بطعامها و میوه
هائے بهشتی برغبت نمود و تفرج بساتین و نظاره ریاحین و قصور منازل و سرور اشتغال میفرمود در آب
دلکش و شراب منعش و غذا بغایت خوش مهیا یافت بامقتضائے آنکه ؎ هزار شربت شیرین و میوه مشموم

چنان مفید نیفتد که بوی صحبت یار ❊ و ار انیسی نمیبایست که باوی انس گیرد و جلیسی که با وے الفت
پذیرد و درین فکر بود که خواب بروے غلبه نمود و از استخوان پهلوے چپ وے حوا را خلق کردند چنانچه آدم
را اصلا خبر نشد و در کشاف و انوار التنزیل در سورهٔ زمر آورده که حوا را از قصیرا آدم یعنی از استخوان فروترین
و کوتاه ترین پهلوی چپ و شکم آفریدند و در تفسیر لباب آورده که بعضے حوا را از بقیهٔ طین آدم خلق گردانیدند
و هم در معارج مذکور است که بقول بعضے خلق حوا خارج از بهشت بود و هر دو را بایکدیگر بر تخت نشانده
در بهشت آوردند فاما بروایت امام اسدی ابن عباس و ابن مسعود و بسیاری صحابه رضوان الله تعالے
اجمعین خلق حوا در بهشت بود و این قول را بزرگان ترجیح داده اند و روایتیست از وهب آن بدکه حقتعالے
حوا را بصورت آدم خلق کرد چنانچه برنگ و قامت و قد حسن و جمال با آدم مشابه بود و در چندین چیز فایق
بود یکے آنکه پوست او نازکتر بود از پوست آدم و رنگ او صاف تر بود و چشم او سیاه تر و بینی او از و
خورد تر بود و دندانهای او لطیف تر و کف او نرم تر و سر او را هفتصد گیسوے عنبر بودے مرصع بیاقوتهاے و مطیب
بزعفران و مشک و غیره القصه بعد از خلق حوا علیهما السلام ع چو آدم بر رخ او دیده بکشاد ببیک دیدارش
افتاد آنچه افتاد ❊ نقلست که از حوا پرسید که تو چه کسی و از برای چه آمدهٔ حوا گفت که من هم جزوی ام از
اجزاے تو که باریتعالے مرا از برای تو آفریده و نامزد تو گردانیده و بروایتے از حقتعالے پرسید که خداوند
این کیست که مرا با او انس تمام و از وی آرام داده حقتعالے فرمود که وے کنیزک من ست و تو بندهٔ منی ترا
آدم نام نهادم که از ادیم زمین آفریدم و او را حوا نامیدم که از حیوانش خلق گردانیدم و او را برای تو آفریدم
تا ترا با وی سکونی حاصل آید اکنون خواستگاری او کن آدم بفرمان حضرت باری تعالے خواستگاری او
کرد و گفت الهی از من چه میخواهی فرمود تقوی و عمل صالح و اینکه تعلیم کنی او را احکام دین و شرایع آدم
قبول نمود حقتعالے فرمود تا برای آدم کرسی نهادند از جوهر و او را بر او بنشاندند و جمیع ملائک جمع
گشتند حقتعالے او را با آدم تزویج نمود و عقد ایشان بحمد و ثناے خود مقرون کرد و نام حبیب خود
محمد مصطفے صلعم در میان آمد ع سکهٔ هستی چو درآید بشمار ❊ وے بود اول فکر آخر کار صورتش
گرچه ز آدم زاده ❊ معنیش اصل وجود افتاده ❊ بعد از ان آدم و حوا در روضهٔ رضوان قرار گرفتند
و از نعیم جنت بهره مندی گشتند و از ان شجرهٔ منهیه پرهیز مے کردند و عجب آنست
که در هر قطعه از زمین بهشت که منزل میساختند شاخهای آن شجره در نظر ایشان مے افتاد
و روایتست که پانصد سال و بقولی که نیمهٔ روز آنجهان باشد توقف نمودند چون نصف ازان زمان درگذ

بگذشت آفتاب دولت واقبال آدم وحوا علیهما السلام را زوال رسید تا از بهشت بدنیا انتقال نمودند +

فصل سوم در انتقال آدم وحوا علیهما السلام از جنت بدنیا در معارج النبوة مسطور است

که چون روضهٔ رضوان وباغ جنان آدم وحوا را جفت تفویض فرمودند ایشان در آنجا بعیش وکامرانی زندگانی
می نمودند ابلیس پر تلبیس از دخول جنت معزول بود عداوت ابو البشر علیه السلام در باطن آن مایل بشر استحکام
تمام گرفته ؎ پشت در کینه دری محکم کرده + روی در وسوسهٔ آدم کرده + وخواست بهر نوع که تواند در کارخانه
ایشان مدخل سازد وسنگ تفرقه در میان ایشان اندازد وچون او را معلوم بود که آدم را همه میوه مباح آمده
لیکن از آن یک درخت ممنوع گشته خوشدل شد پس آن لعین از زمین پرواز آغاز کرد بر در بهشت نشست
تا کسی از آنجا بیرون آید تا آنجا بنشست که هیچ یک از در بیرون نیامد عاقبت الامر طایری که یکی از
خازنان بهشت بود بیرون آمد چون ابلیس آن طیر را دید وقت او را خوشدلی روی داد او گفت ای طایر تو کیستی گفت من
طاوس ام آنگاه طاوس گفت ای ملقب تو کیستی من ملکی ام از کروبیان که یک ساعت از طاعت حق تعالی
غافل نیستم میخواهم تا در بهشت در آیم و نعمتی که از برای دوستان ترتیب نموده اند مشاهده نمایم تا موجب زیادتی
طاعات وعبادات وسبب ترقی درجات خوف در جگر دست بود که از غیر ابدی برسد + زین چمن بوی
ابدی برسد + همت در ساخت این پر شده کاخ + عرصهٔ روضهٔ امید فراخ + هیچ دانی وتوانی که مرا از راه یاری
ومددگاری در بهشت در آری تا در برابر آن ترا سه کلمه تعلیم کنم که هرگز پیر نشوی و بیمار نگردی واز بهشت بیرون
نیائی وظاهر این صفات بیشتر در بهشت می بود طاوس گفت ای ملک راست میگوئی گفت بلی وقسم یاد کرد گفت
ای فرشته مرا قوت وقدرت آن نیست که ترا در آرم ولیکن برادری دارم حیه نام شاید که او ترا در آرد ابلیس لعین گفت
نیکو باشد طاوس رفت وحیه را گفت بشارت باد مر ترا ای حیه که مقربی بر در آمده وبا ما ببرادری در آمده کلمه که
مرا تعلیم میکند ولیکن بشرط معاونت آوردن ودخول بهشت مار فی الحال باستقبال او بیرون آمده ملاقات نمود ابلیس
بوسوسهٔ مار مشغول شد وچندان بگفت که افسون وی در مار اثر کرد مار گفت ای ملک چگونه در آیم که رضوان وخازنان
بهشت حاضر اند گفت دهن بگشا دهن بگشاد وی در آمد او را در بهشت در آورد خازنان بهشت چون از در آمدنش
اطلاع یافتند شتافتند وخواستند که او را بیرون کنند فرمان آمد که دست از وی باز دارید او را بگذارید که در ضمن اینکار بسی
اسرار دارم ؎ هرچه وردی و بپروی پیش وپس + حکمتی آنرا اندر آن هیچکس + بعد از آن ابلیس جمع خاطر گردیده
آدم وحوا علیهما السلام بر آمد واز راه محبت در نوحه وگریه در آمد ایشان او را نشناخته بودند پرسیدند که سبب گریه تو چیست گفت
پیشتر گریه من از آنست که شما اکنون درین بوستان بکام دوستان بنشاط وانبساط می گذرانید عاقبت شما را

اخراج خواهند کرد و از نعمت حیات بکربت ممات مبتلا خواهند گردانید ازین نوع سخنان گفت و از ایشان در
گذشت آدم علیه السلام از گفته آن بغایت اندوهناک گشت پس باز گشت و گفت ای آدم اگر بر قول من اعتماد
کنی ترا بر درختی راهبری کنم که اند کے از ثمرهٔ آن تناول کنی جاوید در بهشت مانی و موت و زوال بدولت و
اقبال تو راه نیابد پس لاجرم ع در و هم اثر کرد میل لشه ٭ پس ابلیس لعین با طاوس در گفت و شنید آمد
ای طاوس مرا بان شجرهٔ خلد راه نمائی طاوس او را بپائی آن درخت آورد ابلیس آنجا نشست و بنغمهٔ نوحه آمیز
بنعمات ولادیرا آغاز نهاده و در اثنای این اظهار کرد که نهی نکرده خدای تعالی شما را ازین شجره مگر آنکه مبادا فرشته
گردید یعنی در حق بقاے زیرا چه ملائکه را بقا است که روز قیامت چنانچه در بحر الجواهر گفته یا همیشه در بهشت
بمانید و حوا نیز نزدیک این درخت بود چون نغمهٔ نوحه آمیز او بشنود خاطرش بآن میل نمود باو نزدیک
شد شیطان رجیم سوگند خوردن آغاز نمود که من از جملهٔ نصیحت کنندگانم و مبالغه می کرد تا گویند که هفتاد نوبت
سوگند یاد کرد تا ایشان را بفریفت و روایت است که اول وسوسه فسون در حوا رضی الله تعالی عنها اثر کرد و آن بواسطه
آن بود که حوا را گفت که هر که ازین درخت پیشتر تصرف کند بر دیگرے فائق و مسلط باشد حوا پیش آن درخت
رفته هفت خوشه از آن گرفته یکے را ذخیره کرد و یکے را بخورد و پنج خوشه را نزد آدم علیه السلام
برد و آدم علیه السلام از خوردن آن ابا نمود حوا گفت من از آن خوردم و تعریف لذت آن بسیار کرد و در بر
گفته اند آن زمان گندم از عسل شیرین تر از مسکه نرم تر و از شیر سفید تر بود آدم علیه السلام حوا را ملامت
کرد گفت ترا چه باعث شده که عهد پروردگار را فراموش کردی و از آن شجرهٔ منهیه نوش کردی مگر آن
عقوبت ادنم پرهیزے که از اطاعت و فرمان او میگریزی حوا گفت ای آدم رحمت الهی فراوانست و
دریای مغفرتش بی پایان و بروایتی آدم هنوز معذور نگشته و قدحی از شراب بهشتی نزد آدم آورد از آن نوشید
و چون از شراب غفلت مست گشته بود مستی خمر بهشت بر آن مزید و از غایت بیهوشی فراموشی بود لعادا و حوا
لقمه راست کرد و در دهانش نهاد و در مذاقش بسے لذید آمد و هنوز بمعده اش قرار نگرفته بود که حلهای بهشتی از بدن
ایشان فرو ریخت گویند که آن حلها بر شکل این ناخنها بود که اکنون بر سر انگشتانست آنرا از برای یادگار ران
حلها باقی گذاشتند تا در ان می نگریست و بنا آن حلها میگریست کذا فی مدارک التنزیل و از ینجاست که چون کسی
بواسطهٔ خوشدلی خندان باشد چون نظر بر ناخنها اندازد خنده او تسکین یابد و تاج او از تارک مبارک او بر مثال مرغی پرواز
کرد و جبرئیل آمد و کمر بند از میانش باز کرد چون آدم و حوا علیهما السلام خود را برهنه دیدند از خجالت و دیده و بهر درخت
که پناه میگرفتند از ایشان دور میجست مگر درخت عناب موتی سر آدم بگرفت آدم علیه السلام گفت

ف ثم ان عمر رضی الله تعالی عنه تمسک بصوم ثلثین یوما قال ان آدم علیه السلام لما اکل من الشجرة بقی فی بطنه مقدار ثلثین یوما فامر الله علی ذریة الحج ثلثین یوما ولا یاکلون بها نهارا فضلا من الله علی خلقه سلمه فقیر ابو الانبیاء ۱۲

اے درخت بگذار کہ بگریزم گفت مرا حکم وا مرست کہ در تو آویزم اگر خلاف فرمان کنم چون تو عاصی باشم فریاد از
نهاد آدم برآمد کہ الامان الامان یا رب خطاب آمد این انت یا آدم کجائی آدم گفت الٰهی نیک اینجا آدم
برهنه و بشاخ درخت گرفتار مانده **قطعه** نے پچھے کہ بی تو چونم اید وست + جگر پر درد دل پر خونم اید وست
شنیدم بیدلان را مینوازی + چرا من از میان بیرونم اید وست + خطاب آمد کہ ای آدم این حال پریشان نتیجه
عصیان تست آدم آہے سرد از دل پر درد برآورد بعد ازان جبرائیل او را گرفت تا بیرون برد چون بدر
بهشت رسیدند ندای شنیدند کہ اے جبرائیل آدم را نگهدار تا دشمنان او را نبیند باد بیرون آرند آدم رو بدرختان
بهشتی آورده از آنها برگ میطلبید تا ستر عورت کند همه درختان ابا میکردند چون روئے بدرخت انجیر آورد وی ابا نکرد
و آدم علیه السلام را برگ داد و بعضے گویند کہ چهار برگ بود خطاب بانجیر آمد کہ درختان دیگر آدم عاصی را
برگ ندادند تو چرا دادی انجیر گفت الٰهی هر چند از روے عصیان آمد اما من همان چشم روز اول بروے مینگرم و
آن همه کرامت در بارے وے میدانم کہ ضائع نخواهی کرد خطاب آمد کہ اے انجیر با این پاک نظر پسندیده بچندین
کرامت مخصوص گشتی یکی آنکه همه درختان اول دعوی کنند بشگوفه آنگاه مے نمایند میوهٔ اول از تو معنے
ظاهر میسازیم بیواسطه دعوی لیکن چون بے امر من دادی تا اول گوشمالی ندهند صوفیان قربان نهند ت
باقی کرامت در تفسیر بحر الدرر مذکور ست و در بعضے روایات آمده کہ درخت عود بود کہ بآدم برگ داد خطاب آمد
کہ اے عود ما نفس نفیس تو عالم را معطر گردانیم ولیکن چون بے فرمان من دادی تا ترا بر آتش ننهند از تو بوئی
ظاهر نشود و درین تعلیمے آورده کہ حقتعالے **آدم** علیه السلام را بواسطه ترک فرمان ده **عقوبت** مبتلا کرد

مهتری در قبول فرمان ست ‏ ‏ ‏ ترک فرمان دلیل حرمان ست

اول بعتاب کہ آیا من نهی نکرده بودم ترا از شجره **دوم** نزع لباس و کشف عورت و علما را اتفاق ست در آنکه
کشف عورت در نظر ایشان بود اما در نظر ملائکه همچنان مستور بودند **سوم** پوست آدم ست و باریک گردانیدند
بعد از آنکه روشن و سپید و محکم بود مانند ناخن و از ان نمونه بسر انگشتان گذاشتند چنانچه گذشت
چهارم آنکه حقتعالے از جوار قرب خویش بیرون فرستاد **پنجم** آنکه فرقت نهاد میان آدم و حوا مدت صد سال و بعضی
گویند دویست سال **ششم** آنکه میان او و فرزندان او و در میان شیطان عداوت تا قیامت قایم کرد **هفتم** آنکه اسم عاصی
بر وی جاری گردانید **هشتم** آنکه شیطان را بر اولاد او مسلط کرد **نهم** آنکه دنیا را زندان اولاد او ساخت +
دهم آنکه ایشان را در معیشتها و در رویها مختلف انداخت + بعد ازان خطاب به **حوا** آمد کہ ای حوا کجائی او بآواز
حزین جواب داد کہ الٰهی اینجاام برهنه و بے شرم ندا آمد کہ این بواسطه آن گناه هست کہ از تو در وجود آمده

ترا چه چیز باعث بود که آدم را باین خطیئه دلالت کردی سبب همگی او گشتی گفت خداوندا من هرگز گمان نبردم
که ترا خلق باشد و بدروغ سوگند یاد کند فرمان رسید که تو هم از بهشت بیرون آئی و ترا و دختران ترا نیز بشومی
این امر به **پانزده بلا** ابتلا گردانم تا روز قیامت **اول** آنکه نجاست در شکم و فرج زنان نهادم و آن
خون حیض و نفاس است **دوم** بار حمل تا مدت نه ماه بار نهاده **سوم** شدت در ولادت و هر نوبت طعمهٔ
مرگ چشیدن **چهارم** محنت عدت کشیدن **پنجم** در حکم شوهران بودن **ششم** مهار اختیار امر طلاق است
شوهران دادن **هفتم** نقصان میراث **هشتم** نقصان شهادت **نهم** نقصان عقل **دهم** محرومی از نصرت
اسلام **یازدهم** محرومی از جمعه جماعت **دوازدهم** محرومی از نبوت **سیزدهم** نقصان دین **چهاردهم** محرومی
از قضا و حکومت و سلطنت **پانزدهم** حرمان از سفر بغیر محرم و همچنین **ابلیس** رجیم را بشانزده بلا ابتلا
کردند **اول** آنکه از ولایت مملکتش معزول ساختند که تمامی روی زمین تا آسمان دنیا و تر و بهشت او را مسلم بود **دوم**
آنکه از خویش دور کرد **سوم** آنکه مسخ و تغییر صورتش کرد **چهارم** آنکه نام او عزازیل بود لفظ زده ابلیس نام نهاد
یعنی نا امید از رحمت حقتعالی **پنجم** آنکه او را پیشوا و مقتدای اشقیا گردانید **ششم** آنکه تا ابد ملعون ساختن **هفتم** آنکه دولت
معرفت از و کشیده گرفت **هشتم** آنکه در توبه بر روی وی بست **نهم** آنکه او را از خیر خالی گردانیده چنانچه ممکن نیست که
از وی نیکوئی در وجود آید **دهم** آنکه او را خطیب اهل دوزخ ساختند تا در آتش ایشان را از رحمت الهی نا امید گرداند
بعد از آن جبرئیل موئے طاوس بگرفت و بدر بهشت کشید آن زمان طاوس ششصد بال بود بر بالهای مختلف
ملائکه که بروی مسلط بودند آن بال را از وی ربودند و چندین بال در او باقی گذاشتند و پایهای او را بشومی آن
پا یمردی که بجائے در آمدن شیطان کرده بود مسخ کردند و او را از بهشت بیرون آوردند آنگاه که پیش آوردند آن زمان
او را چهار پائی بود مثال شتر از زبرجد بلون بالوان سرخ زرد و سبز و هر یک زین نگها تابان بود مانند آفتاب
و دندانهائے او چون مروارید بود و زبان چون مشک پشت او چون نقره سفید و شکم او چون زر سرخ و گردن او از
زبرجد و سر او از یاقوت حاصل آنکه تمام اندام او مسخ بگردانیدند و از شومی در آمدن شیطان بدهان او زهر بلابل در
بیخ دندان او نهادند و او را از بهشت بیرون فرستادند حق سبحانه فرمود که بنشانی این گناه تو بودی پس خوار و نگون
بیباش زمین را بسینه بخراش و غذا از سر خاک تیره مهیا میدار و روزگار بدین خوار بگذار و در آن هنگام خطاب از
جناب حقتعالی آمد که ای ملائکه موئے سر آدم را از آن شاخ درخت خلاص کنند و از بهشت بیرون افگنید آدم شنیده
گفت الهی بید قدرت خود آفریدی و از روح خود در من دمیدی ملائکه را امر بسجده من کردی و مرا ساکن بهشت گردانیدی
اینهمه نکوئیها که کرامت فرمودی بیک لت که از من واقع شده همه باز مدار شعر بر روی خود در طمع باز متوان گرد

چون باز خود بدرخت قرار نتوان کرد * فرمان رسید اذهبوا بعیدی ببرید بنده مرا پس چون آدم را در کشاکش آوردند باز بدرخت دیگر دست زد و گفت الٰہی مرا از بہشت بیرون مے کنی و من طاقت فراقت ندارم باز خطاب آمد اذهبوا لعبدی ببریدش باز بدرخت دیگر دست انداخت و گفت الٰہی تو وعده کردی که از فرزندان تو انبیا علیہم السلام آفرینم و رسولان برگزینم از آن جمله ادریس را بمقام عالے برآرم و نوح را از طوفان در کشتی در آورم بحق ایشان بر من رحم فرمائے و بر حال من بخشائی خطاب آید اذهبوا لعبدے ببریدش باز او را کشیدند باز بدرخت دیگر آویخت و الدیده غمدیده اشک حسرت ریخت و گفت خداوند وعده فرموده بودی که پیغامبرے از نسل تو بیرون آرم و او را به خلیلی برگزینم و باز از فرزندان او پیغامبرے دیگر برآرم موسٰی نام و با او کلام کنم بحرمت ایشان بر من رحم کن فرمان آمد که اذهبوا بعبدے ببریدش باز کشاکش کردند باز بدرخت دیگر دست زد و گفت الٰہی وعده کرده بودی که از اولاد امجاد تو پیغامبرے بیرون آرم نام او محمد بن عبداللہ صلے اللہ علیہ وسلم و او را حبیب خود گردانم و از جمیع انبیاء علیہم السلام او را بمرتبہ عالی رسانم بحق او بر من رحمت کن خطاب از رب الارباب در رسید کہ اے ملائکہ یا بنده من نیکوئی کنید و با او رفق و نرمی بجا آرید که شفیعے بدرگاه من آورد که هرچه خواهد از برکت او بیابد بعد ازان با آدم علیہ السلام بر سبیل لطف فرمود که اے آدم بزمین رو که بواسطه خلافت و عمارت زمین خلق کرده ایم آدم علیہ السلام گفت یارب میروم لیکن اگر توبہ کنم قبول میکنی و بہشت و نعیم جاودانی باز میرسانی گفت بلی ہنوز از سر صلح وار چہ ہیم +

در عذر خواہان نہ بندہ کریم * بیاید کسی پرورش عذر خواہ + که عذرست تدارک شستش گناه + آدم علیہ السلام از بہشت عنبر سرشت بیرون آمد جبرئیل علیہ السلام که همراه وے بزمین مے آمد پرسید که در زمین با من که خواهد بود گفت آنکه ترا بآن شجره دلالت نمود آدم علیہ السلام اندوهگین شد که فراق دوست بس نبود که وصال دشمن بر آن بیفزود و بعد از آن گفت یا جبرئیل مرا بگذار تا بملائکه پروردگار وداعی کنم که بیشتر بسم دیگر

ملاقات میسر نگردد و پس رو باز پس آورد و ندا کرد که السلام علیکم یا ملائکۃ اللہ استودعکم اللہ وادعاء علیکم السلام اکنون من بسوی زمین روی مے آرم و شما را بخدا مے سپارم لیکن از شما درخواست دارم که مرا عاصی عابد مخوانید بلکه عاصی ناسی گوئید که از روئے نسیان عصیان از من واقع شده پس آدم علیہ السلام و حوا علیہا السلام و شیطان لعین و طاؤس و مار از یکدگر جدا بزمین فرستادند آدم علیہ السلام در هند بسراندیپ فرود آمد و حوا علیہا السلام بجده افتاد و آن کوهیست که سوے باسمان از همه کوهها نزدیکتر است و در تفسیر زاہدی آورده که حوا علیہما السلام بجده افتاد بکرانه دریا و از سراندیپ تا بجده هشتصد فرسنگ

راه راست و در مکان شیطان اختلاف است بعضے گویند که در ایله بصره فرود آمد در نفحات الانس
آورده که ایله شهریست در چهار فرسنگی بصره قدیمی از بصره بود قیل انها من جنان الدنیا و بعضے گویند
فرود آمد اغلب آنست که مهبط معین نداشت که جسم لطیف را حاجت بمکان نیست طاؤس را بارض حبشه
و فیل زمین کابل و مار با صفهان و تا قیام قیامت عداوت میان شیطان و مار و انسان قائم بماند بعد از ان
جبرئیل عزیمت مراجعت نمود آدم تنگدل شد و گریه آغاز نهاد و گفت اکنون از جدائی بینمائی نمیدانم که باز
آئے جبرئیل گفت تو بنده گنهگارے و من فرشته فرمان بردار و از پیش او غائب شد آدم را الم و غم
بر غم شد بمرتبه که خاک بر میداشت و بر سر خود مے انداخت وهب بن بدر رضی الله عنه گوید که آدم علیه السلام
روئے بر زمین نهاده مدت سه صد سال میگریست تا از آب دیده وی رودها در سراندیپ جاری گشت و
گویند بمرتبه بود که کشتی بر آن رفتی و در روایت است که چندان اضطراب و اثر کرده بود که پوست و گوشت
سر و دست و زانو رفته بود و استخوان ظاهر گشته بعد از ان خطاب بوحوش و طیور و ساکنان زمین و بحار و مور
رسید که بغمپرسی آدم بروید و هر نوع از ایشان مے آمدند و اورا عزا پرسی میکردند آدم علیه السلام
از بسیاری گریه و زاری سر بر نمیکرد عاقبت وحوش و طیور از وی نفور گشتند و گفتند مبادا شومے
عصیان آدم علیه السلام بما رسد چون این شنید گریه و اندوهش زیاده گردید گفت پروردگار عالم سرزنش اهل
آسمان بس نبود که سرزنش اهل زمین هم بآن جمع شد نظم خدایا بعزت که خوارم مکن + بذل گنه شرمسارم مکن
مسلط مکن چون منی بر سرم + ز دست تو به گر عقوبت برم + مرا شرمساری زروی تو بس + دگر شرمسارم
مکن پیش کس + گویند که باین سخن حق تعالے برو رحم فرمود و توبه وے قبول نمود و خضر بن یزید از رسول
الله صلے الله علیه وسلم روایت میکند که چون آدم علیه السلام بر زمین برهنه آمد بر وے برگهائے جنت بود که بوے
ستر عورت مینمود و بواسطه تغیر هوائے دنیا آن برگ خشک شدند و بحرکت باد در اطراف زمین متفرق گشتند
نفحات آن در مملکت پراگنده شد و اثر آن تا قیامت بماند بوئے عود و صندل و مشک و عنبر از آنست گفتند
یا رسول الله مشک یکے از دابه حاصل آید فرمود آرے دابه ایست مانند غزال از ان برگ چرید و حق تعالے از آن
در ناف او مشک آفرید و این خاصیت در نسل او باقی مانده چون در فصل بهار دابه صحرا چرا کند همان خاصیت
برگ بهشتی که در اصل ایشان بود در ایشان نیز ظاهر گردد و فرمود که آن از سه موضع بیش
نتوان یافت یکے در زمین چین و دیگر در سعد و دیگر در تبت گفتند یا رسول الله شنیده ام که عنبر نیز
از یکے دابه بحرے حاصل میشود فرمود بلے چنین است اما پیش ازین آن جانور بر مے بود

ودر هند چرا نیمود وآن برگها خورده بعد ازان جبرائیل ماده را بجانب بحر برده وآن بزرگترین جانوران بحر لیست چنانچه پیه وی هزار گز است و هر بار که عنبر اندازد هزار و پانصد رطل وزن آن باشد

فصل چهارم در پیش آمدن محنتهای مر آدم و حوا علیهما السلام را در دنیا - در کشف الاسرار در تحت آیه حافظوا علی الصلوات آورده که گفته اند اول کسیکه نماز بامداد کرد آدم است چون از آسمان بزمین آمد آخر روز بود تاروشنائی روز میدید لختے آرام داشت چون آفتاب پنهان شد دل آدم معدن غمها گردید آدم هرگز شب ندیده بود و مقامات تاریکی و اندوه نکشیده ناگاه آن ظلمات را دید که بهمه برسید وخود غریب و رنجور را بحقیقت خود دور و مهجور در آن تاریکے نگاه کرد ے و قصد مناجات درگاه کردی **شعر**

ذکر نام تو مرا مونس جانست نشست	هرگز از یاد توام هیچ نیاساید لب

اصل همه غربا و همنشین همه غمخواران و نخستین همه برگزیدگان آدم بود و بنیاد دوستی در عالم آدم نهاد آئین شب بیداری آدم نهاد و نوحه کردن از درد هجران و ازاریدن نیم شبان سنتے است که او نهاد او در شب نوحه کردے بزاری و بنالیدے و از خوارے فریاد کردے و دوست را یاد کردی **شعر** همه شب مردمان و من بیدار چون باشم + غنوده هر کسے با یار و من بے یار چون باشم +

آخر چون نسیم سحر عاشق وار نفس بسے زد و لشکر صبح کمین برکشاد و بانگ بر ظلمت شب زد جبرئیل به بشارت آمد که یا آدم صبح آمد صبح آمد نور آمد سرور آمد روشنائے آمد آشنائے آمد برخیز یا آدم و اندر ینجا دو رکعت نماز کن یکے شکر گذشتن شب هجرت و فرقت و یکے شکر دمیدن صبح دولت و صلت را آدم علیه السلام بزبان حال میگفت **شعر** وصل آمد و از بیم جدائے رستم + با دلبر خود بکام دل بنشستم + و اول کسیکه نماز پیشین گذارد حضرت ابراهیم خلیل الله بود آنگاه که او را بذبح فرزند فرمودند و در خواب آن رابوئی نمودند ابراهیم خود را فرمانبردار کرد و جان عزیز فرزند بحکم قربان خداوند نثار کرد و ملک العرش بفضل خود او را ندا او رداد و براے اسمعیل فدا فرستاد ساعت آفتاب از زوال در گذشته بود خلیل الله در نگریست چهار حال دید در حال خلعتے و رفعتے یافت شکر را ایشان بربست و بخدمت حضرت ربوبیت بپیوست و از پنچهار رکعت نماز گزارد و شکر آن چهار خاصه یکے شکر و فیق بود دوم شکر تصدیق سوم ندا چهارم شکر فدا **شعر** شکر نعمتهاے حق میکن مدام + تا کند حق بر تو نعمتها مدام + و اول کسیکه نماز عصر گزارد چهار رکعت یونس بود آن نور تو دیده بند تابناک پسندیده در شکم ماهی آن ماهی در قعر دریاے عمیق به نفسیه در آید لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین بفرمان الهی آن تاریکی و سیاهی جگر آن ماهی آئینه گشت

ما بصفائی آن حیوانات دریا و عجائب صنع ایشان میدید چون از فضل حق تعالی او را مدد رسید از زندان دریا
بصحرا فرا رسید آن ساعت وقت نماز عصر بود یونس علیه السلام خود را دید از چهار تاریکی خلاص یافته تاریکی
زلت تاریکی شب تاریکی آب تاریکی شکم گذاشتن این چهار تاریکی را چهار رکعت نماز کرد اول کسیکه گذارد نماز
مغرب را عیسی بود چون آن پاک سرشت پاک طینت پاک فطرت بی پدر وجود آمد و در شکم مادر توریت و انجیل بر
خواند و در گهواره سخن راند عجب آمد قومی را از اهل ضلالت و بطالت و گفتند فرزند بی پدر متصور نیست و حدوث
وجود کسی بی آب متفرق بمعنی است پس گفتند آنچه گفتند و رفتند در راه ضلالت چنانکه رفتند در تهمت
ثالث ثلثه کشیدند و از بمعنی غفلت ورزیدند بیت بی پدر فرزند او پیدا کند. طفل را در مهد او گویا کند
جبرائیل آمد که یا عیسی قوم چنین میگویند و زمین می لرزد از گفتار ایشان و خالق زمین و آسمان بالا است
از گفته این جمعی پریشان آن ساعت وقت نماز مغرب بود عیسی علیه السلام برخاست و بخدمت
شتافته از خدا تعالی عفو و رحمت خواست و سه رکعت نماز کرد و بیک رکعت دعوی ربوبیت از خود دفع کرد
که توئی خداوند بزرگوار و منم بنده با جرم بسیار و بدیگر رکعت نفی الوهیت از مادر خود کرد که توئی خدای جبار و
مادرم ترا پرستارم و بسوم رکعت اقرار بوحدانیت کرد یگانه و یکتائی نام بار اول کسیکه نماز عشاء چهار رکعت
گذارد موسی بود نواخته خالق بی عیب مخصوص تحفه غیب اجر شعیب چون اجل او با شعیب بسر آمد
از زمین مدین بدر آمد قصد مسکن و اندیشه وطن کرد چون منزلی رفت شبی آمد تیره و بیش که دامن ظلمت
کشیده باد سخت برخاسته و باران و رعد و برق درهم پیوسته گرگ در رمه افتاده و اهلیه اش درد زه نهاده
همه عالم از بهر شب بخروش آمده و دریائی جهان بجوش در آن شب همه تنها در سنگ نماندند و در همه عالم یک چراغ
نیفروخته موسی در آن حال فرومانده گاه می نشست و گاه می خاست گاه می آرمید گاه میگشت گاه سر بزانو نهاده
گاه روی بر خاک بزاری همیگفت فرد بهر کوی مرا تا کی دوانی نه زهر زهر سری سرها کی چشانی نا گاه نظر
کرد بجانب طور و بدید آن شعاع نور و شنید از خدای غفور ای نا شد موسی را چهار غم بود غم عیال و فرزند و برادر
و دشمن فرمان آمد که یا موسی غم مخور رهاننده بر کرانه از غم و برنده اندوه منم موسی برخاست و اندر آن ساعت
چهار رکعت نماز کرد شکر آن چهار نعمت را در معارج النبوة مذکور است که ابن عباس گوید که آدم و حوا بر فوات
نعیم دو بیست سال گریه نمودند و صد سال با هم گرد نزدیکی نکردند و چهل شبانه روز آب و طعام نخوردند و بروایتی
چهل سال اکل و شرب اشتغال نکردند بعد از فوات دولت صد سال آدم بر بنا و بعد از مدت پدید آن برهنه و شکم گرسنه
بگریزانید و بجز مسلم اختلاف هوا امید و تشویش بسر سینا جهت آن نمی فهمید که به بهشت خو کرده بود نا گه جبرئیل بفرمان

رب العالمین بر زمین آمد و از احوال وی پرسیده بطریق حکایت نه بطریق شکایت آدم علیه السلام اعلام نمود
و گفت این بسبب برهنگی تن تست پس رفت و حال او بحقتعالی عرض نمود خدای تعالی از برای وی
از بهشت چهار جفت فرستاد و از میش و از بز و از شتر و از گاو تا از آن شاخ فرزندان حاصل شد بعد
از آن بذبح زوجه مامور شد پس یکی را از آنها کشت و پشم را حوا علیها السلام ریسید آدم بیافت و از
برای خود جبه ساخت و از برای حوا رضی الله تعالی عنها پیراهنے و معجرے یعنی دوپٹه راست کرد و بر فوات
خلعتهای بهشتی گریه ها کردند و این خبر دلالت می کند بر کوشیدن ایشان بعد از ملاقات آدم با حوا که
بوده است ممکن است که رشتن حوا در ایام مفارقت آدم بوده شد و جبرئیل پشم از وستانده بجوار رسانیده
باشد چنانچه در ذکر طعام بیان خواهد شد ان شاء الله تعالی و گویند بعد از ان که آدم علیه السلام از محنت گرما و
آفت سرما خلاص شد بجبرئیل گفت که در ذات خود اضطرابی می بینم بواسطه آن بعبادت نمیتوان
پرداخت، هیچ کاری نمیتوانم ساخت، چاره خود در و نمیدانم، لاجرم بیقرار و حیرانم، جبرئیل
از کیفیت آن اذیت پرسید گفت چنان گمان می برم که در گوشت و پوست من موزانند که حرکت
می کنند جبرئیل گفت این را گرسنگی میگویند گفت دفع این چسان آسان باشد گفت زود باشد که
طریق آن بر تو روشن گردانم این بگفت و از نظرش غایب گشت بعد از ان بیاورد دو گاو سرخ و بروایتی
یکی سرخ و یکی ابلق و آهن و سندان و چوب آن و خانسک از زنبور بیاورد و بآدم سپرد و یک شرری
از جهنم گرفت و چون بدست او داد آن شراره بپرید و در دریا افتاد و باز جبرئیل آنرا از دریا آورده باو داد
همچنین تا هفت نوبت چنانچه خواجه عالم فرمود این آتش دنیا جزویست از نود و نه جزو آتش دوزخ بعد
از آنکه شسته شده است بآب هفت بار چون هفتم بار بدست آدم داد آتش با آدم در سخن آمد و گفت من اطاعت
نخواهم کرد بلکه انتقام از عصیان اولاد تو خواهم گرفت جبرئیل گفت همچنین است که میگوید و لیکن من او را
در بند کنم تا ترا و فرزندان ترا از وی نفع باشد پس آتش را بید تا در آهن و سنگ محبوس کرد و تا قیامت
آدمیان را از وی فایده است بعد از ان آدم بدلالت جبرئیل آلات زراعت از آهن بساخت و اول
کسیکه از آهن پیرایه و آلت راست نمود آدم بود بعد از ان برای آدم خریطه آورد در وی سه دانه گندم بود
و گفت از ین بتو تعلق دارد و یکی به حوا چنانچه نص در باب میراث واقع شده که للذکر مثل حظ الانثیین دو حصه
برای مذکر و یکی برای مونث باشد و در ان هر دانه گندم صد هزار و هفتصد و هشتاد و هفت درم بود آدم گفت چکنم گفت این را بزمین بکار
نگه دار که باین دفع جوع تو خواهد بود بعد از ان گاو را در زیر چوب آهن انداخت تا زمین بشگافد گاو که چندین مدت در جنت

براحت چریده بود و محنت و بیکار ندیده و رنج بازنکشیده کشاورزی را نشناخت بیبار ید آدم یکی چوب بروی زد گاو زبان بقدرت باد
بکشاد و گفت مرا چرا میزنی آدم بگفت نافرمانی می کنی گاو گفت هر که نافرمانی کند چوب خورد آدم دانست
که درین عبارت اشارت بمن است چندین بگریست که بیهوش شد جبرئیل در رسید و گفت حق تعالی
میفرماید که در ابتدای حال از غایت عظمت و جلال ملائکه ترا سجده می کردند و در آخر کار بجائی رسید
که گاو ترا ملزم سازد و آن بجهت موافقت بود و این بجهت مخالف چون آدم ازین اشارت خبردار گشت گاو
از گفتار خویش باز ماند و رفتار پیش گرفت و زمین را صالح زراعت ساخت بعد از ان تخم انداخت از حصه
آدم گندم برآمد و از نصیب حوا جو از ینجاست که صاحب شریعت گندم را در برابر جو اعتبار فرموده چنانچه
در صدقه فطر از گندم نصف پیمانه است و از جو یک پیمانه روایت است که آدم پیش حقتعالی بنالید
و گفت الهی تخم و زمین یکی و آب هوا یکی از کشته من گندم حاصل شد و از کشته حوا جو فرمان شد که
مخالف امر من اول از جانب حوا بود که اطاعت فرمان شیطان گندم خوار فروش نمود لاجرم جزای اعمال بر حسب
افعال است ؎ در زمین دل بجز تخم نکوکاری مکار + کین مثل مشهور باشد هر چه کاری بدروی والقصه چون
آتش جوع در آدم شعله میزد گفت یا جبرئیل علیه السلام ازین گندم سبز تناول کنم گفت با وجود آنکه از
جهت این درخت اینهمه محنت و الم کشیدی هنوز شتابی میکنی صبر کن که هنوز کار در پیش است آدم علیه السلام
بسیار بگریست و دانست که این مشقت موجب نافرمانیست پای در دامن صبر پیچید تا آنکه گندم خوشه کشید پس
خواست که بخورد جبرائیل علیه السلام بصبر دلالتش نمود تا گندم خشک شود بعد از ان بتعلیم جبرائیل علیه السلام
داس راست نمود و گندم درو کرد و خرمن نمود و بکوفت و کاه از دانه جدا کرد و در میان دو سنگ آرد کرده خمیر نمود
آدم در هر باره که صعوبت نوردی مینمود میخواست که بخورد جبرئیل منعش میکرد بعد از ان فرمود که هیمه بکن هیزم
جمع کن و آتش برافروز آدم همه را کرد بعد از ان کماچی تنگ ساخت و در آتش انداخت تا نان پخته شد گویند که
طول و عرض آن نان یکصد گز بود و در بعضی روایات است که نانها ساخت و در تنور بست چون بیرون آورد جبرائیل
گفت یکزمان صبر کن تا آسوده شود بعد از ان تناول کن سبحان الله مرا این همه مشقت باید کشید تا لقمه میباید چشید
؎ کس از من در جهان غم دیده تر نیست + ز داغ هجر ماتم دیده تر نیست + روایتست که جبرئیل گفت ای
آدم سه ساعت از روز باقی مانده چندان تحمل کن که آفتاب فرو رود و هنگام روزه کشادن شود آدم
از ثواب آن سوال کرد گفت خدا تعالی ترا در برابر این عمل سه دولت کرامت فرماید یکی آنکه بهار زود عذاب
نور و زدوم آنکه از تو خوشنود شود که هرگز بر تو غضب نکند سیوم آنکه شما را در بهشت در آورد اصلاً بیرون نیارد آدم علیه السلام

پرسید که این کرامتها خاصه نیست گفت هر که از فرزندان تو باین عمل نماید او نیز کرامتها یابد چون وقت رسید
خواست بخورد جبرئیل گفت نصیب حوا جدا کن تا باو رسانم پس حصه او تعیین کرده فرستاد و بار عیال و
نفقه ایشان ازان روز گردن مردان افتاد و بعد ازانکه آدم طعام خورد و غذا در باطن خود یافت جبرئیل را ازان پرسید گفت این سبب تشنگی است گفت تسکین این بچه میسر گردد جبرئیل رفت و مقنعی آورد و گفت باین
زمین بکن تا بزانو بکند و آب خوشگوار و شیرین بیرون آمد چون ازان پاره بیاشامید در دل قرار انجامید
بعده در باطن خود چیزے یافت باز گفت یا جبرئیل این چیست که باراندرون من حرکت میکنند گفت نمیدانم
حقتعالے فرشته را فرستاد تا میان هر پائی مسح کرد که کیفیت آن اذیت از و دفع شد و بوئی بد بمشام آدم
ازان رسید گویند که از غم این تا مدت هفتاد سال گریست **فصل پنجم** در ذکر قبول توبهٔ آدم و حوا در معارج النبوة
آورده نقلست که چون آدم سه صد سال بگریه و ابتهال گذرانید ملامت آلهی تو آگهی که این عصیان بنسیان
از من سرزد پس ورا ملک العلام بطریق الهام این کلمات طیبات اعلام فرمود که سبب قبول توبهٔ وے
بود و علما در تعیین آن کلمات اقوال است اما آنچه قدوه اصحاب حضرت عمر ابن الخطاب رضی الله عنه
از حضرت رسالت مآب صلے الله تعالے علیه وسلم نقل کرده اینست که آدم گفت خداوندا بحرمت محمد
مصطفے صلے الله علیه وسلم گناه مرا ببخش حقتعالے فرمود تو محمد را از کجا دانستی گفت آلهی آنروز که مرا آفرید
و روح در بدن من دمیدے چشم بگشادم بر ساق عرش نوشته دیدم لا اله الا الله محمد رسول الله
دانستم که وی گرامی ترین مخلوقات است پیش تو که نام او را با نام بزرگ خود پیوسته حقتعالے فرمود سوگند
بعزت و جلال من که او آخر پیغامبر آنست از اولاد تو اگرچه او نبودی ترا نمی آفریدم و بسبب این وسیله
ترا آمرزیدم و گناه ترا بخشیدم و حضرت علی ابن ابی طالب علیهما السلام فرمود که کلمات اینست لا اله
الا انت سبحانك و بحمدك رب عملت سوءً و ظلمت نفسی فاغفر لی فانت خیر الغافرین لا اله الا
انت سبحانك و بحمدك رب عملت سوءً و ظلمت نفسی فتب علی انك انت التواب الرحیم امام حسن بصری
و سعد ابن جبیر و مجاهد و عکرمه بر آنند که آن کلمات این بود ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا
لنکونن من الخاسرین چنانچه قرآن مجید بآن ناطق است یعنی اے پروردگار ما ستم کردیم بر نفسهائی خود دین
نافرمانی بود اگر نیامرزی گناهان ما را و گر بخشائی بر ما باشیم از زیانکاران چون این کلمات را بزبان راندند و
این الفاظ را خواندند حقتعالی یاقوتی سرخ از جنت فرستاد تا آنرا در موضع خانه کعبه نهادند و آن یاقوت بمقدار
خانه کعبه بود و مر او را دو در بود یکے شرقی و دیگری غربی و در و قندیل از نور آویخته بود و آنخانه را بیت المعمور

وصراح نیز مے گفتند و چنان بود که از اندرون وی بیرون ظاهر بود و از بیرونش اندرون مینمود و بالائے
آن خیمه برپا کرده بودند از زبرجد سبز و طنابهائے او از زر بود و هم در معارج النبوة از عرائس نقل کرده و
در تفسیر بحر المواج نیز آورده که در وقتے که آدم بر زمین آمد قامتش تا آسمان بود و چون استاده میشود
سر مبارک او بآسمان میسود و تسبیح ملائکه می شنید و عجائبات آسمان میدید از طول قامت او دوابهای زمین ترسیدند
و از هیبت هیئت او رمیدند بعد از آن قامت حضرت آدم به نقصان پیوست و مقدار شصت گز گشت
چون شنیدن تسبیح ملائک از و فوت شد دست دعا بر آورد و شکایت از وحشت خود کرد حقتعالے خانه از
از یاقوت بهشت که در وی دو دروازه از زمرد بود فرود آورد الی آخره القصه بعد وحی آمد که ای آدم مرا خانه ایست
آنجا بباید رفت و آنرا طواف بباید نمود چنانکه ملائکه من طواف آن خانه میکنند تا دعای تو قبول گردد و زلت
تو عفو شود حج تو سر در گرد پس آدم از زمین هندستان قصد آن کرد خدا تعالے فرشته را فرستاد تا رهنمائی او
باشد هر جا که آدم میگذاشت قدم مبارک او بدانجا رسید سرسبز گشتی گویند که فاصله میان گام آدم سه شبانه
روز راه بودے و بروایتے پنجاه فرسنگ آورده اند که چون آدم بتعلیم جبرئیل اعمال حج و زیارت خانه کعبه بجا آورده
بشارت او بر کوه عرفات بر آمد و اتفاقاً حوا نیز از طرف جده متوجه شده بمطلب آدم مے آمد بعد از آنکه سالها
محنت فراق دیده و دور و کشیده بودند و بواسطه تصرف هوا و تاب آفتاب بشره مبارک ایشان تغیر یافته بود بعد
از صد سال باعتبار صحیح ترین اقوال در عرفات ملاقات نمودند و یکدیگر را شناختند از آن سبب نام
آن مقام عرفات و نام آن روز عرفه گشت بعد از آن هر دو باز گشتند ملائکه از آدم سوال کردند که اکنون چه
آوردی گفت مغفرت و رحمت باریتعالی آن موضع با تحیت مسمی بعرفات پس بقبول توبه و مغفرت و رحمت
مشرف گشت بعد مراجعت سراندیب از خداوند تعالی اجازت خواست چون رخصت یافت بسوی آن شتافت و بروایت
مجاهد چهل نوبت آدم از هندوستان بزیارت کعبه پیاده تشریف آورده و چهل حج گزارد و از مجاهد پرسیدند
که سبب پیاده رفتن از چه بود گفت کدام مرکب را تحمل بار وی بوده سوگند یاد کرد که گام از شبانروز
بود که زمین را آن مے پیمود و غیر ازیشان بر تمام روی زمین یاری نبود و رائی بیت المعمور که مذکور گشت
خانه نبود و در تفسیر زاهدی آورده که علی بن حسین بن علی زین العابدین میفرمایند که آدم از هند بسوی مکه معظمه
چهارصد بار رفته و از انجمله چهل بار برای حج و باقے برای عمره و بعد از دویست سال بحوا رسیده و هم در زاهدی و تفسیر
مدارک التنزیل وغیره گفته که بیت المعمور در زمان طوفان نوح بر آسمان سوم یا چهارم یا هفتم بردند و آنرا بمقابل
خانه کعبه که بر زمین بنا نهاده اند هر روز هفتاد هزار ملائکه دیگران طواف مے کنند و اینها که یکبار طواف مینمایند بار دیگر

ره بسوی خانه نبود او شان و پرور هر کس که نفرستاد شان و عبد الله بن عمرو و مجاهد گفته اند پیش
از خلق زمین بدو هزار سال بر روی آب کفی مجوف یعنی از میانه کاواک بر شکل خانه موجود بود بعده زمین را از و
گسترانیدند و قتاده رضی الله عنه گفته که پیش از خلق آدم علیه السلام بدو هزار سال ملائکه خانه کعبه را بنا کرده بودند
و طواف میکردند در انوار التنزیل در تفسیر قوله تعالی ان اول بیت وضع للناس للذی ببکة آورده
که از رسول پرسیدند که اول خانه که بنا کرده شد برائی عبادت مردمان کدام است فرمودند که مسجد حرام است بعد از آن
بیت المعمور باز از مقدار مدتی که درمیان هر دو بود سوال کردند فرمود که چهل سال و نیز آورده اند که بعضی روایت
کرده اند که اول کسیکه آنرا بنا کرده ابراهیم علیه السلام بود ابن عباس رضی الله عنهما گفته اند که آن اول خانه ایست که
آدم علیه السلام آنرا بامداد گاری ملائکه بنا ساخت بعد از آن چون بمرور ایام با نهدام پیوست ابراهیم راست کرد باز
چون خراب شد و ویران گشت قومی از قبیله جرهم که زن حضرت ابراهیم علیه السلام از ایشان بود بنا نمودند
باز چون ویران شد عمالقه راست کردند باز قریش باز حجاج بن یوسف و در تفسیر مواهب علیه می گویند که
مفسران آورده اند که علامت شرف خانه کعبه روشن و مبرهن است چنانچه هر که برو نظر میکند
چشم او اشکبار میگردد همچو ابر بهار میگردد دیگر میل دلهای مردم بآن خصوصاً حاجیان که البته دل ایشان
بسوی آن مے کشند دیگر اختصاص آن بقبله مومنان دیگر آنکه هر خانه خرابی که قصد
خرابی آن نموده هرگز نتوانسته چنانچه در قصه اصحاب فیل بتفصیل معلوم میگردد و دیگر آنکه هیچ پرنده بربام آن
نمیتواند نشست و دیگر آنکه هرگز یکساعت هم نه در روز نه در شب بی طواف کننده نباشد دیگر آنکه اولیاء الله
هر شب جمعه در حوالی آن حاضر شوند دیگر آنکه جنیان نیز بطواف مایل میباشند و در انوار التنزیل آورده که
هیچ پرنده بر بالائے آن نمی پرد بلکه چون آنجا میرسد منحرف میگردد و دیگر آنکه درندها و سباع زمین حرم به
حیوانات اختلاط مے کنند و متعرض آنها نمیشوند

فصل ششم در توالد و تناسل آدم و حوا علیهما السلام و ذکر کشتن قابیل هابیل را

در معارج النبوة آورده آدم و حوا علیهما السلام بعد از محنت مفارقت برحمت مواصلت
بهره مند گشته بقیه عمر بفراغت میگذرانیدند و در قبول احکام آلهی تعالی شانه میکوشیدند تا بفرمان
ربانی نوع انسانی چنانچه دانی افزودند و بزراعت و عمارت زمین استقبال نمودند روایت است که حوا رضی الله عنها
بیست نوبت حامله گشت و در معالم التنزیل نیز در تفسیر قوله تعالی واتل علیهم نبأ ابنی آدم بالحق آورده اند
که حوا رضی الله عنها چهل فرزند در بیست بطن بزاد و در هر بطنی یک پسر و یک دختر توامان روئے داد اول ایشان قابیل
بود و توامه او اقلیمیا و آخر ایشان عبد المغیث و توامه او امة المغیث بعد از ان خدائے تعالی در نسل آدم

بنای خانهٔ کعبه از حضرت آدم است ۱۲

برکت انداخت ابن عباس رض فرمود که آدم علیه السلام را نمیر اند تد تا آنکه فرزندان او بچهل هزار رسیدند و در
مولد قابیل و هابیل اختلاف است بعضی گفته اند که تزویج نمود آدم حوا بعد تولد ایشان بزمین
بصد سال پس متولد شد قابیل و توام او اقلیما از یک بطن بعده هابیل با توام خود لبوذا از بطن دیگر محمد بن اسحاق
از بعضی روایت کرده که آدم در جنت پیش از وقوع لذت با حوا رضی الله عنها صحبت داشت و حوا در آنجا
حامله گشت بقابیل و توام او و در وقت ولادت ایشان رنجی و درد شدید باو نرسید و خونی ندید چون بزمین
فرود آمدند بار دیگر تزویج کردند حوا رضی الله تعالی عنها به هابیل و توام و حامله شد و در هنگام تولد ایشان
رنج و درد دید و خون هم ظاهر گردید میان ولادت ایشان مدت دو سال بود بقول امام کلبی و در
تفسیر زاهدی و بحر المواج آورده که حوا پانصد بار حامله شد و در هر بار نهادی یک پسر و یک دختر توامان
بزادی مگر به شیث که تنها آمد و بطن اول که از ایشان در وجود آمد قابیل بود و توام اقلیما و دوم هابیل
با خواهر خویش لبوذا نام و در شریعت آدم عقد نکاح میان برادر و خواهر جائز بود اما باینطریق که بعد از بلوغ
دختر یک بطن را بپسر بطن دیگر میدادند و هر پسر را اختیار بودی که هر کدام دختر را که خواستی نکاح کردی
مگر آن دختر که توام و همزاد وی بودی چون قابیل و هابیل و خواهران ایشان بزرگ شدند آدم علیهما السلام اقلیما
خواهر قابیل را به هابیل نامزد کرده و لبوذا خواهر هابیل به قابیل و خواهر قابیل در نهایت حسن و جمال بود و خواهر هابیل چندان
جمال و حسن نداشت قابیل این قضیه را ناخوش پنداشت و گفت خواهر من جمیله است و با من در رحم بوده است و ما
گفت از اولاد جنت ایم و ایشان از اولاد زمین پس من سزاوارم که او را بنکاح در آرم آدم علیه السلام
گفت که حکم خدا تعالی برین وجه صادر شده مرا درین کار اختیار نیست **کر** از زهره آنکه از بیم او کشاید
زبان جز به تسلیم او گفت تو او را پیش از من دوست میداری لاجرم آنکه خوبتر است باو می سپاری آدم
گفت اگر سخن مرا باور نمیکنی هر یکی از شما قربانی بکنید آنچه توانید از ان هر که قبول شود اقلیما از ان
او باشد و نشان قبول قربانی آن بود که آنرا در جائی می نهادند و پیغامبر زمان دعا میکرد آتش از
آسمان فرود می آمد و آنرا می سوخت پس هابیل گوسفندان داشت از انجمله یک بره فربه که او را دوست میداشت
و پاره شیر و مسکه آورده بر سر کوهی نهاد و نیت کرده که اگر قربانی من قبول نگردد ترک اقلیما کنم و قابیل صاحب زرع
بود دسته گندم ضعیف و کم دانه بیاورد و در همان موضع نهاد و گفت این قربانی من قبول شود خواه نشود من دست از
خواهر خود باز ندارم و او را نگذارم پس آتش سفید بیدود از آسمان فرود آمده قربانی هابیل را بخورد و از قربانی قابیل
در گذشت و نخورد چون قربانی قابیل قبول نشد عداوت او با هابیل بیشتر شد و آتش کینه در سینه اش شعله زد گفته اند

ف کانت حوا تلد فی کل بطن غلاما و جاریة کما هو العادة و کان آدم علیه السلام یزوج الغلام من احد البطنین بالجاریة من البطن الآخری ۱۲

ف فی المدارک فی تفسیر قوله تعالی فتقبل من احدهما ولم یتقبل من الآخر ... ولد اولاد اولادهم

بعد از آن هابیل بچرانیدن گوسپندان خود مشغول گشته که قابیل نزد او آمد قال لاقتلنک گفت که ترا خواهم
کشت هابیل گفت مرا چرا میکشی گفت باین سبب که قربانی تو قبول افتاد و از من نه پس خواهر جمیله مرا تو
خواهی برد و مرا خواهر قبیحه تو خواهند سپرد و فرزندان تو بر فرزندان من فخر خواهند کرد او گفت درین امر مرا
گناه نبود زیرا که خدا تعالی جز از متقیان قربانی قبول نمیکند در معالم التنزیل و بحر المواج آورده که قابیل
قتل هابیل را میخواست لیکن صورت قتل نمیدانست بدان سبب نمیتوانست ابلیس لعین بشکل آدمی شد
مرغی را در دست گرفت و سر آن مرغ را بر سنگی نهاد و سنگی دیگر بر سر آن زد تا کوفته شد و بمرد قابیل چون
هابیل را در خواب یافت سر او را بر سنگی نهاد و سنگی دیگر بر سر او زد مغز سرش پریشان شد و بمرد هابیل درینوقت
بیست ساله بود پس قابیل حیران بماند و نمیدانست که چه میباید کرد و او را چون اول مرده بود از آدمیان
پس او را در انبانی پیچید تا چهل روز بر پشت گرفته بهر طرف میگردید ابن عباس رض فرمود تا یکسال میکشید
تا آنکه مقتول بوی گرفت و سباع و طیور بر قابیل غلبه کردند و هر وقت که نخادی بخوردندی بسیار تنگ آمد
و از جور فلک شکایت کرد فبعث الله غرابا یبحث فی الارض الآیة برانگیخت خدای تعالی دو زاغ را که با یکدیگر جنگ
کردند یکی دیگری را بکشت و در زمین بمنقار خود حفره ساخت و او را دران انداخت و خاک را بر آن پاشید
و این از برای آن بود که تا قابیل را چگونه بپوشد برادر خود را و از ابن عباس روایتست و در تفسیر زاهدی نیز آورده
که آدم چون بحج رفت این کار از قابیل بغیبت او واقع نمود و از شومی این عمل بعضی نباتات و میوه ها را نقصان
پذیرفت و از بعضی درختان اصلا بار نیامد و خار که پیش از آن نبود پیدا شد و شنیده ام که پر مرغ و سگ و ددان
شور ناگزیر از فعل بدان و وحوش و طیور که با آدمیان الفت داشتند گریزان گشتند گریزان از بیوفائی
ایشان و باد برآمد و تمام عالم را تاریک ساخت و هول و ترس در دلها بر آمد آدم موجب تغیر عالم از جبرئیل پرسید
گفت از شومی گناه قابیل پسر تا قابیل تست که هابیل را کشته آدم چون این را شنید بسیار غمگین گردید
و چون باز گشت از قابیل هابیل را پرسید گفت مرا نگهبان او نکرده بودی از این قضیه ناخوش متغیر رنج بسیار کشید
بعد از آن قریب بصد سال نخندید گفته اند لقمه که از آن شجره منهیه خورده بود نطفه که از آن لقمه حاصل شد ماده
قابیل بود بشومی آنکه لقمه حرام بود قابیل بغیر بانی خدا تعالی دید و حسد برادر نمود و کار او تا بدینجا رسید
که کفر ورزید و دین آتش پرستی گزید و تمام اندام او سیاه گردید هر که میدید میترسید که مبادا او را بکشد آورده
اند که هر که او را میدید سنگی بر او میزد که زخم او را میرسید بقهر خدا گرفتار گشت تا وقتی همه عالم بپای بر سر نهند
آنکه روزی از فرزندان یکی بر و سنگی انداخت و او را بیجان ساخت و بعضی گویند که حق تعالی باد بر وی گماشت

که او را در تابستان در گرم ترین مواضع زمین اندازند و در زمستان بسرد ترین جاهای زمین مبتلا سازد
و تا قیامت بدین بلا معذب باشد نظم کسی کز صرصر ظلمش ناهم چراغ عیش مظلومان بمیرد همی ترسد
ازان کاید نعلی اگرچه دیر گیرد سخت گیرد امام ثعلبی در تفسیر خود گفته که نصف عذاب دوزخ
تمام مر او را خواهد بود و در حدیث شریف آمده که هیچکس در جهان کشته نشود مگر آنکه قابیل در گناه
قتل او شریک میگردد و بجهت آنکه اول کسیکه اینکار از و واقع شده وی بود که من سن سنته سیئة
فله وزرها و وزر من عمل بها و نزدیک بعضی قوم یاجوج و ماجوج از نسل او است و هم در معارج النبوة است
که آدم علیه السلام با حوا در موضع پاکیزه نشسته بود ناگاه از بحر عجیب جوئی از آب صاف روان گشت
و آن جوئی از بهشت پدید آمده بود و جبرئیل علیه السلام با جمعی از ملائکه از پی آن رسید طبقی از
میوه های بهشتی بر کف و گفت السلام علیکم یا ابا محمد و این نامیست که در بهشت آدم علیه السلام را
بدین نام خوانند جبرئیل گفت این میوه ها را میشناسی گفت بلی این میوه بهشتی است که از حقتعالی
خواستم که قبل از مرگ بمن انعام فرماید ملائکه گفتند خدایتعالی مطلوب تو میسر فرمود اکنون از این میوه ها
تناول کن و درین آب شتاب غسل کن و خود را پاک ساز و با حوا صحبت دار که امروز میعاد انتقال نور
خواجه عالم صلی الله علیه وسلم در رغبت رسیده قطعه محمد کافرینش سایه اوست بزر تحت فلک یک پایه
اوست طفیلش هرچه بود و هرچه باشد کرامت بیش ازین دیگر چه باشد آدم و حوا علیهما السلام
بموجب این فرمان اطاعت نموده و حوا حامله گردید و در مدت حمل آن نور در میان دو پستان او چون
آفتابی درخشید و بروایتی از وقت انتقال آن نور تا روز ولادت شیث ابلیس لعین را به حجابی
که چلساله راه از جائی گشته شدن هابیل بود مقید نمودند بقول جمهور در معالم التنزیل ایراد نموده که درین وقت
آدم علیه السلام صد و سی ساله بود و لفظ شیث سریانیست بمعنی بخشیده خدایتعالی و او را دریا نیز می
گفتند و آن نیز سریانیست بمعنی معلم زیرا که اول کسیکه تدریس و تعلیم مسائل شریعت و حکمت اشتغال نمود
بود و این فرزند ارجمند بحسن جمال و فضل و کمال از جمیع فرزندان آدم فائق بود و نور محمدی صلی الله علیه وسلم
از جبین مبارک و تابان بعد ازان که فرزند رشید بحد بلوغ رسید جبرئیل علیه السلام پیش آدم علیه السلام
آمد و گفت فردا شیث علیه السلام را در فلان موضع حاضر گردان که من با جمعی از ملائکه در آنجا خواهم آمد تا
عهد و میثاق بجهت این نور ازوی بستانم روز دیگر ابو البشر بموجب این امر که رشته در گردنم افگنند
دوست میبرد هرجا که خاطر خواه اوست شیث را در آنجا برد جبرئیل علیه السلام با هفتاد هزار فرشته آمد و عهد نامه از

از شیث علیه السلام گرفت و بقلم یاقوت بر پارچه از حریر بهشتی نوشتند و بشهادت ملائکه محکم کردند و آنرا پیچیده و جبرئیل علیه السلام براو مهر کرد و مضمونش این بود که در نگهداشت نور محمدی بسیار کوشید و برسانید آنرا مگر بپاکیزه ترین زنان و تابوت سکینه از بهشت آوردند و با آدم علیه السلام سپردند و آن صندوقی بود از چوب شمشاد ملمع بطلا طول آن سه گز عرضش دو گز بود و صور جمیع انبیاء علیه السلام در آن منقوش بود و در تفسیر کشف الاسرار مذکور است که بعدد هر پیغمبر یک خانه بود در آن و آخر ترین همه خانهٔ رسول آخر الزمان بود خاتم النبیین و رسول رب العلمین خانه از یاقوت سرخ و پیغامبر ما محمد صلی الله علیه وسلم آنجا بصورت نماز ایستاده بود و بر دست راست وے پهلوے
ایستاده و بر پیشانی نورانی وے نوشته اند اول من یکنعه من امتی ابوبکر رضی الله عنه و بر چپ وے
عمر بن الخطاب استاده بر پیشانی وے نوشته لا تاخذه فی الله لومة لائم و از پس وے ذی النورین بر پیشانی
وے نوشته باد من البرره و در پیش وے علی بن ابیطالب بر پیشانی وے نوشته هذا اخوی
و ابن عمی و پیرامن وے عمام آن علیهما السلام و خلفا و فقهاء لشکر بسیار از مهاجرین و انصار القصه آن تابوت سکینه را با آدم تسلیم نمودند و مقرر کردند که آن عهد نامه در آن تابوت نگهدارد و وصیت کند با فرزندان که هر یک عهد نامه را باین طریق بنویسد و در آن تابوت نگهدارد و آنچه در دست بجا آرد و مهمل نگهدارد و باید دانست که این عهد نامه در هر زمانه بهر شخصی از آباء و اجداد آنحضرت از زمانه شیث تا زمان عبد الله بن عبد المطلب کرسی بکرسی میرسید و آن تابوت پیش آدم میبود و از وی بشیث علیه السلام رسید و از وی بسائر اولاد و امجاد آدم تا آنکه با ابراهیم و از وی بیعقوب علیه السلام بعده در بنی اسرائیل بود تا آنکه بموسی پیوست و او توراة را در آن نگاه میداشت بعد از ان با انبیاء اسرائیل تا بشموئیل رسید چنانکه بیان آن بیاید ان شاء الله تعالی القصه در آن تابوت سکینه جانورے بود مانند گربه و طول و عرض یک وجب بود و دو بال از یاقوت بازبرجد وروے او مشابه روے انسان بود و دو چشم داشت چون دو مشعل افروخته آواز او همچو آواز شیر در وقت کارزار با کفار آن تابوت را پیش لشکر میکردند و آن سکینه از تابوت بیرون می آمد و از شعاع از چشم او دشمنان خیره گشتے و از بانگ او اسپان دشمن برمیدند و لهای ایشان بترسید و بعضے گفته اند که سکینه باد سخت بود که در وقت جنگ بیرون آمدے و بروے دشمنان وزیدی و ایشانرا متفرق گردانیدی و بعضے گفته اند که روحے از نور خدا تعالی که اگر میان ایشان اختلافی بشد و در سخن آمد حکم میکرد و بعضے برانند که طشت زر بود که از بهشت آورده بود در ان

فصل هفتم

در اخراج ذریت از پشت آدم علیه السلام عهد و پیمان گرفتن علیهم السلام را رشته ببندید
خدای تعالی از ایشان و اذ اخذ ربک من بنی آدم من ظهورهم در معارج النبوة مذکور است از ابن
عباس که چون حقتعالی آدم را آفرید با او خطاب فرمود که ای آدم ترا که آفرید گفت تو یا رب فرمود رب
تو کیست گفت تو رب منی فرمود پس سجده کن مرا آدم علیه السلام فی الحال سجده کرد باز خطاب رسید
که ای آدم از تو و از ذریت تو عهد و پیمانی گیرم که موجب استحکام قواعد خدمت باشد گفت منت دارم حقتعالی
فرمود تا حجر اسود را از بهشت آوردند و آن از یاقوت جنت بود سفید بود و چون سفیدی برف و درو شنائی او
چون شعاع آفتاب اکنون بجهت مساس دست ناپاک مشرکان سیاه گشته روایت کرده اند که اگر نه مساس
کافران نبودی هر مبتلا و دردمند که او را ببسودی حقتعالی او را شفا کرامت فرمودی القصه حقتعالی
ذریت آدم را از صلب وی بیرون آورد و با ایشان عهد نامه بحجر الاسود سپرد و در تفسیر مدارک میآورد که جمهور
مفسران بر آنند که اخذ میثاق بعد از خلق آدم پیش از دخول او در جنت بوده در عرصه که در بهشت است و عرض
آن سی هزار ساله راه است در تفسیر معالم و مواهب علیه آورده که حاکم ابو عبد الله در صحیح خود آورده از ابن عباس
که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرمود که خدای تعالی گرفت میثاق از ذریت آدم بنعمان و آن
موضعیست نزدیک بعرفات و آنرا نعمان سحاب گویند و بعضی بطن نعمان خوانند و در لباب آورده
که اخذ میثاق در روز پنجشنبه بوده و آن زمینیست در ولایت هند بعد از خروج آدم از بهشت و هم در معالم مذکور است
که بقول امام کلبی میان مکه و طائف بوده و در معارج النبوة نیز گفته که بعد از خروج او از بهشت بوده و
تفصیل این آنست که آدم هر سال بجهت طواف کعبه بمکه شریفه می آمد و اعمال حج بجا می آورد تا آنکه یکبار
در پس کوه عرفات که آنرا وادی النعمان میگویند بخواب رفته بود که حقتعالی ید قدرت خود را بپشت
آدم بسود فی الحال ذریت او بر مثال مورچها تا کسی که در دنیا پیدا میشوند تا قیامت یعنی پسر از پدر و پدر
را از جد تا به آدم در طرفة العین از عدم بوجود آمدند و همه کس مدت ایام طفلی بانتها رسانیدند و ببلوغ و کمال
عقل رسیدند و زبان به تکلیف شرعی گذرانیدند و علامات صنع حقتعالی دیدند بعد از آن از ایشان گواهی
خواست که الست بربکم آیا نیستم پروردگار شما قالوا بلی گفتند آری تو پروردگار مائی و چون بدنیا آمدند بعضی
بواسطه تعلقات این عالم پنبه غفلت در گوش هوش آوردند و آن عهد فراموش کردند اما عارفان منفرد که از سوی الله
مجرد گشته اند صدای ندای آن روز در گوش جان ایشانست ~ الست از ازل همچنان شان بگوش بفریاد قالوا بلی در خروش
در نفحات الانس مذکور است که علی سهل اصفهانی قدس سره را گفتند روز بلی یاد داری گفت بلی چون یاد ندارم

وهم در روایتیست که اول طایفه که از ذریت آدم بظهور پیوست انبیاء بودند علیهم السلام و از ایشان اول کسیکه بیرون
آمد رسول ما بود صلی الله علیه السلام بعد از خطاب رسید که ای محمد ترا کی آفریده گفت تو خداوند فرمود کیست
پروردگار تو گفت تو یارب فرمود سجده کن خداوند خود را پس خواجهٔ عالم صلی الله علیه وسلم بسجده
در آمد حقتعالی فرمود ای محمد از تو عهد و میثاق بگیرم گفت بلی خداوند فرمود بدین حجر الاسود دست بنه آنحضرت
صلی الله علیه السلام دست مبارک خود بران نهاد و ابتدائی عهد و پیمان از حضرت محمد صلی الله علیه وسلم
بود بعد از نوح بود بعد ازان از سایر پیغمبران علیهم السلام ذلک قوله تعالی واذا اخذنا من النبیین
میثاقهم ومنک ومن نوح الآیه و از ایشان نیز همین منوال سوال بود و سجدهٔ ایشان و گرفتن عهد و پیمان و مسح
حجر الاسود نیز بدان طریق بتحقیق پیوست بعده باگروه انبیاء خطاب فرموده که این محمد بن عبد الله رسول منست
و در آخر زمان او را بیرون آرم و شما ذکر شریف او در کتب خویش مطالعه خواهید کرد و بوی ایمان آرید
ذلک قوله واذ اخذ الله میثاق النبیین لما اتیتکم من کتاب وحکمة ثم جاءکم رسول مصدق لما معکم
بعد ازان بناء ذریت آدم را بیرون آورد بر مثال مورچها و از ایشان خالقیت در ربوبیت خود را سوال کرد
همه اقرار نمودند فرمود که سجده کنید مرا اگر درین اقرار صادق هستید همه در سجده در آمدند مگر کافران و منافقان
پشتهاء ایشان راست بماند و سجده نتوانستند کرد محمد بن علیه قدس سره گوید که چون مومنان
سجده کردند کافران و منافقان نکردند ایشان دو گروه گشتند بعضی بجهت آنکه توفیق رفیق ایشان
گشت و بعضی در دل هر یک از ایشان گذشته که ای کرامت کردی از خدمت پسندی بتوفیق سجود سر
بلندی دوباره سجده شکرانه بدرگاه آن یگانه بجا آورده و بعضی گفته اند که موجب فرضیت دو سجده
در نماز همینست و بعضی از ساجدان چون دید که جماعتی فرمان نبردند ایشان از سجدهٔ اول پشیمان شدند و سجده
شکرانه بپرداختند باز آنها که اصلاً سجده نکرده بودند چون بعضی از سجدهٔ ثانیه دیدند ایشان نیز دو گروه
شدند بعضی که از ناکردن سجدهٔ اول پشیمان گشتند در سجدهٔ ثانیه با ساجدان موافقت کردند و بعضی بر مخالف
قدیمه ماندند و هرگز سجده نکردند حاصل آنکه همه ذریت آدم بر چهار قسم شدند طایفه هر دو سجده بجا آوردند
و ایشان مومن زیستند و مومن روند و طایفه باز مخالفت ورزیدند و سجدهٔ نکردند ایشان کافر زیستند
و کافر روند و فرقه در سجدهٔ اول موافقت کردند و در دوم مخالفت پس ایشان مومن زیستند و کافر روند
و فرقه بر عکس ایشان و مومن روند بدایت هر کرا از بدایت بد و همراه باشد تا نهایت و آورده اند که آدم
در میان ذریت خود بعضی را بر مثال چراغها که نور آورده اند و بعضی را چون ستارهٔ درخشنده و بعضی از سپید نورانی

و بعضے سیاه و ظلمانے دید پرسید خداوندا اینها کیانند فرمود آنها که چون چراغ اند پیغمبران اند و آنها که چون کواکب
اند علمانند که وارثان انبیا اند و آنها که سپید و نورانی اند اصحاب یمین اند و نیکبختان اولاد تو اند و آنها که سیاه
و ظلمانی اند اصحاب شمال و بدبختان اعقاب تو اند و بعضے گفته اند که بعضے چون آفتاب بودند
و بعضے چون ستاره و بعضی چون شمع و بعضے چون چراغ و بعضے سپید رویان و بعضے چون سیاه رویان
آنکه چون آفتاب بود حضرت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم بود و آنها که چون ماه و ستاره بودند سائر انبیاء
بودند و آنانکه مانند شمع بودند علما بودند و آنانکه چون چراغ بودند زاهدان و عابدان بودند و آنانکه سفید رو بودند
سائر مومنان بودند و آنانکه سیاه رو بودند کافران بودند بعد ازان حقتعالی اہل سعادت را فرمود هٰؤلاءِ فی الجنة
ولا ابالی و در باب اہل شقاوت فرمود هٰؤلاءِ فی النار ولا ابالی آدم گفت الٰہی همه شان یکسان چرا آفریدی حق
فرمود اراده ازلیه ما چنان نافذ گشته که چون طایفه مخصوص بنعمت ما باشد و بشکر گذاری ما پردازند و باعث
زیادتی نعمت و افزونے فضل و کرم ایشان پردازیم و کار ایشان چنانچه قاعده افضال و انعام است بسازیم
اے آدم آسمانرا بیافریدیم و از برائے آن سکان مقرر گردانیدیم و زمین را خلق کردیم و از برائے آن باشندگان
تعیین نمودیم و بهشت را بانواع لطافت و عواطف آراستیم و از برائے طایفه نامزد کردیم و دوزخ را باقسام
عذاب و عقوبات محفوف ساختیم از برائے جماعت دوزخ را و منقول است که در وقت عرض اولاد نظر آدم
درمیان اصحاب الیمین بریک فرزند سعادتمند افتاد که میان مردم نورانے بود بصورت
و سیرت بے نظیر و دلپذیر مے نمود با وجود اینهمه ناز و اعزاز مے گریست دل آدم بر دیده گریان
آن فرزند چون سپند بسوخت و کیفیت احوال او از جبرئیل سوال نمود او گفت یکے از پیغمبران اولاد
تست که نام او داؤد خواهد بود گفت موجب گریه او چیست گفت بجهت آنکه مدت حیاتش چهل سالش
بگرمایند گفت عمرش چه قدر باشد گفت شصت سال گفت عمر من چه قدر باشد گفت هزار سال گفت
از جمله هزار سال چهل با و بخشیدم بعد ازان رو بدعا آورد گفت یارب از عمر من چهل سال بریده و بداؤد ارزانے
دار دعائے او بمحل اجابت رسید حکم گردید که عمر داؤد صد سال باشد و بروایتی اینمضمون را نوشتند و بشهادت
ملائکه محکم کردند بعد از گذشتن مدت نهصد و شصت سال از عمر آدم چون ملک الموت به قبض روح آدم
آمد وے گفت مرا وعده اجل بعد از هزار سال مقرر شده هنوز چهل سال باقی است ملک الموت
واقعه داؤد درمیان آورده آدم از دوستی جان انکار اینکار کرد و رجوع از همه جا نزد پند انگشت
ملک الموت بتفصیل این قصه را بعرض حقتعالے رسانید بکرم خود عمر آدم هزار سال تمام عطا فرمود

و عمر او و بصد ال سال رسانند لیکن چنان فرمان شد که بعد ازین آدمیان عمر خود را بیکدیگر به بخشند بغفلت که آن
روز خطاب در رسید که ای بندگان من هرچه آرزو دارید از مال و منال و حرفتها و صنعتها قبول کنید
پس هر کدام از ایشان آنچه سزاوار پسندیدند قبول کردند و طایفه از میان این قوم روی گردانیدند و از اختیار
کارها و فکر درهم و دینار فارغ گشتند و از ایشان جدا شدند خطاب آمد که ای بندگان من از اینها چرا روی گردانیدید و
هیچ نظر نکردید گفتند خداوندا بارالها به دنیا و اهل آن چه کار و پیشها و اندیشها چه باز ع هر سر کاری دگر هر خردیاری
و دیگر هنر و یاری دگر طالب سوی او دوست + آنگاه خطاب آمد که سوگند بجلال من هیچ بنده فارغ نگردد از همه
چیزهای برای بندگی من مگر که اهل آسمانها و زمینها را ضامن رزاق او گردانم و وظیفه شام و چاشت بی نقصان بوی رسانم
هر دم بیافند و میدوزند و مردم میپوشند نقلست که عهد میثاق بذریت آدم بستند و سلسله عشق و محبت از جانبین
بهم پیوستند و عهدنامه بهمین مضمون نوشتند و حجر الاسود را در آن زمان دو چشم و زبان و دهان بکشاد و آن محبت را در دهان
نهاد و فرمان در رسید که هر که بآن عهد و پیمان در دنیا وفا کند و بموجب الحجر الاسود یمین الله او را ببوسد و احترام نماید او روز
قیامت بوفاداری او گواهی دهد آورده اند که چون نظر ملائکه بر ذریت آدم افتاد از کثرت ایشان تعجب نموده گفتند
همه خلق را منزل و ماوای و دکان و سرای و باغ و زراعت باید و زمین را آن عرصه نیست که گنجایش ایشان در آن باشد
حقتعالی فرمود که اینها را در دنیا دائم الاوقات ثبات نخواهد بود یکی می آید و دیگری میرود یکی بیکار و دیگری میدود
ع کار عالم را ثبات نیست مروت نیست + گه پدید آوردن و گه بردن است + لاجرم اینکار بپایان فتاده تا بدین دردی درمان
فتاده ملائکه چون این مضمون شنیدند گفتند خداوندا چون مادر و پدر و یار و برادر به بینند که بدار فنا رحلت میکنند و می
برند عیش ایشان منغص گردد حقتعالی فرمود که تخم غفلت و درازی امید بر دلهای ایشان بر کنم تا دوستان
جانی خود را در خاک تیره بسپارند و از آن ذره اعتبار نبرند ع زن و فرزند و اخوان زر و زور همه هستند همراه تو تا
گور بروند این همرهان غمناک با تو نیاید هیچکس در خاک با تو **فصل هشتم** در بعثت آدم و دین و فضایل و ذکر وفات و
مدت عمر او در معارج النبوة مذکور است که روایت کرده اند از وهب بن منبه که چون پانصد سال از عمر او
بگذشت و اولاد بسیار شدند حقتعالی او را رسالت داد و بفرزندان فرستاد و بر ایشان پنجاه
وقت نماز در شبانروزی فریضه کرد و روزه و غسل جنابت را فرمود و از خوردن گوشت مردار و خوک
و خمر و خون منع فرمود و در قصص آورده که روزه ایام بیض در هر ماهی که سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم باشد بر ایشان
فرض شد و بعد از وی نیز بر همه پیغامبران علیهم السلام فرض بود تا زمان موسی در کشف الاسرار
آورده که بر امم سابقه روزه عاشوره و ایام البیض واجب بود و اول کسیکه روزه داشت آدم بود ع

و از امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ مرویست کہ چون آدم از جنت بسوئے زمین فرود آمد بتاب آفتاب
تن او سیاہ گشت پس جبرئیل آمد و گفت یا آدم میخواہی کہ بامر الٰہی تن تو سفید گردد گفت بلی پس گفت
روزہ سہ روز کہ سیزدہ و چہاردہ و پانزدہ باشد روزہ گیر چون آدم روزہ اول گرفت ثلث جسد شے
سفیدے پذیرفت در روزہ دوم دو حصہ و سوم روز تمام اندام او سفید گشت ازین جہت این
سہ روز ایام البیض مے نامند و بعضے وجہ تسمیہ آن دیگر گفتہ اند و حضرت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ
وسلم چون در مدینہ شد ہمچنین روزہ ایام البیض و روزۂ عاشورہ را میداشت تا ہفدہ ماہ بر آمد آنگاہ
روزہ ماہ رمضان بآیت کتب علیکم الصیام واجب گردید و بست و ہشت حروف تہجی بر آدم م
فرستاد و بعضے گویند کتابے مشتمل بر چہل صحیفہ بر وئی نازل فرمودہ و در کشاف گفتہ کہ دو صحیفہ بر شے
نازل گردید مضمون آنہا اسرار حکمت طبعی و معرفت منافع و مضار ادویہ و کیفیت تسخیر شیاطین و ہندسہ
و حساب وغیر آن بود نقلست کہ قابیل ہابیل را کشت مردود گشت تبریز رفت بآتش پرستی مع فرزندان
مشغول شد خدا تعالےٰ در آن ہنگام بآدم وحی فرستاد کہ برو قابیل و فرزندان او را ہدایت کن و ایشانرا
مہمل مگذار ؎ رہ نیست رو از طریقت متاب ۔ بنہ گام گامے کہ خواہی بیاب ۔ در تمہید ابو شکور
سلمے ایراد فرمودہ کہ شرک در زمان آدم و شیث علیہما السلام نبودہ بلکہ در زمان اخنوخ النبی یعنے
ادریس رو نمودہ اما کفر در زمان آدم علیہ السلام ہم بود چنانچہ از قابیل و اولاد او نمود زیرا کہ ایشان
امر خدا تعالےٰ را رد کردند اما شرک نیاوردند و میان کفر و شرک فرق است چہ کفر ستر حق است و شرک شریک
انباز گردانیدن است القصہ بعد از تبلیغ دعوت آدم فرزندان او معجزہ خواستند از سنگ خارا برایشان بفرمان حضرت
باری تعالےٰ آب خوشگوار جاری گردانید و درخت را بسوئے خود خواند اجابت نمودہ و منگریزہا در دست وے بصدق نبوت او
بقدرت الٰہی گواہی دادند و دیگر معجزات کثیرہ از وے بوجود آمد چنانچہ در کتب تواریخ بیان کردہ اند عارف صمدانی سید میر علی
ہمدانی در کتاب ذخیرۃ الملوک در باب پنجم آوردہ کہ در خبر است کہ در ایام حیات آدم اولاد و احفاد او بچہل ہزار رسیدند و
فرمان حقتعالی بدایشان رسانیدے و منتظم قانون معاش ایشان کردی در تسویت میان ایشان نکہداشتی و طعام نخوردے
و جامہ دوختہ نپوشیدے و نخندیدے و سخن جز بضرورت نگفتی و از غایت ضعف اکثر اوقات مراقب نشستی و اولاد او از فرزندان مے
آمدند و پائے بر پہلو ہائے او مے نہادند و بر دوش او مے شدند و بر سر او مے نشستند و از طرف دیگر مے آمدند و او ہیچ نمیگفت بعضے
او را در آن حالت ملامت کردند گفت اے فرزندان آنچہ من دیدہ ام شما ندیدہ اید با بر ما کہ من کشیدہ ام شما نکشیدہ اید مرا این یک حرکت
از ناصب نعیم جنان بعاطب لا ہوان انداختند بترسم کہ اگر حرکت دیگر کنم در سفل السافلین بند گردانند القصہ میان اولاد خوبیان شرایع

فائدہ وجہ تسمیہ ایام بیض ۱۲ فائدہ شرک در زمان ادریس علیہ السلام و کفر در زمان آدم علیہ السلام ۱۲

و ایشانرا بتوحید شناسی دلالت می فرمود و در وقایع که میان ایشان اختلاف پیشد حکم مینمود و ایشانرا هزار زبان آموخته
بود که اهل یکزبان سخن اهل زبان دیگر فهم نمی کردند مگر از یک یکدیگر تعلیم میگرفتند در میان ایشان تا آنکه وقت
وفات وی بود نزدیک رسید گویند که چهل هزار رسیده بود چون هزار سال عمر او تمام شد منشور حیاتش بتوقیع ممات موشح
گشت همه اولاد خود را جمع کرده ایشانرا بطاعت الٰهی وصیت نمود و از متابعت شیطان و زنان منع فرمود شیث را
بوصایای بسیار مخصوص گردانید و از جمله آنها پنج وصیت است گفت ای شیث باینها عمل کنی و با اولاد خود رسانی
اول آنکه بدنیا آرام نگیرے و بوے دل ندهی که من به بهشت دل نهادم مرا بحسرت تمام بیرون آوردند دوم آنکه بگفت
زن عمل نکنی که من بگفته حوا ببلا گرفتار شدم شعر زن از پهلوی چپ شد آفریده ٭ کس از چپ راستی هرگز ندیده سوم
آنکه هر کاریکه بخواهی بکنی اول در عاقبت آن نظر کنی که بکجا میرساند اگر من بعاقبت حال خود نظر کردمی نرسیدی بمن آنچه رسید
چهارم آنکه هر کاریکه دل متردد باشد البته دست از آن کار بدار که در وقت خوردن آن شجره دل من مضطرب بود
پنجم آنکه بهر کاریکه نزا پیش آید البته با دوستان مشورت کنی که اگر من در امر خود با ملائکه مشورت میکردم باین
بلا مبتلا نمی گشتم و بعد از آن در محافظت نور محمدی صلی الله علیه وسلم مبالغه بسیار نمود شیث گفت ای
پدر ذکر محمد و فضائل او از تو بسیار می شنوم میخواهم که بدانم که مرتبه او از مرتبه تو زیاده است یا بالعکس است آدم جواب نگفت
بار دوم سوال نکرد هم جواب نداد سوم بار گفت آدم فرمود ای فرزند شان محمدی صلی الله علیه وسلم بس بلند
است که سید انبیا و سند اصفیا است صلی الله علیه وسلم و گفت حقتعالی با امت او شش کار کرده که بمن نکرده
اول آنکه بیک زلت مرا از جنت برآورد و ایشان را با گناهان بسیار به بهشت خواهد آورد ٭ دوم آنکه
بیک زلت آوازه عصیان آدم در عالم انداخت و گناهان مرا آشکارا ساخت و امت او صد هزار گناه کنند
و پرده ایشان ندرد سوم آنکه بیک زلت مرا از حوا جدا کرد و ایشان را با صد هزار گناه صغیره و کبیره از دوستان
جدا نکنند چهارم بیک زلت سه صد سال بگریستم و عذرها خواستم بعد از آن توبه من قبول افتاد ایشانرا
حاجت باین نے بمجرد پشیمانی که در دل گذارد گناهان ایشان بیامرزد الندم توبة
پنجم آنکه مرا بیک زلت برهنه و همچنان بدنیا فرستاد و امت او را بهیچ گناه برهنه نه کنند
ششم آنکه من بعرفات رفتم و گریستم و از چشم خون ریختم آنگاه توبه من قبول کرد شعر
پا ز روے هوس بر نیاید این معنے ٭ با آب دیده و خون جگر توان بود ٭ امت او را احتیاج باین نباشد
که یک قدم از خانه بیرون نهند و همین که گویند خداوندا بد کردیم که گناه ورزیده ایم گوید آمرزیدم
بار شیث علیه السلام وصایا و نصایح بسیار کرد اول آنها توحید بود و شهادت

ف بهزار زبان در زمان آدم علیه السلام پیدا شده بود ف وصایای آدم علیه السلام [illegible]

آن لا اله الا الله و ایمان بهر کتابے که پیغمبران ذریت او خواهد آمد و خواست که جملهٔ پیغمبران را که از نسل وے خواهند بود بیان کند صندوقے برآورد و قفل آن بکشاد واز و صحیفهٔ شریفه سپید برآورد و او را بگشاد و آسامی و صفات بیان کرده و در آن علامات معجزات ایشان نوشته بود و بیان زبان ایشان و عطاها و بلاها که بر ایشان نازل خواهد شد همه را بیان کرد اول در پیغمبرے ذکر آدم کرده بعد ازان شیث را بعد ازان یکیک را بترتیب آورده تا آنکه ختم بحضرت محمد مصطفےٰ کرده و بعد ازان ذکر اول خلفا راشدین انوش بن شیث کرده و آخر خلفاء ابوبکر صدیق و بعد ازان عمر فاروق و بعد ازان عثمان بعد ازان علی و حسن و حسین را هر یک علیحده آورده بعد ازان صحیفهٔ شریفه بپیچید و در آن صندوق نهاد و در دست شیث آورد و گفت الغیر زند برگزیدهٔ من بدانکه اجل من در رسید و من از دار فنا بدار البقا رحلت مے کنم تو خلیفهٔ من خواهی باید که قصر خلافت را بتقوی عمارت کنی و بشیر یعنے که حقتعالے بر من ظاهر کرده عمل نمائی و چون یاد حقتعالے محمد رسول را نیز یاد کنی و آن صندوق را بوی سپرد و انگشتری که سرمایهٔ دولت و سروری بود باو داد و بروایتی چون مرض غلبه کرد و خاطرش بزیت و زیتون جنت میل نمود شیث را گفت بطور سینا برو و از حقتعالے سوال کن شیث برفت و گفت یا رب بندهٔ تو آدم مریض است و امید میدارد که از زیت و زیتون بهشت بهره مند گردد و مقارن و نما آوازی شنیدند که هاتف غیبات بیار کاسهٔ چوبین خود را شیث قدح چوبین خود را برداشت آنچه مطلوب او بود از عالم غیب در قدح ریختند شیث مراجعت نموده آنرا بآدم رسانید چون پاره ازان مالید و اندکی ازان بخفید بعنایت الٰهی آن عرض زائل گشت لیکن بعد از مدتے باز عود نمود هوس میوه هائی بر طبع او غالب آمد باز فرزندان را برائے آن فرستاد که بیارند قدرے راه رفته بودند که جبرئیل را دیدند با جمعے از ملائکه کفن و حنوط گرفته مے آید از فرزندان آدم سوال کرد که کجا میروید ایشان صورت بیان کردند گفت باز گردید که ما بجهت آن آمده ایم که او را مطلب رسانیم ایشان برگشتند و دیدند که جبرئیل با ملائکه پیش آدم نشسته از حال او پرسید آدم گفت که شدت و محنت بمرتبه رسیده که بعبادت قیام نمودن از جملهٔ محالات گشته ناگاه ملک الموت باوب و احترام با تحف و هدایائے صلوٰة و سلام از نزد ملک العلام در آمد و گفت السلام علیکم یا آدم و رحمة الله علیه و برکاته ان الله یقرءک السلام و یقرء علی ولدک اجمعین آدم شتاب اب تعظیم و اکرام و تعجیل احترام ابو یحیی بجا آورده ابو یحیی کیست ملک الموت است تو الپس پشت او نشسته میگریست آدم علیه السلام او را گفت ازین جا بیرون رو مرا بر رسولان پروردگار بگذار که مصیبتے که بمن رسید بواسطهٔ تو بود کذا فی المدارک و التنزیل بعد ازان رو بجبرئیل کرد و گفت از تو فی الحال یک سوال کنم اکنون من چشیدهٔ مرگم و بجد انتها رسیدم و شرم دارم از آنچه از من واقع شده میخواهم که بدانم بر آسمانها عاصی میخوانند یا تائب ملک الموت و همه ملائکه در گریه آمدند و جبرئیل مضطر شد پس ندا شد است

ای آدم سر خود را بردار آدم سر خود را برداشت و بهشت را آراسته دید حقتعالی برای او آماده و مهیا کرده بود بوی بمشام آدم رسید و روی بجانب ملک الموت کرده گفت ای شحنهٔ کارخانهٔ هیبت و سلطنت ای سپهسالار تیغ داران خشیت و ریاست عجل عجل جهد کن که جان مشتاق وصال جانان و بند تن و قید بدن از پای مرغ روح برود از پس ملک الموت رو بقبض روح پر فتوح آدم آورده و آدم به تسبیح و تهلیل و تقدیس اشتغال نمود و جبرئیل بملک الموت خطاب فرمود که ای قابض ارواح بطریق رفق و مواسا روح مطهر ابوالبشر قبض فرما که اهتمام احترام امداد از اهم مهمات است چه معلوم است که وی مخلوق رفق بید قدرت خدا و ندیست جل و علا روح تازنین وی بشرف اضافت نفخت فیه من روحی مختص و همه انواح ملکی و مکان اطباق فلکی بسجود او مامور و منزل او در خطایر قدس مقرر ضرورت ملاحظهٔ این تشریحات باید نمودن و در تمییز این امر مهما امکن کوشیدن و چون ملک الموت از امر خود فارغ شد شیث بتعلیم جبرائیل آدم علیه السلام را غسل داده کفن پوشانید و امامت کرد و نماز جنازه گزارد و بیک روایت چهار تکبیر چنانچه حالا مشروع است گفت و بعد از ان او را بمکه در کثیر که غاریست در جبل ابوقبیس دفن ساخت و در تفسیر بحر المواج مذکور است که چون آدم رخت هستی از جهان در بست و جان بحق تسلیم نمود ملائکه او را بابرگ کنار غسل دادند و بحنوط مطیب کردند و کفن پیچیدند و طرف مدفن کشیدند و برای او در زمین گوری و لحدی کندند و او را برداشتند و در لحد بر سنت موتی داشتند و عمر او هزار سال بود چنانچه گذشت و در بستان فقیه ابو اللیث نیز بروایت ابن منبه هم چنین آورده و از کعب الاحبار نقل کرده که عمر او نهصد و سی سال بود و در همانجا مدفون شد تا آنکه در زمان طوفان نوح علیه السلام تابوتی راست کرده جسد شریف آدم را در آن تابوت در آورده در کشتی نهاده با خود برد چون طوفان تسکین یافت نوح او را در سراندیب فرود آورد و آنجا دفن کرد و در معارج النبوة می گوید که نقلست که در سراندیب بر سر روضهٔ آدم درختیست که دو باره در هر سال میوه آرد و هر گل و هفت برگ دارد و بر هر برگ نوشته لا اله الا الله محمد رسول الله پادشاه آنجا چند گماشته داشته که آن گلها را گرفته می آرند و بخزینه داری سپارند و داروی بیماران از آن می کنند و گویند که چون برگی از آن گل بجویند و در دیدهٔ نابینا کشند بفرمان الٰهی و برکت اسم مبارک حضرت رسالت پناهی آن نابینا بینا گردد

> چه نام است اینکه در دیوان هستی ٭ هر دیگر فته نام پیشدستی
> چو نام اینست نام آور چه باشد ٭ مکرم تر بود از هر چه باشد

و اگر برگی از ان درخت فرود افتد زمین او را فرو برد یا فرشته می آید آنرا می ربایدو هیچ مرغ را زهرهٔ آن نباشد که آن برگ را غذای خود سازد و آتش را یارای آن نبود که آنرا بسوزد

فصل نهم در ذکر بعثت شیث

هم معارج النبوة گوید که چون شیث به عقل آراسته و بحکمت پیراسته بود بر اکثر طوایف جن و انس مسلط گشت و پیغامبری مبعوث گردید و بعثت

و موافق شریعت آدم پنجاه صحیفه بروی نازل شد و در آن صحف علوم حکمی ریاضی که علم هیئت و هندسه
و حساب و موسیقی باشد و علوم آلهی و صنایع مشکله چون اکسیر کیمیاگری وغیره بود اکثر اوقات شیث بزمین
شام اقامت میفرمود و گویند که تولد وی نیز در آن زمین بود و در محافظت رعایت آن نور مدام اهتمام
تمام میفرمود تا آنکه او را داعیه خواستگاری بامر حضرت باری باشارت جبرئیل یا بفرموده آدم بمشورت
برادران و خواهران پیدا آمد و زنیکه بس صاحب جمال و صاحب رای بود و به حوا رضی الله تعالی عنها مشابهت تمام
داشت نکاح کرد و قبه از یاقوت و زمرد بنا کرد و زفاف او در آن واقعه شد و بعضی گویند که آن زن از
جن بود و در عرائس آورده که از برای شیث نیز حوا حقتعالی خلق کرده بود و پی در پی تا جفت بیک باشد القصه
چون آن زن آبستن شد از هر طرف آوازی می شنید که او را می گفتند این نور محمد صلی الله علیه وسلم که در شکم
تو امانت نهاده اند مبارکباد تا آنکه از وی فرزندی انوش نام بوجود آمد و او بمعنی صادق است و آن نور از سرور
از پیشانی نورانی وی میتافت و اول کسیکه درخت خرما نشانده وی بود و چون بحد بلوغ رسید شیث او را طلبید و
گفت ای پسر من از برای محافظت این نور عهد پیمان از تو گرفته و من نیز از تو عهدی گیرم انوش
قبول کرد و بعد از آن شیث از دنیا رحلت کرد و در بستان فقیه ابو اللیث آورده و از وهب نقل کرده
کرده که عمر او هفت صد سال بود و بعضی مورخان آورده که قبر او در شهر بلخ است القصه چون انوش پنجاه
سالگی رسید قینان از وی بوجود آمد معنی آن متولی است یعنی غالب و از وی فرزندان بسیار متولد
شدند و عمر او به نهصد و پنجسال رسید چون قینان هفتاد ساله شد مهلائیل از وی بوجود آمد و معنی این ممدوح
است عمر وی هشتصد سال و چهل سال بود و بروایتی هشتصد سال و در ایام وی کثرت ازدحام خلایق بسیار شد
تا آنکه اولاد آدم علیه السلام در اقطار عالم متفرق شدند و مهلائیل که از اولاد حضرت آدم علیه السلام
بابل آمد و شهر سوس بنا فرمود پیش از آن مردم در غارها و بیشه‌ها می بودند و چون مهلائیل شصت
و پنجساله شد یارد بیائی موحده و بروایتی بیائی منقوطه تحتانی بنقطتین بی الف بروایتی
بالف یعنی یاراد متولد شد و معنی بعربی ضابطه است و چون عمر او بنهصد
و شصت و دو سال رسید مر او را از زنی برد و نام فرزندی رفیع الشان عظیم البرهان متولد
شد اخنوخ و بروایتی اخنوخ نام که ادریس پیغامبر است و مدت نهصد و شصت و دو سال
در عالم زندگانی یافت و در ایام او بت پرستی در میان مردم پیدا شد و ادریس علیه السلام
از برای اندرز ایشان مبعوث شد باب چهارم در ذکر احوال حضرت ادریس و در آن سه فصل است

باب چهارم در ذکر احوال حضرت ادریس و در آن سه فصل است

فصل اوّل در ذکر نسب و رسالت او. در معارج النبوة آورده که ارباب تواریخ چنین آورده اند که تولد ادریس در دیار مصر بود و او بچهار پشت بشیث رامیرسد و در اصل نام او اخنوخ یا اخنوخ بود چون هموار تدریس صحف و شرایع آبا و اجداد زبان میگشاد و بیان معارف الٰهیه و ذکر سنن انبیاء علیهم السلام و متقدمین مینمود بادریس ملقب شد و او پیغامبر مرسل بود گفته اند خدا تعالیٰ او را به ده چیز مخصوص ساخت اوّل آنکه پیغامبر مرسل بود دوم آنکه سی صحیفه بر نازل شد سوم آنکه اظهار علم نجوم او کرد چهارم آنکه اوّل کسیکه بقلم خط نوشت وی بود پنجم آنکه صنعت خیاطی از وی بوجود آمد ششم آنکه اسلحه برای جنگ او ترکیب کرد هفتم آنکه سنت جهاد و نهاد هشتم اسیر و بندگی ران اولاد کفار از وی شد نهم آنکه پوشیدن لباس از کرپاس او پدید آورد چه اول پوست حیوانات میپوشیدند دهم آنکه رفتن بهشت او را میسر آمد و سبب آمدن وحی بوی این بود که چون از رفتن شیث مدتی بگذشت شرایع و دین توحید ناپدید گشت و اولاد قابیل قریب بعزازیل گمراه شد حقتعالیٰ او را برسالت و پیغمبری فرستاد تا ایشان را از عذاب خدا تعالیٰ ترساند و بدین او خواند و بروایتی شرایع آبا و اجداد وی مختفی بود آنرا گمنید انست اما چون در آسمان و زمین نظر کردی و ریقین بوجود صانع عالم پدید آمدی اما طریق عبادت رانمیدانست و همیشه منتظر آن بود که کیفیت آنرا معلوم کند تا روزی طایفه را از قوم خود برگزید و ایشانرا از عذاب حقتعالیٰ ترسانید بعبادت دلالت فرمود تا آنکه هفت تن بخدا تعالیٰ باو موافق کرد بعد ازان بهفتاد رسید تا رفته رفته قریب بهزاره یافت ادریس گفت سد کس از هزاره که بهترین قوم باشند با من بیایند ایشان از میان خود صد نفر را اختیار کردند بعده ادریس از صد کس هفتاد تن برگزید بعد ازان از هفتاد و ده کس اختیار نموده بعد ازین ده کس را جدا ساخت و گفت من دعا میکنم شما آمین کنید تا حقتعالیٰ برای ما بیان شریعت فرماید بعده ارفتند همه کس دستها بر زمین نهادند و از خدائی تعالیٰ شریعت بخواستند چندانکه دعا کردند اجابت نشد بعد ازان دستها بجانب آسمان برآوردند حقتعالیٰ دعائی ایشانرا اجابت فرمود و از برائی وی سه صحیفه که متضمن بیان شریعت بود انزال فرمود بخلعت نبوت او را مشرف گردانید و گویند که بهفتاد و دو لغت دعوت میکرد و صد شهر بنا کرده و در هر اقلیمی مناسب آن مردم مقرر ساخت و سکان زمین و مقیمان جهان را بطاعت دین و عدل در کارها و عبادت حقتعالیٰ مقرون باخلاص و ترک هر حرفات دنیویه و تخلیص نفوس از عقوبات اخرویه و تهاریکه مقتضائی شریعت او بود دلالت میفرمود و در هر ماهی چند روز معین مخصوص میداشت و باداء زکوة مال و غسل جنابت و حیض و نفاس و کارزار با کفار امر فرمود و از خوردن گوشت خنزیر و حمار و کلب و بغل و غیره آنچه نه حلال بعقل شرع

نهی میفرمود و در حل انتقال آفتاب از برجی ببرجی دیگر و رویت هلال و وصول کواکب سیاره به بیت الشرف
خود و امر بذبح قربانی میکرد و روی آن بود که هر روز دوازده هزار بار تسبیح گفتی و گویند صائم الدهر بود و ملائکه می
آمدند و در صحبت او میبودند رباعی کاملان در راه حق خون خورده اند۔ بندگی و حق پرستی کرده اند۔
چون تو مرد کار باشی روز و شب ۰ زود بگشاد ترا راه طلب ۰ گویند که امت خود را فرمود که نتی بار
بر آسمان ها بر آمدم و بر اسرار عالم علوی واقف گشتم و ایشان را از شمار رسولان که بعد از
وی مبعوث خواهند شد خبر دادی و از واقع طوفان نوح اخبار کرد و گویند از برای صیانت و محافظت قبور
اجداد و دوستان از تاراج امواج طوفان یکی از عظمای ارکان دولت را فرمود تا گنبد اهرام را در مصر بنا کردند و خود از
مصر رحلت نمودند و تمامی ربع مسکون طواف کرد و بمصر باز آمد بعد از ان رفیع الدرجات جل جلاله بموجب
و رفعناه مکاناً علیاً رفعت منزلت کرامت نمود و بحیات محبت بدو جنت خلد مخصوص گردانید چنانچه در فصل ثالث
بیین گردد انشاء الله تعالیٰ

فصل دوم در قصهٔ هاروت و ماروت

در تفسیر کبیر نیشاپوری معالم و مدارک و زاهدی آورده
که در زمان ادریس ملائکه چون فسق و فجور آدمیان مشاهده کردند گفت آلهی عاصیان را آفریدی و بانواع عطا ایشان
را مخصوص گردانیدی و در خلافت زمین ایشان را از ما برگزیدی با وجود این ترا معصیت میکنند و گناهان می
ورزند اگر بجای ایشان ما باشیم نافرمانی تو نکنیم حقتعالیٰ فرمود که اگر در شما نیز شهوت و هوای نفس می نهادم
چنانچه در ایشان نهاده هم هر آئینه از شما نیز عصیان امکان داشت گفتند معاذ الله که بوجود آن از ما گناه
سر زند پس فرمان حقتعالیٰ در رسید که دو فرشته که بهترین جنس قوم شما باشند اختیار کنند تا در زمین با قضا و
حکومت مشغول شوند ملائکه اول جبرائیل و میکائیل را اختیار کردند ایشان بدرگاه حضرت باری تضرع و
زاری نموده خود را عفو کنانیدند حکم آمد که دو فرشته دیگر برآرید ایشان هاروت و ماروت برآوردند و هر دو ایشان
بهترین جنس بودند حقتعالیٰ از صفات آدمیان مثل شهوت و هوای نفس در وجود ایشان نهاد و برای حکومت
بزمین فرستاد و از شرک و قتل انفاس و زنا و شرب خمر منع فرمود و هم در معالم التنزیل ایراد فرموده که امام
کلبی گفته است که خدا تعالیٰ ایشان را فرمود که سه کس از میان خود گزینید ایشان هاروت و ماروت و عزرائیل را اختیار
کردند عزرائیل هرگاه در سر خود شهوت یافت باستغفار مشتافت و سوال نمود حقتعالیٰ او را باز بآسمان برد پس
چهل سال در سجده ماند بعد از آنکه سر خود از سجده برداشت هرگز از حیا سر بالا نکرد القصه هاروت و ماروت
در زمین حکومت میکردند چون شب میشد اسم اعظم میخواندند و بر آسمان می آمدند و در شب تا روز بعبادت مشغول
میبودند تا آنکه هنوز یکماه از ینحال گذشته بود که روزی زنی زهره نام بحسن تمام که با شوهر خود نزاعی داشت پیش ایشان آمد

ویدند و بمحبت او مبتلا گشتند آخر دل بر بیحیائی برداشتند و خود را طالب او گماشتند آن زن با وا امتناع نمود رفت باز روز دوم آمد ایشان باز تکلیف این کار کردند گفت قبول نمیکنم مگر بشرطیکه در چند چیز فرمان برید بباید که شراب بخورید و پیش بت سجده کنید و قتل نفس کنید گفتند حقتعالے ما را ازین امور منع فرموده پس باز رفت بار سوم در یک قدح شراب بر دست گرفته آمد ایشان باز طالب این کار گردیدند باز همان شرط پیش آورد ایشان گفتند که سجده بت و قتل نفس هر کدام امرے عظیم است بر آن اقدام محالست اما شراب نوشیدن فی الجمله از ینها آسان تر است بےاختیار نمودند پس شراب خوردند چون مست گشتند با آن زن زنا کردند چون فارغ شدند دیدند که شخصے از حال ایشان مطلع و واقف گشت او را کشتند و پیش بت سجده هم کردند و بعضے گفته اند که چون او را تکلیف این امر نمودند او گفت اگر درین قضیه رعایت من کنید و بشوهر من حکم کنید راضی شوم پس چنین کردند باز گفت اگر شوهر مرا بقتل رسانید پنهان کنم یکے از ایشان مرد دیگری را گفت از عذاب خدا بباید ترسید او گفت غفور رحمت پروردگار بیشمار است پس او را کشتند و از و طالب زمعنی کردند گفت حبی دارم که اگر با من پیش آن بت سجده کنید قبول کنم ایشان آن فعل هم کردند گفت بشما جمع نمیشوم تا آنکه اسم اعظم که بدان شما بر آسمان میروید مرا تعلیم کنید ایشان تعلیم کردند زهره چون اسم اعظم را خواند حقتعالے او را بر آسمان رسانده و مسخ شده بصورت ستاره گشت بعضے بر آنند که ستاره زهره بر در سوم آسمان است بعد ازین گناه هر گاه هاروت و ماروت قصد بسوئے آسمان کردند و نتوانستند دانستند که این از شومی گناه است پیش ادریس رفتند و حال خود گفتند و زاری و التماس کردند که بدرگاه اله شفاعت کنید ادریس چنین کرد پس خدا تعالے فرمود که عذاب دنیا را اختیار کنید یا عذاب آخرت ایشان بمشورت جبرئیل عذاب دنیا اختیار نمودند زیرا که این منقطع است دنیا گذران است بهر ار بیش و کمی خواهیش بشادی گذران خواه غمی زین منزلت البته همے باید رفت خواهی بهر از سال خواهی بدمی بخلاف عذاب آخرت که او دائمی است پس ایشانرا در چاه که از عراق یا بابل که از کوفه است یا غیره باختلاف روایات عذاب میکنند و در کیفیت آن اختلاف است بعضے گفته اند ایشانرا بموهائی سر آویخته اند و بعضے بر آنند که در چاهے اند که پر از آتش است و بعضے گویند که ایشان سرنگون آویخته اند و تا زانوهای آهنی میزنند و اقوال دیگر نیز هست روایت کرده مردے بر آن چاه گذشت دید که او نشان را سرنگون آویخته و روئی سیاه دارند و چشمهاے کبود و میان دهان ایشان و میان آب مقدار چهار انگشت است و بتشنگی عذاب کرده میشوند آن مرد چون انحالت را دید گفت لا اله الا الله ایشان چون کلام او شنیدند پرسیدند که تو کیستی گفت از آدمیان هستم گفتند از امت کیستی گفت از امت محمد رسول الله صلے الله علیه و سلم گفتند محمد پیدا شد گفت

آدمی گفتند الحمد لله و اظهار خوشی نمودند آن مرد گفت بچه سبب خوشحال گشتید گفتند محمد پیغامبر آخر الزمان
است صلی الله علیه وسلم پس معلوم شد که مدت عذاب ما بآخر رسید و رسید مژده که ایام غم نه خواهد ماند چنانچه
نماند چنین نیز هم نه خواهد ماند

فصل سوم در آمدن ادریس به آسمان

در معالم التنزیل در سورهٔ مریم
از کتب وغیره نقل کرده و در معارج النبوة نیز مسطور است که در عرائس ثعلبی و قصص التنزیل مذکور است که از
ابن عباس رض روایت کرده اند که روزی ادریس سیر میکرد و حرارت آفتاب در وی اثر کرد با خود گفت که آفتاب از چند
هزار ساله راه میتابد و از تپش او ذات من چندین اثر مییابد تا حال آن فرشته که حامل آفتاب است چه باشد دعا
نمود که بار خدایا تخفیف کن او را از گرانی و گرمی وا او را در سایهٔ عنایت محفوظ دار پس او را ببرکت دعای وی
خفتی حاصل گشت او بحضرت قاضی الحاجات مناجات کرد که یارب سبب این تخفیف چه باشد خطاب رسید که این نتیجه
شفقت ادریس است که بجهت تخفیف تو از ما سوال کرده دعای وی مقرون با جابت گشته آن فرشته را محبت او غالب
آمد از حقتعالی اشرف صحبت و عقد اخوت با ادریس در خواست نمود حقتعالی میان ایشان عقد اخوت بست و
بشرف زیارت و ادراک نیل مصاحبتش اجازت فرمود و نزد ادریس با وی گفت ای برادر ترا با ملک الموت محبت است و در
اعزاز و کرم تو اهتمام مینماید میخواهم که از وی التماس کنی که اجل مرا تاخیر کند تا باشد که توانم بقیهٔ عمر در خدمت و طاعت بگذرانم
که خلقت جن و انس برای عبادت و کسب سعادت میدانم آن فرشته گفت یا نبی الله مگر قضیه اذا جاء اجلهم لا یستأخرون
ساعة ولا یستقدمون از جملهٔ یقین تو نیست گفت بلی هست لیکن تو این در خواست با ملک الموت در میان آر و
مضایقه نگذار فرشته از حقتعالی اذن خواست فرمان آمد که ای ملک ادریس را برداشته پیش ملک الموت بر تا حال خود
باز با وی خود بگوید آن فرشته ادریس علیه السلام را برداشت و بر آسمان چهارم نزد آفتاب گذاشت و خود پیش
ملک الموت رفت و گفت ای برادر حاجتی دارم میخواهم که از روی برنداری و یاری حاجت
مرا برآری گفت توانم ترا به مقصود رسانم گفت یاری دارم از جنس آدمیان ادریس نام التماس
مینمایم که در اجل وی تاخیر کنی گفت این بدست من نیست اما این مقدار توانم که در وقت
اجل وی ترا خبر گردانم تا آنکه تو اندر ساختگی بکند گفت چنین باشد پس ملک الموت دیوان
دفتر فوت پیش آورد در وی نظر کرده گفت درین دفتر چنین ثبت افتاده که این شخص نزدیک
آفتاب فوت شود گفت من این را نزدیک آفتاب گذاشته آمدم گفت برو که غالبا ادریس مرده زیرا که
از حیات وی باقی نمانده آن فرشته باز آمد و دید که ادریس رحلت نموده و مرغ روحش از
آشیانهٔ قالب پرواز کرده ملائک هفت آسمان بر وی نماز گزارده در بیت المعمور مقبور ساخت

وتا این زمان در همانجا مخلد است و رفعناه مکانا علیا عبارت از آنست مدفن وی چهارم آسمانست **قطعه**

گر کاخ تو بر سپهر اعظم سازند * در کار تو چون سلسله در هم سازند * هم عاقبت این حجرهٔ فانی ترا * ترکان اجل برای ماتم سازند

و بعضی بر آنند که بعد از وفات باز حیات یافته تا اکنون زنده است و سبب برآمدن او بر آسمان این بود که وهب
بن منبه رضی گوید که ادریس مدام از تجرع جام مرگ توقف در تحت ارض و انتظار نفخ صور و امتداد زمان بعث نشور منقبض
میبود و از عذاب جحیم و ثواب نعیم بسیار اندیشه میکرد و فرصت غنیمت دانسته در وظائف طاعات و عبادات
روز بروز همی افزود تا آنکه آورده اند که از تمامی مطیعان روی زمین آن مقدار که طاعت و عبادت میبردند از ادریس
تنها آن مقدار می بردند تا آنکه عزرائیل علیه السلام را باین واسطه اشتیاق ملاقات وی شد از حقتعالی اذن گرفته
بزمین آمد بصورت بشری با و مصاحب شد و مدت سه شبانروز با وی بود و چون در خوردن و نوشیدن بر او
موافقت نمیکرد ادریس علیه السلام دانست که وی از جنس جن است و انس نیست تفحص حال وی کرد و گفت من
ملک الموت ام پرسید بقبض روح من آمده گفت نه بزیارت تو آمده ام گفت از تو التماس دارم که جان مرا بستانی
و شربت مرگم بچشانی او بعد از امر الهی روح مبارکش قبض کرد باز خدا تعالی روح او را بقالب وی در آورد عزرائیل پرسید
که یا ادریس مقصود ازین چه بود گفت تا تلخی مرگ چشیده باشم و محنت مفارقت کشیده تا استعداد چنانکه باید
و شاید بپردازم اکنون حاجت دیگر دارم میخواهم که دوزخ و بهشت را ببینم تا در مقام خوف و رجا نشینم ملک الموت
بفرمان الهی او را نزدیک دوزخ برد و گفت مالک در خواست بکن تا درهای او را بکشاید و همه طبقهایش بمن نماید
مالک بر خواست ملک الموت درها را کشاد چون ادریس علیه السلام را نظر بر وافتاد بیهوش گشت ملک الموت او را
برداشت و در کنار خود نهاد تا آنکه بهوش باز آمد گفت ای ادریس من درین امر کاره بوده ام اما چون تو در خواست نمودی
بدین بلا مبتلا گشتی باز گفت ای ملک الموت یک آرزوی دیگر دارم میخواهم که بهشت را بمن بنمائی تا جبر این
نقصان حاصل آید ملک الموت او را بامر خدا تعالی تا بدر بهشت رسانید و از رضوان درهایش را کشانیدند
ادریس در آمد و بتفرج انهار و اشجار و حور و قصور و ولدان و غلمان و سائر لطائف و عواطف ساعتی بر آسود
ملک الموت باز تکلیف مراجعت نمود و گفت بیرون آی تا ترا بمقام تو باز رسانم ادریس باین کلام التفات
ننمود و هر چند او مبالغه میکرد ادریس امتناع میکرد و میگفت ای ملک الموت بیرون نمی آیم ازین مکان بفرمان
الهی درینکار بطور خود باز گذار و مضایقه پیش میار حقتعالی فرشته فرستاد تا میان ادریس و ملک الموت حکم
کند او از ادریس پرسید که تو چه میگوئی گفت خدا تعالی فرمود کل نفس ذائقة الموت هر نفس چشیده
مرگست من شربت موت چشیده ام و جای دیگر فرموده وان منکم الا واردها نیست از شما ای آدمیان هیچکس مگر رسیده

دگر زنده است بر دوزخ تنفر بیب آورده که چون مومنان بر گرز نعا نش مرده وافسرده گردد بر دوزخ نیز گذشتیم و دیگر فرموده ویا هم عنهما بحزچنین نیستند ایشان یعنی آدمیان از بهشت بیرون کرده شدگان یعنی بعد از دخول در بهشت جاوید بمانند اکنون از بهشت بیرون نمی روم مگر بامر حقتعالی فی الحال از حضرت متعال خطاب رسید که ای ملک الموت دست از وی بدار واورا میان نار که برضای من وامر من درین داخل شده وبحجت ودلیل کلام میکند وحق بجانب اوست اکنون در بهشت قرار دارد وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا عبارت از درجات جنت است وگویند بآسمان چهارم وقیل بآسمان ششم می آید وبا ملائکه بعبادت موافقت میکند وهم در معارج النبوة آورده است که ادریس علیه السلام در وقت وفات آدم علیه السلام صد ساله بود ودر بعضی روایات آورده که سه صد وشصت ساله بود وبعثت وی بعد از آدم علیه السلام بدویست سال روی نمود وصد وپنجاه سال در نبوت گذرانید پس در وقت عروج وی بآسمان چهار صد ساله وپنجاه شش صد وپنجاه ساله بود والله تعالی اعلم بحقیقة الحال. القصه گویند که ادریس علیه السلام شصت وپنجساله بود که زنی راکه بلروز نام داشت در نکاح خود آورد از وی فرزند متولد شد متوشلخ نام ومعنی او در عربی منشرح است ونور محمدی با او انتقال فرمود چون متوشلخ بصد وهفتاد ساله رسید زنی عربا نام را نکاح است واز وی ملکیا یا لاملک متولد شد ومعنی وی بزرگ است چون متوشلخ بصد وهفتاد وشصت ونه سال رسید بعالم باقی رحلت کرد چون ملک بصد وهشتاد ساله شد زنی را نکاح کرد از وی نوح متولد شد

باب پنجم در بیان قصهٔ حضرت نوح علیه السلام وفرزندانش ودرین باب چهار فصل است

فصل اول در نسب ورسالت او. بدانکه در انوار التنزیل در تفسیر وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ گفته که نوح بدو پشت بادریس علیه السلام میرسد ودر معارج گفته که نام وی بزبان سریانی یشکر بود ودر عرب نوح میگفتند ونقیب او وشیخ الانبیاء ونجی الله مشهور است ودر وجه تسمیهٔ او بنوح چند قول است واز انجمله سه قول مرقوم میگردد. قول اول آنکه روزی بر سگ گرگین گذشت که عصائی او مجروح بود چون آن سگ مجروح بنوح علیه السلام نزدیک شد گفت در شنوائی سگ قبیح سگ بادهی در سخن در آمد وگفت اگر طاقت داری بهتر از من بیافرین وبروایتی گفت که نفس مرا عیب میکنی یا نقاش بعد از ان گفت ای نوح زبان خود نگهدار که نام آدمیت را تو بر خود جاری نساخته ونقد نبوت را در کیسهٔ خود نینداخته اگر چنین سگی از من بد رکنید بتوانند واگر داغ محرومی بر جبین آدمیان نهند هم توانند نوح از این کلام خجالت سخت پیدا شد

نوحہ آغاز نہادہ چندین سال بگریست ازین سبب بنوح مشہور شد قول دوم آنکہ چون نوحؑ بعد از تسکین
طوفان از کشتی برآمد شیطان پیش او آمد و گفت ای نوح در ذمہ من حقی عظیم ثابت فرمودے دل نوحؑ
علیہ السلام در طپیدن آمد و گفت اے لعین کارے کہ مرضی تو در آن باشد ہرگز نخواستم خود آن کدام
عملست کہ مرضی و پسندیدہ تو افتادہ گفت من و اخوان من بسیار رنج میکشیدیم تا اُمت ترا مستوجب دوزخ
گردانیم و ایشانرا بر آن نگاہ میداشتیم تو یکدعائی کردی ہمہ را یکبار ہلاک گردانیدے نوح علیہ السلام از آن دعا
پشیمان شد گفت کاش من این نکردمے و بر ایذائی قوم صبر کردمے بعد ازان از غایت تاسف چہل سال
نوحہ میکرد و میگریست تا مسمّے بنوح گشت قول سوم آنکہ چون در حق پسر خود کنعان بحق تعالی گفت
ان ابنی من اھلی و از حقتعالی جواب شنید۔ انہ لیس من اھلک انہ عمل غیر صالح فلا تسئلن
ما لیس لک بہ علم بسبب نوحہ و زاری وے گشت و این سہ سبب مبنی بر قول کسی است کہ اسم نوحؑ را عربی
داشتہ والا اشتقاق در لفظ عجمی مناسب نیست واللہ تعالی اعلم و سبب رسالت وے آن بود کہ چون ادریسؑ
ازین عالم رفت و مدتے بر آن بگذشت آثار دین اسلام و شرایع مندرس و محو گشت و بر دینہائے ہمہ کافر
گشتند خدا تعالی نوح علیہ السلام را برانگیخت تا ایشانرا دعوت فرماید و از افعال شنیعہ منع نماید و
در عرائس از ابن عباسؓ نقل کردہ کہ فرزند علیہ السلام دو قسم بودند یکے قسم در عمارات سہلے بودند
آنہا بنی قابیل بودند قسم دیگر در کوہہا و ایشان بنی شیث بودند و پسران بنی شیث صاحب جمال بودند
و زنان ایشان قبیح صورت و بنی قابیل بر عکس آن ابلیس لعین نزدیک مردے آمد از اہل عمارت یعنی قابیل
در صورت بشری نفس خود را باجارہ بوے داد تا خدمت او کند بعدہ نائی مزماری پیدا ساخت و آنرا مینواخت و ازان
صدائے بسمع مردم رسید کہ ہرگز مثل آن نشنیدہ بودند بسماع آن مزمار مردم بسیار ازدحام مینمودند ابلیس
بعین روزی اختیار کرد کہ بنواختن آن مزمار مشغول شود و بعضے گویند در سالے یکبار بود و مردم شہر
و حوالے در آن روز جمع مے آمدند و آن روز عید ساختہ بودند اتفاقاً روزے مردے از سکان جبال یعنی بنی شیث
بدان مجمع رسید و زنان و مردان را مجتمع گشتہ دید و در میان ایشان زنان صاحب جمال مشاہدہ نمود کہ در
قوم مثل ایشان نبودند از انجا بقوم مراجعت کرد و خبر بقوم خود برد و بدرقہ گشتہ ایشانرا بعہدے دیگر بدان
مجمع آوردہ و در آن مجمع بواسطہ اجتماع مردان و زنان فواحش بسیاری روی داد چون آن اجتماع بعد از آن بفسق
و فجور و کفر منہمک گشتند حقتعالی نوحؑ را برائے انذار ایشان فرستاد و ہم از ابن عباسؓ مرویست
کہ آدم وصیت کردہ بود مر اولاد شیث را کہ با اولاد قابیل مناکحت و اختلاط مکنید ہمہ اولاد

شیث علیه السلام در کوهها و منارها میبودند تا روزی صد نفر بنی شیث از کوه فرود آمدند تا سوال بنی عم خود یعنی
اولاد قابیل معلوم کنند و مردان بنی شیث که بس صاحب جمال بودند چون بنی قابیل ایشان را دیدند بصد
چنگال در ایشان آویختند و ایشان را محبوس گردانیدند و مضبوط نگاه میداشتند بعد ازان نفران دیگر از کوه
فرود آمدند تا احوال برادران معلوم کنند اینها را نیز به پیشینان مربوط و مضبوط کردند بعده همه بنو شیث
فرود آمدند و درمیان یکدیگر در آمدند و درمیان ایشان اختلاط بمناکحت انجامید و بنو قابیل بسیار شدند
تا بحدیکه هر چهار طرف زمین را فرا گرفتند و درمیان ایشان کفر و بت پرستی شیوع یافت و گویند سبب
بت پرستی ایشان آن بود که چون آدم علیه السلام فوت شد مومنان مر کافران را از زیارت او منع می
کردند ابلیس ایشان را گفت که من از برای شما تمثال بر مثال او ترتیب کنم تا شما زیارت و طواف کنید و شما نیز
بر مسلمانان تفاخر کنید چنانچه ایشان بر شما تفاخر میکنند ایشان قول ابلیس لعین را مستحسن شمردند و از رای
ایشان پنج بت ترتیب کرده ود و سواع و یغوث و یعوق و نسر چنانچه اسامی آنها در قرآن مجید مذکور است و
ایشان بعبادت این اصنام مشغول گشتند حقتعالی نوح را بعث فرمود تا ایشان را از عبادت اصنام منع
کند ایشان ازان ممتنع نشدند و بران عمل تالب ندید مصر بودند تا در طوفان آن بتان انباشته
شدند و در مواهب علیه در سوره نوح آورده که ود صنمی بود بر صورت مرد ساخته و سواع بصورت
گاوی و یعوق بصورت اسپی و نسر بصورت کرگس و اشهر آنست که اینها اسامی پنج مرد صالح است
که میان آدم علیه السلام و نوح بوده اند و مردم بر ایشان اعتقاد تمام داشتند بعد از مرگ ایشان بصورت
ایشان از چوب و سنگ پیکرها ساختند و تعظیم آنها مینمودند و بمرور ایام به پرستش این اصنام مشغول
گشتند القصه بعد از طوفان ابلیس آن بتان را بر آورد و عرب را به پرستش ایشان امر کرد پس مشرکان عرب
پنج طایفه شدند قضاعه بعبادت ود مشغول گشتند و هذیل سواع را گزیدند و اعلی و انعم یغوث را پرستش
مخصوص گردانیدند و کهلان یعوق را به خدائی گرفتند و حمیر نسر را اختیار نمودند و به پرستش این بتان اهتمام
تمام مینمودند تا حقتعالی در آن ظلمت آباد چراغ رشاد بنور وجود محمدی صلی الله علیه وسلم برافروخت
و علم نبوتش را برافروخت تا این بتان را بشکست و از جزیرهٔ عرب بیرون انداخت آورده اند که حق
تعالی نوح را بده چیز مخصوص ساخت یکی آنکه وی اولو العزم بود یعنی شریعت وی ناسخ شریعت سابقه بود
و ادریس و شیث علیه السلام بر شریعت آدم عمل میفرمودند دوم آنکه سلسلهٔ انساب آدمیان باو منتهی میشود
ازین معنی آدمیان او را آدم ثانی گویند چنانچه بیاید انشاء الله تعالی سوم آن که بر جمیع

اهل زمین مبعوث شد چهارم آنکه اول پیغامبران اوکه خلق را بکفر وبیم نمود پنجم آنکه اول پیغامبران وی
بود که امت بدی وی هلاک گشتند ششم آنکه اول کسیکه بعد از حضرت رسالت پناه محمد رسول الله صلی الله
علیه وسلم سر از خاک بر آورد وی باشد هفتم آنکه هیچکس از انبیاء علیهم السلام برابر وی زندگانی
درجهان فانی نیافت هشتم آنکه با وجود کلان سالی که مدت هزار سال از عمر وی گذشته بود و هنوز
یک دندانی از دندانهای او و هیچ استخوانی از استخوانهای او سست نشده و هیچ موئی او سفید نگشته
ویک ذره از قوتش کم نشده نهم آنکه اینمقدار بعبادت الهی محبت داشت که با وجود صرف اوقات
دعوت در هر شبانروز هفت صد رکعت نماز ادا کردی دهم آنکه با وجود چندین ایذاها و آزارها از قوم
خود دیدی وجفا کشیدی احسانهای خود را از ایشان باز نداشتی و دریغ نکردی و پیوسته خاطر بر تفقد احوال
ایشان برگماشتی و هر روز چند بار بر در خانه یکیک میرفت و بدین توحید اوشان را میخواندند و در شبهای
تاریک رفته در راههای سراهای ایشان گرفته میگفتی بگوئید لا اله الا الله و ایشان او را بجنون و دیوانگی نسبت
میکردند تا آنکه مدت نهصد و پنجاه سال باینحال گذرانید جماعت اندک باو ایمان آوردند و از کفار آزار
بسیار بآنحضرت میرسید صبر و تحمل میکوشید و میگفت اللهم اهد قومی فانهم لا یعلمون گویند که او را
چندان میزدند که اعضای او شکسته میشد و هوش او میرفت و او را در نمدی می پیچیدند و در خانه اش
میرسانیدند چنانکه گمان میبردند که مرده است چون شب میشد از شفاخانه آن یگانه تعالی شانه دوای صحت
باو کرامت میشد چند آن نوبت چنان میبود که در جامع ایشان می آمد و ایشان بدین اسلام میخواندی و
از آن سنگدلان چندان سنگ بجانب وی میرسید که اعضای او مجروح و شکسته میشد و زیر سنگها
پنهان میشد و بیهوش میگشت چنانکه میگفتند که مرده است چون شب می آمد جبرئیل علیه السلام
بفرمان ملک علام آن سنگها را از بالای وی برداشتی و او بسلامت بیرون آمدی و علی الصباح پیش
قوم رفت باز آغاز دعوت اسلام مینمود منقولست که پیری از رئیسان قوم او پسری داشت و او را وصیت میکرد
که درباره این نوح کوشیده از او باخت ادا آنچه توانند تقدیم رسانند تا آنکه او را روزی پیش نوح آورد و گفت ای فرزند
این ساحر کذاب که ترا مخالفت او مبالغه مینمایم اینست البته که گفته او مغرور نگردی و از دین آبا و اجداد
منحرف نشوی و آنچه ممکن است در ایذا و اهانت او سعی کنی آن پسر بدگهر عصا را از دست پدر
بد اختر خود گرفت و چنان بر تارک مبارک آن پیغامبر نیکو سیر زد که خون روان گردید نوح بدرگاه الهی
بنالید و گفت بار خدایا تو دانا هستی و پنهان و آشکارا میدانی که بندگان تو با من چه معامله مینمایند

من ایشان را براه راست میخوانم و ایشان بمن اهانت میرسانند الٰهی اگر باین بندگان نظر عنایت داری ایشان را راه نجات نمائی و الا مرا درین بلا صبر کرامت فرما کاش مرا علمی بود که زینهار ایچ کدام بدعوت اسلام مشرف خواهد شد یا نه خطاب الٰهی در رسید که هر که از امت تو ایمان آوردنی بود آورد گفت خداوندا از نسل اینها کسی باشد که بعد ایشان ایمان آورد تا با مید آن مشقت بسیار کشم و از جهد و سعی دست نکشم خطاب رسید که ایمان نیارند پس نوح علیه السلام از قوم خود بکلی نومید شد و برائے هلاک اینها دعائے بد کرد و دعائے او باجابت مقرون گشت و فرمان در رسید که ایشان را بطوفان فنا غرق میسازم و نزد اهل نزاع سبب ایمان امان از طوفان کشتی خواهد بود که بتعلیم ما بسازی و خود را با اهل خود دران اندازی۔

فصل دوم۔ در رسیدن فرمان الٰهی حضرت نوح را بساختن کشتی و معاملهٔ قوم با وے و در رفتن در کشتی و رسیدن طوفان۔ و درین فصلست ذکر جسامت طول قامت عوج بن عنق آورده اند که چون امر الٰهی شد که ای نوح کشتی را راست کن گفت الٰهی کشتی چیست گفت خانه از چوب که بر بالائی آب رود گفت خداوندا چوب ندارم از کجا آرم فی الحال حقتعالی چند نهال از درخت ساج بدست جبرئیل فرستاد تا آنها را بنشاند تا مدت بیست سال چنانچه در مواهب علیه است تا چهل سال بکمال رسید چنانچه در معالم و معارج النبوة گفته و درین مدت اثر دعائے آنحضرت بر ایشان بسیار راه یافت چنانچه درین مدت زنان ایشان فرزند نیاوردند و باران نبارید و چشم مردان خشک گردانند سحاب چشم دلها گرد عالم را خراب و نوح از دعوت ایشان باز ایستاد و ایشان نیز از ایذا و آزار او باز آمدند بعد ازان امر الٰهی در تختها بینداخت و تختها ساخت در رکن دوم از کتاب معارج النبوة در ذکر ولادت حضرت سید عالم صلعم در واقعهٔ هشتم آورده که چون نوح بساختن کشتی مامور گشت فرمان رسید که یکصد و بست و چهار هزار تخته ترتیب فرمائی و بر آنها اسامی انبیاء علیهم السلام ثبت نمائی چنانچه او ثبت نمود روز دیگر بر سر کار آمد دید که اسامی مکتوب الواح محو گشته پریشان خاطر شد دیگر نوبت ثبت کرد باز محو شد مضطرب گشت وحی آمد این اسامی شریفه را مصدر بنام ما کن و ختم آن بنام حبیب من گردان یعنی محمد نبی آخر الزمان صلعم تا در کنف عصمت و حفظ حمایت ما از حک و محو شیطان در امان آید حضرت نوح بتعلیم غیب مسمارها از برائے این الواح ترتیب فرمود و بر هر یکے اسمے از اسماء انبیاء مرقوم نمود مسمار اولین بنام حضرت رب العالمین استوار کرد و باقی تختها را بمسامیر سائر علیهم السلام چون مسمار یکه موشح بنام سید عالم صلی الله علیه وسلم

بود بر آن الواح فرد کو فقت منادیان عالم غیب ندا بر دآوروند که یا نوح الان تمت سفینتک اکنون کشتی تو تمام
شد و رونق کار به انجام رسید نقل است که چون تختها که بنام انبیاء علیهم السلام مرقوم بود در کشتی
بکار بردند رخنه مانده بود که چهار تخته دیگر مند میشد با جبرائیل علیه السلام گفت که تخته آخرین بنام خاتم
النبیین مختوم است نمیدانم که با این چهار تخته چه معامله کنم جبرئیل علیه السلام بملک علام عرض کرد فرمان
رسید یا شیخ الانبیاء محمد را چهار یار است که قصر اسلام با ان چهار رکن منسد خواهد این چهار تخته بنام آن چهار
یار کبار رضی الله عنهم معلم و منقش ساز و در کشتی خود بر دار تا فلک مشحون از برکت این اسامی میمون ساحل
نجات برساند پس بتعلیم جبرئیل است کرد و در وقت ساختن آن کشتی قوم بر وے میگذشتند و باستهزار
میگفتند اے نوح بعد از منصب رسالت بحرفت درودگری مشغول شدی ظاهر ابد ماغ تو خللی رسیده است
و دیوانه گشته که در هیچ جا یک قطره آب پیدا نیست تو کشتی میسازی بعد از ان فرمان الٰهی رسیده که اے نوح
این قوم مستحق عذاب شده اند وقت آن نزدیک رسیده میباید که در ساختن کشتی تعجیل نمائی و فرصت نکنی نوح
باسه پسر خود و مددگار دیگر با اهتمام تمام کشتی را ساخت و هم در معارج النبوة آورده اند بدانکه مقدار طول و عرض
و بلندے آن کشتی روایات بسیار است اما صحیح و مختار ان نیست که طول آن ششصد و شصت گز
بود و عرض او سه صد و سه گز بود و سه طبقه داشت طبقه پایان مقام سباع و دواب و طبقه میانه
مقام وحوش و طیور و طبقه بالا محل نوح ع و بروایتی طبقه میانگی برائی ذخیرهٔ طعام و شراب بود و در
تفسیر بحر المواج آورده که بعضے گفته اند سه گز طول و پنجاه گز عرض و سی گز ارتفاع داشت و بعضے گویند
که طول آن هزار و دویست گز بود و عرض آن ششصد گز و نیز آورده که حواریان خواستند از عیسے که کسی را
زنده گرداند که ایشان را خبر از کشتی نوح برساند ایشان را نزدیک پشته آورد و لعی دا از خاک آن پشته بر گرفت
و گفت میدانید که این چیست و این کیست گفتند خدا و رسول خدا میداند گفت این خاک سام بن نوح است
عصا بر پشته زد و گفت قم باذن الله ناگاه کعب استاده شد و دست می جنبانید و خاک از سر مے افشاند چون
او را از وصف کشتی نوح پرسید او گفت طول آن هزار و دویست گز بود و عرض آن سه صد گز و در آن سه
طبقه بود بعده علیسی گفت باز گرد چنانکه بودی چنان شو که مینمودی و بعضے گفته اند طول آن کشتی هزار و دویست گز
بود و عرض آن پنجاه گز و ارتفاع آن سی گز و بعضے گفته اند طول آن سه صد گز و عرض آن صد و پنجاه گز
بود و در تفسیر مدارک و معالم التنزیل گفته که نوح علیه السلام کشتی را در دو سال از چوب ساج راست نمود و طول آن
صد گز بود یا دو هزار و دویست بود و عرض آن پنجاه گز و ارتفاع آن سی گز و بعضے گفته اند که طول او ششصد گز بود و عرض

در طول و عرض کشتی طوفان ۱۰۱۱

صد و پنجاه گز و گفته اند سه بطن داشت در بطن اسفل مکان وحوش و سباع و هوام و در اوسط مکان دواب و انعام و
در اعلی جای نوح و توابع آن علیه السلام و بعضی گفته که بر روایتی هفت طبقه بود و در طبقه اولی جای
نوح و آدمیان دیگر بود و در دوم تابوت آدم و در سوم مرغان و در چهارم سباع و در پنجم ستوران و در ششم
دواب و در هفتم گیاه و طعام و تخم میوه ها الغرض این کشتی بصورت مرغی بود و سرش چون سر طاوس و سینه او
چون سینه بط و بروایتی چون سینه کبوتر و ذنب او چون ذنب خروس و پیوندهای دو رزهای او را بقیر و غیره
محکم کرده بود و بعد ازان وحی آمد که ای نوح برای قالب آدم تابوتی ترتیب کن که در هنگام تواتر و توالی امواج طوفان
وجود مسجود او را آسیبی نه رسد نوح از چوب شمشاد تابوتی راست کرده آنرا در طبقه اعلی جای کرد و منتظر فرمان
ببود تا آنکه حکم رسید که از هر جنس حیوانات جفت را در کشتی انداز گفت خداوندا حیوانات روی زمین را جمع کنم
حقتعالی بر چهار باد شمال و جنوب و صبا و دبور است حکم فرمود تا در زمین کوفه همه را پیش نوح علیه السلام آورد
در تفسیر معالم التنزیل آورده که بعضی گویند هرچه متولد از گل است چون پشه و مگس آنرا گذاشت و در کشتی برداشت
باز گفت خداوندا شیر را با گاو و گرگ را با گوسفند چسان جمع کنم فرمان رسید عداوت میان آنها من نهاده
ام الفت هم خواهم نهاد که کسی را نیازارد و روایت است که حقتعالی هیبت شیر گماشت تا هیچ حیوانی
نتوانند که ضرر رساند فرمان رسید که با هیچ جفت حیوانی و انسانی مجامعت نکند که توالد و تناسل موجب کثرت
است و با هیچ همراهی بی اذن خود طعام نخورد و آب ننوشاند مبادا بجامعت انجامد و دیگر آنکه قوت یکساله همراه خود
به کشتی برد آنگاه نوح از حیوانات جفت جفت را اختیار نمود چون بکار کشتی در آمد مار رسید مناجات کرد و گفت خداوندا
این مار است و این کژدم نباشد که بمردم ضرر رسانند درین باب چه حکم است حقتعالی جبرائیل را فرستاد که
پیش از کژدم و مار بردار تا هیچ کدام ایشان کسی را نیازارد و بعد ازان با حضرت نوح عهد بستند که هر فردی
را از اولاد بنی آدم که نام مبارک تو بزبان رانده گوید سلام علی نوح فی العالمین انا کذلک نجزی
المحسنین انه من عبادنا المؤمنین از مار و کژدم هیچ کدام ضرر نرساند مورخان گفته اند که پیش از همه جانوران
مورچه در آورد و با خودش برد و در طبقه اعلی او را جای داد که مبادا بسبب ضعف حال پایمال حیوانات گردد بعد از
همه دراز گوش که خر بود در آمد نقل است که چون دراز گوش دو دست در کشتی نهاد تا در آید شیطان حیله برانگیخت و
با دم او خود بیاویخت هرچند نوح علیه السلام بانگ میزد و خر هم جهد بسیار می نمود تا در آید نمی توانست نوح ع
گفت ادخل وان کان معک شیطان در آی اگرچه با تو شیطان باشد فی الحال دراز گوش در
آمد بعد از آنکه نوح تفحص احوال اهل کشتی می نمود ابلیس را در زاویه از زوایای کشتی نشسته

نوح علیه السلام فرمود ای لعین با جازت تو را آمده گفت با جازت تو گفت از آمدن تو آگاه نیم گفت نه آخر خر را گفتی که درآئی اگرچه با تو شیطانست درست دردم خر زده بودم و او را نمی گذاشتم چون تو اجازت دادی هر دو باهم درآمدیم نوح علیه السلام چون خواست تا دیرا از کشتی بیرون سازد وحی آمد که ای نوح دیرا بگذار که مارا در ضمن این کار حکمت هاست بسیار بعد از ان نوح به نصیحت او پرداخت وگفت ابلیس چه بود که خود را مردود ساختی و ایمان و معرفت بر انداختی گفت اکنون چه فرمائی - اگر علاج آن ممکن باشد به جان ودل بکوشم نوح فرمود به خدا تعالے رجوع کن و توبه کن گفت نه دانم که توبه من قبول افتد یا نه نوح بجناب الٰهی عرض کرد خطاب آمد که تابوت آدم حاضر است اگر او را سجده کند پذیرفته شود نوح این پیغام رسانید گفت آن زمان که زنده بود بر تخت حیات نشسته او را سجده نبردم اکنون که مرده جان بملک الموت سپرده وازین عالم درگذشته و جماد گشته چگونه او را سجده کنم نوح از وے اعراض فرموده نقلست که جبرئیل علیه السلام آمد و بنوح گفت که علامات طوفان آن بود که از تنور گرم با آتش آب برآید اتفاقاً روزے زن نوح در تنور نان مے پخت ناگاه آب از میان آتش برآمدن گرفت او چون او را دید بنوح اعلام نمود و در تفسیر جامع البیان و معالم التنزیل آورده که آن تنورے بود از سنگ که حوا علیه السلام که دران نان مے پخت و بمیراث نوح علیه السلام را رسیده بود و هم در معارج النبوة فرموده روایتے است که نوح اولاد و اهل خانه و تابعان خود را در کشتی درآورده کنعان پسرشے بود با مادر خود واحله نام کناره نموده ایشان را از دور میدیدند و بر ایشان میخندیدند و ایشان هر دو با کفار یار بودند و با نها موافقت مینمودند هرچند نوح علیه السلام بطریق شفقت مے فرمود که اے فرزند با مادر در کشتی درآئی و با کفار گرفتار همراه مشو او جواب میداد که قله هائے کوه ها و غار ها بسیار ست آنجا رویم تا باران و طوفان بما نرسد نوح گفت نگهدارنده نیست از طوفان که نتیجه فرمان الٰهی ست غیر از و درین گفتگو بود که موجے او را در ربود و غرق نمود چون بمقتضائے قول سید انام علیه السلام که اولادنا اکبادنا فرزندان جگر گوشهٔ پدرانند خاطر عاطر او دستانم گشت و از روئے اخلاص آن فرزند گریبانش گرفته رو بقبله آورد و گفت آن فرزند نیست و از اهل من و وعدهٔ تو بنجات من وار دست و خلف در وعدهٔ تو ممکن نیست فرمان آمد که وے در اهل دین تو نیست کافر را با ناموس چه نسبت پس سوال مکن از من آن چه نیست ترا آن چیز علم و دانش ازین خطاب عتاب آمیز شعلهائے دود انگیز در کانون سینهٔ نوح مشتعل گشت تا به قیامت ازین ندامت به شفاعت گنهگاران نتوانست پرداخت و در مدارک آورده

که آن پسر کنعان نام یا حام که پسر صلبی نوح بود بقول جمهور یا پسر زن او بقول غیر مشهور و بقول شیخ ابی منصور آن پسر مذکور با کفار موافقت و با پدر منافقت داشت و پدر او را بر دین خود می پنداشت ازین سبب بگفتن رب ان ابنی من اهلی زبان برکشود الاجرات برین امر نمی نمود و هم در معارج النبوت مذکور است که در بعضی روایات آمده که کنعان چون دید که آب غلبه میکند از برای خود صندوقی ترتیب کرد و شگافها و پیوندهای او را بقیر مطلی ساخت تا آب داخل نشود و در آن در آمد صندوق بر روی آب براند حقتعالی علت او را بول براو برگماشت تا در حال به آب بول غرق شده هلاک گشت قطعه

به مکر و حیله عذاب خدای رد نشود	نیاز باید و اخلاص ناله سحری
توان گرفت بیک آه ملک هر دو جهان	ازین معامله غافل مشو که حیف خوری

و یوسف بن مهران از ابن عباس رض روایت میکند که چون آب بر آمد عوج بن عنق که نبیره آدم بود و عنق نام مادر اوست که دختر آدم بودی و شهرت بمادر خود یافته بود و در تفسیر زاهدی گوید بروایت ابن مسعود نام او عوج بود و بعضی گویند عاج بن عوج و در بحر المواج گوید که نام مادر او عنق است و بعضی گویند عناق القصه عوج نزد نوح آمده گفت مرا در کشتی راه ده نوح ابا نمود و گفت معاذ الله که اهل کفر در کشتی من راه یابد و او را در کشتی نگذاشت حاصل آنکه هیچ جنبنده بر روی زمین نجات نیافته مگر عوج بن عنق و آن بسبب درازی طول قامت او بود و در معالم التنزیل آورده که درازی قد او بمرتبه بود که آب طوفان از بلندترین کوهها چهل گز در گذرانید بود و هنوز آب بزانو او نرسیده بود و قد بالای سه هزار و سه هزار و سه صد و سی و سه گز بود و ثلث آن و در تفسیر زاهدی و بحر المواج آورده و در معارج النبوة نیز گفته که در عرائس گفته که طول وی بست و سه هزار و سیصد و سی و سه سوم حصه گز بود و آن گز از گزهای عامه خلایق بیک قبضه زیاده است ابر در کمرگاه او میگذشت و از قعر دریا ماهی بدست بیرون آوردی و به آفتاب بریان کردی و خوردی و در هیچ خانه نمیگنجید و مادر وی عنق یا عناق نیز بزرگ قد و جسیم بود چنانچه بهر جا که نشستی قریب بیک جریب زمین گرفتی و عرض هر انگشت وی سه گز بود و طول بیست دو گز و بر هر انگشتی دو ناخن داشت بر مثال دو داس نیز با وجود یکه دختر آدم بود اما اول کسی ست که بنیاد فجور و فسق در عالم نهاد و هم در بحر المواج گوید که با این گرانی مقدار سه صد و شصت کروه زمین پیاده رفتی که اول کسی خون در جهان بناحق بریخت قابیل پسر آدم بود و اول کسیکه زنا کرده از عنق مذکوره دختر آدم روی نمود و بشامت این معامله حقتعالی بروی بلاها فرستاد مانند پیلان و گرگان بهیبت شتران و کرکسان برابر خران تا او را کشته خوردند و گویند که حکمت الهی باقی گذاشتن و خلاص ساختن عوج از طوفان تا آنکه نوشتهان آدم متولد شده بود و در زمان تمهیدین

پیغامبر بود تا زمان موسی علیه السلام ماند و گویند که وی به عمر سه هزار و ششصد سال رسیده بود و نوح را در
ساختن کشتی فی الجمله مدد کی نمود لهذا عمر دراز یافته و آنچه آنست که بعد از آن که نوح علیه السلام تختها را
که تراشید و موشح بنام پیغامبران گردانید و کشتی ساخت چهار تخته باقی است گفت جبرئیل نونه گفتی که
محمد خاتم انبیاء است و کشتی به تخته او تمام است اکنون چهار تخته دیگر میباید تا تمام آید جبرئیل گفت احمد را
چهار یار خواهند بود که تا چهار تخته مزین بنام ایشان نباشد و پیدا نه کنی کشتی راست نشود پس گفت در میان
رود نیل درختی است کسی را لفواست تا آنرا بیارد و از آن چهار تخته تراش نوح عوج را طلب نمود فرمود
که اگر فلان درخت بیاری من ترا سیر گردانم گویند که او پیش از این در تمام عمر خود سیر نه خورده بود قبول نمود و آن
درخت را از بیخ کنده آورده پیش نوح علیه السلام افگند نوح سه قرص جوین پیش وی نهاد او بخندید و گفت یا نوح
من بهر چنین نان میخورم و سیر نمیشوم به از این نان چگونه سیر میشوم نوح فرمود بسم الله الرحمن الرحیم دید بخال
بگفت و دست بنان دراز کرده یک و نیم قرص بخورد چنان سیر شد که دیگر نتوانست خوردن پس نوح از آن درخت چهار تخته
تراشید تخته اول بنام حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه محلی گردانید و تخته دوم بنام عمر بن الخطاب رض و تخته سوم بنام عثمان
و تخته چهارم بنام علی کرم الله وجهه و کشتی تمام شد و بعضی گویند که حکمت در گذاشتن عوج آن بود که انتها که بعد از این
پیدا آید از قطعه طوفان ایشان را آگاه گرداند و بعضی حواله علم الله کردند و گفته که سر آن بجز علام الغیوب کسی نداند
کس هیچ پس پرده قضا راه نشد و در سر قدر هیچکس آگاه نشد هر کس بدلیل عقل رمزی گفتند معاذ ثم گشت
قصه کوتاه نشد و در مواهب لدنیه آورده اند نوح و هر که بوی بود عاشوراء ماه رجب از کوفه یا از هند یا از بلخ آمده و محرم
بجزیره در کشتی نشستند و در معارج النبوة آورده و در مدارک نیز ایراد ساخته که پیغامبر علیه الصلوة والسلام فرمود
که ایشان هشت نفر بوده اند نوح و زوجه مومنه او و سه پسر او حام و سام و یافث و زنان ایشان و بعضی بر آنند
که مردان ده کس بودند این چهار و شش کس دیگر یا ده کس دیگر با زنان خود که مجموع بیست کس باشند
و بعضی بر آنند که هشتاد و هشت نفر بوده اند و بعضی گفته اند که هشتاد بودند. القصه چون در کشتی
در آمدند و طبقه پوشش بر بالای آن نهاده و پیوندهای و درزهای او بقیر و غیره استوار
نمودند بعد از آن کوه ابر سیاه که از وی سموم قهر عیاذاً بالله می وزید در فضای عالم از مشرق تا
مغرب بروز یافتن گرفت و لوز ماه و ضیای آفتاب بروای حجاب سحاب متواری گشت روز و شب
از غایت تاریکی برابر شد و هر هفت ستاره بفرمان الهی در سرطان که برج آبیست در یک درجه بلکه در حد
یک دقیقه مجتمع گشت تا بحکم حکیم علی الاطلاق در جمیع آفاق عالم باران عظیم بادیدن گرفت هر قطره برابر مشکی دریا

در بیان رازش درخت ۱۲

ببارید و آسمان سرنگون میشد و چشمه‌ها از زمین جوشیدن گرفت تا آنکه مدت چهل شبانروز بدین منوال
بهمین حال آب از آسمان میریخت و از زمین آب چشمه‌ها را برانگیخت تا همه عالم دریا شد و آن کشتی از کوه بر روی
آب روان شد و تمامی روی زمین را سیر کرد و چون بحرم کعبه رسید هفت بار طواف گرد آن کرد و بر وایتی
تا یک هفته طواف آن میکرد گفته اند که بر آنجا که الحال کعبه معظم است کوهی فرستادند تا آن زمین شریف را
از عذاب آن نگهدارد و منقولست که چون بسبب تیرگی هوا و ابر و پوشیدن سر کشتی چندان تاریک شد
که روز از شب ممتاز نمیشد حضرت نوح علیه السلام مناجات بجناب قاضی الحاجات نمود حقتعالی دو گوهر
نورانی از بهشت فرستاد تا آنها را در دیوار کشتی نهاد و یک گوهر که نورانی تر بود قایم مقام آفتاب بود چون
نور او بظهور پیوستی اهل کشتی معلوم کردندی که روز شد و چون آن گوهر دیگر که باین مرتبه نبودی درخشیده
میدانستند که شب در رسید و چون در کشتی نجاسات بسیار جمع شد و از بوی آن اهل کشتی ایذا میکشیدند
نوح بحقتعالی عرض کرد وحی آمد که دست بر دم فیل بمال و بعضی گویند فرمان آمد که بر پیشانی فیل بمال فی الحال
وی دست را بمالید پس خوک یک نر و یک ماده بیفتادند و همه نجاسات کشتی را بخوردند و چون نوح فرموده
بود که هیچ حیوانی بجفت خود جمع نشود موش اطاعت نکرده مجامعت نمود پس موش بیفزود و سوراخ
نمودن کشتی تعرض میکردند باز نوح علیه السلام دعا کرد فرمان رسید که میان دو ابروی شیر بمالی پس چنان
کرد شیر عطسه زد و به حکم الهی جفت گربه از بینی شیر افتاد و موشان را بخوردند چون ذره لطف
عنایت کند جمله مهمات کفایت کند **فصل سوم** در بیان دفع طوفان و ذکر وفات و مدت عمر نوح ایضاً
در معارج النبوة آورده که مدت شش ماه کشتی بر روی آب میگشت و در روایتی پنجاه ماه و چون واقعه طوفان
بنهایت انجامید و کفار غرق شد امر الهی در رسید که ای زمین آب خود را فرو خور و ای آسمان آب خود را باز گیر
بعده فرمان رسید تا کشتی بر کوه جودی قرار گرفت و در انوار التنزیل میگوید که آن کوهیست در موصل و اهل بابل ند
شام آنگاه نوح علیه السلام سرپوش از کشتی برداشت و بیرون آمد روایت است که یکماه بر سر آن کوه
بماند بعد از آن غراب را فرستاد که از کیفیت و کمیت آب نشان خبر آرد و غراب بجیفه مردار خواری
مشغول شد و از خبر دادن تغافل نمود و نوح بروی لعنت کرد و گفت الهی همیشه ترسناک باشد و روزی
او از مردار ناپاک باشد و خوار گردد هم از آن جهت در آدمیان مخصوص دعای باجابت رسید بعد
از آن کبوتر را فرستاد کبوتر شتابی کرد و خدمت بر بست و چنانکه سرخی در پایش است و در آب فرو رفت نشان
فرو رفتن آنکه پایها بگل آلوده و برگ زیتون در منقار گرفته باز آمد نوح علیه السلام خبر کرد نوح در حق وی دعا کرد برکت

لهذا پیوسته محبوب قلوب و دوست همیشه و در مقام امن و امان شاد و خرم القصه روز عاشوره بود که از کشتی برون آمدند
و آن روز را مبارک و میمون دانسته روزه داشتند و چون چشم شب بواسطهٔ تاریکی کشتی از آفتاب بیخبری میکرد و سر و چشم کشیده
و این سنت از او یادگار ماند بعد از آن فرمود که قریه پایان کوه بنا کردند و آن قریه را ثمانین یا سوق الثمانین نام
نهادند یعنی شهر هشتاد کس چه ساکنان کشتی یا شهر بروایت هشتاد کس بودند بعد از آن بعلت وبائی تمامی ایشان بدار بقا
رحلت نمودند مگر نوح و سه فرزندان و ازواج ایشان بماندند پس نسبت تمامی بنی آدم بنسبت نوح است ازینجهت او را آدم ثانی
خوانند شعر رتبهٔ نوح را چه میدانی در جهان دوست آدم ثانی پس ربع مسکون را میان فرزندان خود قسمت کرده چنانچه جزیرهٔ
عراق و فارس و خراسان و شهر شام بسام داد و دیار مغرب و زنگبار و حبشه و هندوستان را بحام ارزانی داشت و زمین
ماچین و ترکستان بیافث داد و در مدارک التنزیل مذکور است که عرب و روم و فارس و خلقی که در وسط معمورهٔ عالم اند از اولاد
سام اند و اهل هندوستان و زنگبار و حبشیان از نسل حام اند و جمیع ترکان و یاجوج ماجوج فرزندان یافث اند و گفته اند که
جن و انس ده حصه اند از انجمله نه حصه یاجوج و ماجوج اند و در مواهب لدنیه آورده که در اشکال و احوال ایشان اختلاف
است اما بعضی علما منقول است که قامت بعضی ایشان بمقدار یک شبر است و قد بعضی بغایت دراز و حدیث نبوی آمده که
بعضی از ایشان بر مثال شجرهٔ ارزه اند و آن درختی است و در روایت شام که طول آن صد و بیست گز است و بعضی را طول و
عرض مساوی است و بعضی از گوش فرش و از دیگر گوش لحاف میسازند و در وصف ایشان چنین گفته اند **ابیات**

بگو تا چه چشمی سگ جیفه جو
در آن چشم کوتاه گوش دراز
شکن بر شکن چین ابروی شان
شکم پهن پا خرد و گردن دراز
بگوش دراز از جهان پرده گوی
بهنگام خفتن نخسپند سپیر
کشان ریش در زیر زانوی شان
چو بوزینگان آمده در وجود
نه شرمی و نه بینش دل نواز
یکی گوش بالا و دیگر بزیر
برون آمده اشکشان چون گراز
مژه زرد و رخ سرخ و دیده کبود
ندارند جز خواب و خور هیچ کار
بمیرد یکی تا نزاید هزار

در معارج النبوة آورده است که در سبب سیاهی رنگ اولاد حام اختلاف کرده اند از انجمله یکی آنست که حام بخلاف
فرمودهٔ نوح علیه السلام که در کشتی با اهل خود نزدیکی کرده بود لهذا نوح علیه السلام در حق او دعای بد کرده
که خدایا نطفه اش را متغیر گردان بسبب آن فرزندان او تا قیامت سیاه فام گشتند و در روایات دیگر هم
است وهب بن منبه میگوید چون طعام کم شد و اشجار بر کنار جوبار خرم و سبز گشت و مردم بر روی زمین
قرار گرفتند ابلیس نزد نوح آمد و گفت یا نبی الله درباره من احسان بیکران فرمودی اکنون شکر گذاری آن
منظور دارم تا هر چه از من پرسی جواب آن گویم و براه دروغ نپویم نوح از وی اعراض کرد

و وحی در رسید که هرچه میدانستی از و بپرس که بجز راستی بر زبان او جاری نگردانم نوح از وی پرسید که کدام مردم از بنی آدم ترا مددگاری کنند گفت آنکه حرص و بخل و تکبر دارند و شتابی در کارها می کنند نوح گفت احسان من در حق تو کدام ست گفت آنکه دعای بد کردی و همه را یکبار بدوزخ رساندی و مرا از مشغولی با ایشان باز رهانیدی نوح از ایشان پشیمان شد و تا چهل سال گریه کرد و بروایتی صد سال گریه و زاری بدرگاه باریتعالی مینمود گویند بعد ازان بساختن کوزه کاسه و خم و امثال اینها مامور شد مدتی برین صرف کرد بعد ازان بشکستن آنها مامور شده یکبارگی شکست و غمناک گشت و در گوشه نشست و گفت الٰهی مدتی زحمت کشیدم که اینها را درست گردانیدم اکنون همه ضائع شده می بینم فرمان آمد که روزی چند از گل آوند چند ساختی و با وجودیکه نه جسمی داشت نه حرکتی و نه قدرتی دارد نه قامتی و نه بدنی دارد و نه جانی و نه عیالی او نه خانمانی و نه فرزندی دارد و نه پیوندی ترا خوش نیست که اینها را ضایع کنی مارا از کجا هلاک قومی پسند که هریک در گلزار جهانی بر کنار جویبار زندگانی همچو سرو بوستانی قامتی بر کشیده و چندین سال بانواع نعم خود پرورانیده همه را بدعای تو هلاک کردم الحال بعزت و جلال خود سوگند یاد میکنم که بعد ازین هیچ قومی بعذاب طوفان هلاک نکنم ازین سبب پشیمانی نوح زیاده گردید و غم بر خاطرش غالب آمد و دران غم بود تا آنکه وفات یافت گویند که چون وفات نزدیک رسید از فرزندان خود سام ع را طلبید او را ولیعهد خود گردانید و وصایا کرد و درین وقت سام چارصد و چهل و هشت ساله بود از کعب الاخبار نقل کرده یکوهی بطریق سیر رفته بود ملک الموت نزد وی آمد و او رسیدن اجل و در نوردیدن اهل آگاه ساخت نوح از شنیدن اینحال نعره زد چنانچه از آواز او همه حیوانات صحرا حاضر آمدند بعد ازان گفت یا ملک الموت مرا چندین مهلت میدهی که ردم و فرزندان خود را وداع کنم ملک الموت گفت یا نبی الله دستوری نیست پس گفت درین صحرا برمن نماز که کند گفت ملائکه مقرب که با من همراه اند برای نماز آمده اند نوح بر مرگ خود اقرار داد و دل بران نهاد و در تفسیر معالم التنزیل در سورهٔ اعراف آورده که بقول بعضی نوح چهل ساله مبعوث شد و بقول بعضی پنجاه ساله و بقول بعضی صد ساله و بقول بعضی دوبیست و پنجاه ساله و هم در مواهب علیه معالم التنزیل در سورهٔ مذکور آورده که بقول ابن عباس رض در چهل سالگی مبعوث شده بود و نهصد و پنجاه ساله خلق را بخدای تعالیٰ دعوت نمود قوله تعا فلبث فیهم الف سنة الا خمسین عاما و بعد از طوفان شصت سال بزیست و عمر او هزار و پنجاه سال بود و بقول مقاتل رض در دوبیست پنجاه سالگی مبعوث شد و نهصد و پنجاه ساله قوم خود را دعوت کرد بعد از طوفان

دویست و پنجاه سال زندگانی نمود و عمر دو هزار و چهار صد و پنجاه سال بود و در تفسیر مواهب آورده در سورهٔ عنکبوت از وهب بن منبه نقل میکند که عمر او هزار و چهار صد ساله بود و صاحب عین المعانی فرموده که سه صد و پنجاه سال بزیست عمر او هزار و ششصد و هفتاد سال بود و در معارج النبوة آورده که در صد و پنجاه سالگی مبعوث شد و نهصد و پنجاه سال تبلیغ رسالت کرد و بعد از طوفان ششصد سال دیگر باقیمانده چنانچه مجموع عمر او هزار و هفتصد سال بود و هزار و پانصد نیز گفته اند القصه جبرئیل و عزرائیل در آنحال از وی سوال کردند که ای دراز ترین پیغامبران از روی عمر دنیا را چگونه یافتی گفت چون سرای دو در از یک در آمدم و از در دیگر برآمدم آنگاه جان مبارکش قبض کرد و ملائکه او را غسل دادند و بروی نماز جنازه گذاردند و اهل هفت آسمان و زمین بر مرگ هیچکس چندان نگریسته که بر مرگ نوح گریه کردند

فصل چهارم

در ذکر رسالت سام بن نوح علیه السلام در معارج النبوة مذکور است که روایت کرده اند که سام از کبار انبیائی مرسل بود و بواسطه کمال و رای صواب و تمام دانش و فراست و کیاست قائمقام نوح گشت و نوح سایر اولاد خود را بمتابعت او و معموره عالم و میانه اقالیم که بهترین مواضع ربع مسکونست نامزد او نمود و دعا کرد که اکثر انبیاء و اولیاء و حکما و سلاطین و امرا و صلحا از نسل او باشند و محرمیت اسرار نبوت و رسالت او را میسر شد بعد از آن از دار فنا بدار البقا رحلت فرمود و عمر سام پانصد سال بود

باب ششم

در بیان هود علیه السلام و درین فصلست

فصل اول

در نسب و رسالت او و هلاک شدن قوم او بدانکه در معالم التنزیل و انوار التنزیل و مواهب علیه آورده که هود بن سام بن نوح بود و بانشش پشت میرسد و در معارج النبوة است که بیک پشت و او را حقتعالی بقوم عاد فرستاد تا ایشانرا راه شریعت نماید و از افعال شنیعه منع نماید و هر چه در عقل و شرع بد باشد نکنند هر که باجرو باشند و آن قومی بودند از فرزندان عاد بن عوص بن ارم بن سام بن نوح علیه السلام که بنام پدر کلان خود مشهور بودند ایشان بغایت طول قامت داشتند و در تفسیر بحر المواج آورده که بعضی گویند طول ایشان ششصد گز بود و اقصر ایشان شانزده گز و بعضی گویند طول ایشان صد گز بود و اقصر ایشان شصت گز و بعضی گویند طول ایشان صد و بیست گز و اقصر ایشان هشتاد گز بود القصه در معارج النبوة آورده که در تمام روی زمین قبیلهٔ عظیم تر از ایشان نبود و مردم بسیار بودند و مال وافر داشتند و دیار ایشان از حضرموت تا عمان بود و قوت ایشان بمرتبه بود که چون پای بر سنگ زدندی پای ایشان فرو رفتی و ستونها بقد خود از سنگ میساختند و بر بالای آن کوشکهای رفیع الشان بنا میکردند چون عبادات اصنام و سائر اقسام فسق و فجور روی داد حقتعالی هود را که از خویشان ایشان بود فرستاد و مدت پنجاه سال آن گروه را بشکوه ایمان و توحید میخواند و از عذاب ظلم و فساد و فسق و عناد

هود بن صالح بن ارفخشد بن سام بن نوح علیه السلام ۱۲ مدارک

می‌ترسانید و میفرمود که از دائرهٔ شریعت پای بیرون منهید و در معصیت سعی نکنید ایشان بقول او التفات
نکردند مگر چند کس ایمان ایشان آورده اما ایشان نیز بسبب دفع ضرر کفار ایمان خود را ظاهر نمیکردند چون
هود علیه السلام در ایمان ایشان مبالغه میفرمود آن قوم مطرود قصد ایذا و قتل او میکردند تابعان هود علیه السلام
این قصد نا فرجام بعرض او رسانیدند و سلامت اهل ایمان و هلاک کافران از حقتعالی درخواست نمود
حقتعالی قبول نمود بعد ازان آسمان بهار ندید آب از چشمه‌ها و چاههای ایشان کم شد باغها و کشتها خشک گشت
تا مدت سه سال چنانچه در تفسیر معالم التنزیل آورده و بروایتی تا هفت سال آن گروه نا هموار بقحط و تنگی گرفتار ماندند
و هر چند هود ایشان را نصیحت میفرمود که بخدا ایمان آرید تا ازین بلا خلاصی یابید می‌گفتند که بگفته تو ترک
عبادت اصنام خود نمی‌کنیم آخر الامر این بدکرداران برای طلب باران جماعتی را بمکه معظمه فرستادند ایشان
هفتاد تن بودند و دران زمان کسی را از مؤمن و موحد و کافر و ملحد چون مشکلی پیش آمدی توجه بمکه معظمه کردی
و آن زمان بجای کعبه تلی سرخ بود آنجا میرفتی و دعائی کردی و بشرف اجابت مشرف گشتی
مراد خویش ز درگاه پادشاهی خواه * که هیچ کس نشود نا امید ازان درگاه * و هم در معالم التنزیل و بحر المواج
مسطور است که دران زمان در زمین مکه معظمه عمالقه ساکن بودند معاویه بن بکر که سر قوم عمالقه بود ایشان را
مهمان ساخت و بانواع ضیافت پرداخت و مدت یکماه تمام بطعام و شراب مشغول شدند و از و غافل گشتند.
بعد ازان عزم در آمدن حرم سرا استفسار کردند و بسوی کعبه معظمه آوردند القصه چون در آنجا رفتند مرثد که یکی
از مسلمانان بود ایمان خود را پنهان میکرد و همراه ایشان بود گفت تا قوم شما ایمان نیارد باران نبارد ازین
کلام معلوم کردند که وی مسلمانست از و جدائی نمودند و قربانیها ذبح کردند و قیل از مهتران ایشان بود پیش
آمد و گفت یارب بطلب باران آمدیم اگر هود راست گو است پس باران بفرست و هم در معالم و بحر المواج
است که میان ایشان شخصی بود لقمان نام که در راه طلب درازی عمر شتافت عمر هفت کرکس که هشتاد سال
زیست یافت و مرثد که مسلمان بود از ایشان بر کران بود و این دعا میکرد الهی طاقت گرسنگی ندارم مراد دنیا
نباز و نعمت بدار آوازی شنید که بدارم و فی الحال بقدرت الهی سه قطعه ابر در هوا پدید آمد یکی سفید یکی
سرخ و یکی سیاه و از هوا آوازی شنیدند که ای قیل ازین سه ابر برای خود و قوم خود یکی را اختیار کن گفت سیاه
را اختیار کردم که دران باران بسیار میباشد آنگاه ابر سیاه بسوی منزل گاه روی نهاد و چون قیل و تابعان
او این حال را دیدند یکدیگر را بشارت میدادند که این ابریست که بوستان امانی و چمن زندگانی ما را این
سبز و خرم خواهند شد و ندانستند که این نه ابر آب بار است بلکه آتش بار است * هم

و در معارج النبوة آورده از وهب بن منبه که بادیست در زمین چهارم یا هفتم که آنرا هفتاد هزار مهار آهنی
نگاه میدارند و بر هر مهاری فرشته ایست و بروایتی بر مهارها هفتاد فرشته ایست چون روز قیامت
قایم شود آن باد را رها کنند تا این کوه های سنگین چون پشم رنگین در هوا پرند و آسمان را یکدیگر هم باز
کشاید پس فرمان الهی در رسید که پارهٔ از آن باد بر قوم عاد فرستند لیکن بمقدار حلقهٔ انگشتری چنانچه در معالم
نیز گفته و بروایتی بمقدار سوراخ سوزن برکشادند چون آن ابر سیاه سر از کوه برآورد قوم عاد شاد شدند و گفتند
که این ابریست که ما را باران خواهد داد هود فرمود این عذابیست که بشتابی می طلبید آنرا گویند اول کسیکه
از ایشان این باد عذاب را در سحاب مشاهده کرد زنی بود چون این حالت بدید بترسید نعره بزد و
بیهوش افتاد بعد از آنکه بهوش آمد از وی پرسیدند چه دیدی که ترسیدی گفت بادی دیدم که در وی زبانهای
آتش و دود و پیش و پس آن باد گروهی بر صورت مردان قومی نهاد دیدم که آن باد عذاب را میکشیدند و بسوی ما می آوردند
چون هود این ابر تاریک را دید دانست که علامت عذاب است فرمان آمد که تابعان خود را از میان قوم بیرون آرد
با چهار کس گوشه گیرد و بر گرد خود و مسلمانان خطی بر شکل آن دایره برکشید و بگوید که هیچکس ازین دایره قدم
برون ننهد تا بر هم برکت دست هود مانند قلعهٔ محکم گشته موجب امن و امان اهل ایمان شد گشت همان دایره
حصن امان ها از خطر چرخ و خطای زمان و در روایتیست از ابن عباس رض که هود علیه السلام با سایر مسلمانان در
جزیره رفت و آن باد بر ایشان بر مثال نسیم و مانند رایحهٔ عنبر شمیم می وزید و موجب راحت ایشان میگردید و بر
کافران داغ جراحت بود قوم هود زنان و فرزندان و مالها خود را جمع کردند قصد گریختن نمودند حق تعالی ماران
و کژدمان را فرستاد و تا گرده های ایشان را گرفتند پس ایشان چون رفتن نتوانستند در درهای کوه
در آمدند و زنان و کودکان و چهارپایان را در میان گرفتند و مردان گرداگرد ایشان دست یک دیگر را
گرفته و دامن بدامن یکدیگر بسته صف زدند و گفتند که او ما را چه تواند کرد اول آن باد زنان و کودکان
و چهارپایان ایشانرا برد و در هوا پران میساخت و پاره پاره میکرد و بر زمین می انداخت و گوشتهای
ایشان را از روی زمین می کند و در هوا پران نمود و غبار ساخته بر سرهای ایشان می آمد افگندے

قهر ایزد داد فرمان باد را   تا سزائے کرد قوم عاد را

بمادیان چون این واقعه هولناک را مشاهده کردند پناه بخانها بردند بعضی را دیوارها بر بالای
ایشان انداخت و هلاک میساخت و بعضی را از خانها بیرون میکرد و در هوا می برد و سرهای
ایشان از تن جدا میکرد و درگهانه هم می گسیخت و سرنگون بر زمین می زد و بعضی

که خود را در مغاکها تا بکمر به خاک انباخته بودند از میان خاک شان را می کشید و به هوا می برد و بر زمین می زد و
هلاک میکرد ابن عبد یکی از روسای ایشان با قوم خود پناه بغاری برده بود تا پنجم روز با ایشان آفتی نرسیده بود
که هود نزد او آمده گفت دیدی که خدا تعالی بعاد چه کرد اگر ایمان آری ازین بلا نجات یابی او به سخن هود
التفات ننمود صباح روز ششم باد در آن غار درآمد و یکدیگر را بر می افگند و هلاک میکرد تا آنکه آن رئیس
تنها ماند روز هفتم باز هود نزد او رفت و گفت توبه کن و ایمان آر تا سلامت بمانی گفت اگر ایمان آرم خدای
تعالی مرا چه دهد گفت بهشت را تو وارث ثانی دهد گفت چه فایده که همه دیار فرزند هود فرمود این ها که مانده اند اگر
هود را ایمان موافقت کنند باندک فرصتی از هر کدام صد فرزند پیدا شود تا باز قوم بیفزاید گفت ای
هود میان ابر کسانی می بینم بر مثال شتران بختی آنها کیانند فرمود آنها ملائکه اند که برین امر موکل اند گفت
اگر ایمان آرم خدای تو اینها را قصاص قوم من بخشد هود فرمود ای تو هرگز دیدی که گاهی پادشاهی
سپاهی را برای هلاک باغیان فرستاده باشد ایشان قصاص ستانند چون از ایمان او نومید شد بادی در آن
غار یکبار درآمد و هلاک ساخت آورده اند که تسخیر باد بر قوم عاد در آخر ماه شوال بود هفت شب و هفت روز
پیاپی از وقت صبح چهارشنبه تا غروب چهارشنبه دیگر ماند روز چهارشنبه در حق کافران نحس است و در حق مومنان
سعد بالقصه در آن روز از قوم عاد هیچ گریزنده زنده نماند مگر آنکه بطرف مکه معظمه برای دعا رفته بودند و ایشان
در همانجا بودند که ناگاه مردی بر شتر سوار در شب ماهتاب پیدا شد سرگذشت از واقعه عاد گذشته بود ایشان پرسیدند
که چه کسی و از کجا می آیی و بکجا خواهی رفت گفت من از یکی امت هود ام که از دیار عاد می آیم و بولایت مصر
میروم ایشان خبر قوم و کیش خود از وی پرسیدند گفت خبر من زندگانی ایشان بباد خزانی موت
پریشان گردید سوال از حال هود و امت او کردند گفت ایشان بر کنار دریا سلامت ماندند قبل باران ادچون
هلاک دوستان سلامتی دشمنان شنیدند گفتند ای پروردگار از ان شربت هلاک که دوستان ما را چشانیدی
ما را هم از ان نصیب فرمائی که ما را زندگانی بی دوستان جانی چه بکار آید و در بعضی روایات چون
قصص التنزیل از مطبع وغیر آن آورده که ایشان از شنیدن این واقعه از خدا تعالی نعامی ابدی خواستند
ندای هاتف غیبی شنیدند که خلود در دنیا از محالات است ایشان گفتند پس ما را هلاک کن و با قوم و اهل ما وصل گردان حق تعالی
باد را امر نمود تا با ایشان نیز آن کرد که با یاران ایشان کرده بود [illegible]

فصل دوم

در ذکر شداد و بنا کردن بهشت او و در مدارک التنزیل و معنی و مواهب و قصص الانبیاء و تفسیر تیسیر [illegible]

اقوال بطریق اجمال آورده که عاد مذکور دو پسر داشت شدید و شداد و گفته اند که هر دو پادشاه گشتند و اهل مشرق و مغرب را بقهر و غلبه مطیع کردند شدید بعد از هفت سال بمرد و شداد تنها پادشاه گشت او گویند کیمیا گر بود و همه عالم مسخر وی گشت حق تعالی هود علیه السلام را بدعوت شداد فرستاد پیش وی آمد و گفت خدا تعالی ترا هزار سال عمر داد و هزار گنج نهاد و بهزار دختر خوبروی نکاح کردی و هزار لشکر شکستی این نعمت خدا تعالی است اکنون بشکر آن ایمان آر تا ترا دو چندان نعمت دهد و پیغمبر باید که با وجود این نعمت در قیامت ترا حساب نکنم و به بهشت رسانم بباید که پیش از نزول موت برین عمل اقدام کنی تا موجب نجات جاودانی باشد او گفت من صفت بهشت شنیده ام من نیز در دنیا بهشتی سازم که مرا بهشت خدا تعالی حاجت نباشد پس صد کس را از ملوک که چندین هزار در فرمان هر یک بودند تعیین کرد مدتی در عالم میگشتند بطلب زمینی که لایق بهشت باشد تا در صحرای عدن که از دیار عرب است زمین پاکیزه یافتند و دویست شانزده پادشاه در فرمان شداد بودند همه ایشانرا نوشت که هر کس زر و نقره و زمرد و یاقوت و جواهر از خزانها و کانها آنچه توانند در آنجا رسانند و سه هزار استاد صاحب صد مزدور پیش هر استاد بکار داشتند اول تا چهل گز زمین فرو رفتند و به سنگ مرمر بر آوردند و چشمها و جویها روان کردند و گرد آن دیوار کشیدند خشتی از زر و خشتی از نقره و بلندی آنها صد گز و کنگرها از مروارید آورده اند که بر بالای دیوار حصار هزار قصر ساختند و بر هر قصری هزار علم افراختند و فرش او نیز بهمین طریق بود و هزار کوشک در میان آن بنا کردند از زر و سیم و زبرجد و بجای گل مشک و عنبر و زعفران ریختند و ستونها از زبرجد سبز و یاقوت ساختند و مکلل بزر و یاقوت یا مکلل بجواهر و بر بالای قصرها غرفها و زیر آنها جویها و ریاض و باغها آراسته کردند چنانچه تنه های درخت آن و شاخها از یاقوت سرخ و برگها از زمرد و یا زبرجد سبز و شگوفها از سیم بود و در میان هر درختی درخت میوه دار می نشاندند که از میان سیم و زر بر آید میوهای گوناگون بر آورند و سنگریزه آن لولو و مرجان در جویبار دوان ساختند و جویهای آب و شیر و می و انگبین روان کردند و بر در آن بهشت چهار میدان ساختند و درختهای میوه دار نشاندند و بر در هر میدانی صد هزار کرسی زرین و سیمین نهادند و بر هر کرسی هزار خوان و بر هر خوانی هزار گونه طعام نهادند و مدت صد سال پیوسته در اتمام آن اهتمام تمام میکردند بعد از آن دختران و غلامان خوبروی از اطراف عالم جمع کردند که بجای حور و غلمان در آنجا باشد تا اول دیدن او را خواست و لشکر بیقیاس بیاراست و برای تماشای آن جای دلکشا روان گشت چون یک شبانروز

راه ماند حقتعالی فرشته را فرستاد تا آواز کرد و همه ایشان بمردند و بر در ابنیے دویست غلام خاص برای
تفرج آن کرد چون نزدیک رسید همه غلامان را بآن چهار میدان فرستاد و خود با یک غلام در
بهشت میرفت چون باستانه اش رسید شخصے را استاده دید پرسید که تو کیستی گفت ملک الموت گفت
بچه کار آمده گفت قبض روح تو کنم مرا مهلت ده تا یکبار بهشت خود را ببینم گفت فرمان نیست بلکه ترا اندر دوزخ
باید رفت گفت چندان فرصت ده که از اسپ فرود آیم گفت حکم نیست یک پای بر رکاب داشت و یک
پاے بر آستان که روح وی قبض کرد و بعد جبرئیل بانگ زد تا غلامان او که در آن چهار میدان بودند همه
هلاک شدند و بمردند و یک لقمه طعام نخوردند و بهشت او را در زمین فرو بردند چنانچه اثر او پیدا نیست
و در تفسیر مولانا یعقوب چرخی رحمة الله تعالے آورده اند که شداد بن عاد نهصد سال عمر داشت و
آن ملعون دعوی خدائی کرد و همه روے زمین را بگرفت و بهشتے ساخت در مدت سه صد سال چون
تمام شد خواست تا با لشکرهای خود در آید و آن را تفرج نماید چون نزدیک رسید حقتعالے همه ایشان
را بیک آوازی که از آسمان رسید هلاک گردید و هم در تفسیر مدارک التنزیل و مواهب علیه آورده که
شخصے که او را عبد الله بن قلابه مے گفتند در طلب شترے که از وی گم شده بود در صحراے عدن میگردید
در بیابانی باین شهر رسید که صفت او کرده شد و چون هیچکس آنجا نبود حیران ماند و دهشت او زیاده
گشت و تیغ بر دست گرفت و در آمد و با خود گفت که آیا این بهشتی است که خدا تعالے وعده کرد
مومنان را بآن پس قدرے از آن جواهر برداشت و بیرون آمد مردم چون آن گوهرها در دست
او دیدند نگران گردیدند که گنجے یافته و قصه در زبانهاے مردم افتاد تا آنکه معاویه رضی الله عنه که در آن ایام
حاکم شام بود خبر رسید او را طلبید و تمام حکایت را از وی شنید و از کعب الاحبار پرسید که در دنیا شهرے هست
چنین و چنین باشد و همه اوصاف او را بیان کرد گفت آرے شهرے هست که آن را شداد بن عاد بنا کرده و
حقتعالے در قرآن مجید یاد فرموده که لم یخلق مثلها فی البلاد آفریده نشده مانند آن در شهرها و از
نظر مردم پوشیده شده و خوانده ایم که در زمان حکومت تو مردے کوتاه بالا سرخ رنگ کبود چشم که بر روے
وے خال و بگردنش علامتی باشد که بطلب شترے بدانجا رسد و آن را ببیند پس باز نگریست و
عبد الله بن قلابه را دید گفت والله که آن این است **فصل** سوم در بیان تتمه عمر و وفات حضرت
هود علیه السلام هم در معارج النبوة مذکور است که بعد از هلاک آن قوم مردود حضرت هود با مومنان
دریک طرف حضرموت عمارتها و منزلها ساختند و با امن و امان در آن مکان مے بودند تا آخر

بقضای الهی هود از این عالم رحلت فرمود و در بعضی روایات از علی بن ابی طالب رضی الله عنه مرویست که
در کوههای حضرموت غاریست و بر آن گنبدیست عالی و در پیش آن تختیست از سنگ رخام که هود
علیه السلام بر آن آسوده است و لوحی از طلا بر آن تخت ترتیب نموده و بر آن لوح سطری چند کتابت
نموده اند بسم الله العلی الاعلی انا هود النبی رسول رب الارض والسماء الی الملاء من عاد ادعوهم
الی الایمان وخلع الاصنام والاوثان فعصونی فاهلکهم الریح العقیم فاصبحوا کالرمیم فاما بروایت
سفیان ثوری و عطا ابن سایب و عبدالرحمن بن ثابت آنکه بعد خرابی شهرها غالب قومها بمکه معظمه آمده و انجا میبودند تا
وفات و قبر مبارک او با نود و هشت رسول دیگر هست که صالح و شعیب آن جمله ایشانند و در معالم التنزیل گوید با نود و
نه پیغامبر دیگر است از انجمله صالح و شعیب و اسمعیل علیهما السلام در میان رکن و مقام زمزم والله اعلم و روایت
وهب بن منبه آنست که چون هود در کار احوال محرم بجا آورد و ملک الموت بصورت مردی نزدیک او آمد و
حلهای بهشتی در دست هود داد هود گفت چه نیکو حله ایست گفت میخواهی که بپوشی گفت اگر اجازت باشد
بپوشم گفت بپوش پس پوشید ملک الموت گفت من ملک الموت ام و این حله کفن است بقبض روح
تو آمده ام گفت یکزمان امان ده تا بخانه بروم و از کودکان وداع کنم گفت حکم نیست که قدم بیرون نهی در همانجا روح
مبارکش قبض کرد و جبرئیل حنوط بهشتی آورد و ملائکه مقربین رسیدند و بروی نماز کردند و در میان صفا و مروه دفن
نمودند و عمرش چهارصد و شصت و چهار سال بود و در بستان فقیه ابو اللیث آورده که دویست و شصت و پنجسال بود

باب ششم در قصه حضرت صالح علیه السلام و درین باب دو فصل است

فصل اول در نسب و رسالت او بدانکه در تفسیر مدارک و معالم و انوار التنزیل و مواهب علیه در سوره اعراف
آورده است که صالح بن ... هشت پشت بنوح میرسند و در تفسیر ملا یعقوب چرخی در سوره الحاقه که به پنج پشت میرسد
و او مردی سرخ و سپید بود و از بهترین مردم بود و همه پیغامبران چنین بوده اند حق تعالی وی را بپیغمبری قبیله ثمود
فرستاد و ایشان خویشان او بودند و در میان حجاز و شام مقام داشتند و برای تابستان و زمستان
در جبال بیوتها میکندند و در تفسیر مدارک التنزیل آورده که اعمار ایشان از سیصد تا هزار سال
بود و عبادت اصنام میکردند صالح ایشانرا بایمان خواند و گفت عبادت اصنام بکنید عبادت ملک علام کنید
امید ایشان قبول نکردند و از وی معجزه طلبیدند و گفت اگر معجزه بیارم ایمان بیارید و الا بعذاب خدای تعالی
هلاک شوید ایشان را روز عیدی بود که دران روز بیرون می آمدند و در عیدگاه اصنام خود را سجده میکردند صالح را گفتند تو نیز بعیدگاه

بیانتو خدای خود را بخوان و ما خدایان خود را بخوانیم دعای هر که بمحل اجابت رسد دیگری را متابعت او باید کرد بر خصوصیت اتفاق افتاده روز دیگر که عید ایشان بود اصنام را بسیار آراستند و بیرون رفتند هر شستم حاجتے از اصنام خواستند اثر اجابت بظهور نرسید فروتنی چون بر آرد مهمات کس را که نتوانند از خود براندن مگس پس خجل و رسوا شدند و سر ملال در پیش افگندند خندع بن عمرو که یکے از اشراف قبیله ثمود بود اشارت بسنگی که در عیدگاه ایشان بود کرد و گفت اگر ازین سنگ شتر ماده بیرون آرے سیاه پیشانی و سپید موی که بال و موی پیشانی و پشم داشته باشد و آبستن ده ماه بود همچنین که بیرون آید در حال بزاید بخدا انبعاث لے ایمان آریم و عبادت اصنام گذاریم و اگر نتوانی آنچه تو دانیم تو آزار رسانیم در قصص الانبیار مذکور است که وحی آمد که ای صالح قبل از تو بچهار هزار سال ما این ناقه را در سنگ آفریده ایم تا معجزه تو باشد اما ازین قوم عهدی بگیر که او را اذیت نکنند و او را و بچه اش را سیر خورند صالح علیه السلام از ایشان عهد گرفت بعد از ان دو رکعت نماز گزارده از حضرت عزت اظهار آن معجزه درخواست نمود و مومنان آمین مے گفتند پس آن سنگ جنبیدن و نالیدن گرفت و شتر ماده همچنانکه طلب کرده بود بیرون آمد بسیار بزرگ که از یک پهلو تا پهلوی دیگر صد و بست و گز بود و روان شد تا در میان حرم رسید و بچه زایید که در بزرگی قریب مادر خود بود پس هر دو روے بصحرا نهادند چون این گرفتند خندع مذکور را توفیق رفیق گشته فی الحال ایمان آورد و سائر اشراف قوم ثمود با وجود که این همه دیدند اما نگردیدند و گفتند صالح ساحرست و ایشان هفت قبیله بودند و یک چاهی داشتند که از تنگی آب بیرون مے آمد و عمق او بست قامت مرد بود هر روز آن را آب پر میشد و این هفت قبیله ازین چاه آب میخوردند و کم نمیشد شتر ماده مذکور که بر آن چاه مے آمد سر فرو مے آورد همه آب چاه را می خورد پس صالح بفرمان ملک علام ونبئهم ان الماء قسمة بينهم آب را قسمت کرد و گفت یک روز برای قوم بود و یک روز شتر صالح علیه السلام آب خورد و چندانکه آب خوردی شیر دادی و هر هفت قبیله از ان شیر میدوشیدند و مشکها پر میکردند و یک روز ایشان ستوران ایشان آب میخوردند و از شیر روغن و پنیر میکردند و بشهرها برای تجارت میبردند و پشم و موی وے هر چند که بایستی ایشان میگرفتند تا آنکه توانگر شدند مدت چهار صد سال باین حال گذشت عاقبت کفران این نعمتها پیشه خود ساختند و خود را در ورطه هلاک انداختند

فصل دوم در هلاک قوم صالح

در تفسیر مولانا یعقوب چرخی آورده که شتر صالح تا وقت ایشان بود در جبال میبود و شتران و ستوران ایشان از ترس او میرمیدند و فرود می آمدند و لاغر و هلاک میشدند و در زمستان برعکس این بود حال ایشان بواسطه او خراب بود و این محنت بداین فزود در قبیله ثمود زنی بود بغایت خوبروی و گوسفندان و شتران بسیار داشتند و دشمن ناقه صالح

بودند و در کشتن او سعی می‌نمودند و دو مرد بر ایشان عاشق بودند و خواستگاری میکردند و ایشان نیز
بسیار مال داشتند روزی هر دو بخانهٔ آن دو زن مهمان شدند از آن دو زن یکی گفت آب نداریم که مهمانی
شما بجا آریم از سبب آنکه امروز نوبت شتر صالح است و دیگر گفت اگر در میان مردی بودی این شتر را
بکشتی آن هر دو عاشق گفتند اگر ما بکشیم ما را چه میدهید هر دو زن شتاب نقاب از روی برداشتند و
گفتند ما و همه مال ما از آن شما است و هر دو شراب بسیار بخوردند و مست شدند و یاران ایشان
هفت کس از کافران بودند ایشان را نیز شراب دادند هر نه کس جمع شده و آن راه که شتر ماده برای
خوردن آب میرفت کمین کردند چون پیدا شد شمشیرها گرفته برخاستند که او را بکشند شتر نیز بایشان حمله کرد
همه گریختند چون شتر سر بآب خوردن فرو برد یکی از آن دو عاشق فاسق که از پس شتر کمین کرده
بود برخاست و پای راست او را پی کرد و دیگری پای چپ او را برید کما قال تعالی فعقروا الناقة وعتوا عن امر ربهم یعنی
ناقه را پی کردند و از امر پروردگار خود سرکشی نمودند شتر ماده بر رو افتاد و دیگران آمدند و او را بکشتند و گوشت او پیش
کردند بخانهای خود بردند بچهٔ او چون حال مادر دید بگریخت صالح را این خبر رسید با مومنان آمد چون بچه
اش صالح علیه السلام را بدید بنالید سه بار گفت دریغ مادر من میدید تا همان سنگ بشگافت و این بچه
در آمد و ناپدید گشت در مواهب علیه در سورهٔ القمر آورده که بچهٔ او بکوه بر آمد سه بانگ کرده از آنجا باسمان رفت
گویند او نیز کشته شده آنگاه صالح علیه السلام گفت که حقتعالی وعده فرمود که بعد از سه روز شما عذاب
نزول خواهد کرد روز اول رویهای شما زرد شود و روز دوم سرخ و روز سوم سیاه بعد از آن همه هلاک شوید و
وعدهٔ اول اصلا اکذب خلاف را راه نیست چون این بگفت بعضی کافران قصد کردند که صالح را هلاک کنند چون
روان شدند فرشتگان ایشانرا در راه بسنگها هلاک کرده و در مواهب علیه در سورهٔ نمل آورده که صالح در غاری
مسجدی داشت و شبها در آنجا نماز میگزارد ایشان گفتند وعدهٔ عذاب ما بعد از سه روز دیگر است تا پیش از این
کار صالح بسازیم پس اول شب بدان غار در آمده در کمین نشستند تا چون در آید بکشند ناگاه بفرمان
الهی سنگی بر ایشان فرود آمد و همه را در زیر گرفت و در غار پوشید و ایشان در آنجا هلاک گردانیده
القصه کافران دیگر گفتند که صالح ایشان کشت ما نیز وی را بکشیم لشکر بسیار جمع کردند و این کوردلان
اصلا از حقیقت کار خبردار نگشتند و ز اسرار یقین حرفی نخواندند تا بزندان گمان محبوس ماندند قومیکه
صالح علیه السلام آن بودند ایشانرا نگذاشتند و گفتند که صبر کنید که بعد از سه روز عذاب آید شما را هلاک نماید اگر
نیاید صالح را بکشید ایشان باز آمدند از صبح پنجشنبه بود که رویهای ایشان زرد شد و روز جمعه سرخ گشت و روز شنبه سیاه شد

جبرئیل علیہ السلام در رسید و دیوارہای ایشان بجنبانید ہمہ از خانہ خود گریختند و اشک حسرت از دیدہ ریختند بعدہ بانگ بر ایشان زد و آتش از جانب آسمان پیدا شد کہ ہمہ خاکستر شدند و بروایتی باز صالح علیہ السلام پرسیدند کہ ما چہ ہلاک میشویم گفت بیک بانگ جبرئیل پس چاہہای عظیم بر کندند و عیال و اطفال را در آنجا کردند و خود پنبہ در گوش نمودند و چاہہای گران در بر کشیدند تا آواز جبرائیل نشنوند چون این ہمہ بکردند جبرئیل آمد از زیر زمین یک بانگ کرد پس ہمہ ہلاک شدند و در تفسیر مدارک آوردہ کہ عقر ناقہ در روز چہار شنبہ بود ہلاک ایشان در روز شنبہ روی نمود و در تفسیر زاد المسیر در سورۂ ہود کہ دران سہ روز کہ وعدۂ حیات داشتند در بیوت خود ساکن شدند و قبرہا کندیدند و منتظر عذاب میبودند چون روز چہارم آفتاب طالع شد ہنوز عذاب نرسیدہ بود کہ از خانہای خود بیرون آمدہ یکدیگر را می خواندند کہ ناگاہ جبرائیل بصورت خویش پا بر زمین و سر بر آسمان و پرہای پراگندہ و کشادہ کردہ از مشرق تا مغرب و پاہای وی از زمرد و بالہای سبز و دندانہای سفید و پیشانی نورانی در خارہا ہی بر افروختہ و موہای سر سرخ برنگ مرجان بر ایشان نمودار شد چون این حال مشاہدہ کردند از ہیبت پناہ بخانہای خود بردند و روی بمساکن و مقابرہا در آوردند جبرائیل نعرہ زد کہ موتوا علیکم لعنۃ اللہ یکبار جملہ بمردند و زلزلہ در بیوت ایشان افتاد و سقفہا بر ایشان فرود آمد و در تفسیر وسیط آوردہ کہ خدا تعالی بدان صیحہ ہلاک کرد ہمہ آنرا کہ از قوم ثمود بودند در مشارق و مغارب و سہل و جبال مگر یک مرد کہ اورا ابو رغال میگفتند و از حضرت رسول صلعم پرسیدند کہ ابو رغال کیست فرمود کہ پدر قبیلہ ثقیف است و در مواہب علیہ در سورۂ ص در ذیل آیۂ کذبت قبلہم الخ آوردہ کہ تکذیب قوم صالح مراد از وقت دعوت ثانی بودہ چہ اول کہ صالح علیہ السلام خود را دعوت فرمودہ ہمہ ایمان آوردند چون وی وفات کرد ہمہ مرتد گشتند حقتعالی بازا ورا زندہ گردانید و بر ایشان فرستاد درین نوبت ایشان او را نشناختند و برہان معجزہ طلبیدند و از اخراج ناقہ کہ واقع شدہ بعضے ایمان آوردند و جمعی تکذیب نمودند و بسبب عقر ناقہ ہلاک شدند القصہ صالح علیہ السلام و آنہا کہ ایمان آوردہ بودند سلامت ماندند و در تفسیر جلالین در سورۂ ہود و در معالم التنزیل در سورۂ اعراف گوید کہ ایشان چہار ہزار کس بودند پس بصالح گفتند اینجا کہ قہر خدا نازل شدہ نمی باید رفت بروایتی بشام روی نہادند و بشہر ستان غوج رسیدند و در آنجا مقام نمودند چون مدت عمر صالح تمام شد ازین عالم رحلت کردہ برحمت حق پیوست و او را در مسجد جامع دفن کردند و بروایتی بحرم مکہ معظمہ مقیم گشتند پس صالح

در آن مکان فوت شد و در میان صفا و مروه قبر اوست و هم در معالم در سوره اعراف آورده که بقول بعضی
وفات صالح در حضرموت بود و بقول بعضی در مکه معظمه و عمر او پنجاه و هشت سال بود و در مواهب علیه
در سوره حج در ذیل آیه و بئر معطلة و قصر مشید آورده که چون قوم ثمود هلاک شدند صالح با چهار هزار کس
از مومنان بدیار یمن آمد و در بعضی آن جا ابیات که موت براو حاضر شد آنرا حضرموت نام نهادند و در
بستان گفته که بروایت کعب الاحبار عمر او یک صد و هشتاد سال بود والله تعالی اعلم ۱۲

باب هشتم در بیان احوال حضرت ابراهیم و بعضی اولاد و امجاد علیهم السلام و این باب شش فصل است

فصل اول در معارج النبوة آورده که ابراهیم به پنج پشت به هود علیه السلام میرسد و ولادت او در زمان
نمرود مردود بود که به شش پشت به سام بن نوح میرسد و وی از جمله آن چهار کس بود که پادشاه تمام دنیا
بوده اند دو مسلمانان یکی سلطان ذوالقرنین و دیگر سلیمان علیه السلام و دو کافر یکی نمرود و دیگر بخت
نصر و بعضی شداد بن عاد را گفته اند و در تفسیر بحر المواج در ذیل آیت الم تر الی الذی حاج ابراهیم
فی ربه آورده که اول ظالمی جباری که در جهان پیدا شده و همه عالم در تحت ضبط آورده و تاج خسروی بر
سر نهاده و خود را اله پنداشته نمرود بن کنعان بود و در مملکت او امورهای عجیبه و عجائب غریبه روی نمود چنانچه گویند
که در شهر که تختگاه او بود از جنس هوام و جمیع موذیات چون پشه و جز آن دخل نمودی دیگر در شهری
از شهرهای خود حوضی ساخته بود و در روز معین از هر سال برای اهل آن مملکت ضیافت می نمود و برای ایشان
طعام میساخت و با استماع سرود مغنیان میپرداخت و خلق را میگفت که هر کس آنچه مشروبات دارد با خویش همراه
بیارد و میگفت که هر که مشروب آورده درین حوض بریزد تا همه با یکدیگر آمیزد و بعد فراغ از طعام سرود
ساقیان را میگفت تا از آن حوض هر که چیزی که آورده است هم از آن جنس او را بدهند چون ساقیان
بدست اندازند مشتاقند مشروبیکه آورده او میبود بهمان را می یافتند و دیگر آنکه بر دروازه شهری از شهرهای
ملک او حوض بود که صورت تمام شهرهای روی زمین می نمود و در ملحق شهری که قصد کردی چشمه از آن حوض روان
شدی و آن شهر غرق گشتی و دیگر بر دروازه شهری از شهرهای مملکت او طلسمی بصورت بط ساخته بودند و
از حال آینده گان آن شهر استکشاف نموده خبر بیرون که در آن رسیده آن بط آواز کردی که همه شهر
شنیده بعهده داران دروازه از آن غریب پرسش میکردند از کجا رسیده و آشنائی تو کیست و مطلوب تو چه
و دیگر آنکه بر دروازه شهری از شهرهای مملکتش طلسمی بر صورت طبل ساخته بودند که کیفیت دزد کالا دزدیده

از ان استفسار نمودند هر کرا کالائی گم شده یا متاعی دزدیده بودی صاحبش آن طبل بزدی و از درون طبل آواز
آمدی که کالای تو بر آن مقام است و دزد را چنین نام ست آنکس بسوی آن شتافتی و در محلی که شنیده بود
یافتی دیگر آنکه بر در شهری از شهرهای مملکت او طلسمی بر صورت زنی بغیه کرده بودند که تفحص حال غایب
از ان می نمودند هر کرا غایبی بود که مکان او نمیدانستند و نشان او معلوم نمیشد در روز معین آن سال و ماه رو برو
آن می آوردند و از حال غایب استفسار میکردند غایب در شهری که بودی مکان او و حال او معاینه شدی آورده اند که
نمرود مدت هزار و نهصد سال پادشاهی کرد چون بدرجهٔ ترقی در آمد چهار پایهٔ تخت آن بدبخت را بر چهار قبه می نهادند
و بر آن قبه او دیبای رومی گوهرها آراسته و بطانهای زرین میکشیدند و بر آن می نشست القصه آن ناپاک بی
ادراک بیباک دعوی خدائی آغاز نمود و گفت تا بتها را بر صورت او در اطراف عالم فرستادند اهل عالم را العیاذ بالله آن بتها
اهل کرده مردم پرستش میکردند همه از بی معنی جاهل و غافل بودند که کفر و شرک ورزیدن بحضرت پروردگار امریست
نالایق و ناسزاوار نعوذ بالله منه قال الله تعالی وکذلک نری ابراهیم ملکوت السموات و الارض الایه در تفسیر
معالم و مواهب آورده است که روزی نمرود بن کنعان که پادشاهی روی زمین میکرد در بابل شبی در واقعه دید که کوکبی از افق آن
بلده طلوع نمود که در شعاع جمال آن نور آفتاب و مهتاب نابود گشت از غایت فروغ بیدار شده و کاهنان و منجمان را جمع کرده از
تعبیر این خواب پرسید ایشان گفتند که در ولایت امسال مولود فرخنده طالع از خلوتکده خانهٔ عدم پای در فضای صحرای
وجود می نهاد که هلاک تو و اهل مملکت تو بر دست او باشد و هنوز این مولود مستقر صاحب [illegible] رحم نه پیوسته که میباید که در
سال حال بوجود آید و قوم را دعوت فرماید پس حکم حتمی را در مملکت خود متوکل کرد و فرمان داد مصاحبت و مجامعت زنان را بگذارند
و در وقت ولادت دختران را بگذارند و پسران را بقتل آرند و بحکم آن ملعون در آن سال صد هزار اطفال مقتول گشت اما هیچ
فایده نشد سعی تدبیر کند نیرو تقدیر ندارد و تقدیر خداوند تدبیر بماند و چون نزدیک رسید که آن نطفه در
رحم مادر قرار گیرد کاهنان ذو فنون قیاس و منجمان اخترشناس نمرود را گفتند که آن نطفه که او و همچنین
فرزندی بوجود آید در شب فلان از صاحب پدر در شکم مادر قرار میگیرد نمرود حکم نمود تا در آن روز که شب آن شب بود
مردان از زنان جدا کنند و از شهر بیرون کردند و کسانرا بر دروازه نشاندند تا هیچ مرد بشهر در نیاید و هیچ زن
بیرون نرود گفته اند که آزر پدر ابراهیم بود نمرود بود یکی از معتبران و محرمان خود بپرد با جمعی از خواص بیرون رفت
و در آن شب آن [illegible] امیران از خدمتها [illegible] هر طرف می گرفتند اتفاقا گذر مادر ابراهیم بر دروازه افتاد که آزر بحفظ آن
مقرر گشته بود چون نظر آزر بر آن خجسته منظر افتاد آتش عشق در کانون دل او مشتعل گشت تا بان جمیلهٔ جلیله خلوت
ساخت خداوند تعالی قطرهٔ نطفه را از سحاب صلب آزر بصدف رحم مادر که مستقر آن گوهر شاهوار بود قرار داد حضرت

ابن عباس رض میگویند که روز دیگر کاهنان و منجمان فریاد بر آوردند که ای ملک نطفهٔ اصل آن فرزند که از وی اندیشه مند
میبودی و در دفع آن سعی مینمودی به رحم مادر قرار گرفت ازین معنی خاطر او بر آشفت و باز بتاکید تمام گفت که هر پسر
که بوجود آید او را بکشند القصه مادرش حمل خود از آذر پنهان میداشت و چون آن را پنهان داشتن در گذشت بنابر
ضرورت او را ازان اطلاع داد و گفت این پسر باشد او را در خدمت ملک باید برد و در مواهب علیه در سورهٔ انعام
گوید چون زمان ولادت او نزدیک رسید مادرش خود را بهانه از شهر بیرون کشید و در غارے که در میان دو
کوه بود ابراهیم را زاده در خرقه پیچیده او را در همان مکان گذاشت و در غار بسنگ محکم و استوار ساخت و آذر را
گفت از ترس گماشتگان نمرود مرده بود و بصحرا انداختم و آنجا پسر زادم و فی الحال بمرد در خاکش دفن کردم و
آذر باور کرد و تصدیق نقش کرد و در معارج النبوة آورده پیش از وقت ولادت مادر ابراهیم مر آذر را گفت ما در
وقت ولادت خوف هلاکت میباشد میباید که در بتکده رفته پیش صنم عظیم معتکف شوی و التماس کنی تا ازین ورطهٔ
هولناک سلامت بگذرم آذر چهل شبانه روز نزد او ماند و درین مدت مادر ابراهیم خانه در زیر زمین ترتیب ساخته و هرچه
در کار بود مهیا ساخته وضع حمل نمود آذر چون از بتخانه رسید و از حال فرزند پرسید زنش گفت بقای تو باد فرزند
متولد گشت ولیکن همانساعت در گذشت آذر راست پنداشت و بر خلاصی وی شکر کرد و بهر تقدیر چون آذر بیرون رفتی
مادر از فرزند خبر گرفتی و اگر دیر تر بر پسر رسیدے میدید که انگشت نر امی مکید و از وی شیر میچکید و در تفسیر تیسیر گفته که
روزے مادرش تفحص نمود دید که از یک انگشت وے آب و از دیگری شیر و از یکے عسل و از دیگری روغن بظهور می آید و از ابن
عباس رض روایت است که در روزے برابر هفته و در هفته برابر ماهے میشد و در مواهب علیه آورده روز برابر ماهے و در ماهے
برابر سالے نشو و نما یافتی و روایتیست که چون نه ماه شد مادرش از شهر بیرون کرده او را در غارے در آورده در هر هفته ازو
خبر میگرفت و چون مادرش از غار بر فتی سنگے از هوا آمدی و بر در غارے قرار گرفتی و چون باز آمدی آن سنگ دور شدے هم
در مواهب علیه آورده در سورهٔ انعام که چون پانزده ماه شد با جوان پانزده ساله برابر شد و از غار بدر آمد و گفته اند که
هفت ساله یا سیزده ساله بود با این حال علے اختلاف الاقوال در غار بود بهر تقدیر چون ابراهیم بزرگ شد مادرش با آذر گفت پسر تو
آن روز خبر مرگ او بدروغ نموده بودم بجوانی رسیده است در غایت خوبروئی و نیکوخوئی پس آذر را بکنار غار آورده ابراهیم را باو
نمود آذر بجمال پسر خوش بر آمد مادرش را گفت این را بخانه آر که بملازمت نمرود بریم آذر برفت در نزد ابراهیم از غار بدر
آورد وقت نماز شام بود و در بیابان غار گلهای اسپ و شتر و رمهای گوسفند جمع بودند ابراهیم علیه السلام از مادر پرسید که
اینها چه چیز اند مادرش وے آنچه بود ابراهیم گفت اینها را پروردگاری باشد که آفریده است و حالا رزق میدهد پس مادر را گفت
این همه مخلوق را از تعالی چاره نیست که آفریدگار او باشد و ترا ابراهیم که پروردگار من کیست گفته منکه مادر توام گفت پروردگار تو

کیست گفت آذر گفت پروردگار او کیست گفت نمرود گفت پروردگار او کیست گفت مادرش بانگ و تندی زد که مثل این
سخنان مگو که خطر تمام دارد و در معارج النبوة گفته که مادرش گفت خاموش که او رب عظیم است و بروایتے
مادرش گفت پروردگار ملک کواکب است گفت پروردگار آنها کیست مادرش خجل گشت او هیچ گفتن نتوانست
و روایت است که از مادر پرسید که روئے من نیکو است یا روئی تو گفت روی تو گفت حسن تو زیاده است یا
حسن پدر گفت حسن من گفت پدر جمال تراست یا ملک گفت پدر تو ابراهیم گفت اگر آفریدگار پدر من ملک
است چرا او را بهتر از خود آفرید و اگر آفریدگار نیست چرا نیکوتر از خود آفریده و اگر آفریدگار من بودی چرا مرا خود
بهتر آفریدے مادرش از جواب عاجز گشت و پریشان حال شده پیش آذر آمده گفت آن کودک موعود که تغیر دین
نمرود خواهد پسر تست آذر حیران گشت که کدام پسر است مادر ابراهیم علیه السلام مخفی داشتن و پرورش یافتن
او در تهخانه و غار و بحث و جدال و حجت گوئی او بیان کرد آذر بغایت خشمناک گشت و نیت هلاک او کرد
حضرت مقلب القلوب محبت او در دل او پدید آورد که ضرر به پسر رساند و باوی بسخن درآمد آنچه میان او و مادرش سوال
و جواب گذشته بود میان ایشان نیز گذشت آخر چون گفت خدائی نمرود کیست پدر سیلی بروی زد و گفت اے
کودک خرد سال از بزرگ متعال خاموش باش و هم در تفسیر مواهب علیه در سوره انعام آورده است که در تفسیر نیز مذکور
است که چون ابراهیم بشهر درآمد او را بدیدن نمرود بردند نمرود مرد دگر رعنیه منظر بود ابراهیم او را دید بر تخت
نشسته و غلامان ماه منظر و کنیزکان پری پیکر گرد تخت آن بر تخت نشسته از مادر پرسید که این چه کس است که مرا
دیدن وے آورده آید گفت خدائی ما همه است گفت این همه ملازمان بر حوال تخت او کیانند گفت آفریدگان وے اند
ابراهیم تبسم نمود و فرمود اے مادر چگونه است که این خدائی شما دیگرانرا از خود خوبتر آفریده است بایستی که او از ایشان
خوبتر بودے القصه حضرت ابراهیم همه پیوسته مذمت اصنام کردے و پرستندگان اصنام را دشنام دادی
و قوم او مجادله میکردند در تفسیر مواهب علیه در ذیل قوله تعالیٰ اذ قال لابیه و قومه ما هذه التماثیل التی
انتم لها عاکفون یعنے یاد کن اے محمد چون گفت ابراهیم علیه السلام پدر خود را و قوم خود را
چیست این شکلها و صورتها که پیوسته شما بعبادت آن مجاورانید و آن هفتاد و دو صورت
بود و در معالم التنزیل گفته که بعضے از زر و بعضے از نقره و بعضے از آهن و از زیر و سینه که
بسنج باشد و چوب و سنگ و در تیسیر گوید که نود بت بود و بزرگ تر همه را از زر ساخته بود و مکلل بجواهر و
گوهر شاهوار و بجائے چشمهائے تعبیه کرده بود و در تبیان آورده که صورتها بودند بر هیئت سباع
طیور و بهائم و انسان و بر قول بعضے تماثیل بر صورت هیاکل کواکب بوده بهر تقدیر در جواب

ابراهیم گفتند یافتیم پدران خود را پرستندگان اینها الیس ما نیز تقلید ایشان کردیم ابراهیم گفت بخدا که بودند
شما و پدران شما در گمراهی روشن و خطای آشکارا تا آنکه آورده اند که نمرودیان روز عید داشتند که در
آن روز بصحرا میرفتند و تا آخر روز تماشا میکردند و در وقت مراجعت به بتخانه می درآمدند و اصنام را بیاراسته
بو قهها مے نواختند آنگاه سر بزمین نهاده و رسم عبادت بجا آورده بخانهای خود باز می گشتند چون ابراهیم خلیل الله
در باب تماثیل با جمعے از ایشان فرمو گفتند فردا روز عید است بیرون آئی تا ببینی که دین و آئین ما چه زیبا است ابراهیم
بلا و نعم جواب ایشان میگفت روز دیگر که میرفتند خواستند که او را با خود ببرند بهانه بیماری پیش آورد ایشان از جا
دست باز داشتند و برفتند ابراهیم علیه السلام پنهان از ایشان فرمو سوگند بخدا که هر آئینه تدبیر کنم و جهد کنم بشکنم
اصنام شما را بعد از آنکه اصنام را بگذارید بتماشاگاه خود روید یکے از آن جمع سخن را شنیده با کسے نگفت
اما چون قوم برفتند حضرت ابراهیم علیه السلام تبری برداشته همه اصنام را بشکست و بزرگتر آنها را بگذاشت و
تبر را بر گردن آنها نهاده بیرون آمد تا شاید نمرودیان بآن بت بزرگتر رجوع کرده ازو پرسند که شکننده آن اصنام
کدام است چه از شان معبود آنست که در حل مشکلات رجوع بوی کنند غرض ابراهیم ازین عمل الزام قوم بود
القصه چون نمرودیان به بتخانه در آمدند از وقوع آن صورت متحیر مانده گفتند که کرده است این عمل را با خدایان
ما هر آئینه وے از ظالمان است پس در تفحص افتاده خواستند که بت شکن را پیدا سازند آنکس که سخن
اصنام از ابراهیم شنیده بود با دیگرے بگفت و زبان بزبان فی الحال بامرا گهی بنمرود رسید و در معارج
النبوة آورده که پس نمرود باحضار ابراهیم فرمان داد و رسم ایشان چنان بود که هر که بر ملک آمدی او را سجده
کردے بعد از آن گفت و شنید در میان آوردے چون ابراهیم در آمد سجود و رعایت رسم ایشان ننمود
سجده آن مردود ننمود و بسبب اعراض او از سجود تفحص نمود ابراهیم فرمود من جز پروردگار خود را
سجود نکنم نمرود گفت پروردگار تو کیست ابراهیم گفت پروردگار من آن کسی است که زنده میگرداند و
میمیراند ربی الذی یحیی و یمیت آن مردود گفت انا احیی و امیت من آن کسم که زنده گردانم و میرانم آنگاه
فرمود که دو مرد را از زندان بیرون آوردند یکی را بکشت و دیگری را بگذاشتند پس یکے را احیا و دیگری را امیت پنداشت
آن نادان آن مقدار ندانست که احیا عبارت از ایجاد حیات است نه از ابقای آن و اماتت عبارت از اذهاب
روح بعمل الٰهی مثل قتل و صلب و مانند آن ابراهیم اگرچه برین مقدمه مستحضر بود اما به فضول آنکه اذهان قاصره آن
گمراهان بدان نمیرسد تمسک بحجت دیگر از آن واضحتر نمود و گفت ان الله یاتی بالشمس من المشرق
فات بها من المغرب اگر دعوی خدائی میکنی آفتاب هر روز که از مشرق این فلک بهمروز طلوع میکند یکبار از جانب غرب

فبهت الذی کفر پس نمرود که کافر بود متحیر و مبهوت ماند حق تعالی با ابراهیم وحی کرد که بعزت و جلال من که قیامت قائم نشود
تا خورشید را از مغرب بر نیارم تا چنانچه عجز این مرد ظاهر گشت قدرت من بر کمال نیز ظاهر گردد و روایت است
برای جبرئیل فی الحال آفتاب را از طرف مغرب طالع گرداند و اینچه عجیب که از برای سلیمان آفتاب را که حق
تعالی جبرئیل را فرستاده بود با وگفت که اگر این لعین ابراهیم را گوید که تو آفتاب را از طرف مغرب بر
آورد و ابراهیم که مرتبه او بلندتر بود از برای او نیز میتوانست که برآرد چون نمرود تعرض باین نکرد لاجرم
تا رسیدن قیامت موقوف شد بعد ازان نمرود و حاضران سوال کردند که انت فعلت هذا بالهتنا یا
ابراهیم آیا ابراهیم با بتان ما را شکسته گفت از اینها بپرسید گفتند اصنام سخن نگویند و نشنوند گفت کسیکه نگوید و نشنود خدای
را نمیرد **نظم** بو معلوم گر سنگی چه خیزد ز معبود تراش جز تنگی چه خیزد بدست خود بت سنگین تراشند ز جهل او دل غمگین خراشند
پس همه مردم از جواب او عاجز آمدند و سر در پیش افگندند چون ایشان را حجتی نماند بهلاکت وی مشغول شدند و گفتند که
او را بسوزیم **فصل دوم** در بیان انداختن ابراهیم را در آتش نمرود و خواستن او بی بی سارا خاتون را و هلاک شدن نمرود
بلشکر پشه مطرود در قصص آورده که در سرکار نمرود تنوری آهنی بود که اگر بر کسی غضب سخت مینمود میگفت تا آن تنور را آتش
بیافروختند و آن کس را می انداختند تا آنکه میسوختند چون بر ابراهیم غضب نمود گفت تا او را نیز در تنور انداختند
پس باذن خدای تعالی هیچ ضرر و آزار باو نرسید نمرود مطرود گفت که او را برآرید چون او را بیرون آوردند دیدند که
آتش افروخته و یک موی هم نسوخته پس اهل مملکت جمع کرد و گفت چه میگوئید از دشمنان ابراهیم گفتند
مصلحت آنست که او را قید نمائی و فرمائی تا در صحرا هیزم بسیار جمع سازند و آتش کرده او را اندازند پس تا چار
درینمقدار بسیار آتش بود و نمیتوانند که از سحر خود آنرا سازد و در معارج النبوة آورده که ابراهیم مدت چهل روز و بعضی
زیاده نیز گفته اند تا هفت سال در زندان محبوس ماند پس نمرود مطرود امر نمود تا قریب قریه که از قریات کوفه بود
و آنرا کوثی میگفتند چهار دیوار گرد زمین چهار فرسنگ راست کردند و بلندی دیوارها صد گز بود و در مواهب
علیه آورده که ارتفاع آن شصت گز بود و بروایت مدارک طول آن سی گز بود و عرض آن بیست گز در
معالم در سوره انبیاء آورده که بعضی از یاران میگفتند که اگر ازین مرض شفا یابیم تجمیع هیزم برای ابراهیم نمائیم و
بعضی وصیت میکردند که در حالت بیماری بخرید هیزم و انداختن در آن چهار دیواری و بعضی از زنان نذر میکردند
که فلان حاجت من برآید هیزم برای آن جمع کنم و بعضی بخیال آنکه این حسنات ثواب بسیار میبرد و خشت ازان
هیزم میخریدند و در آن می انداختند القصه همچنین تا یکساله هیزم جمع میکردند تا بالای دیوار هیزم پر کردند و نفت و قطران
ریختند و آتش در آن زدند ابلیس لعین ایشانرا تعلیم کرد که منجنیق بسازند و ابراهیم را در آن نهند و گفته اند که پیغمبر

او را بده اگر نسوزد مردم گویند که ببرکت پیراهن تو نسوخت پس نمرود پیراهن خود با و پوشانید و غل بگردن و بند بر دست و پایش نهاده در منجنیق نشاندند و در آتش انداختند فی الحال جبرئیل با هفتاد هزار فرشته در هوا بوی رسیده گفت اگر خواهی تا یک پر بر آن آتش زنم و او را بدریای محیط افگنم گفت خدای تعالی ترا چنین فرموده است گفت نه گفت آن کن که خدای تعالی فرماید جبرئیل گفت هل لک من حاجة هیچ حاجت داری گفت اما الیک فلا حاجة دارم حاجت ولی بتو نی جبرئیل گفت بهر که حاجت داری بخواه گفت حسبی من سوالی علمه بحالی حاجت من می داند حاجت بخواستن نیست چون توکل خلیل بر خدای تعالی و انقطاع او از ما سوی الله درست بود حقتعالی فرمود یا نار کونی برداً و سلاماً علی ابراهیم ای آتش باش برودت و سلامت بر ابراهیم ابن عباس رض گفته اگر نه گفتی بر و با سلامت ممکن بودی که ابراهیم از سرما بیفسردی و در معالم التنزیل آورده که هر چیزیکه در میان بدن آتش سعی میکرد مگر وزغه که آن از پی تفخ و افروختن آتش بود از این سبب رسول خدا صلی الله علیه و سلم بکشتن آن فرمود و القصه چون ابراهیم بآتش رسید غل او و جامهٔ نمرود بسوخت و هیچ آسیب بوی نرسید و بفرمان حقتعالی آتش سرد شد و چشمهٔ آب شیرین پدید آمد جبرئیل علیه السلام فی الفور تختی از بلور و حلهای بهشتی آورد و بوی پوشانید و گفت از قدرت خدای تعالی تعجب نکنم اما از صبر تو مرا عجب می آید که برای حقتعالی از کسی حاجت نخواستی و چوبهای آن درختان که پاره سوخته بودند همه بیخ بزمین فرو بردند و شاخهای سبز بر آوردند و میوه دار گشتند و از چهار گوشه تخت نرگس و بنفشه دمید و در لواشی آورده که روایت کرده اند که ابراهیم گفت بوده ام من هرگز خوش عیش تر و با نعمت تر از آن روزها که در آتش بودم و نمرود مطرود بر سر مناره رفته نگاه میکرد چون او را بدین حالت دید گفت دریغا رنج من ضایع شد پس سنگها را در منجنیق نهاده می انداختند و آن سنگها در هوا معلق می ایستاد و یکجا جمع شده همچو ابر باران می بارید تا آنکه همه آتش را میرانید وزیر با نمرود بر آن مناره بود گفت ای ابراهیم نیکو خدائیست که تو داری که ترا در میان چندین آتش نگهداشت و در تفسیر معالم و مواهب علیه آورده که چون ابراهیم میان آتش نمرود می نگریست فی الحال غل و بند او بسوخت بر حوالی او گل نسرین دمیدند و چشمهٔ آب شیرین پدید و هفت روز در حظیرهٔ آتش بماند و نمرود مطرود از بالائی قصر دید که ابراهیم در باغ خوش و دلکش نشسته است و با ملک الظل سخن میگوید که ملک الظل در صورت ابراهیم بود که بر گرد اگرد از لیشان آتش شعله میزند نمرود آواز داد که یا ابراهیم خدای تعالی تو که قدرت بدین مرتبه دارد میدانم که بزرگ خداست گفت آری تا بر او قربانی کنم ابراهیم فرمود که خدای تعالی آن قربانی تو قبول نکند تا وقتیکه بر کیش خویش باشی در خبر آمده که نمرود چهار هزار گاو قربان نمود هر گاه آن

ابراهیم گرفت و مے آرند که تا چند روز هیچکس را بار نداد و تدبیر میکرد که مسلمان شود لیکن که ایمان پادشاهی از زبان

دارد و چون مردم کرامت ابراهیم را دید هر کرا حق تعالی خواسته بود پیش او آمده ایمان آوردازان جمله

یکے دختر نمرود مردود بود درینوقت ابراهیم علیه السلام شانزده ساله بود و در معارج النبوة آورده که چون حق

تعالی آتش نمرودی را برابراهیم سرد نمود بسلامتش ازان مهلکه بیرون آورد بسیاری از بندگان

که مؤید بودند من عند الله بآن حضرت ایمان آوردند یکی حضرت لوط علیه السلام برادرزاده ابراهیم

و لوط بن هاران بن تارخ که آذر باشد حق تعالی او را نیز بدولت نبوت مشرف گردانید و دیگر ساره

خاتون بود دختر عم ابراهیم علیه السلام وی ساره بنت هاران الاکبر اخ آذر عم ابراهیم علیه السلام هاران که

پدر لوط علیه السلام برادر ابراهیم علیه السلام با هارانی که پدر ساره بود عم ابراهیم علیه السلام در اسم موافق بودند

دیگر رعضه خاتون بنت نمرود که با عقل و رزانت بود و در آن وقت که ابراهیم علیه السلام را در آتش

انداختند او بمبالغه بسیار از پدر اجازت گرفت تا بر بلندی خانه که برای اشراف ساخته بودند برآید

و از حال او وقوف نماید چون او را دید که در میان آتش از برائے او گلستانے ترتیب کرده اند و نیاز

او را بر بالائے تختی بهشتی برآورده گفت یا ابراهیم علیه السلام ترا چه حال است که آتش ترا اصلاً نسوخت

بلکه فروغ کار و رونق بازار تو بآن برافروخت ابراهیم علیه السلام گفت من کان فی قلبه معرفة الله

یحیٰه فی النار رعضه گفت اگر اجازت فرمائی درین آتش نزدیک تو آیم گفت بگو لا اله الا الله ابراهیم

خلیل الله بعد ازان قدم در آتش نه هیچ باک مدار پس از قصر فرود آمد و آوازه برآورد و کلمه توحید گویان خود را

در آتش انداخت یکبار آتش در زیر قدم او افسرده گشت تا خود را نزد ابراهیم علیه السلام رسانید و با آنحضرت

ایمان تازه آورد و از انجا بسلامت بطرف پدر مراجعت کرد چون پدر امان و ایمان آن پیغمبر مشاهده کرد و

دید تعجب بر تعجب افزود لیکن از ترس ملامت نقصان مملکت بر دین باطل خود استمرار نمود و دختر را برارتداد

دلالت کرد و آنرا دهی شفقت و نصیحت فرمود دختر ملتفت نشد دیگر بار تخویف نمود متاثر نگشت

تا برائے ناصواب آن بداختر شوم منظر بر آن قرار گرفت که آن پاکیزه سیر را بانواع عذاب

معذب گردانیده و بفرمود تا او را در سیاست گاه زندان مستلقی در آفتاب سوزان بچهار

میخ آهنی دست و پائے بر دوختند و آتش محنت و بلا بر جان آن فرزند ارجمند دردمند

برافروختند حق تعالی بجبرئیل علیه السلام وحی نمود که اے جبرئیل

کنیزک مرا دریاب از دست دشمنان او را برآورد نزدیک خلیل الله علیه السلام نشر ده آر

فائده ساره خاتون دختر عم ابراهیم و رعضه خاتون بنت نمرود بر دین ابراهیم علیه السلام ۱۲

جبرئیل علیہ السلام ازان مہلکہ رہانید و نزد خلیل اللہ علیہ السلام رسانید با ابراہیم در محنتہا و مسافرتہا ہمراہ بود
بعد ازان ابراہیم علیہ السلام او را بہ پسر خود مدین بنکاح آورد حق تعالیٰ ازان دختر نیک اختر را از مدین
بست فرزند بطناً بعد بطن داد کہ ہمہ بر مسند نبوت نشستند واللہ الموفق۔ القصہ چون ابراہیم علیہ السلام سلامت
از آتش بیرون آمد و جمعی باو ایمان آوردند این قصہ افواہ عالم افتاد و بتدریج در دلہا قرار میگرفت و اعلائے
اعلام دین اسلام روز بروز ترقی مے گرفت نمرود را ازین معنے تغیرے کلی در باطن در مے آمد تا
روزے ابراہیم را در خلوتے طلبید و باو گفت کہ بواسطۂ دعوت تو باین دین محدث خللے در امور مملکت
من پیدا شدہ اکنون برخیز و باصحاب و تابعان خود ازین مملکت بیرون رو کہ پروردگار تو بحفظ
جانب تو و کفالت تو معین و ناصر تو خواہد بود ابراہیم این معنے قبول نمود و از اقلیم بابل بشام
ہجرت فرمود و روایت است کہ چون ابراہیم علیہ السلام مردم را دعوت نمود و از نمرود و نمرودیان
دشوار آمد قصد قتل او کردند و بعضے گفتند قتل او میسر نخواہد شد چنانچہ سوختن او نشد صواب
آنست کہ او را از مملکت خود اخراج کنیم چون ابراہیم علیہ السلام این معنے از قوم خود دریافت
لوط و سارہ خاتون ہجرت شتافت چون منزلے بیرون رفتند امر حق تعالیٰ آمد کہ اے ابراہیم سارہ
خاتون را بنکاح خود درآر گویند اول وحی کہ با ابراہیم درآمد این بود واللہ اعلم و سارہ احسن بکمال
جمال بود چنانچہ در بعضے روایات آمدہ کہ حسن یوسف دو دانگ حسن سارہ خاتون گویند کہ وے
بصورت حور عین بود اما تفاوت ہمین بود کہ بر او حلہائے بہشتی نبودہ و پاکی از حیض نداشت و مقرر
بود کہ ہمہ عالم حسن دیگرے بعد ازان ابراہیم علیہ السلام دراز گوشی بہ لبست و در محرم خریدہ سارہ خاتون را
بران سوار نمود و ابراہیم در ینوقت سی و ہشت سالہ بود و میرفتند تا بہ حیران رسیدند روزے چند آنجا اقامت
نمودند و از انجا بمصر رحلت کردند و بعضے گویند سارہ دختر ملک حیران بود در آن وقت کہ ابراہیم علیہ السلام
بجانب حیران رحلت فرمودند او را بنکاح خود درآوردہ واللہ اعلم و صاحب کشاف در سورہ عنکبوت
آوردہ کہ ابراہیم درینوقت ہفتاد و پنجسالہ بود و در ہمین سال ایزد متعال اسمٰعیل علیہ السلام را بوے
ارزانی فرمود از بی بی ہاجرہ کہ کنیزک سارہ خاتون بود و در قصص الانبیا آوردہ کہ سارہ دختر بادشاہے
بود کہ ابراہیم در راہ خواستگاری او نمود و آنچنان است کہ چون خدا تعالیٰ او را از آتش نمرود مطرود نجات ارزانی
فرمود روے بشام نہاد و در راہ بہ شہرے رسیدید کہ مردان چادرہائی نیکو پوشیدہ روی بمیدان می نہند از ایشان
سبب پرسید گفتند بادشاہ ما دخترے دارد کہ بخوبی بے نظیر عالم است ہر چند بادشاہزادگان اطراف بعوت او را خواہند

قبول نمیکنند و میگوید که همه را به بینیم هر کرا پسند کنیم و بگزنیم او شوهر من باشد هفت روز است که مردم بصحرا میروند همه را مے بیند اما هیچ کس را اختیار نکرده حضرت ابراهیم نیز همراه ایشان رفت و در میدان بگوشه نشست آن دختر بهفتاد کنیزک نقاب برروی کشید و ترنج زر به جواهر آراسته بدست گرفته آمد گرد همه میدان میگشت چون نزدیک ابراهیم علیه السلام رسید نور محمد صلی الله علیه وسلم او مبین بود بر جمال وے عاشق گشت و آن ترنج در کنارے وے انداخت و رفته بر تخت بنشست پس ابراهیم علیه السلام را پیش پدر آوردند رو بدختر کرد و گفت نیکو شوهر یافتی ولیکن چه سود که مردے مسافر است بعده بزرگان شهر جمع شدند و عروسی او کردند و آن دختر ساره خاتون نام داشت بعد از مدتے ابراهیم علیه السلام قصد شام کرد و ساره خاتون از پدر خود رخصت گرفته همراه وے شد شنیدند که در مصر بادشاهے است ظالم که مردم را می آزارد و باز نان میلے تمام دارد تا بجدیکه هر زنے عروسی میکند اول پیش او برند و در راه ها مردم نشانده تا از هر متاعے باج ستانند هر زنیکه در کاروان پیش او برند که اول او را شاید و خوشش آید نگاه دارد والا گذارد ابراهیم را از ان چاره نبود خواست که صندوقے سازد و او را دران انداز ده دورش را به قفل محکم کند پس چنانکرد چون باجداران شاهی آمدند و خواستند که صندوق بکشانید تا دانند که چه متاع است گفت این را نکشانید و هر چه خواهید بشما بدهم چون این شنیدند بر کشادن آن بسیار حریص شدند آخر او را کشادند زنے را دیدند که بحسن و جمال بود او را پیش بادشاه بردند فرمود تا وی را بحمام بردند و جامهاے نیکو پوشانیدند و معطر و مطیب گردانیدند و در خانه آن بادشاه آوردند حقتعالے بفضل و کرم خود حجاب از پیش چشم ابراهیم برداشت تا هر چه میان او و ساره خاتون گذرد معاینه کند چون دست بطرف او دراز کرد دست وے خشک گشت و پاے خواست تا نزدیک وے رود تا بزانو در زمین فرو رفت توبه کرد و به شد و پایش از زمین بر آمد باز چون بر وے قصد کرد چشمش کور شد باز توبه کرد به شد باز چون چشم بر وے باز کرد طاقت نیاورد و هفت اندام وے خشک شد و نابینا گشت گفت اے زن ما عاکن توبه کردم گفت این از من نیست از شوهر منست که او دوست خدا است پس ابراهیم را طلبید و گفت مرا بحل کن که توبه کردم فی الحال جبرئیل رسید و گفت از و راضی نباید بود تا آنکه از جمله املاک خود برآید ابراهیم گفت خدا تعالے چنین میفرماید بادشاه هر چه داشت تسلیم ابراهیم نمود همه را دو نیم کرد نیمه را برای خود نگهداشت و نیمه را برائی بادشاه گذاشت و دعا کرد در ساعت به شد آن بادشاه یک کنیزک آورده خوبروے و نیکو خوے هدیه وے بساره خاتون کرد و گفت اے زن این کنیزک ها از خویشان شما است هر که قصد وے میکردم اندام من خشک میگشت توبه میکردم به میشدم

اکنون این را بتو بخشیدم که در حق تو ظلم کرده ام هرا الجل کن کذا فی التفسیر یا هدی و در بحر المواج آورده که ساره خاتون را کنیزکی داد بگفتن هاجرک یعنے این اجرت است زبان کشاد چون کنیزک را در خانه آورد هاجره نام کرد آنگاه رو بشام نهادند ساره خاتون احوال خویش پیش ابراهیم مے گفت او گفت غمناک مباش که حق تعالی حجابها از پیش چشم من بر داشت تا هرچه کردی دیدم و هرچه تو گفتی شنیدم ساره خاتون خوشحال گردید و آن کنیزک را که هاجر نام بود با براهیم بخشید چون به بیت المقدس رسید جبرئیل علیه السلام در رسید گفت که چشم بر زمین افگن تا بجائیکه نظر مبارک تو افتد نعمتها پدید آید ابراهیم علیه السلام نظر کرد خدا تعالے آبهای روان پدید آورد و درختان پر میوه گشت و آنجا قیام کرد بلے هر جا رسد نیکو سرشتے - اگر دوزخ بود گردد بهشتے هم آنجا می شریعت آموخت و جبرئیل سنگے از بهشت آورد آنجا که بیت المقدس ست نهاد و گفت این قبلهٔ تست قبلهٔ انبیائی که بعد از پید اشوند قوله تعالے وقد مکروا مکرهم آنچه در معالم التنزیل از علی کرم الله وجهه و رضی الله عنه نقل فرمود این آیت در قصه نمرود جبار است که چون سلامتی ابراهیم علیه السلام از آتش مشاهده کرد و گفت بزرگ خدائے دارد ابراهیم علیه السلام که او را از آتش برهانید من میخواهیم که بر آسمان بر آیم و او را مشاهده کنم اشراف قوم او گفتند که آسمان بغایت ارتفاع دارد در رفتن بر و محالست نشنید و گفت تا صرحے یعنی مناره ساختند بمدت سه سال بغایت بلند و چون بر آنجا رفت آسمان را همچنان بلند دید روز دیگر آن بنا بیفتاد و در مواهب علیه در تفسیر آیت قد مکر الذین من قبلهم فاتی الله بنیانهم الآیة آورده که بعضے بر آنند که مراد ازین بنا قصرے است که آنرا نمرود مردود ببابل ساخته بود ارتفاع آن پنج هزار گز بود و گویند دو فرسخ و در معالم نیز آورده دو فرسخ و غرضش آن بود که بر آن بر آید و مشاهده امور آسمانی کند و بر خدائے ابراهیم مطلع شود و با وی مقابله کند بعد از اتمام آن قصر باد ی از مهب هیبت الٰهی وزید و آن بنا را از بیخ بر کنده خراب گردانید و در تفسیر ثعلبی و معالم التنزیل آورده که سر آنرا در دریا افگند و باقی بر خانها نمرودیان افتاد و از هیبت آن پدید آمد زبان قوم باطل شد یعنی بهم بر آمد و سخن ایشان مختلف گشت و وجه تسمیه آن شهر که کوتا نام داشت ببابل اینست و محمد جریر طبری رحمة الله تعالے آورده که زبان همه مردم در زمان نمرود سریانی بود چون سقوط صرح واقع شد در زبانها مردم اختلاف پدید آمد و هر قومی بزبانی سخن گفتن آغاز کردند و هیچکس از فحوائے زبان قوم دگر ندانست و فهم آن نتوانست و هفتاد و دو زبان در جهان پدید آمد انتهی و در معالم التنزیل آورده که چون صرح بابل از ارتفاع

ف هاجره خاتون مادر حضرت اسمعیل علیه السلام ۱۲

وخلق بسیار هلاک شدند نمرود مردود خشم گرفت و گفت با آسمان روم و با خدای ابراهیم که مناره مرا بیفگند
جنگ کنم پس چهار کرگس را پرورش داد تا قوت تمام گرفتند و صندوقی چهار گوشه ساختند و دریچه فوقانی
و دیگر تحتانی در و آراسته چهار مردار بر سر نیزها کرده اطراف صندوق بر تن کرگسان بستند ایشان از
غایت جوع میل و رجوع ببالا کرده جانب مردار پرواز نمودند و صندوق را که نمرود با یک تن دیگر در آنجا نشسته
بود بهوا بردند بعد از شبانروز در فوقانی کشوده نگاه کرد آسمان را بهمان حال دید که بر زمین میدید رفیق
خود را گفت تا در تحتانی بکشو گفت بنگر تا چه می بینی آنگاه آنکس نگاه کرد جواب داد که غیر از آب چیزی
نمی بینم بعد از شبانروز دیگر باب فوقانی بکشود و همان حال بود که روز سابق مشاهده نمود رفیق وی که
باب تحتانی بکشود بجز تاریکی و دود چیزی مشهود نشد نمرود مردود زیر سیاه نیزها را با مردار سرنگون کرد کرگسان
رامیل بزیر کردند و در وقت فرود آمدن آواز مهیب از این کرگسان ظاهر شد نزدیک بود که کوهها
از اماکن خود زایل گردند و در منتخب حیوة الحیوان گفته که کرگس جانوریست که از همه مرغان عظیم الجثة
و سریع الطیران است بمرتبه که بیک روز از مشرق بمغرب میپرد و هم در قصص الانبیاء آورده که چون داعیه بیش
پیدا آمد ابلیس لعین تعلیم نمود تا چهار کرگس آوردند پروردند و یک صندوقی راست کردند و یک شبانروز
اینها را گرسنه کردند از آن بعد آن چهار کرگس را در زیر چهار رکن آن صندوق بستند و از بالای سر
کرگسان گوشت آویختند تا اینها قصد گوشت کنند و بسوی بالا روند خود با یکی از خواص در میان نشست
و کرگسان صندوق را گرفته پرواز آغاز کردند بعد از سه روز دیگر در زیرین صندوق بکشاد
همه روی زمین چون آب دیده پس در دیگر که بطرف بالا بود کشود و تیر در کمان نهاد.
ناصحی گفت تیر بکدام کس خواهی زد گفت بخدای گفت این خدایست که کس را مقهور سازد
نمرود مطرود بروی خشم نمود و او را از هوا بینداخت حقتعالی او را به بهشت برد پس نمرود
مطرود تیر بطرف آسمان انداخت حقتعالی او را بخون ماهی آلوده نموده پیش نمرود مطرود
آورد نمرود شاد شد و گوشت که بسوی بالا بود بزیر آمد تا کرگسان قصد پایان کردند چون بر
زمین آمد باز ابراهیم پیش وی رفت و گفت ایمان آر گفت من خدای ترا کشتم
اینک تیر خون آلوده ببین ابراهیم فرمود خدای ما را کس نتوانست کشت گفت
لشکر خدای تو چند است گفت شمار لشکر او کسی نداند غیر از وی که ما یعلم جنود
ربک الا هو نمرود گفت من لشکر خود را جمع میکنم تو نیز لشکر خدا را جمع کن تا جنگ کنم و نمرود مردود

تمام سپاه خود را بجا کرد و بزمین فرود آورد ابراهیم علیه السلام مناجات کرد که ای خدا بیچون این ملعون
بجنگ تو آمده او را هلاک کن پس ملائکه را فرمان الهی رسید که یک سوراخ از کوه قاف بگشائید و بعد بهر
سواری یک پشه و بنشنند پشه ها جمع شده چون ابری در هوا آمد ندا ابراهیم ع گفت اینک لشکر خدا تعالی
رسید پس نمرود مردود گفت تا علمها بر پا کنند و کوسها را فرو کوفتند و آدمیان خروشیدند و بوقها
در دمیدند تا آن پشه ها متفرق گردد فائده نکرد و بر سر هر سواری پشه نشست و بخوردن مغز و
گوشت و رگ او می خوردند و یک ذره در اندام ایشان باده نمی شد و در میان پشگان پشه لنگی بود و پای
لنگ از هر عضوی یکی داشت و یکی نداشت از خدا تعالی درخواست نمود یا رب مرا به هلاک نمرود مطرود
بفرست تا لعین را هلاک کنم آن لعین برگشته بکوشک خود آمده تفکر میکرد که آن پشه لنگ بپرید تا گوشه
وی نشست وی بزن خود گفت ازین قسم جانوران بودند که لشکر را هلاک کردند و ما ایشان یکی را
نتوانستم کشت آن پشه فی الحال از راه بینی در سر وی درآمد و مغز او را میخورد و او بخود می پیچید
و علاج او نمی دید سوی او خصمی که تیر انداخته و پشه کارش کفایت ساخته اگر کسی چیزی بر سر وی
زدی او را آسودگی روی دادی و بعد از چهل روز بامر الهی باز ابراهیم پیش نمرود مطرود رسید و گفت
بگو لا اله الا الله ابراهیم رسول الله گفت کیست که گواهی دهد که خدا تعالی یکی است و تو رسولی پس هر چه
در خانه بود از فرشها و سلاحها وغیره همه بزبان فصیح و بیان صریح گفتند لا اله الا الله ابراهیم رسول الله
گفت همه اینها را بسوزید و در دریا افگنید باز گفت اکنون که گواهی دهد دیوارها و ستونها و درها نیز به یگانگی خدا
گواهی دادند گفت تا اینجا را نیز بکنند و بسوختند گفت این زمان که گواهی دهد گفت جامه که بر تن تست وی
نیز چنین گفت تا آنجامه را نیز بکندند و بسوختند گفت این زمان که گواهی دهد جبرئیل علیه السلام آمد گفت
یا ابراهیم کافران بوقت مرگ از خدا بیخبر شده ایمان نمی آرند اما وی کافر میشود فی الحال پشه از راه
بینی وی بیرون آمد و نمرود مردود جان داد و در روایتیست که او را خادمی بود که چوبی بر سر وی میزد تا او را قرار و
آرام شدی تا آنکه چهل شبانروز گذشت و عاجز گشت یک نوبت بر سر می زد سرش دو نیم شد و در ساعتی
بمرد و آن پشه چون مرغی شده بود برآمد و پرید و برفت در لب آب ورزه که حقتعالی نمرود را مبتلا گردانید
پشه که در بینی او رفته بود در اقصی الدماغ جای گرفت و بزرگ شد و چهار صد سال در آنجا بماند در این مدت
پیوسته مطرقه بر وی میزدند تا فی الحال آرام می یافت چنانچه بزرگوار شیخ فریدالدین عطار قدس سره
نیم پشه بر سر دشمن گذاشت بر سر او چار صد سالش گذاشت چون فی حد حکمتش ضعیفی را مدد سلطنت خصم قوی را بکند

بعد از آذر مردم از قوم نمرود مانده بودند ایمان آوردند با ابراهیم علیه السلام و بشام نهاد و اکثر مردم شهرها
بوی ایمان آوردند **فصل سوم** در ولادت اسمعیل علیه السلام و در خواب نمودن ابراهیم را که فرزند خود را قربان
کند قوله تعالی واذ قال رب اجعل هذا بلدا آمنا الایه در تفسیر مواهب علیه وغیره آورده و در تفسیر زاهدی قریب بهمین
مضمون است که چون ابراهیم به بیت المقدس آمد و ساره خاتون نیز در آنجا بود بعد از مدتی از هاجره رضی الله عنها اسمعیل
علیه السلام متولد شد و درین وقت از عمر حضرت ابراهیم نود و سه سال گذشته بود ساره خاتون را غیرت افزود و گفت
نمیتوانم دید که هاجره را فرزند باشد مرا نمی باید که ایشان را بجائی رسانی که میوه و آبادانی آنجا نباشد جبرئیل علیه السلام
در آمد و گفت همچنان کن که ساره خاتون میگوید پس هاجره و اسمعیل را گرفته روان گشت و در زمینی که اکنون مکه معظمه است
ایشان را گذاشت و در آنجا آبادانی نبود نه آب گفت من باز می آیم یاد ایشان بدیده گریان و بسوی شام آمد و روزگار
محنت و فراق بسر میبرد چون هاجره تشنه گشت هفت بار بر سر کوه صفا آمد و رفت و آب نیافت بعضی گویند که ازینجا سنت
گشت که حاجیان هفت بار طواف صفا و مروه میکنند چون گونه روی متغیر شد اسمعیل پاشنه خود بزمین مالید حقتعالی بفضل
خود چشمه آب جاری نمود که آنرا زمزم گویند پس از آن آبخوره ریگ و سنگ بیاورده پیش او را به نسبت پس ناگاه از راه قافله
پیدا شد که طلب آب نمودند و اصلا آنجا ندیده بودند پیش هاجره آمدند و گفتند تو کیستی او جمله احوال خود با ایشان
گفت ایشان گفتند اگر ما را در آب خود شریک کنی ما ترا در شیر شتر بسیار نصیب برسانیم گفت اگر بگوئی اینجا چند گاه باشیم
و در هر سالی ترا ده یک بدهیم وی قبول نمود پس مدتی آنجا ماندند بعد از روزگاری ابراهیم را آرزوی دیدن اسمعیل شد
از ساره خاتون اجازت خواست که میخواهم سفر چندین روزه اختیار کنم و اسمعیل را ببینم ساره خاتون گفت
بشرطیکه چون آنجا رسی از شتر فرود نیائی وی قبول کرد چون نزدیک رسید هاجره او را از دور دید فی الحال
باستقبال آن فرخ فال آمد و را بخانه آورد و گفت از شتر فرود آی تا سرت بشویم گفت با ساره خاتون
عهد کرده ام که فرود نیایم و بر سواری ایشان ملاقات نمائیم پس هاجره سنگی آورد تا ابراهیم یکپای نهاد و سر نگون شد
نیمه از موی وی بشست بعده آن سنگ بطرف دیگر نهاد تا او پای دیگر بر آن نهاد و نیمه باقی نیز بشست
و اسمعیل را دید بزرگ شده خوشحال گشت هر دو قدم ابراهیم در آن سنگ فرو شد اکنون مصلی حاجیان همانجا
ست که آنرا مقام ابراهیم میگویند و ایشان را وداع کرده پیش ساره خاتون باز آمد بعبادت مشغول گشت
گویند چون بعبادت استادی آواز خوش دل او تا یک گروه میرفت مهمانخانه ساخته بود خلق الله را دعوت
می کرد و طعام میداد و سه شرف مرد بخوانست و کرامت مسجود هر لاین و ندارد [illegible]
و در تفسیر معالم در بحر المواج در آمده ... قوله تعالی و اذ جعلنا البیت مثابة للناس و امنا آورده از ابن عباس نقل کرده

که چون ابراهیم هاجره و اسماعیل را در مکه گذاشت و مراجعت نمود مدتی بر آن گذشت قوم جرهمیون این جا
نزول کردند اسماعیل علیه السلام بزرگ شد و از میان ایشان زنی نکاح کرده هاجره علیها السلام ازین
عالم رخت بربست و برحمت حق پیوست باز ابراهیم از ساره خاتون اذن گرفته بسوی مکه معظمه رفت اسمعیل
در خانه نبود زن چون ابراهیم را نشناخت بعبادت و ضیافت و اکرام و اعزاز او نپرداخت و حکایت
شکایت از عسرت معیشت پیش آورد چون زمانے گذشت ابراهیم بازگشت و گفت اسماعیل را از من
سلام رسانی و بگوئی که آستانه در خود بگردانی چون اسماعیل علیه السلام آمد بفراست بوی پدر شمود و
استفسار کرد زن او واقعه گذاشته پیش او گفت از وی هیچ نشنفت همه احوال گفت اسماعیل علیه السلام گفت
که او پدر من ابراهیم بود که مرا به تبدیل زن امر نموده پس آن زن را بگذاشت و زنی دیگر از آن جماعت خواست
که خانه او بیاراست سال دیگر ابراهیم به اجازت ساره خاتون بمکه معظمه باز آمد اسماعیل را در خانه نیافت
زن جدید اسماعیل بتجمل به خدمت ابراهیم علیه السلام بشتافت ابراهیم علیه السلام از احوال ایشان پرسید
اظهار وسعت معیشت و شکرگذاری نصرت باری بر زبان جاری ساخت و گفت لطف نمایید و فرود
آئید چون ابراهیم علیه السلام با ساره خاتون عهد کرده بود که از شتر فرود نیاید و زیاده از پرسش احوال توقف
نکند فرود نیامد پس زن بتعظیم تمام طعام پیش آورد و گفت باشید تا اسمعیل بیاید و حق خدمت
شما ادا کند ابراهیم زبان بدعا بگشاده دل بر بازگشت نهاد و گفت اسمعیل را بعد از سلام از
من بگوئی که آستانه که داری محافظت آن لازم پنداری زن او گفت باری سر بشوئید و غبار
سفر از روی و سر دور کنید پس سنگے را بر داشت و در زیر پائے راست او بداشت و نیمه سر
او شست بعد از ان زیر پائے چپ او نهاد و نیم باقی را شست و اثر هر دو پای او دران سنگ
ظاهر گشت گویند نقشی که دران سنگ مستقیم است مسمی بمقام ابراهیم است القصه چون اسماعیل به خانه
رسید بوی پدر خود شمید از زن احوال پرسید او گفت بلی رسیده بود این چنین پیرے روشن نیک
ترین مردمان در حق تو وی چنین و چنان گفت و باز رفت اسماعیل گفت آن ابراهیم بود که مرا نگهداشت
تو امر نموده هم در معالم در سوره والصافات آورده و از محمد بن اسحاق نقل کرده که چون ابراهیم علیه السلام مے
خواست بر براق مے نشست و اول روز از شام مے برآمد و نیم روز به مکه معظمه میگذرانید باز آخر روز
از مکه معظمه برآمده شب به شام پیش اهل خود مے بود و درین مفسران اختلاف کرده اند که آن فرزندے
که بفرمان وحی ابراهیم علیه السلام را امر شد اسمعیل بود یا اسحاق اما صحیح تر آنست که اسمعیل بود و آن چنانست

که ابراهیم علیه السلام شبی بخواب دید که او را گفتند برخیز و قربان کن بامداد دویست شتر قربان میکرد تا شب
هم اینچنین خواب میدید و هر روز دویست شتر قربان میکرد شب چهارم بخواب دید که گفتند برخیز و فرزند
را قربان کن و خواب پیغامبران بمرتبهٔ وحی است بامداد از ساره خاتون اذن خواست روی بمکه نهاد و پیش
هاجره آمد اسمعیل درینحالت نه ساله بود و در انوار التنزیل و مدارک در سورهٔ والصافات گفته که سیزده ساله بود
در معالم التنزیل آورده که بقول بعضی هفت ساله بود پس ابراهیم گفت یا هاجره گفته اسمعیل را شانه
کن و گیسوانش را بعنبر و مشک بباف و سرمه در چشم او بکش و جامهای نیکو بپوشانش که جائی بمهمانی میبردیم
او چنین کرد و ابراهیم کارد و رسنی در آستین نهاد و روان شد و اسمعیل در عقب وی گیرفت ابلیس
لعین پیش هاجره خاتون آمد گفت پسر ترا میبرد که بکشد گفت هیچ پدر بیگناه پسر خود را نکشد گفت خدا تعالی
او را فرموده است گفت ع ترک رضائی خویش کنم در رضای دوست * پس پیش اسمعیل آمد و گفت پدر ترا
بکشتن میبرد او گفت هیچ پدر پسر را نکشد گفت خدا تعالی چنین فرموده است گفت جان من فدای او
باز چون بیشتر آمد پدر را گفت ای پسر کجا میبری گفت بخواب خدا تعالی چنین فرموده که ترا قربان کنم تو چه میگوئی گفت
دوستان خدا در شب خواب کنند تو دعوی دوستی میکنی اگر شب نمیخفتی این خواب نمی دیدی خواب با دیدهٔ عاشق چه کار
چشم او چون شمع باشد اشکبار چشمهای عاشقان از خواب نیست یکنفس آن چشمها بی آب نیست پس گفت یا ابت افعل ما تؤمر ستجدنی
ان شاء الله من الصابرین ای پدر آنچه ترا امر شده باید که بشتابی که مرا ان شاء الله بعد از صابران بیابی
تا چیز نکنی که مرا ابلیس رجیم به وسوسه از راه می خواهد که برد پس هردو به سنگ انداختن بسوی ابلیس لعین مشغول
گشتند و از اینجا است که حاجیان در انموضع هفت سنگریزه می اندازند چون بمنا رسیدند که اکنون حاجیان
آنجا قربانی میکنند باز ابراهیم علیه السلام گفت ای پسر چه میگوئی گفت هزار جان فدای فرمان
خدا تعالی است و در معالم آورده است که گفت ای پدر ترا سه وصیت میکنم اول آنکه دست و پای من محکم
ببندی که مبادا خود را بجنبانم و صبر کردن نتوانم و در گروه عاصیان باشم یا آنکه اضطراب کنم و جامه
مبارک تو بخون آلوده گردد و من به بی ادبی منسوب گردم دوم آنکه روی من بر خاک نهی تا من
روی ترا نبینم و تو روی من نه بینی مبادا که مهر پدری و فرزندی بحرکت آید و در فرمان الهی
تقصیر یا تاخیری کرده شود سوم آنکه چون بخانه روی سلام من و دعای بسیار
بمادر دلفگار من رسانی و جامهٔ خون آلوده را بوی سپاری تا او را از من یادگاری
باشد که فرزند دیگر ندارد پس ابراهیم بریسمان دست و پای او بست و محکم کرد

و کارد بر حلق اسمٰعیل کشید کارد هیچکار نکرد گفت ای پدر کارد را میمالی بید که حالا هیچ دغدغه را بخاطر خاطر راه ندهی که بغایت شادمانم شعر ازین بهتر نباشد در جهانم * که قربان خداوند ست جانم * ابراهیم کارد را بقوت تمام کشید هم نبرید اسمٰعیل گفت ای پدر سر کارد در حلق من فرو بر ابراهیم سر کارد را فرو برد و زور کرد تیغ در دسته فرو شد ابراهیم در خشم آمده کارد را بر زمین انداخت کارد به سخن آمد که ای ابراهیم آنکه ترا یکبار گفت ببر و مرا هفتاد بار گفت که نبر و در کشاف آورده که حقتعالی از برنج بر شکل حلقه بر حلق اسمٰعیل پدید آورد تا کارد را از بریدن باز داشت و گفته اند که حلق او بمیبرید و باز درست میشد آنگاه آواز شنیدند اللّٰهُ اَکْبَرُ اللّٰهُ اَکْبَرُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ یا ابراهیم خواب خود راست کردی و در مدارک آورده که در وقت ذبح جبرئیل علیه السلام گفت واللّٰه اکبر اللّٰه اکبر پس اسمٰعیل گفت لا اله الا اللّٰه واللّٰه اکبر پس خلیل اللّٰه فرمود اللّٰه اکبر وللّٰه الحمد و این سنت در وقت ذبح قربانی باقی ماند و در بها عوض اسمٰعیل حقتعالی خدای اسمٰعیل علیه السلام گوسپندی فرستاد که رنگ او سیاه و سپید بود و بروایتی همه تن سپید بود و سر وی سیاه بود و در معالم آورده که بقول اکثر علماء مفسرین آن کبشی بود که چهل سال در جنت چریده بود و بقول ابن عباس رضی اللّٰه عنه چنانچه در مدارک التنزیل نیز آورده آن گوسپند قربانی هابیل بود که حقتعالی او را در فردوس اعلیٰ تربیت کرده فدای اسمٰعیل گردانید و فدیناه بذبح عظیم شعر چو شد قربانی او در بود خدایش نگهبان و یار در بود * و اگر ذبح اسمٰعیل علیه السلام تمام میگشت این سنت باقی میماند و مردم پسران خود را ذبح میکردند و این سنت را بجا می آوردند پس ابراهیم آنرا قربان کرد و اسمٰعیل را به هاجره خاتون سپرد و باز پیش ساره خاتون رفت و بعد از مدتی جبرئیل آمد و گفت خدای تعالی ترا سلام میرساند و میفرماید که خانه بنا کن که طواف گاه خلائق باشد گفت کجا بنا کنم گفت روان شو تا ترا معلوم شود پس بر شتری سوار شد و ابری سیاه پیدا آمد که باندازه خانه کعبه بود و برابر او میرفت و گفت بهر جا که این ابر ساکن شود آنجا بنا کن چون بجانه کعبه رسید بر البیت ساکن شد پس ابراهیم آنجا بنا نهاده و بروایتی سایه رسید و باندازه کعبة اللّٰه بخفتید و بعضے گفته اند که جبرئیل باز نمود که این قدر خانه بنا کن و در معالم التنزیل در سوره انبیاء آورده که بقول بعضے حقتعالی بادی بر انگیخت تا آنجا برفت و گرداگرد بیت اللّٰه از آنجا برفت و بقول امام کلبی در آن ابر مذکور سری بود و تکلم نمود که یا ابراهیم بر قدر من خانه را بنا کن پس اسمٰعیل سنگ میداد و ابراهیم بنا می نهاد تا آنکه تمام شد و در تفسیر بحر المواج آورده که بعضے روایت کرده اند که جبرئیل سنگ می آورد و اسمٰعیل میداد و ابراهیم می بر آورد و سنگ از پنج کوه طور سینا و طور زیتا و طور لبنا و جودی

وضا چون بنای کعبه را مرتب کرد جبرئیل ابراهیم را برین آورد که ندای فرمان بحج کند ابراهیم گفت که چه نوع ندا کنم وچه گونه آن ندا در گوش خلق رسانم من کوهستان وخلق در اطراف جهان فرمان رسید که از تو ندا کردن وشنوانیدن از ما حاصل شود پس ابراهیم بر کوه ابوقبیس بر آمد وبر یک سنگ استاده گشت آن سنگ مرتفع شد تا آنکه بر همه سنگ بعلو پیوست خدا تعالی زمین را همچو سفرهٔ طعام جمع کرد پیش ابراهیم آورده بعده ابراهیم ندا کرد که ای جماعت مسلمانان خدا تعالی برای شما خانه را راست کرده بنای برآورده قصد زیارت آن کنید وحج آن بجا آرید حقتعالی آواز بذریت ذریات آدم رسانید همه را صدای وشنوانید وهر که در علم الله بود که حج او را نصیب خواهد شد با وجود آنکه در پشت پدران یا در شکم مادران بود اجابت نمود تلبیه یعنی لبیک اللهم لبیک تا آخر بر زبان او گذاشت از ینجهت لبیک گفتن سنت حاجیان گشت تا قیامت عمل بر آن واقع شد پس هر که یکبار لبیک گفت یکبار حج میگذارد وهر که دو بار گفت دو بار بجای آرد ونقلست که بعد اتمام خانهٔ کعبه ابراهیم گفت منت خدا را که این خانه بدست من تمام شد جبرئیل آمد گفت حقتعالی میفرماید که این پیش من چندان قدر ندارد که دلی بدست آری یا گرسنه را سیر کنی یا برهنه را بپوشانی نزد من از آن بهتر بود

طواف کعبهٔ دل کن اگر دلی داری	دلست کعبهٔ معنی تو دل چه پنداری	طواف کعبهٔ صورت حقیقتاً آن فرمود
که تا بواسطهٔ آن دلی بدست آری	هزار گنج عبادت هزار خوان کرم	هزار طلعت شبها هزار بیداری
هزار بار روزه نماز و هزار حج ونیاز	قبول نیست اگر یک دلی بیازاری	بعد از آن ابراهیم نذر کرد که بغیر مهمان

طعام نخورد وقال الله تعالی واذ قال ابراهیم رب ارنی کیف تحیی الموتی در تفاسیر آورده که روزی ابراهیم گفت خدایا آفرینندهٔ عالم وزنده کنندهٔ ومیرانندهٔ توئی لیکن میخواهم که مرا بنمائی که مرده را چگونه زنده فرمائی تا یقین من زیاده شود ودر مواهب علیه میگوید که از برای شهود کیفیت احیا این سوال کرد نه آنکه در اصل احیا او را شبه بود ودر معالم ومواهب علیه آورده که ابلیس لعین بر لب دریا میگذشت نظرش بر مرداری افتاد که مرغان هوا وجانوران دریا ودوان صحرا هر یک از وی پاره میبردند ابلیس لعین با خود گفت خوش شد هم حیله یافتم یعنی کوته نظران کج طبع را فریب بتوان داد که آخر این اجزا متفرقه را از حواصل طیور وجوارف سباع وامعاء نهنگان وماهیان چگونه جمع توان کرد حقتعالی وحی فرستاد بخلیل الله که بکنارهٔ فلان دریا شو که دشمن من دام مکر گسترده سر رشتهٔ زرقی بدست آورده خلیل الله شتابیده ابلیس لعین حال وا به شهر خود قرار گرفت ابراهیم فرمود چه محل تعجب است هماکس که این اجزا از کتم عدم بفضای وجود آورده بود قادر است که دگر باره از اجزاء متفرقه جمعیت ساند اشعار

چون بخواهد باز قایم میکند * آنکه داند کوزه کردن از نخست * چه عجب اشکسته را سازد درست * پس بحکم
الٰهی چهار مرغ که خروس و طاوس و زاغ و کبوتر یا کرگس باشد کشت سرهای اینها را در دست نگهداشت باقی
همه را جمع کرده و در هاون یکوقت و چهار یا هفت علوله کرده بر چهار یا هفت کوه نهاد و سرها را بدست گرفت
و گفت بیائید باذن الله تعالی ذره ذره گشته بسرها پیوستند و در دست وی باز زنده گشتند ع آنکه پیش از
وجود جان بخشد * هم تواند که بعد از آن بخشد * چون درآورد از عدم بوجود * چه عجب باز گر کند موجود * گفته اند اول
کسیکه مسواک کرد و استنجا بآب کرد و ازار دوخته پوشید و شارب را گرفت و پیری را دید و ختنه کرد و رسم مهمانی
انداخت ابراهیم بود و در مواهب علیه آورده همچنانکه در حال حیات در مهمانخانه وی بساط دعوت انداخته بود بعد
از ممات حالا نیز هست و همیشه خاص و عام از فائده پر فایده او بهره مند اند و نیز آورده که بست صحیفه بروی
نازل شد در خبر است که در هشتاد و سالگی خود را به تیشه ختنه کرد و پارهٔ احوال ابراهیم در قصهٔ حضرت لوط علیه
السلام بیان میکرده آید ان شاء الله تعالی **باب ششم** در قصهٔ حضرت لوط علیه السلام و پارهٔ احوال ابراهیم و اسمعیل
و اسحاق علیهم السلام و فرزندان حضرت ابراهیم علیهم السلام و در آن دو فصل است **فصل اول** در قصهٔ حضرت لوط
و درین فصل است ذکر ولادت اسحاق و ذکر وفات ابراهیم علیهما السلام. بدانکه در مدارک التنزیل آورده
که چون ابراهیم سلامت از آتش بیرون آمد لوط علیه السلام که برادرزادهٔ او بود و بقولی خواهرزاده و بروایت
بحر المواج ابن عم او بود نیز با وی ایمان آورده همراه شده بولایت شام در آمدند ابراهیم علیه السلام به فلسطین نزول
فرمود و لوط علیه السلام بمؤتفکه اقامت نمود و میان این دو موضع مسافت یک شبانروز بود و خدای
تعالی او را نیز رسالت داد و در بعضی شهرها فرستاد و در مواهب علیه در سورهٔ اعراف آورده که باهل مؤتفکه مبعوث
شد و آن پنج شهر بود و یکی سدوم و آن اعظم مداین ایشان بود و دیگر عاموره و دامر و صابور و صعود گویند
در هر شهر چهار هزار در هر چهار هزار یعنی چهل لک آدمی بود و بیست مان خلق را دعوت بخدا میکرد و
بست و چند سال درمیان ایشان بود. تخبیرات امر نمیشود و از فواحش کفی میکرد و یکی از فواحش لواطت
بود و هم در مواهب در سورهٔ هود آورده که عملهای بد میکردند از لواطت و کبوتر بازی و صفیر و در مجالس زدن
و برای استهزاء بر سر راهها نشستن و در قصص الانبیا آورده که هفت شهر بودند که مردان با مردان و بروایتی
زنان با زنان جمع میگشتند و راه میزدند پس لوط علیه السلام مدت بیست سال درمیان ایشان بود و بشریعت ابراهیم عمل مینمود و
امر معروف و نهی منکر مینمود بگفته وی عمل نمیکردند تا عاقبت الامر هلاک شدند آنچنانست که روزی جماعت ملائکه پیش ابراهیم
ظاهر گشتند در عدد ایشان اختلاف است و در تبیان در سورهٔ والذاریات گوید که چهار ملک مقرب بودند جبرئیل

و میکائیل و اسرافیل و عزرائیل علیهم السلام در معالم در سوره هود گفته بقول ابن عباس رض و عطا سه فرشته بودند
جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و بقول محمد بن کعب هشت فرشته بودند جبرئیل علیه السلام و هفت دیگر و بقول
ضحاک نه و بقول سدی یازده و بقول مقاتل دوازده و همه بصورت مردان نیکو روی خوشبوی آمده
بر ابراهیم سلام گفتند قالوا سلاماً قال سلام قوم منکرون ابراهیم علیه السلام گفت سلام بر شما
گروهی هستید ناشناخته شده یعنی هرگز چون شما قومی ندیده ایم در صورت و قامت مرا گوئید چه کسان
اید ایشان گفتند ما مهمانیم پس بازگشت ابراهیم علیه السلام بجانب اهل خود بر وجهی که ایشان معلوم نکردند که
کجا میرود پس گوساله فربه بریان کرده پیش ایشان آورد ایشان دست بطعام دراز نکردند گفت آیا نمی خورید
گفتند نمیخوریم چون چنین دید بترسید از آنکه مبادا دزدان باشند و قصدی بکنند چه در آن روزگار هر که با کسی
دشمنی داشتی طعام وی نخوردی چون ملائکه از ابراهیم علیه السلام اثر بیم مشاهده کردند گفتند مترس که ملائکه ایم
ابراهیم گفت چرا پیشتر خبر نکردید که من این گوساله ذبح نمیکردم دانم مادر جدا نمیکردم در مدارک و مواهب
علیه در سوره والذریات آورده که جبرئیل علیه السلام پر مبارک خود بر گوساله بریان کرده مالید زنده گردید
و برجست قربان دکنان روی بطرف مادر نهاد و با و پیوست و ساره خاتون رض در پس ایستاده این حال مشاهده
نمود و ابراهیم علیه السلام نیز در آن صورت متعجب شد ملائکه دیگر باره سخن آغاز کردند گفتند بشارت میدهیم
ترا فرزندی از ساره خاتون که نام وی اسحاق باشد و ابراهیم علیه السلام درینحالت صد ساله یا صد و دوازده
یا صد و بیست ساله بود و ساره خاتون نود و نه ساله یا صد و دوازده ساله بود و پس ایشان نه از راه قدرت بلکه
از راه عادت تعجب کردند که در حالت پیری از ایشان فرزندی بوجود آید ملائکه گفتند خدا تعالی قادر است
که بی مادر و بی پدر فرزندی پیدا آرد چه جای آنکه از دو پیر دیگر گفتند برای هلاک قوم لوط علیه السلام آمده ایم
هم در مواهب علیه آورده در سوره هود پس ابراهیم را وداع کرده روی بموتفکات نهادند و آن چهار شهرستان
بودند در هر یک صد هزار مرد شمشیرزن بود چون نزدیک سدوم رسیدند که لوط در بود نگاه کردند دیدند
که در زمین کار میکرد پیش وی رفتند و سلام گفتند و چون ایشان را دید غمناک و تنگدل گشت نه از
جهت مهمانداری بلکه بسبب آنکه ایشان را با روهای خوش و صورت های دلکش دید از بدی
و بیباکی قوم اندیشید فقال هذا یوم عصیب گفت این روز سخت که بر من آورده اند که
مبادا که قوم با ایشان بدفعلی کنند و حضرت لوط علیه السلام معلوم نکرد که ملائکه اند بلکه مسافران خیال
کرد حق تعالی با ملائکه گفته بود تا لوط علیه السلام چهار نوبت به بدی قوم گواهی ندهد ایشانرا هلاک مکنید لهذا کر

میهمانانرا دید گفت بشما رسیده خبر این شهر کار ایشان گفتند چیست کار ایشان گفتند لوط را شرم آمد گفت گواهی میدهم
که بدترین اهل عالم این قوم اند جبرئیل میکائیل را اشارت کرد که اینک یک شهادت کرد پس لوط با ایشان روی بشهر
نهاد چون بدروازه رسید همان سخن تکرار فرمود چون بشهر درآمد دگر بار اعاده کرد چون بخانه رسید دگر بار ادا
نمود شهادت اربعه موجود شد بعضی مردم که میهمانان لوط دیدند بدیگران خبر رسانیدند یا زن لوط که کافره بود
چون انجالت مهمانان باین خوبی دیدند قوم را خبردار گردانید قوم بخانه لوط آمدند و خواستند که با ایشان بد
فعلی کنند لوط در دروازه خانه ایستاد و نگذاشت که در آیند زور آوردند و از دیوارها درآمدند لوط چون این حالت
را دید ترسید میهمانان گفتند که مترس که ما رسولان خدائیم و برای عذاب اینقوم آمده ایم جبرئیل پر خود بروی ایشان
مالید چشمهای قوم گردانید و بروایتی اثر چشم و بینی از روی ایشان محو گردید فریاد بر آوردند که اینها جادوان اند بو
گفتند یا لوط بگو که چشمها و سایر اعضای ما را بگردانید که توبه کردیم جبرئیل پر خود بروی ایشان مالید بهتر
شدند و از انجا رفتند و گفتند فردا اگر توانیم مراد خود را از میهمانان لوط بستانیم شهر در دل هوس گناه در لب
توبه زبین توبه نادرست یا رب توبه ملائکه گفتند یا لوط تو با اهل و عیال خود در پاره از شب ازین شهر
بیرون رو که علی الصباح باینقوم عذاب میشود و زن خود را که کافره است با کافران بگذار لوط در آخر
شب با عیال فی الحال روان شد بوقت صباح جبرئیل پرهای خود را بزمین فرو برد و شهرهای ایشان
را برگرفت و در بحر المواج آورده که ایشان را پنج شهر بود از انجمله یک شهر که در این کار نبود جبرئیل آن
شهر گذاشته چهار شهر دیگر بر داشت و در هوا برد چنانچه برگ درختی نه جنبید و هیچ حلقه در هیچ نلرزید
و سوی ایشان از سبو دان نه غلطید کودکی در گهواره بیدار نشده و چندان بسوی آسمان برد که
اهل آسمان بانگ سگان و آواز خروسان شنودند و ازان قوم کسی خبردار نشود سر نگون کرده بزمین
گذاشت و سنگها بر ایشان بارید و هر سنگی که نام هر کدام آن سنگساران بر آن نوشته بود باد میبرد
و بعضی گویند که بر کندن زمین در حق آنها بود که مقیم بودند و بر آن کسان که مسافر بودند سنگها افتاده
چو عالم از سنگ باران بود عجب نبود که بر وی سنگ باران شود در تفسیر زاهدی آورده که سنگ تنور رنگ همچو خمی
بود و سنگ خورد بقدر سوزنی بود آورده اند که یکی ... از ایشان بحرم مکه معظمه در آمده و چهل شبان
روز آن سنگ که نام او بود در هوا معلق استاده تا آنکه از حرم مکه بیرون آمد بر سر او افتاد
هلاک شد و لوط با اهل فرخنده کیش خویش پیش ابراهیم رفت بعبادت خدا مشغول گشتند بعده اسحاق
و دیگر فرزندان ساره خاتون متولد شدند در تفسیر آورده که اسمعیل از اسحق سیزده سال کلان بود القصه چون

اجل حضرت ابراهیم نزدیک رسید فرزندان را طلبید و وصیتها نمود و اسمعیل را فرمود یا خلیل الله حقتعالی ترا نبوت داد و خلت بخشید و گفت بسه خصلت که بکارش بردم اول آنکه هرگز اصلا غم روزی نخوردم و نگفتم که فردا چه خورم دوم آنکه بی مهمان طعام نخوردم سوم آنکه چون دو کار پیش آمدی یکی کار دنیا و دیگر کار آخرت کار آخرت را مقدم میداشتم بعد از آن جان مبارک بقابض ارواح سپرد و او را در شام دفن کردند در بستان بروایت کعب الاحبار آورده که مدت عمر یکصد و هفتاد و پنج سال بود و در معارج النبوة نیز آورده که عمر حضرت ابراهیم بمذهب اهل کتاب یکصد و هفتاد و پنج سال بود و در معارف قتیبی دویست سال تعیین کرده و در اخبار الزمان مسعودی صد و نود و پنج سال گفته و علماء تواریخ قول مسعودی را ترجیح داده اند و علمای حدیث اتفاق کرده اند بر دویست سال والله اعلم بحقیقة الحال.

فصل دوم در بعثت حضرت اسمعیل و اسحاق فرزندان حضرت ابراهیم و ذکر وفات و مدت عمر هر کدام آورده اند که اسمعیل در هر سالی از مکه معظمه بزیارت پدر شریف رفتی و برادران را دیدی و باز بمکه معظمه مراجعت نمودی و او را زنی بود از بزرگان مکه معظمه از وی چند پسر آورد و حقتعالی او را پیغامبری داد و بزمین مغرب که آنجا بت پرستان بودند فرستاد تا ایشان را بخدای تعالی خواند و نگذارد تا براه آرد پنجاه سال در میان ایشان بود و ایشان را بخدای تعالی خواند تا آنکه همه مؤمن گشتند و باز بمکه معظمه مراجعت فرمود و او پیغامبر مرسل بود و بعد مدتی فوت شد و او را در مکه بپهلوی والده خویش هاجره قبر کردند و عمر او یکصد و سی و هفت سال بود چنانچه در بستان فقیه از کعب الاحبار نیز روایت معارج کرده و اکثر عرب از نسل وی اند و چه شرف که خواجه هر دو جهان نبی آخر الزمان حضرت محمد مصطفی نیز از اولاد ویست

خوشوقت آن پدر که چنین باشدش پسر	شاباش آن صدف که چنین پرورد گهر
آباء او مکرم و ابناء او عزیز	صلوا علیه ما طلع الشمس و القمر

و خدای تعالی اسحاق را نیز پیغمبری داد باهل شام و کنعان فرستاد و دختر لهیر کنعان زن او بود و او را دو پسر توأم بوجود آمدند نام ایشان عیص و یعقوب از آن نامیده اند که از عقب عیص آمد و اسحاق در حق یعقوب دعا کرد که خدایا یعقوب و فرزندان او را پیغامبری ده دعایش مقرون باجابت گشت بعد مدت اسحاق وفات یافت و او را در شام نزدیک مادر خود ساره خاتون دفن کردند و عمرش صد و شصت سال یا صد و هشتاد بود چنانچه در بستان فقیه فرموده ✦

باب دهم در قصه حضرت یعقوب و کرب یوسف و سایر فرزندانش و در آن پنج فصلست

فصل اول در ذکر نسب و بعثت یعقوب و حسد بردن برادران بر یوسف و عداوت نمودن و او را در چاه انداختن آورده اند که یعقوب پسر اسحاق بود و بزمین شام سکونت می نمود و نظم و لطف ایزدی بپیغمبری داده گی باهل کنعانش فرستاد

چو آن فتنه بکنعان محمل افگند * فتادش در فراقش وقت فرزند * مردم بسیار با و ایمان آوردند در تفسیر معالم مواهب علیه
آورده که او را دوازده پسر بود شش از یک زن که خاله یوسف علیه السلام بود و آن یهودا و روبیل و شمعون
ولاوی و ریالون و یشجر است و در تفسیر بحر المواج آورده دختر خاله یعقوب بود و لیاثی نام داشت دو از
یک سریت دان و نفتالی بود و دو از سریت دیگر و آن جاد و اشر است و دو از زن دیگر که یوسف و بنیامین
باشد و آن زن راحیل نام داشت خواهر لیا و گویند که مادر یوسف علیه السلام در وقت ولادت بنیامین
ازین سرائی رخصت بر بست و برحمت حق پیوست و یوسف علیه السلام درین وقت دو ساله
بود و برادر بیست پنج ساله بود و این از همه برادران و تمام پسران نیکو و خوبتر بود چنانکه گویند دو دانگ
حسن او را بخشیدند و یک دانگ تمام برائے اهل عالم ے ازان خوبی که باشد دلبران را * دو بخش او را
یکی مردگران را * کمال حسنش از اندازه بیرون * ز حد عقل و فکرت گشته بیرون * یعقوب علیه السلام خواهر
داشت بزرگتر از خود روزی برائے دیدن فرزندان یعقوب علیه السلام رفت و گفت یوسف علیه السلام را بمن
ده که پرورش او کنم پس یوسف علیه السلام را با و سپرد و او به خانه خودش برد یعقوب را هر گاه آرزوئے
روئے یوسف علیه السلام میشد بخانه خواهر رسیده و او را دیدے تا آنکه سالے چند برین بر آمد یعقوب ع روزے بخواهر
نیک فرجام گفت که من تاب مفارقت یوسف علیه السلام ندارم او را بمن باز ده چون این سخن را از و شنید
بظاهر از فرمانش سر نه پیچید اما چون محبت او بیوسف علیه السلام غالب بود حیله سازی نمود که آن باز یوسف
را از پدر بگیرد پس کمربندی داشت که ابراهیم علیه السلام او را پیوسته بر کمر مے بست ـ کمربندے
که هر دستش بو بستی * ز دست اندازی آفاق رستی * وازو باسحاق وازو به خواهر یعقوب رسید او را در کمر
یوسف بزیر جامه او پنهان بست که اصلاً او را ازان اطلاع حاصل نشد و بطرف پدرش فرستاد و
آوازه در انداخت که آن کمربند را کسی دزدیده و از روئے حکمت دفع تهمت اول زهر کسے می جست
چون نوبت به یوسف علیه السلام در رسید از میانش جست بکشاد و در شریعت ایشان چنان بود که اگر
کسے چیزے بدزدے دزدیده صاحب کالائ آن دزد را غلام خود ساختے پس بازین بهانه یوسف را
بخانه برد و بعد از چند روز وفات یافت یعقوب یوسف علیه السلام را پیش خود آورد و خاطرش خرم گشت
و او را از همه فرزندان دوست میداشت قال الله تعالی اذ قال یوسف لابیه یا ابت الآیة در مواهب علیه
و معالم آورده که یوسف در سن دوازده سالگی شب جمعه شنبه بر کنار پدر خود در خواب بود ناگاه سراسیمه از خواب
بیدار شد یعقوب ازو پرسید که اے پسر ترا چه رسید از بعضے منقول است که در شبی پیش یعقوب ع بخواب رفته بود

دخنده شیرین از لب او ظاهر شد از این معنی شوری در دل یعقوب افتاد چون چشم از خواب بگشاد موجب آن
پرسید گفت که در خواب دیدم که یازده ستاره و آفتاب و ماهتاب از آسمان فرود آمدند و پیش من سجده
کردند یعقوب دانست که یوسف بمرتبه عالی رسد که یازده برادر او که ستارگان اشاره بایشان است
با یعقوب علیه السلام و زوجه او که خاله یوسف است و شمس و قمر که عبارت از مادر و خاله است تعظیم کنند و
تکریم نمایند چون این خواب برادران یوسف شنیدند بسیار حسد ورزیدند ..... دیگر آنکه در صحن سرای یعقوب
درختی بود پس بلند هر فرزند که حقتعالی یعقوب را بخشیدی همان ساعت از اندرخت تازه شاخ بر دمیدی
و با قد او برابر سر کشیدی چون بحد بلوغ رسیدی یعقوب آن شاخ را بریدی و عصا کرده بدست او دادی
غیر از یوسف علیه السلام که بوقت ولادت او شاخی از اندرخت نرسته که نهال باغ جان بود
اندیشید که با او شاخ چوبین همسر آید پس بشت نهان با پدر گفت که دعا کن خدا تعالی مرا عصا
از بهشت بفرستد که مرا از عهد جوانی تا بوقت پیری دستگیری نماید یعقوب علیه السلام دعا کرد جبرئیل
برای وی عصای سبز از بهشت از زبرجد آورد و از این سبب حسد برادران زیاده از حد شد پس
بمشورت نشستند یکی گفت او را بباید کشت دیگری گفت قتل گناه عظیم است نمیخواند کرد بلکه
او را در بیابانی هولناک رسانیم که از پدر دور افتد و بمرگ خود بمیرد دیگری گفت این از قتل بدتر است بهتر است
که او را دور برده در چاهی که بر سر راهی باشد افگنیم که کسی از قافله او را برآورده و در اگرفته بشهری دیگر روی
آرد همه برین اتفاق کردند و یوسف را فریفتند که یک روز با ما بصحرای نمی آئی که تفرج نمائی گفت اگر
پدر اجازت دهد بیایم پس همه جمع شده پیش پدر رفتند و گفتند فصل بهار رسیده سبزه ها از زمین دمیده
چه باشد که یوسف را با ما بصحرا فرستی تا عیش نماید و دلش بگشاید یعقوب فرمود که من بی بهار
رخسار یوسف چون بلبل خزان دیده خواهم بود روا ندارید که شما در گلزارها باشید و من بخار هجران گرفتار
باشم فرزندان یعقوب از پدر نومید شدند پیش یوسف آمدند و از تماشای سبزه و صحرا شمه یاد گفتند که
موسم گل دوست و زشت غنیمت شمرید که دیگر نوبت تاراج خزان خواهد بود یوسف که تماشای چمن خاطر مبارکش [illegible] چه
شد و با برادران پیش پدر آمده التماس اجازت نمود و این مقال بزبان حال بعرض رسانید که سیر سبزه [illegible]
اگر اجازت شود بهتر [illegible] یعقوب فرمود میترسم که شما از و غافل باشید و [illegible] اگر گرگ او را بخورد چه [illegible] که
[illegible] گرگان [illegible] مبادا گرگی قصد وی کند و این از بهانه گفت که در خواب دیده بود که بر یوسف گرگ
کرده ایشان گفتند ما ده کس ایم نگاهداشتن نتوانیم پس این بار که یعقوب بقضای الهی رضا داد دل بر هجران نهاده

بعد از آن بفرمود تا یوسف را سر و تن شستند و جامہا پوشانیدند و خوشبوی بدن پیراہن کہ جبرئیل علیہ السلام با ابراہیم در وقت در آمدن او با آتش نمرودی آوردہ بود و بیعقوب میراث رسیدہ بود تعویذ ساختہ بر بازوی یوسف بربست و خود نیز تا دروازہ کنعان ہمراہ فرزندان مشایعت کرد یوسف علیہ السلام را در کنار گرفتہ گریہ کنان وداع نمود سے روز وداع گریہ نہ در خور دیدہ بود طوفان اشک تا بگریبان رسیدہ بود و گفت از رفتن تو اندوہی بمن رسید نمیدانم کہ سر انجام کار بکجا خواہد کشید و بچہ چیز خواہد انجامید یاری مرا فراموش نکنی کہ من نیز ترا فراموش نخواہم کرد و بر فرزندان در محافظت یوسف مبالغہ بسیار فرمود چون روان شدند یوسف علیہ السلام را گاہے بر دوش و گاہے بر سر مے نشاندند و یعقوب علیہ السلام در ایشان مے نگریست و از شوق لقائے فرزند ارجمند میگریست چون از نظر مبارک وی غایب شدند و وے بکنعان روئے نہاد و او را بر زمین انداختند و دست جفا کاری کشادند و گفتند کجا اند آن یازدہ ستارہ کہ ترا سجدہ بردند کہ تا اکنون ترا از دست ما برہانند و او میگریست و ہیچکس از ایشان را دشنام دادن و ایلام نمیگذاشت و پیش ایشان نالہ و زاری وے سودی نداشت سے مہر نا ید بدل از گریہ جفا کاران را ✦ سبزہ بر سنگ نروید چہ گنہگاران را ✦ تا آنکہ بچاہی رسیدند کہ در سہ فرسخی از کنعان بود تا حوالے بیت المقدس با در زمین اردن سر چہ تنگ بود و پایانش کشادہ ہفتاد گز عمق داشت یا زیادہ سے چہ چون گور ظالم تنگ و تیرہ ✦ نار یکیش چشم عقل خیرہ ✦ پس دستش بستند و رسن در میانش محکم بستند و بچاہ فرو گذاشتند و دامن پیراہنش سنگے کہ بر سر چاہ بود در آویخت چون آنرا دیدند پیراہنش از برش کشیدند و چون بمقدار نیمہ چاہ رسید رسن را بریدند از حضرت ملک العلی بظاہر آشیان سدرۃ المنتہی فرمان در رسید ادرک عبدی در یاب بندہ مرا و او را در ہوا نہ گذار کہ بہ بن چاہ برسد جبرئیل پیش از آنکہ یوسف در تک چاہ برسد او را با جنہ مقدمہ خود گرفتہ بر بالائے صخرہ کہ در چاہ بود بنشاند و ہم در بحر المواج آوردہ کہ گفتند کہ آب چاہ تیرہ و شور بود چون یوسف در وی افتاد شیرین گشت و صافی شد و ہوام چاہ کہ رسیدن یوسف معلوم کردند از سوراخہای خود بیرون آمدن نتوانستند مگر مار افعی کہ قصد کردند و بر یوسف حملہ آورد جبرئیل بانگ سخت برو زد و آن مار گنگ گشت و تا قیامت نسل او بکرے پیوست و بعضے آوردہ اند کہ اندر آن چاہ مقدار یک نیزہ آب برآمدہ بود و در آب سنگے بود بفرمان حقتعالی آن سنگ از آب برآمد یوسف بر آن سنگ بنشست و جبرئیل آن پیراہن کہ یعقوب تعویذ او کردہ بود بکشاد و بروی پوشانید و از طعام و شراب بہشت بوی رسانید و گفت حقتعالی میفرماید غمگین مباش کہ ترا بزودی از قعر چاہ در مسند جاہ میرسانم و در آن جاہا ترا حاکم کنند

تو گر دانم که بروزے این خیانت پیشگان را * گرو همی صواب اندیشگان را * ز تو دل ریش تر پیش رسانم
نگنده پیش سر پیش رسانم * و نیز در بحر المواج آورده که وحی بر یوسف در حالت کودکی بود همچو عیسی و
یحیی علیهم السلام گویند که درین حالت یوسف دوازده ساله بود یا هفده یا هشت ده ساله و این مدت
در آن زمان هنگام صبا بودی و پیش از سی یا چهلسال بلاغت روے نمودے و در معالم التنزیل آورده
که برادران یوسف علیه السلام بزغاله کشتند و پیراهن او را به خون آلوده نمودند و نوحه کنان پیش پدر رسیدند
که ما ورگله گوسفندان رفته بودیم و یوسف تنها مانده گرگ آمد او را خورد یعقوب چون دید که پیراهنش پر از خون است
و ندرید و گفت ازین خون بوے یوسف علیه السلام نمے آید آن عجب گرگے بود که او را خورده پیراهنش را ندریده
و این کار یست که شما کرده اید اگر راست میگوئید آن گرگ را بیارید ایشان در صحرا رفتند و یک گرگ را گرفتند
و دهانش بخون آلوده پیش پدر آوردند که اینست یعقوب گفت اے گرگ چرا فرزند مرا خوردی گرگ بحکم
خدا در سخن آمد و گفت بدان خدائیکه ترا پیغمبری عطا فرموده است من یوسف علیه السلام را نخورده ام از آنکه
گوشت و پوست پیغمبران بر دوان حرام است بلکه گفته اند که بر خاک نیز حرام است که گوشت ایشان را بخورد
و گویند که بعد از مردن اجساد انبیائی علیهم السلام بر حال خود میماند و اصلاً خاک آنها را تغیر نمیسازد و در بحر المواج
گوید که آن گرگ گفت که ما گرد گوسفندان تو نمی رویم نزدیک فرزندان شما چگونه شویم یعقوب علیه السلام
بر آشفت و فرزندان را گفت شنیدند که گرگ چه میگوید پس از ستوه اندوه بدر آمد و ناله کنان در وادی
در آمد و میگفت یا قرة عینی و یا ثمرة فؤادی فی ای بحر طرحوك فے امي بحر غرقوك و یا میے
سیف قتلوك اے قرۀ چشم من و اے میوه دل من در کدام چاه ترا انداخته اند یا در کدام دریا ترا غرق
ساخته اند یا بکدام شمشیر ترا کشته اند نمیدانم که حال تو چیست آورده اند که پیراهن یوسف سه اثر داده
سه عقدہ مشکل کشاده یکے آنکه پیراهن خون آلوده یوسف علیه السلام که درست بود پدر رشتی آن خبر
دریدگی یوسف نادرست نمود دوم آنکه پیراهن زلیخا پس از پشت پاره کرد خبر پاکی یوسف و راستی
پیدا آورد سوم آنکه پیراهن که بشیر آورده بوے حیات یوسف داد و با فگندن آن بر روے چشم
یعقوب بکشاد بعد از ان یعقوب علیه السلام گفت که من این کار را بر خدا انداختم و از وے
صبر جمیل میخواهم پس شب و روز میگریست تا آن که نابینا گشت و از چشم فرزندان
پر بود اما ظاهر نمیکرد روزے جبرئیل پیش وے آمد و گفت یا جبرئیل مرا
از یوسف علیه السلام خبر ده گفت تو یوسف علیه السلام را به پسران

سپیده بودی نه سجده‌ای از پسران خود پرسی در تفسیر مدارک التنزیل و بحر المواج آورده سبب جدائی یوسفؑ
این بود که یعقوب علیه السلام میهمانی کرده بود درویشی طعام از یعقوبؑ علیه السلام طلبید غافل ماند
و نه داد و خدای تعالی فرموده که چنان که تو آرزوی درویش دلریش باز داشتی من نیز آرزوی ترا از
تو باز دارم اگر باو طعام میرسید بآن قوت چهار روز عبادت میکرد اکنون تا چهل سال ترا در غم و اندوه
بدارم و بعضی گویند که یعقوب علیه السلام جاریه با فرزند خرید و آن فرزند را از وی جدا ساخت و فروخت
دل آن جاریه بحرارت فرقت او میسوخت آن کنیزک از فراق فرزند تا زیست میگریست و کور شد
ازین سبب یعقوب علیه السلام بفراق یوسف علیه السلام پیوست و بعضی گفته اند که یعقوب علیه السلام بزی
گوسفندی ذبح فرمود و آن گوسفند از فراق فرزند بسیار نالید از آن سبب کار یعقوب علیه السلام بفراق
انجامید ست از مکافات عمل غافل مشو * گندم از گندم بروید جو ز جو * انچنین گفت است پیر معنوی کای
برادر هر چه کاری بدروی * یعقوب علیه السلام گفت الهی آنچه کردم بغفلت کردم نه بقصد اگر بودی
احوال تو از من بیزار بودی

فصل دوم در بیرون آمدن یوسفؑ از چاه و ذکر شیفتگی زلیخا بر جمال عدیم المثال و خریدن او را از مالک و غیره ذالک

قوله تعالی وجاءت سیارة فارسلوا واردهم الآیه مفسران را دران
اختلاف است که یوسف علیه السلام چندگاه در چاه بود بعضی گویند که یک شبانه روز بود دیگری بر آنند
که سه شبانه روز و بعضی بر آنند که هفت شبانه روز کاروانی از مداین بطرف مصر میرفت و راه غلط کرده
بودند که ناگاه بر سر آن چاه رسیدند و در آنجای منزل کردند مالک کاروان سالار بود بر سر چاه رفت و
دلوی برای آب فرو انگند یوسف علیه السلام از ترس خدا بغیر خدا تانی میکرد جبرئیلؑ گفت امر خدا بپذیر و
درین دلوی را بگیر ای یوسف علیه السلام آخر بهر تست این دلو در چاه آمد یوسف دست در آن دلو
زده تا درمیان نشست در معالم آورده که دیوارهای چاه بر فراق یوسف گریستند و در انیس المریدین آورده
که مالک در کشیدن حیران بماند چه آنرا الغایت گران دید در چاه فرو نگریست آن ماه را در دلو مشاهده کرد
قال یا بشری گفت ای مژده و شادمانی و گفته اند که بشری نام یار او بود که او را بهمائی اعانت طلبید و
گفت هذا غلام این پسریست که دلو را گران ساخته پس به مددگاری او یوسفؑ را از چاه برآورده چون او
باین روی دلربائی دید پرسید که تو کیستی فرشته یا پری یا آدمی گفت من آدمی ام گویند که برادران یوسف
علیه السلام تفحص میکردند که تا انجام کار او چه شود چون معلوم کردند که کاروانیان او را بردند پیش ایشان رفتند
که این غلام ماست اما گریز پاست از ترس خود را در افگنده میخواهیم که او را بهر قیمت که

باشد بفروشیم و زیادت او نگوشیم یوسف علیه السلام خواست که حال خود را بگوید برادران پنهانی
بزبان عبرانی به او گفتند آنچه میگوییم اگر بر خلاف آن چیزی گویی ترا از دست ایشان کشیم و دور برده میکشیم
خاموش ماند مالک گفت من زری که داشتم متاع خریده ام با من درمی چند ناسره مانده پس به هفده یا هیژده
یا نوزده یا بیست درم که هر دو درم کنعان بود فروختند چنانچه در بحر المواج آورده و روایت کرده اند که چون
برادران یوسف علیهم السلام آن درهمها گرفتند بازگشتند و آنها را بر زمین ریختند و گفتند درم مطلوب
نداشتیم مقصود ما همین بود که یوسف را از پیش پدر دور اندازیم و آن حاصل گشت در تفسیر مواهب علیه گفته
که هفده درم بوده یا بیست درم هر برادری دو دو درم برداشت و در تفسیر وسیط آورده که یهودا علیه السلام چیزی
نگرفت و در تفسیر معالم آورده که بقول ابن عباس و ابن مسعود و قتاده بیست درم هر کدام از برادران دو
درم گرفت و بقول مجاهد بیست و دو بود و بقول عکرمه چهل درم والله اعلم ؎ حیف باشد لعل زر دادن
زنجنگ + پس گرفتن در برابر خاک سنگ + و در بحر المواج آورده سبب بندگی یوسف علیه السلام آن
بود که روزی در آیینه شکل خود دید گفت اگر من بنده میبودم تمام توانستی قیمت من کردن حقتعالی فرمود
چون صورت خود دیدی چرا مصور را شکر نکردی و در قیمت غره گشتی پس ترا در بندگی افگنیم و قیمت تو نمائیم
بتو و بعضی گویند که خدای تعالی خواسته بود که بادشاه مصر گردد و بوی حال بندگان نمود تا چون او را بندگان
باشد قدر ایشان بشناسد لهذا او را در بندگی اولا افگند القصه در قصص آورده که چون از انجا قافله روان
شد بر سر راه قافله قبر مادر یوسف علیه السلام بود آنجا گریه و زاری آغاز و میگفت یوسف را برادران -
آواره و اسیر و بیچاره کردند و از خدمت پدر و زیارت قبر مادر دور انداختند و از وطن و اهل و قبیله جدا ساختند
و بغربت و ناکامی مبتلا نمودند و گور مادر بزرگوار در کنار گرفته و کاروان پیش رفته شخصی از کاروان
باز پس مانده بود از پی رسید چون او را دید گفت تو چه میمانی که گریز پای آن جماعت که ترا فروختند
راست گفتند و آن بدبخت طپانچه سخت بروی مبارک یوسف زد چنانکه جهان بروی تاریک شد گفت
خداوندا تو دانائی آشکار او نهانی میدانی که بر یوسف مظلوم چه میرود تا آنکه کاروان رسید فی الحال
هوای سهمناک ابری سیاه و برق صاعقه و رعد پیدا شد کاروانیان چون آنرا دیدند بترسیدند که
هلاک شدند گفتند بنگرید که کسی به نایبی گناهی کرده است که این عقوبت با صعوبت نازل شد آن شخص
که یوسف را طپانچه زده بود گفت من این غلام را طپانچه زده ام سر بسوی آسمان کرد و لب بجنبانید در ساعت
این حال ظاهر گشت اهل کاروان جمع شدند پیش یوسف آمدند و عذرها خواستند پس باز انتقام در گذشت

و آن بلا دفع گشت چون بمصر نزدیک رسیدند در مصر میان مردم اشتهار یافت که مالک بدین صفت غلامی خریده
نامی می آرد تا آنکه بپادشاه مصر که ملک ریان نام داشت و کافر بود و او را نیز فرعون میگفتند این خبر رسید قطیفه
نام با اظیفر که وزیر او بوده و او را عزیز میگفتند نیز نام تمام امور سلطنت بدست او داده بود گفت تا باستقبال کاروان
رفته این غلام را نظاره کند و بدرگاه پادشاه آرد چون عزیز او را دید خواست که پیش روی خویش سجده کند
اما یوسف سرش از خاک برداشت و نگذاشت که سجده بکند بعده بمالک قرار داد که او را پیش پادشاه
بیارد پس عزیز آمده شمهٔ از حسن یوسف گفت چون پادشاه آن را شنود غیرتش فرمود پس حکم
فرمود که روزی که این غلام اینجا حاضر آمد همه خوبان شهر لباسهای نفیس پوشیده جمع آیند
و با وی مقابله نمایند باشد که باین تقریب بازار او سرد شود چون در روز موعود همه حاضر گشتند و مالک یوسف
را ببازار در آورده از اهل شهر شوره و غوغا در آمد اتفاقاً در آن روز آفتاب در زیر سحاب پوشیده بود چون یوسف از
رخ مبارک که چون آفتاب بود نقاب برانداخت مردم پنداشتند که آفتاب برآمد آخر دانستند که از مهر
جمال یوسف است و همه خوبرویان منفعل و خجل شرمنده و سر افگنده شدند ے بلی هر جا شود مهر آشکارا
ستارها جز نهان بودن چه یارا ۔ پس منادی بانگ میزد که میخواهد غلام گلفام ظریف لطیف نیکو روی
خوشبوی خردمند دلبند نیز بیا یا حبیا پس از مصریان در خور دسترس هر کس هوس خریداری او کردند گویند
اول کار بهزار دینار شخصی خریدار شد و خریداران دیگر پس از آن بصد هزار دینار رسانیدند دیگر نقد
وزن یوسف مشک اذفر بر آن افزود و دیگری وزن لعل ناب و در مکنون بر آن افزود و بهمین طور بانواع
نفائس ترقی مینمود تا آنکه عزیز بیکبار همه چندان داد و در قصص آورد که بهای دینار زر سرخ و چهل هزار درم و صد
تحفه مروارید و هزار نافهٔ مشک هزار شمامهٔ عنبر و هزار من کافور و هزار جامهٔ اطلس رومی و هزار قصب مصری و هزار شتر بختی
و هزار اسپ تازی خوشخرام نیکو اندام هر کدام مزین بازین زر و لگام و هزار کنیزک رومی و هزار غلام ختائی و
هزار دسته سلاح بلکه زیاده عزیز او را خرید نمود و در تفسیر بحر المواج آورده که بعضی گویند که یوسف در نبوت بر
آشفت و مالک را گفت که این چیزها را قیمت من مستان که من از جرم و از تقصیر بندگی بر ترم تو میدانی که من
کیستم یوسف بن یعقوب بن اسحاق بن ابراهیم عبرانی ام مالک گفت وقت خریدن من چرا نگفتی گفت وقت آن
نبود پس مالک بعزیز گفت من این را به بست درم خریده ام از تو چه پوشیده دارم بدست تو زیاده از آنچه خریده
ام نفروشم و بیوسف گفت که من بگفتهٔ تو عمل کردم و چندین سال بخرقتم نسب تو که ابراهیم بود تو بزرگی و بزرگزاده
از خدا بخواه که مرا فرزندی بخشد و مال . هد که پسر ندارم و مال اندک روزگار میگذرانم یوسف دعا کرد از دعا کردن

یوسف زن او حامله گشت دو پسر دوازده حمل آورد هر حملے دو پسر بار نهاد و بعضے گویند مالک دوازده جاریه داشت

حقتعالی در نسل او برکت نهاد و هر جاریه دو پسر زاد قوله وقال الذی اشتراه من مصر لامرأته اکرمی مثواه
القصه عزیز یوسف را بخانه آورد و با زن خود که زلیخا نام با حسن تمام بود سپرد در عین المعانی زلیخا بالضم زاء و بفتح
لام تصحیح کرده و در لباب به فتح زاء و کسر لام شهرت و گفت این بنده را بفرزندی گرفته ایم چون فرزندی دیگر ندارم
باید که در رنگ فرزندان او را نگهداری و شفقت بے نهایت در حق او بگماری چون زلیخا بروی نظر انداخت عنان
قبضه تقدیر برفت دل زلیخا بر آمد بر حسن یوسف شیدا و عاشق گشت بعضے آورده اند که زلیخا غائبانه در خواب
پیش ازین بچندین سال شیفته جمال یوسف گشته بود و آنچنانست که در زمین مغرب طیموس نام با حشمت تمام
پادشاهے کافر بود زلیخا دختری داشت که بحسن و لطف بے نظیر عالم بود در شبے بخواب دید که ناگاه جوانی بلکه جانی بحسن
و جمال بے مثال از در در آمد چون صباح از خواب بیدار شد هر طرف نظر انداخت از ان فرخ رخ هیچ نشانی نیافت
خواست که از غم آن سر چالاک گریبان را چاک کند اما شرم از مردم و را مانع آمد معنی شد پس شب و روز با دل پرسوز
میگذرانید و از دیده غم دیده اشک میفشاند و با کسی ظاهر نمیکرد کنیزکان چون این حال از وی دیدند حیران ماندند
که سبب اینچه باشد یکے گفت که ظاهرا چشم زخم رسیده که کسے مثلش ندیده دیگری گفت از دیو پری گزندی باو
رسیده و یکی گفت شاید کسے او را سحری کرده ست یکی گفت اینهمه آثار عشق است دلش بتیغ تیز بار عشق خسته ست
ولے کس را به بیداری ندیده بخوابش کوئی این آفت رسیده آرا نجمله دایه داشت شبے پیش او آمد و خدمتهاے مخلصانه
خویش را با و یاد داد و گفت این راز خود از من نمیباید نهفت پس از خواب خود او را اطلاعی داد و دایه گفت
بایں اطوار خواب نا راست جان نمیباید گست بلکه اینها کار دیو است گفت بهتر بود اگر چه باره آید این مشکل دلارام خود را
نباید چون نصیحتش فائده نکرد خاموش گشت تا یکسال باینحال گذشت بار دوم باز شبی او را بخواب دید همان صورت
اول دید پس در خواب شتاب بسر خود را بپای او نهاد و گفت ایکسی که دل و جانم بتو گرو است بگو که کیستی و نشان باو
گفت من آدمی ام اگر در دعوی عاشقی صادقی بے جفت باش که من نیز بداغ تو گشته مندم چون از خواب بیدار
شد سه زحد بگذشت شور و غوغا بیکبار و بیهوش و یکی صد گشت سودائیکه بود پیش پدرش ازین واقعه آگاه گشت از دانایان
درگاه علاج آنرا خواست ایشان غیر از زنجیر هیچ تدبیر بخاطر نیاوردند پس زنجیرهاے از زر که جهره دار بود از لعل و
گوهر ساختند و در پای او انداختند بعد از سالے نوبت سوم باز او را همان مشکل دلارام در خواب دید دست بدامن آن کم بخت
وا شکست و گفت بهپای که ترا آفریده است از خوبان برگزید که از نام و شهر و مقام خود آگاهی ده گفت عزیز مصرم مصر مست
گفت که اگر ... عزیز مصرم چون اکنون بگیری عزیز مصر و لیکن زلیخا ... در خواب ... عزیز مصر ...

بیهانه پدر را خود دید و کنیزکان را طلبید و گفت پدر مرا بشارت دهید که عقل و هوش که از من رفته بود باز آمد چون این شنید بطرف او شتافت داد و را شادمان دید زنجیر از پای او گرفت بعد از چندگاه رسولان پادشاهان پیش پدرش آمدند زلیخا را ازین معنی خبر شد که زاندیشه زیر و زبر شد که پادشاهان زمصر آیا کسے است که عشق مصر پانم پشت بشکست در همین حال بود که او را پدر خواند و پیغام هر پادشاه با او رسانید زلیخا معلوم نمود که از عزیز مصر کسے پیغام نیاورده و هیچکس دیگر راضی نشد و از پیش پدر نا امید شده برخاست پدرش از سوی عزیز مصر زاری او دیده بود و شوق و بیقراری او فهمیده رسولان را خلعتهای پادشاهی بخشیده عذر خواهی نموده رخصت کرده و گفت عزیز مصر از شما سبقت کرده و این فرزند نامزد او شده بعد از آن یک تن از مقربان خود بسوی عزیز مصر روان ساخت و چند تن تحفها فرستاد و پیغام داد که هرچند برای خواستگاری این فرزند درین ایام پیغام پادشاه روم و شام وغیره میرسید اما قبول او نمیرسید نگرد و خاطر او را م بارد هم ۔ شمارد آب و خاک شام را شوم ۔ براه مصر چشم او سبیل است ۔ برای مصر اشکش رود نیل است ۔ عزیز چون این مژده را شنید کلاه فخر او بر آسمان سود و گفت لازم بود که من نیز برای آوردن آن نیک سیر روان شوم اما پادشاه مصر چنان در خدمت گرفته که یکساعت از وے دور نتوانم لیکن برای حق گزاری دو صد عماری و هزار کنیزکان و غلامان خوشخرام و از ارباب کبیا است و ریاست هر که باید فرستاده روان سازم تا که بتعظیم تمام و اعزاز و اکرام او را بیارند رسول پدر زلیخا گفت پادشاه ما را ازین چیزها کم نیست پس پدر زلیخا هزار کنیزک و هزار مرد غلام با حسن تمام و هزار اسپ خوش اندام و هزار شتر بختی و اثر چیزهای نفیس صد شتر و دویست مفرش دیبا زیبا و دویست درج گوهر و دویست طبله مشک اذفر مهیا کرده با زلیخا روان ساخت ۔ مثنوی ۔ روان گشتند گوئی نوبهاری ۔ رخ آورد از دیاره در دیاری ۔ بهر جا ساربان منزل گزین شد ۔ همه روی زمین صحرای چین شد ۔ چون بمصر نزدیک رسیدند عزیز مصر با تمام لشکر باستقبال رفت و آنچه بهم پیشکش آورده از کنیزکان و غلامان و اسپان مونه و پشمینه و ابریشمینه و گوهرهای خزینه و لشکرهای مصر تنگ برتنگ و حلواهای رنگارنگ همه نثار راه زلیخا گذرانید زلیخا چون شوق غالب بود از شگاف خیمه بطرف وے نگاهی کرد آهی برآورد و گفت که این نه آنست که من او را در خواب دیدم و محبت و جویش محنتها کشیده ام اے فلک چه کردی که بر داغ بے نصیبی درد غریبی نیز افزودی مقصود دل خود عهد بسته بودم که بے جنت ما تم چه باشد که بدا ماتم دست کس نیالاید این میگفت و مے نالید و شد ے بر خاک مے مالید ناگهان هاتف غیب آواز داد که اگرچه این عزیز مصر مقصود تو نیست اما از راه او نیز امقصود دل

حاصل خواهد شد مبادا از صحبت وی هیچ همت نگرد ماند سلامت قفل همت ❖ کلیدش را بود دندانه از موم
بود کار کلید موم معلوم ❖ عاقبت او را در سرای فرحت افزای عزیز بردند و همه اسباب حشمت او را
در آن مکان حاصل بود اما چه سود گر مثل روضهٔ رضوان بود ❖ بی رخ دلدار چون زندان بود ❖
پس آن بیچاره همواره در انتظار نگار بود تا آنکه روزی سیر کنان رفته بود چون باز گشت زده دید
که بر در پادشاه مصر غوغاست پرسید که اینچه تقریب است گفتند مالک یک غلام فرخنده نام از کنعان
آورده میفروشد چون زلیخا نظر بر وی انداخت بشناخت فریاد برآورده بیهوش گشت هودج کشان
هودجش را بر آمدند و بخانه اش رسانیدند چون بهوش باز آمد عزیز را بر انگیخت که آن غلام را بخر عزیز گفت
آنچه من دارم از خزینه و دفینه بر نیمه بهای او بر نیاید زلیخا درجی داشت پر از گوهر که بهای هر گوهر خراج کشور
بود همه را شمرده بعزیز سپرد که این بهای القیمت اوست عزیز گفت که پادشاه میل آن دارد که او را بخرد گفت
پیش پادشاه رفته بگو که فرزندی ندارم اگر فرمان باشد بخریداران این غلام بشتابم چون
التماس پادشاه عزیز شنید او را اجازت داد و او را خرید القصه زلیخا را چون وصال آن فرخ فال میسر شد دل خود را
بخدمت او را مشغول کرد و هر کدام که لطیف نرمی آورد از جامهای زیبا از زرکش و دیبا و کمرهای زرین و تاجهای مرصع از
زر و گوهر هر روز بغیر تکرار او را میپوشانید تا آنکه بهفت سال بانیحال درگذشت یوسف علیه السلام جماعه کنیزکان
زلیخا را مسلمان کرد و زلیخا او را هیچ خدمت نمیفرمود و هر چند زلیخا او را میخواست یوسف علیه السلام از وی
گریزان می بود مدت هفت سال بجمال زلیخا نظر نکرد و زلیخا پیش دایه از وی گله میکرد و میگفت که بمن نمی
پردازد و اصلا بطرف من نظر نمیکند آخر دایه را پیش یوسف علیه السلام میفرستاد و دایه بزبان نصیحت می
گشاد اما هرگز قبول او نمی افتد و میگفت زلیخا را بگو که تو این کار مپسند که از فرمان سر بپیچم و حالانکه من غلام زر
خریده ام عزیز مرا بفرزندی نام برده و امین خانه شمرده در خانهٔ او خیانت چون ورزم از تهمت می لرزم
چون طاقت زلیخا طاق گشت دایه را تدبیری بخاطر رسید و بزلیخا گفت چون ارم یک بنای که در در و دیوار هر جا صورت
تو و یوسف نقش باشد باید راست کرد و یوسف علیه السلام را در آنجا حاضر باید آورد چون صورت ترا با صورت
خود یکجای در آغوش ببیند مهر او بجنبد و بآسانی چنانکه دانی وصال او حاصل شود پس بمصلحت دایه بنای
دلکش آراسته کردند که فرش او از زمرد بود درهایش همه موصل از عاج و آبنوس و آن هفت خانه بود اندر یک دیگر و در
هفتم خانه چهل ستون مرصع از در بیا فروختند و شکل جانوران زیبا ساختند و در صحن آن پر از طاوسان
زرین بدها و بالهای مرصع از جواهر برافراختند و درهای ثمین در میان آن درختی

شد، اند بهیبت جمال که ساق او از سیم خام و شاخهای او از زر و برگهایش از فیروزه بر هر شاخ او مرغی راست
نمودند که بال او از زمرد بود و منقارش از لعل و در هر موضع شکل یوسف و زلیخا هم آغوش کشیده چون
با تمام رسید زلیخا آنرا دید و بمصر آواز نو بجنبید و خود را آراسته و یوسف را طلبید و دستش گرفته بصد افسون آورد و او را در خانه
اول و درش بقفل محکم کرد و سخنهای او را میفریفت اما اصلاً او راضی نشد تا در دوم خانه او را برد تا آنکه هفت خانه رفته هفتم
خانه اش در آورد و دروازه های هر خانه را قفل میکرد و یوسف سر خویش در پیش افگنده بود و بسوی او نمیدید اتفاقاً نظر
او بر فرش افتاد صورت او بیکجا جمع شده دید نظر گردانید و بطرف بالا نگریست آنجا نیز همان مشاهده کرد و چپ و
راست چشم افگند آنجا نیز همانرا دید سه اگر در را و گر دیوار را دید و بهم جفت آن دو گل رخسار را دید پس ناچار
بی اختیار بطرف زلیخا دید از حسن و جمال حیران ماند زلیخا امیدوار گشت و گفت چه باشد که یکبار
بطرف این دل افگار نگری و برو رحم آوری و کام او دهی یوسف علیه السلام گفت از دو چیز ملاحظه
دارم اول از خدا دوم از عزیز زلیخا گفت هرچه که از خزینه و دفینه ست بصدقه دهم تا عذرخواه گناه تو باشد
و عزیز را شربتی دهم که با جانش ببرد تا قیامت بزنجیر و همچنان یوسف را میفریفت و او سخنهای
او را رد میکرد تا آنکه زلیخا خنجری کشید و گفت اگر کامم روا نکنی بااین خنجر تیز خونریز خود را بکشم و چون عزیز
مرا پیش تو کشته یابد بکشتن تو شتابد یوسف گفت ای زلیخا مشتاب که از من برخ مقصود نخواهی
دیدن و به آرزو نخواهی رسیدن و او را اصلاً تاثیری نشد یوسف علیه السلام را نیز وسوسه بخاطر رسید
اما عصمت او از آن وسواس پاس میداشت انتظار میبرد که چه ظاهر شود و در تفسیر بحر المواج آورده که بعضی
گویند ناگاه جبرئیل یا اسرافیل بر صورت یعقوب ظاهر گشت و انگشت در دهان گرفته میگفت که پسر یعقوب
زنا میکند و بعضی میگویند که جبرائیل یا اسرافیل بصورت یعقوب گفت اسمك مكتوب في الانبياء تعمل
عمل السفهاء یعنی نام تو در دفتر انبیا رست و عملی که کردن آن میخواهی عمل سفها رست و بعضی گویند در آن
خانه طفل شش ماهه در گهواره بود و او خاله زاده زلیخا یا برادرزاده عزیز بود و آن آواز داد که از یوسف این عمل
سزاوار نیست و بعضی بر آنند که در سقف خانه نقش ولا تقربوا الزنا یعنی نزدیک زنا مشوید گرد آن نگر و بد نوشته
دید از هیبت این نهی بس نخرید و بعضی گویند بر دیواری که برابر او بود نقش ولا تقربوا الزنا در نظرش نمود
چون روی بطرف دیگر گردانید و روی وان علیکم لحافظین نوشته دید اعنی بر رای شما یعنی بر کردارها و گفتارهای
شما نگاهبانانند از ملائکه بعد از آن نظر بر دیواری که دیگر گماشت دروی واتقوا یوما ترجعون فیه مسطور دید
بترسید از عذاب روزیکه همه شما بازگردیده شوید در آن روز بحساب چون نظرش بر دیوار چهارم افتاد

نقش یعلم خائنة الاعین و ما تخفی الصدور خبر داد یعنی میداند خدا تعالی خیانت چشم و آنچہ پوشیدہ ساختہ است
سینہ ہای شما یعنی ضمایر و سرائر ہمہ را میداند چون سر فرو گذاشتہ انی معکما اسمع و اری نقش یافت یعنی در سینہ کہ
من با شما ام یعنی میشنوم و می بینم چون بر سقف نظر کرد خدا تعالی صورت یعقوب و بعضے گویند صورت عزیز بر گزیختن
او اشارت کنان در نظر او در آمد بعضے میگویند کہ یوسف در کنج آنخانہ پردہ زرکش فرو ہشتہ دید پرسید کہ پردہ برای چیست
پردگی آن کیست زلیخا گفت آنطرف بتی ست کہ نقش از زر و چشمش از گوہر و درونش پر است از مشک او فر
تا زندہ ہستم او را میپرستم اکنون این پردہ برای این بستم کہ از من این بے دینی کہ می بینی نہ بیند یوسف
گفت ہر گاہ تو از بتی بیجس و بے ادراک شرمناک گشتی من از تو بیشتر شرم دارم کہ از خدا تعالی شرم دارم شعر
تو از روی سنگی شدی شرمناک * مرا شرم بادا از یزدان پاک * بعضے گویند کہ کسے را دید کہ مے گوید کہ اگر اینکار
بکنے خود را از رتبہ نبوت فرو افگنی دیگر تقدیر با نا بکار وگردانید و بیرون متوجہ شدہ ہر دروازہ کہ میرسد
بے درکشائے قفل در جائے پردہ در جای میپرید و زلیخا در پے او میدوید او می گریخت و بآخرین دروازہ
باو پیوست و دست در دامن او در آویخت و از طرف پشت پیراہن او درید و از دست او بیرون جست چون
بیرون آمد عزیز یوسف را دید کہ آشفتہ و پریشان است از حال او پرسید جوابے از روئے حسن ادب کہ دران اشارہ
نبود باو گفت عزیز از سر مہر دست آن پسر چہرہ گرفتہ بسوئے خانہ اش برد چون زلیخا ایشان را دید بخاطر
گذرانید کہ یوسف احوال او عزیز را گفتہ باشد بحکم آن گمان آواز برداشت و نقاب از چہرہ آن را
برداشت و گفت این بندہ کہ تو او را بعزت و ناز سرفراز ساختہ پرورش نمودی من خفتہ بودم کہ سر بالینم آمد
خیالش آنکہ من از وے آگاہ نباشم داد کام خود از من بردارد چون دست بسوئے من دراز کرد بیدار
گشتم او ہراسان گشتہ گریزان شد و من از پے او دویدم کہ او را بگیرم چون دامنش بدست من افتاد
چاک شد عزیز روی خود بجانب یوسف کرد و گفت ای نازپروردہ ای فرزندی گرفتم و بناز و نعمت پروردم تو برابر
ان و حرم من خیانت ورزیدی یوسف فرمود یا عزیز زلیخا بر من افترای دروغ میگوید و مرا بسوی خود میخواند و من
از وے گریختم و در پے من دوید و دامنم را درید عزیز گفت تا این غلام در خانہ منست ہرگز از وی خیانتی ندیدہ و دروغی
نشنیدہ ام حیران بماند و گفت ای یوسف برین دعوی گواہی داری یوسف بگہوارہ کودکی اشارت کرد عزیز گفت کودک
ششماہہ یا چہار دہ ماہہ چہ داند چہ سخن گوید یوسف گفت خدای قدرت دارد کہ او را بسخن در آرد و در لطایف بیعین آوردہ
کہ عزیز از آن کودک پرسید کہ چہ میگوئی بقدرت قادر بیچون بسخن در آمد گفت یوسف راست میگوید و در تفسیر معالم
و مواہب آوردہ کہ آن کودک پسر خالہ زلیخا بود و گفتہ اند کہ پسر عم او بودہ در بحر المواج گفتہ کہ بعضے گویند کہ پسر

حال او بود و بعضی گویند حکیمی بود در گفتار و کردار معتمد علیه که ملک عزیز مصر در کارها بطرف او رجوع داشتند
و او را حکم امین و راست گو پنداشتند و بعضی گویند مردی بود با عزیز بیکجا نشسته و بعضی گویند صغیری بود که عاجز
از سخن میبود بطریق خارق عادت زبان بگشاد و بر پاکی یوسف ادای شهادت نمود و بعضی گویند مخلوق بود
نه انسی و نه جنی خدای تعالی او را پدید آورد که برادعای یوسف ادای شهادت کند بهر حال عزیز او را پرسید که چه میگوئی
او بسخن درآمد و گفت اگر پیراهن یوسف از پیش دریده است زلیخا راست گوست اگر از پس دریده است یوسف علیه السلام
راست گوی است ✿ عزیز از طفل چون گوش این سخن کرد ✿ روان تفتیش حال پیراهن کرد ✿ چون دید که پیراهنش
از پس دریده روی بزلیخا آورد و گفت اینهمه مکر تو بوده پس کرد که زلیخا را بکشند و یوسف علیه السلام را بزندان فرستند
آن کودک گفت ای عزیز اگر اینکار کنی خود را رسوا کنی پس عزیز گفت ای یوسف این کار پوشیده داری
و بکسی ظاهر نکنی و ای زلیخا تو از فعل بد استغفار کنی گویند که این سخن بعد از شش ماه با هفت ماه در افواه مردم
افتاد و زنان مصر عیب زلیخا میکردند که عجب گمراهی او را پیش آمده بغلام خود مفتون گشته و دائم اشک ریزان ست او
دارد گریزانست ✿ نه گاهی میکند سویش نگاهی ✿ نه گامی میزند با او براهی ✿ زلیخا چون شنید که زنان وی را
ملامت میکنند دعوتی کرده ایشان را خواند و هر یکی را بر تختی جداگانه نشاند و پیش هر یکی خوان از الوان نعمتها نهاد و بعد از آن
بدست هر یکی ترنجی و کاردی داد و یوسف را بیاراست و پیش ایشان آورد چون او را دیدند بیهوش گشتند بجای ترنجها
دستهای خود ببریدند و حیران بماندند چون یوسف بجای نه رفت بهوش آمدند گفتند این بشر نیست از آب و گل سرشته بلکه
فرشته ایست زلیخا گفت اینست که مرا از عشق وی ملامت میکردند گفت ملامت بر تو نیست بلکه ملامت بر ماست اما
چنین نازنین که در خانه داری چرا او را نفریبی گفت من جهد کردم لیکن با من نمیسازد و هرگز نمی پردازد و اگر بعد
ازین کام من ندهد او را بزندان فرستم ✿ نگردد مرغ وحشی جز بدان رام ✿ که گیرد در قفس یکچند آرام ✿ زنان گفتند باز یوسف
را پیش ما بخوان تا او را نصیحت کنیم شاید فرمانبرداری تو کند و غرض ایشان آن بود که باز نظاره آن سرو ناز کنند زلیخا یوسف را
طلبید او پیش ایشان آمد و او را پیش خود نشاندند ملامت کردند و گفتند چرا فرمانبرداری زلیخا نمی نمائی میترسیم که اگر با وی نسازی بر تو خشم گیرد ترا
بزندان کند جائی ناپسند است فرسوده و آنجا خانه ایست تیره و تنگ که مردم از وی بفرسنگ میگریزند اگر ترا از جمال وی بمناسبت ملال آید
ما با همراز و همساز باش که ما نیز بخوبی چون ماه بینظیر هستیم چون یوسف این سخن را گوش کرد از بهر مناجات دست دراز
کرد و گفت خداوندا زندان دوست تر است پیش من از صحبت این مکارگان ✿ عجب درمانده ام در کار ایشان ✿ مرا زندان
به از دیدار ایشان ✿ به انصد سال در زندان نشینم ✿ که یکدم طلعت ایشان به بینم ✿ پس خدای تعالی دعای او را قبول کرد و در انداد
زنان بعد از آن یوسف را امید گوشه زلیخا را گفتند که صلاح آنست که او را چند روز در زندان داری تا که با تو بسیر آن دلارام رام گردد

پس زلیخا بعزیز گفت که من ازین غلام بدنام گشته ام در طمع مراز خدمت او کراهیتے پدید آمده بهتر آنست که او را در
زندان کنی تا مردم گمان برند که گناه از وی بوده است و من از ملامت مردم باز رهم عزیز را این سخن مقبول
افتاد بزندانش فرستاد چون اهل زندان او را دیدند شادیها در زدند و بر ایشان گلبرگ خندان و خرم و
گلستان شد سے همه از مقدم او شاد گشتند * ز بند درد و رنج آزاد گشتند * بشادی شد بدل اندوه ایشان
کم از کاهے غم چون کوه ایشان * زلیخا برائے آن شاه خوبان زندان خانه جداگانه نامزد کرد و تختے در میان
او نهاد و فرشهائے زیبا از اطلس و دیبا در وی انداختند و دائم او را معطر ساخت یوسف ع آنجا پیوسته
برسم عادت بعبادت مشغول میبود زلیخا برائے او هر روز از نعمتهائے چیزے بدست محرم کنیزے مے
فرستاد چون باز آمدی از احوال فرخنده مآل حضرت یوسف علیه السلام پرسیدی و همیشه ناپدیدے واز کرده
خود پشیمان بودی و خود نیز بوقت شب پنهان بزندان میرسید از دور یوسف ع را میدید روزنه از حمام خانه در
دیوار زندان مید بدست سے شبش آن بود روزش تا بدان روز * که زندان بود جائے آن دلافروز * نبودی هیچگه
خالی از نگارم گهے دیوار دیدے گاهے دلدار * قوله تع و دخل معه السجن فتیان و در معالم التنزیل
آورده که ملک ریان را دو بنده بود یکی ساقی و دیگر طباخ یا خباز ملک بر ایشان گمان برد که او را زهر میدهند
حکم بزندان کرد اتفاقاً با یوسف علیه السلام بزندان در آمدند و در زندان یوسف ع بعضے را بدولت اسلام مشرف
گردانید و در غمخواری احوال زندانیان کوشید و ایشان را تعبیر فرمودے و این دو زندانی خوابها دیدند گویند ساقی
و بر طباخ و خباز نادیده یوسف را از روی امتحان پرسید گفت من در خواب می بینم که در باغی اصل تاکے
که بر وے سه خوشه انگور رسیده و کاسه خاصه ملک بدست منست من میفشارم انگور برائے شراب و طباخ
یا خباز گفت من در خواب دیدم که در مطبخ ملک سفره نان بر سر آورده ام و مرغان می در آیند و از آن نان میخورند خبر ده
ما را ازین تعبیر هر دو خواب هر دو را نیز بمقدمات مسلمان ساخت و گفت شما که ساقی ملک است بعد سه روز دیگر خلاص یابد
و بپادشاه ملک خود را شراب چنانکه پیشتر بود و آن دیگر که طباخ یا خباز است بر دار کشند چون مدتے گذرد مرغان
از سر وے بخورند یکی گفت دروغ گفته ام و هیچ خوابے دیده ام یوسف علیه السلام گفت همچنین حکم کرده شد و خلاف
آنچه گفتم نخواهد بود ساقی را گفت هر گاه پیش پادشاه رسی ازین بیگناه یاد آوری و ناتوانی احوال و بعرض او برسانے
سے بگوئی هست در زندان غریبی * ز عدل شاه دوران بے نصیبی * چنینش بیگنه مپسند رنجور * که هست این از
طریق معدلت دور * باشد که مرا از بلائی زندان باز رهاند و خلاص گرداند چون سه روز بر آمد ملک کسی را فرستاد
طباخ یا خباز را که خیانت او ثابت شده بود بر دار کشیدند و در تفسیر بحر المواج آورده که ثبوت خیانت باین طریق بود

که طعامی که طباخ یا خبازی پخته بود ملک اول انجوردن آن حکم کردی و بران اقدام نمود چون جانوری دیگر را
خورانیدند بهلاک رسید ساقی که امانت تحقیق یافته بود بهمان منصب تخمین بدو دادند ظهور امانت باین
طریق بود که شرابی که ساقی آورده بود چون اورا آشامانیدند وی آشامید و اورا هیچ ضرر نرسید اما چون بمرتبه
قربت شاه رسید وی را از ساغر جاه آشامیدند از احوال یوسف غافل ماند چند سال بر خاطر او نیامد و در معالم
التنزیل از حسن بصری رحمة الله آورده که جبرئیل علیه السلام در زندان آمد یوسف علیه السلام او را شناخت و گفت
یا اخا المرسلین چیست که می بینم ترا در منزل گنهگاران جبرائیل گفت یا طاهر الطاهرین حضرت رب العالمین ترا
سلام میرساند و میگوید شرم نمیداری که آدمی را سبب میدانی و او را شفیع میگردانی سراب اعجمی یاری از
من جو نه از خیل و سپاه ✤ راز با من گوی نی با میر و شاه ✤ هر که یاری کنم برتر شود ✤ هر که او را
افگنم ابتر شود ✤ بعزت و جلال من که ترا چند سال دیگر در زندان بدارم گفت درینحال از من راضی است
گفت آری گفت اکنون باک ندارم پس یوسف علیه السلام گفت یا جبرئیل حقتعالی ازان که مرا رنج و مذلت
بندگی داد و محنت زندان برمن نهاد گفت تو چرا گفتی یا رب زندان نزد من دوست تر است و چرا اختیار کار نه
گذاشتی و عاقبت از مکر زنان زندان نخواستی یوسف گفت یا جبرئیل هیچ از پدر من خبر داری گفت در بیت
الاحزان رفته نشسته و در آمد و رفت در بسته نابینا گشته بعبیر گریستن در فراق مشتاق تو کاری ندارد
یوسف علیه السلام گفت خدا تعالی پدرم را چرا بفراق مبتلا گردانید و کارش باین مرتبه رسانید جبرئیل
گفت بسبب دوستی او با تو حقتعالی نپسندد که کسی بغیر از وی کسی را دوست گیرد و نقریبا در نفحات
الانس مذکور است که شیخ ابوبکر کتانی گوید وقتی ابراهیم خواص از سفر آمد گفتم در بادیه چه شگفت و چه
عجیب دیدی گفت خضر بمن رسید گفت ای ابراهیم علیه السلام خواهی که با تو همراهی کنم گفت نی گفت چرا گفتم
او را تسکین است ترسیدم که دل من با تو پیوندد و القصه یوسف علیه السلام گفت و پدر را درین رنج هیچ اجری
باشد گفت هر روز ثواب شهیدی دهند یوسف علیه السلام گفت پس صاحب کشاف گفته که حضرت رسالت پناه
از جبرئیل علیه السلام پرسید که غم و اندوه یعقوب در فراق یوسف علیه السلام بچه مرتبه بود گفت برابر هفتاد مادر
و فرزند مرده ✤ حضرت مصطفی صلعم فرمود او را چه مقدار مزد دادند گفت هر دو صد شهید آری هیچکس برابر یعقوب
در آتش مفارقت نسوخت تا چهل سال و در مدارک التنزیل تا هشتاد سال از فراق آن یگانه آفاق تا زمان وصال
هیچ حال چشم او خشک نگردیده بار هجرت پشت او خمیده الله صلوٰة الله وسلامه علی جمیع الانبیاء والمرسلین

فصل سوم در سبب گشتن یوسف عزیز مصر و بر آمدن دولت و اقبال بسوی آن حمیده خصال و لبث فی السجن

بصنع سنین و در تفسیر مواهب علیه و غیره آورده که بعد از خلاص ساقی از زندان هفت سال یوسف در زندان بماند
و مشهور است که از اول یا آخر با دوازده سال ماند و در معالم نیز آورده که پنجسال پیش از آن بماند و هفت
سال بعد از آن چون مدت محنت تمام شد ملک ریان خوابی دید و امرا و حکیمان و ندیمان را طلبید و گفت
من در خواب دیدم که هفت گاو فربه از جوی خشک با از پس پرده بیرون آمدند و هفت گاو لاغر برآمدند
و آن گاوان فربه را خوردند و در شکم های آن هیچ زیادتی نشد و هفت خوشه سبز دیدم بدان رسیده پس
هفت خوشه دیگر خشک پیدا شدند با آن خوشهای سبز آویختند و برآنها غلبه کرده و خشک ساخت تعبیر اینخواب کنید
گفتند اینخوابیست شوریده و محال و فراهم آورده وهم و خیال و ما اینچنین خوابهارا تعبیر نمیدانیم ساقی آنجا حاضر بود
یوسف علیه السلام را یاد آمد گفت ای ملک من و طباخ در زندان خوابها دیده بودیم و آنجا یوسف نام شخصیست
پیش وی خواب خود را گفتیم و تعبیر خوابها نمود و همچنان شد که گفته بود و شعر بود بیدار در تعبیر این خواب
دلش غواص این دریا گهر یاب * مرا پیش وی فرست تا اینخواب را با وی گویم و تعبیر آن از وی
بجویم ملک ریان شاد شد و او را فرستاد چون ساقی پیش یوسف آمد عذر خواست که از فراموشی واقع شد
یوسف گفت که این از تو نبود و بتقدیر خدا تعالی بود پس ساقی خواب ملک را پیش وی گفت یوسف فرمود
که هفت گاو فربه و هفت خوشه سبز عبارت از هفت سالست که در جهان فراخی خواهد بود و باران بهار و کشتهای
خوب برآید و هفت گاو دیگر لاغر و هفت خوشه خشک اشارت بهفت سال دیگر است که قحط و تنگی پدید آید و مردم
بهلاکت رسند ساقی بخدمت ملک آمده آن تعبیر تقریر کرد ملک و سایر مردم ازین سخن حیران ماندند ملک خواست
که بگوش خود از زبان وی بشنود و از زندانیان و ساقی پرسید که این مرد کیست و سیرتش چیست و چه کار
میکند گفتند جوانیست خوبرو و بس نیکو و بنده عزیز است که او را مالک خریده و میگوید مرا بی گناه در
زندان داشته اند و من بنده ام بلکه پیغمبرزاده ام برادران بر من حسد بردند و مرا از خانه بدر آوردند و فروختند و
نماز میگزارد و عبادت خدا تعالی بجا می آرد و تسبیح و تهلیل میگوید و همیشه در راه ذکر و فکر می پوید و
و غمخوارگی زندانیان مینماید و هرچه او را می آید از خانه زلیخا و دیگران بمحتاجان میدهد پس ملک عزیز
را خواند و گفت این جوان که از وی نشان میدهند و صفت آدمی کنند بر اصالت وی دلیل ست او را
چرا در زندان کرده و گفت من او را چون در زندان داشته ام از وی هیچ خیانتی ندیده ام لیکن تهمت خیانتی که
با اهل من اندیشیده او را در زندان داشته ام و بتحقیق نه پیوسته که از وی گناهی سر زده است یا نه ملک گفت بروید
و او را باکرام تمام بیارید چون پیش یوسف رفتند یوسف گفت من بیرون نیایم تا آنکه پادشاه از حال من

بیگناه آگاه نگردد و عزیز خوشنود نباشد و از آن زمانی که در خانهٔ زلیخا مرا دیدند دستها بریدند حقیقت آن مرا
سؤال کنند پس ملک فرمود تا زلیخا و آن زنان را حاضر کردند و از ایشان حقیقت پرسیدند گفتند ما از یوسف بجز
پاکی و پارسائی ندیدیم زلیخا دید که بجز راستی فائده ندارد او نیز بپاکی یوسف اقرار کرد و گفت من او را بوصل خود
خوانده بودم چون کام من نداد به زندان فرستادم ملک چون از زلیخا و آن زنان این سخن بشنید خواهش او بدیدار
یوسف علیه السلام زیاده گشت و گفت بیارید یوسف را بیارید یوسف را جمیع مهمات مملکت بوی سپارم و
ملک با دل خویشتن رائی زده که دستور ملک اینچنین می‌سزد و در تفسیر تیسیر آورده که هفتاد حاجب را با هفتاد اسپ آراسته
با تاج و لباس نو تا بزندان خانه فرستاد تا به تعظیم تمام یوسف را بیارند و آورده اند که حکم کرد که از ایوان پادشاه
تا زندان فوج رو به رو سپاه بایستاد و تجمل های خود بر یوسف علیه السلام عرضه دادند و او را به تعظیم و تکریم به خلعت های
خسروانه بطرف ملک روانه کردند چون نزدیک رسید پادشاه نیز استقبال نموده او را در کنار گرفت و بر پهلوی
خود نشاند و از روی ادب با وی سخن راند و در تفسیر بحر المواج و معالم التنزیل و آیه فلما کلمه
قال انک الیوم لدینا مکین امین آورده که ملک بهفتاد زبان با یوسف علیه السلام کلام کرد او نیز بهفتاد زبان
جواب با صواب میگفت و ملک از جوابهای او می شگفت و در تفسیر بحر المواج آورده که بعد از آن چون یوسف خواست
که مراجعت نماید و از پیش پادشاه بیرون آید برخاست و بزبان عبری دعا کرد و ملک چون این زبان را نمی
دانست فهم کردن نتوانست گفت این کدام زبانست گفت زبان عبری زبان پدران منست یعقوب
و اسحاق و ابراهیم علیهم السلام و وقت بیرون رفتن سلام بزبان عربی کرد و درین سخن نیز زبانی که ملک نمی
دانست آورد ملک گفت زبان این کیست یوسف گفت این عربیست زبان خلیل است و زبان عم من اسمعیل است
که پسر ابراهیم خلیل است و در معالم التنزیل آورده که یوسف علیه السلام وقت در آمدن بر ملک سلام کرد بلسان عربیه
بعد از آن دعا کرد به زبان عبرانیه وهب گفت که یوسف با وجود آنکه درین وقت سی ساله بود بهفتاد زبان ملک با او
کلام نمود و جواب هر کدام گفت این دو زبان بران افزود و ملک از جلایل فضائل و جزایل شمایل او تعجب کرد و حیران ماند
و او را پیش خویش نشاند و از تعبیر خواب خود پرسید جواب دلپذیر شنید گفت تدبیر آن هفت سال قحط و تنگی چیست
و چسان تدبیر آن کردن توانیم و غم خلق جهان خوردن توانیم گفت در کشور منادی باید کرد که درین هفت
سال فراخی مردم زراعت ها بسیار کنند چون غله را بدروند آنچه بایست آن سال ها شد یا کم نموده خرج کنند و باقی
برای ذخیره همچنان در خوشه گذارند که تباه نشود و در معالم التنزیل گفته که ملک ریان بن ولید نیز بر دست یوسف ایمان
آورده و در مواهب علیه ذیل قوله تعالی ولقد جاءکم یوسف من قبل بالبینت آورده که بعضی گویند که سبب

ایمان آوردن و آن بود اورا اسپے قیمتی بمرد یوسف علیه السلام و او را بدعا زنده کرد وی ایمان آورد و در تفسیر مدارک و
معالم التنزیل آورده که تختی از زر سرخ مرصع بانواع جواهر برائے یوسف علیه السلام مقرر کرده و تاج مکلل بر سر
وی نهاد و خاتم خود بدست وی داد و شمشیر خود را حمایل نموده در گردنش کرد و کلید هائے خزائن بوے سپرد و زمام
اختیار مملکت بدست وی داد و همه ملوک و ارکان و لشکر را تابع او ساخت و عزیز را عزل کرد و به اندک زمانے
بتقدیر ربانی ازین جهان فانی عزیز رخت بربست و فوت گشت ؎ یکی را بسر بر نهد تاج و بخت ٭ دگر را
بخاک اندر آرد ز تخت ٭ زلیخا را محنت و اندوه کوه بر کوه شد در ویرانه رفت و بنشست از هر که قصه یوسف شنیدے
سیم و زر باو بخشیدی تا هر چه داشت همه را تلف کرد و پیر و نابینا گشته قامتش از بار غم خم شد و کارش بجائے
رسید که او را در محفه مے نشاندند و بر سر راه یوسف علیه السلام آورده می ماندند و بآواز سم سمندان دلبند و عسا
کران دلبند خورسند میبود ؎ شدی خرم بگرد خاک راهش ٭ نشستی خوش بآواز سپاهش ٭ و بروایتے
بر سر راه یوسف خانه از نے ساخت و شب و روز با دل پر سوزان در همان جا مے بود آورده اند که چون یوسف
علیه السلام بیرون آمدی چند هزار پیاده و سوار بے سلاح و فلاح دار در خدمت او بودے تا آنکه
روزے زلیخا پیش یوسف علیه السلام بر سر آهے کشید و فریاد آورده که یا کریم ابن الکریم زمانے بایست
و قصه پر غصه زلیخائے ضعیفه را گوش کن یوسف علیه السلام چون آواز شنید عنان اسپ باز کشید
و گفت اے زلیخا اینچه حالت است که دلت پر ملالت ست گفت چون شاهد ملک در آغوش کردی
مرا فراموش کردی لاجرم این دیده غمدیده از بس گریه نابینا گردیده و قامتم از بار غم خمیده ازین سبب
دایم خراب حالم گفت از مال و جمال چه شد گفت همه در راه تو بر باد رفت گفت اے خدا یتعالے ایمان آر
پس ایمان آورد یوسف علیه السلام گفت اکنون حاجت تو چیست گفت میخواهم که حقتعالے باز مرا
روشنائی چشم و همان جمال جوانی ارزانی فرماید تا طلعت زیبائی تو بینم و بخدمت تو مشغول شوم وحی
آمد یا یوسف علیه السلام آنچه میخواهد بخواه که باجابت مقرون خواهد شد پس حضرت یوسف علیه السلام
دوگانه گذارد و سر بسجده نهاده و دعا کرد هنوز سر از سجده نه برداشته بود که زلیخا گفت یا یوسف سر از جائے
که خواستی روا گشت گویند باز دیده اش بینا گشت و جوانی حسن و جمال او را بر وجه کمال حاصل گردید و زاید الحد
خوبی یافت یوسف علیه السلام گفت هیچ آرزوئی دیگر داری گفت اکنون مقصود من اینست که مرا به عقد
نکاح خود در آری وحی رسید که اے یوسف چنان کن که زلیخا میگوید یوسف جشنے خسروانه ترتیب فرمود
ملک مصران ملک را خواند ؎ بقانون خلیل و بن یعقوب ٭ بآئین جمیل و صوت خوب ٭ زلیخا را بعقد خود در آورد

بعقد خویش بجنا گوهر آورد و در مدارک و غیره در تفسیر قوله تعالی ولاجر الآخرة خیر للذین آمنوا وکانوا یتقون
آورده اند که چون یوسف با زلیخا خلوت نمود او را باکره یافت و از وی دو فرزند ارجمند بوجود آمد که افرایم و منشا بود
القصه چون یوسف با زلیخا بمسند گاه نشست امور ملکی را چنان کار بست که از وی کسی آزرده دل
نشد و حکم کرد تا مردم بزراعت اشتغال دارند و انبار خانهای عالی نهادند و در هفت سال از هر غله که
حاصل میشد نقد کفاف بمردم میدادند و باقی همچنان با خوشه‌ها نگاه میداشتند تا که سالهای قحط
پدید آمدند و در زمین مصر و شام تنگی غله پیدا شد مردم مصر بر یوسف آوردند در تفسیر مواهب علیه
آورده سال اول بنقودی که داشتند غله با ایشان فروختند سال دوم بزرینه و جواهر سال سوم به غلام و کنیزک
سال چهارم بچهارپایان سال پنجم بضیاع و عقار سال ششم بفرزندان ایشان سال هفتم همه خط بندگی
دادند و بنده شدند و در معالم التنزیل و مدارک آورده که سال سوم به چهارپایان سال چهارم به غلامان و
کنیزکان و در بحر المواج آورده که سال سوم بمواشی سال چهارم بزمینها و سراها سال پنجم به غلامان و
کنیزکان باقی چنانچه مذکور شد بعد از آن یوسف صورت حال را بملک گفت همه بندهٔ تواند و اختیار بدست
تست پس یوسف همه را بحضور ملک آزاد کرد و اموال و اولاد ایشان هرچه گرفته بود بدیشان باز داد و
حکمت الهی درین بود که اهل مصر یوسف را در وقت خرید و فروخت بصورت بندگان دیده بودند قدرت ازلی
و حکمت لم یزلی طوق بندگی او در گردن همه مردم نهاد تا کسی را در بارهٔ او سخن بی ادبانه نرسد
آورده اند که یوسف در زمان قحط هرگز سیر نخوردی او را گفتند همه خزائن ملک مصر بدست تست چرا گرسنه
میمانی گفت میترسم که اگر سیر خورم حال گرسنگان از یاد من برود و بتدبیر ایشان نپردازم در باب پنجم ذخیرة
الملوک آورده که در خبر است که چون یوسف علیه السلام بسلطنت نشست روز بروز ضعیف تر وی را دیدند از شدت
این حال سوال کردند هیچ نگفت روزی الحاح کرده گفتند اگر این ضعف از جهت مرضی است حکما بمعالجه مشغول
شوند گفت علاج حاضر است گفتند چگونه گفت هفت سال است که در پادشاهی نفس من در آرزوی آنست
که او را نان جوین سیر هم نداده‌ام گفتند چرا اینهمه مشقت چرا بر نفس خود می نهی و او را تشویش میدهی گفت
موافقت گرسنگان و محتاجان میکنم و میترسم که یکی در ولایت من گرسنه باشد و مرا در موقف قیامت گرفتار
کنند که بملک مشغول گشتی و از حال ضعیفان و محتاجان خبر نگرفتی **فصل چهارم** در رسیدن برادران پیش
یوسف در ایام تنگی عام برای طلب طعام قوله تعالی وجاء اخوة یوسف فدخلوا علیه فعرفهم وهم له
منکرون در مواهب علیه آورده چون اثر قحط بکنعان رسید کار بر اولاد یعقوب تنگ شد گفتند ای پدر در شهر مصر ملکی است

که همه قحط زدگان را مینوازد و کار غریبان را بدلخواه ایشان میسازد اگر فرمائی برویم و طعام از بهر گرسنگان
کنعان برآریم یعقوب باجازت فرمود بنیامین که برادر حقیقی حضرت یوسف بود او را پیش خود نگهداشت
وده برادر دیگر هر یک با یک شتر و بضاعتی که آن پشم و پنیر و یا کفشها و دایم ها بود در و بر راه آوردند و یک
شتر با بضاعت بجهت بنیامین همراه بردند در مصر خبر بیوسف علیه السلام رسید که جماعتی برای
خریدن غله رسیده اند حکم فرمود تا ایشان را پیش آورده پس یوسف علیه السلام ایشان را شناخت و ایشان
او را نشناختند چنانچه جبرائیل علیه السلام در چاه یوسف علیه السلام از ملک العلام پیغام رسانیده بود و احوال
خود بتو عرض کنند ست تو دانی مو بمو ایشان کیا نند و سر موئی ترا ایشان ندانند و نا شناختند ایشان
بسبب طول عهد بود چه بقول اصح چهل سال از واقعه ایشان گذشته بود یا آنکه یوسف علیه السلام از پس پرده
با ایشان کلام کرده بود و در بحر المواج آورده یا از سبب تغیر شکل و سیما از امردی بالتحاء و از صغر سوی
کبر و از سخافت به ضخامت و شجاعت یا از جهت غلبه گرسنگی که موجب فتور بصر و نقصان نظر است یا از جهت
برقعی که بر رخ می افگند یا از جهت آنکه با وجود حدت نظر و شدت بصر حق تعالی ایشان را روی یوسف
علیه السلام نمود و از اخفای شان یوسف علیه السلام سری حکمتی بود یا از جهت آنکه بادشاهانه بر تخت
نشسته بود و لباس خسروانه در بر و تاج شاهانه بر سر و طوق زرین در گردن داشت ایشان از هیبت سوی
او چندان نظر کردن نتوانستند پس یوسف علیه السلام گفت که شما چه کسانید که بجاسوسان گفتند معاذ الله ما
پسران یعقوب پیغامبر ایم گفت پدر شما چند فرزند دارد گفتند دوازده پسر داشت یکی را در حالت
خردی گرگ خورده و یکی را پدر پیش خود نگهداشت تا بوی تسلی گیرد و ما ده کس بملازمت آمده ایم و بروایتی
یوسف علیه السلام چون برادران را دید خشمناک شد و خواست که ایشان را عقوبت کند وحی آمد که چنانچه ایشان
بتو در زیده اند اگر تو هم با ایشان در برابر آن بدی کنی پس فرق چه باشد میان تو و ایشان سے
بدی را بدی سهل باشد جزا ✤ اگر مردی احسن الی من اساء ✤ یوسف گفت کسی این جا باشد که
شما را بشناسد گفتند مردم مصر ما را نمی شناسد گفت از شما این جا باشد و دیگران بروند و آن برادر
باقی مانده را بیارید تا حال شما بر من تحقیق شود ایشان قرعه انداختند بنام شمعون بر آمد پس وی آنجا
ماند و یوسف علیه السلام فرمود تا بضاعت ایشان گرفتند و عوض آن یک یک شتر بار گندم بهر یک
دادند و بضاعت ایشان را در بارهای گندم ایشان پنهان نهادند چنانچه ایشان را از آن خبر نشد
و این از بهر آن که دانسته بود که پدر را بجز ازین بضاعت نیست پس آنرا باز فرستند یا آنکه نخواست

که ایشان را طعام به بها و هدیه داد آنکه چون در خانه خود رفته بارها کشایند آن بضاعت که کسی با ایشان تسلیم کرده بیند
بر خود حلال ندانند و باز بیایند القصه ایشان گفتند که شتر بار دیگر برای برادر ما که در خدمت پدر است بدهید یوسف
فرمود من بشمار مردم می‌دهم نه بشمار شتران ایشان مبالغه نمودند که بر حال زار ما ببخشائی و رحم فرمائی تا بکرم تو
سرفراز و ممتاز گردیم یوسف فرمود که دیگر بار او را نیز بیارید تا من شما را گندم دهم و اگر نیارید به ندهم گویند
که یهودا علیه السلام گمان برد که این ملک مگر یوسف علیه السلام ست که بما احسان بے پایان کرده و از
احوال ما پرسیده و آواز او به آواز یوسف علیه السلام میماند برادران دیگر گفتند یوسف را ازین مملکت
کرد او و این خیل و حشم از کجا بهم رساند خدا تعالی میداند که یوسف در جهان ناپدید گشت و اگر این مرد
یوسف بودی در حق ما چندین نیکوئی نفرمودی پس ایشان روئے بکنعان آوردند چون رسیدند یعقوب
علیه السلام از احوال ایشان پرسید گفت از یوسف علیه السلام هم خبر یافتند گفت عجب است چندین سال
است که او را گرگ خورده خبرش از که پرسیم پس گفت عزیز مصر بشما چگونه پیش آمد پس هرچه گذشته
بود ایشان بیان کردند و بسیار شکر گذارے او نمودند بغایت او را ستودند و گفتند یاران کرمش همه را
رسیده و خوان الوان نعمتش همه جا کشیده و گفتند که عزیز ما را گفته که اگر بار دیگر آن برادر را نیارید
شما را طعام نه دهم یعقوب فرمود مگر وے یوسف است که این چنین با شما گفت پس ایشان بارهای گندم
را کشادند چون بضاعت خویش در بارهائے خود یافتند بسوئے پدر شتافتند و گفتند ای پدر آنچه از احسان
عزیز میگوییم در آن راه دروغ نمے پوئیم و اینک بضاعت ما را نیز بما داده است اکنون بار دیگر باز رویم و بن
یامین را با خود همراه بریم از پیشتر طعام بیشتر آریم یعقوب علیه السلام فرمود ازین سبب گمان من بیشتر
شد که وے یوسف است پس گفت بن یامین را بشما نفرستم مگر آنکه سوگند یاد کنید که با وی مکر و غدر
نورزید او را سلامت بمن رسانید که از دوری او بغایت متفکرم ایشان برین موجب قسم یاد کردند پس
یعقوب علیه السلام نیمی از طعامها بمردم داد و نیمه برائے اهل خود نهاده و برفتن فرزندان رخصت کرد و
گفت چون خواهید که در شهر مصر داخل شوید همه برادران از یک دروازه داخل نشوید مبادا که کسے بچشم زخم
بطرف شما نگرد و آن بضاعتی که در بارهائے خود یافته اید باز بر برید شاید که به غلط در بارهائے شما
افتاده باشد شما را نگاهداشتن آن حلال نبود پس روان شدند و یوسف علیه السلام را چشم در
راه بود که کے بن یامین را بیارند چون بمصر رسیدند از دروازهائے متفرق چنانکه پدر وصیت
فرموده بود درآمدند چون خبر به یوسف علیه السلام بردند یازده تن از کنعان رسیده اند یوسف شاد شد که باز دهم

بن یامین باشد فرمود تا همه را بی توقف باز دارند و درین هنگام یوسف ع بر تخت نشسته بود و نقاب بر رخ نهاده
پرسید چه کسانید گفتند کنعانیم ما را فرموده بودی که برادر خود را بیارید او را از پدر درخواستیم و بعهد
و پیمان آوردیم و بضاعتی که برده بودیم پیش او نهادند فرمود ما را باین حاجت نیست به شما باشد گفت
بنشینند ایشان بر حاشیه بساط نشستند و حکم کرد تا شش خوان آراسته پیش ایشان نهادند که هر دو برادر از یک
پدر و مادر بر یک خوان طعام خورند پس هر دو کس بر یک خوان نشستند و بن یامین تنها ماند بگریه آمد یوسف
فرمود ای جوان کنعانی چرا از دیده اشک فشانی ؛ غمی داری ندانم کین غم از چیست ؛ ز جانت سر زدن
این ماتم از کیست ؛ بگو این بیقراری از که داری ؛ نمیدانم ز نو رنجی که داری ؛ گفت ای ملک حکم فرمودی
که هر کس با برادر اعیانی خود بر یک خوان نشیند مرا برادر پدر و مادر خود که یوسف بود یاد آمد با خود گفتم اگر او بودی
با من این شان موافقت نمودی و بر سر خوان نشستی و تنها نماندی یوسف علیه السلام گفت بیا تا من ترا
به برادری گیرم و با تو بر یک خوان نشینم پس فرمود تا خوان ویرا برداشتند در پس پرده بردند و خود نیز پس پرده
رفت و او را طلبید در بحر المواج در تفسیر ولما دخلوا علی یوسف آوی الیه اخاه آورده اند که درین هنگام
یوسف علیه السلام بر جامه بن یامین یوسف بسیار نوشته دید از ان سبب آن پرسید گفت یوسف نام
برادری داشتم از شوق او نام او بر جامه نگاشتم چون یوسف علیه السلام نقاب بسته دست بطعام دراز
نمود بن یامین که دست او نگریست بگریست یوسف گفت باز این گریه چیست گفت این دست بالا مشابه دست
یوسف علیه السلام میدانم ازین سبب گریه میکنم یوسف گفت برادر تو یوسف را چه باشد گفت او را گرگ خورد
و آرام از دل پدر من برد و هوش ما را همه بحیرت و برد یوسف گفت خوردن گرگ او را معاینه کرد و این خبر
از معاینه آورده گفت من آنجا نبوده ام اما از برادران شنیده ام یوسف برادران را طلبید و این خبر
از ایشان پرسید گفتند آری همچنانست و این واقعه بمشاهده ما پیوست یوسف گفت شنیده ام که از شما
کسی هست که دنبال شتر میدود و شتر را می گیرد و گله او آن میکند گفتند همچنین ست و شمعون را نمودند که
آن کس است یوسف علیه السلام گفت آنکه کار شتر باین مرتبه رساند گرگ برادر او را بحضور او چگونه دریدن
تواند باز گفت شنیده ام که یکی از شما درخت از بیخ بر میکند و بشاخها و چوبها آنرا ریزه ریزه میکند آری چنین است
اشارت بروبیل کردند که هست یوسف گفت پیش برادری که چنین بود گرگ دریدن برادرش چگونه میسر شود
باز گفت شنیده ام که از میان شما کسی است که اگر پیش دروازه شهر نعره زند هر حامله که درین شهر باشد
از هیبت آن یکبار افگند بار دگر اگر آوازی بلند دارد حوامل بچها را درافگندن باز آرد گفتند بلی همچنین است

بشارت به یهودا علیه السلام کردند که آن صفت درونیست یوسف علیه السلام گفت بحضور اینچنین کسان گرگ را
در اینکار چه مجالست پس وقوع آن محال است ایشان شرمنده گشتند و بسکون پیوستند القصه چون شوق
بنیامین غالب بود این کلمات شوق آمیز از وی شنید نقاب از چهره مبارک برگرفت و گفت منم برادر
بنیامین چون روی او را دید بیهوش گشت چون با خود آمد بازبان حال گفت ~ آنچه می بینیم به
بیداریست یا رب یا بخواب + خویشتن را در چنین راحت پس از چندین عذاب + آنگاه قصه چاه هرچه برسر وی
گذشته بود پیش بنیامین بیان کرد و گفت اهتمام پدر در باب تو دانسته ام و اگر ترا بی بهانه و حیلتی باز دارم غم و
اندوه پدر زیاده از حد شود و اگر مصلحت دانی ترا بدزدی تهمت کنم تا نزد من بمانی و باید که این امر از برادران مخفی
داری و بزبان نیاری بنیامین قبول نمود و از پس پرده بیرون آمد و حکم شد که کارسازی کنعانیان کنند پس
بهر برادر یک شتر وار از گندم پیمانه کرده دادند و یک مشربه بود یا طاسی یا آوندی از مس یا نقره یا از زر
یا از زبرجد مرصع به جواهر که ملک از آن آب خوردی و درین ایام بجهت عزت طعام آنرا پیمانه ساخته بودند
یوسف فرمود تا آنرا در بار بنیامین پنهان ساختند و اجازت برفتن شان دادند چون یک منزل رفتند.
جمعی را از ملازمان در عقب شان فرستاد تا تفحص بارهاشان کنند باید که مشربه پیدا آید چون آنجا رسیدند
ندا کردند که ای کاروانیان شما دزدید یا بمعنی که یوسف را از پدر دزدیدید یا این سخن نه بفرمان یوسف گفتند چون
این ندا بسمع ایشان رسید گفتند چه دزدیده ایم که از ما میجوئید که ما را دزدان میگوئید گفتند مشربه ملک
که پیمانه غله بود نمی یابیم هر که به وی بیارد نشان آن دهم او را یک شتر بار گندم دهیم برادران یوسف گفتند
بخدا که ما صاحب اینکار نیستیم و شما میدانید که ما امین ایم و اهل نبوتیم بضاعتی که در بار اول در بار
ما نهاده بودند چون درین نوبت بیامدیم باز آوردیم و شما می بینید که دهن های شتران بسته ایم تا زراعت
کسان نه خورند ملازمان یوسف گفتند اگر شما دروغ گو باشید و آن مشربه از بارهای شما
یابیم جزای آن چه باشد گفتند در دین ما اینست که هر که دزدی نماید چون پیدا آید جزای او آنست که دزد
بنده صاحب کالا بود بعد از آن همه بارها جستند و از بار بنیامین یافتند و او را نزد حضرت یوسف آوردند برادران
نیز همراه وی آمدند یوسف فرمود اینچه عملست که از شما صادر شده بگفتند که از اولاد بزرگانیم ایشان از حیا سرها پیش
انداختند و زبان طعن بر بنیامین مسکین کشادند که اینچه فعل نامناسب از تو سرزده نمیشاید در نیاب پدر پر آفات
جز احسان اهل احسان را مکافات نه تو احسان به بدی و کفران نمودی ای کافر نعمتی طغیان نمودی و گفتند اگر وی دزدی کرد
عجب نیست که برادرش نیز دزدی کرده بود و آنچنانست که در بحر المواج در تفسیر قالوا ان یسرق فقد سرق اخ له من قبل گفته که یوسف

در حالت خردی از خانه پدر یا از خانه یک خاله یا نانی یا ماکیانی دزدیده بسائلی بخشیده بود یا آنکه از خانه مادر
جد مادری او که کافر حربی بود یا از خانه خال خود که او نیز کافر حربی بود از کنشت بت زرین گرفت و بشکست و در
زمینے که آنجا مردار ها افگنده بودند دفن کرد یا آنچه مادر او خواست که با یعقوب علیه السلام از حران بفلسطین رود
یوسف را در خانه جد مادری فرستاد و او را آنجا دشنه زرین بخفیه دست داده بمادر سپرد و آنرا با خود همراه برد
برادران او را بتهمت دزدی متهم کردند یا آنکه کمربند عمه بخفیه در کمر یوسف علیه السلام بسته بود و تهمت دزدی بدو
پیوسته آنرا مراد داشتند و در تفسیر مواهب علیه وارده که این سخن یوسف را بد آمد با خود گفت بعد از آنکه چندین
ایذا و جور و جفا با او کرده اند برین سالها بر آمده هم در حق او چنین چیزها میگویند پس بنیامین را بکسان خود
سپرد و برادران در خلاص او هر چند مبالغه نمودند سودی نداشت روبیل را آتش خشم شعله زدن گرفت و موهای
تن او همچو خار استاده گشته سر از جامه اش بیرون کردند و هم در تفسیر بحر المواج و معالم التنزیل آورده که
برادران را گفت ده بازار آنها که درین شهر است بمن تنها بگذارید پادشاه شما همه بگیرید یا پادشاه را بمن بگذارید
و شما جمله بر اسحاق و اهل آن روا رید برادران گفتند کفایت پادشاه خود گیر این عهد عظیم در کار فخیم بر خود بندید
گفت از من جدا شوید و دور روید و خواست که فریادی نموده بیک نعره کوهی ز جا بر کند به بیک ناله
شهرها بهم بر زند یوسف چون اینحالت دید ترسید پسر خود را گفت هر دو دست را بپشت وی فرود آر چون دست
وی بر روبیل رسید غضب وی تسکین یافت روی خود را به برادران کرده گفت شما را امس کرده آید گفتند نه خدا اینکه
درین شهر تخمے از اولاد یعقوب هست چه هرگاه یکی از ایشان خشم گرفتی چون دیگری از اولاد یعقوب مس کردے
تسکین یافتی و هم در معالم التنزیل آورده که دیگر بار در غضب شده آهنگ تخت یوسف کرد یوسف نقاب از تخت فرود
آمده او را در ربود و گفت ای کنعانیان شما بزور خود مغرور گشته آید و مپندارید که کسی بر شما غلبه نتواند خدائیکه بالا و
پست آفرید و زبردست هر زبردست آفرید چه گرفتم ز تو ناتوان تر بسے است ٭ توانا تر از تو هم آخر کسے است ٭ ایشان چون بدیدند تفهیم پیش
نمیبرد و زاری نمودند که ای ملک و را پدری است پیر خسرے و بعد از هلاک برادر او یوسف بدو الفت دارد چه باشد که او را گذاری
و از ما یکی را نگهداری والا پدر را سست پندارد که ما قصد برادرش کردیم گفت معاذ الله که بیگناهی را به بندگی بگیرم من آنرا گیرم
که کالای خود از پیش او یافته ام و اگر بجای او دیگرا بگیرم پس در مذهب شما از جمله ستمگاران باشیم چون نا امید شدند کناره
گرفتند و از هر گونه تدبیرے آغاز نمودند روبیل یا یهودا گفت پدر از شما عهد و پیمانے گرفته در محافظت بنیامین در باب
شما سوگند خورده آید پیش ازین در شان یوسف تقصیرے از شما واقع شده مصلحت اینست که من نیز این جا بباشم و
شما بروید حقیقت حال پیش پدر بگوئید تا چه فرماید پس بکنعان نهادند و بخدمت پدر آمده حقیقت بعرض رسانیده پدر فرمود

اینکار نیست که شما خواسته آید و باهم قرار داده آید وگرنه ملک مصر چه میداند که جزاء دزدی اینست که او را به
بندگی بباید گرفت چو پیش ملک وزن در آن زدن و چند مشرق تا وان گشته بود به بنده گرفتن پس بر من است
صبر جمیل پس شاید که خدا تعالی بیارد یوسف را و بنیامین و آن برادر دیگر که در مصر مانده گویند که بعد ازین چشمش پیشتر
نابینا گشت و فراقش زیاده و ناشد و بعضی گفته اند یعقوب علیه السلام را دوستی بود در معالم التنزیل گوید که او را هم سایه
بود و پیش وی آمد و گفت ای یعقوب چه چیز است که بصارت نزار بود و پشت تراخم ساخت و رنگ و روی ترا
تغییر داده یعقوب گفت گریستن بر یوسف علیه السلام بصارت پدر ترا برده و غم بنیامین قدم خم ساخت و اندوه
دیگر برادر شما که در مصر است آب و رنگ روی مرا تغییر داده جبرائیل آمد و گفت یا یعقوب اگر بخدای نالی سود دارد و اگر
پیش دیگری نالی فایده نکند آورده اند که یعقوب علیه السلام بیست و پنجساله فرزند ذکر یوسف علیه السلام بود چنانکه
غیر از یوسف کم است که بزبان وی رفتی تا روزی جبرائیل علیه السلام آمده گفت خدا تعالی بعد سلام میفرماید که نامی
یوسف را یاد کنی اگر بعد ازین نام یوسف بری نام تو از دیوان پیغامبران پاک کنم پس یعقوب نام
یوسف علیه السلام نبرد تا بوی رسید نقلست که فرزندان یعقوب علیه السلام گفتند تا کی اندر یاد یوسف ناله
وزاری کنی ترسیم که درین غم و اندوه بمیری گفت شکایت میکنم غم و اندوه خود را بخدای تعالی نه بغیر
او زیرا که کس بیکسان و چاره کن بیچارگان اوست در مواهب علیه گفت که در بعضی تفاسیر آورده که چون یعقوب
برای یوسف علیه السلام این سخن گفت وحی آمد که ای یعقوب علیه السلام بعزت و جلال من اگر یوسف
و بنیامین مرده بودند بدین ناله وزاری که تو داری من ایشان را زنده ساخته بتو باز رسانم پس
ازین مژده به فرزندان گفت من میدانم آنچه شما نمیدانید از حیات یوسف علیه السلام و رسیدن
وی بمن و گویند روزی یعقوب علیه السلام بجبرئیل گفت از ملک الموت بپرس که جان یوسف علیه السلام
قبض کرده جبرئیل رفت و باز آمد و گفت میگوید که جانش قبض نکرده ام در معالم آورده روزی ملک الموت
بزیارت یعقوب علیه السلام آمده بود و در بحر المواج آورده و مدارک گوید یعقوب علیه السلام ملک الموت را
درخواب دید و بجز تقدیر از وی پرسید که روح یوسف علیه السلام قبض کرده گفت نه والله که او زنده است
اگر بطلب او بشتابی شاید که او را بیابی پس بدین امید واری گفت ای پسران بروید از حال یوسف
علیه السلام و برادرش تفحص کنید و از رحمت حقتعالی نا امید مباشید و در معالم و مواهب علیه روایت یا
بنی اذهبوا فتحسسوا من یوسف واخیه ولا تیأسوا من روح الله و در بحر المواج در تفسیر آیت قال هل
علمتم ما فعلتم بیوسف آورده است که یعقوب علیه السلام نامه بسوی عزیز مصر نوشت *

بدین مضمون که از یعقوب اسرائیل نبی الله ابن اسحاق ذبیح الله بن ابراهیم خلیل الله بسوی عزیز مصر اما بعد آنکه
من اهل بیتیم که بلا را موکل ما گردانیده جدم ابراهیم خلیل الله را دست و پای بسته در آتش نمرودی افگندند حق
تعالی او را نجات داد و پدرم اسحاق را کارد بر حلق نهادند خدا تعالی برای او فدا فرستاد و مرا پسری بود دوست ترین
همه فرزندان من برادران او را به صحرا بردند پیراهن خون آلوده آوردند و گفتند او را گرگ خورد من در فراق او
چندان گریسته ام که چشمم سفید شده و او را برادری اعیانی بود که بوی تسلی داشتم او را تو بدزدی گرفته و داشته
و ما نه از آن خاندانیم که دزدی کنیم یا از ما دزدی در آید اگر این فرزندم را خواهی داد فهو المراد و الا بر تو دعا کنم
که اثر آن تا بفرزندان هفتمین تو برسد والسلام و این نوشته را بفرزندان داد و اندک بضاعتی از جنس دراهم نا
سره یا کاسد پاره ریشم و روغن زیت و امثال آن ترتیب نمود و ایشان بمصر آمده باتفاق برادری که آنجا بود روی
ببارگاه یوسف نهادند و آن نامه را باوی دادند یوسف علیه السلام نامه پدر [illegible] خواند و زار زار بگریست و در
حال جواب آن نامه نوشت که بسوی یعقوب اسرائیل نبی الله بن ذبیح الله بن خلیل الله از عزیز بیان
اما بعد پس بتحقیق رسید بمن کتابی که مشتمل بود بر محنتهای آبای تو و ابتلای تو بفراق اولاد و امجاد واقف
شدم بر و پس بر تست صبر جمیل زیرا که کسیکه صبر کند ظفر یابد چنانچه آبای تو صبر کردند پس ظفر یافتند
چون این نامه به یعقوب علیه السلام رسید گفت من از این نامه اثر یوسف می یابم بجهت آنکه
این نامه نه سخن ریاست بلکه سخن پیغمبرانست و یعقوب علیه السلام نامه نوشت به فرزندان که
همانجا باشید و بعزیز تواضع کنید تا مگر بشما فضل کند و فرزندم را باز دهد و بارهای طعام نیز بدهد
که قحط و تنگی بغایت رسیده چون آن نامه بفرزندان رسید برادران جمع شدند پیش یوسف
علیه السلام آمدند و تضرع و زاری کرده گفتند یا عزیز اینجا بغربت درمانده ایم و پدر آنجا بمحنت این
بضاعت اندک بی مقدار و بی اعتبار که آورده ایم بفضل و کرم بپذیر و کار بر ما تنگ مگیر و بدان
مقدار گندم بما عنایت فرما؛ امید دردمندان را دوا کن ❊ دل امیدداران را دوا کن ❊ و برادر ما را
نیز بوجه صدقه هم عطا کن چون اهل ولایت ترا بنده اند از بندگی وی ترا چه خیزد آنگاه یوسف را دل
پریشان بر ایشان بسوخت گفت آیا میدانید آنچه کردید بیوسف و برادر او فعل ایشان با یوسف ظاهر است
و با بنیامین علیه السلام آن بود که خوار بی اعتبار میداشتید بمرتبه که هیچ یکی نمیگفت الا از روی عجز
و مذلت یوسف این سخن از روی نصیحت گفت نه بر وجه عتاب آنگاه نقاب از رخ بر افگند ایشان را
نظر بر آن شکل و شمایل افتاد و گفتند تویی یوسف علیه السلام زیرا که این جمال بر وجه کمال

دیگر برانیست گفت منم یوسفؑ و بنیامین که برادر منست برادران روئے بہ تخت آوردند و خواستند کہ پائے
یوسف بگیرند او از تخت فرود آمد و ایشانرا در برگرفت ایشان گفتند بخدائیکہ بحسن و صورت و کمال سیرت
ترا برگزید بر ما و ماگناہ گارانیم بفضل و کرم بر ما بہ بخشائی گفت ہیچ سرزنش نیست بر شما امروز من ہرگز
گناہ شمارا بزبان نیارم و امید وارم کہ خدا تعالےٰ شمارا بیامرزد کہ اعتراف بگناہ گردیدید و ازان پشیمان
گشتند **شعر** اگرت ہست زندانہ بیرون بسے ✤ چو گفتی کہ بد رفت نیک آمدی ✤ روایت کردہ اند کہ
چون یوسفؑ گناہ برادران بہ بخشید برائے طعام ہر بامداد و شام ایشانرا می طلبید روزے بیوسفؑ
پیغام فرستادند از ما خطائیہا واقع شدہ و این عنایات و التفات کہ در حق ما میفرمائی یا بیشتر شرمندہ
میشویم گفت شما از قدوم سعادت لزوم خود منتی نہادہ اید چہ در مصر ہرچند بادشاہے دارم
و ایشان ہمہ مملوک من گشتہ اند مگر ایشان مرا بندہ بیست درم خریدہ بپادشاہی رسیدہ میدارند اکنون
با آمدن شما بر من نسبت حضرت ابراہیمؑ پیدا شد و گفت امید واری از حضرت آنست کہ دیدار پدر بزرگوار
نیز بمن نماید **بیت** دارم چنان امید کہ قیوم ذوالجلال ✤ بار دگر نصیب کند دولت وصال **فصل
پنجم** در ملاقات یعقوب علیہ السلام با یوسف و درین فصل ست بیان وفات و مدت عمر ہر کدام و در
بحر الموج گفتہ کہ از زمان فرقت یوسف تا روز وصلت ہشتاد سال بود و در ینمدت یعقوبؑ از گریہ
خشکی ننمود و بعضے گویند کہ نابینا شدہ بود و بعضی گویند ہنوز اندکی در چشم او مینمود القصہ یوسفؑ برادران را
گفت نابینائی پدر از چہ بود گفت پیراہن بر روئی نہادہ میگریست تا آنکہ نابینا شد گفت درمان وی
ہم از پیراہن منست پس آن پیراہن خلیلؑ کہ جبرئیلؑ در چاہ بوی پوشانیدہ بود و وحی بدو رسید کہ آن را بہ
کنعان فرمود کہ این پیراہن مرا بہ پدر من برید و بر روئی پدر من افگنید تا بینا شود آنگاہ پدر و شما با ہمہ
کسان خود بیائید۔ در مواہب علیہ گوید کہ یہودا گفت پیراہن خون آلودہ پیش پدر من بردہ بودم این
پیراہن مژدہ بمن حوالہ کن کہ ببرم شاید فرح این پیراہن تدارک اندوہ آن پیراہن کند **شعر** چو
کاری پسندیدہ آرم بجائے ✤ شوم مہربان یار فرخندہ رائے ✤ یوسف پیراہن بوی داد و اسباب
را بجہت پدر و متعلقان او مہیا ساخت بہ برادران تسلیم کرد و جملہ اہل کنعان را ہدیہ ہا فرستاد و لشکرانہ آنکہ
پدر را یافت و چون ایشان از عمارتہائی مصر جدا شدند و بہ صحرا رسیدند باد صبارا حق تعالیٰ فرمان داد
تا در ساعت بوئی پیراہن یوسف بمشام یعقوبؑ رسانید یعقوب بجمعی کہ پیش او حاضر بود گفت من
بوئی پیراہن یوسف مییابم لیکن شما مرا بنقصان عقل نسبت میکنید آنہا گفتند ہنوز در حیرت قدیم

ہستی در محبت یوسفؑ و توقع ملاقات او بعد از چہل سال یا ہشتاد ری آوردہ کہ یہودا پیش از برادران بہ
کنعان رسید و پیراہن یوسف بر روئی افگند ہم در ساعت یعقوبؑ بینا شد و چشمش روشن گشت و او را
مرحبا گفتہ و در قصص میگوید کہ یوسف پیش از یہودا دیگری کہ وی پنجاہ فرسنگ میرفت فرستاد تا
یعقوبؑ را بشارت داد و گفت یوسف در مصر پادشاہ است و بنیامین را نیکو داشتہ یہودا از عقب میرسد
و پیراہن یوسف مے آرد تو آنرا بر چشم خود مالی و بینا گردی یوسف گفت بر کدام دین و ملت است وی گفت
بر دین اسلام و ملت آبائی خویش پس یعقوب و اہل کنعان شادمان گشتند و یہودا بعدہ رسید و
پیراہن را بر روئی پدر افگند بینا شد و گفت من نمے گفتم شما را کہ میدانم آنچہ شما نمیدانید بعد از ان
دیگر برادران نیز در آمدند و در پاے پدر افتادند کہ اے پدر آمرزش طلب کن براے ما از خداے
تعالیٰ کہ ما گنہگاریم یعقوب گفت کہ آمرزش خواہم خواست براے شما از خدا تعالیٰ و در بحر المواج و مواہب علیہ
میگوید برائی آن تاخیر کرد کہ شب جمعہ تا وقت سحر برسد کہ درین اوقات مظنہ اجابت دعوات میباشد یا
خواست کہ بداند کہ یوسف از ایشان عفو کردہ یا نہ و اصح آنست کہ تاخیر کرد تا وقتیکہ بمصر رسیدی بعد از
نماز تہجد رو بہ قبلہ استادہ و یوسف را در قفائی خود داشت و دیگران در عقب او و آنحضرت دعا مے کرد
و فرزندان آمین میگفتند حق سبحانہ تعالےٰ اجابت فرمود و در تفسیر مواہب علیہ گفتہ کہ یعقوبؑ با جمیع اہل
و عیال و اطفال و متعلقان روان شد و در معالم آوردہ کہ ایشان ہفتاد و دو کس بودند از مردان و زنان
و بقول مسروق نود و سہ و در معارج النبوة در ضمن نعمت سابقہ آوردہ کہ بروایتے ہفتاد نفر بودند
و بروایتے دویست و بروایتی چہارصد چون بمصر رسیدند یوسف فرمود تا مصر را آراستند و خود لشکر
را آراستہ با ملک ریان و تمامی اشراف باستقبال پدر فرخ فال و اولاد فرخندہ مآل بیرون آمد چون بصحرا رسیدند
لشکر یوسف ہفتاد فوج گشت و ہر فوجے دو ہزار سوار بود یعقوب با فرزندان بر بالائے پشتہ بر آمدہ
تفرج مینمود سپاہ یوسف جوق جوق از پیش وے میگذشتند و شرائط خدمتگاری بجا مے آوردند یعقوب
ازین کوکبہ و تجمل تعجب میکرد جبرئیلؑ فرود آمد و گفت از آراستگی این لشکر چہ عجب میداری ببالا نگر کہ
لشکر ملک از زمین تا فلک بہ نظارہ آمدند و بشادی تو خوشحال اند چنانچہ از اندوہ تو غمناک بودند تا آنکہ
یوسفؑ از دور پیدا شدہ و در عماری مرصع نشستہ و علماء و حکماء مصر در چپ و راست وے صف
کشیدہ چون از دور نظر وی بر یعقوب و اولاد وے افتاد از عماری فرود آمد خواست تا سلام کند جبرئیلؑ
گفت بگذار تا پدر بر تو سلام کند و در خبر است کہ یعقوبؑ پیادہ شد چون چشمش بر جمال یوسف افتاد

سلام بر تو یا دادے برندۀ غمها و نیز در معارج النبوة آورده که هر دو دستها بگردن یکدیگر آورده
میگریستند و از هوش رفتند گویند تا پنج ساعت یعقوب علیه السلام بیهوش ماندے چه خوش حالیست
روئے دوست دیدن + پس از عمرے بیکدیگر رسیدن + شراب خوش دلی را نوش کردن + بشادی دست
در آغوش کردن + بکام دل زمانی آرمیدن + بهم گفتن سخن و از هم شنیدن + و درین وقت
ملائکه کروبیان و عالم بالا تماشائے این مشتاق سوختۀ آتش فراق می نمودند جبرئیل علیه السلام با هفتاد
فرشته طبقها نثار از کنوز دار القرار بر فرق ایشان مے پاشیدند و بجناب الٰهی مینالیدند که خداوندا کسے را با
کسے این نوع محبت باشد که امروز با یعقوب را با یوسف است فرمان آمد که مرا با هر یک از امت
پیغامبر آخر الزمان محمد مصطفےٰ صلے الله علیه وسلم هفتاد و بر اینست ــ هست از پیغمبران او خوبتر +
امتش از امتان محبوب تر + و در بحر المواج آورده و آنچه بعضے گویند که یوسف علیه السلام بدیدن یعقوب
علیه السلام از اسپ فرود نیامد از شومی آن انتقال نبوت در نسل او در آمد این سخن بر یوسف علیه السلام
افترائے است و نسبت اینکار باو کار ناسزا است یوسف برگزیدۀ خدا بود این چنین کار ناشائسته از دنیا
و این عمده گزیده و ناپسندیده از وی رو نماید و نیز در بحر المواج و معالم التنزیل آورده که بعد از ملاقات یوسف
علیه السلام از یعقوب علیه السلام پرسید اے پدر چون وقتے که روز قیامت ملاقات خواهد شد
چرا میگریستی و چرا در غم و اندوه زیستے گفت یقین من نبود که تو پیغامبر خواهی گشت و از دین آبا
و اجداد نخواهی برگشت بترسیدم که عیاذاً بالله در دین دیگر رسے در قیامت با من ملاقی
نشوے گریۀ من ازین سبب بود چون در مصر در آمدند ایشان را در منزل خود برد و پدر و خاله
را بر تخت نشاند و پدر و خاله و برادران پیش وے سجدۀ تحیت کردند و تعظیم ایشان در آن
زمان سجده بود یوسف علیه السلام چون این حال را مشاهده نمود گفت اے پدر این سجده کردن شما
تعبیر خواب منست که در حالت خردی دیده بودم و خدا آنرا راست گردانید و مرا باین مرتبه رسانید و این
چنین از لطف او بدیع و بعید نیست و هم در معارج النبوة مذکور است که یوسف بعد آمدن پدر و اولاد
او در مصر تمامی مردم مصر را در مسجد جامع جمع کرده بر منبر آمد و خطبه خواند و بر پیغامبر آخر الزمان که محمد است
صلے الله علیه وسلم صلوٰة و زکیات فرستاد و بعد از آن فرمود اے اهل مصر شما کیانید همه گفتند بندگان تو ایم یوسف
گفت که همه بدانید که این پیغمبر برگزیده و این نور هر دو دیده یعنے یعقوب پدر منست و ایشان فرزندان
او و برادران من اند همه شما را بطفیل این شیخ که در پائے منبر نشسته آزاد کرده ایم فریاد از نهاد برآمد و عزت مرتبه یوسف

ظاهر گشت و در مدارک در تفسیر قوله تعالی توفنی مسلما والحقنی بالصالحین آورده که روزی یوسف
دست یعقوب را گرفته خزینهای زر و سیم و اقمشه و امتعه و اسلحه بنمود تا چون بخزانهٔ کاغذ رسید یعقوب
علیه السلام ازوی پرسید که ای پسر ترا این مقدار کاغذ بود و هشت روز با یک ده صلاح بسوی من مکتوبی نفرستادی
یوسف علیه السلام فرمود جبرائیل چنین فرموده گفت بارے سبب چرا بپرس گفت ترا باد
زیاده جهت مندلیست از من پس یعقوب علیه السلام ازوی پرسید گفت خدا تعالی مرا چنین
فرموده بود از جهت آنکه بفرزندان گفته بودے یوسف را نشاید هم بترسم ازین که او را گرگ خورد
و چرا از من نترسیده نیز آورده اند که روایت کرده که یعقوب بعد از ملاقات یوسف علیه السلام
بست سال زندگانی نمود بعد از ان بدار البقا رحلت فرمود بموجب وصیت که کرده بود او را یوسف
بزمین شام بپهلوی پدرا و اسحاق علیه السلام برده دفن کرد و در بستان ابو اللیث آورده که عمر او یک صد و چهل و
هفت سال بود در معالم التنزیل در تفسیر ان ربی لطیف لما یشاء وانه هو العلیم الحکیم نقل کرده اند یعقوب
در تابوتی که از چوب ساج ساخته بودند بطرف بیت المقدس نقل کرده اتفاقا در همان روز در آنجا برادر عیص نیز وفات
یافته بود پس هر دو را در یک قبر دفن کردند ایشان هر دو از یک بطن توامان زاده بودند و عمر هر دو هم یک صد و چهل و هفت
سال بود و در لطائف آورده پس یوسف باز بمصر آمد و بست سال دیگر زندگانی یافت بعد از ان شبے
پدر یا پدر و مادر هر دو را در خواب دید که میگویند که ای یوسف بغایت مشتاق لقای توایم بشتاب تا سه روز دیگر
تر دیگر آئی چون بیدار شد برادران را طلبید و وصیتها کرده یهودا علیه السلام را ولیعهد خود گردانید و فرزندان را بدو
سپرد و بعد از سه روز واقعه که دیده بود بر وصلهٔ وصال انتقال فرمود حضرت حقایق پناهی مولانا عبد الرحمن الجامی
قدس سره السامی وفات یوسف بدین طریق میفرماید که در روزی یوسف بر کرده لباس شهریاری بیرون
آمد باهنگ سواری چو پا در یک رکاب آورد جبریل بدو گفتا مکن زین بیش تعجیل اماں نمود زچرخ عمر
رسائی که شاید در رکاب دیگرش پائی بکف جبرئیل حاضر داشت سیبی که باغ خلد و میدان نشت زیبی چو
یوسف را بدست آن سیب بنهاد روان آن سیب بوئید جان داد و هم در مدارک بحر المواج آورده پس اهل مصر در مدفن
او بایکدیگر اختلاف کردند و هر قومی بسوی محلتهای خود نزاع نمودند از جهت دریافت برکت تا آنکه بحث و
جدال نوبت القتال رسید آخر بران قرار یافت که او را صندوقی از مرمر کنند و در رود نیل نهند که آب همه کس را برسد تا نسبت
او همه کس برابر بود و برکت او همه را یکسان باشد پس چنین کردند و در همانجا بود تا آنکه بعد از چهار صد سال موسی علیه السلام
او را از زمان خود نقل کرده در شام نزدیک آبا او دفن کردند و عمر یوسف صد و ده سال و بست ساله کذا فی البستان والیضا

مدارک در تفسیر قوله تعالی وَقَالَ الَّذِی اشْتَرٰاهُ مِنْ مِصْرَ آورده که یوسف هفده ساله بود که عزیز مصر او را خرید و سیزده سال دیگر در منزل او گذرانید و در سی سالگی ملک ریان ابن ولید او را منصب وزارت بخشیده و در سی و سه سالگی او را خدا تعالی حکمت و علم عطا فرمود و صد و بیست ساله بود که ازین عالم رحلت فرمود والله اعلم بالصواب۔

باب یازدهم در بیان حضرت ایوب صابر و در آن دو فصل است

فصل اوّل در نسب و بعثت ایوب علیه السلام و مبتلا گشتن او بانواع محن و الام ❊ بدانکه در معالم التنزیل آورده قوله تعالی وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا در سوره انبیا نیز در مواهب علیه آورده که ایوب رومی بود نسب به عیص ابن اسحاق۔ و در تفسیر لباب گفته که مادرش دختر لوط بود و چون حق تعالی او را بعد ازین دید بخلعت نبوتش پوشانید و هفت پسر و سه دختر عطا کرد چنانچه در مواهب علیه سه پسر و هفت دختر نقول است چنانچه در معالم آمده با هفت پسر هفت دختر نقولست چنانچه نیز در معالم و در مدارک آورده و مال بسیاری بوی داد و شعر دنیا طلبی بهره دنیات دهند عقبی طلبی هر دو بیکجا نت دهند۔ در کشاف و مدارک در سوره انبیا آورده که سه هزار شتر و هفت هزار بز و گوسفند یازده و پانصد بست گاو داشت و پانصد غلام که هر کدام جفت رانی و تخم افشانی میکردند در زمین ها تخم میکاشتند و هر یک عیال و اطفال داشتند و با مردمان نیکوئی بسیار میکردی و هرگز نان نخوردی تا ده درویش سیر کردی جامه نپوشیدی تا ده برهنه را نپوشانیدی و شب و روز بطاعت گذرانیدی و رسوم خیرات چنانکه باید و شاید بجا آوردی و در سبب ابتلای او اقوال است در کشاف و انوار التنزیل در سوره ص آورده که مظلومی پیش او باستغاثه بیامد بفریاد رسید با آنکه مواشی او در ناحیه پادشاه کافر بود یا و مداهنت نمود و غرا نیفرمود و در مدارک آورده که منکرے دید و خاموش گردید یا آنکه شاتی ذبح کرد و بخورد و همسایه بگرسنگی بسر برد و در مواهب علیه در سوره انبیا آورده که ابلیس علیه اللعنة بر وحسد برد گفت الهی ایوب در عافیت و فراخی عیش و وسعت است و مال بسیار دارد و فرزندان بسیار دارد اگر او را بزوال و اولاد مبتلا سازی عبادت و طاعت نگزارد و کفران نعمت ترا پیش آرد حق تعالی فرمود نه چنین است که تو میگوئی او ما را بنده البته پسندیده و برگزیده اگر هزار بار در آتش ابتلا او را گذاریم بر محک اعتبار کامل عیار خواهد بود ابلیس مردود گفت مرا بر مال و فرزندان او مسلط گردان تا حقیقت حال وی ظاهر گردد حق تعالی ابلیس لعین را بر وی مسلط کرد و دیوان را گماشت تا اشتغال بهلاک اموال و اولاد نمودند قول بعضے مفسران آنست که فرشتگان گفتند اینقدر از طاعت بقوت آن نعمت است که خدا تعالی او را کرامت فرموده داده مے کنند و دلش به فرزندان شاد است حق تعالی فرمود من آن نعمتها از و باز گیرم تا شما دانید که

او عبادت محض از برای رضای می‌کند و بروایتی خود گفت یارب مرا ببلای ابتلا ده تا در بلا صبر کنم و بمرتبهٔ
صابران برسم و بعضی گویند که روزی بمبتلای گذشت و گفت این مبتلا را سزای این بوده است حقتعالی
این سخن از وی نپسندید او را مبتلا کرد و بعضی بر آنند که یکی را گفت که حقتعالی که مرا نعمت بسیار داده است
و بمن نیکوئی کرده است من طاعت و عبادت و شکر گذاری حضرت باریتعالی بسیار میکنم حقتعالی این سخن از
وی پسند نکرد و بلا را بر گذاشت چنانچه در مواهب علیه در سورهٔ انبیای گوید که شترانش بصاعقه هلاک شدند و
گوسفندانش بسبب سیل در گرداب فنا افتادند و زراعتش بریح عاصف متلاشی گشت هفت پسر و سه دختر در
زیر دیوار آمدند و بعضی آورده اند که هرچه در خانهٔ او بود از گاوان وغیره جمله بآتش سوخته شد و دیوار خانه بر
اولاد او افتاده همه مردند القصه هر بار که او را از هلاک چیزی خبر میکردند میگفت بچشم آنچه داده بود باز برد و
صبر و شکر بجای آرد و میگفت که دنیا دار بلا است و محل ابتلا است که حقتعالی بندگان خود را بآن می
آزماید و میباید که کسی دل در وی ننهد و شعر جوان و پیر که در بند مال و فرزند اند + عاقل اند که طفلان نا
خردمند اند + تا آنکه روزی در محراب عبادت استاده نماز میکرد ناگاه دردی در پای او ظاهر گشت و اماس کرد و
در ساعت مجروح گشت رفته رفته تمام اندام او ریش کرد + بعد از روزگاری کرمها در وی افتادند چون مدتی برین
آمد بوی گنده و تن وی پراگنده شد و کرمها غلبه کردند گویند چندین هزار کرم در وی ظاهر شد دوستان و اهلبیت
وی از وی روگردانیدند و او را چهار زن بودند سه زن طلاق خواستند و یک زن رحمت یا رحیمه نام بنت افرائیم
بن یوسف یا ماخیر بنت میشا بن یوسف یا الیا نام بنت یعقوب و بماند و گفت من طلاق نمیخواهم زیرا که با تو
در نعمت بوده‌ام و در غم با تو باشم شعر دوست مشمر آنکه در نعمت زند + لاف یاری و برادرخواندگی + دوست آن
باشد که گیرد دست دوست + در پریشان حالی و درماندگی + آخر الامر مردم آن دیار ایوب را گفتند از اینجا برو مبادا که این
بیماری تو در دیگران سرایت کند و درشتی او را از مکان بیرون کردند هیچکس از اقارب و انفات او نکرد مگر دو کس که
شاگردان او بودند او را برداشتند و روان شدند و زار زار گریستند و میگفتند بزرگوارترین انبیا قوم ما را بدین زاری و
خواری بیرون میکنند تا آنکه او را بقریهٔ دیگر بردند و بنهادند روزی چند بر آمد که اهل آن قریه نیز او را بدر کردند چنانچه گویند
همچنین در هفت قریه او را بر آوردند چون شاگردان عاجز آمدند بصحرای بیجائی از چوب وغیره سایه کردند و در آنجا
او را نهادند بعد از چند روز ایشان نیز رفتند همان زن تنها با وی ماند و خدمتش میکرد و زنان بالاها که انبیا برداشتند
سر بچرخ هفتمین افراشتند + و ایوب اطاعت و عبادت در نهایت ضعف و سستی از حالت تندرستی کم نه
کرد و ذکر و تسبیح فرو نگذاشت یک طرفة العین غفلت نفرمود و در معالم گوید که مدت مرض او بقول وهب سه سال بود

یک روز هم زنان بیفزوده و بقول کعب هفت سال و بقول بعضی هفت سال و هفت ماه و هفت روز و بانوار التنزیل
هفت ساعت نیز گفته و در مدارک بیژده سال گفته و هم در مدارک و معارج هژده سال نیز گفته و در تفاسیر
آورده که روزے زن او را گفت از خدا تعالی بخواه تا ترا از بلا عافیت عطا کند گفت مدت فراخی در صحت من
بست نرسیده و در مواهب علیه در سورهٔ انبیاء آورده که روزے ایوب علیه السلام بدرگاه ملک علّام بنالید و گفت رب
انی مسّنی الضرّ یارب مرا رنجے و محنتی رسید بظاهر این شکایت او معلوم میشود و بے صبرے مفهوم میشود و حقتعالی او را
صابر نام کرده که انا وجدناه صابرا بدرستی که یافتیم او را صابر جواب آن بر نوجه تقریر میکنند که از شیطان رنجے
بوی رسید چه نزد او آمده گفته مرا سجده کن تا ترا ازین بلا بیرون آرم ایوب باختفعات از ضرر آن مضطر و شکایت نمود
از رنج خود یا آنکه جمعی از آنان که بوی ایمان آورده بودند گفتند که اگر دین وے خیرے بودے بدین بلا مبتلا
نگشتی این شماتت اعدائے دل او را مجروح کرد و این سخن بر زبان آورد یا آنکه چنان ضعیف شد که بعرض نماز و عرض
نیاز قیام نمیتوانست نمود بدین سخن تکلم فرمود یا آنکه کرمان آهنگ دل و زبان وی کردند و دو عضو محل ذکر و فکر
خدا بودند و از فوت ایشان ترسیده این لفظ بر زبان راند یا آنکه هر سحری بواسطه ملکی یا البشرا از بارگاه الٰهی
خطابی مستطاب بایوب نزد و قو شوق این پرسش کوه بلا را بجان میکشید و بآن خوش مے بود و در
سحر آن روز که این جراحت مرا هم راحت بامید این خطاب سرافراز شد لهذا فریاد بر آورد که سابقه راقتی
انتظار میکشم بعدم وصول الخطاب من آنجناب الاقدس و بعض محققان بر آنند که شکایت باو نبود نه از دیا آنکه ابلیس
در راهے بصورت پیرے پیش زن او آمد و گفت تو کیستی که چنین غمگین هستی گفت بیماری دارم که حال او
چنین است ابلیس گفت خمر و گوشت خوک باید خوردن تا این علت بالکلیه مندفع گردد و برطرف شود
چون پیش ایوب علیه السلام آمد و حقیقت را باز گفت بر وے خشم گرفت که مرا معصیت خواهی افگندن و
سوگند یاد کرد که اگر بهتر شوم ترا صد چوب زنم و این کلمات گفت یا آنکه چهل روز وحی باوے فرود
نیامد این شکایت از جهت آن کرد یا از آنکه از آن کرمان که در بدن او بودند یکے یا دو بر زمین افتادند و بر
خاک گرم مے طپیدند و ایوب علیه السلام آنرا بر داشته در ریش خویش بجائے نهاد و چون این کار با
اختیار او واقع شد چنان گزیدند که تاب نیاورده این کلام بر زبانش جاری شد و در بحر
الامواج آورده یا آنکه زن او در قریات میگشت که کارے کند و چیزے جنس طعام بجهت ایوب
علیه السلام بیارد و هیچ کس کارے باو نه فرمود در یک ده زنے کافره بود توانگر که او ویرا
گاهے کارے گفتے پیش وے رفت و گفت مرا طعامے بده تا نان برائے

برای بیمار دل افگار رحم و فردا انتا کارے باشد بکنیم گفت مرا کارے نیست که ترا گویم لیکن گیسوے خویش برید
به من ده تا ترا طعام دهم و آن کافره بر موے و گیسوی او عاشق بود خواست که بدان حیله از وی بستاند
زنکه زن کسی عاجز مباد ✦ زن مکاره خود هرگز مباد ✦ عزیزان را کند قید زنان خوار ✦ بقید زن
بود دانا گرفتار ✦ زن ایوب گفت بر مبتلای من رحمی کن که وے دست بر موئی من انداخته بر می خیزد و
عبادت حقتعالی میکند آن زن کافره بر وے رحم نیاورد و پس ناچار گیسوے خود برید و بوی داد ابلیس علیه اللعنة
بصورت مردے پیر شده پیش ایوب آمده گفت که زن تو نابکاری و بدکرداری کرده او را گرفته و مویش بریدند
ایوب غمگین شده و زار زار بگریست و این بگفت و قسم یاد کرد که هرگاه تندرست شوم زن را صد چوب زنم
والله اعلم

فصل دوم در زائل شدن آن محن و آلام از ایوب در مواهب علیه پاره سیزده انبیاء و پاره در سوره
ص آورده که جبرئیل پیش ایوب علیه السلام آمده گفت چرا خاموش نشسته گفت رضا بقضا داده صبر میکنم
که هر چه تو آنکرد با قضائے خدا ✦ چاره نیست جز رضا بقضا ✦ جبرئیل گفت بلاها در خزینها بسیار است تو
طاقت آن نداری از حقتعالی عافیت بخواه پس ایوب علیه السلام خواهش عافیت نمود حقتعالے اجابت
فرمود و جبرئیل بیامد و گفت یا ایوب پائے خود را بر زمین بزن ایوب پائی مبارک خود بر زمین زد و بقدرت
خدا تعالے دو چشمه آب از تحت قدم او جوشیدن گرفت یکے گرم دیگر سرد جبرئیل گفت این
چشمه آب گرم برای غسل کردن ست و این چشمه آب سرد برای آشامیدن ست پس ایوب علیه السلام در
چشمه آب گرم غسل نموده و از چشمه آب سرد بیاشامید و علتهای ظاهری و باطنی او زائل شد و گفته اند
چشمه یکے بود بوقت نوشیدن سرد و بوقت غسل کردن گرم ست کار کردن دشوار و گر آسان بود ✦ پیش قدرت
جملگی یکسان بود ✦ آنگاه جبرائیل از بهشت ردا آورد ایوب آن را بر دوش انگند و بر بالائے محلے
بنشست بعد از ساعتی زن او پیدا شد چون ایوب را بر جائی نخفته دید فریاد بر آورد و نوحه مے کرد.
و چپ و راست می دوید ایوب علیه السلام آوازی شنید گفت ای زن چه بود است ترا که زاری میکنی گفت
بیماری داشتم اکنون او را نمی بینم گفت تو هیچ نشانی داری که چگونه بود و چه نام داشت گفت آن
زمان که تندرست بود مانند تو می نمود و نام او ایوب بود و پیغامبر خدا بود و چنان ضعیف شده که کرمان
گوشت و پوست و رگ و پی او همه خورده بودند ایوب گفت او را به بینی بشناسی گفت بشناسم گفت اینک
من ایوب ام زنش چون نیک نگاه کرد معلوم نمود که ایوب ست پس شادیها کرد و از وے پرسید که از چه سبب چنین شدی
حضرت ایوب قصه خود باز گفت پس زبان به شکر گذاری خدا تعالی کشادند و با بشارت جبرئیل و فقر به خود نهادند

چون بدان موضع رسیدند دیدند که جبرئیل هر یک را از فرزندان او که هلاک شده بودند آواز میکردند و ایشان به
فرمان حقتعالی بیرون می آمدند تا آنکه همه زنده شدند و هر گاه بچراگاه چهارپایان رفتند همه را زنده یافتند
و آن سه زن که از و طلاق خواسته بودند باز به خانه آوردند و هم صاحب علیه در سورهٔ انبیا رابدا نمودند که ابن عباس رضی
فرمود که هر نعمتی که از ایوب فوت شده بود از نقود و گاوان و اشتران و گوسفندان و فرزندان دوچندان حقتعالی
بوی باز داد و ابر سرخ یا سفید فرستاد تا ملخ زرین بیارید و ر اخفاف آورده که سه شبانروزی
در حوالی سرای او بارید و در معالم آورده که حقتعالی زن او را باز جوان کرد پس بیست و شش
پسر از و زائید و هم در معالم و جلالین آورده که مراد از خرمنگاه ها بود خرمنگاه گندم و خرمنگاه جو پس حقتعالی
دو سحاب را برانگیخت یکی بر خرمنگاه گندم طلا را و یکی خرمنگاه جو سیم را ریخت و این نتیجه صبر او بود شعر
کلید صبر کسی را که باشد اندر دست ✚ هر آینه در گنج مراد بگشاید ✚ و در معالم در ذیل آیه انما یوفی
الصابرون اجرهم که روز قیامت باکشان صابر را بعرصات حاضر آورند نه برای ایشان میزانی
نصب کنند و نه دیوانی وضع نمایند بلکه ایشان فرو برند ثوابهای ایشان بحساب کارهای ایشان
بجائی رسید که اهل عافیت که در دنیا المی ندیده و محنتی نرسیده باشد تمنا کنند که کاشکی اجساد ما بمقراض پاره
پاره ساختند تا امروز قدر یا اهل بلا و ریک سلک جمع آمدندی ایوب پیش ازین نبی بود این زمان شریعت آمدش
و رسول گشت پس موجب آن قسم خواست که زن خود را صد چوب زند جبرئیل پیام آورد که ای ایوب خوب
نباشد صد چوب ترا بگیر دسته چوب از خرمای خشک که بعدد صد باشد و زن خود را بدان زن و سوگند
خود راست گردان چنین کرد گویند بعد ازین چهل و هشت سال ایوب بزیست و چون مدت عمرش بسر
آمد از دنیا برفت و عمر او صد و سی و پنج سال یا صد و چهل و یک سال یا صد و چهل و شش سال بود والله اعلم ✚
لن لحظه که دست اجل از پای فگند ✚ نی مال بفریاد رسد نی فرزند ✚

باب دوازدهم در بیان حضرت شعیب علیه السلام و در آن دو فصل است

فصل اول — در نسب و رسالت او و هلاک قوم او که اهل مدین بودند بدانکه در تفسیر معالم و انوار التنزیل
وغیره ها در تفسیر قوله تعالی والی مدین اخاهم شعیبا آورده اند که شعیب بن و کرسی بن مدین ابن ابراهیم
پیغمبر حقتعالی او را به پیغمبری و اهل او باهل مدین فرستاده و مدین مدینه بود یعنی شهری مسمی باسم
بانی او که مدین ابن ابراهیم امیر بود و اهل مدین هم نسب و خویشان بودند بخلاف اهل ایکه ایشان هم نسب او نبودند ایکه

بیشه بود که در آنجا درختان بسیار میوه های بیشمار بود در آن موضع ساکن بودند و معجزه او آن بود که چون خواستے
که بکوه های بلند بر آید کوه سر فرود آوردی تا شعیب بحکم ربانی بآسانی بر آمدے شعر پیش قدرت
کارها دشوار نیست + عجز را با قدرت او کار نیست + هر یک از قوم او دو کیسال بودی و دو میزان یکے بزرگتر
و یکے خورد تر بدان بزرگتر مے خریدند و بدان خورد تر میفروختند یا وجود کفر در کیل و وزن خیانت میکردند
و در صحرا راه میبردند و بر سر راه ها می نشستند و هر کس میخواستے بملازمت شعیب بیاید منع میکردند و میترسانیدند
و بتان داشتند که آنها را می پرستیدند و اطراف درهما و دینارها میبریدند شعیب ایشانرا ازین چیزها منع میفرمود
و بطرف ایمان دعوت مینمود و از عذاب خشم خدای تعالی میترسانید و میفرمود من رسول شما م پیغام رساننده و نصیحت
کننده برمن رسانیدنست و بس جمعی اهل مدین بوے ایمان آوردند و ازین بدکاریها باز آمدند و جمعی دیگران کار
مینمودند و میگفتند ترا و آنرا که بتو ایمان آوردند بیرون میکنیم از قریه خود تا آنکه شما باز گردید رجوع کنید بکیش ما که کفر
ست و شعیب در تمام روز موعظت و پند بآن گروه ناسعادتمند میفرمود و همه شب نماز میکرد ایشان از جهت سخریت
واستهزا میگفتند اے شعیب آیا نماز تو میفرماید که ترک کنیم بتانرا که پدران ما پرستیده اند و ازانها دست باز داریم از آنچه
مے کنیم از نقصان کیل و وزن و قطع اطراف درهم و دینار شعیب فرمود که بدین دنیا دون مغرور مباشید
و در دلها تخم غفلت نپاشید که ناچار جزاے هر کردار شما خواهد رسید ایشان میگفتند چه کنیم که تو نابینائی و از اقربا
ی ما ضعیف و ناتوانی و الا ترا سنگسار میکردیم چون شعیب نا امید گشت بر ایشان نفرین کرد جبرئیل رسید و
گفت یا شعیب با اهل خود و آن کسانیکه بتو ایمان آوردند ازینجا بیرون رو که بر ایشان عذاب نازل میشود
شعیب با اهل خود و مومنان برآورده بیک فرسنگ از شهر ایشان فرود آمد پس جبرئیل بوقت صبح که خفته بودند
از اطراف بالاے بر ایشان بانگ زد و زلزله عظیم پیدا شد که همه در لرزه بر آمدند و هلاک گشتند منقول ست
که هیچ دو امت بیک عذاب هلاک نشدند مگر قوم صالح و قوم شعیب علیهما السلام لیکن آواز جبرئیل در حق
قوم صالح از تحت ایشان بود و اهل مدین را از فوق ایشان سے طرفة العینی جهان بر هم زد کس نماند که آنجا دم زند
فصل دوم در نزول عذاب از آنکه شعیب بر ایشان نیز مبعوث بود و درین فصل ست ذکر وفات و
مدت عمر او در تفسیر مواهب علیه سوره شعرا آورده که از اهل ایکه کسی بوی ایمان نیاورد و هر چند شعیب ایشان را
دعوت میفرمود و از عذاب وعید مینمود او را تکذیب مے کردند و میگفتند نیستی تو مگر آدمی مانند صفات
بشریه پس بچه چیز بر ما دعوے فضیلت و رسالت میکنی و ما گمان مے بریم ترا از کذب دروغ گویان
و اگر از راست گویان هستی پس خدای خود را بگو تا بیفگند بر ما پاره از آسمان که در وی عذابی بود شعیب گفت

که حق تعالی در آن است بآنچه میکنند بعبادت اصنام و کم فروشی در طعام و سائر معاصی و عذابی که جزای اعمال بشما خواهد رسانید اگر امهال باشد شما را اهمال نخواهد بود و نخواهد رسانید آورده اند که چون ایشان در انکار و استکبار از حد تجاوز کردند حقتعالی هفت شبانروز حرارتی بر ایشان گماشت بمثابه که آب چاه و چشمه ایشان بجوش آمد و انفاس ایشان فرو گرفت بدرون خانه در آمدند حرارت زیاده شد روی به بیشه نهادند و هر یک در پای درختی افتاده از گرما پخته میشد ناگاه ابر سیاه و هوا پیدا شد و نسیم خنک روی زمین گرفت اهل ایکه بجوش دل شده بیکدیگر آواز دادند که بیائید تا در زیر سایه او جمع شدند آتشی از و یکی بیرون آمد همه را بسوخت و بعضی گویند که چون حرارت ایشان بغایت رسید حقتعالی کوهی را فرستاد که چون سایبانی شد در هوا بایستاد و در زیر آن آبهای خنک پدید آمد ایشان پناه بزیر کوه آوردند کوه بر ایشان فرود آمد همه را هلاک کرد و شعیب با قوم خود که با وی ایمان آورده بودند باز بمدین آمده ساکن شد و بعضی گویند بر هلاک قوم خود شب و روز چندان میگریست که نابینا شد و احکام شریعت را جاری میفرمود تا آنکه موسی پیش وی آمد و شبانی او کرد و دختر را بموسی بزنی داد چنانچه در قصه موسی به تفصیل تمام بیان کرده آید ان شاء الله تعالی و چون موسی از پیش وی رفت شعیب هفت سال و چهار ماه زیست آنگاه از دنیا رحلت نمود و عمر او دویست و پنجاه و چهار سال بود کذا فی البستان و قبر او بعضی گویند به مکه درمیان صفا و مروه است والله اعلم ✦

باب سیزدهم در بیان احوال حضرت موسی علیه السلام و آن ده فصل است

فصل اوّل در نسب و ولادت موسی و در ایام بادشاهی فرعون بیعون و انداختن مادر او را در صندوق و در دریای نیل انداختن بدانکه در معالم التنزیل و انوار التنزیل در تفسیر قوله تعالی ان الله اصطفی ادم و نوحًا و ال ابراهیم و ال عمران علی العلمین ۵ آورده اند که موسی بن عمران بر پشت بلاوی بن یعقوب میرسد و تولد او در زمان فرعون بیعون بوده و در مواهب علیه در سوره اعراف در ذیل آیة ثم بعثنا من بعدهم موسی الی فرعون وملائه آورده اند که نام او قابوس بود یا ولید بن مصعب بن ریان و فرعون لقب او بوده هر بادشاه مصر را فرعون میگویند چنانکه ملک روم را قیصر و بادشاه فارس را کسری و ملک چین را خاقان و بادشاه یمن را تبع گویند این فرعون از اولاد آن فرعون بود که در زمان یوسف بوده در سوره مومن در ذیل

ف جوان بن یصهر بن قاهث بن لاوی بن یعقوب علیه السلام

ولقد جاءکم یوسف من قبل بالبینٰت آورده اند که بعضی گفته اند که فرعون موسیٰ همان فرعون یوسف
بود بیوسف علیه السلام ایمان آورده چون یوسف علیه السلام درگذشت وی از دین برگشت وقتا تا زمان موسیٰ
عمر یافت القصه فرعون خلق را بعبادت خود تکلیف مینمود و خود عبادت گاو اکبر میکرد و اصح آنست که بر
صورت بتان ساخته بود و هر یک را از قوم خود بتی داده بود که آنرا عبادت میکنید تا آنها شمار ایمن تر و یک
گردانند و ازین سبب میگفت انا ربکم الاعلیٰ اینها خدایان خود اند و من خدای بزرگترم ابلیس این
سخن بشنید و گفت مرا طاقت سماع این کلام نیست من دعوی خیریت کردم از نیهم بلا بر من رسید و چنین
لاف میزند تا کجا کار او خواهد رسید بدست دلبر سیاه نامه و سنگدل + ز ناپاکی ابلیس از وی خجل + در قصص
آورده اند بعد آنکه فرعون دعویٰ خدائی نمود خدایتعالیٰ در تن وی عیبی پیدا کرد و رود نیل را خشک گردانید
خلق برادر جمع آمدند و گفتند اگر تو خدائی رود نیل را روان کن پس تنها بصحرا بیرون رفت و از لشکر هیچکس
را با خود نبرد و بجائی که آبادانی نبود در غاری فرو شد از خدایتعالیٰ ترسید و روش پیدا آمد پس غل در گردن
خود نهاد و روبقبله شده بدرگاه خود حضرت معبود بسجود در رفت و گفت خداوندا توئی بی نیاز و تو بر حقی و من
بر باطل بلکه دنیا را بر آخرت اختیار کردم هر چه مرا باید درین جهان بمن ده که برای دنیا جان میکاهم و از آخرت
هیچ نمیخواهم نهی بی سعادت و شقاوت سرمدی برگزید تفاوتی که میان آن و این یافت چون فرعون
بعون این مناجات کرده ناگاه جبرئیل بصورت مردی پیدا شد فرعون گفت تو کیستی گفت من فریادی
ام شکایت از شخصی دارم گفت اینچه وقت دادخواستن ست درین سخن بود که آب رود نیل بقدرت رب جلیل
پیدا شد فرعون شاد شد و گفت ای جوان قصه خود بگو داد تو بدهم گفت هر بنده که گردن از فرمان خداوند خود بگرداند
و خداوند او را نکو دارد جزای وی چه باشد فرعون گفت جزای وی آنست که او را در دریای نیل غرق کنند
آن مرد گفت در خانه تو راه مرا نهند و نگذارند که پیش تو آیم و حال خود بتو عرض کنم نوشته ده تا بر آن حجت
بآن بنده کار کنم گفت قلم و دوات و کاغذ حاضر نیست آنمرد که جبرئیل بود گفت من دارم بیارم پس
فرعون نوشت که هر بنده که گردن از فرمان خداوند خود بگرداند و او را نیکو دارد جزای وی آن باشد که او را در دریای
نیل غرق کنند آنمرد نوشته را گرفت و رفت و بعضی روایت کرده اند که فرعون [illegible] که رود نیل را فرمان
کرده بودیم تا اگر گفتی روان شو روان میشدی و اگر گفتی بایست بایستادی و اگر گفتی بالا شو بر کوه رفتی و اگر گفتی فرو
شو بزیر رفتی چون اهل مصر همچنین دیدند و بخدائی وی گرویدند اصلاً ازین مضمون آگاه نشدند که آفریدگار را سجده و بمرے
چه کار و بنده را دعوی خواجگی چه سزاوار است + هر که هست آفریدهٔ بنده است + بنده در بند آفریننده است + پس کجا بنده که مر بنده ست

در تفسیر مدارک و تبیان و غیر آن از تفاسیر آورده که جبرئیل بدیوان مظالم فرعون آمد و گفت امر چیست در
شان بنده که نشو و نمای در مال خواجهٔ خود یابد و تربیت وی از سایر بندگان ممتاز گردد پس کفران
نعمت پیش آورد و دعوی خواجگی آغاز کند و فرمان مولای خود نبرد فرعون بدست خود در ذیل فتوی
از نوشت میگوید ابو العباس ولید بن مصعب که سزای آن بنده که بر سید خود بیرون
آمده و نعمت او کفران نماید آنست که او را در دریای نیل غرق سازند جبرائیل آن خط را فرا گرفت
و رفت تا آنکه روزی کاهنان او را گفتند که پسری در بنی اسرائیل زاید ملک تو از وی بزوال آید در سورهٔ
والنازعات در تفسیر مولینا یعقوب چرخی آورده که وهب بن منبه روایت کرده که فرعون علیه اللعنة در
خواب دید که او را گفتند که شخصی پیدا شود که ملک ترا خراب کند چون بیدار شد بسیار مغموم گشت که این خوابیست
پریشان چون قوم را خبر کرد همه گریستند و او را هزار جادوگر و هزار کاهن و هزار منجم بود همه را جمع کرد و خواب
را بایشان باز گفت همه گفتند که بعد از چهل شب تعبیر خواب گوئیم پس ایشان گلیم پوشیدند و نان جو می
خوردند و بر خاکستر میخفتند و شبها بیدار بودند و در روز روزه میداشتند و دیوان را که عبادت می کردند پیش
ایشان زاری میکردند و می نالیدند تا ایشانرا خبر کنند از حقیقت خواب فرعون و دیوان در آن زمان به
آسمان میرفتند و از ملائکه کلام می شنیدند و بکاهنان میرسانیدند و در تفاسیر در تحت آیهٔ وحفظنا
من کل شیطان الرجیم آورده اند که از ابن عباس منقولست که از زمان آدم تا وقت عیسی علیهما السلام
بر آسمانها میرفتند و از ملائکه که اخبار لوح محفوظ در سر میشنودند سخنان می ربودند و بزمین آمده با
دوستان خود از کاهنان می گفتند چون عیسی متولد شد ایشانرا از سه آسمان منع می کردند چون
ولادت باسعادت حضرت خاتم الانبیاء والمرسلین صلی الله علیه و آله وسلم دست داد از همه آسمانها
ممنوع گشتند و بجهت رجم ایشان شهب ثاقبه از آسمان مقرر شد و ابواب کهانت بکلی مسدود گشت
القصه چون وحی بحاملان عرش آمد که ما در بنی اسرائیل پیغمبری خواهیم آفرید که او ملک فرعون را
انداز دا و را هلاک سازد و در شب جمعه از فلان ماه بعد از ساعتی از شب پدر وی بحکم ما در رحم آید دیوان چون آنرا
شنیدند بزمین آمده بکاهنان و منجمان و ساحران رسانیدند که بعد از چهل روز دیگر اینچنین خواهد شد ایشان پیش
فرعون آمده حقیقت حال بیان کردند گفتند چه حیله کنیم که مادر ویرا پیدا کنیم و بکشیم تا این شخص موجود
نشود گفتند که ما نتوانیم اما در شب چهلم مردان بنی اسرائیل را از زنان جدا کنیم و بکشیم تا این شخص پیدا نگردد
ندانستند که تغیر تقدیر محال است شعر بود هر کسی را دگرگونه رائی + نه باشد مگر آنکه خواهد خدائی

پس در آن شب مردان بنی اسرائیل را در یک موضعی جمع کردند و هر یکی را چیزی داده دادند که امشب درین موضع باشید
روز منجمان در آن شب بیدار بودند و فرعون با عمران پدر موسے که از خواص وی بود در شهر مصر رفت و
فرعون نمیدانست که عمران از بنی اسرائیل ست و لشکر بیرون شهر ماند فرعون عمران را گفت او را کو شک
من جا بگیر و با جاهها خواب کنی وی چنان کرد زن عمران را خبر شد که وی در شهر است نزدیک وی
آمد اتفاقاً با هم جمع آمدند قطرهٔ نطفه که ماده وجود موسے بود از سحاب صلب پدر در شکم مادر قرار گرفت و
او را پیش ازین دو فرزند بودند یکی هارون نام داشت و یکی دختر مریم نام داشت پس عمران گفت
مر زن خود را آنکس که فرعون از وی میترسد این فرزند باشد خواهد و این راز را پنهان دار و بر زبان میار
بسا سر که در دهان افتد نه بیرون ✤ درون صدر الاسرار ا کند خون ✤ چه خوش گفت آن نکو خوی نکوکار ✤
که سر خواهی سلامت سر نگهدار ✤ منجمان در آسمان نظر کردند نشان آن یافتند که آن پسر در رحم مادر آمد
فریاد برآوردند فرعون پرسید اینچه حالست عمران گفت او از بنی اسرائیل باشد که یکدیگر بازی میکنند چون بامداد
شد منجمان رویهای خود سیاه کرده و جامها دریده پیش فرعون آمدند که آن دشمن تو امشب در شکم مادر خود در آمد
فرعون در خشم شد ایشان گفتند چون مادر او را بزاید تدبیر او کنیم چون موسیٰ را مادرش بزاد گفتند آن دشمن تو
ظاهر شد فرعون مغموم شد گفتند همه زنان بنی اسرائیل را جمع آر و فرزندان ایشان را که درین ماه پیدا شدند
پسران را بکش و دختران بگذار و در تفسیر مدارک و معالم و مواهب علیه سوره قصص آورده که فرعون دایهای
مصر را موکل ساخت بر زنان حامله بنی اسرائیل و جمعی دیگر بر ایشان موکل گردانید پس هر حامله که پسر او
زادی فی الحال او را کشتندی تا آنکه نود هزار طفل را کشتند شعر صد هزاران طفل سر بریده
شد تا کلیم الله صاحب دید شد ✤ دوایه بر مادر موسے موکل بود در حین وضع حاضر شد چون موسے را
فرا گرفت و در روی او نظر کرد والله فریفته جمال او شد و محبت عظیم در دل او پیدا شد گفت ای زن
غم مخور که من سر ترا فاش نکنم و موکلان را بگوییم که بچه دختری بود مرده او را در خاک کردیم بشرط آنکه این
فرزند سعادتمند ترا هیچ کس از اقربا و همسایگان نه بیند مادر موسے سه ماه یا زیاده او را مخفی داشت و
قولی از آنست که بعد از ولادت آن جمعی از موکلان خود را در بخانه افگندند و خواهر موسے را برداشته
در تنور که برای نان پختن پر از آتش کرده بودند افگند . و آن گروه بچه نادیده از آن خانه بیرون
رفتند چون مادرش بر سر تنور آمد دید که آتش گل و ریحان شده موسیٰ با آن بازی میکند القصه مادرش
مخفی پرورش میکرد و پیوسته ترسان و هراسان میبود بجهت آنکه فرعون بان زیاده از زیاده تجسس

وتفحص میکردند و در مواهب علیه آورده است که نام ورشانه اولاد لاوی بن یعقوب بود و در معالم آورده که دختر لاوی بود و نام او
نوخانه بنون در اول اسم و در تفسیر تیسیر عین المعانی یوخانه گفته بیائے مثناة تحتانیه در اول بهر تقدیر به مادر
موسیٰ الهام شد که پسر ترا پیره واره چون بترسی که هر وقت قصد کنند او را در صندوق نهاده در دریای نیل افگن و از دشمن
مترس که او را ضایع نخواهد کرد و در فراق او غم و اندوه مکن که باندک زمانی او را بسوئے تو گردانیم و بر وجهی که دلخواه تو
بود بتو باز رسانیم و او را شرف نبوت و رسالت ارزانی داریم چون مادر موسیٰ معلوم کرد که فرعونیان در تجسس
پسران اسرائیل مبالغه دارند در دو گری را که آشنائی عمران بود فرمود که صندوقی پنج شبر تراشند.
چون باتمام رسید بمادر موسیٰ تسلیم نمود و در خاطرش گذشت که او کودکی دارد و میخواهد که او را در صندوقی کرده
از موکلان بگریزاند نزد گماشتگان فرعون آمد خواست که صورت حال بیان کند زبانش بند شد بخانه خود
آمد و خواست که نزد فرعون برود و تمامی حالات بیان سازد چشمش نابینا شد دانست که آن مولودی
که کاهنان نشان وی داده اند اینست فی الحال توبه کرد و بیشد نا دیده بوی ایمان آورد و بعضے گویند که
مومن آل فرعون اوست و مادر موسیٰ آن صندوقے بقیر اندوده موسیٰ را در وی بخوابانید و شبے در رود
نیل روان افگنده گردانید جوئے از آن دریا بباغ خانه فرعون میرفت صندوقے از آن جو بباغ خانه
فرعون درآمد و دایان خود آسیه نام بر کنار آب جوئی بود و آسیه از قوم بنی اسرائیل قوم یعقوب
علیه السلام بود و یعقوب پیغامبر بود و از سبط نبوت بود و در عین المعانی آورده که عمه موسیٰ بود چون صندوق
پیش ایشان رسید بگرفتند و سرش باز کردند کودکے بارخ چون ماه با چشم سیاه برآمد از جمال
او حیران ماندند و بزبان گفتند ؎ ماه زیباست ولی روی تو زیباست ازو ؛ چشم نرگس نه کنم چشم
تو رعناست ازو قتاده گوید که در چشمان موسیٰ سیاهی ملاحتی بود که هر که او را دیدے مفتون گردیدی آسیه
خاتون و فرعون ملعون چشم او را دیدند در دل ایشان محبت او پدید آمد و در معالم گوید که فرعون را دختری
بود که غیر از وی فرزندی نداشت بعلت برص مبتلا شده بود کاهنان میگفتند که فلان روز و فلان ساعت
وقت طلوع آفتاب در رود نیل در روز دوشنبه انسانی یافته شود و این علت برص با آب دهن او زایل گردد و در آن
روز معهود که روز دوشنبه بود فرعون و آسیه و دختر و محرمان شان بر کنار رود نیل انتظار انسانی موعود میبردند که ناگاه
دیدند که صندوقی بر روئے آب در میان تلاطم امواج نمودار شد فرعون ملازمان را امر کرد که زنجیر در بحر بینداخته
در آویخته پیش من بیارند ایشان از هر جانب گشتی ها راندند و او را گرفتند و پیش فرعون آوردند چون سر
آن صندوق کشادند موسیٰ را دیدند و محبت او در دل حاضران و ناظران پدید آمد فرعون خندہ بخاطر داشت

عه در تفسیر حل نوشته نام مادر موسیٰ یوخانذ بود ۱۲

که این پسر چگونه از قتل سالم مانده مبادا آن مولودے که میگویند آن باشد زن فرعون گفت از منجمان شنیده
ام که در فلان شب آن بچه مرد پس از آنچه میترسیدم خاطر جمع شد دست از آن طفل باز دار و او را
بگذار تا دختر خود را بوے علاج کنم پس قدرے از آب دهن او بر موضع برص آن دختر بمالید تندرست شد
که فی الحال زایل شد پس آن دختر زود وے او را بوسید و در کنارش کشید پس آسیه به فرعون گفت این
کودک روشنی چشم من و تست بسبب او دختر ما شفا یافت او را نکش شاید که سود رساند ما را علامت خیر و برکت
بر جبین مبین او ظاهر است ما او را بفرزندی گیریم که قابلیت آن دارد فرعون گفت مرا خود با و حاجتے
نیست اما چون میل ترا با و دیدم او را بتو بخشیدم و او به تربیتش مشغول شد و در حدیث نبوی و قول
مصطفوی وارد شده که اگر چنانچه آسیه گفت فرعون نیز میگفت هر آئینه او را نیز حقتعالے هدایت میفرمود چنانچه
آسیه نمود القصه آسیه میگفتند که او را نامی بنه گفت که او را موسی نام کردم زیرا که او را در آب و شجر یافتیم و مو بمعنے آب
است و سی بمعنی شجر است آورده اند که مادر موسے دختر خود را که مریم نام داشت و صحیح آنست که نامش کلثوم بود
بهر تفقد او را گفته بود بر کنار رود نیل برود چشم بر صندوق میدار که کجا میرود چون صندوق بباغ فرعون درآمد
او نیز خود را در باغ انداخت و صورت حال مشاهده نمود چون مادر موسے شنود که آن صندوق بدست فرعون
بیعون افتاد بے صبر و بیقرار گشت و قولے آنست که چون شنید که او را بفرزندی برداشتند دل او از اندوه و غم
فارغ شد و از شادی خواست که ظاهر کند که این فرزند منست اما صبر ورزید پس خواهر موسے را طلبید و گفت که
از موسے خبر گیر او بیارگاه فرعون آمده از دور نظر میکرد دید که او را آسیه در کنار گرفته و ایشان نه دانستند که او
خواهر موسے است آورده اند که موسے انگشت شهادت خود را می مکید و از و شیر پاک می چکید ـــ
رساند رزق بر عجز که باید ❊ بسازد کار با نوعے که شاید ❊ بروزی هیچ یا فرانوازد ❊ برحمت بیکسان را کار سازد
چون خواهر موسے دید که برای دایه مضطرب است گفت من شما را بهم موسے کنم که با نیکی و بشفقت او را تربیت نماید
و نیک خواهان او باشند هامان که وزیر فرعون بود چون این کلمه شنود گفت این زن را بگیرید که این زن میـ
داند که این کودک از کدام خاندان است گفت من بدین معنی گفتم که نیک خواهان فرعون باشند پس وبرا
قبولے کرده گفتند برو آنکس را که گفتی بیار او برفت مادر خود را بیاورد و در آن حال موسے در کنار
فرعون بود و هر چند دایه ها آوردند و موسے بر سے داشتند سرے از و بتافت و شیر از کسی نمی گرفت چون
او را در کنار مادر نهادند بوے مادر بمشام موسے رسید بوے متوجه گشته پستانش گرفت فرعون
گفت تو کیستی که این طفل را غیر تو شیر قبول کرد گفت من زنے ام خوشبوی پاکیزه تن

و قوم وی و شیر من بغایت شیرین و پاکست این هیچ طفلی نزد من نیاورند الا که شیر من قبول کند گفت تا اجرت وی
مقرر کردند موسی را بدو سپردند و گفت این طفل را در خانه خود برده نگاه دار و در هر هفته یکروز پیش ما بیار مادر موسی
را گرفت و شادمان گشته متوجه به خانه خود شد و دانست که وعده الهی راست شد شعر خلاف وعده محالست
کز کریم آمد ❊ لئیم گرنه کند وعده را وفا شاید ❊ و در مدارک التنزیل و مواهب علیه در سوره طه آورده اند که روزی فرعون موسی
را در کنار گرفت موسی یکدست بریش او که مرصع بجواهر بود دراز کرده قدری از آن برکند و بدست دیگر طپانچه بر روی
آن بدبخت زد فرعون خشم گرفت و حکم بقتل او کرد آسیه خاتون گفت که این کودک چون جواهر درخشان دید بدان
متوجه گشت اگر اخگر آتش ببیند بدان دست خواهد رسانید پس طشتی پر از اخگر و ظرفی پر از یاقوت دلکش
پیش موسی نهادند موسی علیه السلام دست دراز کرد تا یاقوت برگیرد جبرئیل ع دست وی گرفته بسوی
اخگر آتش برده اخگر برداشته در دهان نهاد و زبانش بسوخت و گرهی بران بماند و آنرا آفت است که
لکنتی و بستگی در زبان موسی بود و سخنش نیک مفهوم نمی شد و بعضی می آرند که دست وی هم سوخت و هرچند
فرعون در علاج آن کوشید بجائی نرسید چون موسی بعد از بعثت دعوت نموده گفت بسوی کدام خدا می
خوانی مرا فرمود بآن خدا تعالی که دست مرا شفا بخشید و تو از علاج عاجز بودی والله اعلم ❊

فصل دوم

در کشتن موسی قبطی را و رفتن بمدین و دختر شعیب علیه السلام را خواستن ❊ القصه چون موسی
علیه السلام کلان شد مردم او را بزرگ میداشتند و او را فرزند فرعون می پنداشتند تا آنکه چون به بیست سالگی
رسید چنانچه در مواهب علیه در سوره شعراء در ذیل آیه ولبثت فینا من عمرك سنین گفته و در معالم در سوره
طه در آیت وقتلت نفسا فنجیناك من الغم الآیه گفته در دوازده سالگی بقول ابن عباس رض که از کعب
الاحبار نقل کرده و هم در معالم در سوره شعراء در سی سالگی آورده بقولی و بهر حال وقت قیلوله یا بعد از نماز
شام موسی علیه السلام در شهر مصر یا در شهری دیگر که از ولایت مصر بود در آمد و دید که مردی از قبطیان که قوم فرعون
بود با یکی از بنی اسرائیل که اولاد یعقوب ع بودند خصومت میکنند و آن قبطی نانپز فرعون بود و آن مرد
از بنی اسرائیل بود تکلیف هیزم کشیدن مینمود و آن شخص که از بنی اسرائیل بود چون موسی را دید
فریاد از دست قبطی نمود موسی قبطی را گفت دست از وی بدار قبطی سخن موسی را رد کرد موسی او را مشتی زد
پس او بیفتاد و جان داد موسی و آن شخص از آنجا گریختند و از قبطیان کسی دیگر آنجا حاضر نبود موسی علیه السلام
پیش پروردگار خود استغفار نمود که یارب این زلت بسهو و غفلت از من رفت و من ستم کردم بر نفس خود پس
مرا بیامرز حقتعالی او را آمرزید و موسی هراسان بود که مبادا طالب قصاص شود که کسی بیاید تا آنکه روز دیگر دید همانکس که استغاثه میکرد

بازفریاد میکند دیارے طلبید بر قبطی دیگر موسے گفت تو مرد گمراہی کہ دیروز سبب قتل گشتی پس آن ہنگام کہ
موسے علیہ السلام خواست کہ قبطی را بگیرد واز وے دفع کند آنکہ از بنی اسرائیل بود گمان نمود کہ برسر من مے آید
تا مرا زند گفت اے موسے میخواہی کہ مرا بکشی ہمچنانکہ کشتی دیروز آن قبطی را چون این سخن شنید دانست کہ آن
قبطی را موسے کشتہ است خبر بفرعون رسانید و او با ارکان دولت خود مشورت مہم بر قتل موسے قرار یافت
این شخص کہ مومن آل فرعون بود گویند کہ خالہ زادۂ فرعون بود نام او حزقیل بود در تیسیر گفتہ کہ خازن فرعون
بود و در معالم و مدارک آوردہ کہ بقول بعضے قبطی بودہ ابن عم فرعون و بقول بعضے سبطی بود یعنے اسرائیلی و
بہر حال چون ازین حال آگاہ شد متوجہ شد بسوی موسے او آمدہ گفت فرعون و اشراف قوم او میخواہند کہ ترا نو فتنہ
انگیزاند بخون تو ریزند بقصاص آن قبطی کہ او را کشتہ اگرچہ پندارم کہ بکرم الٰہی نتوانند کہ ترا آزار رسانند شعر
لشکر باد اگر جہان گیرد ✱ شمع خورشید از آن نمی میرد ✱ لیکن میباید کہ ازین شہر بیرون روے کہ من از جہت مسلمانی
و نصیحت و خیر خواہی و مہربانی چنین میگویم موسے ہماندم بیزاد و راحلہ و رفیق از آن شہر بیرون آمد
ترسان بود مبادا کسی از پے او درآید و میگفت خداوندا مرا از گروہ ستمگاران باز رہان در موضع آوردہ
کہ جبرئیل درآمد و گفت اے موسے متوجہ بشہر مدین شو و بر سر راہ کرد موسے قدم بدان جانب نہاد و از مصر
تا مدین ہشت روزہ راہ است موسے بطرف مدین توجہ نمود و راہ نمیدانست گفت شاید خدا تعالی مرا راہ راست
مدین نماید پس ہشت شبانروز میرفت و جز گیاہ در آن راہ خوردنی نداشت تا آنکہ بچاہی کہ بر کنارہ شہر مدین بود
رسید و دید کہ گروہی از مردمان آنجا جمع شدہ مواشی خود را آب میدہند و جائے فرود ایشان دو زن اند میراندند گوسفندان
خود را باز میدارند و بدیگران خلط نشوند از انجا کہ شفقت ذاتی انبیا علیہم السلام باشد دل موسے بر ایشان
بسوخت و خواست کہ مدد این درماندگان فرماید پس پیش ایشان رفت و بطریق ادب گفت شما چرا گوسفندان
خود را از آب خوردن و اختلاط کردن با دیگر گوسفندان باز میدارید گفتند ما آب نمیدہیم گوسفندان خود را تا وقتیکہ تازہ نہ گردانند
شبانان گوسفندان خود را و ہر چہ فضلہ و زیادتی آب از مواشی ایشان بماند بگوسفندان خود بدہیم زیرا کہ ما زنیم و بکار ہیچ مددگار نداریم
و پدر ما پیر و ضعیف است نمیتواند کہ بیاید مدد ما نماید گویند کہ ایشان دختران برادر شعیب بودند و اشہر آنست کہ دختران شعیب بودند چون
موسے بر حال ایشان اطلاع یافت بسوی شبانان تافت و گفت این ضعیفہا را انتظار میدہند اول گوسفندان ایشانرا آب
کنید تا زود بخانہ باز روند رباعی رہ بیکسان افتادہ گیر ✱ چو استادہ دست افتادہ گیر ✱ کسے نیک بیند بہر دو سرای ✱
کہ نیکی رساند بخلق خدای ✱ ایشان از روے تحکم و استہزا گفتند ما ایشانرا آب نمیدہیم اگر تو میتوانی بیا و آب دہ موسے
بر سر چاہ آمد ایشانرا کہ نظر در میان دو ابروے افتاد ترسیدند و بطرفے رفتہ بنظارہ ایستادند موسی با آنکہ ہشت شبانروز

طعام نخورده بود و تنها بود که ده تن می کشید تنها آب کشیده و گوسفندان ایشانرا سیراب گردانید و بعضی گفته اند
که بر سر چاهی دیگر رفت و سنگی که چهل تن برمیگرفتند از سر آنچاه برداشت بدر بود که چهل تن آب می کشیدند
تنها آب کشید و موسی آب ایشانرا داد ایشان برفتند موسی در سایه دیوارهای یا درختی بنشست و گفت خداوندا
هرچه بفرستی بسوی من بدان محتاجم تو میدانی به یقین که از جهت مدد و دین در دنیا فقیر شدم و توانگری که نزد
فرعون داشتم گذاشتم ؎ توانگری که کشدت سوی عجب و نخوت ناز + خوش ست فقیر که دارد هزار سوز و گداز +
دختران حضرت شعیب در آنروز چون زود به خانه آمدند پدر سبب آنرا از ایشان پرسید آنکه شعیب را چشم پوشیده
عادت داشت که هر روز دست بر پشت گوسفندان مالید و معلوم کردی که گرسنه و تشنه اند چون در آنروز گوسفندان
را دید که نیک سیراب اند از سبب آن پرسید ایشان تمام قصه عرض کردند و فضائل و مناقب موسی بیان فرمودند
پس یک دختر را فرمود که برود و او را زود بیار تا مکافات این فرخنده صفات بکنم او پیش موسی آمد گفت پدر من ترا
سلام میرساند و میخواهد که تا پاداش در آنکه آب دادی مواشی ما را بدهد موسی برای طمع مزد بلکه از جهت زیارت شعیب و
بتقریب صحبت درویشانه اجابت فرمود ؎ بدان کلم نشین که در وفائی + خو پذیر است نفس انسانی + صحبت
نیکان از دست مده که بدو محتوی ز صحبت بد + صحبت باغها به فصل بهار + باد را هر زمان کند عطار + و در
راهی که میرفتند آن دختر نیک اندیش پیش میرفت و موسی پس او چون بادی آمد جامهای دختر را از بعضی
اعضای او برداشت موسی او را امر فرمود که تو از عقب من آئی و هر انسخن بدلالت بره خانه پدر خود بنمائی و برای آن
سخن نامحرم هم راضی نشد و گفت تا سنگها بر گرفت و بسوی راه می انداخت موسی بهمانجانب میرفت تا آنکه نزد شعیب
رفت و سلام کرد او جواب سلام باز داد و دست یکدیگر گرفتند شعیب از احوال وی پرسید او قصه خود را باز گفت شعیب
معلوم کرد که آثار اهل بیت نبوت است گفت مترس نجات یافتی از گروه ستمگاران چه ایشانرا بدین ولایت دست نیست
پس فرمود تا طعام حاضر کردند و پیش موسی آوردند و از خوردن آن دست برداشت و گفت ما کار آخرت را بدنیا
نمیفروشیم یعنی برای مواشی تو که آب داده ام برای خدا بود نه برای جزا شعیب فرمود که این طعام نه مزد کار تست
بلکه عادت است که هر که در منزل ما برسد بطریق ضیافت او را خدمت کنم حالا تو مهمانی و این بحضرت رسیده
از مروت تو چنان میدانم که رد نکنی که مهمان سخن میزبان قبول کند موسی از آن طعام تناول فرمود در اثنای این
حال یکی از آن دو دختر به پدر گفت که اینمرد را تا توانی نزد خود شبانی به مزد بگیر که توانا و امین ست آورده اند که پدر
او را گفت که قوت توانائی و امانت او از کجا معلوم کردی او قصه کشیدن سنگ و گفتن او که از عقب من رو
از گفت شنید چون پدر برینحال مطلع گردید گفت میخواهم که بزنی و همسر تو یکی ازین دو دختر هرکدام را که خواهی بدهم بشرط آنکه هشت سال

ثبانی من کنی و اگر ان ثبانی را بده سال رسانی پس آن فضل و کرم تست موسی علیه السلام قبول نموده گفت
ازین دو مدت که هشت سال یا ده سال است هر کدام را توانم باخر رسانم و خدمت شما را غنیمت میشمارم و
سعادت دو جهانی درین پندارم در عیون المعانی در سورهٔ قصص آورده که دین را فع هم مقدمه محضر دختران پدران
را میبود و ایشان میگرفتند و در شرع ما منسوخ شده بحکم این آیه جمیله واٰتوا النساء صدقاتهن نحلة و آنکه خدمت نافع
مهر تواند بود ممنوع است نزدیک امام اعظم رضی الله تعالی عنه بخلاف امام شافعی و گفته اند معنی آیه آنست که بجرد آنکه
تزویج میکنم دختر خود را بتو نه صداق دختر من آنست که هشت سال شبانی کنی الی القصه چون شعیب خواست که گوسفندان
را بموسی سپارد و عصائی برای او می بایست شعیب را در خانه عصاها بود یکی از انجمله عصائی بود که آدم علیه السلام از بهشت
همراه آورده و آن از چوب آس بود طول او ده گز و سر او دو شاخه بود و در زیر سنان نشانده و از آدم شعیب را بمیراث
رسیده و چنان قرار یافته بود که آن عصا می برای کلیم الرحمن نگهدارند چون آوان پرده بغیب بعالم ظهور بیرون
آید بوی سپارند و شعیب آن عصا را بجهت رفعت شان و عظمت برهان او حرمت تمام میداشت و هیچکس را نمیگذاشت
که او را تصرف کند و بعضی گویند که دختر را فرمود تا از ان عصاها یکی را برای موسی بیارد و دختر رفته همان عصا
را آورده بدست پدر داد پدر گفت این عصا را باز بر و دیگر عصا را بیار که این عصا پیغمبر مرسل بود و حکم
الهی چنانست که برای یک پیغمبری نگاه میداشت و کس بهتر از آن نیست دختر تا هفت نوبت آمد و رفت
نمود همان عصا بدست او می افتاد اما صحیح آنست و در مدارک التنزیل نیز قریب همین مضمون است که در شبی موسی
را بجهت عصا در آنجا فرستاد تا یکی از ان عصاها اختیار کند موسی علیه السلام دست بجانب عصاها دراز
کرد همان عصای آدم علیه السلام آواز کرد که مرا اختیار کن ای موسی که من از ان توام موسی علیه السلام آن
عصا برداشته پیش شعیب علیه السلام آمد گفت ای موسی علیه السلام شان این عصا بزرگی است این
حواله کلیم است او را همانجا گذار و عصای دیگر بیاور موسی علیه السلام خواست که او را نهد و دیگر بردارد باز
آن عصا با وی کلام نمود که یا موسی علیه السلام مرا بگیر باز آورد شعیب باز مانع آمد همچنین تا چهار نوبت یا هفت
کرت چون میان موسی و شعیب علیهما السلام گفت و شنید بطول انجامید موسی گفت هر بار که من قصد عصا
دیگر کنم عصا با من خصومت میکند که مرا بردار من نمیتوانم که عصا خود را بجای باز گردانم سبب قبولی که از حق
رسیده و کمین چه با تو نکولی کند هرگز شعیب متحیر شد و گمان برد که کلیم الله این تواند بود و حق تعالی فرشته را فرستاد
تا میان ایشان حکم کند آن فرشته آن عصا را بر زمین خلانید تا آنکه مقدار چهار انگشت در درفت بعد از ان
گفت که هر کدام این عصا را بقوت نبوت از زمین برکشید این عصا از ان او باشد اول شعیب بقوت تمام در کشید او

آن اهتمام نمود و بسر نشد چون نوبت بموسی رسید عصا از زمین کشید شعیب دانست که وی کلیم است پس شعیب
آن عصا و گوسفندان را با وی سپرد و در معالم آورده که در عصای موسی اختلاف است و بقول عکرمه رضی الله آدم او را
از بهشت آورده بود و بعد از وفات او جبرئیل علیه السلام او را گرفت و نزد او میبود تا آنکه در شبی بموسی ملاقات
نمود و با وی سپرد و بقول دیگر آنچنانکه بالامبین گذشت و در مدارک آورده که بقول امام کلبی از شجره عوسج بود که ندا کرد
انا ذلک از آن شنود القصه شعیب گفت زنهار گوسفندان را بفلان جا نبری که آنجای اژدهاست همه
گوسفندان مرا ضایع کنند شعر اگرچه کس بی اجل نخواهد مرد ٭ تو مرو در دهان اژدها ٭ موسی علیه السلام مر آن را
گرفته بیرون آمد و گوسفندان روی بآن وادی اژدها نهادند و هرچند خواست که گوسفندان را باز دارد
نتوانست چون آنجا رفتند موسی برنشسته نشست و گوسفندان میچریدند ناگاه خواب وی غلبه کرد و بخفت و آن
عصا به پهلوی خود نهاد آن اژدها از آن وادی برآمد و قصد رمه نمود آن عصا اژدها گشت و آن اژدها را کشت
موسی چون بیدار شد اژدها را دید که کشته گشت شاد شد و تعجب نمود چون بخانه آمد از حال اژدها شعیب اعلام نمود
او دانست که این کار عصاست که ببرکت موسی کرده شعر هر کسی را این تمنا کی رسد ٭ موسی باید
که اژدها کشد ٭ پس شعیب بموسی گفت که درین سال ازین گوسفندان هر ماده و سفید رنگ و سیاه سر
که بزاید برای تو هبه کرده آید پس وحی بموسی در رسید که بزن عصا خود را در موضعی که گوسفندان
از آن آب خورند موسی چنان کرد پس هیچ گوسفندی خطا نکرد که بهمان رنگ فرزند آوردند شعیب
نیز بشرط خود وفا کرد و در قصص آورده اند که نقل است که چون موسی هشت سال شبانی کرد
سال نهم شعیب گفت امسال زین گوسفندان هر نره که بزاید از آن تو باشد آن سال همه گوسفندان
نره زاوند سال دیگر گفت امسال هر ماده که پیدا آید ترا باشد آن سال همه ماده پیدا آیند سال سوم
گفت هر بره که سیاه زاید ترا آید هم آن سال همه بره ها سیاه پیدا آمدند سال چهارم گفت امسال هر بره
که سفید باشد از آن تو باشد آن سال همه سفید آمدند سال پنجم گفت هر چه سفید و سیاه ترا آید آن سال همه سفید
و سیاه پیدا آمدند و هر بار شعیب وعده را وفا میفرمود تا آنکه گوسفندان موسی از گوسفندان شعیب بیفزودند و در
مواهب علیه که ده سال موسی شبانی کرده و ده سال دیگر مصاحب شعیب بود و در معالم التنزیل در سوره طه ذیل
قوله تعالی فلبثت سنین فی اهل مدین آورده که وی آن ده سال مهر شمرده و سال دیگر پیش شعیب ماند والله تعالی اعلم ٭

فصل سوم - در رسالت موسی و هارون و دعوت کردن ایشان فرعون را در تفسیر معالم التنزیل و مواهب علیه
در سوره طه آورده که موسی در چهل سال خواست که به جانب مصر رفته مادر و برادر را ببیند از شعیب اجازت خواسته روان شده

در یک شبی که تاریک بود و هوائی سرد می‌ورزید و آب می‌بارید ایشان راه گم کردند و نزدیک وادی ایمن رسیدند و مواشی متفرق شدند و آن شب جمعه بود زوجهٔ موسیٰ علیه السلام که بقول صحیح صفورا نام بود وضع حمل نمود و از و پسر بوجود آمد بآتش محتاج شدند موسیٰ علیه السلام چندانکه سعی فرمود از سنگ بیرون نمی‌آمد ناگاه از دور جانب کوه طور آتش دید مر اهل‌خانه و خادمان خود را گفت همین جا باشید که من آتشی دیده ام شاید بیارم برای شما از آن آتش شعله در سر چوبی یابی یا جمره خرد از آن فتیله یا چوبی روشن کنم یا اخگری بیارم یا در آن مکان کسی نمائی یابم که ما را براه رسانند و از راه نمونی محروم نگردانند شعر بود گرد کسی از عالم آگاه رهنماید سوی دولت خانه ام راه پس کسان خود را گذاشت و تنها بجانب آتش روان شد چون با آن آتش رسید دید آتشی سفید در درختی سبز که عناب یا غیر آن بود بر افروخته و در حوالی آن هیچکس نه متحیر شد و از روشنی آتش و سبزی درخت تعجب کرد و تسبیح ملائکه بشنید پس ترسید و بیهوش گشت و بعضی روایت کرده اند که هرچند بطرف آتش میرفت آتش از و دور تر میشد و چون او را ترک داد با و قریب میشد پس ترسید و بیهوش گشت و چون بهوش آمد ندائی شنید که یا موسیٰ چون این ندا شنید پرسید که متکلم کیست گفت منم پروردگار تو پس ابلیس علیه اللعنة وسوسه بطرف وی راه داد که شاید این کلام شیطان باشد موسیٰ علیه السلام گفت تحقیق دانستم که این کلام خدا تعالیٰ ست زیرا که شنیدن آن از جمیع جهات و بهمه جوارح ست پس آواز می شنید که بیرون کن از پائی خود نعلین را گفته اند آن نعلین نجس بوده از پوست حمار غیر مدبوح و اصح آنست که از پوست گاو پاک بود اما حقتعالیٰ بیرون آوردن فرمود تا قدم موسیٰ زمین مقدس را مس کند و برکت آن بپائی وی رسد و محققان گفته که این تعلیم تواضع و ادبست که بر بساط ملوک با نعلین نتوان رفت لهذا بعضی سلف چون بشر حافی قدس سره و غیر آن پای برهنه سیر میکردند بعضی معنی بیفگن نعلین خود را این گفته اند که یعنی دل خود را از فکر اهل و دنیا فارغ گردان امام قشیری فرمود که فکر دنیا و آخرت از دل بیرون افگن یعنی در عالم تفرید قدم بر دو گونه نه القصه چون موسیٰ علیه السلام پا برهنه شد و در وادی مقدس قرار گرفت خطاب وی رسید که اینچه چیز ست بدست راست تو ای موسیٰ حقتعالیٰ بجهت انس و الفت گرفتن بموسیٰ علیه السلام توقع هیبت او این سخن فرمود و الا دانا ست که بدست او چه چیز بود یا برائی تنبیه فرمود یعنی حاضر باش تا عجائبها او به بینی موسیٰ علیه السلام گفت این عصای منست تکیه میکنم و میریزم برگ از درخت برای مواشی بد و و مرا در آن عصا کارهاست دیگر موسیٰ علیه السلام را چون شوق و نشاط حاصل شد بر لفظ همین که عصای منست اکتفا نه نمود و در جواب آن افزود شعر دلیکه میخواهیم که باشیم با تو در گفت و شنود

یک سخن گر بشنوم صد داستان گویم ترا + آورده اند که خدای تعالی بعضی عجایب در آن عصا پدید آورده بود چنانچه در
تفسیر معالم التنزیل به تفصیل مبین گشته که آن عصا با موسی رفتی و سخن گفتی و از سباع و دواب و هوام
موسی را نگهداشتی و زاد بر داشتی و با دشمن وی حرب کردی و چون موسی در خواب شدی مر او را محافظت نمودی
و بر سر چاهی که رسیدندی آن عصا دلو گردیدی و شاخهای او دو گشتی و آب بر کشیدی و اگر بر زمین خلانیدی
درخت سایه دار گشتی و هر میوه که مرغوب و مطلوب او بودی بر وی پدید آمدی و در شب های تیره چون شمع
و چراغ نور بخشیدی و اگر بجهت آب بر زمین زدی چشمه آب روان شدی و چون از زمین بر گرفتی آب
فرو رفتی و در تفسیر ینابیع این نیز آورده که در وقت درماندگی بر وی تکیه کردی و سوار گشتی القصه چون موسی
این سخن گفت ندا آمد که بیفگن او را پس بیفگند در پس نخود فی الحال آوازی عظیم بگوش وی رفت باز
نگریست ناگهان او را ماری یافت که بهر جانب میشتافت در تفسیر مواهب علیه در سوره نمل گفته در اول حال
چون مار خرد می بود و در آخر اژدها می شده و در تفسیر ابو اللیث آورده که در وادی مقدس جان بود یعنی ماری
باریک تیز رو و نزد فرعون اژدها هم در مواهب علیه آورده در سوره نمل که اول حال ماری خرد و باریک تیز
رو بود و بعد از آن ماری زرد شده به پهنی عصا رسید بعد از آن اژدهای بزرگ شده بمانند شتر بختی دوازده شده
بر چهار قائمه سطبر کوتاه رفتن آغاز کرد میان هر دو طرف دهن وی هفتاد تا چهل گز بود و در دهان او دندان
بزرگ و چشم او چون برق می درخشید و بسنگهای عظیم که میرسید یک لقمه میکرد و درختان بزرگ را از بیخ بر
میکند و بر میبرد چون موسی این حالت را دید بترسید و روبه گریز نهاد فرمان در رسید که ای موسی بگیر وی را
مترس از وی که او را بهیئت و شکل نخستین بگردانیم موسی دست خود در دهان وی کرده همچنین وی را بگرفت
همان عصا شد دل موسی علیه السلام آرام گرفت دیگر باره ندا رسید که ای موسی دست خود را در جیب تا بیرون آید
سپید و روشن بی علت یعنی سپید بی برص نه باشد پس دست خود را در جیب کرد چون بر آورد بقدرت
ربانی نورانی چون برق درخشنده بود که نور او بر آفتاب غلبه مینمود آنگاه خطاب ای موسی آمد که بدین دو
معجزه یعنی عصا و ید بیضا برو بطرف فرعون دعوت کن او را بعبادت من که از حد در گذشته و دعوی
ربوبیت میکند موسی علیه السلام چون این مضمون شنید با خود اندیشید که من تنها با فرعون و لشکر او چگونه
مقاومت توانم کرد پس از خدا تعالی تقویت طلب کرد و از روی نیاز دعا کرد و گفت ای پروردگار
گشاده گردان سینه من تا در وی گنجد آنچه وحی کرده و کنی با تحمل و بردبار باشم و آنچه سختی تنگدلی
فتنهم و آسان کن مرا بر تبلیغ رسالت و بگشا گره از زبان من تا فهم کنند سخنان من دیگر

دیگر و آن یاری دہندہ من ہارون برادر مرا وانبیاز او را در نبوۃ با من در معالم آوردہ کہ ہارون فصیح تر بود از روی
زبان و جمیل تر و سپید پوست از موسیٰ و موسیٰ گندم گون بود و گرد اندام خطاب در رسید کہ ہر چہ تو خواستی بتو
دادیم و در تفسیر تیسیر آوردہ است کہ کسان موسیٰ آن شب را بانتظار گذارندہ و روز نیز از وی خبر نیافتند و در آن صحرا متحیر
بماندند قضا را از اہل مدین آنجا رسیدند و صفورا را شناسند پیش پدرش بردند بعد از غرق شدن فرعون ملعون
نیز موسیٰ بدیشان رسید — آنکس کہ ترا شناخت جان را چہ کند + فرزند و عیال و خانمان را چہ کند دیوانہ کنی ہر
دو جہان می بخشی + دیوانۂ تو ہر دو جہان را چہ کند + و بروایتی موسیٰ نزدیک صفورا آمد کہ حوران بہشتی گرد وی
آمدہ اند و گرگان و گوسفندان او میکنند سجدۂ شکرانہ بدرگاہ آن یگانہ بجا آورد و حقیقت حال خود با صفورا
گفت صفورا فرمود یا موسیٰ در فرمان حق تعالیٰ تقصیر را راہ مدہ و شتاب پیغام رب الارباب برسان موسیٰ
عصا با خود برداشت و ہر چہ داشت نزد صفورا بگذاشت و تنہا روان گشت وقت نماز خفتن بمصر رسید و چون بخانہ
خود آمد در وازہ بزد گفتند تو کیستی گفت مہمانم ایشان در را کشادند و پارۂ طعام پیش وی نہادند پدرش
عمران نماندہ بود و بعد از ساعتی ہارون در آمد پرسید کہ این کیست گفتند کہ مہمانیست ہارون نزدیک آمد بیکبیت
دانست کہ کیست بانگی زد و بیہوش شد مادر و خواہر چون او را شناختند بیہوش گشتند و بعد از زمانی بہوش آمدند و
یکدیگر را در کنار گرفتند و احوال پرسیدند بعد از آن موسیٰ گفت شما را بشارت باد کہ خدا تعالیٰ مرا پیغامبری داد و
بیواسطہ بمن کلام کرد چون ہارون این را شنید شاد گشت و بر پای برخاست و بخدمت پیش ایستاد و موسیٰ
گفت یا برادر ترا پیغامبری شریک من کردہ تا بالاتفاق پیش فرعون برویم و او را دعوت کنیم و گفت مرا معجزہ
داد کہ اگر این عصا را بیفگنم مارے عظیم شود تا ہر چہ خواہم کند و دیگر آنکہ چون دست بجیب برم و برآرم چون
خورشید تابان برآید ہارون از یادہ خوشحال شد و ہم در مواہب علیہ در سورۂ طٰہٰ آوردہ کہ چون
موسیٰ بمصر توجہ فرمود وحی آمد بہارون کہ باستقبال برادر براہ مدین روان شو پس در اثنا راہ
ملاقات نمودند و موسیٰ شرح احوال تمامی باز گفت وی را بآنکہ بالاتفاق پیش فرعون لعین باید رفت
و بحق دعوت باید نمود خبردار ہارون گفت ای برادر شوکت و ہیبت فرعون از آنچہ دیدہ بودی زیادہ
شدہ بانک چیزی حکم بقطع عضوی و قتل و برادر کشیدن میکند موسیٰ اندیشہ ناک شدہ
و ہر دو برادر بالاتفاق گفتند ای آفریدگار ما می ترسیم از آنکہ فرعون ستنائی کند بعقوبت ما و نگذارد
کہ بدو معجزہ نمائیم یا آنکہ بنسبت حضرت تو سخنی بی ادبانہ گوید خطاب آمد کہ از وی مترسید من با شما ام بحفظ
و نصرت می شنوم آنچہ گویند و می بینم و آنچہ کرد و میکنند خاطر جمع دارید کہ او نتواند اندیشہ ناخوش [illegible] رساند

شعر مجالست چون دوست دار و نزا مکه دوست دشمن سپارد ترا + در معالم در سورهٔ شعرا آورده که بقول
بعضے در شب بدر فرعون رسیدند و در کوفتند دربانان ترسیدند و پرسیدند که در کیست موسے گفت رسول
رب العالمین دربانان پیش فرعون رفتند و گفتند مجنونے بر در رسید و میگوید که رسول رب العالمین ام
فرعون ترک او داد تا آنکه صبح شد پس ایشان را نزد خود طلبید و بقول بعضے بعد از یکسال ملاقات میسر
شد چون فرعون موسے را دید بشناخت و گفت ای موسے آیا نپروردیم ترا در حالتے که طفل بودے ولبثت
سال در منزل ما گذرانیدے و قبطی را کشتی تو از ناسپاسی ہر نعمت ما را فراموش کردی که قصد قتل یکے از خواص
من کردی موسیٰ گفت در آنوقت من آگاه نبودم که مشت زدن آنکس کشته شود چون از شما ترسیدم
گریختم بمدین رفتم پس بخشید مرا پروردگار من در وقت رجوع از مدین بطرف وطن علم و فہم و نبوت
داد و گردانید مرا از پیغامبران مرسل القصه موسے و ہارون گفتند ما از جانب پروردگار رسولانیم و ترا بعبادت
او میخوانیم رباعی روبران راه که فرموده اوست + نوش آن باده که پیموده اوست + راست کردار
قوی پیمان باش + مرکز دایرهٔ فرمان باش + و آن کلمات که حقتعالے با ایشان تلقین فرموده بود
ادا کردند فرعون گفت پروردگار شما ای موسے که بعبادت او دعوت میکنی با وجود که ہر دو برادر در آنجا
حاضر بودند موسے را در خطاب تخصیص کرد بجہت آنکه دانسته بود که در زبان موسیٰ تنگی ہست و سخن او نیک
مفہوم نمیشود خواست که پیش خصما محفل منفعل سازد و از کشادن آن گره خبر نداشت پس موسے بزبان
فصیح گفت که پروردگار ما آنکس است که داده است ہر چیز را از انواع مخلوقات صورتے و شکلے لایق موافق
حال آن و دیگر صفات حقتعالی بیان فرمود فرعون چون شنید ترسید که مبادا قوم او بعبادت چنین خدا میل کنند آن
این سخن را به جای دیگر برد و موسیٰ را فرمان الہی چنین بود که بنرمی پیش فرعون سخن گویند و راه درشتی نپویند
شاید پند پذیرد و عبرت گیرد و به رباعی ہمے نابرآید بتدبیر کار + مدارای دشمن به از کارزار + چو کارے برآید
بلطف و خوشی + چه حاجت به تندی و گردن کشی + ایشان بنرمی و مدارا با فرعون سخن میگفتند و از وی که جوابہا
تند شنودند نمے آشفتند و روایت کرده اند که چون موسے با و گفت بخدای ایمان آر گفت اگر ایمان آرم خدای تو
بمن چه چیز دہد گفت سه چیز یکے جوانی باز دہد دیگر ملک تمام عالم ترا مسلم دارد و دیگر صد سال در عمر تو بیفزاید فرعون
گفت با موسے باز گرد که من وزیرے دارم با او مشورت کنم پس ایشان بخانه آمدند و بہامان بے سامان که وزیر
[illegible] او بود حکایت کرد و گفت ہیچ چیز مرا رغبت نگر بجوانی ہامان بے سامان گفت ترا من جوان
گردانم چون شب آمد پیش آمد خضاب کرده سیاه گردانید فرعون بے عون چون بنواخت که جوان شدیم فردا که موسے

پیش فرعون آمده باز دعوت کرد که من رسولم از پروردگار عالمیان بطرف تو و بر قوم تو معجزه پیدا و حجتی هویدا آورده ام که بر صحت رسالت من گواه ست پس بفرست بنی اسرائیل را با ما دوست باز خادم گرفتن ایشان کوتاه کن تا بارض مقدسه یعنی شام که وطن آبائی ایشان بود باز گردند رباعی ایکه حکم شرع را رد میکنی * راه باطل میروی بد میکنی * چونکه بد کردی بدی یابی جزا * پس بدیها جمله را خود میکنی * در مواهب علیه در تفسیر قوله تعالے فارسل معنا بنی اسرائیل آورده اند که فرعون بنی اسرائیل را به بندگی میگرفت و سبب آن بود که چون یعقوب با اولاد خود بمصر آمده قرار گرفت و نسل ایشان بسیار شد و یعقوب و یوسف و برادران او درگذشتند ملک ریان که فرعون در زمان یوسف بود بمرد و پسرش منصب تمام بنی اسرائیل را حرمت تمام داشت چون نیز بمرد و فرعون زمان موسے بر تخت سلطنت نشست و ربان بلاف انا ربکم الاعلی بگشاد بنی اسرائیل دعوے او را قبول نمیکردند او گفت پدران شما درم خریده با بوده اند و شما نیز بندگان مائید پس ایشانرا به بندگی گرفت تا وقتیکه موسے پیغامبری یافت گفت اے فرعون دست از بنی اسرائیل بدار و بخدا و رسالت من ایمان آر شعر بگذار ره هوا پرستی * رو آر سوے خدا پرستی * در معالم و مدارک التنزیل وغیره مذکورست که فرعون گفت اگر درین دعوت راست گو هستی پس معجزه و حجتے بیار موسے عصا را از دست افگند پس آن اژدهای شد ظاهر الامر آنکه هیچکس را در آن شکے نماند که اژدهاست و دهن را کشاده با بین دهن او هشتاد گز بود و فک زیرین در زمین نهاد و فک بالائی بر کنگره قصر فرعون و روبجانب فرعون آورده ملازمان درگاه آن لعین هزیمت غنیمت شمردند فرعون نیز بگریخت و در هنگام فرار بیست و پنجهزار آدمی هلاک شدند فرعون نعره زد که اے موسے سوگند میدهم بدان خدائیکه فرستاده مائی که عصائے خود را بگیر که من بتو ایمان آرم و بنی اسرائیل را بتو سپارم موسے قفائے اژدهائی خود را گرفت ساعت همان عصا گشت فرعون باز آمده بر سریر خود نشست و گفت هیچ معجزه دیگر داری که بیاری پس موسی دست راست بگریبان بر بغل چپ در آورد و بیرون کشید ناگاه دست و تابان بود بقدرت ذو الجلال در افشانی او بغایت بکمال قطعه شب تاریک دوستان خدا * می بتابد چو روز رخشنده * این سعادت بزور بازو نیست * تا نبخشد خدای بخشنده * آورده اند که موسے گندمگون بود چون دست بگریبان کردی بیرون کشیدی نور او بمرتبه بود که بر نور آفتاب مے نمود و میان آسمان و زمین روشن میساخت چون باز بگریبان بردی همانحالت اول شدے

فصل چهارم در مقابله نمودن موسے با ساحران فرعون و غالب آمدن عصا بر ساحران و ایمان آوردن ایشان وغیره ذلک آورده اند که چون موسے این معجزه را بایشان نمود فرعون اشراف قوم خود را طلبید

دست گندم گون را ید بیضا بیرون می آرد و میخواهد که قبطیان را از ولایت مصر برآرد و حکومت را به بنی اسرائیل ارزانی دارد
و ندانستند که در روزگار حضرت کردگار هیچکس را جای چون و چرا نیست مفتاح اختیار بدست قضای اوست
از هر که خواست بستد و آنرا که خواست داد فرعون گفت تدبیر این چیست گفتند قوم در شهرها بفرست تا هر جا که ساحری عالم در فن
سحر باشد او را بیارند گویند در هیچ قرن چندین ساحر نبوده که در قرن موسی بودند و میان ساحران که در اقصای صعید مصر بودند قوله تعالی

وارسل فی المدائن حاشرین و در مواهب علیه گوید که در تفسیر میان علی آورده که در مدائن صعید دو برادر بودند و ایشان را در
فن سحر مهارتی تمام بود چون فرستاده فرعون بدیشان رسید در خود را گفتند که ما را بر سر قبر پدر باید برد چنان کردند ایشان پدر خود را آواز
دادند و گفتند ای پدر ملک مصر ما را طلبیده بجهت آنکه دو کس پیش او آمده بی سلاح و لشکر و کار بر وی تنگ آورده اند و ایشان را عصائیست
چون بر زمین اندازند اژدها میگردد و سحر چه پیش آید می باید نمود فرعون التجا بدر که ما را با ایشان مقابله کند صاحب قبر جواب داد که چون بسر
رسیده بپرسید که وقتیکه ایشان در خواب میباشند آن عصا اژدها میشود یا نه اگر میگردد بدانید که آن جادو نیست چه سحر وقتیکه در خواب
اثری ندارد و چون این حال بر این منوال بود شما را بلکه هیچکس را از اهل عالم قوت مقاومت ایشان نخواهد بود القصه دو برادر با اصحاب و شاگردان
که هفتاد کس بودند چنانچه در معالم آورده و در سوره طه یا دوازده هزار یا بست و پنج هزار یا سی هزار یا هفتاد هزار یا هشتاد هزار بمصر آمده
بدرگاه فرعون جمع شدند و گفتند آیا باشد ما را اجرائی اگر ما باشیم غلبه کنندگان بر موسی فرعون گفت آری شما باشید از مقربان من هر گاه
خواهید بر من درآیید آورده که مهتر آن جماعت چهار تن بودند و دیگر در لباب آورده که این چهار کس را نیز مهتری بود چون
بمصر آمدند سوال و جواب پدر با قوم گفتند ایشان از تجسس خوابیدن بسیاری موسی و اژدها شدن سوال نمودند معلوم شد که هر گاه موسی در خواب
میباشد عصا اژدها شده پاسبانی میکند ایشان را ترددی پیدا آمده در خاطر اعتقاد ما مخفی میداشتند تا وقتیکه فرعون موسی را طلبیده مقرر
شد که با ساحران مناظره و مقابله کند و مجلس مهیا شد و در معالم آورده در سوره طه که آن روز نوروز بود یا عاشوره یا روز عیدی که همه اهل مصر در موضعی
حاضر میشدند ساحران عصاها و ریسمانها بمیدان آوردند فرعون بالای تخت مرصع نشست و قوم بنظاره حاضر شدند
هزار ساحر یکطرف صف کشیدند و موسی و هارون بیکجانب ایستادند و قوم فرعون گمان بردند که موسی و هارون با
آن جماعت که از حد بیرون بودند کجا برابری توانند کردن اما بعضی مومنان عاقل و بیدار دل یقین کردند که سحر ساحران همه
وهم و خیال است مغلوب شدن موسی و هارون محالست ؎ اگر گیتی سراسر باد گیرد * چراغ مقبلان هرگز نمیرد * چراغی را که
ایزد برفروزد * هر آنکس تف زند سبلت بسوزد * ساحران بطریق ادب پیش آمده گفتند ای موسی تو افگن عصا خود را یا ما افگنیم
کانیم ریسمانها و عصاها خود را موسی بازروی کرم و خلق فرمود که شما اول بیفگنید و هم در مواهب علیه آورده که رسنها و مرگ
را از میان کاواک تافته و بافته بودند و بنقره طلا کرده چوبها را از میان تهی ساخته میان همه را از سیماب پر کرده در میدان
انداختند چون حرارت آفتاب بدیشان رسید سیماب در حرکت آمده آن رسنها و چوبها مثال ماران بر یکدیگر

پیچیدن گرفتند و در تفسیر عین المعانی آورده که زیر زمین را تهی کرده بودند و آتش برافروخته بالای هر یک انداختند
چون حرارت آتش از تحت گرمی آفتاب از فوق اثر کرد فی الحال آن اشکال در حرکت آمده چنان نمودند که همه
میدان پر از مار است و در عالم آورده همین در دل موسی خوفی پدید آمد خوف طبیعت بشریت که مبادا قصد ادا کنند ما
آنکه نظاره گیان میان سحر و معجزه فرق نکنند حق همه باطل نماید دیده او باش ها روز روشن چون شب مرده
بو خفاش را وحی آمد که مترس ای موسی که امر تو از خواص و عام پوشیده نخواهد گشت و تو بر ایشان غالب می شوی
بیفگن عصا خود را پس موسی آنرا بیفگند اژدها شده دهن کشاده پس آنچه ایشان تزویر کرده بودند و به دروغ
بر دم مینمودند و آن چهل خروار رسن و چوب بود یا هفتاد خروار یا سی خروار یا کم و بیش بعضی گفته اند که هفتاد هزار
رسن و هفتاد هزار چوب بود در مدارک التنزیل گفته که هفتاد هزار رسن بود برابر آنها عصا به هر حال همه را فرو برد و روی
بنظارگیان آورد و مردم گریختند و خلق بسیار در آن اژدحام هلاک شدند گویند که فرعون نیز گریخت و چند گام
نشتافت خلایق آن روز ننگی او را یافت موسی او را بگرفت همان عصا شد و از آن رسنها و چوبها هیچ اثری ساحران با
یکدیگر گفتند که این سحر بودی بایستی که جادوی ما را باطل نموده که سحر متغیر نشود ناچیز نگردد پس همه افکنده شدند ساحران سجده
کنندگان حق تعالی را و از روی صدق گفتند ایمان آوردیم به پروردگار عالمیان که پروردگار عالمیان موسی و
هارون است و اوصاف جمیله او از حد عد بیرون است فضل او وارد شد از غمخواران و عدل او سینه سوز جباران فرعون گفت
آیا ایمان آوردید پس به موسی پیش از آنکه شما را دستوری دهم معلوم شد که موسی بزرگ شماست در سحر و استاد و معلم و مهتر ساحران
ست شما باهم ساخته آید و میخواهید که ملک مرا از دست برآرید و از این شهر قبطیان را بیرون کنید تا این ملک بنی اسرائیل را خالص باشد
هر آینه ببرم دستهای راست شما و پاهای چپ را پس از آن بکشم شما را بر درخت خرما که دراز ترین درختان بود تا همه کس شما را ببینند و عبرت
گیرند و یابند که کدام یک از ما یعنی من یا خدای موسی که بدو ایمان آورده اید سخت تر است از روی عقاب و عذاب ساحران
چون از جام جذبه حقانی مست شده بودند و از انوار ربانی که بر دل ایشان یافته از دست شده اند هم جواب فرعون گفتند
تا ترا اختیار نکنیم بر آنچه آمده ما را از معجزات و حجت ها گویند که در حین سجده بهشت و نعیم آنرا بایشان نمودند و در روایتی
در وقت سجده حق تعالی حجابها از پیش چشم ایشان بر داشت تا به تحت الثری بدیدند و چون سر از سجده بر داشتند
از فرش تا به عرش مشاهده کردند پس گفتند نافتیم ترا نگزینیم بر آنچه بما رسید از نشانهای روشن
هر چه خواهی با ما کن که پروای آن نداریم حکم تو درین جهان بیش نیست و آخرت را باید گرفت چاینده تو
از حکم معزول و به سجن مشغول خواهی بود پس روی از فرعون بگردانیده گفتند ای پروردگار صبر و شکیبائی ده
ما را تا درین بلای بی طاقتی نکنیم و بمیران ما را مسلمان ثابت قدم بر ایمان و هم

در مواهب علیه روایت شعر اگوید که آورده اند فرعون گفت تا دست و پای ایشانرا بریدند و بر دار کشیدند حضرت موسیٰ
از برای ایشان میگریست حضرت حق حجاب از نظر موسیٰ برداشته منازل قرب و مقامات ایشانرا به نظر وی
در آورد تا تسلی یافت قطعه جادوان کان دست و پا در باختند ٭ در فضای قرب مولی تاختند ٭
برگرفتند دست و پا بر جان آن ٭ رسته از حق با طلبی جادوان ٭ تا بدان تازه و بیبر از آمدند ٭ در هوای
عشق شهباز آمدند ٭ آورده اند که جمعی از بنی اسرائیل که بموسیٰ ایمان آورده بودند نمیرسیدند هم از فرعون و هم
از کسان خود که ایشانرا عذاب کنند و در تفسیر بحر المواج آورده که بعضی گویند که آن قوم فرعون بودند که بموسیٰ تصدیق
کردند و آنچنان بودند که دختران قوم موسیٰ در خانهای قبطیان بودند فرزندان ایشان میل بطرف مادران
نمودند بمعانه نه هفتاد خانه از قبطیان ایمان آوردند بموسیٰ تصدیق کردند تا آنکه ایشان نیز از قبطیان
بودند از آل فرعون ترسناک شدند بهر حال موسیٰ گفت بر خدا تعالیٰ توکل کنید و کار خود را با او گذارید
پس ایشان چنین کردند و در مواهب علیه در تفسیر و اوحینا الی موسیٰ و اخیه آورده اند که بعد از ایمان این
قوم و اشتغال ایشان بعبادت الهی فرعون حکم کرد تا مساجد و معابد که در بازار و محلها ساخته بودند خراب
کردند ایشانرا از ادای نماز منع نمود حق تعالیٰ بموسیٰ فرمود که در درون خانها جایها بجهت عبادت کنند تا
کافران بر عبادت ایشان مطلع نگردند در مواهب علیه در قصص آورده که موسیٰ فرعون را دعوت میکرد تا آنکه
روزی اعیان کردن خود را بگفت ما نمی دانم مر شما را هیچ خدای که عبادت پرستند غیر از من و موسیٰ میگوید خدای
دیگر است آفریدگار آسمانهاست پس بهامان وزیر سامان گفت فاوقد لی یا هامان علی الطین الآیه یعنی بر افروز
بر گل تا پخته شود آورده اند اول کسیکه بر پختن خشت حکم نمود فرعون بود یعنی بوزیر خود گفت که خشت پخته بساز و بنا
کن برای من قصری بلند که او را پایها باشد چون نردبان تا بر بام آن روم شاید که مطلع شوم بر خدای موسیٰ و بتحقیق
که او میگوید فرعون خیال کرد که حق تعالیٰ جسمیت و بر آسمان مکان دارد و بر رفتن بسوی آسمان امکان دارد و این
معنی خبر نداشت ع با مکان آنکه بت چه کند ٭ صاحب کشاف و معالم آورده که هامان پنجاه هزار استاد جمع کرد
ماسوای مزدوران و پختن خشت و گچ و آهنگ و تراشیدن چوب رفع بنا امر کرد پس بنائی آوردند بغایت
محکم و بلند و را آورده که چون با تمام رسید فرعون ببالای او بر آمد در خیال او آن بود که به فلک نزدیک رسیده
باشد چون ببالای او برفت و نگریست آسمانها از بالای آن همچنان دید که از روی زمین میدید منفعل
گشته گفت تا تیری بطرف آسمان انداختند آن تیر خون آلوده باز گردید فرعون بیعون گفت بکشتم خدای
موسیٰ را حق تعالیٰ جبرئیل را فرمود تا وقت غروب آفتاب چنانچه در معالم آورده پر خود را بر آن قصر زده سه پاره

یک قطعه بر لشکر فرعون افتاد و هزار هزار قبطی کشته شد و پاره دیگر در دریا فرود آمد و دیگر بجانب افتاد و هیچ کس از
استادان و مزدوران زنده نماند فرعون با وجود اینحال تباه آگاه نگشت و تکبر و غرورش زیاده گشت در معالم آورده
و مواهب علیه هم آورده در سورهٔ تحریم و در قصص الانبیاء باندک تفاوت آورده اند که آسیه خاتون زن
فرعون به موسیٰ و هارون مخفی ایمان آورده بود و چون آشکارا کرد فرعون گفت یا آسیه از دین موسیٰ برگرد تا
من ترا خانه زرین بنا کنم گفت حقتعالی مرا در بهشت خانه بنا فرماید بهتر از آنکه تو بنا کنی فرعون گفت ترا
عذاب کنم آسیه گفت هرچه خواهی کن از آن باک ندارم پس فرعون گفت تا جامها از تن او بر آورده او را
چهار میخ کرده در آفتاب افگندند حقتعالی ملائکه را فرمود تا بگرد وی آمدند بالهای خود او را سایه کردند روی
بجانب آسمان کرد و گفت خداوندا تو دانی آشکارا و نهانی میدانی که فرعون عذاب میکند تا از دین موسیٰ
برگردم باز فرعون گفت از دین او برگرد تو از عذاب من برهی و خلاص شوی گفت ترا با تن کار است با دل
من دسترس نیست گویند که چون فرعون از پیش وی رفت موسیٰ پیش آسیه آمده یاد کرد و گفت بموسیٰ
خدا تعالی ترا میفرماید در پیش موسیٰ فرمود آری در هفت آسمان گفتگوی تست و ملائکه بنظارهٔ تو آمدند از خدا
حاجت بخواه آسیه خاتون گفت رب ابن لی عندک بیتا فی الجنة ونجنی من فرعون وعمله ونجنی من القوم
الظلمین یا رب بنا کن برای من خانه در بهشت و برهان مرا از فرعون و قوم او که ظالمانند و مرا نزد پیمبر رسانند حقتعالی
حجابها از پیش چشم وی برداشت تا در بهشت قصرهای خود را بدید گویند فرعون ملعون باز تر داو آمده گفت ای
موسیٰ برگرد تا ترا عذاب نکنم آسیه بخندید و گفت مرا از عذاب تو هیچ نیست فرعون گفت تا آسیه سنگی بر سینه
آسیه نهادند و او را از آن عذاب هیچ خبر نبود و بعضی گویند که سنگ بر جسد وی نهادند که روح مفارقت بود در تفاسیر
آورده اند که حقتعالی او را بجسد او بر آسمان بر داشت و حالا در بهشت است در مواهب علیه در سورهٔ مومن آورده
که خرقیل که مومن آل فرعون بود روزی گفت که یا قوم متابعت من کنید در ایمان تا بنمایم ترا راه راست شعر
عقل جز راستی نفرموده ست + اینهمه طراق بیهوده است + فرعونیان ازین سخنان معلوم کردند که وی ایمان بر موسیٰ
آورده است زبان بگشادند که شرم نداری که از عبادت فرعون و بعبادت دیگری آری خرقیل گفت من شمارا میخوانم
بسوی خلاص یافتن از عذاب خدا با ایمان آوردن و متابعت پیغامبر و شما میخوانید مرا بدین که کافر شوم بخدای
رب العالمین و از برای او شریک گردانم و حال آنست که غیر از وی خدا نمیدانم و شما میخوانید مرا بعبادت آنکه
که سخن او بیهوده است و اعتباری ندارد نه در دنیا و نه در آخرت ای گروه من شمارا زندگانی اینجهانی فانی و بغیر
است نمیدانید که بساط عیش باندک فرصت در نوردد و هر که بحقیقت او نگرد و تحقیق او شود که هیچ نمی ارزد و

قبطیان او را از قتل مترسانید و نه او گفت باز می گذارم کار خود را بخدای تعالی و توکل بر وی میکنیم تا مرا از شر شما نگهدارد
و گویند که فرعون حکم کرد تا او را بکشند وی گریخته روی بکوهی نهاده بنماز مشغول شد حقتعالی لشکر سباع و درندگان برانگیخت
تا بگرد وی در آمده پاسبانی آغاز کردند و نتیجه تفویض بوی رسید در کشف الاسرار آورده که فرعون از خواص خود جمعی را
فرستاد تا او را بیارند و سیاست کنند ایشان بوی رسیدند در نماز اداکردن وی را دیدند خدا نگهبانی وی گانرا مشاهده کردند
پرسیدند و پیش فرعون آمده صورت حال بیان کردند همه را سیاست کرد تا این سخن فاش و ظاهر نگردد **فصل پنجم**
بیان در ابتلا کردن موسی بر فرعون و قوم او و مبتلا شدن ایشان بانواع عقوبتها و با وجود آن ایمان نیاوردن
و عاقبت الامر در دریا غرق شدن قوله تعالی و قال الملأ من قوم فرعون اتذر موسی و قومه لیفسدوا في
الارض الخ و در معالم التنزیل و مواهب علیه آورده که اعیان تختگاه فرعون را گفتند آیا موسی و قوم او را میگذاری
دوست از ایشان با میداری تا ملک ترا خراب کنند و مردم را از تو متنفر گردانند و عبادت ترا بگذارند میباید که موسی و قوم او را
قتل آری تنگداری فرعون معلوم نمود که بر قتل موسی قادر نیست که برگزیده خدا است بحکم طاعت و مقاومت او کجا است
پس گفت پسران بنی اسرائیل را بکشتم تا نسل ایشان منقطع گردد و دلهای ایشان شکسته شود تا موسی را یاران یاری دهنده
نباشد و دختران ایشانرا زنده گذارند تا خدمت زنان قبطیان کنند و گفت ما بر ایشان غالبیم و ایشان مقهور حکم مااند چون
این تهدید بسمع جمیع بنی اسرائیل رسید مضطرب شده بموسی آوردند و گفتند یا موسی قبل از آنکه تو بیایی اندرین بندی قبطیان
بودیم و زنهار از محنت بیقرار بودیم پس زنان را آزاد میکردند پس از آنکه تو آمدی بیشتر در رنج افتادیم که تمام روز ما را بکار میفرمایند و دیگر
گفتند پیش از ولادت تو پسران ما را کشتند و بعد از ولادت دست باز داشته بودند چون تو از دین باز آمدی ایشان باز
میخواهند که بکشند موسی فرمود یاری خواهید از خدای تعالی و صبر کنید باشد که حقتعالی دشمن شما را هلاک گرداند و ملک او
بشما مسلم دارد و این موقوف بر وقت است تا رسیدن مدعا هر کار که هست بوقتی بکنند یاری هر که هست و هم در
معالم و مواهب آورده که بعد از این وحی آمد بر قبطیان عذاب کرد یا رب این قوم طاغی که از فرمان تو یاغی شده در نعمت و مال مغرور شده
اند ایشانرا بر بلا گرفتار کن پس حقتعالی قحط و خشک سالی بر ایشان بگماشت باران از ایشان بازداشت و میوه ها
شان نقصان پذیرفت تا آنکه چند سال برین حال بر آمده اصلاح پند نگرفتند و از کفر باز نه ایستادند و بعد ازان
حقتعالی طوفان را بر ایشان برگماشت و آنچنان بود که در مصر هفت شبانروز باران بارید ابرها تاریک پدید آمد و آب در
خانهای قبطیان در آمد مردمان و زنان بر پای ایستاده ماندند و کودکان را بر بلندیها نشاندند و هر قبطی که در خانه نشستی
غرق گشتی و با وجود که خانهای بنی اسرائیل با خانهای ایشان متصل بود یک قطره آب در آنجا نه آمد و دریا مدت خاک باش
بلد شاهی کن و زان او باش هر چه خواهی کن و بعضی گویند که طوفان چنان بود که قبطیان را هر گره نمود تا آنکه

یکشب هشتاد هزار دختر نارسیده مردو بعضی گفته که طوفان آبها بود که همه را بطریق عموم روی نمود این عذاب اول
در ایشان واقع شد و اثر آن در جهان ماند القصه قبطیان به تنگ آمده رجوع بفرعون کردند و از وی ناامید شدند
و روی بموسی علیه السلام آوردند که از حقتعالی درخواه تا این عذاب دفع کند ما با تو ایمان آریم چون این طوفان
بدعای موسی علیه السلام برطرف شد و آب از روی زمین و از باغهای ایشان ظاهر گشت بمرتبه که هرگز ندیده بودند
باز کفران نعمت ورزیده ایمان نه آوردند ـ بنا بد ذات شان نعمت ناشناسی + ندیده طبع شان جز
ناسپاسی + پس ایزد تعالی ملخ سواره بر ایشان فرستاد تا اکثر مزروعات و باغهای شان بخوردند و دیگر با بیچاره شده
پناه بموسی آوردند و سوگندها خوردند که اگر این بلا دفع شود بخدای تو ایمان آوریم موسی علیه السلام به صحرا
بیرون آمده بعصا خود اشارت بمشرق و مغرب کرد جمله ملخها بران طرف متفرق گشتند و بروایتی بدعای موسی ع
خدا تعالی بادی را برگماشت تا ملخ را برداشت و در دریا انداخت ایشان دیدند که مقداری از مزروعات مانده است گفتند
اینقدر ما را بس است و ایمان نیاوردند بعده حقتعالی ملخ پیاده فرستاد تا آنچه باقیمانده بود بخوردند و گویند ملخ همین زراعتها
بس نکرد بلکه چوبهای سقف و تختهای چوبین و زنجیرها و میخهای آهنین را نیز بخوردند و در خانها و باغها و کشتهای بنی
اسرائیل یکس ملخ هم نه در آمد و این ببرکت آن بود که بموسی علیه السلام ایمان آورده بودند یا وی وفائی نمودند ـ
هر آنکه جانب اهل وفا نگهدارد + خدا اش در همه حال از بلا نگهدارد + و بعضی گفته اند که بعد از دفع ملخ چون ایمان نیاوردند
حق تعالی کنه یا کیسپش را پیدا آورد پس موهای و ابروها و پلکهای چشمها و تمام بشره قبطیان بطریق آبها چسپیدند
و خون ایشان می مکیدند و گوشت ایشان میخوردند و اگر طعام پیش می آوردند بهاز کنند پیش میشد و بنی اسرائیل
سلامت میماندند باز پناه بموسی آوردند و اگر این عذاب از ما برطرف شود ایمان آریم موسی علیه السلام دعا کرد
و همه برطرف شد گفتند که یقین شد که در فن سحر از جمله ماهران هستی که این رنجها بما میرسانی دیگر باره حقتعالی بر
ایشان لشکر نبغ که غوک است نامزد فرمود تا بجایهای خواب ایشان در می آمدند و در دیگها و آوندهای ایشان می
افتادند و طعام و شراب ایشان از اینها پر میشد و چون کسی برای سخن دهن می گشاد فی الحال غوکی
در دهنش افتادی و در خانهای بنی اسرائیل یکی هم غوک هم نه در آمدی پس عاجز گشته پیش موسی آمدند
و سخن توبه ایمان در میان آوردند بدعای موسی حقتعالی باران را فرستاد تا همه غوکها در دریا انداخت باز
ایمان نیاوردند ـ درکه خدا ببست بروی عباد + هیچ کلیدش نتواند کشاد + قفل که او بر در دلها زند + کیست
که بگشاید و در وا کند + پس حقتعالی رود نیل و آب چاههای ایشان را خون گردانید چون بنی اسرائیل آب
می کشیدند آب صاف خالص می بر آمد فرعون از قبطیان یکی را از بنی اسرائیل یکی را در آوردند ـ جمع کرد

از طرف بنی اسرائیل آب خالص بود که مینوشیدند از جانب قبطی خون بود که می آشامیدند شعر آب نیل آبست قبطی خون نمود قوم موسی را نه خون بود آب بود تا آنکه زنی از قبطیان مرزنی را از بنی اسرائیل بود همسایه بودند روزی گفتند آب دهن بمن بنداز و در دهن من بریزد او همچنان کرد چون از دهن خود و دهن او میریخت خون میشد فرعون بغایت تشنه گشت بجای آب از برگ درختان سیراب می مکید چون بدهنش میرسید خون میگردید و بعضی گفته اند که عذاب خون آن بود که همه قبطیان را خون از بینی میرفت عاقبت پیش موسی رفته از خونخواری بتضرع و زاری کردند و عهدها کردند که البته بعد از دفع این عذاب بخدا ایمان خواهیم آورد موسی دعا کرد این همه برطرف شد اما هرگز از فسق و فساد و کفر و عناد نه گشتند و هر کدام ازین عذابها تا یک هفته پیوسته میبود و در هر دو عذاب یک یک ماه فاصله بود کذا فی تفسیر انوار التنزیل و در مواهب علیه در تفسیر قوله تعالی و قال موسی ربنا انک اتیت فرعون وملأه زینة واموالا فی الحیوة الدنیا الخ آورده اند که ابن عباس فرموده که از مصر تا زمین حبشه کوهها بود و آن معادن ذهب و فضه و زبرجد بود و همه تعلق بفرعون داشت و فرمان او در تمام اضلاع روان بود ازین سبب مال بسیار بحوزه تصرف قبطه آمده همه متمول و متجمل شدند و سبب ضلال و اضلال ایشان گشت پس موسی دعا کرد که ای پروردگار با فرعون و قوم او را مال و زینت داده و ایشان برین نعمت مغرور شده گمراه میکنند بندگان ترا خداوندا مالهای ایشانرا محو گردان تا زوال نعمت شوکت ایشان بشکند قتاده گوید که همه دنانیر و دراهم ایشان سنگ شد بر همان شکلی و نقشی که داشتند و سدی ره فرموده است که تمام احوال ایشان از نقود و طعامها و درختان و میوه ها همه سنگ شد و دیگر دعا فرمود که بر دلهای ایشان مهر نه تا سخت دل شوند و ایمان نیارند موسی بوحی دانسته بود که ایشان ایمان نخواهند آورد لاجرم دعا کرد که دلهای ایشان سخت گردان تا ایمان نیارند و به بینند عذاب دردناک و هارون آمین میگفت حقتعالی فرمود دعای شما مستجاب شد اما تعجیل مکنید که در وقت ظهور خواهد رسید در معالم گوید که بعد از چهل سال اثر این دعا ظاهر شد در مواهب علیه در سوره شعرا آورده که موسی سالی دیگر در میان فرعونیان دعوت میکرد و معجزات بدیشان مینمود روز بروز فساد ایشان می افزود تا وقت هلاک ایشان نزدیک رسید پس حکم الهی صادر شد بموسی که هنگام عذاب قبطیان رسید با قوم خود در شب از مصر بیرون رو تا فرعون با قوم خود در پی شما آید شمارا از دریا بسلامت درگذرانم و ایشانرا غرق گردانم موسی با قوم خود خبر داد که ما را بشارت از پروردگار رسیده که فرعونیان را هلاک کنم و بنی اسرائیل را بسلامت بگذرانم بیت چو ایشان خاطر غنی راست کار لیست بغیر از ستمگران ستمگر نیست در مختار آورده که موسی بنی اسرائیل را فرمود تا پیرایه ها و زیورها از قبطیان به بهانه آنکه عید ما نزدیک رسید میخواهیم که سامان

خود را بدانها آرائیم و مزین سازیم عاریت گرفتند و فرمود که در فلان شب ساخته شده بوقت طلوع قمر در
فلان موضع جمع شوند ایشان چنین کردند چون نوبت رحیل شد بنی اسرائیل را راه دروازه بر ایشان مشتبه
گشت و معلوم کردند که یوسف صدیق دعا کرده تا بنی اسرائیل تابوت وی را با خود بیرون نبرند از مصر بیرون
نتوانند رفت و از آن قوم کسی را از محل دفن یوسف اطلاع نبود موسیٰ ندا فرمود هر که مرا بر صندوق یوسف
مطلع گرداند هر مرادی که خواهد بدهم از تمام قوم عجوزه ستی بشرط آنکه در بهشت زن موسیٰ باشد او را خبر کرد که در
قعر دریای نیل است پس برآوردن آن به تمشیت اشتغال نمودند چنانکه قمر بواسطه السماء رسید مهم ساخته رو
بسوی کشام نهادند چون روز شد آخر روز خبر ایشان از مصر بقبطیان رسید زیرا که ایشان می پنداشتند که
اسرائیل بساختگی اسباب عید در خانهای خود اقامت نمودند روز دوم چون خواستند که از عقب ایشان روند
بامر الٰهی در خانهٔ قبطی یکی از اعزهٔ قوم بمرد به تعزیت او مشغول شدند و این از بهر آن واقع شد تا قبطیان
از بنی اسرائیل در مانند که ایشان پیش از رسیدن دریا متعرض نشوند نظم کسی کو بکار تو دانا بود + برا تمام
او همه توانا بود + بجز درگهش رو مکن سوی کس + مراد دل خویش از و جوی بس + و درین روز فرعون بجمع لشکر
امر کرد و پیش شعرستان که بپای تخت آن بدبخت قریب بود کسان را فرستاد و گفت این گروه بنی اسرائیل اندک
اند و حال آنکه عدد مردان کار بنی اسرائیل که پس از بیست سال گذشته و سی و یا شصت رسیده بودند شش
صد هزار و هفت هزار بودند و عدد مجموع قوم از کهول و شباب و نساء و صبیان یعنی از ودمویه و جوانان و زنان
و خردگان هزار در هزار کرده بلکه باشد که دویست هزار و چندین بودند اما فرعون ایشان را به نسبت لشکر
خود اندک شمرد و گفت ایشان از ما گریخته اند و پیرایهای قوم ما را برده اند و ایشان اندک اند و لشکر
ما بسیار و همه سلاح دار و دانندگان مراسم کارزار هستند و ایشان نه سلاح تمام دارند و نه بعلم حرب
دانا اند القصه فرعون ششصد هزار بر مقدمهٔ لشکر روان کرد و ششصد هزار و میمنه تعین گردانید و
ششصد هزار بر میسره ناخرد نمود و ششصد هزار سوار در ساقه مقرر ساخت و خود با لشکر بی شمار در
قلب قرار گرفت پس هنگام طلوع آفتاب نزدیک به بنی اسرائیل رسیدند در آن زمان ایشان بکنار دریای
قلزم که مابین طرفین آن یعنی یا سر دو کرانه چهار فرسنگ بود و بر رود نیل رسیده تدبیر جرور و ساختگی عبور می کردند که
ناگاه ابر سیاه فرعون پیدا شد ایشان گفتند لشکر فرعون ما را در خواهند یافت و دست این لشکر بیشمار گرفتار
خواهیم شد موسیٰ فرمود نه چنین است که ایشان شما را دریابند زیرا که با ماست پروردگار ما بیاری و مددگاری و
آشکارا راه نجات زود نماید ما را آورده اند که چون فرعونیان نزدیک رسیدند بنی اسرائیل بحضرت پروردگار رجحابی ازنجا

دریا میان فریقین پدید آورد چنانکه یکدیگر نمی دیدند فرعون قوم خود را گفت فردا آیند تا آفتاب بلند آید بنجار
از میان برخیزد و ما بر سر ایشان رویم که راه مخلص ایشان بسته شده است دریا از پیش و لشکر ما از پس کجا توانند گریخت
لیکن بنی اسرائیل اضطراب بدان مرتبه ساندند که حضرت موسیٰ بنالید وحی در رسید که ما دریا را بحکم تو کردیم او را نیست
نجوی مع بعضها کمر و را بزن و بر حکم فرمانی موسیٰ بر لب دریا آمده عصای بر وی زد و گفت یا ابا خالد مارا راه ده پس دریا
بشگافت دوازده دروازه پدید آمد طول هر راهی ده فرسنگ و عرض آن دو فرسنگ بعد دروازه گروهی بنی اسرائیل و هر
گروهی اولاد یک پسر از دوازده پسر یعقوب علیه السلام بود و هر پاره از آب همچو کوه بزرگ بر جای خود بایستاد و هر جا
که دریا بشگافت آفتاب بزمین تافت و باد وی بوزید راه ها را خشک گردانید پس هر گروه که او را سبط میگفتند از ره دریا
آمده بسلامت گذشته بر کناره دریا قرار گرفتند و چون فرعون لعین بر کناره دریا رسید آن حالت را دید خواست که بخود آنقوم
خود را فریب دهد گفت ای قوم ببینید که دریا از هیبت من چون شگافته هامان ملعون بطریق خفیه با وی گفت تو
خود میدانی که این صورت بدعای موسیٰ واقع شده است زنهار که بدریا در نیائی که هلاک شوی پس خواست که عنان برتابد جبرئیل
بر مادیانی نشسته خود را در پیش فرعون بدریا افگند فرعون ملعون بر اسپی نر سوار بود اسپ چون بوی مادیان شنید
عنان تمالک و اختیار از دست فرعون بیرون کشید و روی بدریا نهاد و لشکریان بر فوج براسپ بدریا در آمدند
و میکائیل علیه السلام بر عقب آن لشکر میآمد و ایشانرا میتاخت تا آنکه همه را بدریا انداخت بعد از آن حکم الهی
در رسید که دریا بحال خود باز شود یکبار آب بهم پیوست و فرعون با مجموعه فرعونیان غرق شدند ؎ دمی
چند بشمرد تا چیز شد + زمانه بخندید کین نیز شد + و هم در مواهب علیه در سوره یونس علیه السلام آورده که فرعون
در وقت غرق شدن دانست که هلاک میشوم گفت ایمان آوردم با آنکه نیست هیچ معبودی مستحق عبادت
مگر آن خدائی که بنی اسرائیل بدعوت موسیٰ با وی ایمان آورده اند جبرئیل گفت اکنون ایمان می آری که اختیار
نداری و پیش ازین نافرمانی ورزیدی آن نوشته را که از وی گرفته بود بوی باز نمود گفت فتوای تو عمل تو نمودیم آورده
اند که چون فرعون لعین و قوم او غرق گشتند بنی اسرائیل را دغدغه بخاطر رسید که فرعون غرق نشد و هم گشته ها
ساتر کرده لشکر را از دریا بگذارند و عقب آن درآید حقتعالی تن فرعون با زره زرین که در بر داشت و او را
می شناختند بموج آب دریا بیرون انداخت چون بنی اسرائیل تن بی روح او را دیدند تسلی یافتند و در زاد المسیر
آورده که بقیه قوم فرعون که موعود غرق شدن او را مسلم نداشتند و قبول نکردند و گفتند که فرعون با قوم خود در
جزیره ها بصید مرغ و ماهی مشغول است حقتعالی بدریا فرمان فرستاد تا او را یکبار بر کنار دریا بزمین بلند افگند
چنانچه او را همه کس دیدند و عبرت و پند میگرفتند که هر بنده که خود را از غرق شدن در گرداب فنا خلاص نسازد چرا

صدای أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى بسمع جهانیان برسانند و در معالم گفته که ازان باز آب مرده را فرو نمیبرد و در تفسیر بحر المواج آورده
که در حکایت آورده اند زنی در آخر شب برای طلب آب رفتی بدریا نهاد چون دست در آب انداخت ریش فرعون
که مرصع بجواهر بود در دست افتاد مویها از بیخ بر میکند و جواهر از ریش بیرون می آورد و گفته اند همین زن در
کوشک فرعون بمزدوری خشت میبود و چون مزدوری نیافته بود بر و غم آن میخورد هاتفی آواز داد که خدای
جرک در گوش وی افتادی و این حکایت میان خلایق آشکار گشت غرق شدن فرعون بعلم فرمان پیوست چه
مرصع ریش فرعون بود بغیر او بدین صفت کسی نبود و درین قصه اشارت ست که عاقبت ظالم نگونساریست و
آخر کار مظلوم رستگاریست در عین المعانی النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا آورده اند که بامداد و
شبانگاه جای بودن قبطیان در دوزخ بدیشان مینمایند و ابن مسعود رض فرمود که ارواح فرعونیان درون مکان سیاه
است و صبح و شام آتش برایشان عرض میکنند تا قیامت و چون قیامت قایم شود ارواح ایشان
با بدان آنها باز آید ملائکه بایشان گویند در آیند در سخت ترین عذابیکه عذاب جهنم است آورده اند عمر
فرعون چهار صد سال بود و هم در مواهب علیه سوره شعراء آورده قولی آنست که بنی اسرائیل بعد از هلاک
فرعونیان بمصر آمده و باغها و اموال و خانهای ایشانرا در تصرف خود آوردند و اصح آنست که در ایام دولت
داود علیه السلام بر ملک مصر غلبه نموده متصرف اموال قبطیان شدند والله اعلم بالصواب **فصل ششم** در رفتن
موسی علیه السلام بر کوه طور بطلب کتاب و ترک دادن قوم او عبادت حضرت رب الارباب و گوساله پرست شدن بفریب
سامری قوله تعالی وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً در معالم و مواهب علیه و بحر المواج آورده که موسی بنی اسرائیل را وعده کرده بود که بعد
از هلاک فرعون کتابی بیارم بشما از نزدیک حقتعالی هرچه شما را باید در آن بتفصیل بیان کرده آید چون از دریا نجات یافتند و قوم
فرعون غرق شدند و بنی اسرائیل طلب آن کتاب نمودند موسی بحضرت رب الارباب آن کتاب را درخواست نمود حکم الهی
شد که سی روز روزه بدار پس از آن بکوه طور آی تا با تو سخن گویم موسی سی روز ذو القعده روزه بداشت روز سی یکم توجه بکوه طور
نمود و کراهیت داشت از آنکه با حقتعالی کلام کند و از دهن وی بوی روزه آید پس برای دفع آن بوی بد مسواک
میکرد ملائکه گفتند ما از تو بوی مشک می شنیدیم آنرا بمسواک دفع کردی است نکهت روزه لب روزه دار نزد ما بهتر از مشک
اذفر است حقتعالی حکم کرد بمیانه تا ده روزه ذی الحجه نیز روزه دار پس موسی علیه السلام ده روز ذی الحجه نیز روزه داشت
بعده برادر خود هارون را فرمود که من بطلب کتاب بجانب طور میروم تو خلیفه من باش در میان قوم بصلاح آر هر
کاری که شایسته صلاح باشد و متابعت مکن راه تباه کاران را در تفسیر تبیان آورده که موسی آن هنگام که بطور رسیده بود
بحقتعالی خواست که با او کلام نماید فرمود که هفت فرسخ گرداگرد او تاریکی و ظلمات فرو گرفت موسی در آن تاریکی قدم نهاد

شیطان لعین را از وی براند و ملکین کاتبین را از وی دور ساختند و آسمان را بنظر وی در آوردند ملایکه را دید بهوا استاده و عرش عظیم بر وی ظاهر گشت پس خدا تعالی با وی سخن گفت در ینابیع آورده که در الست چهار هزار کلمه شنوانید و بروایتی هفت صد هزار و صحیح آنست که نود هزار کلمه در کشاف آورده که حقتعالی چهل شبانروز با موسی کلام فرمود چون موسی سخن حقتعالی شنید و از جام کلام ربانی جرعه چشید فراموش کرد که او در دنیا هست و خیال بست که در فردوس اعلی ست و دانست که بجای مشاهده تمام رسیدست گفت ای پروردگار من بنمای مرا ذات حق تا نظر کنم بطرف تو حقتعالی فرمود لن ترانی نتوانی مرا در دنیا چه حکم ارنی بر آنوجه واقع شده که هر بشری که در دنیا که بمن نظر کند بمیرد در مدارک آورده که بعین فانی مرا نه بینی بلکه جمال بدیده باقی مشاهده باید کرد و آن دیده در بهشت خواهد بود بدانکه طلب موسیٰ رویت حقتعالی را دلیل جواز روایت است چه اگر روایت محال بود موسی این سؤال ننمودی چه طلب محال از انبیا علیهم السلام جایز نیست در کشف الاسرار آورده که مقام موسیٰ در آنساعت که خطاب لن ترانی شنود عالی تر بود از آن وقت که گفت ارنی زیرا که در آنساعت در تعیین مراد حقتعالی بود و آن وقت در تعیین مراد خود بمراد حقتعالی بودن کاملتر است از قیام بمراد خود شعر لن ترانی میرسید از طور موسی را جواب * هر چه آن دوست آید سر بنه گردن متاب * اگرچه زخم لن ترانی بوی رسید فی الحال بوی مرهم تمهید که تو با وصف ضعف بشریت طاقت دیدن من نداری از آن گفتم لن ترانی و لیکن نگاه کن بطرف کوه زیرا که بلندترین کوه ها که در ولایت مدین است قوت تحمل تو از و بیشتر نیست اگر این کوه با شکوه بهنگام تجلی من بر قرار گیرد و بر جای خود ثابت ماند و استقرار پذیرد تو نیز بحقیقی مرا و طاقت دیدار من نرا باشد و اگر کوه را طاقت دیدار من نباشد تو هم در دنیا از تمنای این کار درگذر پس حقتعالی از نور خود یا از نور عرش مقدار سوفار سوزنی بر آن کوه ظاهر گردانید بعد از آن حیات علم و دانش و بینش در وی آورید تا نور حقتعالی را دید در عین المعانی از سهل ساعدی نقل میکنند که حقتعالی نور خود را در ای هفتاد هزار حجاب مقدار درهمی ظاهر کرده در آنساعت هر دیوانه که در روی زمین بود بهوش آمد و هر بیماری که بود شفا یافت و عرصه زمین سرسبزی پذیرفت و آبهای شور از نزدیکی و دوری شیرینی پیوست و اصنام بر روی افتادند و آتشهای مجوس فرو مرد و در تبیان و معالم آورده که آن کوه بدان عظمت پاره پاره گشت و شش کوه دیگر از آن جدا شد سه کوه که احد و ثبات و رضوی است بمدینه افتاد و سه کوه دیگر که ثور است و بیشر و حرا بمکه افتاد پس موسیٰ از هول این مشاهده یک شبانروز از عشیه خمیس یوم عرفه تا عشیه روز جمعه بیهوش بماند چون بهوش آمد گفت پاکیست مر ترا از چه نالایق حضرت تست یا آنکه دیده شوم در دنیا و من اول گرویده گانم بعظمت و جلال تو از آنکه هیچ بشر را در دنیا طاقت دیدار تو نیست پس حقتعالی برای تسلی با موسیٰ فرمود که اگرچه منع کردم ترا از دیدن خود بجهت صلاح حال تو غمگین مباش زیرا که من ترا برگزیدم بر بنی اسرائیل یا بر مردانیکه در زمان تو هستند برسالت و مخصوص گردانیدم ترا به سخن گفتن بے واسطہ

بی واسطه پس بگیر آنچه عطا کردم ترا از امر و نهی و عمل کن بدان و باش از شکر کنندگان و نازل شد برای او
هفت لوح یا نه یا ده و در تفسیر زاد المسیر دوازده آورده و بمقبول موافق قول اهل کتابت و طول هر لوحی ده یا
دوازده گز بود و از یاقوت سرخ بود و چوب سدره بهشت یا از زبرجد سبز یا سنگ خام که ارقام در وی کنده بود تا چون
نقش در نگین و صحیح تر آنست که از زمرد سبز و در آنها نوشته بود از هر چیزیکه در دنیا محتاج الیه باشد و حکم شد بموسیٰ که بجبر اگر
این لوحها را بعزم تمام و بفرمای قوم خود را تا بصدق عمل کنند بر آنها و در تفسیر مدارک در قوله تعالیٰ وکتبنا له فی
الالواح ذکر کرده که چون توریت نازل شد بمقدار هفتاد بار شتر بود نه خوانده بود کسی آنرا تمام مگر حضرت موسیٰ و
یوشع و عزیز و عیسیٰ علیهم السلام و هم در مدارک در ذیل قوله تعالیٰ الم یعدکم ربکم وعدا حسنا آورده که
توریت هزار سوره بود و هر سوره هزار آیت و هفتاد شتر آنرا برمیداشتند و در تفسیر مواهب علیه در سوره طٰهٰ آورده که سامری
نام مردی بود از قبیله سامره از عظمای بنی اسرائیل و بعضی گویند از کرمان بود یا غیر آن از قوم بنی اسرائیل بلکه از جمع
گوساله پرستان بوده و او را موسیٰ ابن منطفر می گفتند و اصح آنست که از بنی اسرائیل بوده در وقتی که فرعون
پسران ایشانرا میکشت متولد شده بود مادرش بعد از تولد او بکناره رود نیل در جزیره بیفگند و در معالم آورده
که او را در غاری نهاده حقتعالیٰ جبرئیل را فرستاد تا او را پرورش میداد طعام و شراب برا مهیا میساخت انگشتهای او میرسانید
؎ ضامن روزی همه شد کردگار * کار خدا را بخدا واگذار * بدین سبب او جبرئیل را میشناخت و در روز غرق شدن
فرعونیان از زیر سم اسپ جبرئیل قبضه خاک برداشته بود و محافظت مینمود و بقول دیگر روز غرق قبطیان سواری
را دید که چون اسپ قدم بر داشتی از زیر سم گیاهی سبز رستی و او مردی زیرک بود دانست که این سوار جبرائیل
است بمدد موسیٰ آمده است خاک از زیر سم اسپ او برگرفت و نگاه میداشت تا آنزمان موسیٰ بکوه طور رفت و سامری
به خدمت هارون آمده گفت قدری پیرایه های از قبطیان عاریت گرفته بودیم با ماست مارا تصرف در آنها از
روی نمی بینیم که بنی اسرائیل آنرا میخورند و میفروشند و طاعت فرمان الهی نمیکوشند ؎ هر نگاره که نه پسندد خدا
بود در کعبه نگاه بندگی نبند * هارون فرمود همه را جمع کردند و سامری را فرمود تا اینها را بامانت نگهدارد و سامری آنها را در قبض خود آورده
بقول سامری هارون را گفت حکم فرما تا همه را در یکجا کرده در آتش اندازند و گداز بند هارون فرمود تا همه آنها را آوردند و در حفره ریخته آتش
در آن زدند و سامری که در زرگری ماهر بود همه را گداخت و قدری از آن خاک که از زیر سم ...... اسپ جبرئیل گرفته بود در آن انداخت
در قالبی بریخت و مانند گوساله ساخت فی الحال زنده گشت و گوشت و پوست بر وی پیدا شد یا و از در آمد و گویند زنده نبود
لیکن بهمان وضع که ریخته بود بانگ کردی و پیش از ساختن او به بنی اسرائیل گفته من خدای موسیٰ را به شما بنمایم بشرطیکه
منقاد و مطیع من باشید ایشان قبول کرده اند چو گوساله را راست کرد و از آغاز نهاد سامری گفت این الهٰ شما و الهٰ موسیٰ است

کہ بطلب او بطور رفته گویند که چهار دانگ از بنی اسرائیل که دو حصه باشد او را حصه کرده می پرستند و در تفسیر زاهدی معالم
آورده شش لکهه دوازده هزار سلامت ماندند که گوساله نه پرستیدند هارون ایشان را میگفت که ای قوم چرا مبتلا شده
آید بعبادت گوساله پیروی کنید مرا و در عبادت آن خدا که آفریدگار شماست خالق ارض و سماست بدین و ثابت باشید گفتند پیوسته
پرستش گوساله میکنیم تا وقتیکه موسی بطرف ما بازگردد و ببینیم که او پرستش گوساله میکند یا نه و آنچه سامری گفته که این خدای موسی است
گفته یا نه در مواهب علیه در سوره اعراف تحت ولما رجع موسی الی قومه غضبان اسفا آورده آنکه موسی وقت بازگشتن
این قصه نا مرضیه خبر یافت و اصح آنست که حق تعالی او را در طور خبر داد که قوم تو بعد از تو گوساله پرست شدند سامری
ایشان را گمراه ساخته و هم در مواهب علیه در سوره طه آورده که بعد از آنکه چهل روز گذشت موسی الواح را فرا گرفته بازگشت و خشمناک
و اندوهناک از عمل ایشان بود چون میان قوم خود رسیدند بانگ و خروش ایشان شنید که گرد اگرد گوساله دف میزدند
و رقص میکردند عتاب آغاز کرد و از جهت ملامت گفت ای گروه من آیا وعده نکرده بود آفریدگار شما که کتاب بشما دهد و من
بطلب آن رفته بودم آیا دراز شد بر شما زمان مفارقت من چهل روز وعده کرده بودم بهانه عذر باز آمدم یا خواستید که فرود آید
بر شما غضب خدای تعالی بدین چیز است که کردید پس از من پس از آنکه بیفکند موسی لوحها را از روی غضب بروایتی بیفکند تا از دوازده
بیفتاد چنانکه کسی چیزی از دست بیفکند در تفسیر مدارک التنزیل آورده که آنها را بیفکند و شکسته شش حصه شد هر چه آن مکتوب
بود و آن تفصیل هر چیزی بود آن را بآسمان بردند و بقیه شد که در وی هدی و رحمت بود در علم و معارف و در آن باقی مانده چیزی که در آن موعظت
بود و بیان احکام حلال و حرام آنگاه موسی از جهت غضب برای پاسبانی دین باقی پیشانی هارون و محاسن مبارک او را
بدست گرفته بسوی خود کشید و گمانش آن بود که هارون منع ایشان تقصیری و تاخیری کرده و گفت ای هارون چه
چیز باز داشت ترا از آنکه چون دیدی که ایشان گمراه شدند متابعت من کنی در غضب برای خدای تعالی و ایشان را
منع نمائی یا آنکه از پی من آئی و خود را بمن رسانی گفت ای پسر مادر و برادرم تقصیری نکرده ام این قوم مرا بیچاره
دیدند و تنها یافتند زبون گرفتند و نزدیک بود که مرا بکشند از بسیاری مبالغه در منع ایشان و من ترسیدم
که اگر مقابله و مقاتله کنم با ایشان یا ایشان را بگذارم و در پی تو آیم تو گوئی جدائی انداختی در میان بنی اسرائیل و نگاه
نداشتی سخن مرا که بودم باصلاح کار این مسکین چون آن ملامت میباید که مرا اهانت نرسانی و دشمنانم را خوشحال
نگردانی در تفسیر انوار التنزیل در سوره طه آورده ذیل قوله تعالی یابن ام لا تاخذ بلحیتی آورده که هارون و موسی از برای استعطاف و ترقیق
قلب موسی گفت ای پسر مادر من اگرچه بلفظ پدری و مادری بود بعضی گویند برادر مادری او بود و جمهور بر آنند که از یک
مادر و پدر بودند و در مدارک در سوره اعراف آورده که ذکر مادر از آنجهت نموده که او مؤمنه بود و هم در مدارک و جلالین در سوره
مریم گفته که هارون از موسی علیه السلام بزرگ بود و در انوار التنزیل در سوره اعراف تحت قوله تعالی والقی الالواح

اخذ برأس اخیه فرموده که سال بوده هم در انوار التنزیل در ذیل وهبنا له من رحمتنا اخاه هارون علیه السلام نبیا
در معالم در سوره طه در تفسیر قوله تعالی واجعل لی وزیرا من اهلی هارون اخی آورده که هارون از موسی به چهار
سال بزرگتر بود موسی علیه السلام این عذر مسلم داشت و گفت ای پروردگار من بیامرز مرا درین عمل بد که
با برادر بزرگتر نمودم یا در آنکه الواح افگندم و بیامرز برادرم را اگر تقصیری کرده و بوقوع آمده باشد در منع
ایشان در وی بسامری کرده گفت اینچه کاری عظیم از تو سر زده به نهایت عتاب فرموده و خواست که او را بکشد
وحی آمد که او را مکش صفت سخاوت بر او غالب است و چون از سخاوت و خلق را منفعت بود نفع حیات
از وی برنتوان داشت آنگاه موسی فرمود تا آن گوساله سوخته و خاکستر ساخته بقولی که او را گوشت و پوست
و استخوان بود یا آنکه بسوهان ریزه ریزه کرده بقولی چند تیر بود بی حیات در دریا انداختند و سامری
را گفت نظر کن بسوی معبود خود که پیوسته در عبادت او بودی وعدهٔ عذابی که مر تراست و در آخرت
به هیچ وجه خلاف آن نه کنند با تو در آن بلکه بوفا رسانند و چون مرا نیز از قتل تو منع کردند پس بیرون رو از
میان تا که عقوبت تو در زندگی تو آنست که گویی که هر که نزدیک تو آید مس مکن مرا و دور شو از من چه مقرر شده
بود که هر که نزدیک شود بوی هر دو را تپ گیرد پس مردم از وی گریزان شدند و تنها چون وحشیان صحرا
میگشت و هر که از دور میدید و مبالغه مینمود که نزدیک من میا و در مدارک گفته که جمعی از اولاد سامری درین
زمان نیز همین حال دارند و در انوار التنزیل در ذیل آیه واذ قال موسی لقومه یا قوم انکم ظلمتم انفسکم
آورده چون بنی اسرائیل پشیمان شدند از عبادت گوساله و دانستند که گمراه شده‌ایم گفتند اگر رحمت نه کند
پروردگار ما بقبول توبه و نیامرزد ما را به خدا که ما باشیم از زیانکاران و هلاک شدگان پس موسی بامر الهی
فرمود که تا ایشان به صحرا رفتند و بزانو در آمده سرها در پیش افگندند هارون با دوازده هزار مرد شمشیر کشیده
بیامده و از اول روز تا وقت شام هفتاد هزار کس از ایشان بکشتند پس توبه ایشان قبول افتاد و در مواهب علیه
در ذیل قوله تعالی وما اعجلک عن قومک یا موسی آورده اند که بنی اسرائیل بعد از هلاک فرعون از موسی استدعا نمودند که
از برای قوانین شرعی و قواعد احکام آئین ساز موسی در این باب بحضرت رب الارباب مناجات نمود خطاب رسید
که با جمعی از بنی اسرائیل بکوه طور روانی تا کتابی که جامع احکام شرع باشد بتو دهیم موسی هفتاد کس از بزرگان قوم بودند متوجه طور
شده با باقیماندگان وعده کرد که چهل روز دیگر می‌آیم و کتاب می‌آرم و چون به نزدیک طور رسید قوم را گذاشت و از غایت اشتیاقی که
بکلام الهی بیشتر از آن کرده بالای کوه و مناجات خطاب رسید که چه چیز شتابان ساخت ترا تا پیشتر آمدی از گروه خود موسی گفت اینک
آینده ایشان از پی من و بشتافتم بسوی تو تا خوشنود و راضی گردی از من زیرا که فرمانبرداری موجب رضامندی است

بے رضائے تو گل باغ نعیم * ہست بسینہ من داغ جحیم * و ہم در مواہب علیہ آوردہ کہ اختار موسیٰ سبعین رجلاً لمیقاتنا آوردہ
کہ از حضرت حقتعالیٰ فرمان رسید کہ با موسیٰ جمعی را از بہترین قوم بنی اسرائیل با خود بطور بیار تا از پرستش گوسالہ و از آن گمراہی
عذر خواہی کنند موسیٰ ہفتاد کس را برد و قولے آنست کہ طائفہ از بنی اسرائیل گفتند کہ خدایتعالیٰ با موسیٰ سخن نکردہ
آنچہ بر الواح است کلام موسیٰ است حقتعالیٰ فرمود کہ با موسیٰ جماعتی را از بزرگان قوم خود با خود بیار تا کلام حقتعالیٰ
بشنوند و بران گواہ باشند موسیٰ ہفتاد کس را با خود بطور برد چون بطور رسیدند ابری دیدند کہ میان موسیٰ و
ایشان حائل شد و موسیٰ بپردہ غمام در آمد و این ہفتاد کس بسجدہ در افتادند حقتعالیٰ با موسیٰ کلام
فرمود و امر و نہی و وعدہ و وعید نمود پس چون آن منکشف شد موسیٰ بیرون آمد و گفت اے قوم
شنیدید کلام پروردگار را گفتند کلامی می شنیدیم اما متکلم معلوم نبود وقتی ایمان آریم کہ خدائے تعالیٰ
را آشکارا ببینیم ہمین کہ این سخن گفتند صاعقہ پدید آمد و ہمہ را بسوخت و قولے آنست کہ فرا گرفت ایشان را
آوازی مہیب و ہمہ از ہول آن بمردند و گفتہ اند لرزہ در تمام اندام ایشان افتادہ بمرتبہ کہ بندہا و پیوندہای اعضائے
ایشان نزدیک رسید کہ از ہم جدا شوند و بمیرند موسیٰ چون آن را دید ترسید کہ بنی اسرائیل بقتل ایشان متہم گردانندم
پس گفت ای پروردگار اگر خواستی کہ ایشان را ہلاک کنی ہلاک میکردی پیش از بر آمدن ما از میان قوم و مرا نیز
ہلاک میکردی یا ہلاک میکنی ما را بسبب آنچہ کردہ اند بیخردان از قوم ما یعنی عبادت گوسالہ یا دلیری بر طلب دیدن
تو در دنیا ان ہی الا فتنتک نیست این کردار ایشان مگر آزمایش و ابتلائے تو مر بندگان را یعنی ایشان را کلام خود شنوانیدے
تا طمع دیدن تو کردند و از گوسالہ آوازی پدید آوردی تا رہ بوئی آوردند گمراہ میگردانی بدان ابتلا ہر کرا میخواہی کہ
گمراہ شود و راہ نمائی ہر کرا میخواہی کہ راہ یابد پس بیامرز ما را و ببخشا بر ما و تو بہترین آمرزندگانی گویند کہ گستاخی
عاشق ترک ادب نیست عین ادب است **رباعی** گفتگوئے عاشقان در کار رب * جوشش عشق است نے ترک ادب
ہر کہ کرد از جام حق یکجرعہ نوش * نے ادب ماند درو نہ عقل و ہوش * آوردہ اند کہ چون موسیٰ حیران ماند میگریست و
میگفت خداوندا با بنی اسرائیل چگویم کہ بزرگان ایشان کجا شدند حقتعالیٰ ایشان را باز زندہ گردانید **نقلست** کہ
بنی اسرائیل بعد از نزول توریت سرکشی در پیش گرفتند و گفتند احکام این کلام بغایت دشوار است گردن نمی نہیم
و گردن آن را نمی شوانیم حقتعالیٰ کوہ طور را فرمان داد تا از جای خود بر خاستہ بر سر ایشان ایستاد و در پیش ایشان آتشی
برافروختہ و در پس دریائے زخار پدید آمد و چون گریزگاہ ندیدہ بروی افتادہ حیران ماندند حقتعالیٰ فرمود فرا گیرید آنچہ
عطا دادیم شما را از احکام بجد و جہد تمام و یاد کنید ہمیشہ آنچہ در وی ہست از ثواب و عقاب ایشان قبول کردند حقتعالیٰ
آن کوہ را از سر ایشان دور نمود

فصل ہفتم در قصہ قارون ملعون در تفسیر ینابیع و معالم التنزیل و در مواہب علیہ آوردہ کہ قبل

محمد بن اسحاق قارون عم موسیٰ بود و بقول دیگران ابن عم او بود و هم در مواهب علیه گوید که بعضی گویند خواهرزاده موسیٰ
بود و اصح آنست که پسر عم موسیٰ بود و زن او یعنی شوهر خواهر موسیٰ علیه السلام نیز بود و از بنی اسرائیل با جمال
و مال تر بود کسی از و مال و جمال زیاده نداشت و از غایت خوبی نور روی او مردم او را منور میگفتند توریت را
کس از و بهتر نخوانده بود و در زمان فقر و احتیاج تواضع خلق بلا نهایت داشت همین که توانگری روی
نمود حالش متغیر گشت و بر قوم خود ستم کرد و خواست که همه مردم در تحت حکم او باشند و از نعمتی غافل بود که
انبوه جیب بی سعادتی ست رباعی آزار دل خلق مجوی بستی + تا بر نکشنده آه زنی نیم شبی + بر مال و جمال خویشتن
تکیه مکن + کان را بشبی برند این را به تبی + گویند که فرعون او را حاکم بنی اسرائیل کرده بود و بر ایشان ظلم میکرد و تکبر
از حد بیشتر می ورزید و جامهای رنگین از وجه حرام میپوشید و جامها دراز کردی تا آنکه بر زمین می کشید
و سبب کثرت مال او بعضی گفته که بخزائن یوسف علم میداشت آنها را برداشت و بعضی گفته اند که او وقتی خازن فرعون
بود چون حقتعالی فرعون را هلاک کرد اموال او بدست وی ماند و گفته اند که موسیٰ علم کیمیا را نجواهر خود آموخته بود و قارون
را تعلیم نموده اکثر بر آنند که چون فرمان آمد موسیٰ را که توریت را بزر بنویس تا تعظیم در خلق بیشتر باشد موسیٰ گفت الهی زر
ندارم از کجا آرم حقتعالی کیمیاگری آموخت پس موسیٰ سوم حصه از کیمیاگری یعنی دو دانگ به یوشع را آموخت او
شاگرد و خادم موسیٰ و از اولاد یوسف بود و سوم حصه کالب را آموخت او از اولاد یهودا بود و سوم حصه قارون را پس
قارون یوشع و کالب را فریفت و باقی علم کیمیاگری از ایشان آموخت و از مس به زر سرخ میکرد تا مالش بسیار شد و
بعضی آورده اند که در وقت غرق فرعون و فرعونیان گیاهی که از زیر سم اسپ جبرئیل میرست آن گیاه تاثیر کیمیا-
گری داشت همان را برداشت چون سامری آن زر ساخت و مغرور گشت هر چند مومنان و قوم او به طریق نصیحت
او را میگفتند شادی مکن بمال دنیا که گذرانست و فراموش مکن آنرا که نصیب تو از ینجهان فانی کفنی خواهد بود و بس
پس از ان بیندیش و بمال و منال خویش غره مشو قطعه گر بملک تو شام تا یمن خواهد بود + ور سر حد روم تا ختن خواهد بود + آنرو
کز ینجهان کنی عزم سفر + همراه تو چند گز کفن خواهد بود + اصلا گوش نمیکرد و در کشاف آورده که شصت اشتر کلید خزانها
قارون میکشیدند و در تفسیر مدارک التنزیل نقل کرده که شصت اشتران کلید ها را برداشتند هر گنجی و خزینه
را یک کلید بود و هیچ کلید از یک انگشت زیاده نبود و از پوست حیوانات ساخته بودند تا سبک باشد و هم در
معالم التنزیل و ینابیع آورده که اول طغیان و عصیان که از و سرزد آن بود که حقتعالی وحی فرستاد بموسی که قوم
خود را فرمائی تا که هر کس چهار رشته سبز از چهار گوشه چادر خود بیاویزد موسیٰ گفت الهی این راز بهر چه فرمائی گفت
بهر آنکه بنی اسرائیل مردمان غافل اند خواستم که در جامهای ایشان علامتی باشد که چون آنرا به بینند یاد کنند که من کلام خود

بایشان فرستاده ام موسی گفت یارب فرمائی تا هم چادر سبز کنند تا باشند که ایشان این امر را حقیر داشتند خطاب
رسید که ای موسی اندک چیز از فرمان من حقیر نباشد یقین چون ایشان در کار تحقیر طاعت من نکنند موسی فرمود تا
جمله بنی اسرائیل همچنان کردند مگر قارون ملعون که تکبر نمود و فرمان الهی بجا نیاورد و گفت خدایتعالی بندگان خود
را علامت از بهر آن میکند تا ایشانرا بشناسد و هم در مواهب علیه در سوره قصص آورده اند که قارون بر موسی
علیه السلام حسد و کینه در سینه داشت تا آنکه روزی بموسی علیه السلام گفت منصب رسالت تو بردی و دریافت ذبح
قربانی ها به هارون علیه السلام سپردی موسی گفت من آنرا از خود نکرده ام خدایتعالی چنین فرموده است
حقتعالی چون در قسمت کشاد * هر کسی را آنچه میبایست داد * نیست واقع اندر آن هست غلط * بنده را خواهی رضا خواهی سقط
حقتعالی خالق ارض و سما گفت و ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء قارون گفت قسم بخدا اینکه ترا تصدیق نکنم تا دلیل آن بمن ننمائی
موسی بزرگان بنی اسرائیل را خواند فرمود تا عصای خود را در قبه یکجا کرده با عصای هارون در صومعه
گذاشتند و چون روز شد نگاه کردند که عصای هارون برگ سبز بیرون آورده بود و آن عصا از درخت
بادام بود موسی علیه السلام فرمود این علامت کرامت هارون است قارون ملعون گفت این نیز از جمله سحرهای
تست آنگاه قارون با تابعان خود از موسی علیه السلام جدا شد و موسی علیه السلام بارها پنهان و آشکارا
را نه میکرد از جهت خویشی و قرابت او موسی علیه السلام را بسیار رنجانید و آنقدر امید او و یکخانه ملوکانه بنا کرد که هشتاد گز بلند
بود و درهای او از زر ساخت و دیوارهای آنرا به تختهای زرین بزرین داد و بغایت بکار کرد و نشستگاه آنرا
از دیبا و اطلس بیارا بیاراست و گروهی را از اشراف بنی اسرائیل میخواند تا با وی طعام میخوردند و حکایات میکردند و بر کار
موسی خنده میکردند حاصل الامر آنکه هر جا که این نوع خوشی است سبب آن حطام دنیاست ابیات هر خیر و شری
که در زمین بود سر بسر از زر بود * نمرود که قصد آسمان کرد از او بود * توانگری جهان کرد * گر فتنه اهل گدائی هرگز نشدی
چنین هوا به فرعون لعین چو سیم و زر داشت بگردن او تر ده سر تافت حقا که اگر گرسنه خفتی * هرگز کانا ربکم نگفتی و هم
در مواهب علیه آورده که روزی قارون لعین بیرون آمد با آرایش خود بر استری سفید که زین طلا بر پشت نشسته و جامه ارغوانی پوشیده و
چهار هزار کس همین صفت با و سوار شده و در کشاف آورده که نود هزار کس که همه جامه معصفر داشتند با وی بر نشستند مردم پیش
از این رنگ معصفر ندیده بودند در موضح آورده که نهار جاریه با وی بودند با استران سفید با زین زرین و جامه ارغوانی در موه
ها بعد القصه دایم در پی آزار حضرت موسی علیه السلام میبود تا وقتیکه حکم زکوة نازل شد با وجود آنکه او را عشر یا ربع
مال میبایست داد موسی بفرمان الهی با وی صلح کرد که از هزار دینار یک دینار بدهد قارون ملعون حساب کرد مبلغی عظیم آمد بخل و
خست مانع او شد جمعی از بنی اسرائیل طلبید گفت هر چه موسی گفت فرمان بردید این زمان میخواهد که اموال از شما

بستاند تو بہتر ماہی چہ پیغمبر گفت میخواہم کہ او را در میان قوم رسوا کنم تا کسی سخن وے نشنود پس زنے فاجرہ را طلبید و آنرا پارہ کرباس و پارہ زر داد و باہزار دینار یا ہزار درہم با طشتے از زر وعدہ کرد کہ بہ ہم بقرار آنکہ بمحضر عوام اقرار کند کہ موسے علیہ السلام با وی زنا کردہ است و از نیست کہ حسود ہمیشہ در رنج میباشد روز دیگر در سرائے خود بنی اسرائیل را جمع کرد و نزد موسے علیہ السلام آمد گفت مردم جمع شدہ اند و توقع دارند کہ تو بیائی و مجلس ایشان را بیارائی و موعظت و نصیحت فرمائی موسی بیامد احکام توریت بیان فرمود کہ ہر کہ دزدی کند دستش ببریم و ہر کہ زنا کند محصن نباشد صد تازیانہ اش زنیم و اگر محصن است سنگسارش بکنیم قارون برخواست گفت اگرچہ آنکس تو باشی گفت بلی اگرچہ آنکس من باشم قارون گفت بنی اسرائیل گمان مے برند کہ با تو فلان زن زنا کردہ آن زن را خوانیم تا بخصوص تو گوید موسی فرمود او را حاضر کنید آن زن را آوردند موسی علیہ السلام گفت آن زن خدا کہ دریا را بر بنی اسرائیل شگافتہ و توریت را فرستادہ است بگو و کجی را بگذار و راستی پیش گیر آن زن ہیبت الٰہی دریافتہ گفت یا موسے قارون مرا گفتہ کہ چندین مال بتو دہم تا این دو ہمیان زر مرا برشوت دادہ تا در حق تو افترا کنم و من با وجود معاصی و بدکاری ہا چگونہ پسندم کہ بر تو تہمت دروغ بندم و اینک آن ہمیان زر بمہر قارون ہا بہت بنی اسرائیل مہر قارون لعین را دیدند و کجبہ وے بر ہمہ کس ہویدا و روشن گشت موسے رو بخاک نہادہ از قارون شکایت کرد وحی آمد کہ زمین را بفرمان تو کردیم ہر چہ میخواہی او را بفرمائے موسے فرمود القوم مرا بقارون فرستادند چنانچہ بفرعون فرستادند ہر کہ با قارون ہست بر جائی خود باشد و ہر کہ با منست بر کنارہ رود بنی اسرائیل ازان محفل بر کنارہ رفتند الا دو کس با قارون ماندند آنگاہ کلیم اللہ بازمین خطاب فرمود کہ بگیر ایشان را تا بشتالنگ بیدرنگ فرو برد بار دیگر گفت یا زمین ایشان را بگیر تا زانو فرو رفتند باز گفت بگیر ایشان را تا کمر فرو برد بار دیگر گفت تا گردن فرو رفتند و ہر چہ تضرع و زاری کردند در دل موسی اثر نکرد تا آنکہ زمین ایشان را فرو برد و در اکثر تفاسیر آمدہ کہ حقتعالی وحی فرستاد بموسے علیہ السلام کہ یا موسی ہفتاد بار قارون یاری فریاد کردند و قرابت و رحم را در میان آوردند تو بفریاد ایشان نرسیدی و رحم نہ فرمودی بعزت جلال من کہ اگر یک بار مرا میخواندند اجابت میکردم القصہ بعد از فرو رفتن قارون تا تابعان او بیخردان بنی اسرائیل با یکدیگر گفتند کہ موسے دعا کرد تا قارون را فرو برد و اموال خزائن او را خود متصرف شود موسے درخواست نمود با حقتعالی کہ اموال و سرائے او را نیز در زمین فرو برد و در لباب آوردہ کہ قارون ملعون با خانہ و مال ہر روز بقدر قامت خود بزمین فرو میرود و نفخ صور بارض سفلی خواہد رسید یعنی در روز قیامت بزمین آخرین کہ ہفتمین است خواہد رسید حق گنج قارون کہ فرو میرود از قعر ہنوز نخواندہ باشی کہ ہم از غیرت وے بہ دفنت

فصل هشتم در کشته شدن پیرے از بنی اسرائیل و فرمودن موسی بامر حقتعالی که گاو را بکشند تا قاتل او معلوم
گردد و در تفاسیر آورده که در بنی اسرائیل مردے پیر بود مال بسیار داشت و او را هیچ فرزندے نبود یکے یا دو
برادرزاده داشت که فقیر بودند و چشم بر مال عم داشتند و بروایت مدارک و انوار التنزیل آورده که پسران عم او
بودند و از غایت طمع مال شبی پنهان او را بکشتند و در راهی درمیان دو قریه او را انداختند و از اهل آن دو قریه
خونبها طلب نمودند ایشان جمع شده پیش موسی آمده بموقع عرض رسانیدند که یا کلیم الله دعائے فرما که شاید بتو وحی
آید تا قاتل او معلوم گردد چون موسی دعا کرد وحی آمد که ایشان را بفرمائی تا گاوی را ذبح کنند و پاره گوشت او بمرده
زنند او زنده شده بگوید که قاتل کیست هرگاه کلیم الله علیه السلام این خبر بایشان رسانید گفتند یا ما سخریت
واستهزا میکنی که این طور سخن میگوئی گفت بخدای پناه میگیرم از آن که باشم از نادان و سخریه کنندگان آنچه
من میگویم بفرمان حقتعالی میگویم گفتند از حقتعالی دعا کن که آن گاو پیر شد یا جوان گفت حقتعالے
میفرماید که آن گاو نه پیر است و نه جوان بلکه میان هر دو باشد گفتند یا موسی رنگ او چگونه باشد موسے
گفت که حقتعالی میفرماید که رنگ او زرد در غایت زردی که شادمان میگرداند از رنگ خود نظر کنندگان را دیگر
بار گفتند حقتعالی را بگو تا آشکارا کند برای ما که آن گاو کار کننده است یا صحرا چرنده و ما انشاء الله تعالی برین گاو
راه یابیم از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم منقولست اگر بنی اسرائیل انشاء الله نمیگفتندی هرگز
آن گاو را نمی‌یافتند آنگاه موسی فرمود که حقتعالی میگوید گاویست که نه زمین را شگافته و نه آب داده است
برای زراعت و پس خود در صحرا میچرید گفتند در اول مرتبه موسی فرمود که گاوی را بکشید اگر همین سخن گاو را
میکشتند جایز بود اما کار بر خود دشوار کردند هر زمان زبان سوال را دراز کردند و بر خود تنگ میگرفتند
در تفسیر معالم التنزیل آورده که پیر مردے صالح از بنی اسرائیل بود و او یکے پسر داشت و آن را گوساله بود ....
.... که او را در بیشه گذاشت و گفت یارب این گوساله که حواله تو کنم و بتو میسپارم تا چون فرزند من
بزرگ شود باو برسانی پس آن پیر مرد صالح از دنیا انتقال نمود و آن گاو کلان شد و هیچ کس او را گرفتن
نتوانست آن پسر بزرگ شد بغایت نیکوکار و پسندیده کار بود حق خدمت مادر خود چنانچه هست بجا مے
آورد و در بحر المواج آورده که روزے آن پسر در حیات پدر خود دُری به پنجاه هزار درم خرید و چون
صاحب دُر را در خانه خود برای او ای بهائی آورد پدر را در خواب یافت به بیدار کردن او نشتافت و
صاحب دُر را گفت که کلید صندوق پیش پدر منست صبر کن تا بیدار گردد و صندوق بکشایم و مال ترا ادا نمایم بعد از
ساعتے صاحب دُر گفت ده هزار درم کم میکنم از قیمت آن برو و پدر خود را بیدار کن و قیمت مال بیار و بده دی

بمن سپار پسر گفت بیدار کردن پدر نتوانم اگر تا بیداری توقف کنی بیست هزار مزید گردانم تا پدر او در خواب
بود صاحب دراز جهت شتابی از بها کم می نمود پسر از جهت ادب پدر می افزود و بعد از مردن پدر
شب را قسمت کرده بود چنانکه دو دانگ شب به خفتی و دو دانگ نماز ادا کردی و دو دانگ دیگر بهر مغفرت پدر ذکر
کردی و قیلولے بر سر بالین مادر نشستی و چون روز شدی بصحرا رفتی و هیمه بهم آوردی و فروختی و بهای
آنرا سه حصه ساختی یک حصه بصدقه دادی و یک بمادر دادی و یک حصه خرج خود کردی تا آنکه روزی مادر او را
گفت پدرت از فلان بیشه گوساله برای تو بخدا سپرده رفته از حقتعالی بخواه تا او را بتو باز دهد و نشانش اگر در جستجوی
او شتابی همراه خود بزودی باز یابی و نشان آن گاو دانست که از شعاع آفتاب از پوستش می نماید و هر گاه که
آن گاو را بیند گمان میکند که زر اندود است آن پسر باشارت مادر در آن بیشه رفته گفت خداوندا آن گاو که پدر
من بتو سپرده است بمن باز ده آن گاو هر چند که وحشی بود و کسی را نمیگذاشت که او را بگیرد بمجرد آنکه آواز آن پسر شنید پیش آمد
و فرمان بردار او گشت و بعضی روایت کرده اند که بسخن هم در آمد که ای فرمان بردار مادر بر پشت من نشین او گفت مادر
چنین نه گفته است لیکن گفته که گردن وی بگیر و بیار گاو گفت اگر بمن سواری مینمودی هرگز بمن قادر نمی بودی
لیکن چون سوی پس اگر کوهی را فرمائی که از مکان خود بر کنده شود متابعت تو کند هر آینه اطاعت تو نماید و وجه
تو آید از جهت نیکو کاری تو بمادر خود پس او را گرفته پیش مادر آورد گفت بچند فروشم مادرش گفت ای پسر
تو فقیری و هیچ مال نداری این گاو را بفروش به سه دینار اما شرط بنمائی من آر چون او به بازار آمد حقتعالی فرشته
بصورت مردی فرستاد تا آمده خریداران شد و گفت ای جوان این گاو بچند میفروشی گفت به سه دینار برضای مادر خود
شرط میکنم فرشته گفت بشش دینار بفروش برضای مادر در میان میار گفت اگر هم گاو را زر بدهی هم نفروشم الا برضای
مادر چون پیش مادر رفت گفت به شش دینار می خرید گفت بفروش و رضای من شرط کن چون دیگر بار به بازار باز
آمد همان فرشته باز آمد و گفت بمادر مشورت کردی گفت آری گفت شش دینار می فروشم اما برضای او فرشته گفت
دوازده دینار میدهم اگر مشورت نفروشی گفت نه بی اجازت او نفروشم باز چون پیش مادر آمد قصه بیان کرد مادرش
گفت آن شخص فرشته است که پیش تو می آید و ترا می آزماید باز برو و از وی بپرس که گاو بفروشم یا نه چون به بازار رفت
آن فرشته باز آمد پسر از وی پرسید گفت مادر را بگو که این گاو را نگهدارد که موسی ابن عمران بیاید و این گاو را از
شما بخرد و به بهائی که پوستش پر از زر کرده بشما بدهد بسبب مردی که در بنی اسرائیل کشته میشود کذا فی الکواهی و در
تفسیر زاهدی چنین آمده که بنی اسرائیل چون آن گاو خواستند پسر گفت نفروشم تا نخست از مادر دستوری
نخواهم بخانه آمد مادر را خفته یافت گفتند هزار دینار میدهیم بفروش باز سوی مادر شتافت او را خفته گفت وی ایشان

پنجهزار دینار کردند بخانه درآمد مادرش خفته بود بیرون آمد گفت مرا بایشان مے افزودند و شتابی مے نمودند
مُشے حق مادر نگهداشت تا بسید بهاے آن پوست همین گاو پر زر مادرش چون بیدار شد از و دستورے
خواست و دستورے داد و بقره حتے انقصہ بنی اسرائیل از چهلسال در طلب این قسم گاوے بودند چنانچه در کشاف
هم آورده تا آنکه این گاو را یافتند و باتفاق موسیٰ از و خرید نمودند بشرط آنکه پوست گاو را پر از زر کرده بهاے
آن و هندپس او را بکشتند و بیخ دوم او یا گوش او یا زبان یا دل و زبان یا ران او بر آن کشته زدند
فی الحال بقدرت ایزد ذو الجلال زنده شد و از رگهاے بریده وے خون میرفت و نام قاتلان خود که آن
هر دو برادرزاده وے بودند گفت افتاد و بمرد و موسیٰ بفرمود تا آن هر دو را قصاص کشتند و مال وے بدرویشان قسمت
کرده دادند والله اعلم بالصواب

فصل نهم در ملاقات حضرت موسیٰ و حضرت خضر علیهما السلام قال الله تعالیٰ و اذ

قال موسیٰ لفتٰه لا ابرح در تفسیر مواهب علیه آورده که موسیٰ بعد از هلاک فرعونیان بنی اسرائیل را جمع کرده خطبه میخواند که فقهان
از استماعان برآمد و همه ساده ای آن کلمات حیران بماندند یکے از بزرگان قوم او گفت یا نبی الله هیچکس باشد در روی زمین داناتر
از موسیٰ گفت نمیدانم و همه علمها نزد خود دانا تر و اعلم گویند که در ضمیر مبارکش این معنی گذشت بی آنکه کسے این سخن بگوید حق تعالیٰ
وحی فرستاد که او را در مجمع البحرین یعنی جائے جمع دریای فارس و روم بنده ایست که اختصاص داده ایم او را به علم خاص که
پیش تو نیست یکے از مخصوص خود ماهی بریان کرده همراه بگیر که او ترا بدوراه خواهد نمود آن بنده خضر علیه السلام بود و حضرت
موسیٰ یوشع بن نون بن افرائیم بن یوسف علیهما السلام را که شاگرد خادم او بود گفت بطلب خضر میروم ای یوشع جدی
از سفر برنمیتابم تا او را بیابم و دست از طلبش ندارم تا کام من برآید یا تن رسد بجانان یا جان ز تن برآید ای یوشع در طلب
این بندهٔ صالح با من موافقت نمائی و همراه شوی ای یوشع گفت مرا همراهی تو از غنیمت شمارم و هر جا که میروی روئے بد
انجا آورم خوش آن وارفتگی که همراهی چنین باشد پس یوشع چند گرده نان و ماهی بریان باتفاق موسیٰ برداشته روان
شدند پس آن هنگام که بمجمع البحرین رسیدند و یک آن چشمه الحیات بود بر کنار آن سنگی بود بر آن نشستند و موسیٰ در خواب
رفت یوشع در آن چشمه وضو ساخت قطره آب بر دست او بر آن ماهی بر چکید فی الحال زنده گشت و بعضے گویند پریدن ماهے
آب حیات آن ماهی بقدر الهی زندگی یافت و بعضے چنانکه یوشع علیه السلام گمان برد در آن آب نشست و پاکیزه گشت
آدمی جست بهر حال قدرت باری تعالیٰ زنده گشته از دست او بجست و در دریا نهاد و یوشع را از و تحیر شد و موسیٰ از خواب
برآمد و یوشع عرض حال ماهی در دریا نمود و وی راه نهاده و از غایت تعجیل سفر فراموش کرد ماهی خود را پس آن فرا گرفت راه
خود را در دریا هر جا که ماهی فرو رفت آب بالای آن راه چون طاق بلند شده ایستاد و زمین خشک شد از مجمع البحرین گذشتند و موسیٰ یوشع
را گفت بیار طعام ما تا بخوریم و بیاسائیم چون یوشع سفره پیش آورد قصه ماهی بیاد وے آمد با موسیٰ گفت شیطان فراموشی آن بمن داد و گفت

اگر فراموشی از شیطان بود موسی فرمود القصه ماهی ست که آنجا بودیم که ماهی طلبیدیم چه حقتعالی بامن
وحی فرستاد که ماهی از ماره خواهد نمود پس بازگشتند بر نشانهای قدم خود تا آنکه رسیدند بر آن موضع که
ماهی بدریا آمده بود راهی بدیده کشاده و خشک گشته بر آن درآمدند چون بجای خضر علیه السلام رسیدند او را
بدیدند تکیه کرده جامهٔ خود را کشیده موسی علیه السلام سلام کرد خضر جامه از روی دور کرده جواب سلام داد
و گفت تو کیستی گفت من موسی ام نبی بنی اسرائیل حقتعالی امر فرموده که با تو صحبت دارم و از تو چیزی بیاموزم
در قصص آورده که روایت کرده چون بجای خضر علیه السلام رسیدند دیدند که گنبدی از آب بر سر خضر علیه السلام
معلق استاده و در آن نماز میگزارد و آنجای میان هر دو دریا بوده و آب دو دریا بهم نمی آمیخت چون از
نماز فارغ شد موسی بر وی سلام کرد خضر گفت و علیک السلام یا نبی بنی اسرائیل موسی گفت چه کس دانا گردانید ترا بنام
من گفت آنکس که ترا نبوت داد و برسالت فرستاد آنگاه موسی گفت آیا پیروی کنم ترا بشرط آنکه بیاموزانی مرا از
آنچه ترا آموخته اند خضر گفت تو نمیدانی با من صبر کردن موسی گفت چرا صبر نمیتوانم کرد گفت بجهت آنکه تو پیغامبری
و حکم تو بر ظاهر است شاید از من عملی صادر شود که در ظاهر ناشایسته نماید و تو حکمت آن را ندانی پس بر آن
صبر کردن نتوانی موسی علیه السلام گفت ان شاء الله تعالی بیابی مرا صبر کننده بر آنچه از تو بینم و فرمای تو نگریم
هیچ کاری خضر علیه السلام گفت اگر پیروی کنی مرا پس چیزی از من مپرسش تا آنکه برای تو بیان آن کنم موسی علیه السلام
قبول فرمود هر دو با هم براه آوردند و یوشع بر عقب ایشان میرفت میرفتند بر کنارهٔ دریا تا آنکه رسیدند بکشتی و از
اهل آن درخواست نمودند که بار در کشتی بیارید ملاحان اول راضی نشدند آخر خضر را شناختند و به تعظیم درآوردند چون
در کشتی نشستند بمیان دریا رسیدند خضر تبری داشت و پنهان از مردم کشتی را سوراخ کرد و در تفسیر جلالین آورده که
که با وجود سوراخ آب درون نمی آمد موسی گفت آیا میخواهی که غرق گردانی اهل کشتی را خضر گفت آیا نگفتم ترا که تو نمی
با من صبر گردانی موسی علیه السلام گفت این شخص از خاطر من رفته بود مگیر مرا بآنچه فراموش کردم یعنی با من بدین
مقدار مواخذه مکن پس از کشتی بیرون آمده برفتند تا بدیهی رسیدند در بیرون آمده جمعی از کودکان بازی میکردند
و یک پسر زیبای رود بلند قامت که خط سبز بر گرد لب او ظاهر شده در میان ایشان بود خضر او را از میان
یاران طلبید و در پیش دیوار برده سرش را به دیوار زد تا گلوی او خفه کرد یا تا او را ذبح کرد و ابرد موسی گفت آیا
کشتی شخصی را بیگناه و بی قصاص او چگونه کشتی هر آینه آوردی چیزی ناپسندیده خضر گفت آیا من نه گفتم
در اول مصاحبت که تو طاقت نیاری بر فعلهای من و نتوانی صبر ورزیدن موسی علیه السلام گفت اگر سوال کنم ترا از
چیزی که واقع شود از تو مثل این بعد ازین مصاحبت مکن یعنی چون نوبت ترا مخالفت کنم

در ترک صحبت من معذوری و در حدیث نبوی آمده است که حقتعالی رحمت کناد بر برادر موسی علیه السلام
که او از جهت شرم و حیا گفت که اگر بعد ازین سوال کنم با من مصاحبت مکن اگر این سخن نگفتی
و با مصاحبت خود درنگ نمودی هر آئینه چیزهای عجب دیدی **قطعه** صبر است کلید گنج مقصود +
بی صبر در سرائی نکشود + گر صبر کنی مراد یابی + وز پای در افتی از شتابی + پس آنجا رفتند تا آنکه وقت
شام بقریه رسیدند و اهل آن قریه چون شب میشد دروازه می بستند و بروایتی هیچ کس نمیگشادند
ایشان خواستند که بقریه در آیند چون بیگاه بود کسی دروازه نکشود و چون توشه همراه نداشتند بغایت
مضطر شدند اهل آن قریه را گفتند یا ایجانب غریبیم و گرسنه چون مارا در قریه جائی نمیدهید باری
طعامی برائی ما فرستید ایشان ابا کردند از آنکه ایشانرا مهمانی کنند ناچار بی اختیار گرسنه بیرون قریه شب
گذرانیده بامداد رو براه نهادند که در نواحی آن قریه دیواری بود بیکطرف مائل شده و نزدیک بافتادن
در تفسیر جلالین آورده که ارتفاع آن دیوار صد گز بود و در مدارک هم آورده که طول آن صد گز خضر ع
دست خود راند آن مایل راست شد یا آنکه بشکستنی یا به پشتی او را محکم ساخت یا آنکه قریه را ویران
کرده بنیادش بسنگ و گل محکم کرده بنا کرد موسی گفت مردم این قریه مارا جائی ندادند و طعام نفرستادند
برائی چه دیوار ایشان محکم کردی اگر میخواهی بگرفتی بمقابله آن مزدی از ایشان خضر گفت امیست
جدائی میان من و تو که گفته بودی اگر نوبت سوم چیزی پرسم با من صحبت مدار اکنون آگاه سازم
ترا بمعنی آنکه نتوانستی بر آن صبر کردن و از زشتی ظاهر بر آن انکار کردی یا موسی بدانکه آن
کشتی از محتاجان بود که ایشان ده برادر بودند پنج از ایشان بیچاره و جامانده و پنج دیگر ملاحان که بجهت
زندگانی کار میکردند در دریا و پیش راه ایشان بادشاهیست که کشتی میگیرد هر کشتی که درست می بیند
من آن کشتی را عیب ناک کردم تا او نگیرد و این محتاجان بکلی محروم نمانند **رباعی**
خضر گر در بحر کشتی را شکست + صد درستی در شکست خضر هست + پس عداوتها که آن یاری بود + پس خرابیها
که معماری بود + و دیگر آن پسر که گشته گشته حکمت در کشتن او آن بود که مادر و پدر او مومن بودند و او کافر بود با لطبع
پس ترسیدم که شاید ایشان را بفسق و کفر او در سازند از جهت مهربانی که والدین را بر ولد است و آن موجب
کفر و طغیان ایشان گردد پس خواستم آنکه بدل وی بدهد خدا تعالی ایشانرا فرزندی از وی بهتر که پاکیزه بود از
گناه و مهربان باشد بر مادر و پدر در تفسیر جلالین معالم التنزیل و مدارک آورده که بقول بعضی حقتعالی بعوض
آن پسر ایشانرا دختری داد و پیغامبری او را لعقد خود آورد و از وی پیغامبری دیگر زاد که سبب هدایت امتی

شد بقول بعضی هفتاد پیغامبر از نسل وی پدید آمدند و گفت آن دیوار را برای آن مرتب کردم که از آن دو کودک
یتیم بود که در آن قریه اند و در زیر آن دیوار گنج است ایشان را اگر آن دیوار بیفتادی گنج ظاهر بشدی و مردمان او را می
برداشتندی و پدر ایشان مردی صالح و شایسته بود و در تفسیر جامع البیان آورده که میان پدر صالح هفت پدر بوده
خدای تعالی ایشان را بجهت صلاح آن پدر محافظت فرموده او نساخ بود پس خواست پروردگار تو که چون یتیمان به بلوغ
رسند و رشد و هدایت پیدا کنند بیرون آرند آن گنج خود را و نکردم آنچه تو دیدی از رای خود بلکه بفرمان حقتعالی کردم۔

شعر چه کند بنده که گردن ننهد فرمان را ✽ چه کند گوی که تن در ندهد چوگان را ✽ آورده اند که آن گنج لوحی از زر و نقره و
گویند کتب علم بود و مشهور تر آنست که لوحی بود از زر بر آن نوشته بود بسم الله الرحمن الرحیم عجب میدارم از کسی که ایمان دارد
بقضا و قدر چگونه اندوهگین شود عجب میدارم از آنکه ایمان آورده بر زرق حق چرا خود را در رنج افگند و عجب از کسیکه
تصدیق مرگ کند چرا شادمان گذارد و عجب از کسیکه ایمان دارد بحساب قیامت برای چه غفلت میشود و عجب ست از کسیکه
حقیقت دنیا و تغیر احوال و انقلاب احوال ارباب وی داند چرا دل در آن بندد لا اله الا الله محمد رسول الله بعد از آن خضر گفت
با موسی اینست حقیقت آنچه نتوانستی بر آن صبر کردن آورده اند که موسی و خضر یکدیگر را وداع کردند و هریک بمنزل خود
آوردند و بروایتی در مفارقت خضر گفت با موسی دو پند از من گوش دار یکی آنکه میباید زور و خوشخو باشی و در میان خلق
ترشرو مباش که حقتعالی ترشرو را دوست ندارد و دیگر آنکه از هیچ کس چیزی طمع مکن نه از برای خود و از برای دیگری
این بگفت و ناپدید شد. **فرد** هلاک عاشق از جانان جدائی است ✽ تنغیص آنکه بعد از آشنائیست ✽

فصل دهم در بیرون آمدن موسی با بنی اسرائیل به محاربه عمالقه و جاری شدن چشمهای آب از سنگ بضرب عصا و
نزول من و سلوی و سرگردانی بنی اسرائیل در تیه تا چهل سال بجهت بفرمانی حقتعالی و ذکر وفات هارون و موسی
در باب پنجم روضة الملوک آورده که در خبر آمده بعد از هلاک فرعون موسی را سلطنت و نبوت جمع گشت حق جل علی بوی وحی
فرمود که لشکر بنی اسرائیل بطرف اریحا برد با عمالقه حرب کند و ولایت بیت المقدس از ایشان خالی گرداند چون لشکر عرض
شد دوازده فوج بود هر فوجی صد بست هزار مرد بعد از زنان و کودکان نقیبان لشکر را دوازده نقیب بودند و هر نقیبی
صد و بیست هزار مردم را حاکم چنانکه حقتعالی در قرآن مجید فرموده ولقد اخذنا میثاق بنی اسرائیل و بعثنا منهم اثنی عشر
نقیبا و موسی و بروایتی سی و شش بروایتی سی سال برین لشکر حاکم با نادر زبیرت او را هیچکسی بود و نه خانه بلکه در زبیرت مالک نبوت
هم نبود و پوستینی بازگونه پوشیدی و کلاه نمدی بسر نهادی و نعلین از چرم خام در پا کردی و عصا و شاخه در دست گرفتی
و هرجا شب رسیدی همانجا مقام کردی و بنی اسرائیل را نوبت طعام دادندی یکی طعام چاشت دادی و دیگری طعام شام
فرستادی و در خبر است که هر دو سبط آماده . نوبت طعام آن شخص بود و آن شخص در آوردن طعام تقصیر کرد و گرسنگی بر موسی

غالب گشت بنالید و گفت الٰهی بانچه مذلت است که مرا بدان مبتلا کرده یکی مرا طعام چاشت میدهد و دیگری
شام میرساند حقتعالی جل و علا بدو وحی فرمود ای پسر عمران دلتنگ مباش که ما روزی دوستان خود را بدست
بطالان یعنی بیهوده گویان و هرزه کاران گردانیم تا آن بطالان بسبب رسانیدن آن روزی بدوستان با سعادت
ابدی رسیدند در تفسیر مواهب علیه در ذیل قوله تعالی و بعثنا منهم اثنی عشر نقیبا قوله تعالی یا قوم ادخلوا الارض المقدسة
آورده که حقتعالی وعده فرموده بود موسی را که ارض مقدسه یعنی ایلیا و ازیحا با همه ولایت به بنی اسرائیل ارزانی
دارد و آن موضع در آنوقت سکونت گاه جباران بود و ایشان را عمالقه میگفتند مردمان بلند بالا و توانا بودند
از بقیه قوم عاد در تفسیر زاهدی آورده و در ذیل آیت مذکور است که قد هر مردی ایشان ششصد
گز بوده و در زیر آیت قال فانها محرمة علیهم آورده که بعضی گویند که طول قامت ایشان هشتاد گز
بود و بعضی گویند که صد گز بود و بعضی چهار صد و بعضی هفتصد و بعضی ششصد گز چون لشکر فرعون غرق شد و
مصر بنی اسرائیل را مسلم شد فرمان الٰهی در رسید بارض مقدسه روید که هزار قریه دارد و در هر قریه هزار باغ است
و جهاد کنید با جباران پس موسی علیه السلام دوازده نقیب یعنی مهتر و سردار که هر یکی از سبطی بود از قوم خود اختیار نموده
تا تفتیش احوال قوم کنند تا معلوم کنند کدام کس وفا کنند و هر یک کافل مهمات سبطی باشند پس با قوم نزدیک
اریحا رفتند و نقیبان را بتجسس عمالقه فرستادند ایشان با یکی از جباران ملاقات کردند که او را عوج بن عنق می
گفتند و ذکر جسامت و طول قامت او بالا گذشته یعنی در قصه نوح علیه السلام بیان گشته و با نهمه ایشانرا
دیدند یک خوشه انگور آنمقدار بود که هیچکس نتوانستی برداشت و هیچکس در پوست انار ایشان میگنجید در تفسیر
بحر المواج آورده که چون موسی علیه السلام دوازده نقیب را بجای خود تعین کرد ایشانرا عوج دید هر دوازده را بر
گرفت و پیش پادشاه خود آورد و بعضی گویند که عاج بن عوج ایشانرا دید بیکار پنداشت همه را بیک کف دست خود
برداشت و در خانه آورد و پیش زن خود انداخت و گفت ایشان آمده اند میخواهند که با ما جنگ کنند چه میگوئی
ایشانرا در کنم و پیش تو افکنم زن او گفت ایشانرا میازار و بگذار تا بروند و با قوم خود حکایت شما کنند چون آنها
خبر شنوند نترسند و باز گردند بعده یک انار از باغ گرفت برای خوردن ایشان انداخت همه آن انار هر دوازده را
سیر ساخت بعد از آن گفت شما بروید و نیمه انار باقیمانده با خود ببرید چون خلاص یافتند بسوی لشکر خویش شتافتند
القصه نقیبان باز گشته گفتند که بنی اسرائیل را از حال این قوم خبر نتوان کرد زیرا که ترس ایشان غالب میگردد و
نافرمانی کرده بمصر باز گردند پس عهد کردند که ایشان این خبر مخفی دارند تا ایشانرا از جنگ این قوم نیز کنند پس لشکر گاه آمدند موسی
و هارون علیهما السلام را از حقیقت حال خود خبر دادند پس هفت نفر از دوازده نقیب از بیم قوم خود را خبر کردند و صفت جباران و جهی که

دیده بودند بیان نمودند و نقیب که یوشع بن نون بود از سبط یوسف و کالب بن یوفنا از سبط یهودا بر عهد وفا ر
خود بماندند و در معالم و زاهدی در سورهٔ مائده آورده و در معارج النبوة که موسیٰ علیه السلام درین هنگام
لشکر خود را ترتیب کرده بود در عرصه که یک فرسنگ بود و دریک فرسنگ عاج باعوج بقصد هلاک ایشان کوهی
که یک فرسنگ در یک فرسنگ بود از زمین جدا نمود و بر سر گرفته بیاورد تا بر لشکر موسیٰ علیه السلام اندازد و
ایشان را هلاک سازد حقتعالیٰ هدهد را فرستاد تا بمنقار خود آن سنگ را سوراخ کرد چون طوق در گردنش افتاد
و از پای در آمد موسیٰ علیه السلام که قامتش ده گز بود و عصای او نیز ده گز بود بجست و عصا را بر وی
زد و بپاشنه اش رسید و زخم کاری افتاد و لشکر موسیٰ جمع گشته و شمشیرها و خنجرها و تیغها کشیدند و بسعی
بسیار سر از تن جدا کردند بعضی از استخوان پای وی بر روی رود نیل پلی ساختند تا یکسال گزرگاه آنها
بود و عمر او سه هزار سال و ششصد سال گفته اند القصه و غدغه در میان بنی اسرائیل و اضطرابی پدید آمده
گفتند با این جباران چگونه جنگ کنیم ما نمی در آئیم در آن زمین تا آنکه ایشان از آنجا بیرون آیند یوشع
و کالب گفتند ای قوم در آئید بر ایشان ناگهان ایشان را در رهگذر تنگ گیرند و بصحرا رها کنید که شما غالب آیید
و ایشان جسمی چند اند بیدل گفتند توکل کنید در جناب رب الارباب گفتند ای موسیٰ ما هرگز نمی در آئیم درین
ولایت تا آنکه ایشان در آن اند که حکمت و مصلحت تقاضای آن میکند شعر مزن یا سپاهی نه خود بیشتر که
نتوان زدن مشت بر نیشتر * تو دو کس را تصدیق میکنی و سخن ده کس را تکذیب میکنی و باور نداری برو تو و پروردگار
تو با برادرت هارون پس جنگ کنید با ایشان و ما اینجا نشسته ایم موسیٰ چون از قوم خود نومید شد گفت ای پروردگار
من مالک نیستم مگر ذات خود را و برادر خود را یعنی مرا جز بر تن خود و برادر خود حکم نیست پس جدائی افگن میان ما و
میان این گروه بیرون رفتگان از دایرهٔ فرمان خدا تعالیٰ فرمود که این زمین مقدسه حرام است بر ایشان نه در
آیند در آن و نه مالک شوند بر آن بسبب نافرمانی تا چهل سال سرگردان و حیران باشند درین که شش فرسنگ
پس قوم موسیٰ علیه السلام درین مقام تا چهل سال سرگردان و حیران بودند هر صباح عزیمت سفر کردندی تا شام
راه میرفتند و شب بار بهمان مکان معلوم سکونت مینمودند که بامدادان از مکان رحلت میکرده بودند و اکثر برین
اند که موسیٰ و هارون علیهما السلام نیز درین تیه با ایشان بودند لیکن ایشان را عیش بود و راحت و قوم را عقوبت و حیرت
چنانچه در تفسیر مدارک و انوار التنزیل به تفصیل مذکور است و گفته اند که موسیٰ و هارون و یوشع و کالب علیهم السلام از
زمین تیه بیرون رفتند و از جهت موافقت قوم باز می گشتند و در تیه می آمدند منقول است که در آن تیه چاهی بود
بنی اسرائیل چندان آب از آن چاه کشیدند که خشک گشت از آن تشنگی مانده شدند موسیٰ دعا کرد وحی آمد

که عصای خود را بر سنگ بزن در تفسیر کبیر و نیشاپوری و سایر تفاسیر آورده که آن سنگ بود که موسی آنرا از
طور آورده بود و در تفسیر زاهدی آورده که مراو را دوازده پستان بود همچو سه آدمی یا سر گربه مینمود
یا آنکه مربع بود و در تفسیر ظاهر یک گز از یک پهلوی سه چشمه جاری میشد یا آنکه چون تیه آمدند آن سنگ در سخن
آمد که یا موسی مرا از نبی بر دار بکار آیم و او را تو بر دو نگاه میداشت یا آنکه او را آدم از بهشت آورده بود میراث
به شعیب رسیده و او را با عصا حواله موسی کرده بود و موسی او در هر سفر همراه داشتی و طول او دو گز بود یا آنکه
موسی از بس با حیا بود تن خود را نیکو می پوشید که هیچکس چیزی نمیتوانست دید پس قوم او میگفتند که موسی
در تن عیبی دارد یعنی برص یا خایه او بزرگ است از این جهت بدن خود را بسیار میپوشد و در ستر آن میکوشد حقتعالی
خواست که زبان خلق از او کوتاه گرداند روزی موسی در آب آمد و جامها بر سنگی نهاد و آن سنگ بقدرت حق تعالی
روان گردید موسی در پی آن سنگ میدوید بنی اسرائیل او را برهنه دیدند معلوم کردند که در اندام موسی هیچ
عیبی نیست پس باشارت جبرئیل آن سنگ را برداشت یا آنکه سنگی معین نبود و بهر تقدیر چون منزل میکردند
او را عصا میزد دوازده چشمه بعدد دوازده گروه بنی اسرائیل که اولاد دوازده پسر یعقوب بودند آب روان میشد
بقدرت حقتعالی آب شیرین و خوشگوار پیدا می آمد و چون روان میشدند او را به عصا میزد پس خشک میشد
آورده اند که در تیه بنی اسرائیل را خیمه و سایبانی و طعامی نماند و چهارپایان که داشتند کشته خوردند بحرارت آفتاب به
گرسنگی عاجز شدند موسی دعا کرد حقتعالی ابر بر ایشان سایبان گردانید و من و سلوی را میفرستاد و من ترنجبین بود
سفید همچو برف بارانی میبارید سفید یا شهد یا نعمتی دیگر که نازل میشد در تفسیر معالم التنزیل آورده که نازل میشد مانند
برف و هر شخصی بقدر خوردن ایشان مقدار صاعی برمیداشت ایشان را سلوی گوشت بود یا مرغی از کنجشک بزرگتر بود
و از کبوتر خوردتر یا همچو کبوتر بود و بسی فربه میگویند که آن مرغان بر شاخ می نشستند و نغمه های خوش و آوازهای
دلکش میزدند ایشان را بطلب خود میرسید پس باد وزیدی ایشان ذبح کردی و پرها برکندی و آنچه درون آنها ناخوردنی
بود بیرون انداختی بحرارت آفتاب بریان ساختی مثل ایشان می انداخت اکثر چنین روایت کرده اند که آنجا نوران
خود زنده پیش ایشان می آمدند ایشان آنها را میگرفتند و ذبح میکردند و رگ خون و استخوان نداشتند و گویند حقتعالی
ابر را مسخر انگیخت این جانوران همچو باران میریخت در درازی یک میل و بلندی یک نیزه و هر روز از فجر طلوع آفتاب
چنان بود که برای فردا ذخیره نکنند از برای امتحان ایشان روزی ترانگبین صاف شد و مرغان فربه
نیامدند ایشان خلاف کرده برای فردا نگاه میداشتند گوشت بدبوی گنده شده و کرم افتاد و ترانگبین نیز
متغیر گشت و پیش از آن گنده شدن گوشت و متغیر گشتن طعام نبود از فعل ایشان این بلا در جهان پدید آمد و گویند

گویند که در تیه ناخن موسی بنی اسرائیل را از بهی شد و جامهای ایشان چرکین کهنه میگشت و بروایتی چون چرک
میگرفت آنها چون در آتش انداختند پاکیزه میشد بعد از کهنگی که در آتش می‌افگندند نو برآمد و در شب برای
دفع تاریکی از آسمان عمودی از نور نزول نمودی و بعضی روایت کرده‌اند که این نعمتها که پیش ورآمدن
ایشان در تیه بود در آنجا هم نیز باقی بود و قوی آنست که بعد از چهل سال موسی با بعضی از بنی اسرائیل که
زنده مانده بودند برفت و اریحا را فتح نموده مدتی در آن مکان بود و اصح آنست که موسی و هارون در تیه وفات
یافتند اول هارون فوت شده بعد موسی نیز رحلت فرمود و اکثر اهل تیه وفات یافتند و اولاد ایشان
جوانان توانا شده رسیدند و حقتعالی یوشع را رسالت داد و ایشان اطاعت کردند و یوشع با ایشان برفت
و ولایت ایلیا و اریحا را گرفت و بنیاد جباران برانداختند و بعضی طریق وفات موسی و هارون علیهما السلام چنین
نقل میکنند که موسی هارون را گفت برخیز تا از تیه بیرون رویم پس برفتند و بباغی رسیدند که آب
روان داشت و بر کناره جوی آن تختی بود هارون بر آن تخت نشست و گفت ای برادر خوش مقامی است
ملک الموت بیامد و جان هارون برداشت ~ درین باغ سر نهاد بلند + که هادی اجل بخش این بلند +
نهال بسی سال که معرخت + که بخش برآرد یکی باد سخت + عمر هارون از عمر موسی معلوم گردد که هارون بسه سال کرد
تا چهار سال از موسی بزرگ بود و یکسال پیش موسی رحلت فرمود پس موسی او را بگذاشت
و پیش قوم آمده خبر کرده ایشان گفتند تو او را کشته او گفت من نکشته ام گفتند پس او را بنما
چون آنجا رسیدند هارون را دیدند که هیچ زخمی نداشت اما سخن موسی قبول نمیکردند و دل ایشان
قرار میگرفت از بسکه او را دوست میداشتند بجهت علم و خلق او پس حقتعالی او را زنده گردانید و گفت یا قوم
من بحکم خدا الهی مرده ام موسی مرا نکشته این بگفت و جان بداد و ناپدید گشت و در معالم در تفسیر قوله تعالی یتیهون
فی الارض فلا تاس علی القوم الفاسقین آورده که امام سدی فرموده که وحی آمد بسوی موسی که اجل هارون نزدیک
رسیده باید که او را بفلان کوه ببری چون آنجا رسیدند درخت عجیب دیدند و یک خانه و تختی که بر آن فرش زیبا
انداخته هارون را بغایت خوش آمد گفت ای موسی میخواهم که بشتابم و برین تخت بخوابم موسی گفت بخسپ هارون
گفت میترسم که مبادا صاحب خانه بیاید و بر من غضب نماید موسی گفت مترس که من دانم و کفایت از شر
او میکنم هارون گفت بیا که هر دو بخسپیم تا در غضب خانه شریک باشیم چون هر دو خوابیدند آنگاه مرگ هارون احساس
نمود گفت ای موسی تو مرا فریب دادی چون وفات یافت آنخانه و درخت را برداشتند و تخت او را بسوی
آسمان بردند و هرگاه کلیم الله بازگشت بنی اسرائیل او را بقتل متهم داشتند پس

دوگانہ بدرگاہ آن یگانہ ادا نمودہ دعا کرد آن تخت نازل شد چنانچہ میان آسمان و زمین اورا دیدند و موسے
را تصدیق نمودند و از علی ابن ابی طالب مرویست کہ موسیٰ و ہارون بر کوہ بر آمدند پس ہارون وفات
یافت موسے علیہ السلام مراجعت نمود بنی اسرائیل ویرا گفتند کہ تو آنرا کشتہ وا ید انمودند پس بامر حقتعالے
ملائکہ ہارون علیہ السلام بر بنی اسرائیل گزرانیدند و سخن از موت بزبان راندند ایشان را تسلی رود
و بعد ازان فرشتگان او را بردند و در جائے دفن کردند چنانچہ مطلع نگشت بر قبر او ہیچکس مگر یک کس
پس گردانید حقتعالے او را صم و بکم واللہ تعالیٰ اعلم بالصواب و محمد بن میمون گفتہ کہ موسیٰ و ہارون
علیہما السلام بسوئے بعضے از غار ہا رفتہ بودند پس آنجا ہارون علیہ السلام مرد موسے او را دفن کرد چون
سوئے بنی اسرائیل باز گشت گفتند تو او را کشتہ موسے علیہ السلام تضرع و زاری بدرگاہ باریتعالے
نمود وحی آمد کہ بنی اسرائیل را بر سر قبر او ببر کہ من او را زندہ گردانم چون ایشان را آنجا بردند ندا کرد کہ یا
ہارون پس ہارون علیہ السلام از قبر بر آمد و موسے علیہ السلام سر ی افشاند و گفت من ترا کشتہ ام گفت
نے لیکن بموت خود مردہ ام موسے علیہ السلام گفت باز بجوابگاہ خود بر گرد و از انجا برگشتند موسے با قوم خود
بہ تیہ بر آمد گفت از عمر من بسیار نماندہ است و یوشع علیہ السلام را خلیفہ ساخت ملک الموت بعد از چندگاہ بجہت
قبض روح موسے کلیم اللہ علیہ السلام آمد و گفت یا ملک الموت چندین ہزار کلمہ بیواسطہ را از حقتعالی شنودم
و با او ہمکلام بودم و ہیچکس در میان نہ بعزت خدائے کہ مرا رسالت دادہ بسوئے بنی اسرائیل فرستادہ کہ جان را غیر
بیواسطہ بوے سپارم و ترا در میان نہارم اگرچہ ترا موصل الحبیب الی الحبیب پندارم ؎ دل اگرچہ نیک کردار بود
لذ صحبت معشوقہ گران بار بود ملک الموت رفت و گفت کہ الہی تو آگاہی کہ کلیم تو جان بمن تسلیم منکند و در
بعضے احادیث نبوی و اقاویل مصطفوی آمدہ کہ موسے علیہ السلام طمانچہ بر روئے ملک الموت زد
چنانچہ چشمش کور شد ملک الموت برگشت و گفت خداوندا مرا بسوئے بندہ فرستادی کہ موت را نمی خواہد نیک
چشم مرا کور نمود حقتعالے چشم او را بخشید و پیغام بطرف موسے فرمود کہ میخواہی بیشتر از حیات بہرہ گیری
و نہ بمیرے اگر چنین است دست خود را بر پشت گاوی بنہ و بعد و ہر موئے کہ زیر دست تو آید از عمر تو بیفزایند
موسیٰ گفت بعد ازان چہ خواہد شد گفت موت روئے خواہد نمود آنگاہ کلیم اللہ گفت پس اکنون بر موت قرار دادم
و دل بر آن نہادم و بعضے آوردہ اند کہ خطاب آمد یا موسے میخواہی کہ نزد من آئی گفت یارب خواہم لیکن آرزو
دارم کہ یکبار بر آنجائے مقدس سرہ با تو مناجات کنم و کلام تو بشنوم فرمان رسید کہ بیا موسے بطور رفت و در دل گذاشت کہ
فرزندان خود و مکیش را بکہ سپارم ندا رسید کہ الموسیٰ عصا بر زمین بزن موسیٰ عصا بر زمین زد بشگافت و در پدید آمد دیگر بار خطاب رسید

که عصا زن چون زد سنگی سیاه به قدرت آله پیدا شد باز بحکم الهی شد که عصا بر سنگ زن چون بزد آن سنگ
دو پاره شد کرمی ازان بیرون آمد برگی سبز در دهن گرفته تسبیح میکرد باین مضمون پاکی است مر آن خدای را که مرا
بیند و کلام من می شنود و حال من میداند و روزی من میرساند خطاب رسید که یا موسیٰ کرمی را در تحت الثریٰ در
قعر دریا در سنگ فراموش نمیکنم فرزندان ترا چگونه فراموش سازم ؎ ز فیض و کرم ذوالجلال ✤ مشرق ارزاق
پر آب لال ✤ شاه و گدا روزی ازو میخورند ✤ کو و ملخ قسمت ازو می برند ✤ موسیٰ خوشدل گشته باز گردید در راه که هشت
کس گور می کنند گفت این گور از بهر کیست گفتند از برائی دوستی از دوستان خدا صاحب این گور بقدر تست احتیاط طی بکن
موسیٰ علیه السلام در گور خسپید گفت نیکو گورست کاشکی مرا بودی جبرئیل سیبی از بهشت بیاورد موسیٰ
علیه السلام آنرا شمید و جان بحق تسلیم کرد ملائکه او را غسل دادند و از جامه بهشت کفن دادند و بروی نماز
گزاردند و بهمان مکان دفن کردند و گویند که قبر او را ناپدید کردند تا هیچکس نداند که قبر او کجا است در بستان
فقیه ابو اللیث آورده که عمر او صد و بست و سه سال بوده در معالم در سورهٔ مائده و از انوار التنزیل در سورهٔ شعر
آورده که صد و بست سال بود در بعضی صد و پنجاه و بعضی صد و شصت سال نیز گفته اند والله اعلم بحقیقة الحال

باب چهاردهم در قصه حضرت الیاس علیه السلام و در آن سه فصل است

فصل اوّل در ذکر نسب و بعثت الیاس علیه السلام بعد از نومیدی از اسلام قوم نافرجام ایشان ترک کرده رو بکوهستان نهادن

قوله تعالیٰ و ان الیاس لمن المرسلین در معالم التنزیل آورده که بروایت ابن مسعود رضی الله عنه الیاس نام ادریس است و بقول دیگران
دیگر است و نبی است از انبیای بنی اسرائیل ابن عباس فرموده که ابن عم الیسع است و محمد اسحٰق آورده که نسبه کرسی بهارون بن عمران
برادر موسیٰ علیه السلام میرسد و قصه او چنانست که هرگاه خرقیل نبی اسرائیل مقتول شد و نارسیدگان بنی اسرائیل
بجوانی رسیدند و اصنام را عبادت میکردند و فسق و فساد و شر و عناد میکردند حقتعالیٰ الیاس را نبوت و رسالت
داده برای تبلیغ ایشان فرستاد و در هر زمانی بعد از موسیٰ علیه السلام برائی تجدید آنکه از توریت فراموش
کرده بودند پیغمبران بنی اسرائیل مبعوث میشدند بنی اسرائیل در زمین شام متفرق بودند و آنچنان بود که یوشع
بن نون علیه السلام فتح شام نمود آنرا میان ایشان قسمت نهاد و گروهی را در بعلبک و نواحی آن مکان داد
و بک نام زمینی است از شام و بعل اسم صنمی از اصنام و بعل در لغت اهل یمن بمعنی رب است و بعل
در آن زمین بود از ان بعلبک نامیدند و ایشان آنرا عبادت میکردند و آن بتی بود طلا و در طول بست گز و هر چهار
طرف رو داشت و این قوم مفتون او بودند بغایت تعظیم او می نمودند تا آنکه چهار صد کس را خادم آن داشتند

و او را که ایشان را که انبیائی او میدانستند و ابلیس علیه اللعنة در جوف آدمی درآمد و بسخنان ضلالت و بطالت
تکلم میکرد و ایشان را از راه میبرد خادمان آن سخنان را دیگر فتند مردم را تعلیم کرده میفریفتند و بدین دلیل
علیل و حجت سقیم و ناستقیم ایشان را در غلطی عظیم و خطائی فخیم می انداختند و گمراه میساختند و ایشان ملکی داشتند
که او نیز بت میپرستید و قوم خود را گمراه میکرد و ایشان را بر عبادت اصنام باعث میشد و هرچند الیاس ایشان را
بدعوت اسلام میکوشید قبول نمیکردند بلکه سخن او نمیشنیدند و گر یک کس از امرا ملک که تصدیق الیاس نمود و با او ایمان
آورد و این ملک زنی داشت که در وقت غیبت خود او را بر رعیت میگماشت و آن پیش مردم ظاهر میشد و میان ایشان
حکومت میکرد و بسیاری از انبیاء علیهم السلام را او کشته بود و پیر و معمر گشته گویند یحیی ابن زکریا را نیز او کشته بود
و دبیر و وزیر او مرد مومن حکیم بود که سه صد پیغامبر را که اراده قتل ایشان داشت از دست او خلاص نمود و هفت
شوهر کرده از ملوک بنی اسرائیل و همه را کشته گویند که هفتاد فرزند او با وجود آن مکارگی و بدکارگی هم داشت القصه
همسایه این ملک صالح بستانی داشت نزدیک قصر ملک که معیشت و زندگانی او از آن بود و ملک رعایت همسایگی
او مینمود و آنکه مردم در خوبی آن تعجب مینمودند و از و بسیار می گفتند آن زن بدمکاره مکاره حسدی
ورزید و حیله انگیخت در غصب آن میکوشید و میخواست که مرد صالح بقتل انجامید ملک او را باغ می آمد اتفاقاً آن
ملک بر آمده بود بسفر بعید که مدت غیبت او دراز کشید زن او این معنی را غنیمت دانست جمعی طلبیده پیش خود حاضر
گردانید ایشان را باعث برین شد که گواهی دروغ بدهند که این مرد همسایه ملک دشنام داده ایشان قبول
کردند و در آن زمان حکم چنان بود که بر هر که دشنام ملک ثابت میکردند او را بقتل میرسانیدند پس آن
زن بدبایه آن مرد همسایه گفت که بمن رسیده که تو ملک را دشنام داده آن مرد انکار نمود آن زن بی بصیرت
بد سیرت گواه برین گذرانید بشهادت گواهان کور آن مرد را بقتل کرد و بستان او را گرفت شعر

گوهر بد بکشش تا نکند ✦ اصل بد از خطا خطا نکند

چون ملک از سفر باز آمد زن او این قصه نامرضیه با وی باز گفت
ملک ازین بغایت آزرده شد که اینکار بد ازوی نمود بر صواب نبود بعد ازین کار بیهوده در رستگاری که
و در بهرت در دراز آن باز که همسایه بود حق جوار او را مرعی داشتم چه حق گذاری او بر ما لازم بود اکنون
تو ختم اینکار یعنی حق جوار به بدترین حالتی رسانیدی او گفت من اینکار برای تو کرده ام و حکم به حکمت تو ملک
گفت گنجایش نبود که تحمل میکردی و بجهت حق جوار او را نمی آزردی دو گفت شد و هر چه شد پس ملک علام الیاس
را بسوی آن ملک و قوم او فرستاد که او را و ایشان را از غضب خدا تعالی خبر دهد که ولی را ظلماً کشته اند و بگوید که خدا تعالی قسم
یاد کرده که اگر ملک و زن او ازین کار توبه نکنند و آن بستان را بوارث او ندهند هر آینه ایشان را هلاک سازم و در میان

همان بستان اندازم و بگذارم ایشانرا مردار و بیکار تا آنکه خالی شود و استخوان از گوشت و پوست بهره نگیرد
ازان بستان نگرانی کرد زمان هرگاه آن پادشاه رانده درگاه آنرا شنید غضب کرد و گفت یا الیاس
بخدا اینکه نمی بینم این دین را که تو میخواهی و آن مگو باطل و نه بینم فلان و فلانرا از ملوک مگر برین دین که ما برانیم
ایشان بت می پرستیدند و میخوردند و بهره میگرفتند و پادشاهی میکردند نقصان در بنا ایشان نکرد آن
دین که تو اورا باطل می پنداری بعد ازان ملک قصه تعذیب الیاس نمودند چون الیاس احساس کرد
و ترک او داد و روی بسوی کوهستان نهاد و بر کوهی که سخت تر و دشوار بود صعود نمود و آنجا تنها و ترسناک میبود
و در دره کوهها و غارها بسر میبرد و از نبات زمین و ثمره شجره میخورد و باز آن ملک جبله باز بعبادت بعل مشغول شد
و جاسوسان برای طلب الیاس گماشت تا حقتعالی اورا در ستر خود میداشت و چون هفت سال برین منوال
گذشت حقتعالی اورا فرمود که بر ایشان ظاهر شو و شفا از غیظ خود حاصل کند پس حقتعالی پسر ملک که محبوب ترین فرزندان
او و مشابه ترین ایشان باو بود بسخت بیمار گردانید تا آنکه کارش بنومیدی انجامید ملک طلب شفا ازان چهارصد
نبیا که خادمان بعل بودند نمود که برای او شفاعت از او درخواست کنند ایشان هرچند پیش او دعا
کردند اجابت نشد و درین زمان حقتعالی شیطان را باز داشت و نگذاشت که در شکم بعل در آید و آواز
نماید پس به ملک گفتند که در نواحی شام اصنام هستند که آله دیگران هستند آنچهارصد انبیا را پیش آنها بفرست
تا با آن آله که بعل است شفاعت کنند گفتند که او بر تو غضبناک است که اجابت تو نمیکند ملک گفت برای
چه برمن غضبناک است و حالا که من طاعت او میکنم گفتند ازین جهت که الیاس را نمیکشی و او آله ترا منکر است
گفت چگونه اورا بکشم که پسر من علیل است و از طلب او بدو مشغولم و مر الیاس بموضعی معروف و معهود نیست که
قصد او کرده شود اگر پسر من عافیت پیدا آید بطلب الیاس مشتاقم و اورا یافته بکشم و آله خود را راضی کنم بعد ازان چهار
صد خادم بعل را بطرف اصنام شام فرستادند تا آنها پیش بعل شفاعت کنند و از و شفا پسر او نمایند:۔

فصل دوم۔ در ظاهر شدن الیاس بفرمان الهی بعد از هفت سال بر آن جماعه بدخصال و این خبر به
ملک و قوم او رسید و دوبار جمعی را برای گرفتن او روان گردانید و بمکر و حیله کوشیدن و نیت خود را ازو پوشیدن
و هر دو بار بر ایشان آتش بارید و بعاقبت ایشان بهلاک انجامیدن و بار سوم بفرمان حقتعالی یافتن و پیش
ملک آمدن و باز بکوهستان رفتن نیز هم در معالم آورده چون ایشان نزدیک بکوهی رسیدند که در آن الیاس
بود حقتعالی باو وحی فرستاد که از کوه فرود آید و با ایشان مکالمت و معارضت نماید و گفت ایشان مترس که من
نگهبانم ترا و در دل ایشان رعب می افگنم پس الیاس برای ملاقات آن گروه از کوه نازل شد چون [illegible] گردانید

و گفت براستی خدا تعالی مرا بطرف شما و قوم فرستاده پس ای گروه پیغام پروردگار خود گوش کنید و برگردید بصاحب خود
برسانید که حقتعالی به پیغمبر باید که آیا نه دانستی که منم معبود بحق و خداوند مطلق هیچ خدائی نیست بغیر از پروردگار من
جلیل و آفریدگار بنی اسرائیل اینقدر از وی بیزارم و زنده میگردانم و میرانم پس جهل ترا برین آورده که بمن شرک مے آری
و غیری را ثانی مے پنداری در آنها نفع و ضرر خود می انگاری حال آنکه ایشان مالک نیستند چیزی برای نفسهای خود مگر آنچه بخشیدم
پس بسوی من توجه باید کرد که همه اینها هم محتاج اند اگر سر برین در نهی + که باز آید زدست حاجت تهی + سوگند
بعزت و جلال من که هر آینه ترا در خشم و غضب مے آرم که بسر ترا میبرانم و از بنعالم بر دارم تا بدانی که هیچ احدی بجز از من نمے
تواند که کسی فائده یا ضرری رساند چون از الیاس این پیغام شنیدند باز گردند و بملک خود خبر رسانیدند و گفتند چون
در فلان موضع رسیدیم الیاس علیه السلام را دیدیم که از بالای کوه فرود آمد ضعیف و نحیف گشته و موی او ریخته و پوست از
گوشت او دور شده و لباس از پلاس ساخته بار او دیدار ما توقف طلبید و هر گاه که با پیوست هیبت و رعب او در دلها نشست
و چنان خوف او درون ما افتاد که زبانها ما بند شد و از سخن کردن باز ایستاده ما با وجود کثرت و جمعیت او به حرف زدن
نتوانستیم تا آنکه برگشتیم و بتو پیوستیم و آنچه گفته بود بملک باز گفتند او گفت از حیات خود ممتنع و منتفع نمے شویم
ما دامیکه الیاس علیه السلام زنده است با او بر نیائیم مگر بمکر و فریب و حیله پس پنجاه کس را از قوم که صاحب قوت بودند بطرف الیاس
روان کردند و ایشان را برین آورد که آنجا برسید و در مکر و حیله و غدر بکوشید و نیت خود را از و بپوشید و او را خاطر جمع سازید
و درین ورطه اندازید که ما تو ایمان آورده ایم و تصدیق تو کرده ایم چون باین فریفته شود و پیش شما بیاید او را
گرفته بیارید و نگذارید ایشان روان شدند تا آنکه بر آمدند بر کوهی که الیاس علیه السلام در آن بود متفرق گشته آواز
ها بلند ندا کردند یا نبی الله ظاهر شو بر ما و منت نه بر ما کرباه ملک بابا جمیع قوم بتو ایمان آورده ایم که راستی تو دیده ایم همه
بنی اسرائیل ترا اسلام میرسانند و میگویند که پیغامهائے تو بما رسیده و آنچه فرمودی معلوم ما شد بسوی آنچه میخوانی ما را
اجابت نمودیم بسوی ما بیا و در میان ما حکم فرما زیرا که ترا مطیع و منقادیم در امر و نهی و با وجود ایمان و اذعان
ما ترا نشاید که از ما تخائف کنی میباید که بسوی ما بیائے او از اینهمه از ایشان مکر و خدع بود و هر گاه که الیاس
شنود طمع او در حرکت آمد که شاید ایمان بیارند و ترسید که اگر ظاهر نشود شاید در معرض خطاب عتاب الٰهی
بیاید پس از خدا تعالی او را توفیق دعا و ادپس بگفت خداوندا اگر ایشان در آنچه میگویند صادق اند مرا اذن فرمائی
و اگر کاذب اند و فارغ و مکری کنند مرا از شر ایشان نگهدار و آتش بسوزان بر اینها بگمار هنوز دعائے او
تمام نشده بود که آتش از آسمان نازل شده و همه گردها پاک ربود چون اینخبر وحشت اثر بسمع ملک رسید
از قصه الیاس انتزاع ننمود باز بحیله گری پرداخت بمان عدد کرده با شکوه و مکر و حیله دیگر از اینها

قوی‌تر بوده برای گرفتن الیاس روان ساخت ایشان خبر بر قله کوه‌ها برآمدند و پراگنده شده آواز کردند که یا نبی الله ما از عقاب خدا تعالی پناه بتو میخواهیم و در راه اتفاق همی پوییم و تسلیم ما در رنگ پیشینگان منافقان و دورنگان که پیش از ما اینجا رسیدند و بتو منافقت ورزیدند. و آنچه پیش ازین بود بغیر از علم ما بود که اگر آنرا میدانستیم آنها را اشتم و از جانب تو کارزار با ایشان میکردیم اما پروردگار کفایت فرده و هم ایشانرا هلاک نمود و انتقام ما و تو از آن قوم کشید چون الیاس علیه السلام آنرا شنید باز همان طریقه سابقه دعا کرد درین بود که باز فی الفور بقدرت حقتعالی بر همه آتش سوزان بارید و کار جمله بهلاکت انجامید و درین اثنا پسر آن بدبخت در بلای سخت و مرض بیهوده تشویش او روز بروز می افزود چون ملک این خبر هم شنید بسیار غضب ورزید خواست که برای طلب الیاس علیه السلام خود برآید لیکن مرض پسر او را مانع آمد پس خواست که آن مومن را که دبیر و وزیر با ایمان بود با جماعت به جانب الیاس علیه السلام فرستند که شاید با او الفت کند و همراه او بیاید و پیش او ظاهر ساخت که در حق الیاس علیه السلام اراده بدی ندارم و بعد از آن او را نمی آزارم با وجودیکه ملک بر ایمان و اذعان دبیر مطلع بود اما بجهت کارگذاری و امانت داری و متعرض نمی شد و جماعتی را باشی همراه کرده پنهانی از و بآنها گفت که اگر الیاس باعتماد دبیر بیاید او را می آزارید و الا بسته پیش من بیارید و پیش دبیر انابت و توجه خود ظاهر کرده گفت که وقت آن رسیده که توبه کنیم زیرا که جمعی از یاران ما سوخته شدند این بلا که ما در آئیم بیدانیم که بدعای الیاس است این نیستیم که اگر دعای بد کند بر باقی ماندگان از هلاک و در شویم بدعای او پس به جانب او روان شود باو بگو توبه کردم و بازگشتم و توبه ما درست نمیشود و رضائی پروردگار حاصل نمیگردد و قلع خلع اصنام معتبر نباشد مگر الیاس علیه السلام بیاید و میان ما اقامت نماید و ما را امر و نهی فرماید و خبر کند ما را بهدایت چه رضامندی حقتعالی حاصل آید که شرف جاودانی و سعادت دوجهانی در طاعت و عبادت اوست و اینهمه مکر و حیله سازی و دغابازی بود پس ایشان روان شدند جائی رسیدند بر بالای کوه بر آمده ندا کردند الیاس علیه السلام آواز مومن شناخت و چون مشتاق او بود میل دیدن او نمود وحی آمد که برو و با برادر صالح ملاقی شو و تجدید عهد کن پس ظاهر شد برو سلام کرد و مصافحه نموده گفت خبر چیست مومن گفت آن جبار مکار قوم او مرا به جانب تو فرستاده اند چنین و چنان پیغام داده اند بعد از آن گفت هر آئینه من نترسم ازینکه بجز تو بر گردم و پیش او روم بکشند هر چه میخواهی مرا امر فرمائی اگر گوئی پیش تو باشم و او را ترک دهم و اگر خواهی همراه تو باشم و جهاد کنم اگر مرا پیش او برسالت می فرستی با پیغام تو باو برسانم هم بنده فرمایم و اگر میخواهی پیش پروردگار خود دعا کن تا ما را ازین دشواری ها خلاص بدهد و بمطلوب

حقیقتی رساند در هنگام وحی آمد بالیاس که باین همه پیغام از جانب ملک قوم او بکثرت و کذب این بلاے
آمیخته گویند تا بر تو ظفر مند گردند و اگر این فرستادگان ملک و با و خبر دهند که الیاس بمن ملاقات نمود و اینها ورد
البته او متهم شود و از قتل او امان نیابد بباید که تو هم نبر. و دی روان شوی هرگاه بوی برسید من هر دو شما را
از شر او نگهدارم چه بلائے مضاعف بر پسرش آن دارم تا او را هیچ همے و غمے بجز او نماند بعده پسر او را بمیرانم
چون برگ پرواز داد او را از تو غافل گردانم پس درین حال فارغ البال بسوی صحرا و جبال بازگردی الیاس چون آنرا
شنید با یقان روان شد هرگاه که پیش ملک رسید خقتعلے بلائے شدید و آثار موت بر پسرش گماشت
و ملک و اصحاب او را با و مشغول داشت در میان الیاس باز ساعه بمکان خود بازگشت بعد از آنکه آن پسر در گذشت
و جزع و فزع ملک کم گشت باز الیاس را یاد کرده از وزیر مومن خبر او پرسید او گفت غم موت فرزند و جزع و فزع
مانع از تجوز گشتید اکنون از او هیچ ندانم و خبر ندارم دیگر مومن بملک گفت من بر تو گمان غفلت نمیداشتم کار او محکم کرده
با کسی ملک چون او را شنید رواز و گرد ابید و از جهت اندوه غم پسر ترک او داد و روبکار خود نهاد

فصل سوم

در ذکر آمدن حضرت الیاس بحکم پروردگار و مخفی گشتن او در خانه زنی از بنی اسرائیل و باز از آن مکان برجستن و
بکوهستان پیوستن و بعد از هفت سال دیگر بقوم دعائی نمودن و مبتلا شدن خلائق تا سه سال و هلاک شدن ملک
بفرمان خقتعلے در معالم التنزیل فرموده که هرگاه بنده راز برگذشت الیاس مشتاق مردم گشت و از کوه نزول نموده
پیش زنے از بنی اسرائیل که مادر یونس بود مخفی شد نشستاه آنجائی ماند درین هنگام یونس متولد شده بود شیر میخورد
و مادر او خدمت الیاس میکرد چون بعثت جبال عادت نمند بود به تنگی خانها دل تنگ شد از آنجا برآمده بموضع خود جبال
ملحق گشت و مادر یونس بحسرت فرقت او بیصبرے میکرد الله و عین بود بعد از اندک زمانے که یونس را از
شیر باز داشت یونس فوت شد و مادر او را مصیبت رسید پس برائے طلب الیاس می طپید هر سو میدوید تا آنکه
او را یافت و گفت بعد از تو بموت مصیبت زده شدم و بلائی شدید به من عارض شد که بجز او فرزندی نداشتم پس کرم
فرمائی و پیش پروردگار خود دعا نمائی او را زنده گرداند و من او را دفن نکرده ام بلکه در مکانی بجامه مخفی پوشیده
روی خود آورده ام الیاس گفت ما را این نفرموده اند من بنده مامورم و از نا فرمودگی دورم پس آن بیطاقتی نموده
و زاری کرده الیاس را مهربان کرد و مادر یونس را پرسید که پسر تو کے مرده گفت هفت روز است که جان بحق سپرده
است پس الیاس با و روانه شد و بعد از هفت روز دیگر بمنزل او رسید او را مرده یافت که چهارده روز گذشته پس وضو
ساخت و نماز گذارد و بدعائے پرداخت خقتعالی او را زنده گردانید پس برخواست و نشست الیاس او را بجست و باز
بمکان خود پیوست و هرگاه عصیان و طغیان قوم او از حد در گذشت و دی امین نشد و تنگ شد حتی مه بسوی بی الله هفت سال

زنده شدن یونس بن متی بدعای الیاس علیه السلام

در آنحال که خائف بود که یا الیاس اینچه خوف و حیرت جزع و فزع است که تو داری آیا نمیدانی که تو بروے
من امینی و حجت من در زمینی و از خلق برگزیده هر چه داری از من بخواه تا من بدهم ترا زیرا که من خداوند کریم الیاس
گفت من میخواهم که مرا بمیرانی و با خود ملحق گردانی از بنی اسرائیل ملولم و ایشان از من باز وحی آمد که اے
الیاس من روزی نمی بینم و اهل آنرا الحال خالی از تو نمیگردانم که قیام و نظام و صلاح و امثال او را تو نمیدانی
بمصلحت با نمیرسی لیکن از من چیزے دیگر بطلب تا برسانم ترا آن مطالب الیاس گفت اگر
مرا نمیمیرانی پس انتقام من از بنی اسرائیل بستانی حقتعالی فرمود انتقام بچه میخواهی گفت آنکه بر
خزائن سموات قادر گردان تا آنکه در مدت هفت سال هیچ امری نخیزد الا بدعوت من و قطره نریزد الا بشفاعت
من گفت یا الیاس من مهربان ترم بخلق خود ازین اگرچه ظالم باشند الیاس گفت تا پنج سال باز
حقتعالی همین جواب فرموده گفت ولیکن تا سه سال اختیار بدست تو میدهم الیاس گفت یا رب
من بچه چیز زندگانی کنم فرمود مسخر گردانم برائی تو بعض پرندگان تا بیارند برائی تو طعام و شراب
از زمین که کشتکار در آن باشد و آبادان بود الیاس گفت من بدان راضیم پس حقتعالی باران را از ایشان
باز داشت و بر مواشی و دواب و درختان هلاکت گماشت و مردم ببلائی مبتلا بود و الیاس به حال خود بود
پنهان از قوم و در هر جا رزق او میرسید و قوم منتظرش بودند اگر بوئی نان از خانه مے شمیدند
مے گفتند که اینجا الیاس خواهد بود و ابن عباس رضی الله عنه فرموده که ایشان تا سه سال بقحط و تنگی
گرفتار بودند روزے الیاس بریک عجوزے گذشت و از و پرسید که آیا نزد تو از جنس طعام چیزے هست
او گفت بلے اندک آرد و روغن زیتون دارم اگر خواهی بیارم پس آنرا آورد و الیاس دعائی برکت کرد و بدست
خود نمود حقتعالی آنرا بنان فرموده چنانکه انبان آرد و انبان زیتون پر گشت همسایه او را دیدند از و
پرسیدند که این ترا از کجا حاصل گشت گفت مردی بر من گذشت که چنین بود او صاف او بیان
فرمود ایشان معلوم کردند که الیاس خواهد بود در طلب او شتافتند از ایشان گریخته پناه گرفت به خانه
زنے از بنی اسرائیل که مر او را پسری بود که او را الیسع ابن خطوب میگفتند آن پسر مریض بود آن زن او را
در جائے مخفی نشست الیاس دعا کرد پسر او از المرض شفا یافت پس الیسع اتباع او کرد و باو
ایمان آورد و تصدیق او نمود و ملازم او شده هر جا که میرفت بوی همراه بود و الیاس مرد بزرگ سال
شده بود کلان و الیسع خورد سال و جوان بعد از آن وحی آمد بسوے الیاس که بسیاری از خلق بے گناه
از جنس طیور و هوام و بهایم و دواب بسبب آب هلاک گشتند الیاس علیه السلام گفت یا رب بگذار مرا تا آنکه

برای رفاهیت ایشان من هم دعا کنم تا ازین بلا و ابتلا ایشان را اخلاص حاصل آید شاید از ارتکاب شرک و بت پرستی
باز آیند و بعبادت تو رجوع کنند پس پیش بنی اسرائیل آمد و گفت که اینهمه صعوبت و شدت که بخلق خدا رسید کار و بار
شما و سایر حیوانات و نباتات که بهلاک انجامید بواسطهٔ گناهان شماست اگر میخواهید که حقیقت بطلان شما پیدا و
هویدا گردد و حقیقت آن را بدانید بیائید بیرون تا من خدای خود را بخوانم و شما بت خود را بخوانید هر کدام که اجابت کند سزاوار
پرستش او باشد ایشان رضا داده و دل برین نهاده بت خود را بیار آراستند و بیرون آمده ستایش کنان باران
خواستند و بزبان حال گفتند ؎ عجب بیطاقتم آرام من ده * اگر خواهی دگر نه کام من ده * بگفتن گفتن آن روز
شان بسر نشد از وی مرادشان میسر * پس از الیاس علیه السلام التماس کردند تا دعا نمود و الیسع همراه او بود
فی الحال بقدرت الهی قطعهٔ ابر مثل سپر بر پشت بحر برخاسته رو بسوی ایشان نهاد و آفاق را در گرفته برابر
آن استاد اما آن قوم نابکار بدکردار باز او را تکذیب نمودند بعد از بیکار در انکار افزودند الیاس علیه السلام ملول
شده از حقتعالی درخواست که قبل از نزول عذاب بشتاب از میان قوم بیرون رود فرمان در رسید که در فلان
موضع برو و هر چه آنجا ظاهر شود پیش تو آید بر آن سوار شو الیاس با الیسع در زمان مقرر بمکان مقدر رفت و صورت
اسپی از آتش و گویند که رنگ او آتشین بود پیشین او ظاهر شد در تفسیر مواهب علیه ورده اسپی بود یا خیری از آتش هر
قدر برو سوار شد روان گشت و الیسع ندا کرد که ای الیاس تنهائی مرا چه میفرمائی پس چادر خود را از هوا بسوی او انداخت و
بانعلامت او را خلیفهٔ خود ساخت و حقتعالی الیاس را بر دو بال داد و شهوت طعام و شراب ازو سلب کرد و بود ازد
همه بود با فرشتگان پرواز داد القصه حقتعالی دشمن آن ملک قوم او را برانگیخت و او را بر ایشان مسلط کرد تا آنکه در
همه بستان مغضوب خون آن مغضوب زن او ریخت و بهمان مکان خوار و زار و مردار افتاده بودند تا آنکه گوشت و پوست
استخوان ایشان بپوسید و بریزید ؎ هر آن بنده که با مولی ستیزد * بدست خویش خون خود بریزد * بقهاری ایزد تا قیامت
چنان افتند که هرگز بر نخیزد * و به وحی او را تقویت و تائید داد نبی اسرائیل او را برگزیدند و در تعظیم و تکریم او میکوشیدند و حکم
او در میان ایشان قایم بود تا زمانیکه مفارقت نمود و در صفت الیاس گفتند که هم انسی است و هم ملکی و هم ارضی و هم فلکی
او موکل است بر بیابانها و خضر موکل است بر دریا ایشان روزه ماه رمضان در بیت المقدس میدارند و هر سال بموسم حج مے
رسند و حج میگذارند در تفسیر آورده و از یکدیگر استفادهٔ علم میگیرند و در مواهب علیه آورده که جمعی
از صلحا ایشان را مے بینند *

باب پانزدهم در بیان قصه حضرت یونس علیه السلام و در آن دو فصل است

فصل اوّل در نسب و ذکر ولادت و دعوت او. در قصص الانبیاء آورده که وی از اولاد هود علیه السلام بود و مادر وی از بنی اسرائیل بوده و بعضی از مورخان آورده‌اند که یونس بمادر منسوبست و پدرش از ذریت لاوی بن یعقوب علیه السلام بود و در تاریخ ابن شحنه آورده متا نام مادر یونس علیه السلام است هیچ کدام از انبیا علیهم السلام بشهرت نیافته است به اسم مادر بجز عیسی والله اعلم و گفته‌اند متا نام پدر اوست بعضی گفته‌اند که از اولاد بنیامین بن یعقوب علیهم السلام است و در معالم و مواهب علیه در سورهٔ یونس آورده که حقتعالی او را رسالت داد و با اهل نینوی که از زمین موصل است فرستاد وقتی ایشان را بخدای تعالی دعوت مینمود و ایشان سخن او را نشنیدند آخر به تنگ آمده گفت یا الهی مرا قوم تکذیب میکنند عذاب خود بر ایشان نازل کن حقتعالی دعای او را اجابت فرموده و گفت خبر ده قوم خود را که بعد از سه روز بقولی بعد از چهل روز عذاب بشما نازل میشود یونس ایشان را خبر داد و بفرمان الهی از میان بیرون رفت و در شگاف کوهی پنهان شد چون زمان موعود نزدیک رسید. حقتعالی بمالک دوزخ خطاب فرمود که مقدار جوی از سموم دوزخ بانقوم فرست مالک علیه السلام فرمان الهی بجا آورد و آن سموم بصورت ابر سیاه و باد غلیظ و شررهای آتش آمده شهر ایشان را فرو گرفت مردم شهر دانستند که یونس علیه السلام راست گفته بود روی به ملک آوردند و مردی عاقل بود گفت که یونس علیه السلام را طلبیدند نیافتند ملک گفت اگر یونس برفت خدای او که ما را با او دعوت میکرد باقیست و دانا و شنواست اکنون هیچ چاره نیست الا بعجز و شکستگی و تضرع و زاری که بدرگاه او بریم پس ملک سر و پا برهنه کرده لباس پلاس پوشیده و سایر مردم به پیروی او کردند و روی بصحرا نهادند و مرد و زن خرد و بزرگ خروش و فریاد کردن گرفتند و کودکان و بچگان چهارپایان را از مادران جدا کردند و بیکبار بسلطنه با خالص ساخته آواز برداشتند که امنا بما جاء یونس علیه السلام ایمان آوردیم بآنچه آورده است او را یونس و از اول ذی الحجه تا دهم محرم بر سر خود خاک میریختند و درین چهل روز از فغان ناله نیاسودند و درماندگی و بیچارگی عرض مینمودند. ؎

لطف کن ای اکرم الاکرمین — چاره کن ای چارهٔ بیچارگان
چاره‌ها ناساز که بی‌ما دریم — گر تو برانی بکه رو آوریم
چون خجلانیم از سخن خام خویش — همه تو بیامرز با نعم خویش
قافله شد و البی ما ببین — ای کس ما بیکسی ما ببین
جز در تو قبله نخواهیم جست — گر ننوازی تو که خواهد نواخت

بعضی گفته‌اند که خداوند با یونس علیه السلام گفته بود که خدای تعالی فرموده که بندگان را خرید کنید و آزاد سازید ما بندگان توایم بکرم خود از عذاب آزاد کن جماعتی دیگر نیز چنین گفتند یا رب یونس ما را خبر داده که حقتعالی میفرماید بیچارگان را دریابید ما از دست گیر خدا بیچاره درمانده‌ایم بفضل خود ما را دستگیر عذر بپذیر گروهی دیگر ضمیر بیچاره بندگان ای پروردگار یونس گفته که فرمان تو اینست که هر که ستم و ظلم از و در گذرید بیطرا ما بگناه گرفتار شده‌ایم.

باشتهم کرده ایم آنرا عفو کن ے بضاعت بیاوردم لا امید + خدایا در رحمت بکن نا امید + و جمعی دیگر میگفتند خدایا
یونس ما را میگفت که پروردگار فرموده است که سائلانرا رد مکنید ما سائلان روی بدرگاه کریم تو آورده ایم ما را رد مکن
ے ما تهیدستان برآوردیم دست پندارند همه بو نقد فیضی نه برین مشتی گنهگار همه + قاضی حاجات محتاجان درویشان
توئی + پس روا کن از کرم حاجات بسیار همه القصه روز چهارم که روز آدینه بود عاشورا اثر مناجات بظهور آمد برات نجات
از دیوان قاضی الحاجات نوشته شد و ظلمات سحاب و درگذشت چنانکه در تفسیر مدارک نیز مذکور است +

فصل دوم

از آنکه در فرو بردن ماهی بفرمان الٰهی یونس را و افگندن او را در صحرا + و در مواهب علیه در سورهٔ یونس
آورده که یونس بعد از چهل روز متوجه نینوی گشته میخواست که از حال قوم خود خبر گیرد چون نزدیک
بشهر رسید در صورت واقعه مطلع گردید ملال بسیاری برو غالب آمد با خود گفت من ایشانرا از عذاب ترسانیدم و عذاب
برحمت مبدل گشت اگر من بدین شهر بروم بدروغ نسبت کنند روبه صحرا نهاد و در معالم التنزیل در سورهٔ والصافات و در تفسیر مولانا
یعقوب چرخی در سورهٔ نون والقلم آورده تا آنکه بکنارهٔ دریائی رسید موج پدید آمد و زن او با پسر کلان او برد و گرگے
آمد پسر دیگر او را خورد و یونس تنها ماند و هم در معالم التنزیل و مواهب علیه در سورهٔ والصافات آورده که قومے از
تجار بکشتی مے در آمدند یونس نیز با ایشان در آمد چون در میان دریا رسیدند کشتی بایستاد ملاحان گفتند بندهٔ گریخته
درین کشتی هست که کشتی نمیرود و عادت آنقوم چنین بود که بندهٔ گریخته را در دریا مے انداختند تا کشتی روان میشد
یونس گفت که بندهٔ گریخته منم یا بمعنی بغیر از فرمان الٰهی از قوم گریخته اهل کشتی گفتند معاذ الله تو
بنده باشی بسیمای آزادان و صلاحیت از روئی تو ظاهر است یونس مبالغه کرد که گریخته منم چون یونس در آن باب
مبالغه بغایت رسانید و قوم نمے شنیدند فرمود که قرعه زنیم پس سه نوبت قرعه زدند هر سه بار قرعه بنام وے
برآمد اهل کشتی او را بدریا انداختند قصد کردند که بدریا اندازند حقتعالے بماهی الهام کرد تا پیش کشتی آمده دهن باز کرد
ملاحان یونس را بطرف دیگر بردند ماهی از آنجا نیز پدید آمد یونس سر در گریبان کشید و خود را در دریا
افگند پس فرو برد او را ماهی و نفس خود را ملامت میکرد که چرا از قوم خود گریختی فرمان الٰهی به آن ماهی در رسید
که من او را طعمهٔ تو نساختم بلکه درون تو را زندان او گردانیده ام باید که ترکیب او را بهم نزنی و ماهی در
نگذاشت او همانحال کرد که او را زندان را بفرزندان او شد رعایت نمود و سر از آب برد اختلاف است و یونس در درون او
نفس میزد و مدت چهار ساعت یا یکروز یا سه روز یا هفت روز یا بیست روز یا چهل روز یا هشتاد یا هفت سال
باختلاف اقوال در شکم ماهی ماند و آن ماهی در هفت دریا بگشت حقتعالے گوشت و پوست او نازک ساخته
بود چون آبگینه تا یونس عجائب دریا را مشاهده نمود و در معالم در سورهٔ انبیاء آورده که گویند آن ماهی را ماهی دیگر

هزار سال راه برده بود وگفته تا نهایت زمین او را رسانده و او پیوسته بذکر حضرة ذو الجلال مشغول بود و در ظلمات
تسبیح میگفت و آن تاریکی دریا و تاریکی شب و تاریکی شکم ماهی بود گفته اند آن ماهی را ماهی دیگر خورد و تسبیح او این بود

لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین چون ماهی بسر آمد بفرمان الهی ورا از درون خود برآورده
در صحرا در جائیکه درختی و کوهی نبود افگند یونس بیمار و نحیف شده بود چون طفلی که از مادرش متولد شود موی
او ریخته حقتعالی درخت کدو را بر بالای سر او برویانید و سبز گردانید تا برگهای خود را سایه کرد و درزا
وا میسر آورده که خاصیت ورق کدو آنست که مگس گرد آن نمیگردد و حقتعالی ویرا به درخت پوشید تا از آفت مگس و آب
و حرارت آفتاب ایمن باشد و بز کوهی را یا ماده آهو را بفرمان داد تا بیاید و پستان خود در دهن یونس نهاد و را شیر
میداد تا آنکه پوست وی محکم شد و مویش بر آمد و قوتی پیدا کرد و روزی در خواب رفت و آفتاب وی تافت چون بیدار شد
درخت کدو خشک شده یافت غمگین گشت وحی آمد که بر درخت کدو غمناک گشتی و بر هلاک چندین هزار بندگان من
بد دعا کردی القصه حقتعالی باز حضرت یونس را به طرف نینوی فرستاد ایشان صد هزار یا صد و بست هزار یا صد و
هفتاد هزار بودند که ارسلناه الی مائة الف او یزیدون چون خبر رسید یونس با ایشان رسید ملک و قوم باستقبال وی
بیرون آمدند و عذرها خواستند و با تعظیم او دست بوسیدند و بر دست او از سر نو ایمان آوردند و احکام شریعت
و وعظ و نصیحت او قبول میکردند تا آنکه او را حقتعالی بدار البقا رسانید و برحمت حقتعالی پیوست
و تربت مبارک او در کوفه است تمت قصه یونس جائی نکرده که ماهی گور نیست چو یونس نخورد ـ

باب شانزدهم در بیان احوال حضرت داود علیه السلام و در آن سه فصل است

فصل اول در نسب و سبب خلافت او بدانکه در معالم التنزیل در تحت قوله تعالی ان الله اصطفی آدم و نوحا
که داود به کرسی به یهودا بن یعقوب میرسد لطف الهی نبوت و سلطنت او را ارزانی داشت
و آنچنان بود که در مواهب علیه و غیره آورده در تحت قوله تعالی الم تر الی الملاء من بنی اسرائیل من بعد موسی
فرموده که بعد وفات موسی بنی اسرائیل پیغامبر زمان خود که بقول صحیح اشموئیل بوده گفتند یا نبی الله بحکم خدا تعالی تعین کن
از میان ما پادشاهی را تا بمدد او در راه خدا کارزار کنیم و جنگ نمائیم با جالوت و قوم او و ایشان عمالقه بوده از اولاد عما و
که همیشه عبادت اصنام میکردند و مشرک بودند بنی اسرائیل بدست ایشان گرفتار بودند و در میان ایشان ملکی که کار
درباره جنگ بسته آن پیغمبر ایشان خود التماس ملکی کردند آن پیغمبر گفت شاید چون فرض کرده شود بر شما قتال با کفار که دشمن
شما اند نخواهید مقابله و مقاتله کردن ایشان گفتند چرا کارزار نکنیم و حالانکه بیرون کرده اند ما را از موا

و مساکن بادامهای ایشان را ویران و مهجور ساخته اند و در خبرست که جالوت علیه اللعنة از ابناء ملوک عمالیق ایشان چهار صد و چهل تن را اسیر
گرفته بود و چندین مردم بیشمار را از منازل و مساکن بیرون کرده پس آن پیغمبر حقتعالی عصا و ظرفی پر از روغن
بوی فرستاده فرمود هر که بمنزل تو در آید و این روغن در ظرف جوش نماید و این عصا بقد وی برابر آید پادشاهی قوم
را شاید آن پیغمبر بقوم خود خبر رسانید و هر یک از بزرگان بنی اسرائیل بخانه او در آمدند برای هیچکس روغن در جوش
نیامد و آن عصا بقامت ایشان برابر نشد ناگاه مردی سقا یا دباغ که او را طالوت میگفتند بخانه آن پیغمبر در
آمد فی الحال روغن بجوش آمد و عصا بقد او برابر شد آن پیغامبر با ایشان گفت حقتعالی برانگیخت طالوت را برای
شما بادشاه فرمان فرمائی گفتند چگونه باشد او را پادشاهی بر ما که سزاوار تریم ما بپادشاهی که اولاد یهودا ایم و در میان ما و این
بوده نه او که از اولاد بن یامین علیه السلام است و در ایشان نبوت است و نه مملکت با وجود آنکه وی با غنیمت متعاو نداده
اند او را مال و دنیا یعنی اگر نسبت علو نیست یاری مر او را باشد که صاحب خزائن و دفائن میبود تا ... لشکر کرد آن
پیغامبر علیه السلام در جواب ایشان گفت که حقتعالی او را برگزیده و چون در وی قابلیت ... دیده آورده که طالوت انا صاحب
فراست و تدبیر مملکت و سیاست بود و موی با جمال بود ... خود بلند تر مینمود و گفت خدایتعالی که مالک الملک است
ملک خود را هر که میخواهد میدهد ... ملک ... او ست پس راه ... هیچکس ... بار دیگر بنی اسرائیل
به طریق الحاح در آمده گفتند که ما را حجتی و علامتی دیگر باید ... طالوت ... پیغامبر ایشان
از حقتعالی درخواست نمود حقتعالی از علامات پادشاهی او ... آن پیغامبر گفت که نشان پادشاهی آنست که
بیارد ... طالوت سکینه و بیان او در قصه آدم و شیث علیهما السلام گذشت ... سکینه ... موسی ... ان
پاره ترانگبین که در تیه ایشان باریده بود و زبرجد ... که مانده بود و این تابوت سکینه را عمالقه از بنی اسرائیل گرفته
بودند ... خود برده بود و در هر موضعی که آنرا می نهادند آفتی که با اهل آن میرسید آخر در مزبله دفن کرده بودند ...
آنرا ... پیغامبر آنزمان آوردند و بعضی گفته اند که هرگاه عمالقه و بنی اسرائیل ... تابوت را از ایشان بردند
... خواستند که بسوزند آتش ... خواستند که پاره پاره کنند ... آخر ... پنهان کردند هر که
آنجا بول میکرد ... بواسیر و قولنج پدید آمد و میمرد پس ... تمام ... افتادند عاجز شدند
آنرا بر گردونی نشاندند ... گاو ... ملائکه ... زمین ... ببرده و بقوت
گردون ... گاو ... پیش پیغامبر ایشان ... آورده گویند ... تابوت ... سپ
... قال ابن عباس ... تابوت سکینه ... عصای حضرت موسی ... تا ... یوم القیمة پس بنی اسرائیل بعد از
... گفته ... طالوت ... طالوت ... ایشان شدند ... بو ... طالوت ... پیغامبر

زمان از شهر ایلیا با لشکر خود برآمد با علام پیغامبر یا بالهام حقتعالی گفت ای قوم خدای تعالی آزماینده است شما را درین
هوای گرم بجوئی از آب که میان شهرون و فلسطین ظاهر شود تا مطیع از عاصی ممتاز گردد ــــه خوش بود گر
محک تجربه آید بمیان * تا سیه روی شود هر که درو غش باشد * پس گفت هر که یک کف آب پس کند او پیرو من
است و هر که بیک کف آب اکتفا نکند پیرو مذهب من نیست آورده اند که حقتعالی بکمال قدرت خود جوی
آب در راه ایشان آورد چون لشکر در آن هوا با تشنگی غالب بدان جوی رسیدند بیاشامیدند از آن جوی آب
زیاده از کف مگر اندک ایشان که سی و صد و سیزده کس بودند بیک کف اکتفا کردند هم از آن یک کف سیراب
شدند و هم خطرهای ایشان از بقیه کف پر شد آنها که زیاده از یک کف نوشیدند لبهای آنها سیاه شدند و تشنگی بمرتبه غلبه
نمود که هر چند آب بیشتر خوردند تشنه تر شدند ــــه کاسه چشم حریصان پر نشد * تا صدف قانع نشد پر در نشد
چون طالوت و آن سه صد و سیزده تن از آب گذشتند و آن دیگران که خلاف کردند گفتند طاقت جنگ با جالوت
و لشکر او نداریم و قولی آنست که از لشکر او شصت و شش هزار از جوی نگذشتند و از آنچهار هزار گذشتند چون چشم
ایشان بر لشکر جالوت افتاد سه هزار و ششصد و هشتاد و هفت کس سان بیدل شده گفتند با طاقت حرب جالوت
نداریم و آن سه صد و سیزده تن که باقی بودند گفتند بسیار است که گروه از مومنان غالب شده اند بر گروهی بسیار از
اهل کفر و عدد آن بیاری و مددگاری حضرت باری است پس طالوت با آن سیصد و سیزده کس در مقابله لشکر جالوت صف
بر کشید و آن لشکر بقولی هفتصد هزار سوار خنجر گذار تیغ زن و نیزه دار بودند جالوت نیز بخود مردی عظیم الجثه و با
شوکت بود و گویند اسلحه او هزار رطل آهن بود از انجمله خودی که بسر خود نهاد و سیصد رطل بود و در انوار التنزیل و در
مواهب علیه در تفسیر آیه و قتل داؤد جالوت آورده اند که پدر داؤد علیه السلام با شش پسر دیگر در لشکر بود داؤد علیه السلام
خورد تر همه بود و شبانی گوسفندان مینمود حقتعالی حکم کرد با پیغامبر زمان که جالوت مرد داؤد دست او کشته
شود او را طلبیده و در راه سه سنگ با داؤد علیه السلام کلام کردند یا داؤد او بما کش جالوت را پس آن سه سنگ در
توبره انداشت و به لشکر طالوت رسید و ایشان از حقتعالی صبر و نصرت درخواستند چون صفوف لشکر آراسته مقابل
نمود داؤد جنگ بیانجمن خود نهاده و بر خود جالوت زده خود سر او شکست و خود او پریشان گشت و لشکر او هزیمت خورده
متفرق گشتند و طالوت شرط کرده بود که هر کسیکه جالوت را بکشد دختر خود باو دهد و او را در سلطنت شریک
خود سازد پس دختر نیک اختر خود را بداؤد داد و نصفی از مملکت خود بگذاشت و آخر با وفا رسید هر یک بداؤد رسید نهش
تا بر تسلیم گرش سی هزار درهم بتسانی نهاد میکردند چنانچه در ذیل آیه الله الملک الآیه آورده یا سی و شش هزار
آنچه در معالم التنزیل و مواهب علیه آورده باسطور شد و پیش و سلاح داد چنانچه در کشاف آورده است

رباعی چون حال مستحقان آگهی + هرچه خواهی هر که را خواهی دهی + دیگران را این تکلف کی رواست + اختیار این تصرف ها ترا است **فصل دوم** در رسالت حضرت داود و زکریا بعضی محنت او و اهتدار او و بزرگی و مسخ شدن قوم بصورت بوزینه ها آورده اند که حقتعالی بعد از سلطنت او را کتاب نیز کرامت فرموده زبور بزبان یونانی و در عطا فرمود در مواهب علیه در سورة النساء و سورة بنی اسرائیل در ذیل آیة و آتینا داود زبورا آورده که شرف او بدان کتاب بیش از سلطنت او آن کتاب بیت خالی از ذکر اوامر و نواهی متضمن حمد و ثنای الهی و موعظت و صفت حضرت رسالت پناهی ستایش مدحت کما هی

ای وصف تو در کتاب موسی + وی نعت تو در زبور داود + مقصود توئی ز آفرینش + باقی بطفیل تست موجود +

و شریعت داود همان شریعت توریت بود و در تفسیر بحر المواج و زاهدی روایت کرده اند که بعد موسی تا زمان عیسی چهار هزار پیغمبر بر یک شریعت بوده اند چون ایوب و الیاس و الیسع و یوشع و شمعون و داود و زکریا و یحیی و غیر ایشان که هر یک متابعت میکردند و در تفسیر معالم و مواهب علیه در سوره سبا آورده که روزی فرشته بزیارت داود آمد گفت ای پیغامبر خلیفه خدا اولی آنست که طعام تو از کسب تو بود پس از حقتعالی پیشه خواست امر شد که آهنگری بکن پس نرم گردانید خدا تعالی بر وی آهن را بی آتش و بی آله چنانچه در دست داود مانند موم مینمود و وی هر تصرف که میخواست میکرد

مرد چون عنایت قادر قیوم کرد + در کف داود آهن موم کرد +

و هم در تفسیر معالم التنزیل و تفسیر تیسیر آورده که هر روز یک زره تمام راست مینمود و بشش هزار درم میفروختند و چهار هزار درم تصدق مینمودند و هزار درم خرج میکرده در لباب آورده چون وفات یافت هزار زره در خانه او بود در عین المعانی آورده که خوش آوازی بمرتبه بود که بر زبور ساختن مشغول گشتی سباع و طیور و وحوش از منازل خود بیرون آمده آواز دلنواز او بگوش می نهادند و از نغمهای جانفزائی او مضطرب گشتند و در معالم التنزیل در سوره بقره در ذیل آیت و آتیه الله الملک و الحکمة و علمه مما یشاء آورده که آب روان و باد هم ایستاده و دیگر معجزه او آن بود که هرگاه خواستی کوه با او روان شدی و چون تسبیح میگفت کوه ها نیز با او موافقت کردند کذا فی مدارک التنزیل و مرغان بالای سر وی صفها بر کشیدند بالحان دلربا و بر مینمود بسیار کس از شنوندگان بیهوش و بعضی بیجان میشدند و هم در مواهب علیه در سوره ص آورده که صاحب کشف الاسرار فرموده که تسبیحهای کوه ها و سنگها اگرچه بر عقلا پوشیده است از قدرت حقتعالی بعید و بدیع نیست و تسبیح حصاة در دست مصطفی یکی از شواهد قدرتست یکی از اولیا سنگی را دید که بسیار قطرات از آب باران بهار و میچکید ساعتی توقف نموده تعجیل در آمد که آیا بهر چیست سنگ با وی بسخن آمد که ای ولی خدا چندین سنت که حق تعالی آفریده است و از هیبت آتش حسرت میسوزم آن ولی مناجات کرد خداوند این سنگ را ایمن گردانی دعای آن ولی مقبول گشت و همان سنگ را دید که بیشتر از و

روز قطره ها بیبارید فرمود ای سنگ چون ایمن شده گریه بهر چیست جواب داد که نوبت اول قطره ها می گریستم از خوف عقوبت و حالا میگریم از شادی امن و سلامت باز آمدن بدین درگاه بجز گریه کردن کارے نیست دیگر در مشکوة المصابیح و در شفائے قاضی عیاض آورده که رسول الله صلعم فرموده که قرارت زبور بر داؤد چنان آسان بود که زین بر دواب میفرمود آنرا شروع مینمود پیش از آنکه زین بکشند او را میخواندند و در معالم تحت آیته

وقلیل من عبادی الشکور گفته که حضرت داؤد تمام اوقات روز و شب تقسیم نموده بود هیچ ساعتے نبود که یککس از اهلخانه وی نماز استاده نمیکرد و خود همه بطاعت میگذرانید و یکروز روزه میداشت و یکروز افطار میکرد و هم در مواهب در سورهٔ اخلاص آورد که بباید دانست که قصد نکاح کردن داؤد زن مردی اوریا نام را اختلاف بسیار است بعضے بر وجه نقل میکنند که شرع و عقل آنرا قبول نمیکند و آنچه بصحت قریب مینماید آنست که اوریا زنی را خطبه کرده پیغام فرستاده بود نزد یکسے بان ربهده که با وی عقد نکاح کند او لیائے زن او را وی خر خسته افتاده بودنی نداد ند و حضرت داؤد پیغام نمود او را بخواست و نکاح کرد و پیش ازین نبود و نه زن بود صد شود در زاد المسیر آورده که عتاب الٰهی بر وے آن بود که بعد از خطبه اوریا او خطبه نمود و در مدارک آورده که سه صد سریت نیز داشت حقتعالے خواست که او را عتاب فرماید که بعد از خطبه شخصے خطبه کرد هرگاه که از انبیا منظور فعلے واقع آید از دیگران بعید نیست و در تبیان آورده که فرمان در رسید تا جبرئیل و میکائیل بصورت دو خصم نزد داؤد آمدند و با هر یکے جمیع از ملائکت بود و در تفسیر کشاف از قتاده الناس ابن عباس نقل کرده و در معالم و مواهب نیز در سورهٔ ص آورده که حضرت داؤد روزها قسمت کرده بود روزے عبادت کردے و روزے حکم نمودے و روزے وعظ میگفتے و روزے بمهارت خاص خود مشغول میشدے روزے که بیالاخانه مے آمد پاسبان بر سوئے آن ایستاده مردم را از آن بردن منع میکردند اتفاقاً آنروز بصورت انسان بخانه داؤد آمدند بالا عبادتخانه او رفتند چون ایشانرا دید پرسید که بے اجازت آمده بودند ایشان گفتند که ما دو گرده هیم که ستم کردند بعضے از ما بعضے را پس حکم فرمائے میان ما بعدالت راستی و جور مکن حضرة داؤد فرمود که سخن کنید یکی از ایشان بر دیگرے اشارت کرده گفت این برادر منست یعنے در دین و صحبت مرا و را نود و نه میش بدست مرا یک میش است پس گفت مرا که میش خویش بدست من بکن و در بارگی من گرو غلبه کرد بر من بگذاشت مرا که تعلیل کنم در آن داؤد گفت اگر حال بر همین وال است بجز لا که او ستم کرده است بر تو چون داؤد این سخن گفت ایشان بر خاستند و از نظر او غائب شدند و در تاویل افتاده و گمان برد که برا امتحان کرده اند بدین حکمت آگاه شوم پس از پروردگار آمرزش خواست و سر بسجده نهاد و میگریست گویند که چهل شبانروز بگریست و بر وایتے تا چهل سال پس بیا مرزید او را حتعالے قطعه دردمندان گنه را که نیست شمری بهتر ز تو قامه نیست + آرزو مندان وصل یار را + چاره بغیر از ناله هائے زار نیست + در تفسیر ینبغے آمده که هرگاه خداوند داؤد تو به داؤد قبول کرد

اولاً وجای استغفار برای گنهگار بدکردار پیش از خود میگوید نیست مگر بنجا طلبیان گنهگاران دل افگاران و
قبل ازین خطیه نصف دهر را بصیام و نصف شب را بقیام میگذرانیدند بعد از آن صائم الدهر و قائم اللیل گشت یعنی همیشه
روزه میداشت و تمام شب بعبادت بسر میبرد و سر خود را حیای سوی آسمان برنکرد و تا آنکه گویند بالای او حیاتی نیست که اگر اشکهای
اهل زمین جمع کرده باشند برابر اشکهای او اکثر و اگر اشکهای داود و تمام اهل زمین باهم آرند باشد اگر اشکهای
آدم که او را از بهشت برآوردند اکثر روایت کرده اند که از زلت داود رفت قرارت زبور آب روان می
استاد و بهائم و وحوش و طیور گوش پیدا نشستند بسوی او و چون بعضی نعمتهای او نقصان پذیرفت و کم شدن گرفت
گفت الهی هذا خداوندا این چیست گفتند خطیه نامه خطیه که از تو سر زده و آوازت حسن و آواز بهم ساخته از آنجناب
الهی عرض نمود که خطیه مرا بخشیده و مرا نیامرزیده گفت آری لیکن آن مخالفتی و قربتی که میان من و تو بود مرتفع گشت
پس آن زمانه خواهی دریافت هرگز آن قدح بشکست آشنایی نماند * و در تفسیر معالم التنزیل و کشف الاسرار
در سوره عمران در ذیل آیت آتیه الله الحکمة و علمه مما یشاء آورده که حقتعالی برای او سلسله عطا فرموده بود یکسر
او بکهکشان آسمان پیوسته بود طرف دیگر بصومعه او و در قوت چون آهن بود در رنگ آتش دایره و همه حلقهای
گرد او مرصع بجواهر بود و هر بیمار که دست میبرساند به بیغد و از خصمین هر کدام که بر حق میبود دست او بسلسله میرسید و آن
دیگر بجز قبض آن قادر نبود و هیچ ملوثه پیوپنیا نمی مگر آن سلسله در حرکت آمدی و سلسله را آن سلسله روزنامه بعد از داود
علیه السلام بروزگاری برجائی بود تا آنکه یکی از ملوک گوهری قیمتی بمردی امانت سپرد بعد از مدتی چون طلب کرد آنمرد
منکر شد پس هر دو بسلسله رجوع آوردند مرد یکه پیش او در بود حیله برانگیخت پس چوبی میان کاواک بود گرفت بود و
آن در را تعبیه کرد چون نزدیک سلسله رسیدند صاحب گهر گفت امانت را بمن پس داد انکار نموده گفت اگر راست تو میگوئی
این سلسله را بدست گیر او دست خود را دراز کرد او را گرفت پس آن گفتند تو هم دست دراز کن و او را بگیر این
چوب مرا نگاه میدار تا من در سلسله دست زنم پس آن چوب بدست آن داد پس آن سلسله استاد و گفت الهی
تو میدانی که من امانت او را که بر من دعوی میکند باو سپرده ام و آنچه پیدا و نهانست همه بعلم تو پیداست اگر من درین راست
گویم پس دست من بسلسله رسان پس دست دراز کرده او را بگرفت مردم تعجب کردند و در آن سلسله شک آوردند پس خدا آن سلسله
او را برداشت و در تفسیر مدارک التنزیل و تبیان و تفسیر کبیر در معنی آیت لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت نقل کرده که در
زمان حضرت داود برای عبادت یهود روز جمعه متعین شده بود ایشان روز شنبه اختیار نمودند پس تعظیم آن روز بر ایشان
لازم بود در آن روز صید ماهی نکنند و بکارهای دنیوی مشغول نشوند بسبب آنکه خلاف فرمان خدا کردند نموده شنبه اختیار کردند حقتعالی
ایشان را بابتلائی گرفتار کرد پس روز شنبه که در آن روز شکار ماهی بسیاری آمدند و بر روی آب بحر سر برافراشته ظاهر میشدند و بر در

دشوار آخر رائے ایشان قرار گرفت که حوض هائی ساختند و از دریا جویها ببریدند و روز شنبه که زمان نماز ماهیان بود
بود آبها را بدان حوضها میراندند و راهها در پیش راه مے ماندند تا ماهیان آنجا آمدند روز یکشنبه میگرفتند چند نوبت
که این عمل کردند اثر عذاب ظاهر نشد و دلیر شده از سر تعظیم آن روز بگذشتند داود علیه السلام بر ایشان دعائے
کرد ایشان سه گروه بودند گروهے این فعل بجاے آوردند و قومے ایشانرا ازین امر منع مے کردند
جمعی نه ماهیے میگرفتند و نه منع میکردند آنانکه ایشان را منع مینمودند بعد ازان که از نصیحت گرفتن ایشان -
نا امید گشتند ترک ایشان داده میان خانهائے خود و ایشان دیوارے کشیدند و در محلهٔ خود نشاندند راه
آمد و رفت بمنزلهائے ایشان بستند و فرزندان و توابع خود از ملاقات ایشان باز داشتند ؎ در عبادت
حق نظاره کردن چه خوش است * از مردم بد کناره کردن چه خوش است * و آن دل که درو مهر الهی
نبود * آن دل بهزار پاره کردن چه خوش است * ایشان روزے از محلهٔ خود بیرون آمدند کسے از محلهٔ
فاسقان بیرون نیامد تفحص نمودند همه را یافتند که بوزنه شده و گرد کسان خود گریه کنان میگشتند
و روے در جامهٔ ایشان میمالند و ایشان میگفتند آیا ما شما را ازین فعل بد نهی میکردیم ایشان
مے شنیدند و سرها مے جنبانیدند و بیکدیگر مے دیدند و بعد از سه روز بادے پیدا شد همه را
برده در دریا انداخت و هلاک ساخت و در تفسیر مدارک مذکور شده که جوانان بصورت بوزنگان
گشتند و پیران بشکل خنزیران و تا سه روز زندگانی بسر بردند و بعد ازان مردند و بعضے گفته
اند لقبیت و تناسلت یعنی باقی ماندند و ازیشان توالد و تناسل رو داده و در گروهے که نه ماهی مے
گرفتند و نه منع میکردند اختلاف است که ایشان نیز مسخ شده هلاک گشتند یا نجات یافتند
و هم در مواهب علیه در سورهٔ ص آورده که حقتعالے فرموده یا داود ما ترا در زمین خلیفه گردانیدیم
یعنی رتبهٔ خلافت تبوار زانی داشتیم تا ترا خلیفهٔ انبیا که پیش از تو بوده اند ساختیم پس حکم میان
مردم بعدل و راستی بکن و متابعت مکن هوا نفس را که او گمراه میکند ترا از حق تعالے و آنانکه گمراه
میشوند از راه حقتعالے مر ایشانرا عذاب سخت است در فوائد السلوک آورده که سلطنت چه مشکل
کاریست و شهریارے چه گرانباریست که داود علیه السلام با کمال درجهٔ نبوت و مرتبهٔ رسالت بچنین امر مامور شد
؎ نص قرآن شنو که حق فرمود * در مقام خطاب با داود * حکمرانی بعدل بین الناس * تا او بے ملک
ز عدل اساس * سوے خلق جهان فرستادم * که ترا زان خلیفگے دادم * هر که رانی ز عدل
دستور است * از مقام خلیفگی دور است * آنکه گیرد ز دیو سبق * عقل چون خواندش ز دیو سیق

فصل سوم در انتقال خلافت داود علیه السلام و ذکر وفات او ـ در تفسیر مواهب علیه در تفسیر قوله تعالی

وسلیمان اذ یحکمان فی الحرث آورده که چون حضرت داود علیه السلام در محکمه عدالت نشستی سلیمان علیه السلام بر در محکمه بودی و هر که بیرون در آمدی سلیمان از مهم وی و حکم پدر پرسیدی روزی دو کس بمحکمه در آمدند یکی دهقان و یکی صاحب گوسفندان دهقان گفت یا خلیفة الله در همسایگی من این صاحب گوسفندان بشب رمه گوسفندان بچرانید بکشت زار من در آمده تمام آنرا بخوردند و قولی آنست که ببوستانی در آمده بودند و خوشهای انگور را تمام خورده و تلف کرده داود علیه السلام از صاحب گوسفندان حقیقت آن پرسید و جواب داد که آری چنین واقع شده پس داود حکم فرمود که گوسفندان خود را بدهقان بده و در شریعت داود حکم باینطریق بود و در مدارک آورده که قیمت گوسفندان و آن نقصان برابر بود چون بیرون آمدند و این مضمون بسلیمان معلوم شد در محکمه در آمد و درین وقت سیزده ساله بود و در معالم و مدارک و انوار التنزیل آورده که یازده ساله بود با پدر گفت اگر حکمی جز این میبود گفت که چه نوع تو انکر و سلیمان جواب داد که گوسفندانرا حواله دهقان میباید کرد تا از نفع گیرد و بشیر و روغن و نتایج و پشم و موی و باغ یا زراعت را بصاحب گوسفندان باید داد تا غمخوارگی او نمود و بدین نهج که بود برساند و چون خوشهای انگور پدید آمد باگشت برسد تسلیم دهقان سازد و گوسفندان خود را بگیرد تا هیچ کدام بی بهره نماند داود بهمین طریق حکم فرمود حقیقت آنست که در آن زمان حکم چنان بود که از داود واقع شده حق تعالی الهام بوحی کرد سلیمانرا به حکم که ناسخ آن حکم بود داود بعد از اطلاع بر منسوخ شدن حکم سابق بحکم لاحق عمل فرمود چنانچه در تفسیر کواشی نیز آورده با آنکه هر دو جواب از روی اجتهاد بود لیکن اجتهاد سلیمان با صواب نزدیک بود چنانچه در مدارک و انوار التنزیل آورده و در معالم نیز هر دو قول بیان فرموده و در تفسیر مواهب علیه در ذیل آیه

و در حدیث سلیمان ع آورده که داود را نوزده پسر بود هر یک لایق بر آن بود حق تعالی نامه مهر کرده از آسمان فرستاد و در آن چند مسئله یاد کرده فرمود که هر که از اولاد تو این مسائل را جواب دهد بعد از تو وارث ملک باشد داود فرزندان را جمع و علماء و اکثر اشراف را نیز حاضر گردانید و آن مسائل از فرزندان پرسید که بگویند نزدیک ترین چیزها کدام است و دور ترین چیزها چیست و کدام است آنکه با دو انس و الفت زیاده است چیست که وحشت از و فزونتر است و کدام آن دو قایم دو در مختلف دو او دشمن و کدام امر است که عاقبت آن نکو هیده است و کدام کار است که عاقبت آن ستوده است اولاد داود از جواب این چیزها ماندند سلیمان فرمود که اگر اجازت باشد من جواب آنها بگویم داود او را اذن داد سلیمان گفت نزدیکترین چیزها بآدمی آخرت است و دورترین چیزها آنچه

بگذرد از دنیا و ازین هست که گفته اند که ما اقرب باموات و ما ابعد ما فات و آنکه بدو الفت و انس بیشتر است جسد

انس انست بارواح و آنکه وحشت از و افزون تر است بدنیست خالی از ارواح و قائم زمین و آسمان اند و دو مختلف لیل و نهار
و دو دشمن موت و حیات و کاریکه آخر آن نکوهیده است تیزی و شتابی در وقت غضب و کاریکه عاقبت آن
ستوده است حلم است در وقت غضب چون جواب سلیمان موافق نامه بود اکابر بنی اسرائیل همه بفضل
و کمال سلیمان مقر شدند و داؤد ملک بدو تسلیم نمود و در روز دیگر وفات فرمود سلیمان بر تخت نشست
و بروایتی چون عمر داؤد با خر رسید جبرئیل صندوقی پیش داؤد آورد که از فرزندان تو هر که بگوید درین
صندوق چیست هیچکس جواب نگفت سلیمان گفت اگر اجازت باشد من بگویم فرمود بگو گفت درین
صندوق انگشتری است و تازیانه و نامه چون قفل از صندوق کشادند همچنان بود که سلیمان گفت آنگاه جبرئیل
گفت این انگشتری از بهشت آورده اند تا هر که او را در دست کند هر چه او را باید بقدرت الهی حاصل آید و این تازیانه
از دوزخ است تا هر آنکه صاحب تازیانه را مطیع نباشد وی را عذاب کند بی آنکه صاحب تازیانه حرکت کند درین نامه پنج
مسئله است از فرزندان خود جواب آن بپرس از فرزندان او بجز از سلیمان کسی جواب نگفت داؤد را و لیعهد
خود گردانیده انگشتری در انگشت او کرد و بر تخت او را نشاند و تازیانه پیش او ماند پس داؤد خواست که بصومعه
رفته عبادت کند چون قدم را بر آستانه نهاد ملک الموت در رسید و گفت برائی قبض روح تو آمده ام گفت چندان
مهلت ده که دو رکعت نماز ادا کنم گفت فرمان نیست پس در آستانه صومعه جان او را قبض کرد در بستان فقیه ابو اللیث
آورده که عمر داؤد صد و هفتاد سال بود و قبر او در بیت المقدس است ه همه تخت ملکی پذیرد زوال * بجز ملک فرمانده لایزال ه

باب هفتم در بیان احوال حضرت سلیمان علیه السلام و در آن سه فصل است

فصل اول در سلطنت و رسالت و ذکر بعضی معجزات او بدانکه آورده اند که چون سلیمان پسر داؤد بر تخت سلطنت
نشست و آن انگشتری که جبرائیل از بهشت آورده بود در انگشت کرد مرغان صفها کشیده بر بالای سر وی
آمده استادند و وحوش گروه گروه از صحرا و کوه می آمدند و پیش او می ایستادند و آدمیان و پریان و دیوان مسخر او شدند
و تمام روی زمین هر چه بر رویست مطیع وی گشت و هر جا که میرسید زمین بوی میگفت که در من گنج مخفی است بگیر و به
دریا که میرسید آواز میداد که من در و جواهر دارم از من بگیر پس دیوان را امر فرمود تا خزائن از زمین بیرون میکردند و
در و جواهر از قعر دریا مے بر آوردند و سلطنت تمام عالم او را مسلم گشت و در مواهب علیه آورده که حقتعالی زبان
مرغان بسلیمان آموخته بود هر مرغی که گفتار کردی مے فهمید روزی بلبلی را دید که بر سر شاخ نشسته سر و دم میجنبانید و
آواز میکرد اصحاب خود را گفت میدانید که این بلبل چه میگوید گفتند خدا و رسول و دانا تر است با این گفت که میگوید

کر من امروز نیم خورده ام خاک بسر دنیا گفته اند که گفتن او ازوی خوشحال و فارغ البال بود و در مدارک و مواهب علیه در سوره عنکبوت در ذیل آیه وکاین من دابة لا تحمل رزقها آورده که هیچ حیوانی ذخیره قوت نمیکند مگر آدمی و موش و مور چه و هم در مواهب علیه گوید که عقعق ذخیره می نهد و فراموش میکند در کشاف آورده که بعضی سلف نقل کرده اند که بلبل را دیدم که خوردنی در زیر بالهائی خود پنهان میکرد القصه جانوران بسیار اند از وحوش و طیور و سباع و هوام و حیوانات آبی که از ذخیره نهادن آبی اند و حامل رزق خود نمیشدند هم در مواهب علیه آورده ان الانسان بدرستیکه آدمی خلق آفریده شد هلوع حریص جمع مال فانی و بخیل از ادای حقوق ربانی در لباب آورده از مقاتل رح که هلوع نام جانوری ست در پس کوه قاف که هر روز هفت صحرا از گیاه خالی میکند یعنی همه حشایش آن را میخورد و آب هفت دریا می آشامد و از گرما و سرما خبری ندارد و هر شب در آن اندیشه آنست که فردا چه خورد حقتعالی در بسیار خوری و اندیشه روزی آدمی را بدین تشبیه میکند

جانوری اکه بجز آدمی ست ÷ بعد چو پر شد سبب و بیغمی ست ÷ آدمی ست آنکه نه صبری بر د ÷ بر سر سیری

غم روزی خورد ÷ خورده همه عمر چه بیش و چه کم ÷ روزی هر روز ز خوان کرم ÷ در ره حرص اندش آنچنان ÷ هیچ

همی نیست بجز یک زبان ÷ و هم در تفسیر مدارک التنزیل و مواهب علیه آورده در سوره نحل که فاخته آواز نمود سلیمان ع فرمود که میگوید لیت الخلق لم یخلقوا کاشکی این خلایق پیدا نمیشدند و هم از وی منقولست که خروس میگوید

لدوا للموت وابنوا للخراب بزایند برائی مردن و بنا کنند برائی خراب شدن و طاوس میگوید کما تدین تدان

آنچه کنی جزا می آن بیابی و سنگخواره گوید من سکت سلم و من سلم نجا هر که خاموش باشد سلامت ماند و هر که

سلامت ماند نجات یابد و کرگس میگوید یا ابن آدم اعش ما شئت آخرک الموت و عقاب می گوید فی البعد

من الناس انس در دوری از مردم انس و راحت ست و غوک میگوید سبحان ربی القدوس در معالم آورده آنمیگوید

سبحان المذکور بکل لسان و هدهد می گوید من لا یرحم لا یرحم هر که رحم نکند بر و رحم نکنند و بروایت مدارک میگوید

استغفروا الله یا مذنبون در معالم این قول را بصرو نسبت کرده و خطاب یعنی فرانتنگ میگوید قدموا خیرا تجدوا

و طائر قمری میگوید سبحان ربی الاعلی و طوطی میگوید ویل لمن الدنیا همه دانی هر آنکس را که مطلوب و مقصود

دنیا باشد و در معالم گفته که طوطی میگوید فکل حی یموت و کل جدید بال هر زنده مردنی ست و هر نوع کهنه شد نیست

و پیغامی گوید ویل لمن الدنیا همه و بجسب ظاهر طوطی و بیغا یکی ست و کبوتر میگوید سبحان ربی الاعلی ملا ثمر

سماه و زمین و باز می گوید سبحان ربی العظیم و بحمده و چند میگوید کل شیء هالک الا وجهه و هزار داستان میگوید

سبحان الخالق الدائم و زاغ لعنت بر عشار میکند و در تفسیر وسیط باسناد صحیح نقل آورده از عبدالله بن عمرو که از

رسالت پناه صلی الله علیه وسلم پرسیدند که خروس فریاد چه میگوید فرمود که میگوید اذکروا الله یا ایها الغافلون

وهم در وسیط از ابن عباس رض آورده که چکاوک میگوید خدایا لعنت کن بر دشمن محمد و آل محمد صلے الله علیه وسلم و شارک
مے گوید اللهم انی اسئالک قوت یوم بیوم یا رزاق و دراج میگوید الرحمن علے العرش استوی القصه
دانستن زبان مرغان معجزه حضرت سلیمان بود آورده اند که باد را حقتعالے در فرمان او کرده بود و دیوانی
که کار کننده بودند با نها کار میفرمود و آنها که متمرد و سرکش بودند در بند کرده بود تا ضرر بمردم نرسانند وهم در مواهب
علیه آورده در سورهٔ سبا که در زمین نزدیک صنعان چشمه مس گداخته برائے سلیمان علیه السلام بجز زنهے آنا روز هر ماهے
سه روز بقدرت حضرت باریتعالے جاری بیشد و از آن هرچه میخواستند راست میکردند و میگویند که ملکی که تازیانه در
دست داشت موکل شده بر دیوان که هر که از فرمان سلیمان علیه السلام سرکشی میشد آن تازیانه بر وی میزدند و برائے او دیوان
بنائے و منزلهائے دلکش و قلعه هائے بر بلندی راست میکردند و صورتهائے ملائکه و انبیا علیهم السلام بر وضعیکه در حال عبادت
بودند میساختند تا مردم مشاهده کرده بر وجهی که ایشان میکردند ایشان نیز عبادت حقتعالے نمایند و در آن زمان صورت
ساختن مباح بود و در تفسیر عین المعانے آورده که تمثالهائے از آهن بصورت آدمیان میساختند که حقتعالے
بوقت جنگ با دشمنان روح در قالب ایشان میدمید تا در قتال محکم و قوی باشند و در تفسیر مدارک و معالم آورده
در سورهٔ نمل که هزار خانه از شیشه راست کرده بودند که سیصد منکوحه و هفتصد سریه سلیمان علیه السلام در آن خانهای
میبودند و نیز در مواهب علیه در سورهٔ ص آورده که سلیمان با کفار دمشق و نصیبین کارزار میکرد تا آنکه هزار اسپ ایشان
در جزیه گرفت و گویند داؤد علیه السلام با عمالقه غزا کرده هزار اسپ گرفته بود و میراث بسلیمان
رسیده در معالم آورده که بعضے نقل کرده اند که اسپان دریائے بودند پر ها داشتند دیوان
برائے سلیمان علیه السلام از دریا بر آورده بودند و در معالم التنزیل بغوی آورده که از ابراهیم
تیمی مرویست که بیست اسپ بود و از عکرمه روایت کند که بیست هزار و بهر تقدیر خواست
که آنهارا تماشا کند بعد نماز دیگر بنظارهٔ آنها مشغول شد و بسبب آن آرزوئے که آخر روز
داشت باز ماند و در مدارک آورده که نماز دیگر بسبب تماشائی اسپان از وے فوت شد و آفتاب غروب
کرد و چون نماز عصر بروے فرض بود سلیمان ملائک را که موکل بودند بر آفتاب فرمود باز گردانید آفتاب را
برائے من حقتعالے فرمود تا آفتاب را باز گردانیدند تا سلیمان علی نبینا و علیه السلام نماز عصر را
ادا کرد و آن اسپان را در راه خدائی تعالے قربان نمود در آن زمان گوشت اسپان حلال میبود بے شبهه و
اسپان را در راه حقتعالے قربان میکردند و در معالم آورده که بعد از قربان سلیمان علیه السلام را از آن
اسپان صد اسپ باقی ماندند اسپانیکه اکنون در دست مردمان اند از نسل همان اسپان اند و حشمت

گفته اند که در بدل آن اسپان حق تعالی باد را در فرمان سلیمان کرد و در تفسیر کشاف و مدارک و وهب و غیرها در سوره
نمل آورده که لشکرگاه سلیمان صد فرسنگ در صد فرسنگ بود از انجمله بیست و پنج فرسنگ برای لشکر آدمیان بود و مثل آن
برای لشکر جنیان و مثل آن برای لشکر طیور و مثل آن برای لشکر وحوش و با وجود کثرت ضبط و ربط به
مرتبه بود که هیچکس از لشکریان از مقام مقرر خود پیش نتوانستی رفت و برای حضرت سلیمان بساطی بافته بودند
از ابریشم یک فرسنگ در فرسنگ و تخت او را در میان آن بساط می نهادند و چنین تختی که هیچ کس را از سلاطین نبوده
و آن از زر و نقره بوده و بصورت دو شیر ساخته بودند در زیر تخت و دو کرکس بر بالای آن تخت
چون سلیمان خواستی که بر تخت بر آید آن دو شیر بازوهای خود را افراشتندی تا پای بر آنها نهاده بالا میرفت و چون
بر آن می نشست کرکسان بالهای خود را برو سایه میکردند و در باب پنجم ذخیرة الملوک آورده که ایوان
بهجت امیدانی از نقره ریخته بودند که طول و عرض آن یک فرسنگ بود و تختی از زر در میان آن نهاده و
بر دست راست وی شش هزار کرسی از زر و بر دست چپ آن شش هزار کرسی از نقره و برابر آن
شش هزار کرسی از نقره در برابر آن شش هزار محراب ساخته بودند چون سلیمان بر تخت نشستی
اولاد انبیاء علیهم السلام بر آن کرسیهای زرین نشستندی و علما بر کرسیهای سیمین نشستندی و عباد بنی اسرائیل
در آن محرابها نماز استادندی و هم در تفسیر مواهب علیه گفته که در موضح آورده بجانب راست تخت او دویست
هزار کرسی بود برای علما و اکابر آدمیان که بر آن می نشستندی بجانب چپ او دویست هزار کرسی
دیگر برای اشراف جن بوده و بجانب راست سلیمان سی و پنج منبر نهادند و احبار آدمیان بر آن می نشستند
و بر چپ و بهمین عدد منبرها بوده که احبار جنیان بر آن قرار میگرفتند و هرگاه احبار سخن میفرمودند جن و
انس بر کرسیها گوش مینمودند و سلیمان بر بالای تخت میبود و در معالم آورده که آن بساطیکه بافته بودند از
زر و ابریشم بود و در میان آن منبری که از زر میبود می نهادند و بر آن سلیمان می نشست و گرد آن سه هزار کرسی
از زر و نقره می نهادند پس انبیا علیهم السلام بر کرسیهای زر می نشستند و علما بر کرسیهای نقره و گرد ایشان مردم
دیگر و گرد آن آدمیان و جنیان شعرا ترتیب خوش و دستور لایق بگرفتی جای خود دیگر خلایق و مرغان بر بالای
سر وی پر در پر بافته او را سایه میکردند تا تاب آفتاب بر وی نیفتاد و باد آن بساط را که در آن تخت می نهادند می
برداشت و یکماهه راه اول روز و یکماهه راه آخر روز میبرد و نقد و شهر و ده شهر و جهانشهر هیچکس بخبری زبان جوع در گویا می ساخت

تمر باد ا سخن را گوش سلیمان می رسانید در مواهب علیه در ذیل آیه و لسلیمان الریح عاصفة تجری بامره
الی الارض التی بارکنا فیها آورده که در تلخیص است که در شام تدمر نام شهری بود که دیوان برای سلیمان ساخته

بودند صباح از انجا بیرون بر آمدی باز بشام باد ویرا آنجا بردی و در مدارک مختار القصص گفته که اعدا واز ندهر
بیرون آمدی و قیلوله در اصطخر و شیراز می کردے و شبانگاه بکابل میرفتے و روز دیگر از کابل بیرون
آمدے و چاشت در اصطخر بودے و شام در آن ندهر باز آمدے و می آرند که طعام چاشت در شهرے
خوردی و طعام آخر روز در شهر دیگر و در معالم آورده که ابن زید فرمود که سلیمان را مرکبی بود از چوب که هزار
رکن داشت در هر رکنی هزار خانه که کوب می کردند و در آن جن و انس که با وی بودند و در زیر هر رکنی از آن هزار
شیطان که آنرا بر داشتند و چون مرتفع میگشت باد می آمد و آنرا روان میکرد روزے صباح اندر
عراق بر آمد پس قیلوله او در مرو بود و نماز عصر در شهر بلخ ادا نموده بعده به بلاد ترک رسید تا آنکه سیر او
بزمین چین انجامید بعد ازان از مطلع شمس بر ساحل رود انگشت و گذر او بر زمین قندهار افتاد و در آنجا
مانده بر آن مکران و کرمان رو و فارس نهاد پس نزول نموده چندین روز آنجا آمدند باز اول روز
از آنجا راندند و قیلوله در شهر کنکر نمود و آخر شام رفت مستقر شهر ندهر بود و در تفسیر مدارک التنزیل و غیره در سوره
سبا آورده که دیوان برای لشکر سلیمان کاسهای چوبین در آن مانند حوضها بزرگ است میکردند که به
یک کاسه هزار کس طعام میخوردند و دیگهائے بلند چو کوهای بر پایه نهاده و هنوز در ولایت یمن تا شام
باقی بود دیگها از سنگ تراشیده و چه پوداست در قصص آورده که ده طباخ بر پا دیگ طعام مے پختند
و دیوان را بفرمودند تا کاسهائے و دیگها از سنگ تراشیده بر آن بساط مے نهادند و ابر رای فرمودند تا
آنها را از آب پر میکردند چند هزار شتر و چند هزار گوسفندان در آن دیگهائے مے پختند و باد سموم را مے
فرمودند تا چندین هزار فرسخ از آن و هوا حیا مینمود و در باب پنجم ذخیرة السلوک آورده که دیوان بجهت
مطبخ سلیمان دیگها از سنگ تراشیده بودند و در هر دیگے ده شتر فرو رفتی و هر روز تا آن هزاره یک مطبخ
او پخته شدے و برای خلق داشتے و خود روزه داشتے و همه روز بر تخت نشستے و زنبیل بافتے و چون
شب در آمدے آن زنبیل را میفروختی و از بهائے آن دو قرص جوین خریدے و یکے برکشیدے و بسوئے
گورستان شتافتے و با مسکینے یا یتیمے باد سے آن دو قرص تا تر افطار میکردی و اینهمه از جهت خوف حساب
قیامت بود رباعی گرچه چندانی سلیمان کار و داشت * از زمین تا عرش گیر و دار داشت * مسکنت را
قدر چون بشناخت او * قوت از زنبیل بافی ساخت او * در تفاسیر مذکور است که سلیمان علیه السلام نماز
صبح ادا کرده روزے از ولایت شام بطرف یمن توجه نموده میرفت تا آنکه رسید بر بالائی وادی مور چها
که بجانب جنوب طائف است و در معالم التنزیل آورده که بعضے گویند که آن وادی بود که در آن نمیان -

ساکن بودند و آن مورچه مرکب ایشان بودند که برانها سواری مینمودند پس مورچهٔ لنگ که دو بال داشت در تفسیر ثعلبی آورده
که در بزرگی بمقدار خروس بود و در زاد المسیر گفته برابر میش و در حقائق آورده مساوی گرگی بود و او مهتر
مورچگان آن وادی بود چون لشکر سلیمان علیه السلام را دید به بلندی برآمده گفت ای مورچگان در
منزلهای و مسکنهای خود درآئید مباد پایمال لشکریان سلیمان علیه السلام شوید و ایشان ندانند که شما تلف
سازند و در مدارک و مواهب علیه آورده که باد این سخن را از سه کروه راه بگوش سلیمان علیه السلام
رسانید پس تبسم کرد از گفتار آن مورچه و او را طلبیده گفت ای مورچه ندانستی که لشکر من ظلم نکنند گفت
دانستم اما من مهتر این قومم مرا از نصیحت ایشان چاره نیست وی آورده اند که گفت لشکر من بر هوا بود چگونه قوم ترا
پایمال مینمود گفت غرض آن نبود که بر زمین نشسته و پایمال شوند مراد من آن بود که مباد انظار بر بدبه و کوکبه
و کنند و بنظارهٔ لشکر تو مشغول شده از ذکر خدا تعالی باز مانند و در میان غفلت پایمال خذلان و
خواری گردند که هر آفریده بغیر از بندگی و یاد آفریدگار خود پایمال است ع ساعتی از عمر بپایان برد +
گرچه در آنجا که سلیمان برده شاید اگر داغ به جانش نهند + الش محرومی از آتش دهند + تا آنکه مملکت ترا به
بینند و آرزوی دنیا در دل ایشان پدید آید و دنیا مبغوض و مبغوض حق تعالی ست در کشف الاسرار آورده که سلیمان
علیه السلام از آن مورچه پرسید که لشکر تو چند است گفت چهار هزار سرهنگ دارم که زیر دست هر یکی چهل هزار نقیب ست
و زیر دست هر نقیبی چهل هزار مورچه سلیمان علیه السلام گفت چرا لشکر تو بیرون زمین نمی آید جواب داد یا نبی الله بارها
روی زمین میدادند اختیار نکردیم و در زیر زمین جای گرفتیم تا بجز حق تعالی کسی حال ما را نداند بعده گفت ای پیغامبر
خدا از عطاهائی که حق تعالی ترا داده یکی بگو گفت باد را مرکب من ساخته اند که یکماه راه اول روز میبرد و یکماه راه
آخر روز مورچه گفت میدانی که اینچه معنی دارد یعنی هر چه دارند از ملکت و سلطنت دنیا چون بادیست
که دیر آید و نپاید ع صد هزاران روزه سوزی هر دم در دماغ از عشق خود شوری نهند + و هم در تفسیر مدارک
و مواهب علیه آورده که در همین سفر نزدیک صنعا بوادی بی آب رسیدند وقت نماز در آمد سلیمان خواست که وضو
کند آب نبوده و دلیل و رهنمای لشکر بر آب هدهد بود و آب زیر زمین چنان میدید که مردم در شیشه میبیند پس خبر میکرد
و دیوان زمین را می کندند و آب برمی آوردند و در منتخب حیاة الحیوان می آرد که تابع هدهد دوازده هزار دلیل بود
القصه که تابع هر یک از ین دوازده هزار صد هزار بودند که راه مینمودند القصه او را طلب کردند و نیافتند و
گفته اند که سلیمان بر تخت بود که ناگاه فرجه در سایهٔ پرها پدید آمد آفتاب بروی تافت نگاه کرد موضع هدهد خالی
یافت به تفحص آمده گفت چیست که ز خیل مرغان هدهد را نمی بینم چشم من بر وی نمی افتد یا او غایب نشسته است از جمع هر آئین

عذابی کنم او را عذابی سخت تر که پرهائی او را برکنم و او را در آفتاب بیاندازم در جائیکه مورچها باشند افگنم یا میان او و جفت او
بجدائی حکم بکنم یا او را بقصد و غیر جنس در قفس بند سازم یا از خدمت خودش دور اندازم یا آنکه او را در خدمت
همجنس ندارم یا بکشم او را برائی عبرت و تجربه دیگر مرغان یا آنکه بیارد پیش من حجتی روشن کند سبب غائب شدن
او چه بوده و در معالم چنین آورده که سبب عتاب حضرت سلیمان علیه السلام بر هدهد آن بود که چون از بنای بیت المقدس
فارغ شد بعزم حرم توجه سوئی زمین حرم فرموده و بعد از رسیدن بدآنجا چندگاه اقامت نمود در مدت اقامت
هر روز پنجهزار ناقه و پنجهزار گاو و بست هزار شاة ذبح میکرد و یک یک از اشراف قوم او حاضر بودند گفت اینمکان
خروج نبی عربی حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم خاتم الانبیاء علیهم السلام است که او چنین چنین و سنت سائر
او صفات حمیده و خصال پسندیده او بیان نمود گفت خوشی بامرد کسی راکه او را دریابد و ایمان آرد ایشان گفتند یا نبی
الله میان خروج او چه مقدار مدت است گفت مقدار هزار سال بباید که شاید شما بغایت نانوانند اینجا رسانند که او سید الرسل و
خاتم النبیین است ع پیشوائی انبیاء و مرسلین ٭ مقتدائی آخرین و اولین ٭ آفتاب عالم دین پروران ٭ خواجه فرمان ده
پیغمبران ٭ و در مکه معظمه اقامت نمود تا آنکه از نسک عبادت فارغ شد در صباح روزی از مکه معظمه برآمد وقت زوال به
صنعاء یمن رسید که منزل دیگر بود چون خوبی آن زمین را دید خواست که فرود آید نماز ادا سازد هدهد بخیال اینکه حضرت سلیمان
علیه السلام نازل شد فرود خواهد نمود فرصت را غنیمت دانسته پرواز آغاز نهاد تا بجانب آسمان مرتفع شده
طول و عرض دنیا نظاره کند پس به جانب یمین و شمال نظر کرد و در زمین بستانی از آن بلقیس در نظر او در آمد بطرف
آن شتافت و در آن بستان هدهد دیگر را یافت آن هدهد بستان بلقیس از هدهد سلیمان علیه السلام پرسید
که از کجائی و بکجا توجه می نمائی گفت من آمده ام از شام و با صاحب خود سلیمان بن داؤد گفت بن داؤد کیست گفت
نبی الله رب العالمین و ملک الجن والانس والشیاطین و طیر و وحوش و ریاح و تمام روی زمین پس هدهد سلیمانی به
هدهد یمانی گفت تو از کجائی گفت از همین جا گفت این دیار کیست گفت زنی است بلقیس نام با ستعداد
تمام اگرچه صاحب شما ملک عظیم دارد لیکن بلقیس هم از و کم نیست زیرا که او صاحب تمام ملک یمنست و زیر دست
او ده هزار قائد است که زیر دست هر قائدی صد هزار سپاه است اگر با من بیائی مشاهده ملک او نمائیم گفت
من میترسم از آنکه وقت نماز در آید سلیمان محتاج به آب گردد و طلب من کند و مرا نیابد در عقاب من
مشتاق هدهد گفت بخوشخبری که از نیکی بری صاحب تو خوشحال میگردد پس با او روان شد و بطرف بلقیس و
ملک او نظر کرد و بوقت عصر بجانب ملک سلیمان مراجعت نمود القصه هرگاه سلیمان در جائیکه آب نبود
نزول نمود از انس و جن و شیاطین طلب آب فرمود ایشان چون جای آب نمیدانستند پیدا کردن آن نتوانستند

هدهد را باز جست چون او را نیافت کرکسی طلبید و از خبر هدهد پرسید و او معروف و کارگذار پرندگان بود او
گفت اصلح الله الملک نمیدانم که او کجاست و نفرستادم او را بجائی که نباشد مرا اختیاری بدست +
همه زیر دستم و فرمان پرست + سلیمان بر هدهد خشمناک گشت درباره او بر زبان مبارک او گذشت آنچه بالا گذشت
بعد از آن عقاب را که سید الطیر است خواند و پیش او از هدهد سخن راند و باو تاکید و تشدید نموده گفت او را
بگذار و در ساعت پیش من بیار و در ترجمه حیواة الحیوان آورده که عقاب سریع الطیران است
صبح اگر در عراق است شب در یمن میباشد پس عقاب شتافت و رفت و چندان بآسمان
پرواز شد که دنیا بنظرش مقدار کاسه نمود بعد چپ و راست نظر گردانید دید که هدهد از جانب یمن می آید
عقاب آواز کرده روبسوی او آواز کرده خود را برو انداخت هدهد چون او را دید ترسید و بخاطرش رسید که عقاب
برای عقاب او می آید او را قسم داد و گفت بحق آنخدائی که ترا قوت بخشیده و بر من قادر گردانیده که رحم آری
و مرا نیازاری عقاب او را گذاشت و گفت وای بر تو که نبی الله سوگند یاد کرده که ترا عذاب کند یا ذبح کند پس
هردو متوجه درگاه سلیمان گشتند چون به لشکر او رسیدند کرکس و سایر مرغان نیز او را ترسانیدند و
خبر غضب و قسم سلیمان باو رسانیدند هدهد گفت در قسم هیچ استثنا هم نکرده و هیچ قیدی بر زبان آورده گفتند
بلی او لیأتینی بسلطان مبین یعنی آنکه بیارد پیش من حجتی و دلیلی بر من هدهد گفت اکنون باک ندارم که
رستگارم تا آنکه نزد سلیمان آمدند او بر تخت نشسته بود عقاب پیش آمد و گفت یا نبی الله هدهد را آورده ایم هدهد
پیش شد و از جهت تواضع خود را زیر داشت و هر دو بال فرو گذاشت و دنبال بر زمین کشید حضرت سلیمان
بغضب از وی پرسید که کجا بودی هر آئینه عذاب کنم عذابی سخت ای تیره بخت هدهد گفت ای نبی الله الغفور:-

رباعی عقوبت مکن عذر خواه آمدم + بدرگاه نور و سپاه آمدم + سری که بر سر نهادی کلاه + میندار
در پای هر خاک راه + و گفت آنوقت یاد کن که پیش خالق العباد خواهی استاد چون این بگوش سلیمان
افتاد لرزان گشت و از سر عذاب او درگذشت و گفت چه چیز باز داشت ترا از خدمت من هدهد گفت
مشاهده کردم و رسیدم بچیزی که تو مشاهده نکرده و بدان نرسیده آوردم از شهر سبا چیزی یکه شهریست از ولایت
یمن و آن آنست که چون در هوا بهدهدی رسیدم که از آن ولایت بود با من از عصمت آنشهریار و خوبی آن دیار تقریر
کرد و هوس مشاهده ملک نمودم رفتم و دیدم سلیمان پرسید که پادشاه ایشان کیست و دین او و رعیت او چیست هدهد
گفت یافتم زنی بلقیس نام که پادشاهی میکند اهل سبا و داده شده است آنزن از هر چیزی که پادشاهان را
دهند و در میان تختی است بزرگ در معالم آورده که طول ابن عباس طول و عرض گز بوده و ارتفاع او نیز سی

گز بود و بقول بعضی طول او هشتاد گز بود و عرض آن چهل گز و ارتفاع آن سی گز بقول مقاتل هشتاد گز در هشتاد
گز بود از روئے عرض و طول و ارتفاع و همه از زر و نقره بود مکلل بجواهر و قوائم آن از یاقوت احمر و اخضر و زمرد
بود و بر آن هفت خانه ساخته بودند و گفت آن زن و گروه او سجده مے کنند آفتاب را و عبادت وے
میکنند و عبادت خدا تعالے نمیکنند و شیطان لعین برائے ایشان این کردار ہائے نازیبا آراسته و باز داشته
ایشان را از راه راست تا سجده کنند مر خدا تعالے را که بقدرت بیرون مے آرد و ظاهر میسازد قطرہائے باران از آسمانها
و نباتات از زمین و هیچ معبود سزاوار عبادت نیست غیر از وے و آفریدگار عرش عظیم است و آن عرش که محیط است
بکرسی و بکرسی احاطه کرده آسمانها و زمینها را پس از عظمت عرش آن زن یعنی تخت بلقیس نسبت این عرش چه تواند بود
و هستند این کور دلان غافل و در مدارک آورده که ایشان مجوس بودند و از جهت مصلحتے که حقتعالے دیده بودند
با وجود قلت مسافت آن را از سلیمان مخفی گردانیده چنانچه مکان یوسف از یعقوب علیهما السلام مخفی است ۔

فصل دوم در نامه بردن هدهد بسوی بلقیس و اطاعت نمودن او فرمان سلیمان را ۔ در مواهب علیه در سورهٔ نمل آورده
که بلقیس دختر پادشاهی بود که چهل سال پدر او در یمن پادشاهی کرده بود و پدر او را با ملک جنیان اتفاق ملاقات افتاد ملک
جنیان دختر خود را بوی داد و بلقیس از و متولد شد صاحب مدارک آورده پدر او را بغیر از وے فرزندے نبود بعد از پدر ملک
او را گرفت و خویشان مادری او که از جن بودند او را مددگارے مینمودند و برائے او تختی بزرگ ساختند و او با قوم خود آفتاب
پرستی میکرد چون هدهد خبر او بسلیمان رسانیدے نامه نوشت و مهر فرموده به هدهد داد و بسوی بلقیس فرستاد هدهد
نامه او در منقار گرفته بیامد و در وقتی که بلقیس بر تخت بود و نیز ارکان دولت نیز حاضر بودند برابر تخت او بپرواز آمد
و مردمان وے دیدند نامه را بر سینه افگند بلقیس بر جست نامه را بر داشته مطالعه نمود پس فرمان داد
تا ارکان دولت و اعیان مملکت او حاضر شدند و در معالم آورده که ایشان دوازده هزار قایده بودند با هر قایده صد هزار
مقاتل بود و از ابن عباس مرویست که بلقیس را هزار قیل بود تحت هر قیل صد هزار مقاتل و قیل ملکے را گویند که فروتر از ملک
اعظم باشد بقول قتاده اهل مشورت بلقیس سیصد و سیزده مرد بودند و هر مرد از ایشان بر ده هزار کس حکم داشت
نامه در دست گرفته بیرون آمد و متوجه ایشان شده گفت اے گروه اشراف افگنده شده است بجانب
من نوشته بزرگ نامه را بزرگ گفت باعتبار فرستنده که پیغامبرے بزرگوار بود یا بسبب آنکه
آرنده او مرغی بود و این امری غریب الشان است یا بسبب آنکه مهر داشت امام قشیری ؒ فرموده که بزرگتر
از آن نوا سطر بود که در وی طمع ملک نبود بلکه دعوت بمالک الملک بود و یا بسبب آنکه عنوان نامه نام خدا بود پس آن
بزرگترین همه نامها باشد شعر سر نامه نام خداوند پاک * فرح بخش لبهامی اندر مغاک * ارکان دولت پرسیدند

که از که آورده اند آن نوشته را گفت این نوشته از سلیمان که بادشاه روی زمین است و مضمون او اینست بسم الله الرحمن الرحیم
ان لا تعلوا علی وانتونی مسلمین بر من بزرگی نکنید و گردنکشی نکنید بیائید پیش من گردن نهادگان فرمان بزرگان حج پن
قوم او بر مضمون نامه مطلع شدند دیدند که باوجود اختصار در الفاظ دلالت بر معانی بسیار دارد حال ایشان بگردید پریشان
گشتند بلقیس گفت ای گروه بزرگان آنچه صلاح و صواب باشد با من بگوئید که من بی حضور شما و بی مشورت شما
کاری نمیکنم ایشان گفتند ما صاحبان قوت و کارزاریم دهم لشکر و هم شجاعت داریم اختیار بدست تست درائی تو
هرچه میفرمائی از جنگ و صلح ایستادگی در هیم ب اگر جنگ خواهی بندهٔ داریم و دل دشمنان را بدست آوریم و دگر صلح خواهی
نیز بندهٔ ایم و بتسلیم حکمت سر افگنده ایم و در تفسیر مدارک التنزیل و مواهب علیه در سورهٔ نمل تفصیل آورده که چون بلقیس
از ایشان دریافت که میل قتال دارند نپسندید گفت ما را مصلحت جنگ نیست زیرا که کار حرب و روی دارد اگر ایشان غالب شوند
دیار و اموال ما تلف میشود بادشاهان چون بشهری در آیند که بقهر بگیرند خراب سازند آنرا خوار و بیمقدار کنند ب پس شده
اگر آفتابی کند بهر جا که تا خرابی کند و پس من میفرستم بطرف سلیمان و قوم او هدیه که مقدمه صلح است پس ببینم که
که چه چیزی آرند فرستادگان اگر هدیه مرا قبول کند ملک است والا پیغامبر در معالم آورده که صد غلام و صد جاریه و ان
کردو همه را یکسان انواع لباس پوشانید تا ذکر و انثی امتیاز نباشد و بقبول مقاتل دویست غلام خوش اندام و دویست
از کنیزکان و بقول و هب و غیره پانصد غلام و پانصد کنیز چنانچه در کشاف است و در مدارک نیز کنیزکان را لباس
غلامان پوشانید قباها و در بند منطقها در کمر و غلامان را لباس کنیزانه در ساعدها ایشان دستوانه و پاره در گردنها طوق زر
در گوشها گوشواره مرصع بانواع جواهر و گفت بغلامان اگر شما سلیمان علیه السلام سخن رانند باو نرمی و نازکی کلام
کنید که بکلام زنان مشابهت دارد و کنیزکان را گفت شما بدرشتی و غلظت با و کلام کنید که مشابه کلام مردان باشد و هزار
خشت از نقره یا جی از زر مثقل بیاقوت و مقداری از مشک و عنبر و حقه و دری ناسفته و غیره کج سفته که رشته کشیدن
در دو شوار بر و منذر نام شخصی را با جماعهٔ بزرگ مقرر کرد و گفت ای منذر نیکو احتیاط کنی اگر بچشم غضب در تو نظر کند نترسی که او بادشاه است
و اگر بتازه روئی و خوشخوئی با تو کلام کند دانا که پیغامبر است دلیل دیگر بر نبوت او آنست که میان غلامان و کنیزکان تمیز کند
و گوهر ناسفته را سوراخ کند و مهره کج سفته را رشته کند ایشان هدیه ها را برداشته متوجه شدند و هدهد پیش از رسیدن ایشان
پیش سلیمان علیه السلام عرض کرد و بقولی جبرئیل علیه السلام حقیقت حال را بر سلیمان بیان کرد و سلیمان فرمود
تا دیوان خشتهائی از زر و نقره ساختند بلدنی ایمقت فرسنگ طول و عرض خشتها فرش انداختند و پاره
زمین را خالی گذاشتند و بهر دو طرف آن میدان دیوارها کشیدند و بر آن لنگرهائی زر و نقره ساختند و اولاد جنیان
که بسیه هنان بوزند ایشانرا فرزندان بچپ و راست استادند و در روز رسیدن منذر چهار پایهای بری

وبحری در اطراف و جوانب آن میدان صف بستند و خود بر تخت نشست و کرسیها گرداگرد نهادند و هر یک از آدمیان
و پریان و دیوان و سباع و دوان و هوام پیش حضرت سلیمان جداگانه صف برکشیدند و مرغان در هوا پر
در پر بافتند ~ با صد هزار دیده فلک در هزار قرن + مجلس برین تکلف و خوبی ندیده بود + چون منذر با جماعه بر
کناره میدان رسید و آن فرش و آرایش را دید مشاهده نمود که چار پایهای بر خشتهای زر و نقره سرگین می کنند از
تارهای خویش شرمنده شد و هرگاه بدان موضع که خالی بود از خشتها رسید ترسید که مبادا ایشان تهمت کنند که این
خشتها از اینجا دزدیده اند پس آن خشتها را که همراه خود آورده بودند در آنجا افگندند چون پیش تخت
حضرت سلیمان رسید آنحضرت بروی او تبسم فرمودی و پرسش نمود و فرمود حقه را بیار رید در وی دُری ناسفته
و مهرهٔ کج سفته است پس کرمکی چوب خوار را فرمود تا آن دُر را سوراخ کرد باز وی را حکم کرده تا رشته
در دهان گرفته در سوراخ آن مهرهٔ کج سفته گذشت و رشته در وی کشید و آب طلبید غلامان و کنیزکان را
فرمود که غبار راه بشویند مردان آب بر داشتند فی الحال شستن آغاز کردند و زنان آب از دستی دیگر ریختند
بدین نکته میان هر دو غلام و کنیز تمیز فرمود و آنچه آورده بودند آن را رد کرده گفت آیا مدد میکنید علم بهتر است
از آنکه بشما داده از متاع دنیا و ملک شاید که بهدیه خوشنود آید و بینا زید مرا که بزرهٔ دنیا در نظر ما را
باین مال و حال آنکه مال من همه از شما بیشتر است و آنچه عطا کرده مر خدای تعالی از ملک و نبوت و
همت نفسانیست ~ آنکه پرواز کند جانب علوی چو هما + دنیا اندر نظر همت او مردار است + فرمود ای رسول
باز گرد بسوی بلقیس و قوم او بگو تا بیایند و اگر نه آیند هر آئینه بیاید بر ایشان لشکرهائی که ایشان
را طاقت مقاومت نباشد با آن لشکرها بیرون کنیم ایشان را از بناهای خود در حالتیکه سلب عزت و
بی حرمت باشند منذر بازگشت و تمام احوال بیان نمود بلقیس گفت او پیغامبر است ما را طاقت مقاومت
او نیست پس تخت خود را در اندرون هفتخانه مضبوط ساخته در های خانه را مقفل کرده نگهبانان بر آن گماشت
و با لشکر چنانچه در مواهب علیه آورده یا دوازده هزار ملوک زیر حکم هر یکی چند هزار سوار بودند
چنانچه در معالم و مدارک نیز گفته متوجه پایه سریر بی نظیر سلیمان شد دیوان از وی خبر یافتند که چون
سلیمان بلقیس را با حسن و جمال و عقل کمال ببیند البته با ختلاط او میل کند و او سلیمان
را با سرار اطلاع دهد یا آنکه فرزندی بوجود آید که او را از همگی الانس و جن باشد
و او صاحب ملک گردد و کار بر ما تنگ آید صلاح آنست که طعنه زنیم به جمال و کمال او تا عیبها
او در دل سلیمان نشیند و بدو توجه نکند و او را اختیار نسازد پس بعضی از اشراف جن

پیش تخت آمده بموقف عرض رسانیدند که عقل بلقیس قصوری تمام دارد و کلام او از راه صواب کج افتاده پای
مانند سم خر است و انگشت ندارد و در ساقهای وی موی بی نهایت است سلیمان متفکر شد اول خواست
عقل ورا آزمایش کند زیرا که شعر هر دو بر دل از جور غم بارها * که ناآزموده کند کارها * هر گاه یک فرسنگ راه
میان بلقیس و سلیمان فاصله بماند ابن عباس رض فرموده که آنمیان کوفه و حیرا بود گفت ای گروه بزرگان کدام
یک از شما می آرد تخت بلقیس را پیش از آنکه او بیاید پیش من مسلمان شده چه هر گاه که مسلمان آید
گرفتن تخت را روا نیست مگر برضای او و غرضش آن بود که آورده او را تغییر دهد و از وی بپرسد که این سریر تست
یا نه تا از جواب آن بر عقل او وقوف یابد در معالم آورده که میان سلیمان و آن تخت دو ماه راه بود دیوی که بلند و ناخوش
بود گفت من بیارم پیش از آنکه تو از مجلس حکومت برخیزی و حضرت سلیمان تا نصف نهار در مجلس حکم می
نشست و گفت من بر داشتن آن قادرم و امینم بر جواهر آن و در آن خیانت نکنم و به امانت بتو برسانم
سلیمان فرمود این زودتر خواهم یکی دیگر که آن خضر بود یا فرشته که دفتر مقادیر بر دست وی بود و او را بوقت
حقتعالی فرستاد یا جبرئیل یا حضرت سلیمان خود یا مردی مستجاب الدعوات یا فرشته که مددگار سلیمان بود گفت
من بیارم تخت بلقیس را پیش از آنکه چشم برهم زنی یا چیزی نگری تا چشم از آن باز داری سلیمان
او را اذن داد و گفت تا سلیمان بجانب راست نظر را دراز کرد تا به پهنایی که چشم در آنجا افتاد و آصف دعا
کرد و تخت بلقیس در موضع خود بزمین رفت و بطرفة العین پیش حضرت سلیمان بر زمین بر آمد و در وسیط
فرموده حقتعالی آن تخت را در همانجا معدوم کرد و نزد سلیمان موجود القصه چون سلیمان آن تخت را پیش
نظر خود دید گفت این کرامت از آفریدگار منست تا بیازماید مرا که در مثل این امور شکر میگذارم یا ناسپاسی
کنم هر سپاسدار حضرت باری کند پس سپاس بهداری برای خود چه شکر موجب دوام نعمت ست و در معالم آورده
پس سلیمان فرموده تا آن تخت را تغییر دادند برآنوجه که اعلی را باسفل آوردند و مقدم را مؤخر ساختند یا آنکه جواهر
را تبدیل کردند که سبز را بجائی او سرخ گذاشتند و سفید را در موضع زرد برای این مصلحت که بعد از سوال ز بلقیس
آیا بشناسد تخت خود را یا نه چون نزدیک سلیمان رسید و تخت او پیش تخت سلیمان نهاده بودند او را گفتند آیا چنین است
تخت تو گفت گویا که این آنست از جزم نگفت از آنجهت آنکه احتمال داشت که تختی دیگر باشد مثل آن تخت
و این از کمال عقل بود پس گفتند علم من بکمال قدرت الهی و صحت نبوت سلیمان پیش از این معجزه است
و با گردن نهادگان اهل حکم و نیز آورده که سلیمان جهت آزمایش های وی فرمود تا قصری بنا کرده بودند زمین
آنرا از آبگینه سفید صاف ساخته و در زیر آن آب در آورده ماهیان در آنجا افگنده و در تفسیر مدارک است

آوردہ و سایر حیوانات بحری نیز انداختہ چنانچہ صحن آنخانہ پر از آب مینمود پس سریر سلیمان درمیان آن قصر
نہادند و بلقیس را طلبیدند چون بدر قصر رسید او را گفتند درائی درین کوشک چون زمین قصر را دید آب بسیار
پنداشت پس دامن جامہ را از ہر دو ساق برداشت تا پائی در آب نہد سلیمان دید کہ پای او بپای آدمیان صاحب حسن
مینماید لیکن موی بسیار دارد نظر را در گردانید و گفت ای بلقیس زنہار جامہ بر نداری آنچہ می پنداری عرصہ ایست
سادہ و ہموار از آبگینہ بلقیس گفت ای پروردگار من ستم کردم بر نفس خود بپرستش آفتاب قبل ازین اکنون
گردن نہادم حکم ترا کہ تاج شرف در بندگی تست و بر دست سلیمان اسلام آوردم۔ رباعی اگر بندۂ خویش
جوانے مرا ۔ براز مملک جاودانی مرا ۔ شہانی کہ بر تخت فرخندہ اند ۔ ہمہ بندگانرا بندہ اند ۔ و در مدارک
آوردہ کہ بعضے محققان بر آن رفتہ اند کہ اصلا احتمال اینخیال نیست زیرا کہ او چگونہ تجویز نظر بر ساقہای ان اجنبیہ کند
بلکہ اینہمہ برای اظہار امر نبوت و معجزہ ہای او بود و در معالم و کشاف آوردہ کہ بعضے گویند سلیمان خواست کہ او را
در نکاح در آورد اما از موہائی پائے او کراہت داشت دیوان نورہ حمام را راست کردند پس آن موہا بدان زائل
شد از ان باز نورہ حمام پیدا شد سلیمان او را در عقد نکاح خود در آورد و او را دوست بید اشت و ملک او را باو مسلم
گذاشت و در ہر ماہی یکبار پیش او میرفت و آنجا سہ روز میبود و او را فرزندی ہم پیدا شد و بعضے گویند نکاح نکرد و نابود
بلکہ تجویز تزویج او بملک ہمدان نمود و آنچنان بود کہ چون بلقیس اسلام آورد سلیمان او را فرمود کہ مردی از قوم خود
اختیار کن تا تزا بوی بزنی دہم بلقیس گفت یا نبی اللہ مثل منی نکاح کند مردان را حال آنکہ مرا در قوم خود ملکی بود عظیم و
سلطنتی فخیم سلیمان فرمود آری چنین ست و اما در اسلام ناچار ست ازین و نمی سزد ترا کہ خدای را حرام گردانی بلقیس گفت
اگر میدانی ناگزیر از آن ست پس مرا بذی تبع ملک ہمدان بزنی ده پس چنانکرد و ملک یمن باایشان داد و بعد
از انجا فصل سوم در گم گشتن نگین سلیمان و گشتن سلیمان از مصیبت خفتن و نگم ہای رانگانتن و درین فصل است
فصل است ذکر وفات و مدت عمر سلیمان ۔ بدانکہ در معالم و انوار التنزیل در سورۂ ص در ذیل آیۂ و لقد فتنا سلیمان آوردہ
کہ سلیمان بہ بادشاہی کافر کہ در جزایر بامیبود و غزا فرمود او را کشت دختر آن بادشاہ کہ صاحب جمال بود ایمان آورد
و بعقد خویش در آورد و او را با خود برد و آن دختر از فوت پدر خود دائم میگریست و چون سلیمان او را دوست میداشت
دیوان را فرمود تا تمثالی بصورت پدر او کہ بدان تسلی گیرد ساختند پس آن دختر با کنیزکان پنہان از سلیمان او را
سجدہ میکردند بر رسم و عادت کہ در ملک خود داشتند و آصف ازین قصہ نامرضیہ مطلع شد بسلیمان اعلام کرد سلیمان فی الحال
آن تمثال را بشکست و آن دختر را عتاب و ملامت نمود و ادب کرد و گریہ کنان بصحرا رفت و تضرع و زاری مینمود آبگینہ نام او را ولد
بود کہ در وقت طہارت انگشتری خود را باو میسپرد بر رسم عادت روزی انگشتری او را داد و دیگر نامش

صخره بود بصورت سلیمان شد آن انگشتری را از دست آئینه گرفته در دست خود کرد و بر تخت نشست و حکم او در همه چیزها جاری شد
نگر در قرائت نوربیت اهلبیت سلیمان و چون سلیمان پیش آئینه آمد طلب انگشتری کرد آئینه او را رو نمود و سلیمان دانست که
از شومی آن گناه است و بر درهای مردم رفته سوال میکرد و چون میگفت که من سلیمان ام او را دشنام میکردند در
کشاف آورده چون او را نمی شناختند و بر رو خاک نیز انداختند و در معالم و بحر المواج آورده که عاقبت خدمت ماهی
گیران اختیار نمود و او را هر روز دو ماهی میدادند از آن نان میخرید و دیگر ماهیان خورش میگردانید تا آنکه چهل روز گذشت بعد
از آن چهل روز که در خانه سلیمان علیه السلام عبادت آن صورت کرده بودند پس آن دیو پرید و انگشتری در دریا انداخت پس او
را ماهی فرو برد و آن ماهی بدست حضرت سلیمان افتاد چون شکم او را بشکافت انگشتری را یافت و در دست گرفت و در حال بدرگاه
حضرت ذو الجلال بسجده رفت و ملکی که داشت باز او را حاصل شد و در تفسیر مدارک التنزیل و زاهدی مسطور است که آنچه مرویست از حدیث
خاتم و شیطان و عبادت بت در خانه سلیمان از اباطیل و اکاذیب یهود است و در احادیث آمده که سلیمان علیه السلام بعد از سایر
انبیا علیهم السلام به پانصد سال چهل سال در جنت در آید بسبب آنکه در دنیا غنی بوده و محمد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم در آید
با جمیع امت خود در بهشت پیش از همه پیغمبران و امتان ایشان از جهت اختیار کردن او فقر را در دنیا در تفسیر کشاف و مدارک در سوره
با گفته که بنای مسجد بیت المقدس داود علیه السلام آغاز کرده بود و قبل از تمام آن از جهان رحلت نمود و در نیابت حضرت سلیمان وصیت
فرمود سلیمان در اتمام آن سعی بلیغ بجای آورد و به زینت و آرایش او بسیار مشغول شد و چند هزار کس تا هفت سال آنجا کار میکردند
و بالای صخره گنبدی بغایت راست کردند و قبله در آنجا گردانید سرخ سفید و زرد تا دوازده کروه شعاع آن میرسید چنانچه [illegible] تا آنکه
بخت نصر او را خراب کرد القصه هنوز یکسال کار مانده بود که اجل حضرت سلیمان نزدیک رسید و حقتعالی او را از آن آگاه گردانید او
کسان خود را وصیت فرمود که مرا دفن نکنید و مرا بعد از وفات بر عصا تکیه دهید تا جن از کار خود باز نمانند و مسجد با تمام
رسانند چون سلیمان علیه السلام در گذشت او را غسل دادند و بر وی نماز گذاردند او را بر عصا تکیه دادند و در تفسیر زاهدی آورده که روزی
در عبادتگاه خود ایستاده بود ناگاه ملک الموت در رسید سلیمان گفت یا ملک الموت جئتنی زائرا ام قابضا گفت قابضا سلیمان
فرمود پس یکزمان امان ده تا بخانه باز گردم و اهل خود را وداع کنم گفت فرمان نیست امان ده تا کسی خلیفه گذارم گفت
فرمان نیست گفت امان ده تا نماز بگذارم گفت فرمان نیست گفت فرمان چگونه است همین جا که هستی سینه بر عصا تکیه
ده سلیمان روی بقبله کرده بعصا تکیه زد و ملک الموت بر همانحال روح مبارکش قبض نمود و یکسال همچنان بود تا
پریان و دیوان کارها میکردند می آمدند و از دور وی را میدیدند و در محراب ایستاده میگفتند بعبادت در ایستاده
است و کسی طاقت آن نبود که نزدیک رود آیتی در انوار التنزیل آورده که چون اجل او نزدیک رسید حبیب را طلبید تا خانه از شیشه
بنا سازند و هیچ در نه آمد و رفت او نگذاشتند و خورد در میان آن خانه ایستاده خود را بر عصا تکیه داده بنماز مشغول شد

و مراد از عبادت شیطان را کار زشت نمودن است

و در ینحال انتقال روح او را قبض فرمود بهر تقدیر دیوان از دور او را زنده می‌پنداشتند و بهمان کار که نامزد ایشان بود
قیام آوردند تا آنکه بعد از یکسال کرم چوب‌خواره عصای او را بخورد و سلیمان بر زمین افتاد همه را موت
او معلوم شد جنیان و دیوان فی الحال بصحرا و جبال گریختند و بفرمان الٰهی باد آمد و تخت او را بر گرفت
و در معالم التنزیل و انوار در سورهٔ نمل گفته که عمر او صد و پنجاه و سه سال بود و در بستان فقیه ابو اللیث آورده
که کعب الاحبار گوید که عمر او صد و هشتاد سال بود و قبر مبارکش در بیت المقدس است ؎ نه برباد
رفتی سحرگاه و شام * سریر سلیمان علیه السلام * بآخر ندیدی که برباد رفت * خنک آنکه با دانش و داد رفت

باب سیزدهم در بیان احوال حضرت زکریا و یحیی علیهما السلام و در آن دو فصل است

فصل اول در ذکر زکریا و یحیی علیهما السلام در معالم التنزیل در تفسیر کفلها زکریا آورده که زکریا علیه السلام از اولاد
سلیمان بن داود علیهما السلام بود او صاحب قرآن و پیغامبر عالیشان و سر احبار بیت المقدس بود حقتعالی
او را به بنی اسرائیل فرستاد بشریعت توریت عمل مینمود و در مدارک آورده که زکریا در زبان عبری بمعنی دائم الذکر و
التسبیح است و منقولست که روزی در محراب بیت المقدس بعد از تقرب بقربان مناجات کرد که پروردگارا مرا سست شده استخوان
من که ستون خانه بدن است از ضعف پیری و موی سر من سفید شده و استخوان برای آن تخصیص کردم که سخت و محکم ترین اعضا
است پس سایر بدن بطریق اولی سست شده باشد و در انوار التنزیل و در سورهٔ مریم آورده که زکریا علیه السلام در هنگام
شصت ساله یا هفتاد و پنجساله یا هشتاد و پنجساله بود و در تفسیر معالم و بحر المواج در سورهٔ آل عمران آورده که زکریا
علیه السلام در آنوقت صد و بیست ساله بود چنانچه در تفسیر جلالین نیز گفته و بعضی گویند نود و نه ساله بود کما فی المدارک
ایضا و بعضی گفته نود و دو ساله بود و زن او هشتاد ساله بود و بعضی گفته نود و هشت بود و بعضی گفته نزدیک او عمر او نود و
و در تفسیر زاهدی آورده زکریا علیه السلام در ینحالت صد ساله بود بیک روایت و گفت یارب هرگاه که دعا کرده ام اجابت
فرموده و من باین خوی کرده ام و میترسم از بنی اعمام خود که پس از من در رسم دین سستی ورزند و خلافت بوجه احسن نکنند
پس مرا خلفی باید و زن من نازائیده است و در سن هفتاد سالگی رسیده به بخش مرا فرزندی که متولی امور دین باشد و
میراث گیرد علم و حکمت را از من و بگردان او را شائسته و پسندیده که تو از قول و عمل او راضی باشی پس از زمین عالم بسجده
نهاد و تضرع و زاری میکرد که حقتعالی دعا او را اجابت فرمود و خطاب آمد که ای زکریا حقتعالی بشارت میدهد ترا به پسری
که نامش یحیی باشد و معنی آنست که نام پدر او زنده باشد و یا دین پدر زندگی یابد یا غیر آن یا مشتق است از
احیا و صفت او اینست که مهتر باشد به علم و حلم و تقوی و یا زنا ایستاده از زنان و از لهو و لعب و پیغامبر باشد

و در مواهب علیه آورده در سورهٔ مریم که چون زکریا این بشارت یافت گفت یارب مارا جوان خواهی ساخت
یا در پیری علم قدرت خواهی افراخت خطاب رسید که آفرینش فرزند درین سن بر خدا تعالی آسانست
شعر قدرت بی عجز ندارد بکس + قدرت بی عجز مراست و بس + پس زکریا نالنست که عنقریب وجود خواهد گرفت
یا بعد مدتی بظهور خواهد رسید پس گفت بنما مرا خداوند علامتی که بآن قرب وقوع اینمعامله معلوم گردد خطاب
در رسید که نشانه آنست که سه شبانروز پی در پی قادر نباشی بر کلام کردن با وجود آنکه سوی الخلق و تندرست
باشی و نیز آورده که گویند که در همان زبان او بزرگ شد بروجهی که جنبانیدنش مجال نماند چون سه روز
گذشت بحال خود آمد و بعد از گذشتن مدت حمل یحیی متولد شد و از کودکی لباس پلاس پوشید باعتبار عبادت طریق
ریاضت موافقت مینمود پلاس از آن میپوشید تا نرمی جامه تن او مداحت ندارد که از حظوط نفس است روزی مادرش
نخواست تا جامهٔ پشمین پوشید که تن او را پلاس سوراخ سوراخ شده بود وحی آمد که یا یحیی دنیا را اختیار کردی بگریست
و باز پلاس پوشیدن گرفت و بنهایت زهد کوشید و کسی دیگر در زهد بدین درجه نرسید و نیز آورده که کودکان محله روزی
در سه سالگی گفتند ای یحیی بیا تا بازی کنیم فرمود للعب ما خلقنا برای بازی آفریده نشده ایم و یحیی از خوف حقتعالی
پیوسته میگریست و بینالید و در تفسیر بحر المواج روایت کرده که از خوف چندان میگریست که پوست و
گوشتهای رخساره او از سیل دموع سوده گشت و دندان و باطن دهان پیوست گرفت مادرش از جهت سترش بر رخساره
او نمدی نهاده و از سیل اشک نمی استاد و می افتاد چون بنی اسرائیل بخدمت زکریا آمدندی اگر یحیی حاضر نمیبود وعظ میگفت
و اگر میدید که یحیی حاضر باشد و او خود از ترس خدا تعالی همیشه مینالد مبادا سخنی شنود که موجب زیادتی غم و درد و
الم گردد روزی بنی اسرائیل مجمع شده بودند و یحیی در کنجی نشسته زکریا پنداشت که اینجا نیست صفت دوزخ
بیان کردن گرفت چون بسمع یحیی کلام پدر رسید آهی کشید و بطرف صحرا دوید و بر کوه رفته مینالید مادر به طلب او
میگردید و او را نمیدید روزی یک شبان نشان او داد که در روز بکوه میگردد و بشب فلان غار میرود مادرش بر آن
غار رفته نشست وقت شب یحیی رسید چون مادر را دید خواست که بگریزد مادر پستان برهنه کرده او را درخواست نمود
که یکساعت از گریه باز آئی گفت ای مادر چگونه نگریم که چنان دوزخی بر سر گذار ما خواهد بود که همه را بر آن عبور کرد
باید رباعی ای دل تا کی فضولی و بوالعجبی + از من چه نشان عافیت مطلبی + سرگشته شده خواه ولی
خواه نبی + در وادی ما آوردی بالفعل پی + مادر بالحاح تمام او را بخانه در آورد پس یحیی بصومعه رفت و بعبادت
حقتعالی پیوست و درینوقت هفتساله بود و بعضی احوال زکریا و یحیی در قصه مریم و عیسی ذکر کرده خواهد شد انشاء الله تعالی

فصل دوم

در شهادت زکریا و یحیی از دست کفاران نافرجام القصه بنی اسرائیل بعد از مدتی روی بفساد نهادند زکریا

هر چند منع فرمود اثر نمیکرد تا آنکه او را روزی تنها یافتند و قصد کشتن او کردند بطرف او دویدند زکریا علیه السلام فرار نمود و یحیرت ایشان در پے او شدند زکریا علیه السلام بدرختی رسید درخت کلام کرد یا زکریا در من در آئی و از همه پاشند زکریا علیه السلام در آمد ایشان نزدیک با آن درخت رسیدند زکریا را ندیدند حیران شدند ابلیس علیه اللعنت گفت زکریا علیه السلام درین درخت است اینک قصه ازار او بیرون مانده اره بیارید و این درخت را از سر تا بیخ بدو نیم کنید آنقوم اره بیاوردند و آن درخت را از سر شگافتن گرفتند چون اره بتارک مبارک زکریا علیه السلام رسید آهے بر کشیدند ندائے بزکریا علیه السلام آمد که اگر بار دیگر آه بر آری نامت از دیوان پیغامبران محو کنم ندانستی که پناه تمام عالم منم پناه بدرخت بردی اکنون درین بلا صبر کن ع برسرت اره برود ندانی + گر رسد فرقے بکن از شانهٔ + بلکه آن پیش دل کار آگهان + نیست جز از کنگر از شهان + زکریا دم نزد تا جان مبارک او از تن جدا شد + در بستان فقیه آورده که بقول کعب الاحبار عمر او سه صد ساله بود - آورده اند که یحیے علیه السلام در عمر خود نه نکاح نکرد و کار او بدرجه عصمت چندان رسانیدند - که هرگز معصیتے نورزید بلکه گاهے در خاطر هم اندیشه نکرد و دل او بدان جسد زنده بود که او را اصلا غفلت رو ننمود منقولست که در بنی اسرائیل زنے بود بلکه تمام بنی اسرائیل مطیع او بودند او را دخترے بود از شوهر دیگر خواست که آن دختر خود بشوهر خود بزنے بدهد یحیے فرمود این جائز نیست آن زن بر و خشم گرفت و پیش شوهر رفته حقیقت را گفت شوهر او ملک بنی اسرائیل بود گفت تا ریسمان در گردن مبارک یحیے علیه السلام کرده آورده اند جبرئیل در رسیده و گفت یا یحیے اگر خواهی بامر الٰهی زمین را بفرمایم وایشان را هلاک کنم یحیے گفت یا جبرئیل آیا مقدور است که مرا بکشند بلی یحیے علیه السلام فرمود راضی ام بقضائے خدائے تعالےٰ

شعر چو روئی مے نگردد ز خدنگ قضا + سپر نیست مر بنده را جز رضا + پس سر مبارک را جدا از تن کنوندند و سر بریده میگفت دختر زن را زن کردن نشاید آنگاه آن زن دختر خود را بشوهر خود داد و یکبارگی بر بام خانه بر آمد بادی در آمد او را بر گرفت و بسحر انداخت غیرے از انجائے بر جست و او را بر گرفت و پاره پاره کرد ملک لعین و قوم او نیز هلاک شدند و صاحب معالم التنزیل و بعضے مورخان آورده اند ملک بیت المقدس یحیے را گرامی داشتی آنملک را با دختر برادر خود میلے تمام پیدا شد خواست که او را زن کند یحیی علیه السلام او را منع فرمود آن دختر با دختر ملک را

امر شود تا یحیی علیه السلام را کشت و سر بریده آواز میکرد که این زن بر تو حلال نیست و او را نبایی گرفت و خون
مبارک یحیی علیه السلام بدام میجوشید و اینخبر در جهان مشهور شد علما گفتند تا خون کشتگان او را نریزند
قرار نگیرد و تسکین نپذیرد چون این خبر بپادشاه آنزمان رسید لشکر به بیت المقدس آورد از بنی اسرائیل
هفتاد هزار کس را کشته خون ایشان را بر آنجا ریخت همچنان مے جوشید چون کشتگان او که ملک وز لشکر
بود کشتند و خون شان بر آن ریختند قرار یافت ؎ درجهان گر نیک گر بد کرده ٭ هر چه کردی جمله با خود کرده
در بستان فقیه ابو اللیث آورده که عمر یحیی علیه السلام هفتاد و پنجسال بود و تربت مبارک او در جامع دمشق است

باب نوزدهم در بیان احوال حضرت عیسی بن مریم علیهما السلام و در آن سه فصل است

فصل اول در نسب مریم و مناقب او و ولادت عیسی علیه السلام هم در انوار التنزیل در تفسیر ان الله اصطفی
آدم آورده همنگونه یا نهمرده پشت بسلیمان علیه السلام میرسد و نیز از تفاسیر منقول است که مادر مریم علیهما السلام
زنی بود زاهده از بنی اسرائیل حنه نام در روزگار زکریا علیه السلام و شوهر عمران نام داشت و این عمران
ورای عمران پدر موسی است و میان هر دو عمران هزار و هشتصد سال بود چون حنه حامل شد روزی
گفت یا رب نذر کردم این فرزند که در شکم منست که ترا عبادت کند و خدمت مسجد بیت المقدس
را کند و کار دنیا او را نفرمائیم و در آنزمان خدمت بیت المقدس را بزرگ میداشتند و فرزند را برای اینکار
نذر میکردند و در شریعت ایشان بر فرزندان اطاعت والدین در چنین نذرها فریضه بود و در تفسیر بحر
المواج آورده که آنفرزندان بعد بلوغ در مضاء العمل مخیر بودند اگر میخواست در خدمت بیت المقدس ثابت
مینماید یا بازگشته باختیار خود را گرفتار عمل دنیوی میکرد بعد از نذر حنه شوهر او عمران گفت وای مر ترا این
چیست که کردی شاید از شکم تو دختر پیدا آید و خدمت مسجد را نشاید بر زبان حنه جاری شد که قبول کن آنچه
نذر کردم ای خداوند از من و او را توفیق رفیق گردان تا در خدمت کوشد چون حنه بار خود را نهاد زبان برگشاد
و از روی حسرت و اعتذار گفت ای پروردگار من این فرزند من دختر آمد و دختر هرگز چون پسر نبود
من نام نهادم او را مریم و مریم در لغت عبرانی عابده را گوید یا بمعنی امة الله است یعنی کنیزک خدا و
گفت او را و اولاد او را بتو سپردیم تا از شر شیطان ایشانرا نگاه داری پس مریم را پروردگار او قبول
کرد و پسندید او را برای خدمت بیت المقدس برگزید قبولی حسن که پیش از دائی اینکار او را قبول کرد و بحسن
تربیت پرورد او را و بعضی از مفسران گفته اند روایت کرده اند که در آن روز چهار هزار مردم محرم و خادم

بیت المقدس بودند در جاروب کشی و خاکروبی و بعهد منت محافظت عظمت و اهتمام نمودند کسے ایشانرا نام نخواندکه و نام مریم رضی باب تا قیامت بماند و در انوار التنزیل و مواهب علیه در تفسیر قوله تعالی فتقبلها ربها آورده که مادر مریم بعد از ولادت او را در لته پیچیده در مسجد بیت المقدس آورد و آنجا زکریا علیه السلام و سایر علما بنی اسرائیل نشسته بودند زکریا گفت بگیرید این نذر کرده شده را که از آنخدمت ایشان بقبول رغبت کردند زیرا که مریم از اولاد بزرگان بنی اسرائیل بود زکریا گفت من سزاوارترم بکفالت مریم که خاله او در خانه من است و بعضے آورده اند که خواهر مریم در خانه زکریا بود الفقه دیگران راضی نمیشدند و اختلاف در میان ایشان افتاد تا قرعه زدند برینوجه که قلمهای خود را که بدان کتابت توریت میکردند بجوی آب انداختند بشرط آنکه قلم هر کس که بر سر آب آید مریم را او تربیت نماید و ایشان بست و هفت تن بودند چنانچه در انوار التنزیل و مدارک آورده بست و نه کس بودند چنانچه در معالم گفته اتفاقاً قلم زکریا علیه السلام بر روی آب آمد و قلمهای دیگران فرو رفتند پس زکریا او را گرفته بخانه خود برد بجهت شیر دادن او را دایه مقرر کرد و چون از حد طفولیت بر آمد او را به مسجد بیت المقدس آورده در غرفه که بجز بنردبان بر آن نمیتوان بر آمد بنهاد و هرگاه زکریا علیه السلام غمخوارگی احوال او نموده از پیش او میرفت دروازهٔ غرفه وا میشد و بروایتی هفت دروازه را به قفل محکم میکرد و کلید با خود میداشت و بعضے روایت کرده اند در همانساعت که مریم را به زکریا علیه السلام سپردند او را گرفته در غرفه مسجد بیت المقدس ماند و او پستان هیچ زنے نه مکید و شیر هیچ کسے نچشیده ❊ مے فرستاد غذائے بے عیب ❊ هر زمان روزیش ز عالم غیب ❊ در تفسیر جلالین و تفسیر بحر المواج آورده از غذائے یکروزه بنشو و نما ئی یکساله میرسید و بهر تقدیر چون زکریا علیه السلام در غرفه میشد میوه زمستان در تابستان در زمستان پیش مریم علیها السلام مییافت چون زکریا علیه السلام چند نوبت اینصورت معاینه کرد و گفت ای مریم این میوه از کجاست مر ترا در غیر وقت آن مریم گفت این رزق که مے بینی از نزد و بحکم حقتعالی است روزی میدهد هر کرا میخواهد بیحساب گفته اند که چون زکریا علیه السلام در غیر هنگام این میوه های تازه دید با وجود کلان سالی طمعش افتاد و در همانجائی زبان بدعائی فرزندی کشاد حقتعالی او را یحیی عطا فرمود القصه مریم علیها السلام به نه سالگی رسید بانواع عبادت به تمام نما مے آنمسجد غالب آمد و پیوسته در مسجد میبود و در تفسیر تیسیر و انوار التنزیل و بحر المواج در سورهٔ آل عمران آورده که مریم را حقتعالی برگزیده و از ناس حیض و نفاس پاک گردانیده و در تفسیر مواهب علیه در سورهٔ مریم آورده در حالت حیض بخانه خاله ۔ میرفت و بعد از پاک شدن بمسجد مے آمد و در انوار التنزیل آورده که هرگاه دو ساله شد با سیزده

ساله در خانه میبود و در معالم التنزیل آورده که درینحالت بست ساله بود و بغسل محتاج شده در جائیکہ غسل فرمود در مکانی جانب مشرقی از بیت المقدس بُد انجانه در زمستان و آنموضع آفتابی رویه بود و نیز در معالم آورده که امام حسین فرمود از نیجهت نصارا مشرق را قبله خود مقرر نموده اند القصه چون مریم بعد از غسل جامه پوشید ناگاه جبرئیل بصورت مردی روی نمود مریم چون مرد بیگانه دید ترسید و گفت پناه میگیرم بخدا تعالی از تو جبرئیل چون اضطراب دید فرمود مترس که من فرستاده خدایم تا بخشم ترا بفرمان الٰهی پسرے ستوده و پاک گفت چگونه باشد فرزندی که دست مردی را لمس نموده ام یعنے هیچ شوهر مرا نبوده است و نبوده ام من زناکار جبرئیل گفت چنین است که تو میگوئی اما حقتعالے تادر است که از تو پسر بے شوهر پیدا آرد پس جبرئیل نزدیک آمد و در آستین پیراهن یا گریبان یا دهان آواز در دمیده و اثر آن در شکم مریم رسید و مریم در همان حمل گرفت و در تفسیر بحر المواج مذکور است که زکریا بحکم عادت در مکان مریم آمد حرکت بچه در شکم او دید و از تهمت مردم ترسید یا زن خود گفت مریم باردار شده این بلا از کجا افتاد او گفت این مریم همان مریم بتول است که ناشنیده بودیم که عیسے را بغیر پدر خواهد زاد و این کلمات را بگذارد او را پیش من بیار چون مریم در خانه زکریا آمد زن زکریا به یحیی حامله بود با مریم گفت فرزندے که در شکم من است فرزندی را که در شکم تست سجده و تواضع نمود تو بهترین زنانی و حمل تو بهترین حملها است بهمچون تو چنین اتهام خطاست زن زکریا از معامله حمل خویش که با حمل او کرده بود زکریا را خبر نمود و در بعضے تفاسیر آورده چون مریم حامله گشت از شهر بیرون شد گویند بکوهے رفت در جانب مشرقی از شهر ایلیا که شش میل دور بود و در معالم آورده که بعد از نه ماه یا هشت ماه وضع حمل نموده و هیچ هشت ماه فرزندے زنده نمیماند مگر عیسیٰ یا در یکساعت خلق او بود و یکساعت تصویر او و یکساعت وضع او یا آنکه حمل و وضع در یکساعت بود بهر حال چون وقت وضع حمل نزدیک رسیده درخت خرما خشک دید که شاخ آن بریده و تنه مانده و درد زه او را در گرفت پس پشت خود را بر آن درخت خرما نهاد و زبان کشاد که کاشکے من مردمی پیش ازین واقعه و هر کسی ندانستی حالا همه احبار بیت المقدس مرا میشناسد که دختر امام ایشانم و در تربیت زکریا بوده ام و هنوز بکارت من زائل نشده و شوهرے نکرده ام اکنون فرزندے میزایم ازین حالت اینحالت نمیدانم چه کنم و در حال به قدرت ایزد متعال پسرے چون ماه تابان از وی پیدا آمد درخت خرما سبز گشت و بیکبار خرما آورد با وجود که وقت زمستان بود در زیر او چشمه آب گشت و سبزه پدید آمد پس عیسیٰ یا فرشته آواز داد یا مریم غمگین مباش و آرزوی مرگ خود مکن و بجنبان درخت خرما را تا بیفگند خرمائی تر و تازه بے اندازه

وبیاشام صبح وشام ازین آب وطهارت کن ودر مدارک آورده گویند ازان باز خوردن ثمر مرنفسا را
عادت شده وگفته اند نیست هیچ مرنفسا را بهتر رطب ونه مریض را بهتر از عسل وحقتعالی ملائکه را فرستاد تا عیسی را
غسل دادند ودر حریر بهشت بپیچیدند ودر کنار مریم نهادند وگفتند اگر از تو پرسند که اینفرزند از کجا است پسر تو بگوی
من نذر کرده ام برائی خدا روزه را سخن نخواهم گفت با هیچ آدمی بلکه با ملائکه سخن میگویم و باحقتعالی مناجات
میکنم وروزه ایشان ترک طعام وکلام بود واین سخن برائی اخبار نذر او بود یا باشارت ازین خبر داده والله اعلم بالصواب

فصل دوم در بیان رسالت عیسی وذکر بعضی معجزات او ودر مواهب علیه آورده در سوره مریم که چون اهل مسجد
مریم را در محراب نیافتند به تفحص او مشغول شدند که از هر کس میجستند تا کسی نشان داد که اورا در فلان موضع دیدیم
قوم او بدان موضع رفتند مریم چون ایشانرا دید عیسی را برداشته متوجه ایشان شد همین که چشم ایشان
بروی افتاد گفتند ای مریم آوردی چیزی عجیب را وگفتند ای خواهر هارون گویند که او برادری بوده از پدر هارون
نام یا هارون نام مردی صالح بود از بنی اسرائیل که مثل او در صلاح نبوده در معالم آورده که روز
وفات او چهل هزار نام از بنی اسرائیل ورای سائر الناس پس روی جنازه او کرده اند یا هارون -
فاسقی بود که ضرب المثل اهل فسق بود پس گفتند ای ضرب متمثل بهارون در زناوت وحضور مایانند
او در فسق وفجور نبوده پدر تو عمران مرد بدی بود بلکه امام در مسجد اقصی واشراف احبار بود ونبوده مادر تو جفت زنا
کار او با وجود این مادر و پدر فرزند بی پدر را از کجا آوردی مریم اشارت بعیسی کرد که با او کلام کنید وجواب
از و بشنوید ایشان گفتند که چگونه کلام کنیم با کودکی که در گهواره است فهم وخطاب قدرت جواب ندارد گویند عیسی کلام
ایشان شنید پستان که در دهان داشت آنرا بگذاشت وبزبان فصیح وبیان بلیغ گفت من بنده خدایم داده
است مرا کتاب یعنی در ازل حکم کرده انجیل بمن دهد امام ثعلبی آورده که گفت تعلیم کرد بمن انجیل را در شکم
مادر وساخت پیغامبر گویند در آنحال پیغامبر بود وتکلم او معجزه او در معالم ومدارک در سوره مریم آورده
که عیسی در آن هنگام یکروزه بود یا چهل روزه وگفت گردانید مرا با برکت ونفع هر جا که باشم وامر کرد مرا بادامت
نماز وادائی زکوة مادامی که زنده باشم وگردانید مرا نیکوکار بمادر ومهربان بود ونگردانید مرا گردنکش که با خلق
خدا تعالی تجبر کنم وایشانرا برنجانم چون ایشان این معجزه از عیسی مشاهده نمود از قدرت حقتعالی حیران ماندند
شعر ای جهان وجان همه حیران تو + صد هزاران عقل سرگردان تو + طفل را در مهد پیغمبر کنی + در همه پیران را با فر
کنی + در تفسیر بحر المواج در سوره آل عمران مذکور است که بعد ازان زبان خود را از کلام کردن باز کشید تا آنکه بمبلغی
از عمر که کودکان کلام کنند رسید کلام کرد بعد از سی سالگی عیسی را وحی به تبلیغ شرایع شد

من تکلم الناس فی المهد کهلاً عبارت ازین آمده آورده اند اول انبیا علیهم السّلام از بنی اسرائیل یوسف بن یعقوب علیهما السّلام بود و در آخر عیسے ابن مریم روئی نمود و بعضے آورده اند که بنی اسرائیل پیش عیسے مے آمدند و او همواره در گهواره توریت مے خواند و ایشان مے شنیدند و با ایشان کلام میکرد و هم در بحر المواج در سوره مذکور آورده که روایت کرده اند که در ایام عیسے هیچکس خط خوبتر از و نمے دانست و کسی را کسی در نیکار بهتر از و نمے پنداشت و نیز روایت کرده اند چون عیسے علیه السّلام را پیش معلم آوردند معلم گفته باسم عیسے علیه السلام بسم الله معلم گفت الرحمن عیسی علیه السّلام گفت الرحمن الرحیم هرچه تعلیم میکرد عیسے لفظے که پیشتر از آن است بزبان مے آورد چون معلم گفت بگو ابجد عیسے گفت معنے ابجد چیست معلم گفت نمیدانم عیسے گفت الف علامت احدیت است و با دلالت بزرگی او میکند و جیم کنایه از جلال اوست و دال بر دوام ذات معلم گفت کسیکه از من عالم تر است او را چگونه تعلیم کنم مادر گفت اگر تعلیم نکنی او را در کودکان بدارد و از مجلس خود مفرس بیرون مگذار چون کودکان نشستی آنچه ایشان خورده بودند و آنچه مادر و پدر برائے ایشان بگذاشته بودند از آن خبر میداد و در مدارک آورده اول کسیکه بعیسے علیه السلام ایمان آورد یحیے علیه السلام بود فلما احس عیسے منهم الکفر الآیة در مواهب علیه آورده چون بحد بلوغ رسید بفرمان الٰهی بنی اسرائیل را دعوت آغاز کرد ایشان ایمان نمے آوردند و میگفتند ما دین موسیٰ علیه السلام را بگفته کودکے پدر ترک نمیدهیم و بعضے جهودان بر قصد قتل وے برخاستند عیسے علیه السلام از ولایت شام بجانب مصر میرفت و بر لب دریای نیل جماعة گازران دید که جامهای مے شستند گفت شما جامه ها را سفید و پاکیزه مے کنید اگر با من یار شوید دلهائے شما را نه ظلمت کفر و کفران بنور توحید و ایمان پاک سفید کنم ایشان ایمان آوردند و بعضے گفته اند که گروهے را دید که ماهی مے گرفتند گفت بیائید تا بهتر ازین شکار پیش گیریم گفتند آن کدام است گفت دام توجه در دریائے توحید افگنیم اگر اینجا شکار ماهی مے کنیم آنجا شکار از ناالانبیا کماهی کنید و در معالم آورده که عیسے علیه السّلام گفت بیائید تا مردان را صید کنیم گفتند تو کیستی گفت منم عیسے بن مریم عبد الله و رسوله ایشان بوے ایمان آوردند و همراه شدند و در تفسیر زاهدی آورده چون مادر عیسے را پیش هر معلمے که میبرد آن معلم علم او بیشتر از خود یافت و در تعلیم او نمے شناخت آخر مادر او را برنگریزے سپرد که از هنر بهره گیرد روزی آن رنگریز جائی رفته بود عیسی همه جامهای مردم را یکجا ساخت و در خم نیل انداخت استاد چون آمد آنجامه ها و بدید غمگین گردید عیسے علیه السلام فرمود مخور که آنجامها در خم نیل انداخته ام رنگریز بسیار غمگین فرمند رنگهائی مختلف مطلوب بود مالکان جامها را چه جواب گوئیم عیسی علیه السلام فرمود غمگین مباش که

غمگین مباش که جامه هر یکی برنگی که مطلوبست بر آرم پس همچنان کرد رنگریزان حیران ماندند گفتند این تلبیس
است این جامه‌ها را بشوئید بدان طلب کنید هر چه بشستند رنگ جامه‌ها خوبتر و روشن تر بیافتند پس
به عیسی ایمان آورده ترک خان و مان کرده همراه او شدند در مواهب علیه وغیره آورده که بعد از چند گاه بفرمان
الهی باز آمده بنی اسرائیل را دعوت کرد و گفت آورده‌ام معجزه‌ها از پروردگار خود یکی آنکه میسازم از گل مانند
شکل مرغی میدمم در وی نفس خود را پس آن مرغ زنده شود و پرواز میکند باذن الله تعالی گویند بنی اسرائیل
برائی تصویر عیسی علیه السلام پیشتر اختیار کردند پس از گل شکل او را بساخت و بدست گرفته درو دمید و ید
بقدرت حقتعالی در میان آسمان و زمین میپرید و گفته اند از نظر خلق غائب میشد و مرده بر زمین افتاد و دیگر
گفت کور مادرزاد را بینا میسازم و شخصی را که برص دارد از ان علت پاک میسازم باذن الله روایت کرد که عیسی
علیه السلام گاه بودی که پنجاه هزار مریض جمع شدی و بدعای او به میشدند و آنها که طاقت آمدن نداشتند
پیش ایشان میرفت و معالجهٔ او جز بدعا اسم اعظم نبود حکایت کرده که چون این خبر بجالینوس حکیم رسید که
استاد اطبا و حکما بود تعجب نمود که کور مادرزاد و صاحب برص که بجا بدن سوزن در محل سپیدی او
خون بیرون نیاید بر قاعدهٔ اطبا و قانون حکما لا علاج است و هیچ دارو به نمیشود و صحت نگیرد اگر چنین است
پس معلوم میشود که معجزه است پس بر چشم کور مادرزاد و در موضع برص بدست خود مسح میکرد و به میشد و بعد
ازان زنده کردن مرده از عیسی طلب نمودند فرمود زنده میکنم مردگان را بفرمان الهی بعضی گفته اند که چهار مرده
را زنده گردانید یکی از ایشان سام بن نوح بود که قریب چهار هزار سال از موت او گذشته بود و در تفسیر
جلالین آورده که سام را زنده گردانید باز حقتعالی او را همان ساعت میرانید و دیگر سه مرده دیگر که زنده کرده
بودند زنده ماندند و فرزندان زادند کافران گفتند این عمل که میکند معالجت و افسون ممکن است اگر
آنچه میخوریم و آنچه نگاه میداریم بر آن آگاه کرد و حجت و برهان پیدا آرد پس عیسی حقیقت احوال
چنانچه میبود بیان میفرمود در تفسیر مدارک التنزیل و مواهب علیه وغیره در سورهٔ یٰس آورده که حضرت عیسی
دو کس را بشهر انطاکیه فرستاد تا خلق را بخدا تعالی دعوت کنند ایشان چون نزدیک شهر رسیدند پیری دیدند
که گوسپندان میچرانید برو سلام کردند پیر پرسید که چه کسانید شما گفتند از جانب عیسی رسولان ایم خلق را از بادیهٔ
ضلالت بر آورده بسر منزل هدایت میرسانیم و میخوانیم گفت بر صدق دعوی برهانی دارید که بیارید
گفتند آری بیمار را شفا میدهیم صاحب برص را بالکلیه از علت بصحت باز آریم و نابینا را بینا گردانیم باذن
الله تعالی پیر گفت که سالها که فرزند من بیمار است و اطبا از علاج او عاجز اند اگر شما مرض او را معالجه کنید

من بخدائی ایمان آریم ایشان بر سر بالین وی آمده دعا کردند صحت کامل یافت پیر روشن ضمیر بهر یک از آن دو کس ایمان
با ایشان آورده القصه خبر این دو رسولان در شهر انتشار شد و بیمار بسیار از برکت ایشان بدولت صحت رسیدند ملک
آن شهر بت را می پرستید چون اورا این خبر رسید و بر مضمون دعوت ایشان که منع عبادت اصنام و اقرار بوحدانیت
ملک علام است اطلاع یافت ایشانرا در زندان کرد شمعون نام سوم کس از جانب عیسی از پی ایشان آمده با خواص
ملک آشنائی پیدا ساخت و بسبب دانش و فراست و حکمت مقرب حضرت پادشاه شد آورده اند که شمعون با
ملک در بتخانه می آمد و نماز بجا نمیگزارد و حق تعالی را سجده میکرد و مردم می دانستند که او عبادت اصنام میکند پادشاه
بروی اعتماد تمام میکرد و بمشورت او اقدام بکاری مینمود روزی شمعون گفت ای ملک شنیده ام که دو کس غریب
را در زندان کرده سبب چیست ملک گفت ایشان دعوی میکنند که غیر اصنام خدائی دیگر است شمعون از روی
تعجب سوال کرد که ایشانرا حاضر کنند که گفتار ایشان عجب است ملک گفت تا ایشانرا حاضر آوردند شمعون پرسید
که را عبادت میکنید گفتند آنرا که آفریدگار زمین و آسمان و جمیع مخلوقات است شمعون گفت خدای شما چه میتواند
گفت نابینا را بینا سازد شمعون از ملک التماس کرد تا نابینائی را حاضر کردند گفت خدای خود را بگوئید تا این نابینا را بینا
کند ایشان دعا کردند در ساعت بینا شد در معالم آورده که نابینائی بود که موضع چشمان او محو گردیده و هموار شده
جبهه مینمود پس ایشان مشغول بدعا گشتند تا آنکه موضع بصر شگافت ایشان دو غلوله گلی در آنجا نهادند و آن هر
دو غلوله چشم او گشتند پس بدان جهان را دید ملک تعجب کرد شمعون گفت ای ملک ما نیز از خدایان خود در خواهیم
تا اینکار بکنند ملک آهسته گفت ای شمعون تو میدانی که ایشان هیچ نمیدانند و نمی شنوند و بر چیزی قدرت ندارند شمعون
گفت خدای شما دیگر چه کند گفتند مرده را زنده میکند شمعون گفت اگر چنین باشد ما ایمان آریم پس دختر ملک را
که هفتی از مرگ وی بر آمده بود یا دیگر مرده هفت روزه زنده کردند ملک با قوم خود ایمان آورد و هم در معالم و
مدارک آورده که آن مرده بر خاست و گفت مرا بر هفت دوزخ در آوردند و بانواع عذاب معذب میکردند از جهت
نحوست من بر شرکی که داشتم و آنرا که گذاشتم شما را نیز واقف میگردانم و از آتش میترسم بیائید که ایمان آرید و پیشه
ضلالت و بطالت گذارید و گفت درهای آسمان کشادند جوانی دیدم نیکو روئی یعنی عیسی که شفاعت این سه
کس میکند ملک گفت آنها کدام اند گفت شمعون و این دو کس ملک را عجب آمد شمعون چون دید که قول او موثر
گردید بملک نصیحت آغاز کرد پس ملک و جماعتی ایمان آوردند و کسانیکه ایمان نیاوردند جبرئیل بر ایشان
آواز کرد پس همه را هلاک نمود القصه عیسی علیه السلام معجزه ها ظاهر میکرد بعضی بعضی
انکار میکردند گفتند این سحر هاست و بعضی برین معجزه اعتقاد ها بردند که عیسی خدا است

چه ایشان چنین می پنداشتند که خدایتعالی در هر زمانی در هر شخصی حلول میکند در نبوّت در ذات عیسی حلول
کرد و بعضی برین عقیده بودند که سه آله اند یکی الله تعالی دیگر مریم زوجهٔ وست و دیگر عیسی که پسر خداست از مریم
این هر سه طایفهٔ بعضی بدولت اسلام مشرف شده میگفتند که عیسی بنده خداست و رسول او ﴿ کلاه
سعادت یکی بر سرش ﴿ گلیم شقاوت یکی بر برش ﴾ قوله تعالی اذ قال الحواریون یا عیسی ابن مریم
هل یستطیع ربّک ان ینزّل علینا مائدة من السماء الآیة در تفسیر مواهب علیه آورده که از ابن عباس
منقولست در معالم و انوار التنزیل نیز گفته که مومنان قوم او روزی گفتند یا عیسی باشد که خدایتعالی فرو فرستد
بر ما خوانی را از آسمان که بر آن طعامی باشد تا مشاهدهٔ آن علم عیانی بر قدرت ربانی ما را حاصل شود عیسی
فرمود تا سی روز روزه داشتند بعد از آن عیسی علیه السلام پشمینه پوشیده دعا کرد حقتعالی سفرهٔ سرخ
در میان دو ابر فرستاده مردم می دیدند تا آنکه بر زمین فرود آمد عیسی بگریه در آمده گفت خداوندا مرا از شاکران
گردان این خوان را رحمت گردان و عقوبت نگردان پس نماز گزارد و میگریست و گفت بسم خیر الرازقین مندیل
از سفره برداشت خوانی پدید آمد که بر و ماهی بریان بود که پوست و خار نداشت و روغن از وی میچکید
نزدیک سر او نمک و نزدیک دُم او سرکه و بر حوالی او انواع تره و پنج گردهٔ نان بر آن خوان نهاده بر یکی
روغن زیتون و بر یکی عسل و بر یکی روغن و پنج انار نیز گفته اند یکی از ایشان گفت یا روح الله این
طعام دنیا است یا طعام آخرت عیسی فرمود از هیچ کدام نیست بلکه طعامیست که حقتعالی با قدرت خود پیدا
آورد بخورید آنچه طلب کردید و شکر گوئید تا نعمت زیاده شود گفتند یا روح الله اگر درین معجزه
دیگر بنمائی موجب زیاده یقین ما شود عیسی گفت با ماهی بریان که زنده شو آنماهی بفرمان الهی فی الحال
زنده شد و بحرکت در آمد عیسی فرمود که درویشان و پریشان و بیماران و لنگان را طلبیدند گفت بخورید که شما را
عطاست و دیگران را بلاست پس هزار و سه کس چنانچه در تفسیر مواهب علیه است یا هزار و سه صد یا پنجهزار چنانچه در تفسیر
بحر المواج است یا پانصد هزار از آن طعام بخوردند چنانچه در تفسیر زاهدی است و هیچ چیز از آنچه بر آنخوان بود کم نه شد و هیچ
فقیری که از آن بخورد الا توانگر شد و هیچ بیماری تناول ننمود مگر که شفا یافت بعد از آن آنخوان باسمان رفت
و در تفسیر زاهدی و مدارک التنزیل آورده آورده که بعضی گویند که آنروز یکشنبه بود ازینجهت آنروز نصاری عید گرفتند و
بعضی گویند همان یکروز فرود آمد و بعضی گفته اند تا سه روز و بعضی بر آن رفته اند که تا هفت روز آید و بعضی
بر آنند که تا چهل روز فرود آمد و در زاهدی و بحر المواج و انوار التنزیل آورده که فقرا و اغنیا و ضعفا و کبار از آن
بخوردندی و روزی می آمد و روزی نمی آمد پس وحی آمد که ای عیسی این طعام مر فقرا ده و نه با غنیا توانگران ازین حکم بعض است

شده در آن شک آوردند و آنرا بر سحر حمل نمودند عیسی بر ایشان دعائی بد کرد یا رب برین گروه عذابی بفرست
که بر هیچ قومی نفرستاده باشی پس هشتاد و سه تن بقول صاحب انوار التنزیل یا سی و سه و بروایتی سه صد و
سی نفر بقول صاحب بحر المواج بقول صاحب معالم التنزیل یا پنجهزار کس بقول صاحب تفسیر زاهدی مسخ شده بصورت
خوک گشتند خلق چون ایشانرا دیدند از عذاب حقتعالی ترسیدند و روی بعیسی علیه السلام آوردند در گریه
شده و ایشان نیز میگریستند اگرچه زبان نداشتند اما بزبان حال زاری میکردند و باشارت بر گناه خود اقرار نمودند
و در کوچه ها نجاست میخوردند و بعد از سه روز مردند و در ارشاد قلانسی آورده عیسی و یحیی علیهما السلام بایکدیگر
برادر خاله زاد بودند روزی یحیی مر عیسی را گفت تو پیوسته چنان تازه روئی که گوئی از عذاب خدا تعالی ایمن گشته
عیسی مر یحیی را گفت که تو همیشه چنان غمگین هستی که گویا از رحمت ناامید گشته از حقتعالی وحی آمد که نزدیک
من آن پسندیده تر که با بندگان روئی تازه دارد و بعضی آورده که خطاب آمد یا عیسی به تنهائی یا با چنان
باش که یحیی و یحیی را خطاب آمد که با بندگان من چنان باش که عیسی۔ القصه گفته اند
که عیسی علیه السلام در زهد و ترک دنیا درجهٔ اعلی داشت که هیچ چیز نداشت مگر شانه و کوزه یکی را دید که
بدست آب میخورد کوزه را بینداخت تا زیست برای خود هیچ خانه بنا نساخت منقولست که عیسی با جماعت
مسلمانان در صحرا میرفت روباهی پیش ایشان آمد عیسی گفت ای روباه از کجا می آئی گفت از خانه عیسی گفت
روباه را خانه است پسر مریم را خانه نیست مسلمانان گفتند یا روح الله اجازت فرمائی تا جهت تو خانه
خانه آدمیان بسازیم گفت آنجا که من گویم خانه بنا کنید روز دیگر بخدمت او رفتند که از کجا خانه را بنا کنیم گفت
با من بیائید ایشانرا گرفته بر کنارهٔ دریا برد و بجائی که موجها پیاپی می آمدند فرمود اینجا خانه راست کنید گفتند در
دریا خصوصاً اینجا که بغایت خوفناک و موضع بلاکست چگونه عمارت کنیم گفت بنا نیز دریاست موجهای آدمی آید و
مردم را می رباید اینجا ساختن عمارت نمی‌شاید ؎ موج دریاست اینجهان خراب ٭ بی بنا است همچو نقش بر آب ٭

در مدارک در ذیل آیت واذ قالت الملائکة یا مریم ان الله یبشرک بکلمة منه اسمه المسیح آورده که مسیح لقب
عیسی است و آن از القاب مشرفه است مثل صدیق و فاروق و اصل آن مسیحا است در لغت عبرانی یعنی مبارک گفته
مشتق است از مسح از انجهت آنرا مسیح گویند که هر مریضی و آفت زده را که مسح میکرد و بدست میمالید او اینک و بهتر
نمیگردانید یا ازینجهت که زمین را مسح پیساخت و نمیگذشت هیچ آدمی مسکین **فصل سوم** در بردن حقتعالی عیسی را
بآسمان و نزول او بر آخر الزمان آورده چون عیسی باز به بیت المقدس آمد و بر منبری بر آمده گفت یا قوم میدانید که روز شنبه روز عبادت
و ترک شغلهای دیگر بود بر ایهود یعنی قوم موسی و توریت کتاب او بود اکنون شریعت او را منسوخ کرده بانجیل که خدا تعالی بمن داده

کار کنید و روز یکشنبه اختیار کنید کافران بنی اسرائیل را این سخن دشوار آمد گفتند هر پیغامبر که به بنی اسرائیل آمد شریعت
موسی علیه السلام میگردانید و او را هلاک می کنیم هر چند مومنان میگفتند که ای قوم دیدید که به قتل زکریا و یحیی
به شما چه عذاب رسید اکنون قصد مسیح مکنید و او را آزار مدهید با او ایمان آرید چندانکه گفتند فایده نه کرد
و فرصت می جستند در مدارک و مواهب علیه و غیره در تفسیر قوله تعالی لعن الذین کفروا من بنی اسرائیل
و قوله تعالی و مکروا و مکر الله الایه چنین آورده اند که چون عیسی و مادر او را دشنام میکردند بدعای او حقتعالی
جوانان الصورت بوزنگان و پیران الشکل خنزیران گردانید عداوت عیسی در دل کافران زیاده گشت جماعتی را
برانگیختند که هر جا که عیسی را به بینید بکشید و صحیح آنست که بانواع حیل عیسی را بدست آوردند و در خانه محبوس
کردند همه شب پاسبانی نمودند علی الصباح جمع گشتند و سردار ایشان درون خانه رفت تا عیسی را بیرون
آرد و جبرئیل باذن الله تعالی در آن شب عیسی را به آسمان برده بود همین که سردار ایشان بخانه در آمد عیسی را
ندید و خدا تعالی شبیه عیسی بر او افگند چون بیرون آمد و خواست که بگوید که عیسی در اینجا نیست او را
آویختند هر چند فریاد میکرد که من فلان کس ام بجائی نرسید و اندر دارش در آویختند و باز گردیدند ه هر که
در راهی کسی چاهی کند • عاقبت خود را در آنچاه افگند • بعد از آن بطلب مهتر خود مشغول شدند چون
او را نیافتند آغاز اضطراب و تردد نمودند و در طریق بردن عیسی به آسمان اختلاف است بعضی روایت کرده اند
که حقتعالی جان عیسی را قبض کرد و بعد از هفت او را به آسمان برد و اکثر بر آنند که اول خواب را بر وی
گماشتند بعد از آن او را بر داشت تا هیبت نخورد و در تفسیر جلالین آورده که روایت کرده اند که حقتعالی
ابری را فرستاد تا عیسی را بر داشت مادرش با او آویخته از دیده غمدیده اشک حسرت میریخت عیسی وعده
ملاقات قیامت نمودند و آن شب قدر بود و عیسی در آن وقت سی و سه ساله بودند بعده مادرش بی بی
مریم علیهما السلام شش سال زندگی نمود بعضی گویند که عیسی بعد از رفتن آسمانی روحانی گشت و بصفات ملائکه
پیوست و بطعام و شراب او را حاجت نماند در مدارک و انوار التنزیل در ذیل آیه فاختلف الاحزاب منهم
و در سورهٔ مریم آورده که بعد از رفع عیسی به آسمان ترسایان در باب وی اختلاف کرده اند آخر الامر باتفاق ایشان
قرار گرفت که رجوع نمایند بقول سه کس که عالم آن زمان بودند و ایشان یعقوب و نسطور و ملکا نام داشتند یعقوب
گفت عیسی خدا بود که بزمین فرود آمد و باز بر آسمان صعود نمود پس تابعان او را یعقوبیه نامند و نسطور گفت او ابن
الله بود ظاهر گردانید خدا تعالی او را آنمقدار که خواست بعد از آن رو بسوی خود برداشت پس تابعان او را نسطوریه
نام کردند ملکا گفت ایشان دروغ می گویند بلکه او بنده و آفریدهٔ خدا و پیغامبر خدا بود پس تابعان او را ملکانیه گویند

آوردہ اند کہ بعد از خروج دجال لعین عیسی از آسمان بر صخرہ بیت المقدس یا در مکہ فرود آید و با جماعہ مومنان نماز فجر ادا نماید و منادی ندا کند کہ عیسی علیہ السلام از آسمان نزول کرد و دجال درینحال چون نمک بگزارد و مقدمہ دجال ہفتاد ہزار یہود باشد عیسی دجال بد فرجام را بکشد و مسلمانان کہ با و باشند جہود را بکشند بعضے از ایشان پنہان شوند در ہر مکانی کہ پنہان شوند از انمکان ندا آید کہ ای محمدی آید کہ اینجا جہود لیست بیا و او را بکش تا او را بکشند بدیکہ بعد از نزول عیسی ایچ کافر بر روئے زمین نماند و ہمہ ایمان آرند امن بمرتبہ رسد کہ شیران با شتران و گاوان گوسپندان در یکمکان بچرند و کودکان با ماران بازی کنند و عیسی بر شریعت سید انام پیغامبر ما صلے اللہ علیہ وسلم عمل کند و بزن نکاح کنند و از ان زن اورا فرزندان پیدا شوند و بعد از چہلسال وفات یابد و در مدینہ مطہرہ در روضہ نبی صلے اللہ علیہ وسلم او را دفن کنند ٭ ہر کہ آمد در جہانی پر ز شور ٭ عاقبت بیبایدش رفتن بگور ٭ ہیچکس را نیست زین منزل گریز ٭ از گدا و شاہ و برنا و پیر ٭

باب بستم در ذکر بعضی احوال بیان حضرت خاتم الانبیا و المرسلین حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و در آن پنج فصلست

فصل اول

در بیان پارہ احوال فرخندہ مآل آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ قبل از ولادت تا ظاہر شدن معارج النبوۃ آوردہ کہ بعد از ان کہ نور حضرت صلے اللہ علیہ وسلم بعالم ظہور آمد چند ہزار سال بلوح و چند ہزار سال بگرد ساق عرش بتافت و تسبیح و تہلیل میگفت و چند ہزار سال بکرسی جلوہ میداد و زبان بہ تسبیح مے کشاد و آنگاہ فرمان الٰہی رسید بجبرائیل و میکائیل و اسرافیل علیہم السلام کہ بر زمین رفتہ از انمقام کہ حالا روضہ مطہرہ حضرت سید انام است قدری خاک پاک جہت نور او صلے اللہ علیہ وسلم بتربیت نمایند چون فرمان حقتعالے بر زمین رسید زمین از غایت شوق بجوشید و بشگافت و خاک پاک سپید چون کافور بظہور پیوست جبرئیل از انخاک شوقناک مقدار یک مثقال فے الحال گرفتہ مراجعت نمود فرمان رسید کہ ای جبرئیل بہ بہشت رو و قدری کافور و مشک و زعفران و سنبل و ماء معین و سلسبیل و شراب التسنیم ترکیب کردہ با آنخاک پاک خلط کن جبرئیل حکمت آنرا پرسید خطاب در رسید کہ اصل و مادہ وجود باجود حضرت محمد صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم خواہد بود ٭ اوست سلطان دار ملک وجود ٭ ہمہ عالم طفیل او مقصود ٭ گر ملک سر کشد ز حکمت او ٭ ہمچو ابلیس مے شود مردود ٭ از کافور استخوان سعادت نشان حضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم بیافرینم و از مشک خون او و از زعفران رگ و پے آنفرخندہ پے و از سنبل موئے عنبر بوئے او و از ماء معین سلسبیل دندان مبارک او و از شراب تسلیم لب و دہن او ترتیب کنم چون آن گل پرداختہ

وآن درج نورانی ساخته شد فرمان رسید که ای جبرائیل آنرا بر گرد آسمانها بر گردان واندرون انجمن ملائکه جلوه ده و در جویهائی بهشت عنبر سرشت آنرا غوطه ده و در بحر و ابراد و ابر و بر خلائق نمودار کن و آواز کن که این گل است ماده واصل حبیب رب العالمین و شفیع المذنبین مغمور فی الاولین و مذکور فی الآخرین بعده آن گل نورانی بفرمان کبریا کبریا چون قندیل در ساق عرش آویختند و آنرا محل آن نور کامل بسر گردانیدند و آن نور مذکور در آن قندیل یا تحصیل میبود تا وقتیکه کالبد آدم ساختند و درمیان ابروی مغاک کرده بود آن نور را آنجا نهادند چون جان در قالب آدم دمیدند آن نور درمیان دو ابروی وی چنان میتافت که زهره از آسمان تا آنکه از صلب آدم علیه السلام برحم حوا علیها السلام در آمد از آنجا بنصیب شیث آمد همچنین از اصلاب طاهرین بارحام و از ارحام طاهرات با صلاب طاهرین می آمد چنانچه کرسی بکرسی از آدم علیه السلام ارتحال و انتقال مییافت و در جبهه او میتافت ؎

چشم کشا نور محمد ببین		قاعده دولت سرمد ببین		کون و مکان مظهر نوری اند
جمله جهان محو ظهوری اند		نور رخش روز و شب از زهره ماه		تا فنه یکسان البسفید و سیاه

تا آنکه باسمعیل پیغامبر علیه السلام رسید و از وی با عبد مناف و چنان بنکوروئی بود که او را قمر میگفتند و از وی به پسرش هاشم و او بجائی پدر نشست و سقایة الحاج و زمزم و کلید خانه کعبه بدرست وی میبود در زمان وی قحط افتاده بود و او تونگر ترین اهل مکه معظمه بود و بسخاوت از همه پیش دار و بولد او عبد المطلب از وی بولد او عبد الله که والد بزرگوار حضرت سید الابرار رسالت پناه صلعم بود رسید و او از برادران صاحب جمال و حسن بود و آن نور سرور از جبهه وی میتافت و بر جمال ظاهر شد که زنان قریش شیفته و فریفته وی گشته اند عاشق تزویج کردند اما آن دولت بنصیب بی بی آمنه بنت وهب بود چنانچه در شواهد النبوة آورده و میابد دانست که هرگاه نور حضرت رسالت پناه از پشتی انتقال مینمود شیطان را محبوس میساختند تا در آن هنگام آن فرزند سعادتمند منقول میگشت و بلوغ میرسد آبائو امهات آنحضرت از آدم و حوا تا عبد الله و آمنه از بدکاری و نابکاری در حفظ حضرت باری بوده اند و دیگر فضائل و کمالات که بحضرت سید کائنات علیه افضل الصلوة و اکمل التحیات تعلق دارد و بمرتبه البیت که اعشار عشیر و رسیدن تحریر یا در مکان تقریر بگنجد بلکه از حد بیرون نیست

؎ اگر هر موی من گردد زبانی		که از مدحش بخواند داستانی		نیاید یکسر موئی بیان کرد
لطافتهای پیچیده عیان کرد		جز این در باب آن گوهر چه گوییم		که خواهد بود قاصر هرچه گوییم

ازانجمله است که در شواهد النبوة آورده که کعب الاحبار گوید که بخت نصر بعد از قتل و اسیر کردن بنی اسرائیل خوابی سهمگین دید و فراموش کرد کاهنان و ساحران را طلبید از ایشان تعبیر خواب خود پرسید گفتند خواب خود را بگوئی تا تعبیر کنیم او در غضب شد و برآشفت و گفت من

شمارا از بہر آن نگاہداشته ام که از ین قسم مہمات را کفایت کنید شما را مہلت سہ روز دادم تا تعبیر خواب من کنید وگرنہ
ہمہ خواہیم کشت وانیخبر میان مردم مشہور گشت حضرت دانیال علیه السلام که درین ہنگام در حبس وی بود
صاحب سجن را فرمود ہیچ توانی که مرا پیش ملک یاد کنی که من خواب میدانم و تعبیر آنرا مینوایم صاحب سجن
بخت نصر را خبر کرد دانیال را طلب نمود پیش وی آمده سجده نکرد چنانچه عادت قوم او بود بخت نصر ہر کس
را که پیش وی بود فرمود تا بیرون روند پس دانیال را گفت چرا مرا سجده نکردی گفت مرا خدا ایست که مرا
علم تعبیر خوابہا داده است بشرط آنکه غیر وی را سجده نکنم ترسیدم که ترا سجده کنم آنعلم را از من باز ستاند و از عہد تعبیر
خواب تو بیرون نتوانم آمد و مرا بکشی و دانستم که ترک سجده من ترا آسان تر خواہد بود ازین رنج و اندوه که در آنی پس ترک سجده
کردم ہم از برای تو و ہم از برای خود بخت نصر گفت ہرگز پیش من از تو معتمد تر نیست که بعہد خدائی خود وفا کردی و خوشترین
مردمان پیش آنان ہستند که بعہد خدا و ند خود وفا کنندگان اند بعد ازان گفت خواب مرا و تعبیر آنرا امید انی
گفت آری صنمی بزرگ دید که طرف اعلی آن از زر بود و میان وی از نقره و سرین وی از مس و ساقہای او
از آہن و قدمہای او از سفال و در میان آنکه تو در آن صنم میدیدی و از خوبی وی ترا شگفت می آمد ناگاه از آسمان سنگی
فرود آمد و بر تارک سر وی خورد وی را بکوفت چنانکه بگوئی آرد شد و زر و نقره و مس و آہن و سفال چنان ہم در
آمیخت که چنان گمان بردی اگر ہمہ جن و انس جمع شوند آنرا از ہم جدا نتوانند ساخت و اگر بادی وزد ہمہ را
پراگنده سازد و نظر کردی بآن سنگ که از آسمان آمده بود دیدی که وی ببالد و بزرگ میشود تا ہمہ روی زمین را
فرا گرفت پس چنان شد که بر آسمان و زمین و آن سنگ ہیچ نمیدیدی بخت نصر گفت راست گفتی خوابیکه من دیده
بودم اینست تعبیر آن چیست گفت صنم امم مختلفه است و زر این امتی است که تو در آنی و نقره امتی است پسر تو
بعد از تو مالک ایشان بود و امامس اہل روم اند و آہن فارس و سفال زوزن که بادشاه روم و فارس شوند اما آن
سنگ که صنم را بآن کوفتند دینی است که در آخر الزمان ظاہر شود و حقتعالی پیغمبری از عرب برانگیزد و ہمہ دینہا را
باطل گرداند و ہمہ روی زمین را فرا گیرد و دیگر آنکه ابن عباس رض فرمود که سطیح غسانی کاہن بوده که از اولاد شیلے
نداشت و در بدن وی ہیچ استخوان و پی نبوده مگر در کله سر و در کف دست وی و جز زبان او حرکت نمیکرد و تختی
ساخته بودند از شاخ و برگ درخت خرما و او را می نوردیدند از پای تا زیر گلو ہمچنانکه جامه را در نوردیدند و
بر آن تخت وی استاده و ہر جاکه میخواستند می بردند وی را بمکه معظمه آوردند چہار کس از قریش بدیدن وی رفتند و
برای وی ہدیه بردند و از وی مخفی داشتند و نسب خویش ہم پوشیدند و خود را نسبت بقبیله دیگر دادند گفت شما
ازین قبیله نیستند بلکه از قریش اید و ہدیه پنہان داشته را ظاہر ساخت پیش آن ورد ند و او سوال از احوال آینده کردند سخنان

بسیار گفت و در آخر گفت در مکه معظمه جوانی بیرون آید از نسل عبد المناف که مردم را براه راست خواند و اصنام را
نگونسار گرداند و خدای یگانه را عبادت کند و گفت وی را خلفائی باشند و نشان هر یکرا بتفصیل بیان کرد و همچنین
از ملوک بعد از ایشان باشند خبر داد و تفصیل آن در کتب مبسوطه مذکور است دیگر اینکه عبد المطلب گفت من
خوابی دیدم که از آن بسیار ترسیدم صبح پیش کاهنه قریش آمدم چون بمن نظر کرد تغیر مرا دریافت گفت
سید یارا چه شد که رنگش متغیر است مگر وی را حادثه رسیده گفتم روشن جوانی دیدم که گویا از پشت من درختی
بدر رست که سر بر آسمان میزد و شاخهای آن بمشرق و مغرب رسیده بود و هیچ نوری از آن درخشان تر
ندیدم هفتاد مرتبه از نور آفتاب برترد همه عرب و عجم را دیدم که بطرف او سجده میکردند و هر ساعت بزرگی و درشتی و
بلندی آن زیاده میشود ساعتی پنهان میشد و ساعتی درخشان میگشت و دیدم جماعتی را از قریش که بشاخهای وی در
آویخته بودند و دیگر جماعه قریش را دیدم که میخواستند آنرا ببرند و قتیکه بآن نزدیک میشدند ایشانرا باز میگردانید و جوانیکه
هرگز از و خوبروی تر ندیده بودم پس چشمهای ایشانرا و پشتهای ایشانرا میکند من دست خود را برداشتم تا از آن نصیبی
گیرم و گفتم مر کراست این نصیب آن جوان گفت آنکسانرا که بآن در آویختند و برو پیشی گرفته پس بیدار شدم ترسناک
عبد المطلب گفت روی کاهنه را دیدم که متغیر شد پس گفت اگر خواب تو راست باشد ترا فرزندی باشد که از مشرق
تا مغرب بگیرد و همه مردم منقاد و مطیع و فرمانبردار او شوند پس روی بابو طالب که پسر عبد المطلب بود
کرده گفت شاید که آن فرزند تو باشی چون رسول صلی الله علیه وسلم ظهور نمود ابو طالب این حدیث یاد
میکرد و میگفت والله آن درخت شجره ابو القاسم محمد امین است و ویرا میگفتند چرا ایمان نمی آری میگفت
من از دشنام کفار غدار میترسم و هم از وی نمی آرند که میگفت اخترت النار علی العار دیگر آنکه پیش احبار یهود
که در شام بودند جبه از صوف سپید بوده بخون یحیی آلوده در کتب سابقه خوانده بودند که هرگاه خون از آن
جبه متقاطر گردد و تمام سپید شود آنوقت ولادت عبد الله خواهد بود که پدر محمد است صلی الله علیه وسلم
چون آن علامت ظاهر شد تولد ویرا بالتحقیق دانستند و چون یکچندی بر آمد جماعه از قریش برسم تجارت
بشام رفته بودند احبار یهود از ایشان پرسش احوال عبد الله میکردند ایشان صفت جمال و آن نوریکه از جبهه
او میتافت بیان کردند گفتند آن نور عبد الله نیست نور محمد بن عبد الله است که از وی متولد خواهد بود و تغییر
اسلام خواهد کرد چون قریش آنرا شنودند بجهت علامات و امارات که مشاهده نموده بودند گفتند سوگند برب
الکعبه که احبار راست میگویند دیگر آنکه چون پیش یهود بتحقیق پیوست که عبد الله متولد شده است هفتاد تن از احبار سحره
بایکدیگر بیعت کردند که بمکه روند تا عبد الله را بکشند باز نگردند شب میرفتند روز پنهان میشدند چون بنواحی مکه رسیدند

بقصد هیچ بودند و فرصت نگاه میداشتند تا آنکه عبدالله را در وادیهای مکه که بصید بیرون رفته بود تنها یافتند و بقصد
هلاک وی شتافتند و وهب بن عبدالمناف را خبر شد حمیت عرب در وی در حرکت آمد گفت چگونه روا داریم که یکی از اشراف
قریش بر دست طایفه از یهود هلاک شود با جمیع از اتباع و اشیاع خود باستخلاص وی شتافت دید که گروهی
بر آسمان فرود آمده اند که هیچ اهل زمین بمثل نیستند و بدفع قتل آن طایفه سعی بلیغ نمودند چون وهب
آنرا مشاهده کرد بخانه آمد و اهلبیت خود را بر تمام داشت بسوی عبدالمطلب فرستاد و گفت دختر
خود آمنه را از برای جفت شدن عبدالله بر وی عرض کن چون بره پیش عبدالمطلب آمد و مقصود خود
عرض نمود عبدالمطلب آنرا قبول کرد و گفت دختری بر من عرض کردی که جز وی هیچکس لایق و مناسب
عبدالله نیست همدران روز آمنه را که در عفت و جمال سیدۀ قریش میخواندند با عبدالله نکاح بستند دیگر آنکه
چون عبدالله را با آمنه زفاف واقع شد و مدتی بر آمد و هنوز آن نور از جبین وی تابان بود آوازۀ آن در اطراف و
اکناف شام شهرت تمام داشت دختر بادشاه شام فاطمه نام که در حسن و جمال در غایت کمال بود و باقتباس آن نور قصد مکه کرد
و با جمیع از حواشی و حشم و جواری و خدم در جوار بیت الله فرود آمد و بعد چند روز با عبدالله ستوده ذات ملاقات
کرد و آن نور که در جبهه وی بود مشاهد نمود عشق آن بر وی زور آورد و پرده حیا از پیش برداشت و التماس نکاح
وی کرد چون عبدالله آنحسن کامل و ذوق و شوق غالب وی بد التماس اورا قبول کرد اما گفت بمشورت پدر
اینکار تو نگر و فاطمه را اینمعنی صواب نمود چون عبدالله وقت شب بخانه خود رفت ویرا با آمنه
خاتون میل اجتماع افتاد آن نور از صلب وی برحم آمنه انتقال نمود بامداد قصه فاطمه شامیه با پدر گفت پدرش
بآن رضا داد و بطرف فاطمه رفت فاطمه نور را در جبین وی ندید فریاد از نهاد او بر آمد و گفت ای عبدالله آن نور
که در جبهه تو میدیدم دیگری ربود آن گوهری که در صدف وجود تو مشاهده مینمودم نصیب دیگری بود مرا با تو بعد
ازین سر و سودا نماند آخر آرزوی فرو رفت آنگاه مایوس و نومید شده بوطن مالوف خود باز گشت و در بعضی از
روایات آمده که ابن عباس گفته است آنوقت که عبدالمطلب عبدالله را میبرد تا زن دهد بر کاهنه که ویرا
فاطمه خثعمیه میگفتند بگذشت نور نبوت در وی مشاهده کرد و گفت ای عبدالله هیچ توانی که با من درین زمان
و درینوقت جمع شوی و ترا صد شتر بدهم گفت بحرام میخواهی قبول ندارم رباعی خدای پاک را در هر سرشتی
جداگانه بود کاری و کشتی * بود پاکیزه طینت پاک کردار * زنازاده نباشد جز زناکار * واگر حلال می
خواهی هم چندان باش که فرود آیم و درینکار اندیشه کنم بعد از ان باید از انجا بگذشت و آمد نزد خاتون را
بنکاح کرد و سه روز با وی بود ناگاه سخن فاطمه خثعمیه بخاطر وی آمد نفس وی بآن میل کرد و پیش وی رفت

وی گفت ای جوان از اینجا رفتی چه کار کردی گفت پدر من آمنه بنت وهب بمن نکاح کرد و از پیش وی سه روز اقامت کردم آن زن گفت والله من زن بدکار نیستم لیکن در روی تو نوری دیدم خواستم که آن نور بمن فرود آید اما حقتعالی آنجا فرود آورد که خواست دیگر چون نطفه بلند ارادہ که ماده صورت حضرت صلعم بود در رحم آمنه قرار یافت همه اصنام بروی زمین منکوس نگون افتادند و شیاطین از کار خود باز ماندند ملائکه تخت ابلیس لعین را سرنگون کردند و ویرا در دریا انداختند تا چهل روز عقوبت کردند ناگاه شیطان رجیم از دست ایشان بکوه بوقبیس که کوهی ست در مکه آمد و چنان فریاد کرد که همه لشکر وی شنیدند و جمع آمدند گفت وای بر شما که زمان ولادت حضرت محمد رسول الله صلعم نزدیک رسید بعد ازین لات و عزا و سایر اصنام باطل شود و نور توحید جهان را فرو گیرد شعر بلا قامت الت بشکست و خورد + با عزا ز دین آب عزا ببرد و همچنین همه کاهنان قریش و سایر قبائل عرب از صفت خویش محجوب گشتند و کهانت ایشان ملتفی اشد و آن شب ندائی از آسمان و زمین شنیده شد که نزدیک آمد وقت بیرون آمدن نبی آخر الزمان با هزار یمن و برکت و نه ماه در رحم آمنه قرار گرفت که وجعی و المی بوی نرسید دیگر قصه اصحاب فیل است و آنچنانست که ابرهه نام که از طرف نجاشی والی یمن بود و در صفای یمن کنیسه بنای نموده بود و از رخام رنگین دیوار آنرا بزر و جواهر مرصع و مزین کرده به نجاشی نوشت که بنام ملک کنیسه بنا کرده ام که در ایام سابق بر روی زمین مثل این نبوده میخواهم که حج عرب بآنجا باز گردانم و بگذارم که کسی بکعبه رود چون این سخن در میان عرب مشهور گشت شخصی از قبیله از سر تعصب و غضب در آن خانه بقضای حاجت بنشست و بعضی آورده اند که آنجا جماعتی از اعراب آتش کرده بودند و عمارت آن خانه از چوب بود و از وباد و شراره آتش با آن خانه برد و تمام بسوخت ابرهه از سر غضب سوگند کرد که کعبه را خراب کند با لشکر همه بیرون آمد با یک فیل یا هشت فیل و بزرگتر را نام محمود بود چنانچه در تفسیر مولانا یعقوب چرخی است و بروایتی ده فیل و بروایتی هزار فیل بتقریب تخریب کعبه معظمه متوجه مکه شد و فیل محمود که بعظمت جثه مشابه کوه پاره بود با خود برد چون نزدیک آن موضع رسید عبد المطلب ثلث مال عرض کرد تا باز گردند قبول نکردند و سوار شد فیل قوی که داشتند پیش انداختند لیکن هر چند فیل را بجانب مکه معظمه میراندند نمیرفت و چون بطرف دیگر میراندند دوان میرفت و فیلان دیگر بجهت اعراض او پیشتر نمیرفتند و در تفسیر یعقوب چرخی آورده که چون بولایت عرب رسیدند ملک عرب با لشکر ایشان جنگ نمود و لشکر عرب را هزیمت و شکست دادند و ملک عرب را گرفتند تا آن فیل را

نه ماه در رحم بود

قصه اصحاب فیل

محمود نام داشت میکشید بطرف خانه کعبه روان شدند و پیش روی ایشان آن پیل بود ملک عرب آن پیل را گفت ای
محمود این حرم کعبه است سجده کن خدای تعالی را و بازگرد در حال آن پیل سجده کرد و بازگشت هر چند بر سر
آن فیل میزدند در حرم کعبه نمی آمد القصه عاجز شده فرود آمدند و کسان فرستادند تا بی تحاشی مواشی قریش را غارت
کردند و همه اکابر مکه معظمه بیرون رفتند و پناه بکوهها گرفتند و جز عبد المطلب جد و ابن ام مکتوم در آنجا کسی نماند و هر دو
ایشان از تعرض آنها ایمن بودند چه ابن ام مکتوم از جهت پیری و ضعیفی و نابینائی و عبد المطلب جهت حشمت و عظمت آشنائی
و دویست شتر از شتران او نیز گرفتند عبد المطلب بطلب شتران پیش ابرهه رفت چون چشم ابرهه بر او افتاد هیبتی بروی غلبه کرد
پرسید که این کیست گفتند بزرگ تهامه است فی الحال استقبال وی کرد و برابر وساده خود نشاند و پرسید که حاجت تو چیست گفت
شتران من گرفته اند بفرمائی تا باز دهند گفت ای سید قریش من آمده ام که خانه که عز و شرف باوست خراب کنم تو از خانه
هیچ نمیگوئی و شتران میجوئی گفت شتران از آن من است من طلب ملک خود میکنم خانه از خداوند است از همه اقرار
که محافظت آن میتواند کرد ه بهمه کار بنده و انا اوست + بمکافات او توانا اوست + آستانش که قبله گاه همه است +
از همه آفتی پناه همه است + پس شتران خود گرفت و بازگشت و بدروازه کعبه معظمه آمد حلقه در را گرفته بمناجات مشغول شد ناگاه
مرغان برنگ سیاه با گردنهای سبز جوق جوق از جانب فوق آمدن گرفتند و در مواهب علیه آورده که منقارهای آنها زرد بود چون
منقارهای مرغ و پنجه های آن چون پنجه های سگ و سرهای آنها چون سرهای سبع گویند مرغان سبز گویند با منقارهای
زرد و هر یک از فراشتک خردتر و از ملخ بزرگتر بود هیچکس آن نوع مرغان ندیده بودند و در تفسیر مولانا یعقوب چرخی
آورده مانند فراشتک بودند سر آنها همچون سر مرغ و کف همچو کف سگ همه سیاه سفید بودند و گویند سبز بودند نقلست
که هفت بار گرد کعبه طواف میکردند و سوی سپاه دشمن روی می آوردند و بر سر هر مرغی سه سنگ داشته یکی در منقار و دو در چنگال داشته
از نخود خردتر و از عدس بزرگتر و بر هر سنگی نام یکی از آن سنگدلان که نیت خانه خرابی میداشتند نوشته چون آن سنگ
بر او آمدی از پایان او بگذشتی و او هلاک گشتی و اگر سوار میبود از زیر مرکوب میگذشت و هلاک میگشت کفار از پیاده و
سوار فرار مینمودند مرغان در عقب ایشان میپریدند و ایشانرا میکشتند تا آنکه ابرهه به بدترین حالات کشته شد و وزیر
او گریزان و افتان و خیزان از مکه معظمه به حبشه رفته پیش نجاشی خود را انداخت و از مکه معظمه تا آنجا مرغی آن سنگ که نامزد
او بود در منقار داشت و با وجود آن وزیر صورت حال بعرض نجاشی رسانید و از روی تعجب گفت چگونه مرغان بودند که چندین
شیران دلاور را هلاک کردند وزیر بالا نگریست دید که یکی از مرغان گرد سر او میگردد وزیر گفت که ای ملک یکی از مرغان
اینست آن مرغ همان لحظه سنگی که داشت بر سرش افگند و در نظر نجاشی هلاک شد و در تفسیر ملا نا یعقوب چرخی آورده
که همه لشکر مگر آن فیل که حق تعالی را سجده کرده بود و یک کس دیگر که از لشکر گریخته بحبش

نجاشی رفت و چون انجیز بوی گفت او نیز بہمان طریق ہلاک گشت چنانچہ گزشت چون عبد المطلب حال اصحاب فیل بر منوال دید از کوہ فرود آمدہ آواز بر آورد کہ ای اہل مکہ بیائید و بر کوہہا بر آئید کہ حقتعالے شر دشمن از شما کفایت کرد ایشان آمدند و مالہای ایشان گرفتند تا چنین گویند کہ چہل سال اہل مکہ چوبہا و خیمہ ہای ایشان میسوختند و ہم در شواہد النبوۃ آوردہ این ہمہ ببرکت قرب زمان ولادت حضرت رسول صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم والتحیۃ بودہ و علامات نبوت او ابن عباس رضی اللہ عنہما فرمودہ کہ در خانہ ام ہانی از آن سنگہا بسیار بودہ کہ در ایام طفلی با آن بازی میکردیم القصہ چون پنجاہ و پنج روز از آن واقعہ گذشت روز دو از دہم ربیع الاول حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم متولد گشت و نوشیروان بعد از ولادت بست و دو سال زیست و از وقت آنحضرت تا عیسیٰ ششصد و بست سال بود و از عیسیٰ تا داود ہزار و دویست سال بود و از داود تا موسیٰ علیہما السلام پانصد سال بود و از موسیٰ تا ابراہیم ہفتصد و ہفتاد سال بود و از ابراہیم تا نوح علیہما السلام ہزار و چہار صد و بست سال بود و از طوفان تا آدم ہزار و دویست و چہل سال بود و در بحر المواج در تحت آیۃ یا اہل الکتاب قد جاءکم رسولنا یبین لکم آوردہ کہ میان عیسیٰ ابن مریم و پیغامبر صلے اللہ علیہ وسلم ششصد سال بود و بعضے گویند پانصد سال و شصت سال بود و بعضے گویند پانصد و چہل سال بود و بعضے گویند چہار صد سال و چندین سال بود و میان ایشان چہار پیغامبر دیگر مبعوث گشتہ و در انوار التنزیل آوردہ کہ سہ از بنی اسرائیل و یکے از عرب خالد بن سنان العبسی نام و ہم در بحر المواج در ذیل آیت انا انزلنا التوریۃ آوردہ کہ از آدم تا عیسیٰ علیہما السلام ہزار پیغامبر بود و گویند کہ چہار ہزار پیغامبر بود و ہمہ توریت علم داشتند و متابعت مینمودند و نیز در انوار التنزیل آوردہ در تحت آیۃ یا اہل الکتاب لم تحاجون فی ابراہیم الایہ کہ ابراہیم پیش از موسیٰ ہزار سال بودہ و پیش از عیسیٰ دو ہزار سال و اللہ اعلم بحقیقۃ الحال و در عیون الاثر فرمودہ کہ تولد آنحضرت روز دوشنبہ بود و از دہم ربیع الاول بعد از واقعہ اصحاب فیل پنجاہ روز و بقول بعضے روز دوشنبہ دوازدہم شہر رمضان و بقول بعضے دوشنبہ دوم ربیع الاول و بقول بعضے ہشتم آن بروایتی از ابن عباس و غیرہ در روز واقعہ اصحاب فیل و بقول بعد از این یک ماہ یا دو ماہ و بروایتے بعد از چہل روز و در تفسیر جلالین آوردہ کہ واقعہ اصحاب فیل در عام تولد خواجہ عالم صلعم بودہ و در کواشی آوردہ پیش از آن بیست سال و یا بیست و سہ سال یا چہل سال بودہ۔

فصل دوم در ذکر بعضے احوال و فضائل و شمائل آنحضرت کہ بعد از ولادت با سعادت و قبل از بعثت رو نمودہ و ہم در شواہد النبوۃ آوردہ کہ از انجملہ یکے آنست کہ آمنہ خاتون والدہ رسول صلعم گفتہ در وقت ولادت تنہا بودم در منزل خود عبد المطلب بطواف و عبد اللہ پیش از ولادت وی صلعم بچہار ماہ در مدینہ مطہرہ فوت شدہ بود ہمانجا مدفون گشت ناگاہ دیدم کہ چیزی عظیم از سقف خانہ فرود آمد بر من ہیبت عظیم غالب آمد پس چنان دریافتم کہ مرغی سپید پر خود بر من میمالید آن ترس از من زائل

گشت بعدهٔ شربت سپید بمن دادند که گمان کردم مگر شیر است چون تشنه بودم از آن شیر خوردم و زنانے
دیدم بلند بالا زیبا روئے که بدختران عبد مناف مشابهت داشتند گرد من درآمدند و غمخواری من مینمودند
و شنیدم که کسی میگفت بگیر بداورا از چشم مردمان و جوقے از مرغان دیدم که مے آمدند منقارهائے ایشان
از زمرد و بالهای ایشان از یاقوت و در آنحالت پرده را از چشم من برداشتند تا از مشرق و مغرب روی زمین را
دیدم و سه سیاه علم دیدم برافراشته یکے در مشرق و یکے بر بام خانه کعبه بعد ازان بسیار گرد من درآمدند چون
حضرت محمد مصطفی صلعم بر زمین آمد سر بسجده نهاد و انگشت خود بسوئے آسمان برداشت بعد ازان پارهٔ ابر
فرود آمد چون برخاست محمد مصطفی صلعم را غائیب گردانید پس شنیدم که منادی میگفت که محمد صلعم را گرد عالم بر
آورید تا همه خلق او را باسم و صوت و صفت معلوم کنند پس در یک چشم زدن آن ابر منجلی شد محمد مصطفی صلعم
را دیدم در صوفی پیچیده و سپید تر از شیر و نرم تر از حریر پس ابر دیگر بر آمد عظیم تر از اول که از وے سخن مردمان
و آواز اسپان مے شنیدم و منادی میگفت محمد مصطفی صلعم را گرد همه جن و انس و سباع بر آرید و او را اعطا
نائی دادند خلقوت آدم و رفعت نوح و خلت ابراهیم و لسان اسمٰعیل و بشارت یعقوب و جمال یوسف
و صورت داؤد و صبر ایوب و زهد یحیی و کرم عیسی علیهم السلام - آورده اند که فضائل و شمائل و کمالات و
معجزات جمیع انبیا و مرسلین که داشتند ذات مبارک صفات حضرت سید انام علیه السلام تنها داشت و
در یک چشم زدن این ابر نیز برطرف گشت دیگر آنکه عثمان بن العاص از مادر خود روایت میکنند که گفته
اند من شب ولادت رسول الله صلعم در پیش آمنه خاتون حاضر بودم در آنشب تاریک بهر چه نظری کردم
چون آفتاب روشن میدیدم و ستارگان چنان دیدم که نزدیک مے آیند و گمان بردم که شاید بر زمین
فرود آیند دیگر آنکه صفیه بنت عبد المطلب چنین گفته که در شب آنحضرت صلعم قابلهٔ وے بودم چنان دیدم
که نور وے بر نور چراغ غالب گشت و در آنشب شش علامت مشاهده کردم یکے آنکه چون
بر زمین آمد سجده کرد دوم آنکه سر برداشت و بزبان فصیح گفت لا اله الا الله انی محمد رسول الله
سوم آنکه خانه را از نور وی روشن دیدم چهارم آنکه خواستم که او را بشویم هاتفی آواز داد که صفیه تو خویشتن را
زحمت مده که او را شسته بیرون آورده ایم پنجم آنکه خواستم تا به بینم که پسر است یا دختر دیدم که همه ختنه کرده بود
و هم ناف بریده ششم آنکه خواستم که او را در لفافه پیچم بر پشت او خاتم نبوت بود و در میان کتف او لا اله
الا الله محمد رسول الله بر آنجا نوشته گفتم این فرزند عجب سعادتمند بوده است ؎ ای کعبه را ز یمن قدوم تو صد
شرف + وے مرده را ز مقدم پاک تو صد صفا + بطحی ز نور طلعت تو یافته فروغ + یثرب ز خاک پائے تو بارونق و بها +

فضیلت

و در بعضے حواشی شفا آورده که در روز هفتم ولادت آنحضرت صلی الله علیه وسلم عبدالمطلب ختنه او فرموده و مهمانی
او نموده و مردم را خوانده و نام محمد نهاده و روایتیست که جبرئیل او را ختنه کرده وقتی که اول آنحضرت
را غسل داده و در شفا قاضی عیاض نیز آورده که بعضے روایات آمده که پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم ختنه کرده
و ناف بریده زائیده و در بستان فقیه آورده که کعب الاحبار روایت کرده مامی یابیم در بعضے کتب که بدرستی
ده تن از انبیا علیهم السلام ختنه کرده متولد شده آدم و شیث و ادریس و نوح و لوط و اسمعیل و یوسف و زکریا
و عیسی و محمد صلعم + و در مفاتیح شرح مصابیح و در بعضے حواشی شفا نیز نوشته که بعضے گفته اند چهارده پیغمبر ختنه
کرده زائیده اند آدم و شیث و نوح و هود و صالح و لوط و شعیب و موسی و سلیمان و زکریا و عیسی و حنظله بن
صفوان و او نبی اصحاب الرس بود و حضرت محمد رسول الله صلعم دیگر آنکه عبدالمطلب گفته شب ولادت محمد مصطفی
طواف کعبه میکردم چون نیمه از شب گذشت خانه کعبه را دیدم که بجانب مقام ابراهیم سجده آورد و تکبیر کرد که الله اکبر
و گفت بدرستی که اکنون مرا پاک گردانید از پلیدیهای مشرکان و ناپاکیهای جاهلیت پس از آن همه اصنام ریختند و من
نظر بر جبل انداختم که بزرگتر اصنام بود سرنگون بر روی سنگ فتاد و منادی این ندا در داد که آگاه باشید که آمنه
خاتون محمد رسول الله صلعم را بزاد بجانب صفا رفتم او را پر غوغا دیدم و بچشم من چنان نمود که گویا طیور و سحاب را بمکه حشر
کرده اند پس بطرف خانه آمنه آمدم در را بسته دیدم و آواز دادم آمنه در را بکشاد و گفت ای پدر محمد متولد شد گفتم
بیار تا به بینم گفت او را دستور نیست و گوینده گفت ای آمنه این فرزند را تا سه روز هیچ کس منما شمشیر کشیدم و بخانه درون رفتم
مردی دیدم شمشیر کشیده و برقعه بر روی انداخته گفت ای عبدالمطلب باز آ که ملائکه مقربین و ساکنین علیین از زیارت فرزند
ارجمند تو فارغ شوند لرزه بر تن من افتاد همچنان بدست شمشیر بیرون آمدم تا قریش را خبر سازم زبان من
تا هفت روز از کار افتاده بود با هیچکس سخن گفتن نتوانستم گفت دیگر آنکه مجاهد رحمة الله گوید از ابن عباس پرسیدم
که طیور و سحاب در باب رضاع حضرت محمد رسول الله صلعم نزاع میکردند فرمود بلی جمیع خلق الهی در رضاع نزاع میکردند
یکے آدمی زاد سبب آن بود که چون رسول الله صلعم متولد شد آوازی بر آمد که ای محشر خلایق محمد بن عبدالله متولد
شد خوشا آن پستان ارضاع وی کند لاجرم نزاع از میان خلق الهی برخاست و خطاب آمد که از نزاع باز
ایستید که حقتعالی مرضعه او را همچنین از اول تقدیر کرده چون پنج روز گذشت بروایت ابن عباس نوشته که کنیزک
ابولهب بود تا آمدن بی بی حلیمه با رضاع آنحضرت قیام نمود و از چهار راه حلیمه آمد دیگر آنکه در شب ولادت آنحضرت صلعم
ایوان کسری بجنبید چهارده کنگره از آن بیفتاد و تمعر قصر نبوت چون طاق بلند + کسر بمقصوره کسری افگند +
و پادشاه فارس بود و او را نوشیروان عادل نیز میگفتند و آتش فارس که از هزار سال برافروخته بود و هرگز

نموده بود فرو مرده و در پارچه ساده زمین غرق رفت و موبدان عام مجوس بود در خواب دید که شتران سرکش مهار ناکرده اسپان
عربی را میکشند تا از دجله بگذشتند و در شهرها منتصرف گشتند کسری از تحرک ایوان و افتادن کنگره هائے آن
ترسید اما خویشتن داری کرد و با خود نیاورد چون بامداد شد صبرش نماند بنشست و با وزیران و دانایان در میان
آورد و در آن سخن بودند که نامه رسید که آتش فارس فرو مرد و غم وی از حد زیاده گشت آنگاه موبدان خواب
خود باز گفت کسری پرسید که ای موبد چه تواند بود گفت حادثه ایست که از جانب پیدا شود کسری بنعمان بن منذر
نامه نوشت که مرو برا که دانا باشد انچه از وی بپرسم بفرستد عبد المسیح را پیش فرستاد کسری واقعه را از وی پرسید
گفت علم اینحال پیش خال منست که سطیح نام کاهن است گفت برو و از وی بپرس عبد المسیح پیش سطیح رفت دید
که او مشرف بر موت است بر وی سلام کرد جواب نداد آغاز شعری کرد سطیح را چون شعر بگوش افتاد چشم بگشاد و
گفت ترا کسری فرستاده است از جهت تحریک ایوان و افتادن کنگرهای آن و خواب موبدان و دانایان و فرو مردن آتش
فارسیان و فرو رفتن دریاچه ساده اینها همه نشان نبی عالیشان پیغامبر آخر الزمان است که ظاهر خواهد شد و این دیار را
خواهد گرفت شعر مشرقش مکه و مغرب یثرب + بر ضیا مشرق از و تا مغرب + از رخش نور ضیائی همه را + و ز روشن کار
کشائی همه را + و گفت بعدد آن کنگرها که افتاده اند جمعی از اهل کسری پادشاهی کنند آنگاه دولت ایشان منقطع گردد
و چون عبد المسیح اینخبر بکسری آورد گفت تا آنوقت که چهارده کس پادشاهی کنند بسی کار رفته پس ده کس از ایشان در چهار
سال پادشاهی کردند و چهار دیگر تا خلافت امیر المومنین عثمان رض دیگر یهودی بود ساکن مکه در آنشب که رسول صلعم
متولد شد بمجلس از مجالس آمد و پرسید که در میان شما امشب دوشنبه هیچ فرزندی نرینه متولد شده است گفتند نمی دانیم
گفت اگر از نساد گذشت در فلسطین خواهد بود میانه دو شانه وی چند موی است در شب شیر نخورد زیرا که عفریتی از جن
انگشت در دهان در آورده بود از شیر باز دارد پس قریش از آن مجلس متفرق گشتند و این سخن را تعجب کنان در خانهائے
خود میگفتند ناگاه خبر یافتند که عبد الله بن عبد المطلب را حقتعالی پسرے داده است و ویرا محمد نام نهاده این قصه را
با یهودی گفتند و بخانه آمنه خاتون آمد و آن علامت را در میانه دو شانه رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم بدید
بیهوش افتاد و چون بهوش باز آمد گفت والله نبوت از بنی اسرائیل بیرون رفت پس روے بقریش کرد
گفت شما شادمان شوید والله که بر شما غالب شود که خبر آن بمشرق و مغرب رسید دیگر آنکه حلیمه مرضعه رسول الله صلعم
گفته است که با جماعتی از زنان قبیله بقصد دائگی اولاد قریش متوجه مکه شدم شوهر من با من بود و با خود دراز گوشی
داشتم مانده بود و فاقه سال یافته که هیچ خبر نمیداد و آن سال قحط بود و خلق از گرانی و سختی تنگ آمده بود و در
پستان من چندان شیر نمانده که فرزند من ضمیره که رضیع رسول الله صلعم بود با آن خرسند شود و از گریه وے

مرا شب خواب نمی آید چون بمکه معظمه رسیدم رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم را بر من عرض کردند از نادانی گفتم از برائے
احسان او به قدری باید آرد که دیر پدر نیست تا نمایتی که همه همراهان من فرزند گرفتند و هیچ فرزند دیگر نماند من شرم داشتم
که بی رضیع باز گردم وی را قبول کردم آمنه خاتون گفت پیش از این بر شب آمیندم را گفت که دایه فرزند خود را از بنی سعید
بگیر از آل بیت باشد من گفتم که من از بنی سعدم و پدر من ذویب است شوهر من ابوذویب آمنه دست مرا گرفت بخانه خود آورد و
محمد را دیدم صلی الله علیه وآله وسلم در صوف پیچیده و از بوئی مشک مے آمد و از طلعت وے پرتو سعادت نیافت بر
حریر سبز خفته پستان خویش بر سینه وی نهادم چشم وی بالائے آسمان میرفت روے روان او را پوشیدم و آنرا از آمنه
خاتون مستور داشتم بعد از ان وی را بر داشتم و پستان راست در دهن وے نهادم مکیدن آغاز کرد بعد از ان پستان
چپ در دهان وے نهادم نمکید ابن عباس گفته است حقتعالے او را در آن حالت الهام عدل کرد که در
آن شیر یکے هم داشت لاجرم یک پستان را برائے او باز گذاشت حلیمه گفته است که پستان راست را بمحمد
میدادم و پستان چپ را بفرزند خود ضمیره و هرگز فرزند من پیش از محمد شیر نمے مکید دیگر آنکه حلیمه گفته است که
چون محمد را شیر دادم پستان پر شیر میشد که محمد را شیر دادم و ضمیره را شیر هم میدادم همچنان پستان من پر شیر میبود
و ناقه من که یک قطره شیر نداد بعد شیر دار شد که هر طرف که در منزل ما بود همه را پر میساخت شوهر من گفت اے حلیمه
برکتی بخانه من روے آورده است و حقتعالے نسبت بما عنایت کرده اینهمه برکت وجود با جود این فرزند ارجمند
است دیگر آنکه هم حلیمه گفته است که چون محمد را به منزل خود بردم سه شب در مکه بودم شب سوم دیدم که مردے
جامه هائے سبز پوشیده بود و نور از سینه وے تافت بر بالین محمد نشست و روئے وے مے بوسید
شوهر خود را از آن آگاه کردم گفت اے حلیمه این راز مخفی دار که هیچکس از ما سعادتمند تر بدیار خود باز نخواهد
گشت دیگر آنکه حلیمه گفته است که چون عزم مراجعت کردم بر دراز گوش خود سوار شدم و محمد را پیش
خود گرفتم آن دراز گوش را دیدم که سه بار بجانب خانه کعبه سجده کرد بعد از آن سر بر داشت و از همه مرکبهائے
همراهان درگذشت و چنان میرفت که همه از وی باز پس مے ماندند و میگفتند که اے حلیمه عنان مرکب
خود کشیده دار آخر نه همان مرکب است که بهزار حیله از جا حرکت نمے کرد من گفتم که همچنان
گمان مے برم که این همه از برکت این فرزند است دیگر گفته است که چو محمد نزدیک شد که سخن
گوید آواز بر داشت و گفت الله اکبر الحمد لله رب العالمین و چنین آورده اند که رسول الله صلعم
چون دو ماه شد بهر طرف با کودکان میرفت چون سه ماه شد قدرت بر رفتن پیدا کرد و چون چهار ماه شد
دست مبارک بر دیوار مے نهاد و میرفت و چون بهفت ماهگی رسید بهر طرف خوش میدوید چون هشت ماه

فضیلت

فضیلت

فضیلت

بروی گذشت همچنان سخن میفرمود که مفهوم میشد و در نه ماهگی کلام فصیح کردن آغاز کرد . . . کرده چون ده ماه گشت با طفلان
همه تیراندازی میکرد دیگر آنکه حلیمه گفت که در ایام شیر دادن آنحضرت علیه الصلوٰة والسلام آسایش بودم که هرگز بر
هیچ چیز بول نکرد که آنرا میبایست شست بلکه در هر شبانه روز در وقتی معین یکبار بول میکرد در روز دیگر آنوقت
نیز بول میکرد نظیف زهی دولت مادر روزگار که پوری چنین پرورد در کنار ها دیگر آنکه هم حلیمه گفته است
که چون محمد صلعم سه ساله شد میل کرد که با برادران رضاعی خود بچراگاه گوسفندان رود هر روز عصا بر میگرفت
و با برادران باشوق و خوشحالی میرفت و شبانگاه از آن چراگاه شاد و خرم می آمد یکبار روز هوا بسیار گرم بود من افسوس
میکردم که امروز هوا گرم است تشویش خواهد بود خواهر رضاعی وی گفت ای مادر غم مخور من میشوی رفتم و برادر میان
بزرگان دیدم پاره ابر بر سر وی سایه کرده بود و بهر طرف که میگشت با وی میگشت و در بعضی شروع
قصیده برده آورده که اینقصه را اگر نقل کرده یکی این دوم آنکه ابوطالب آنحضرت صلعم را همین واز ده
سالگی بسفر برد و در آنسفر پاره ابر سفید همواره بر بالای آنحضرت سایه دار بود و این معجزه بشک نمود
همه خلق بی تکلف بدیدی هر کجا که رسول صلعم رسیدی و در حواشی آنقصیده آورده که مشهور آنست که سایه
کننده رسول صلعم ابر نبود لیکن فرشته بود که سایه میکرد و چنانچه در نظر مردم ابر پاره مینمود و دیگر آنکه هم حلیمه
گفته که محمد روزی با برادران رضاعی بچراگاه رفته بود ناگاه در میانه روز برادرش ضمیره گریان آمد گفت
ای مادر قریشی مرا دریاب که زنده یافتن او مشکل می بینم گفتم قصه چیست گفت با هم بازی میکردیم
مردی بود که وی را از میان ما در ربود و بالای کوه نشتافت و شکم اورا بشکافت حلیمه گوید که من ابو
ذویب که شوهر من بود بدویدیم اورا بر بالائی کوه دیدیم چهره برافروخته و چشم در آسمان دوخته پیش روی
وی در افتادیم و بوسه بر پیشانی نورانی وی دادیم گفتم ای جان مادر حال چیست گفت آنوقت که با برادران
بازی میکردیم سه کس آمدند و در دست یکی ابریقی سیمین و در دست دیگری طشت از زمرد پر از برف سفید
و مرا از برادران در ربودند و ببالای کوه بر آوردند و یکی بلطف تمام مرا بخوابانید و سینه مرا تا ناف به
بشگافت من نظر میکردم هیچ المی و دردی نیافتم دست خود درون من کرده دل مرا بر آورده بشگافت
و از اندرون آن پینکی سیاه خون آلوده بیرون آورده بینداخت و گفت در وجود تو بهره شیطانی بود
آنرا انداختم و ترا از آن وسوسه و فریب وی ایمن کردم پس دل مرا بشست و بجای خود باز نهاد و بجائی از نور مهر
کرد و من هنوز سردی آن خاتم در عروق و مفاصل خود احساس میکنم هر سوم بر خاست و گفت شما دور
شوید بکار خود کرد پس نزدیک آمد و دست خود بر سینه من نهاد آنشگافت فراهم آمد تا ریکی از آن دو کس گفت

وپرا باده کس از امت وی بر کس کشید من گران آمدم پس گفت پرا هزار کس از امت وی برکش کشیدم من گران
آمدم پس گفت بگذار اگر با همه امتش برکشی غالب گران خواهد آمد پس دست مرا بگرفت او باز نشاند من
هر سه بوسه بر پیشانی من دادند و گفتند ای حبیب خدا هیچ ترس مباد ترا اگر دانی که ترا چه سعادتها کرامتها خواسته
اند هر آئینه روشنی بیفزاید شمع همه انبیاء در پناه تو اند مقیم در بارگاه تو اند + پس به طرف بالا پرواز کردند
و در میان آسمان در آمدند اگر خواهید موضع در آمدن ایشان بشما بنمایم - دیگر آنکه حضرت عباس با رسول الله
صلعم گفته که مرا بدین خود آن روز خواندی که در گهواره بودی با ماه سخن میگفتی و بسوی وی با انگشت خود اشارت
میکردی بجانب که اشاره بکردی میل میکرد رسول الله فرمود باوی سخن میکردم و وی با من منع میکرد مرا از گریه و باز
میداشت از آن و آواز آنرا که در عرش سجده در می افتاد می شنیدم دیگر آنکه چون آمنه رسول صلعم را پیش اخوال وی بمدینه برده بود
و ام ایمن با ایشان بود یکماه آنجا اقامت نموده بودند چون رسول الله صلعم بعد از هجرت بمدینه رسید بعضی امور که در وقت اقامت
وی بمدینه بر وی گذشته بود یاد میکرد و میفرمود که یهودی یمن سوی بنگریست نزد من آمد و مرا تنها دید گفت ای غلام نام تو چیست ما
گفتیم احمد در پشت من نظر کرد شنیدم که میگفت این پیغامبر این امت است بعد از آن پیش اخوال من رفت
این خبر با ایشان گفت مادر من چون آنخبر شنید بترسید از مدینه معظمه بیرون آمد ام ایمن گفته که در مدینه
بودیم مرد هم از یهود در میانه روز آمدند و گفتند احمد بیرون آر بیرون آوردم بوی نظر کردند و پشت وی بسیار
نگریستند پس یکی از میان مر دیگری را گفت این پیغامبر این امت است و این بلد دار هجرت وی خوانده بود و زود
باشد که درین بلد از قتل و اسیر کار عظیم واقع خواهد دیگر آنکه چون در وقت مراجعت بمکه موضع ابوا که میان مکه
و مدینه است رسید آمنه خاتون بیمار شد رسول الله صلعم بر بالین وی نشسته بود ناگاه بیهوش شد بعد از آن بهوش باز آمد
و بر روی رسول نظر کرد و بیتی چند خواند که ابیات از انجمله است شعر بارک الله فیک یا غلام + ان صح ما ابصرت فی المنام +
فانت مبعوث الی الانام + من عند ذی الجلال والاکرام + بعد از آن گفت هر زنده میرنده است و هر نو کهنه خواهد شد
اگر میرم ذکر زنده خواهد بود زیرا که پاکیزه نهاد زاده ام و نیکو کاری یادگاری گذاشته ام و چون وی بمرد آواز نوحه جن آمد که
بر وی میگریستند و میگفتند شعر تبکی التقاة البرة الامینه + زوجة عبد الله والقرینه + ام نبی الله ذی السکینه + و صاحب
المنبر بالمدینه + و در عیون الاثر فرموده که رسول در یتیمی الثت شش ساله بود و قیل هشت ساله و بعد از وفات مادر شریفه آنسرور کائنات
در حضانت ام ایمن و کفالت عبد المطلب بود بعد از یکسال و پانزده ماه عبد المطلب نیز وفات یافت و در سنه تسع از عام
الفیل و بعضی گویند که در وقت فوت عبد المطلب هشت ساله بود و قیل ده ساله دیگر آنکه ابن عباس فرمود که برای عبد المطلب
در سایه کعبه فراشی بساط انداختند و از جهت تعظیم و احترام وی کسی دیگر بر آن نشستی و پسران او گرد آن نشستندی تا وی بیرون

می آمد و بر آن می نشست پس رسول کودک بود بیرون می آمد و میخواست که بر آن نشیند اعمام آنحضرت نمیگذاشتند
عبد المطلب می گفت دعوا ابنی فان لہ لشانا عظیما یعنی بگذارید پسر مرا هر جا که خواهد بنشیند سوگند بخدا تعالی که او را نشانی
بزرگ است و میگفت می بینم که روزی پیش آید بوسیلهٔ شما یا شود و این نور که در جبین وی می بینم نور کسی است که از وی سروری
بهتر مردم آید پس روی بفرزند خود ابوطالب که او و عبد الله از یک مادر بودند کردی و گفتی یا ابا طالب این
کودک را کاری عظیم در پیش است او را نگاهدار تا مکروهی و ناخوشی بوی نرسد و او را بغایت دوست داری و او را بر
گردن خود می نشاندند طواف کعبه میکرد و چون میدانست که محمد اصنام را نکرده میداد و او پیش اصنام نمیبرد چون عبد المطلب
هشتاد و دو سالگی و بروایتی صد و ده سالگی وفات یافت ابوطالب بموجب وصیت پدر مدام بر تربیت وی قیام مینمود
چنانکه مشهور است و در عیون الاثر آورده که در سن عبد المطلب اختلاف است و فی آن نود و پنجسال است و اعلی آن صد و
چهل سال والله اعلم بحقیقة الحال دیگر آنکه حضرت سید کائنات بعد از وفات عبد المطلب سید با ابوطالب آن وقت هشت
ساله بود ابوطالب او را بسیار دوست میداشت در آنحال که عیال ابوطالب با یکدیگر تنها طعام میخوردند سیر نمیشدند و
چون با رسول الله طعام میخوردند سیر میشدند پس ابوطالب چون خواستی که عیال او طعام دهد بالیشان گفتی باشید که
تا محمد حاضر شود چون حاضر شد طعام با وی میخوردند و همه سیر میشدند و چیزی از آن طعام افزون می آمد و اگر چنانچه شیر بودی
اول رسول الله صلعم بیاشامیدی پس آن کاسهٔ شیر بعیال و فرزندان ابوطالب دادی تا همه از آن شیر سیر میشدند و اگرچه
آن کاسه هر یک تنها میتوانست خورد پس ابوطالب ورا گفت ای فرزند تو مبارکی دیگر آنکه چون رسول بامداد از خواب
برخاستی و مجمع فرزندان ابوطالب را بحال خود بیاراستی همه را مویها در هم شکسته و مژگان بر هم بسته و گیسوی عنبرین و چشم
جهان بین بی شانه نکرده وی سرمه ناک دیگر آنکه چون آنحضرت بدوازده سالگی رسید ابوطالب را عزیمت سفر
شام شد بر رسول مفارقت عم موجب غم و الم شد و گفت ای عم مرا با اعتماد که آنجا می گذاری و چون مادر و پدر مشفق ندارم مرا یکدل کس
بطهارا در ابوطالب رقتی پیدا شد سوگند خورد که او را با خود ببرد و برادران و خواهران گفتند نمیکه وی خورد سال است
طاقت سفر ندارد متردد شد و خواست که او را با خود نبرد روزی رسول الله را دید که تنها میگریست از وی پرسید که سبب گریه تو چیست
رسول الله خاموش شد گفت شاید که این گریه تو از اندیشهٔ مفارقت من باشد گفت آری ای ابوطالب سوگند یاد کرد که
هرگز بعد از این مفارقت نکنم و او را با خود ببرد و همواره غمخوارگی او مینمود تا بموضعی از زمین شام فرود آمدند که آنرا بصری میگفتند و آنجا
راهبی بود که او را بحیره میگفتند و او عالم بود و پیش از آن قافله های بسیار بروی گذشته بودند و التفات نکرده بود مگر
بانسال زیرا که چون قافله نزدیک رسید دید که شخصی که ابر سپید بر وی سایه کرده بهر جا که میرود با وی میرود و چون در زیر
درختی نزول کردند آن ابر بالای آن درخت بایستاد و دید که شاخهای آن درخت ها که بر سر آن همایون بخت میل کردند تا وی در سایه آنها

باشد چون بحیرا آنرا دید طعام فرمود قافله را طلب فرمود که بر طعام وی حاضر شوند و هیچکس از خرد و بزرگ تخلف نکند چون آن جماعت
حاضر شدند بحیرا هر چند که نظر کرد مقصود خود را ندید بایشان گفت میباید هیچکس از شما تخلف نکند گفتند تخلف نکرده است
مگر یک خردی بحیرا گفت وی را حاضر کنید چون حارث بن عبد المطلب این شنید بلات و عزی سوگند کرد که از کرم و
مروت و احسان دور است که محمد بن عبد المطلب را در منزل گذاریم و ما بطعام حاضر شویم چون بحیرا نام محمد شنید در حاضر کردن وی
استعجال نمود حارث بن عبد المطلب وی رفت و بحیرا می نگریست و دید چون از زیر درخت بیرون آمد آن ابر سپید با وی
روان شد چون نزدیک مجلس رسید بحیرا برخاست و تعظیم و تکریم و تقدیم وی بجا آورد و بالا نشاند و تیز تیز در وی نظر کرد و مشاهده علامات
که در کتب سابقه دانسته بود مینمود چون جماعت از طعام خوردن فارغ شدند و متفرق گشتند بحیرا با وی گفت سوگند بلات
و عزی که هر چه ترا بپرسم مرا از آن خبر دهی و درین سوگند تقلید آن جماعه کرد رسول الله صلعم فرمود بلات و عزی سوگند مده که
پیش من هیچ چیز مبغوض و مغضوب تر از لات و عزی نیست ؎ تیز کن خنجر لا بر سر لات + بهر لات منی ز سومنات + تاج
عزت ز سر عزی اش کش + رخت طاعت بدر ز سومی کش + پس بحیرا گفت بخدا که هر چه بپرسم خبر دهی رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هر چه
میخواهی بپرس بحیرا از خواب و بیداری و سایر احوال فرخنده مآل وی سوال کرد رسول الله صلعم کتف مبارک خود نمیگشاد ابوطالب
چون شوق او غالب دید گفت ای فرزند کتف خود بگشا چون بگشاد مهر نبوت را بهمان صفات که در کتب الهی خوانده بود دید آنرا
ببوسید و آنچنان بود که بر جانب کتف الیسری ما بین الکتفین گوشت پاره بود از پوست بر آمده و بر آنجا موی چند و در
بعضی روایات از ابن عمر آمده است که بر آنجای گوشت مکتوب بود لا اله الا الله و در بعضی روایات هم از وی آورده که
بحیرا گریان ابوطالب را گفت این کودک با تو چه نسبت دارد گفت پسر منست بحیرا گفت او پسر تو نیست نمیباید که او را پدر
زنده باشد ابوطالب گفت این برادرزاده منست بحیرا گفت راست میگوئی بعد از آن با ابوطالب گفت این برادرزاده
تو پیغامبر این امت خواهد بود زود وی را بشهر خود باز آور و از یهود نگاهدار که اگر آنچه من دانستم ایشان بدانند
قصد قتل او بکنند و در باب این کودک عهد و پیمان بسیار است ابوطالب گفت آن عهد و
پیمان که از شما گرفته است بحیرا تبسم کرده گفت حقتعالی در کتابی که به عیسی فرستاده است چون
ابوطالب از آن سفر بمکه باز آمد بار دیگر وی را با خود بسفر نمیبرد و اگر از آن یگانه آفاق الم فراق در مییافت خود
نیز بسفر نمیشتافت ؎ خوش آن بیدل که دولت یار گردد + بگرد خاطر دلدار گردد + برون آید تمام از خواهش خویش +
ولد در خواهش او کاهش خویش + چو گوید از سر پای سازد + بخدمتگاری وی سرفرازد + دیگر آنکه چون رسول الله
در سن بیست و پنجسالگی پیش از تزویج خدیجه رضی الله عنها با غلام وی میسره نام بسفر شام رفت به بصری رسید و سایه
رحمت را جواب داد بحیرا آنچه از صفات و سمات دانسته بود موافق یافت بعد از آن خواست که مهر نبوت را مشاهده کند

رسول الله درختی که نزدیک نسطور راهب بود نزول فرمود آن نسطور میسره را شناخت گفت ای میسره این کیست که در سایهٔ این
درخت فرود آمده است گفت مردیست از اشراف قریش گفت حقا که در زیر این درخت جز پیغامبر نزول نکرده است پس
پرسید که در چشم وی سرخیست که هرگز ازو دور نشود میسره گفت هست پس آن راهب سوگند کرد که وی پیغامبر آخر الزمان خاتم
پیغامبران کاشکی تا وقت بعثت وی زنده میبودم تا در ملت اسلام متابعت وی مینمودم دیگر آنکه چون آنحضرت
صلعم بخرید و فروخت مشغول شد میان وی و دو شخصی را در بیع و شرا خلافی افتاد آن شخص رسول الله صلعم را گفت اگر
راست میگوئی بلات و عزی سوگند یاد کن آنحضرت فرمود که من هرگز بلات و عزی سوگند نخوردم و هیچ چیزرا
ازان ها دشمن تر نمیدارم آن شخص گفت القول قولک پس از وی پرسید که تو از اهل حرمی گفت بلی آن شخص میسره را گفت در خلوت که
والله این همراه تو پیغمبر خدا است و خاتم انبیا است میسره بموجب فرموده آن راهب این شخص در اکرام و احترام وی می فزود و
در مرتبه احوال آنحضرت زیادت اهتمام نمود شعر خوشا آن کسان که نشناسند قدر اهل کمال بجمال عشان متوجه شوند در
همه حال + دیگر آنکه چون در وقت مراجعت این سفر بظهران رسیدند ابوبکر نیز در آن کاروان بود با میسره
گفت که از برای بشارت رسیدن قافله محمد رسول الله صلعم پیش خدیجه رضی الله عنها بفرست بمیسره قبول کرد
چون وی را روان میساخت ابوجهل نیز درون قافله بود گفت ای میسره وی خردسال است مبادا که راه گم کند دیگری را
فرست میسره گفت اگر بسال خرد است بعقل بزرگ است وی را روان ساخت چون بمقداری رفت و بر بالائی شتر
خواب کرد شتر از راه بیرون رفت حقتعالی جبرئیل را فرمود که مهار شتر او را بگیر و براه راست در آر و سه روزه راه بیک روز
قطع کن جبرئیل چنانکه کرد و بقول بعضی مفسران اشارت باین معنی است قوله تعالی و وجدک ضالا فهدی پس رسول
در همان روز نامه را بخدیجه سپارید و در همان روز بازگشت و چون به نزدیک به کاروان رسید ابوجهل ورا دید شادی ورزید
و گفت ای میسره سخن من نشنیدی اینک محمد راه غلط کرده است و بازگشته ابوبکر و میسره هر دو غمگین گشتند چون
رسول رسید مکتوب خدیجه سپارید میسره ابوجهل را گفت معلوم شد که تو راه غلط کرده که محمد راه را غلط نه کند ابوجهل
شرمنده شد گفت برین نامه اعتقاد ندارم که چندین روزه راه بیک روز قطع کردن محال است من
غلام خود را میفرستم غلام را فرستاد موجب زیادتی شرمندگی گشت اما چه فایده که او را هیچ اثری نشد +

فصل سیوم در بعضی معجزات که ابتدای بعثت تا وقت هجرت آنحضرت صلعم بظهور پیوست و هم در شواهد النبوه
آورده که در ایام نزول وحی بر رسول صلعم نزدیک رسید گاهی رسول الله صلعم از مکه معظمه بیرون می آمد
و بهر سنگی که میگذشت از آن سنگ آوازی می آمد که السلام علیک یا رسول الله صلی الله علیه وسلم و بهر طرف که نگاه می کرد
هیچکس را نمیدید و در شفا آورده که بهر شجر و حجر که میگذشت میگفت السلام علیک از جابر بن عبد الله مرویست

که آن حجر و شجر او را سجده نیز میکرد و در صحیح بخاری مذکور ست که ابتدائی کار مختار صلی الله علیه وسلم خوابهائی راست
بوے هر چه دیدی همچو روشنائی صبح ظاهر شدے بعد ازان خلوت را دوست میداشت و شبهائی بسیار
در غار حرائی بسر میبرد و چون بطرف خدیجه رضی الله عنها باز میگشت زاد و توشه چند روزه که اماده کرده بودی آنرا
همراه وی روان کردی بعد ازان بچهل سالگی رسید آورده اند در ماه رمضان بغار حرا تکیه کرده بود جبرئیل بصورت
مردے آمد و چادر شبی از دیباج در دست داشت رسول الله صلی الله علیه وسلم را گفت بخوان رسول الله صلی الله
علیه وسلم فرمود من گفتم که من خواننده نیستم آنچادر نشیب بر سر من انداخت چنان سر و روئی مرا فرا گرفت که پنداشتم
که هنگام مردنست پس آن چادر را از سر من باز گرفت و گفت بخوان فرمود که من خواننده نیستم دیگر بار آن چادر
را بر سر من انداخته بدستور سابق با من معامله میکرد و بار آنرا بکشاد گفت اقرأ باسم ربك الذی
خلق خلق الانسان من علق اقرأ وربك الاکرم الذی علم بالقلم علم الانسان ما لم یعلم بعد ازان
بایستاد و آنچه شنیده بودم بر دل خود مسطور یافتم ترسیدم که مرا لقصر و جنون قسبت و کسی همچو مجنون و شاعر مبغوض
بیش من نبود خواستم که خود را از سر کوه بلند بینداز م بکوهے بر آمدم و در آن اثنا از جانب آسمان آوازے شنیدم
که ای محمد تو رسول خدائی و من جبرئیلم بعد ازان نظر بجانب آسمان کردم جبرئیل را دیدم بصورت
قد خویش بر افق آسمان نهاده میگوید ای محمد تو رسول خدائی و من جبرئیلم پس در میانه راه بایستادم و انداختن خود را
از سر کوه باز آمدم و بهر طرف از اطراف آسمان که روئے یتافتم و با نماز شام در مقام جبرئیل بودم و زنیوقت
خدیجه رضی الله عنها بهر طرف کسان از لطلب من فرستاده چون بعضے ایشان بمن رسیده ند
جبرئیل غائب شده بجانب خدیجه رضی الله عنها باز گفتم و هشت زده لرزه بر اعضای من افتاده سر بر زانوئے
وی نهادم و از بیواقع او را آگاهی دادم و گفتم میترسم ناگاه کاهنے شوم خدیجه رضی الله عنها گفت معاذ الله که
حضرت حقتعالے در حق تو خیر نخواهد ساید امید میدارم که تو پیغامبر این امت خواهی شد بعد ازان خدیجه
برخاست و بخدمت ورقه بن نوفل که ابن عم خدیجه بود و عالم کتب سابقه برفت و احوال فرخنده مآل رسول الله
صلی الله علیه وسلم باوے گفت ورقه گفت ورقه بحق خدائی که نفس من در قبضهٔ قدرت اوست که اگر درین
کلام صادقی محمد پیغمبر این امتست ناموس اکبر یعنے جبرائیل که بموسے آمد بوے خواهد آمد و همام رسل
پیشوائی سبیل + امین خدا هبط جبرائیل + بعد ازان ورقه رسول را دریافت و دیدار و پرسید گفت آ فرزند
من از انچه دیده مرا خبر باز ده رسول الله صلی الله علیه وسلم چون خبر باز داد ورقه سوگند یاد کرد و گفت البته ناموس اکبر
تبو کلام الٰهی خواهد آورد چنانچه بموسے آورد و رسول این امت منی و گفت بجاز قوم آزار با خواهد رسید و قرانه

وطن بیرون خواهند کرد طائفه توفیق نصرت خواهند یافت واگر عمر من وفا کردی هر آئینه بدست و زبان و مال و جان یاری او
تو را میخواستمی بعد ازان بوسه بر زانو مبارک رسول الله صلعم داد و آنحضرت صلعم با طمینان خاطر عاطر بخانه خدیجه مراجعت
فرمود و دیگران که سفیان حربی گفته است که با کاروانی در راه شام میرفتیم و در وقت صبح فرود آمدیم تا
خواب کنیم ناگاه دیدم که سواری در میان آسمان و زمین استاده میگوید ای خواب کنندگان برخیزید که وقت
خواب نیست احمد بیرون آمده است که وی سید کائنات و افضل مخلوقات است و جنیان همه متفرق و مردود شدند
تا رسیدم با وجود آنکه هم دلیر بودیم چهار بخانه خود رسیدم شنیدم که در مکه معظمه اختلافی واقع شده که از نبی
عبد المطلب پیغامبر بیرون آمده است که نام وی احمد است صلی الله علیه وسلم دیگر آنکه روزی ابوجهل بعد مناظرات
مشاجرات بسیار با قریش گفت ما در کار این مرد معذور گشته والله که اگر بعد الیوم به بینم که بدستور
سابق به نماز قیام کند که سنگی بگیرم و سر او را بکوبم تا از شر وی خلاص یابم و بباید که در آن ساعت دست از مددگاری
من بدارید و مرا بدشمنان مسپارید همه برین سوگندهای عظیم یاد کردند چون بامداد شد بنمازگاه حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم بنمازگاه آمد آن لعین سنگی بدست گرفته در عقب وی روان شد چون آنحضرت در نماز ایستاده
و نزدیک شد رنگ روئی ابوجهل متغیر گشت و گریزان بازگشت قریش گفتند چه شد ای ابو الحکم گفت والله از
جانب وی شتری مست بر من حمله کرد من هرگز به بلندی کوهان وی کوهانی ندیده ام و تیزی دندان وی دندانی
نه شنیده ام اگر نزدیک آن شدمی هر آئینه مرا هلاک کردی رسول الله صلی الله علیه وسلم نیز گفت اگر نزدیک من میشد هر آئینه او را میگرفت
جبرئیل مرا چنین خبر کرده دیگر آنکه روزی ابوجهل قریش را گفت که محمد هر گه پیش شما روی خود خاک آلوده میکند
گفت آری گفت سوگند با نخدائی که بوی سوگند میخورند اگر من وی را چنین بینم هر آئینه وی را بپای خود بکوبم ایشان
گفتند آنجا نماز میگذارد و بجانب وی روان شد بوی نا رسیده بقفا بازگشت و بدست خود چهره از وی خود دور
میکرد وی را گفتند ای ابو الحکیم چه شد گفت میان خود و وی خندقی از آتش دیدم ازان روی بازگردانیدم با وجود که
آنحضرت چنین معجزه نا معاینه میکرد ایمان نیاورد و بکفر بمرد ؎ حسن ز بصره بلال از حبش سهیل از روم ز خاک مکه ابوجهل
ابو العجبی است ؕ دیگر آنکه مردی از بابل بمکه آمده و چهار پائی خود بدست ابوجهل فروخت ابوجهل در ادائی بهائی آن
چهارپایه تاخیر میکرد روزی آن بابلی در مجلس قریش آمد و گفت من مرد غریبم و ابوجهل از من چیزی خریده است و بهائی آن
نمیدهد کسی تواند که از وی حق من بستاند رسول الله صلعم در آن نزدیکی نشسته بود قریش از برائی استهزا و سخریت آنحضرت
بابلی را وی نشان دادند که آنمرد را بگوئی که مهم ترا کفالت کند پیش آنحضرت آمده قصه خود باز گفت خواجه عالم مصطفی
صلی الله علیه وسلم بمقتضائی لطف و کرم برخاست و گفت بیا تا حق ترا بستانم ؎ کرم خوانندم پیغمبران غلط گفتم خلاف پیغمبران

پیغمبران و قریش دو کس را عقب ایشان فرستادند تا مشاهده احوال ایشان کنند رسول الله صلعم حلقه بر در خانه
لعین زد گفت رسول الله صلعم فرمود محمد بن عبد الله بیرون آی ابو جهل فی الحال در بکشاد و رنگ وی متغیر
شد و لرزه بر اعضای وی افتاد گفت حق وی را بده گفت بدهم رسول الله صلعم فرمود از اینجا نمیروم تا حق وی
نمیدهی ابو جهل زود بخانه در آمد و حق آنمرد بیرون آورده و تسلیم او نمود رسول الله صلعم برفت آنمرد با یکی پیش
قریش زبان بشکرگذاری رسول الله صلعم بکشاد و گفت خدا تعالی محمد را خیر دهاد که حق مرا از آن ظالم وا نمود بعد
از آن آن دو کس نیز آمدند و قصه باز گفتند ابو جهل هم در عقب ایشان رسید گفت در آنحال که محمد حلقه در زد
دل من از جای برفت بیرون آمدم بر بالای سر وی شیری را دیدم بغایت عظیم دهان باز کرده که اگر یک لحظه در ادای
حق آنمرد توقف میکردم سرم از تن بر میداشت آنقوم گفتند این نیز از سحرهای محمد است دیگر آنکه مردی
از بنی سعد شتری آورده که بفروشد ابو جهل از وی خریداری کرد و ثمن آن نداد رسول الله صلعم در مسجد نشسته بود آن
اسدی حکایت حال وی گفت رسول پرسید شتران تو کجا است گفت در بازار رسول الله صلعم برخاست و ببازار
آمد و شتران وی را برضای بخرید و دو شتر را بفروخته ادای ثمن هر سه شتر نمود و اشتر دیگر را بفروخت و با اهل بنی
عبد المطلب یعنی بیوگان و درویشان و محتاجان از مردان و زنان قسمت کرد ابو جهل لعین در ناحیه بازار
نشسته بود و مجال دم زدن نداشت بعد از آن رسول صلی الله علیه و سلم روی خود با ابو جهل نمود و
فرمود ای عم دیگر چنین معامله مکن و اگر نه بتو لاحق شود از آنچه مکروه تر از آن نبود ابو جهل گفت نکنم ای محمد
بعضی مشرکان ابو جهل را گفتند در دست محمد خوار شدی ای ابو الحکم مگر متابعت دین او کردی خوف او
بر تو مستولی گشت گفت من هرگز متابعت دین او نخواهم کرد اما مردی چند بر دست راست وی
دیدم و مردی بر دست چپ وی که در دست نیزه‌ها داشتند و بر من حمله میکردند اگر انقیاد محمد نمیکردم مرا هلاک
میکردند گفتند این نیز سحرهای محمد است دیگر آنکه خدیجه رضی الله عنها دختر خود را زینب نام در حال حیات
خود بخواهرزاده خود ابو العاص داده بود رسول صلعم رقیه با ام کلثوم را بعتبه بن ابی لهب داده بود چون
میان رسول الله صلعم و قریش خصومت بالا گرفت و آن رسول الله صلعم را گفتند که شما دختران محمد
را خواستگاری کردید و بار دل وی بر داشتند آنها را بوی رد کنید تا در رنج افتد و هر کدام را از دختران
قریش که خواهید بشما دهیم ابو العاص گفت که من از زوجه خود مفارقت نمیکنم هیچ زنی از قریش با وی
برابر نمیدانم رسول الله صلعم وی را در نیککاری ثنا گفت و عتبه گفت اگر دختر سعید ابن ابی العاص بمن دهند دختر
محمد را طلاق دهم دختر سعید را بوی دادند آن بدبخت هنوز با دختر رسول الله صلی الله علیه و سلم ننشسته بود

معجزه

معجزه

پیش رسول اللہ صلعم آمد و گفت ای ابا ودلا نومن بہ الذی ننذلی فکان قاب قوسین او ادنی و آب دہان
تا سپار کہ خود بجانب رسول اللہ صلعم انداخت آمزود و دختر رسول اللہ صلعم را وداع کرد و سخنان ناخوش گفت و
باز گشت رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم برای او دعائی بد کرد و گفت اللہم سلط علیہ کلبا من کلابات ابوطالب
حاضر بود عتبہ را گفت ای برادرزادہ من ترا ازین دعائی بد توانی رست و بعضے گویند کہ غمگین شدہ بار رسول
اللہ صلے اللہ علیہ وسلم گفت ای برادرزادہ من ترا ازین دعائی بد چہ فائیدہ عتبہ پیش پدر آمد و آنرا باوی گفت
او غمناک گشت بعد ازان ہر دو برسم تجارت عزیمت شام کردند و در منزلے فرود آمدند راہبے ایشان گفت
آگاہ باشید کہ درین موضع سباع بسیار اند ابولہب ہمراہان را گفت مددگارے کنید کہ از دعائی بد امین
بنشتم جمیع بارہا بریک جا گرد ماندند و عتبہ را بر بالائی آن بخوابانیدند و گرد اگرد وی بخسپیدند نیم شب بود کہ
شیرے آمد و ہر کدام را از ایشان بوئید و بر بالائی بارہا جست و بیت پنجہ شکم وی را بدرید عتبہ فریاد بر
آورد و روح خود را بمالک دوزخ سپرد حسان بن ثابت این قصہ را در یکے از قصاید منظوم آوردہ دیگر قصہ
معراج است قال اللہ تعالیٰ سبحان الذی اسریٰ بعبدہ لیلا من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی الایہ در
تفسیر مواہب علیہ آوردہ کہ آن بقول اکثر علما در سال دوازدہم از بعثت بودہ و در ماہ آن اختلاف است
کہ ربیع الاول بود یا ربیع الآخر یا رمضان یا شوال و اشہر آنست کہ در شب بست و ہفتم از ماہ رجب بود و
رفتن آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از مکہ تا بیت المقدس بنص قرآن ثابت شدہ و منکر آن کافر است و
عروج او بر آسمان ہا و وصول او بمرتبہ قرب باحادیث صحیح مشہورہ کہ قریب است بحد تواتر ثابت شدہ و ہر
کہ انکار آن کند ضال و مبتدع بود شعر شاہد معراج نبے وافر است ✦ وآنکہ مقر نیست بدین کافر است
و معتقد اکثر اہل اسلام آنست کہ عروج نبی صلے اللہ علیہ وسلم بہ تن و روح بودہ معاد بیداری واقع شدہ
اما آنانکہ در حقیقت نقل جسد را مانع واند از صعود ارباب بدعت اند و منکرا قدرت و اہل جہود شعر
آنکہ سرشت تنش از جان بود ✦ سیر و عروجش بتن آسان بود ✦ و در آن شب جبرئیل علیہ السلام
با جوقے از ملائکہ آمدہ آنحضرت را از حجرہ ام ہانی بفرمان با فی مسجد الحرام بردہ بعد از شگافتن سینہ
بے کینہ و شستن دل و بر براق سوار ساختہ باندک فرصت بہ بیت المقدس سانید و روایت صحیح
است چنانچہ در تفسیر معالم نیز وارد است کہ حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم در بیت المقدس انبیاء
و ملائکہ را دید ایشان را امامت کردہ از صخرہ بمعراج آمدہ بر براق یا بر پر جبرئیل علیہ السلام در آسمان
اول آدم علیہ السلام و در دوم عیسے علیہ السلام و یحیے علیہ السلام را و در سوم یوسف علیہ السلام را

و در چهارم ادریس علیه السلام را و در پنجم هارون علیه السلام را در ششم موسی علیه السلام را و در هفتم ابراهیم
علیه السلام را دید و بر ایشان سلام کرد و جواب بسبیل کرم شنید و سدرة المنتهی و بیت المعمور و
جوئی کوثر و نهر الرحمن منظر مبارک او در آمد و جبرئیل علیه السلام نزدیک حجاب بفرمان الهی از همراهی
حضرت رسالت پناه صلعم باز ایستاد و گفت لو دنوت انملة لاحترقت و از آنجا تنها حجاب نور و ظلمت را
قطع کرده بجائی رسید براق نیز از رفتار بماند پس بر رفرف سوار گشته بپائی عرش مجید رسید و هزار نوبت انا آنحضرت
ندا خطاب ادن منی یعنی نزدیک شو بمن شنیده و هر نوبت آنحضرت صلعم ترقی دیگر است و او تا قدم بر سر پرده
نهاده شعر خواجه در آن پرده بدید آنچه دید + آنچه نیاید بزبان هم شنید + و ثنائی الهی التحیات لله والصلوٰة
والطیبات بجا آورده باکرام السلام علیک یا ایها النبی و رحمة الله و برکاته مخاطب گشت و در تشریف
این سلام امت خود را دخل ساخته فرموده السلام علینا و علی عباد الله الصالحین شعر یا چو کرده
وعده هائی لطف ز دو گوش + نکرده امت خود را فراموش + و در وقت مراجعت بهشت و دوزخ و
درجات بهشت و درکات دوزخ منظر مبارک او در آوردند و بیت المقدس باز آمد و متوجه مکه معظمه شد
کاروان قریش را که از شام می رسید بدید و مدت این ساعت و بقولی چهار ساعت بود آورده اند که چون
این شب قصه معراج بیان فرمود مومنان تصدیق نمودند و کفار از جهت استبعاد و انکار و استفسار
علامات بیت المقدس نمودند و آن مسجد در پیش نظر وی متمثل گشت و از هر چه طلبیدند نشان باز داد و از
کاروان خود جستند صریح بایشان گفت و آنرا که توفیق رفیق نبود در تکذیب و انکار افزود و در مواهب علیه
در آخر سوره بقره ذکر کرده که در صحیح مسلم بروایت ابن مسعود آورده که آنحضرت را در بهشت سه چیز عطا فرمودند
نماز هائی پنجگانه و خواتیم سوره بقره و آنکه گناهان کبایر را بیامرزند کسی را که از امت او شرک نیاورده باشد بخشد و در
ینابیع آورده که چون رسول بمعراج رفت و بساط کونین را بقدم همت طی کرده بمنزل قرب رسید رباعی
سوی عالمی شد که عالم نماند + وز وجود میان سایه هم نماند + برون آمد از پرده وجود خویش + نگه کرد بی پرده مقصود
خویش + بوقتی که در مقام او ادنی سلام و کلام الهی در مقابله تحیات حضرت رسالت پناهی واقع شد حقتعالی
رسول الله صلعم را ستایش فرمود که آمن الرسول بما انزل الیه من ربه خواجه عالم مناجاتی کرد مشتمل بر آنکه مرا شربت
این کرامت بی مومنان هاضم و گوارا نیست حقتعالی فرمود المؤمنون کل آمن بالله الآیه خطاب الهی رسید
که امت تو در قبول احکام چه میگویند آنحضرت صلعم گفت و قالوا سمعنا و اطعنا خطاب آمد که من هم تخفیف
کردم و حضرت مولانا یعقوب چرخی در تفسیر سوره اذا السماء انشقت آورده و از امام ضحاک روایت کرده که رسول در شب معراج

بست و هشت هزار ساله راه قطع کرده و امام فخر الدین رازی در معالم خود گفته که قطع آن مسافت بعید و اندک مدت
محال و بعید نیست چنانچه بعلم اقلیدس معلوم شده که آفتاب را که جسم عظیم است و صد چند بار مثل کرهٔ زمین و
در آن مقدار وقت که اسپ تیز رو در وقت دویدن قدم بنهد و بردارد مقدار هزار ساله راه قطع میکند و آن
حدیث که پیغمبر از جبرئیل پرسید که در وقت نماز ظهر شده گفت لا و نعم دلیلست بر حقیقت این سخن پس اگر بجد بات
الوهیت سید الرسل علیه الصلوٰة والسلام اینقدر مسافت در یک شب قطع کند محال نباشد القصه
در شواهد النبوة آورده که چون رسول صلعم در سال ششم از بعثت قصه معراج با قریش باز گفت و
در آن مذکور شد که در آن شب بمسجد اقصیٰ رسیده است چنانچه قرآن بآن ناطق است و ایشان میدانستند
که وی برگزیده است جبرئیل زمین بیت المقدس را در برابر او بداشت و هرچه پرسیدند جواب از سر مشاهده باز گفت از
حال کاروان آن پرسیدند رسول فرمود کاروان در راه است و در وقت گذشتن فلان بر شتر نشسته بود سرا و را
دریافت و از غلام خود گلیم طلبید و من بر براق نشسته بودم و از کوزه فلان آب خوردم و چیزی گم کرده بود و چون
بآنجا رسیدیم گم کرده خود را یافت و شتران کاروانیان که بر براق ما را دیدند رمیدند و متفرق شدند اگر
کاروانیان در طلب آنها روزگاری بزند باید که فلان روز بوقت طلوع آفتاب اینجا برسند قریش ازین
اخبار تعجب کردند و منتظر بودند چون وقت موعود رسید قریش دو گروه شدند گروهی چشم بر آفتاب داشتند
و گروهی نظر بر کاروان گماشتند ناگاه از یک گروه آواز بر آمد که اینک کاروان رسید گروه دیگر بانگ
کردند که اینک آفتاب بر آمد همه استقبال کاروان کردند از قصه گلیم و کوزه آب و رمیدن شتران یافتن
گم کرده پرسیدند همه بر آن نهج بود که آنحضرت صلعم خبر فرموده بود با وجود آن قفلها که بر دلهای ایشان
بود گشاده نشد بلکه در انکار می افزودند و در غبار مبالغه مینمودند و در معالم و شواهد النبوة چنین ذکر کرده
اما در شفائی آورده که چون قریش از آنحضرت صلعم پرسیدند که کاروان کی میرسد فرمود که روز
چهار شنبه پس در آن روز منتظر بودند چون آخر روز رسید کاروان نرسید رسول دعا کرد حقتعالی حبس آفتاب
فرمود یکساعت دیگر بروز افزود دیگر آنکه اسود بن عبد المطلب عاص بن وائل و ولید بن المغیره و ابن الطلا طله
در تشهیر و استهزاء با آنحضرت صلعم مبالغه بسیار میکردند جبرئیل آمد و نزدیک پهلوی وی صلی الله علیه وسلم
بایستاد و آنجماعت در طواف بیت الله بودند ولید بن مغیره بر جبرئیل بگذشت بر زخمی که بر کف دست وی
از اثر تیر شده بود و مندمل گشته اشارت کرد و خون روان گشت و بدان هلاک شد بعده عاص بن وائل
گذشت و بر کف پای وی زخمی بود که روزی خاری در آن خلیده بود جبرئیل علیه السلام در آنجا نگاه کرد آن زخم

تازه شد و بهمان هلاک گشت بعد ازان اسود بن عبد المطلب گذشت ورقے سبز بروئے وے انداخت
کور شد بعد ازان ابن طلاطله بگذشت اشارت بسر او کردم ازان روان شد بهمان بمرد حقتعالے
درشان ایشان این آیه فرستاد انا کفیناک المستهزءین یعنے آنانکه ما کار اہل استهزائی را برائے تو کفایت
کردیم ودر تفاسیر پنجکس را نام برده وتبفاوت این قصه را ذکر کرده دیگر آنکه مشرکان پیش رسول الله صلعم

معجزه

آمدند وگفتند اگر تو درین دعوی صادقی ماه را بدو نیمه کن آنحضرت صلے الله علیه وآله وسلم فرمود اگر ماه را بدو نیمه
کنم ایمان مے آرید گفتند آرے ودرآنوقت شب چهاردهم بود رسول الله صلعم درخواست نمود که ماه دو
نیمه شود ماه دو نیمه شد چنانکه یک نیمه بر کوه ابو قبیس ویک نیمه بکوه دیگر افتاد رسول الله صلے الله علیه ندا کرد دو
نام یکیک را بیشتر که ای فلان وای فلان به بینید چون آن بدبختان آنرا مشاهده کردند گفتند محمد ما را سحر کرده پس
گفتند از مسافرانیکه از اطراف مے آیند این را بپرسید اگر گویند آنرا مشاهده کرده ایم راست است والا سحر است
ودروغ از مسافریکه پرسیدند خبر داد که در فلان شب ما نیز همچنین دیده ایم که شما دیده اید دیگر آنکه در شواهد

معجزه

النبوة آورده که اہل مکه روزی آزار بسیار با آنحضرت صلعم رسانیدند روئے مبارک او را خون آلوده ساختند
بسیار غمناک شده درجائی بنشست جبرئیل علیه السلام پیش وی آمد وبدرختی از اندرختان دروے نظر کرد
وگفت فلان درخت را بخوان رسول آنرا بخواند آندرخت روان شد ومی آمد تا پیش آنحضرت صلعم
بایستاد پس وی را گفت بازگرد بازگشت تا مکان خود رسید رسول صلعم فرمود همین کافیست ودیگر آنکه حضرت

معجزه

صلے الله علیه وآله وسلم برکانه ابن عبد زید که پهلوان زمانه بود فرمود که وقت آن شده که ایمان مے
آری میخواهی که معجزه بنمایم گفت آری نصف فلان درخت را بخوان تا بیاید رسول الله صلعم نصف
آندرخت را بخواند درخت بشگافت ویک نصف وی بطرف آنحضرت شتافت بعد ازان وی را باز
گردتا بازگشت ونیز آن نصف دیگر متصل گشت راوی گوید که من آندرخت را دیدم که محل اتصال ونصفه
هائی چون رشته دراز می نمود چون رکانه آنرا مشاهده کرد گفت من ازپهلوانانم با تو کشتی میگیرم اگر مرا

معجزه

بیندازی یک نیمه گوسپندان من ازآن تو باشد رسول وی را بینداخت دیگر بار رکانه طلب کشتی
باز کرد بیفتاد پس رسول صلے الله علیه وآله وسلم را گفت چون بقریش برسی چه خواهی گفت گفت خواهم
گفت که رکانه را بینداختم ونصف گوسپندان او گرفتم رکانه گفت چنین مگوئی که مراد شوار مے آید بگو که رکانه بمن
بخشید رسول فرمود که دروغ چون گویم رکانه گفت که هرگز دروغ نمیگوئی رسول الله صلعم فرمود که نمیگویم پس

معجزه

مسلمان شد دیگر آنکه شبی رسول الله صلے الله علیه وآله وسلم اللهم اعز الاسلام باحب الرجلین الیک لعمر ابن الخطاب او بابی جهل

ابن هشام چون عمر آمد اسلام آورد و دیگر آنکه ابن عباس گفت که مردی آمد و گفت بچه دلیل تو پیغمبر خدا هستی
رسول فرمود اگر آن درخت خرما را بخوانم و بیاید ایمان آری پس درخت خرما را بخواند و آمد آن مرد اسلام
آورده و در بعضی روایات چنین آمده که رسول یک خوشهٔ خرما از آن درخت بخواند خوشه خود را از درخت بکند و بر
زمین افگند و بر جست تا به پیش آنحضرت عم پیوست رسول الله صلعم فرمود که مکان خود باز گرد باز گردید تا
بمکان اول رسید گفت آن مرد اشهد انک رسول الله و دیگر آنکه روزی رسول برائی قضا حاجت بصحرا بیرون
رفت پناهی نبود یکی از اصحاب را فرمود که فلان درخت را بگوئی تا به پهلوئی آن درخت دیگر آید صحاب فت تا بے
بآن درخت پیغام رسانید و او را بخواند بپهلوئی آن درخت آمد آنحضرت در پس آن قضا حاجت کرد
بعده آن درخت بموضع خود باز گشت ـ دیگر آنکه در مواهب علیه در سورهٔ احقاف آورده که رسول در
وقت مراجعت از طایف به بطن نخله فرود آمد برخاسته نماز تهجد میگزارد و قرآن بلند میخواند جمعی از
جنیان از نصیبین به یمن میرفتند آنجا رسیدند و آواز قرأت شنیدند و خود را بحضرت رسالت صلعم
نمودند و ایشان هفت نفر بودند و از اهل نصیبین ما سوئی جزیرهٔ موصل و گویند نه عدد بودند و بعضیه
از ایشان بوده و او پسر ابلیس است و ده دوازده نیز گفته اند و چون قرارت با تمام رسید بآنحضرت ایمان
آوردند و چیزها پرسیدند رسول ایشان را برسالت قوم ایشان نامزد کرد و ایشان باز گشتند سوئی قوم خود بیم
کنندگان و باسلام خوانندگان و گفتند ای گروه بدرستی که شنیدیم کتابی که از نزدیک خدا تعالی
فرستاده شده از پس کتاب موسی تصدیق کننده چیزی را که پیش از و بوده از کتاب های یا موافق آنها
راه بنماید آن کتاب بطرف حق و صواب معنی آنچه درست است از عقاید و براه راست رساند یعنی مقصود
گویند از جنیان یهود بودند از نزول انجیل خبر نداشتند و باعتبار نمیکردند انجیل را چنانچه معتقد
یهود است از نجهت گفتند فرستاده شد پس از کتاب موسی و نیز در مواهب علیه و معالم در
سورهٔ جن آورده چنانچه مذاهب متفرقه و مختلفه در انس هستند چون قدریه و جبریه و مرجئه و
رافضیه و خارجیه و غیر ایشان در میان جن نیز هستند القصه در شواهد النبوة آورده بعد از آن
چون مدتی گذشت باز همانجماعة با گروه دیگر از جن نصیبین بطرف آنحضرت آمدند و با علاء مکه معظمه نزول
کردند و یکی از ایشان بطرف رسول آمد وی با اصحاب نشسته بود فرمود بیاید که یکی از شما با من بیاید که
در دل وی ذره عمل نبود عبدالله بن مسعود برخاست و گفت یا رسول الله من بخدمت باشم ؛ مطهره
رسول که پر از نبیذ بود چو آنرا پر از آب پنداشت با خود برداشت رسول صلعم با علاء مکه معظمه بیرون آمد

خطے کشید و فرمود که ازین خط بیرون نیائے و از هیچ چیز مترسے عبد الله گفت که من در میان خط نشستم و
از دور مجلسها میدیدم که اشخاص نشسته بودند و رسول نزدیک ایشان رفت همه برخاستند و شرائط خدمتگذارے
بجا آوردند و رسول تا بوقت صبح با ایشان بود بعد ازان بجانب من بیامد و فرمود نشسته ای عبد الله بن مسعود رض گفتم
چگونه نشینم و چرا متابعت فرمان تو نکنم که سعادت دوجهانی و دولت جاودانی در موافقت فرمان تست بعد ازان
دو شخص ازان طائفه بسوی آنحضرت صلعم آمدند آنحضرت فرمود حاجت شما را کفایت کردم برائے آنچه آمده اید گفتند آمده
تا در نماز با تو اقتدا کنیم رسول پرسید که با تو هیچ آب هست گفتم یا رسول الله نبیذ تمر است فرمودند تمرة طیبة و ماء طهور پس
با آن وضو ساخت و نماز گذارده و بازگشت گفتم یا رسول الله اینان کیانند فرمودند جن نصیبین اند ایشان را دعوت
کردیم اسلام آوردند بر چیزها اختلاف داشتند در میان ایشان حکم کردیم زاد طلبیدند استخوانها زاد ایشان
ساختیم و سرگین علف دواب گردانیدیم بعد ازان استنجا بسرگین و استخوان نهی فرمود و در معالم و لباب در سورة
الاحقاف آورده که ایشان هفتاد تن بودند و در مدارک گفته که ایشان دوازده هزار بودند و سورتے که بر ایشان
خواند اقرأ باسم ربک بود رباعی داخل اند در دعوت او جن و انس تا قیامت امتش هر نوع و جنس
اوست سلطان طفیل و همه او ست شاهنشاه خیل او همه و در تفسیر مولانا یعقوب چرخی قدس سره
در سورة جن ذکر کرده که در سیر النبی آورده که این قصه در سال دهم از بعثت بوده و آنچنان بود که حضرت رسالت
پناه صلعم و اصحاب در قریه نخله نماز بامداد میگذارد گروهی از پریان آمدند و قرآن شنیدند رقت و وجد در قلوب
ایشان پیدا آمد و محبت رسول الله صلعم هویدا بیطاقت گشتند و پیش قوم خود رفتند و اینحالت را گفتند
و بعضی پیش آنحضرت صلعم آمدند و ایمان آوردند و در لیلة الجن غیر عبد الله بن مسعود رض با آنحضرت نبود و در
صحیح مسلم آورده که هیچکس از صحابه کرام بوی صلعم نبود رسول صلعم فرمود که پریان سه نوع اند بعضے همچون
مرغان با پر و بال در هوا میپرند و بعضے بصورت سگان و ماران زندگانی بسر میبرند و بعضے بصورت هر جنسے
که خواهند میگردند و لیلة الجن بموضعی بود که آنرا حجون گویند و آن گورستانیست متبرک در مکه معظمه چنانچه
بقیع در مدینه مطهره و کلان تر ایشان که استماع قرآن کرده بود نام وے عمرو بود عبد الله بن مسعود فرمود از
قومی شنیدیم که در سفر بودیم ماری دیدیم کشته و در خون غلطیده یکے از یاران ما را در خاک
دفن کرد و ما رفتیم بعده قومی ما پیش آمدند و گفتند از شما که در زیر خاک کرد عمرو را گفتیم عمرو کیست گفتند آن مار
که شما او را دفن کرده اید در فلان موضع از یاران رسول الله صلی الله علیه وسلم بود از پریان نام او عمرو بود و او
استماع قرآن کرده بود و میان قبیله از پریان جنگ شد یک قبیله مسلمانان بودند عمرو ایشان

وقبیلہ دیگر کافر بودند عمر را مقتول نمودند و مرتبہ شہادت یافت و در معالم و مواہب علیہ در سورۂ احقاف
آوردہ کہ بر ہمہ کس واضح باشد کہ علماء را در حکم مومنان جن اختلاف است بعضے بر آنند کہ ثواب ایشان
ہمین نجات ہست از آتش دوزخ چنانچہ حقتعالے فرماید و یجرکم من عذاب الیم و از سفیان ثوری قدس سرہ
نیز منقولست کہ ثواب جن آنست کہ از آتش خلاص یابند پس ایشانرا خاک سازند بر منوال بہایم
و امام اعظم نیز بر آن رفتہ و امام مالک رحمۃ اللہ با جمعی بر آنند کہ ایشانرا بر احسان ثوابست چنانچہ بر عصیان عقاب
خواہد بود و از ضحاک رضی اللہ تعالے عنہ منقولست کہ ایشان بہ بہشت در آیند و بخورند و بیاشامند و در تفسیر
ابوبکر نقاش رحمۃ اللہ تعالے حدیثی می آرد کہ ایشان بہ بہشت در آیند و از امام نقاش پرسیدند
کہ ایشان از نعیم بہشت تناول کنند فرمود کہ ایشانرا ذکر تسبیح الہام شود کہ از ان چندان لذات یابند
کہ بنی آدم از بہشت و از حمزہ بن حبیب رحمۃ اللہ تعالے پرسیدند کہ مومنان جن را ثواب ہست
فرمود آری و آیۃ و لم یطمثھن انس قبلھم و لا جان و گفت الانسیات للانس و الجنیات للجن
و از عمر بن عبد العزیز نقل میکنند کہ مومنان جن گرداگرد بہشت ...... خواہند بود و در تمہید
ابوالشکور سلمی آوردہ کہ اصح آنست کہ بگوئیم نخواہد بود ایشانرا خوردن و آشامیدن ولیکن بہرہ میگیرند
بدیدن و پوشیدن و شمیدن چنانچہ در دنیا و ہم در مواہب علیہ آوردہ کہ قاضی انور فرمودہ کہ اظہر
آنست کہ جن ہم در ثواب تکلیف مانند انس اند واللہ اعلم **فصل چہارم** در بیان پارۂ از آنچہ از ہجرت تا
حلت آنحضرت صلعم بظہور پیوستہ و آنچہ خصوصیت بوقتی معین نداشتہ در شواہد النبوۃ آوردہ کہ چون آنحضرت
بہجرت از مکہ بطرف مدینہ مطہرہ مامور شد آن سال چہارم بود از بعثت آنشب کہ از مکہ بیرون آمد کفار قریش
قصد آن داشتند کہ چون آنحضرت صلعم در خواب شود در خانہ او در آیند و بر او کشند چو لوقت خفتن شد
ہمہ قوم آمدند و در خانہ وی صلعم منتظر بودند کہ در خواب شود آنشب اول سورۂ یٰسین نازل شد رسول صلے اللہ
علیہ و سلم مشتی از خاک برگرفت و بیرون آمد و آیۃ و جعلنا من بین ایدیھم سدا و من خلفھم سدا بر ایشان
خواندہ بر سر و چشم آنخاکساران افشاند از میان بیرون راند کہ ہیچکس آگاہ نشد شخصے آنرا دیدہ بود با ایشان
گفت خدا تعالے شمارا نا امید گردانید و محمد آنچہ بشما کرد بہ بینید ہمہ برخاستند و خاک بر سر و روی خود افشاند و در
تفسیر مواہب علیہ و غیرہ در ذیل آیۃ کریمہ ثانی اثنین اذ ھما فی الغار آوردہ اند کہ آنشب پنجشنبہ غرہ ربیع الاول
بود کہ آنحضرت از مکہ از خانہ حضرت صدیق اکبر برفاقت وی بیرون آمدہ بغاری کہ در جبل ثور بود توجہ نمود
و آن غاریست بر اعلی جبل ثور در جانب یمین مکہ معظمہ بمسیرہ ساعتے از ساعات زمانے کہ در آنوقت بکسے

یا نے کہ در آنوقت کسی اصلاح آنموضع نمیبد وخسانان و اہل محاری از نزول آن فارغ بودند پس در آنجا شب
گذرانیدند روز دیگر کفار بطلب حضرت سید مختار بیرون آمده بر در غار آوردند القصه در شواہد النبوة آورده
که چون بغار رسیدند ابوبکر صدیق گفت یا رسول الله من پیشتر درآیم تا ترا گزندی نرسد چون بغار در آمد بر سوراخی
که میدید انگشت در آن میکرد تا بسوراخی بزرگ پس پای بیرون آورد و بردایی پیراہن خود را پاره پاره میکرد
و در ہر سوراخی از پاره آن فرو میکرد تا آنکه پیراہن وی تمام شد یک سوراخ ماند پای خود را در آنجا نہاده بہر تقدیر
در آنشب ویرا مار گزید پس گفت یا رسول الله درآی که از برای تو جائی راست کرده ام رسول الله بغار در
آمد و باستراحت مشغول شد اما حضرت صدیق اکبر از زخم آن مار در درد مشوش و ناخوش بود چون بامداد شد
رسول الله صلعم احساس آماس برتن صدیق دید پرسید که این چیست ابوبکر گفت که مار گزیده است
یا رسول الله فرمود که چرا خبر نکردی گفت نخواستم که از خواب ترا باز دارم رسول دست مبارک خود بر تن وی مالید
درد و برفت و آماس فرو گشت حقتعالی ہمانشب درخت مغیلان را بر در غار رویانید و جفت کبوتر وحشی را امر
فرمود تا آنجا آشیانه گرفته بیضه نہادند و عنکبوت را الہام داد تا بر در غار تند بر در غارے که گذار تو بود
در طلب خصم جفاکار تو بود پرده چرا بافت یکے جانوری بیضه برای چه نہاد آن دگری تا نرسد زخم ز اہل خلاف
امدت آن بیضه گزین وسع باف چون مشرکان از رفتن ایشان اطلاع یافتند از ہر قبیله قریش
جوانان بعصاہا و کمانہا در طلب ایشان شتافتند تا آنکه میان کفار و آنمقدار دویست گز ماند و بروایتے
پنجاه گز یکے را گفتند تا بغار در آید چون آنکس نزدیک غار رسید باز گردید گفتند چرا باز گشتی گفت دو کبوتر وحشی را
در آنمکان دیدم بفہمیدم که کسی در غار نیست آنحضرت دانست که مشرکان بسبب آن دو کبوتر در غار نیامدند در
حق آن دو کبوتر دعای خیر کرد حقتعالی ایشانرا در حرم مکه جائی داد آنجا بیضه نہادند پیدا شدند و در تفسیر مواہب علیه
و غیره آورده که آنحضرت صلعم در مکه پیش از ہجرت بمدینه بوقت نماز توجه بکعبه نمودی و بعد از ہجرت به مدینه فرمان
بید که روی به بیت المقدس نماز گزارد یہود ازین خوشحال شده میگفتند که اگر محمد دین ما ندارد بار قبله ما نماز میگزارد
میگفتند ایمرد و اصحاب وی راه قبله ما نمے بردند تا نماز بار اندید تدجہت قبله را نیافتند ازینجہت خاطر عاطر رسول
ملول گشت و آرزو کرد که قبله او کعبه باشد که قبله ابراہیم است و اقدام القبلتین در نیباب با جبرئیل
سخن گفت جبرئیل متوجه بمقام خود شد و سید کائنات علیه افضل الصلوٰة و اکمل التسلیمات ہر ساعت
در پے آن باسمان مے نگریست و منتظر وحی میبود تا آنکه جبرئیل آمد و آیتے آورد بامضمون که توجه ترا
باسمان دیدیم ہر آئینه متوجه گردانیم ترا بآن قبله که تو مے خواہی و مے پسندی پس بگردان روی

روئے خود را بسوئی مسجد حرام که محیط ست بخانه کعبه **شعر** چو مقصود کون و مکان بود از ذات * خدا میخواهد آنچه مقصود اوست * پس روز دوشنبه بنصف ماه رجب سال دوم از هجرت پیش از قتال بدر بدو ماه حضرت رسالت مآب با اصحاب رضی الله عنهم در مسجد نبی اسد دو رکعت نماز ظهر ادا کرده که اینحکم نازل شده هم در نماز روی از صخرهٔ بیت المقدس گردانیده بمیزاب کعبة الله توجه فرمود آن مسجد بذی القبلتین مشهور شد و در تفسیر جلالین آورده که حضرت رسالت پناه صلعم تا به شش ماه یا هفت ماه بجانب بیت المقدس نماز گزارده و در بحر المواج در ذیل آیه سیقول السفهاء آورده روایت کرده اند که رسول الله صلعم در نماز سوئی کعبه که قبلهٔ ابراهیم خلیل الله و جمع پیغمبران علیهم السلام بود توجه نمود بحکم فرمان الٰهی از جهت زعم مشرکان هم در مکه بیت المقدس را قبله ساخت و تتوجه بطرف او پرداخت و بعضے گویند که رسول الله صلعم تا در مکه توجه بطرف کعبه نمود چون در مدینه آمد از جهت ترغیب یهود بر حکم فرمان الٰهی شانزده ماه و بروایتی هفده ماه و بروایتی شانزده ماه و بروایتی نه ماه و دو روز روی بجانب بیت المقدس کرده باز قبلهٔ او کعبه مقرر شد چنانچه بالا گذشت دیگر آنکه دست مبارک وی بهر چه رسیدے خیر و برکت گرفتے چنانچه در پستان گوسپند بے شیر که رسیدی شیر آور شدے آورده اند که درین سفر اصحاب آنحضرت صلعم بخیمهٔ ام معبد رسیدند و ام معبد رسول الله صلعم را نمیشناخت آنحضرت وے را گفت ام پیش تو هیچ شیر هست گفت لا والله گوسپندان دور اند رسول نظر کرد در خیمه میشی دید فرمود این میش چیست گفت این میش است که از ضعف و لاغری از گوسپندان دور مانده است آنحضرت فرمود اون میکنی که ازوے شیر بدوشم گفت والله هرگز گوسپند با وی جفت نشده اختیار تراست رسول صلعم آن میش را پیش خواند و دست مبارک خود به پستان و پشت آن فرود آورد و پس ظرفے طلبید چندان شیر بدوشید که آن ظرف پر شد اصحاب نیز سیر گردانیدند و در یک ظرف دیگر هم شیر پیش ام معبد گذاشت و با اصحاب از انجا کوچ فرمود ام معبد گفته که آن میش مبارک با خیر همچنان در خانه بود تا زمان امیر المومنین عمر بن الخطاب بامداد و شبانگاه از وی شیر بدوشیدیم و در تمامے قبایل آن سال شیر حاصل نمیشد دیگر آنکه زمخشری در کتاب ربیع الابرار روایت کرده از هنده خواهر ام معبد که ام معبد روایت کرده که آنحضرت در خیمهٔ من خواب کرد چون بیدار شد آب طلبید و هر دو دست خود بشست و مضمضه نمود و آب مضمضه در خار یکه بطرف خیمه بود در ریخت چون بامداد شد دیدم که از آن موضع درختی بزرگ رسته است میوه باز آورده پس بزرگ شد بوئی آن چون بوئی عنبر و طعم شهد اگر گرسنه از ان بخوردی سیر شدے و اگر تشنه خوردی سیراب گشتی و اگر بیمار خوردی صحیح گشتی و هر شتر و گوسپند که برگ آن را بخوردی شیر آن بسیار شد

هینو آنرا مبارک نام نهاده بودم و از همه پاویه ها بیماران بجانب ما می آمدند و از میوه آن زاد میگرفتند یکروز
بامداد کردیم و بدیدیم میوه هاۓ آن ریخته بود و برگهای او خورده شده فزع بسیار کردیم ناگاه خبر وفات
سید کائینات صلعم رسید چون از هینوا فتح شی سال گذشت یکروز بامداد کردیم و دیدیم از بیخ تا شاخ همه خار
برآورده است و میوه های آن ریخته ناگاه خبر قتل امیر المومنین علی کرم الله وجهه رسید و بعد از ان میوه
نداد اما از برگهای وے نفع میگرفتیم و یکبار بامداد کردیم و دیدیم که از ساق وے خون خالص بیرون آمده
است و برگهای وے پژمرده گشته در میان آنکه با بسیار غمگین بودیم ناگاه خبر قتل حسین آوردند بعد ها
آن درخت خشک شده ناچیز گشت زمخشری گفته عجب است که این قصه همچون قصه گرگ مشهور نشده و دیگر آنکه ابن مسعود
آورده چون رسول صلعم در کوچهای مدینه در آمد شتری دوان بجانب وے آمد و در سجده وے افتاد پس
بر خاست و از چشمان وی اشک میریخت آنحضرت فرمود که خداوندان این شتر کیست گفتند از فلان کس است
فرمود تا وی را بخوانند چون آمد فرمود که با این شتر چه کردی که شکایت میکند گفت این شتر لیست بیست سال
است که بوئی آب کشیده ام اکنون فربه ساختم تا بکشم رسول صلعم فرمود آنرا ابن فروشش با بخشش
گفت از آن تست یا رسول آنحضرت آنرا در میان شتران خود فرستاده سو یگر آنکه انس گوید که رسول صلعم
بباغی که از انصار بود در آمده ابو بکر رض و عمر و جمعی انصاری با وی بودند ابو بکر بگره بید که رمه گوسپندان
آنحضرت را سجده کردند ابو بکر گفت یا رسول الله سزاوار تریم بسجده کردن انما این گوسپندان فرمود که نمیشاید که
کسی جز خدا را سجده برد و اگر شایستی من زنان را مے فرمودم تا شوهران خود را سجده میکردند دیگر این
سلمان فارسی اول بندهٔ یهودی بود رسول وی را فرمود که از خواجه خود طلب کن تا ترا مکاتب سازد
و سلمان خواجه خود را الحاح بسیار کرد تا وی را مکاتب ساخت بر آنکه برائے وے سیصد
نخل بنشاند که هیچ یک خطا نشود و بر چهل اوقیه نقره که چهار هزار درم باشد رسول با صحاب گفت که برادر
خود سلمان را مددگاری نمائید هر کدام بانمقدار که توانستند مددگاری نمودند تا سیصد نخله جمع شد رسول
وی را فرمود که برو مواضع آنها را بکن بعد از ان مرا خبر کن چون مواضع آنها بکند رسول همه را بدست
مبارک خود بنشاند سلمان سوگند خورد که بدان خدائیکه جان من در قبضهٔ قدرت اوست که یکی از آنها خشک
نشد بعد از ان یکی از اصحاب پیش رسول بمقدار بیضهٔ خالص آورد که در بعضے معادن یافته بود رسول سلمان
طلبید انگشت و گفت این را بستان و بقیه کتابت خود را باین ادا کن سلمان گفت یا رسول الله بدانیقدر وفا خواهد
کرد با دائی آنچه در ذمه منست رسول فرمود که حقتعالے بانیقدر دین ترا ادا خواهد کرد و در بعضے روایات چنین آمده است

که رسول این بیضه را بزبان مبارک خود گردانید پس فرمود تمام این خود باین اداکن سلمان آنرا ببرد و وزن کرد
موازی چهل وقیه برآمد هیچ کم و زیاده نیامد در شواهد النبوة چنین ذکر کرده اما در شفا آورده که بر چهل وقیه طلا
و سیصد نخله ویرا مکاتب ساختند همه را رسول بدست مبارک خود زمین کنند مگر یکے آنرا دیگرے نشانده پس
هیچ از آنها خطا ننمود مگر آن یکی که دیگر نشانده بود رسول آنرا بر کند و بدست مبارک خود باز نشاند آن نیز جائے
گرفته و خطا نپذیرفته و در کتاب بزار گفته که همه در همانسال بار دادند و از آن بیضه زر که مثل بیضه مرغ بود چهل
اوقیه بموالی خود رسانید و آنقدر پیش او نیز فاضل ماند دیگر آنکه چون سلمان فارسی آمد ایمان آورد رسول زبان
وی ندانستند اگرچه بسیار گوینده ترجمانی طلبیدند تاجری از یهود آوردند که فارسی و عربی میدانست سلمان رسول را
مدح گفت و قوم یهود را مذمت کرد یهود او برا معلوم و مفهوم کرد در ترجمه را تحریف کرد یا رسول گفت که سلمان ترا
دشنام داد رسول فرمود که فارسی آمده ما را ایذا میکند جبرئیل فرود آمد و ترجمه کلام سلمان کرد رسول آنرا با یهودے
گفت یهودی گفت که ای محمد چون تو این میدانستی چرا مرا ترجمان ساختی گفت من نمیدانستم جبرئیل مرا تعلیم نمود
یهودی گفت ای محمد پیش ازین ترا متهم میداشتم اکنون مرا یقین شد که تو رسول خدائی اشهد ان لا اله الا الله
و انک رسول الله بعد از آن رسول جبرئیل را گفت که سلمان را بزبان عربی تعلیم کن گفت ویرا بگو که چشم خود را
بپوشد و دهان بکشاید وی چنین کرد پس آب دهان خود در دهان وی انداخت در ساعت عربی گفتن آغاز کرد
دیگر غزوه بدر است در تاریخ امام یافعی فرموده که اندر سنه ثانیه از هجرت هفدهم ماه رمضان روز جمعه بوده در شواهد
النبوة آورده که پیش از آنکه حرب قائم شود رسول بدست مبارک خود اشارت بزمین میکرد و میفرمود اینموضع
هلاک فلان است و اینموضع هلاک فلان است پس هلاک هیچکس از آن موضع که مقرر کرده بود تخلف ننمود امیر المومنین عمر رض
گفته است سوگند بآنخدائیکه ویرا بحق فرستاده است از آن خطوط که کشیده بود و حدهائی که معین کرده بود در نگذشت
و بهمانجا هلاک گشتند دیگر آنکه رسول روز بدر با سه صد و سیزده تن مقاتلان بعدد اصحاب طالوت بیرون آمد پس
دعا کرد و گفت اللهم انهم حفاة فاحملهم اللهم انهم عراة فاکسهم اللهم انهم جیاع فاشبعهم هیچکس از آنها باز
نگشت مگر با یک شتر یا دو شتر همه پوشیده و سیر شده بودند دیگر آنکه در روز جنگ بدر ملائکه نازل شدند امیر المومنین علی گفته در اثنائی
که از چاه بدر آب میکشیدیم ناگاه بادی قوی آمد که از آن باد قویتر ندیده بودیم بعد از آن بادی دیگر آمد که قویتر ندیده بودیم
مگر بار اول جبرئیل علیه السلام بود با هزار فرشته و باد دوم میکائیل علیه السلام بودی و نیز با هزار فرشته و باد سوم اسرافیل
بودی و نیز با هزار فرشته میکائیل بر دست راست رسول صلعم ایستاد و ابوبکر آنجا بود و اسرافیل بدست چپ و من آنجا
بودم ابن عباس رضی الله تعالی عنه روایت کرده است که یکی از انصار پیش رسول آمد و گفت یا رسول الله

معجزه
معجزه
معجزه
معجزه

من در پئے یکے از مشرکان میرفتم و او یک گام پیشتر میرفت ناگاه بالائی سر خود آواز تازیانه شنیدم و سخن آنکس که تازیانه
گوید اقدم یا حیزوم برسپ میزد و گوش من رسید و آن مشرک را که در پئے او میرفتم افتاده دیدم رسول فرمود آری از مدد
ملائکه و مدد آسمان است و ابوهریره درین روز پیش رسول سه سر آورده بود رسول ویرا گفت ظفرت یمینک
همیشه فیروز باد دست راست تو ابوهریره گفت یارسول الله دو کس من کشته ام اما سوم را مردے سفید خوب روے
سر برید من برداشتم رسول الله صلعم فرمود این از مدد ملائکه است و از بسیارے اصحاب رسول صلعم روایت است که
گفته اند با قصد مردمی از قریش میکردیم پیش از آنکه با شمشیر زنیم سر از تن جدا میشد دیگر آنکه چون ابوسفیان بن
الحرب از بدر گریخته به مکه رسید ابولهب از وی حال پرسید گفت دشمنان سلاح گرفته بودند و بر هر جا که مے خواستند
میزدند با وجود این مردمانے دیدیم سپید بر اسپان ابلق نشسته و در میان آسمان و زمین استاده که هیچ
وجه ما را طاقت مقاومت با ایشان نبود ابن عباس رضی الله عنه گفته است که مردے از بنی غفار
حکایت کرد که من و ابن عم من بر تلی از ریگ که بر بدر مشرف بود بر آمده بودیم منتظر آنکه بهر طائفه که غالب
شوند در غارت موافقت کنیم زیرا که هنوز در اسلام نیامده بودیم ناگاه پاره ابر نزدیک آمد و از آنجا آواز اسپان
شنیده شد از آن میان یکی گفت پیش رو اے حیزوم و حیزوم نام اسپ جبرائیل علیه السلام از بن هشت این
عم من هلاک شد و من نیز نزدیک بهلاک بودم اما نجات یافتم دیگر آنکه ابوالیسر کعب بن عمرو عباس را اسیر کرد و گفت مردے
کرد پشت بود و عباس بغایت جسیم رسول الله صلعم پرسید که عباس را چگونه اسیر کردی گفت یا
رسول الله صلعم مردی مرا مددگاری کرد که ویرا هرگز ندیده بودم و بعد از آن نیز ندیدم و وصف هیبت او
کرد رسول الله صلے الله علیه و آله وسلم فرمود ترا ملکے عظیم مددگارے کرده دیگر آنکه چون عباس رضی الله
تعالے عنه اسیر شده با او بست اوقیه زر بود که از برائے طعام مشرکین برداشته دیرا که وے یکے
از آن ده کس بود که متکفل طعام ایشان شده بودند اما هنوز نوبت بوے نرسیده بود عباس مے گوید
که رسول صلعم آن زر را از من بستد گفتم یارسول الله آنرا در فدیه من حساب کن فرمود چیزیکه
بیرون آورده تا بدان دشمنان ما را یاری دهی از فدیه تو محسوب نمے افتد و بر تو تکلیف فدیه
من و فدیه متعلقان من باقی ست گفتم چنان کردی که در باقی عمر مرا مردم چیزی باید سوال کرد فرمود آن
زر کیر با ام الفضل یعنی زن خود دادی و گفتے اگر حادثه با شد از ان تو و عبدالله و فضل و قثم است بچه کار
آید گفتم از کجا دانستی فرمود که حقتعالے مرا خبر داد گفتم گواهی میدهم که تو صادقی زیرا که
زر را که من با ام الفضل داده ام هیچکس بغیر از خدائے تعالے مطلع نشد زمن

معجزه

معجزه

گواهی میدهم که هیچ خدا بغیر خدای عالم نیست و تو رسول خدائی دیگر آنکه عکاشه بن محصن روز بدر مقاتله میکردند
شمشیر وی بشکست رسول صلعم شاخ هیزم بزرگ بوی داد که باین مقاتله میکن چون از بدست خود گرفته و بجنبانیده
شمشیری شد بغایت خوب بآن مقاتله میکرد تا اهل اسلام غالب آمدند بعد ازان همیشه در همه غزوات بآن
مقاتله میکرد تا آنروز که حرب اهل ردت شهید شد و آن شمشیر را عون نام کرده بودند دیگر آنکه در بن روز
امیه بن خلف ضربه بر خبیب زد و یکدست او را از دوش بر داشت و جدا ساخت بعد از آنکه خبیب امیه را
کشت رسول الله صلعم دست خبیب را بجای باز نهاد و خدای تعالی او را صحت داد دیگر آنکه حارث بن ابی فرار پیش رسول
آمد تا اسیران خود را بستاند و از برای فدیه شتری چند و کنیزکی آورده بود اما در راه مخفی کرد چون بر
رسول در آمد طلب اسیران کرد رسول پرسید که فدیه چه آورده گفت هیچ نیاورده ام فرمود که آن شتران
و کنیزک که در فلان موضع گذاشتی بیار حارث گفت اشهد ان لا اله الا الله و انک رسول الله
با من هیچکس نبود و هیچکس پیش از من نیامد دیگر غزوه احد است در بستان فقیه ابو اللیث که آن در سنه
ثالث از هجرت بعد از جنگ بدر بود در مواهب علیه آورده که هفتم شوال سنه ثلث من الهجرت بوده در تاریخ
یافعی نیز گوید که سنه سوم هفتم شوال روز دوشنبه بود القصه در شواهد النبوة آورده که قصه آنچنان است که
ابو سفیان لشکری از احبار عرب فراهم آورده متوجه مدینه شد و با سه هزار پیاده و سوار که هفتصد زره
و دویست اسپ با ایشان بود بحوالی کوه احد فرود آمد حضرت رسالت پناه صلعم میخواست که در مدینه توقف
نماید در شهر با ایشان مقابله و مقاتله نماید جمعی از پسران اصحاب که در حرب بدر حاضر بودند در باب خروج مبالغه
نمودند و آنحضرت صلی الله با هزار کس از مهاجر و انصار بقتال ایشان توجه فرمود در اثنای راه عبد الله بن ابی
با صد کس منافق لعنهم الله تعالی پشت بر لشکر اسلام آورده مراجعت نمودند سید عالم صلعم با هفتصد
کس در برابر دشمن صف بر کشیده کوه احد در قفا و نصیبین البیار گذاشته رو بجانب مدینه آورد و عبد الله
بن جبیر با پنجاه مرد تیر انداخته در رخنه که بر طرف کوه احد بود مقرر فرمود تا بتوقف در مرکز محافظت آن مبالغه
بسیار نمود بنفس نفیس خود بتسویه صف عسکر همایون اقدام کرد و میمنه لشکر به زبیر بن عوام نامزد کرد و میسره
را بمقدم بن اسود و قلب را بحمزه سپرد و علی را بملازمت خود تعیین کرد و بعد از تسویه صفین بمحاربه قیام نمودند
و علمداران قریش یکی از پی دیگر کشته گشتند و لشکر یکه رو بهزیمت نهادند اهل مدینه در لشکرگاه ایشان ریخته آغاز
هشت و غارت کردند جماعه تیر اندازان که بمحافظت رخنه کوه تعلق با ایشان داشت با آنکه پیغامبر صلی الله علیه مبالغه
فرموده بود که اگر ما غالب یا مغلوب شویم از نیموضع بجای دیگر نروید برامید تاراج غنائم روی بلشکرگاه آوردند

چندانکه عبداللہ بن جبیر که برایشان امیر بود مبالغه نمود و از تاکید حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ و آله وسلم
آگاهی داد بجائی نرسید و جمعی اندک که عدد ایشان بده نمی رسید بوی توقف کردند و باقی به سخن امیر خود التفات
ننموده متوجه غنیمت شدند و ایشان غنیمت مخالف فرمان نبوی صلی اللہ علیہ و آله وسلم شکست در لشکر
اسلام رسید و خالد بن ولید و عکرمه بن ابی جهل که عزیمت هزیمت داشتند چون رخنه کوه را از محافظان خالی دیدند
جماعتی از کفار بر سر عبداللہ بن جبیر تاختند و او را با یاران او شهید ساختند و از عقب لشکر در آمدند و قضیه رفتح
منعکس شد و خبر ظفر کفار بگریختگان ایشان رسید باز گشتند و اهل ایمان را که مرکز محیط عرفان بودند دایره سان
در میان گرفتند و سید الشهدا حمزه علیه السلام با بعضی از اصحاب شهید شدند و برخی دیگر رو بگریز نهادند و جمعی
در ملازمت حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ و آله وسلم نطاق اطاعت بر میان بستند القصه کار بدانجا
رسید که بسنگ بدگوهر دُر شاهوار درج لعل آبدار سید المختار صلی اللہ علیہ و آله وسلم آزرده شد و حضرت صلی اللہ
علیہ و آله وسلم در میان کشتگان افتاده بود و جمعی از اصحاب بجانب نقیب حدر رفتند و کافران باز گشته روی
بمکه نهادند و چون رسول صلی اللہ علیہ و آله وسلم از شهادت عم خود حمزه و از مثله شدن نعش با بعضی دیگر از کشتگان
وقوف یافت بر خاطر مبارکش خطور کرد که تیر نفرین بر هدف خلال اهل ضلال افگند از بارگاه کبریای جاه و
جلال این آیت نزول جلال یافت که لیس لك من الامر شیء نیست مر ترا ازین کار یعنی نفرین کفار چیزی
یعنی زمام استیصال و استصلاح این طایفه بدست تو نیست + آورده اند که چون خواجه عالم صلی اللہ علیہ و آله
وسلم در میان کشتگان افتاد ابلیس لعین ندای ان محمدا قتل در داد قومی از ضعفا اهل اسلام
خواستند که رجوع بعبد اللہ بن ابی نموده التماس کنند که از ابوسفیان جهتی ایشان خط امان بستانند
و قومی دیگر بگریختند و بعد از آن آنحضرت صلی اللہ علیہ و آله وسلم شهریان را ملامت میکرد که چرا فرار
اختیار کردید و پشت بر میدان کارزار آوردید ایشان زبان عذر کشوده گفتند که ما آوازه قتل نوشنید
نیم روزگار بر ما شوریده شد و از غایت ترس بگریختیم حقتعالی برای دفع عذر ایشان آیت فرستاد که ما
محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم الآیة و نیز در شفا و شواهد النبوة آورده
که چون مسلمانان در روز جنگ احد منهزم شدند قتاده بن نعمان رضی اللہ تعالی عنه از پیش رسول صلی اللہ
علیہ و آله وسلم غایب گشت و بر چشم وی زخمی رسید که حدقه او بیرون جست و بر رخساره او افتاد و
قوم خواستند که برند باز گفتند که اول یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آله وسلم مشورت کنیم رسول اللہ صلی اللہ
علیہ و آله وسلم وی را خواند و به نزدیک خود نشاند و حدقه بمحل اصلی نهاد و بدست مبارک خود بر آنجا مالید

از اول بهتر و بیناتر گردید چنین است در اکثر روایات و در بعضی روایات آمده که این واقعه در روز بدر بود والله اعلم دیگر آنکه در شواهد النبوة ذکر کرده که جماعتی که دندان رباعیه رسول صلی الله علیه و آله وسلم شکسته بودند فرزندان ایشان را هرگز دندان رباعیه میسر نشد بیت باتو آنکه در جنگ زدند + درج یاقوت ترا سنگ زدند + گوهرین جام لبت را خستند + ساغر دولت خود بشکستند + دیگر آنکه در شفا مذکور است که نابینائی گفت یا رسول الله دعا کن تا خدای تعالی پرده از چشم من بردارد فرمود طهارت بجا آرد و دو رکعت نماز بگذارد و بعد از آن بگوئی ای پروردگار میخواهم از تو و توجه میکنم بسوی تو به محمد که نبی رحمت است یا محمد توجه مینمایم بتو بسوی پروردگار تو که کرم فرماید و کشف پرده از بصر من نماید خداوندا شفاعت او قبول کن در حق من پس آن نابینا برفت و همچنین کرد و گفت حق تعالی پرده از نظر وی برداشت و نیز در شفا مذکور است که عقیل از حبیب بن فدیک یا فویک نقل کرده که هر دو چشم او سپید گشته و هیچ نمیدید رسول صلی الله علیه وسلم در چشمان او دمید بینا گردید تا آنکه بهشتاد سالگی رسید و رشته در سوفار سوزن میکشید دیگر آنکه هم در شواهد النبوة مسطور است که ابو براء از برای رسول الله صلعم ده اسپ و دو شتر هدیه فرستاد رسول الله صلعم فرمود که اگر هدیه مشرکین قبول میکردم هم هدیه ابو براء قبول میکردم گفتند یا رسول الله او را دُبیله است طلب شفا را اینجا فرستاد رسول الله صلعم پاره از زمین برداشت و آب دهان مبارک خود در آن انداخت و فرمود که این را در آب انداز و آن آب را بخورد چون بر آن عمل کرد شفا یافت دیگر آنکه حبیب بن فدیک حکایت کرده است که پدر من مرا پیش رسول صلعم برد و هر دو چشم من سپید بود و هیچ چیز نمیدیدم رسول الله صلعم پرسید که چشم ترا چه شده است گفتم روزی شتر خود را میراندم پای من بر بیضه ماری آمد چشم آمد من سپید شد رسول الله نفس مبارک بر هر دو چشم من دمید چشم من بینا گشت راوی میگوید که من وی را دیدم که هشتاد ساله شده بود و رشته در سوزن میکشید و چشمهای سپید بود دیگر آنکه در غزوه خندق که سنه رابع یا خامس بود از هجرت چنانکه در تاریخ امام یافعی رحمة الله تعالی مذکور است که اصحاب رضی الله عنهم خندق میکندند ناگه سنگی سخت پیش آمد که از شکستن آن عاجز ماندند سلمان رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم را خبر کردند رسول بخندق فرود آمد سلمان نیز همراه بود و بعضی اصحاب بر کناره استاده بود رسول و این را از سلمان گرفت و بر آن سنگ زد پاره شد و از آن برقی جست و همه مدینه را روشن گردانید رسول تکبیر فتح گفت و همه اهل اسلام نیز تکبیر گفتند ضربه دیگر زد و برقی بجست رسول الله صلعم تکبیر گفت و همه مردم بموافقت تکبیر گفتند و در ضرب

و در ضربه سوم نیز همین حال شد سلمان گفت یا رسول الله پدر و مادرم فدائے تو باد این چیست که ما دیده ایم
که هرگز مثل این ندیده ایم رسول الله صلعم بقوم نظر کرد و پرسید که شما نیز دیده آید آنچه سلمان رض دیده همه
گفتند بلے یا رسول الله ص فرمود که ضربه اولے برقے جست و در روشنی آن کوشکهائی حیره از ارض کسری
دیدیم چون انیاب کلاب و جبرئیل مرا خبر کرد که امت او بر آن دست خواهد یافت و در ضربه دوم برقے جست
و در روشنی آن کوشکهائی سرخ و زمین روم چون انیاب کلاب مشاهده نمودیم جبرئیل مرا خبر کرد
که امت تو برین ممالک غالب خواهد آمد و در ضربه سوم برقے جست در روشنی آن کوشکهائی صنعا را دید که
جبرائیل مرا خبر داد که امت تو فتح این بلاد خواهد کرد واقدے گوید که رسول صلعم کوشک سپید کسرائی وصف
کرد سلمان رض گفت والله که صفت او همینست که میگوئی من گواهی میدهم که تو رسول خدائی رسول صلعم فرمود
هر آئینه شام فتح شود و هرقل باقصے ممالک خود گریزد و بر شام حاکم شوید و هیچکس با شما منازعت نتواند کرد
و هر آئینه یمن نیز فتح شود و کسری کشته گردد و بعد از آن کسرے نباشد سلمان رض گوید آنچه رسول صلعم فرمود همه را
بعد از وے همچنان مشاهده کردم دیگر آنکه دختر بشیر بن سعد گفت که مادر من یک خرما بمن داد که این را
به پدر خود و خال خود عبدالله ببر تا بخورد من خرما را گرفتم و رفتم رسول صلعم جائے نشسته بود فرمود که اے
دختر که من بیا و پرسید که با خود چه داری گفتم اندکے خرما آنرا در دو کف مبارک ریختم آنرا بدست مبارک
خود به بالائی جامه چید و مردے را فرمود که اهل خندق را ندا کن تا همه بیایند و جمع شدند و چندانکه بالیستند خوردند
بازگشتند و همه سه هزار بودند و هنوز از اطراف آن جامه از بسیارے خرما خرما میریخت دیگر آنکه آنحضرت جمال صورت
و تناسب اعضا و حسن آن بر وجهی داشت که مزیدے بر آن متصور نیست چنانچه در بسیارے از احادیث بصحت
پیوسته و در شمائل ترمذی و شفائی قاضی عیاض آورده که گندم گون بود مائل بسپیدی کشاده پیشانی باریک
ابرو و کشاده و سیاه چشم و فراخ سرخی آمیز مژه بلند بینی کشاده دندان نمکین گرد روی گرد ریش مو را ز
در است چنانچه دستش بزانو رسیدے نرم و دراز انگشت سر انگشتان دست و پائی آنحضرت صلی الله علیه
مائل بغلظت بود این صفت در زنان مذموم و در مردان محمود و فراخ دست و قدم و کشاده سینه
و برابر شکم و در سینه مبارک و در شکم مبارک آنحضرت صلے الله علیه و آله وسلم هیچ موئے نبود مگر خطے
از سینه تا ناف او بود آنحضرت صلے الله علیه و آله وسلم اجرد یعنی بے موئے در شرح شمائل
مسمے الجنیفه آورده که درینجا آورده که مقصود نه آنست که بر تمام اندام آنحضرت موئے نبود بلکه مراد آنست
که در بعضے مواضع مخصوصه او موئے بود چنانچه خط سینه مبارک و در ساعدین و ساقین و ذراعین

ودر تاج بیهقی آورده که اجروبمعنے خورد موئیست یعنی آنحضرت صلعم خرد وباریک میانه بالا بود در کمال اعتدال وباوجود این هیچ بلند بالاکه بطول قامت منسوب بودے بادے همراهی ننمودی مگر که قامت آنحضرت صلعم از قامت وے بلند نموے وچون کلام فرمودی روشنی دیده شدے که از میان دندان وے بیرون آمدے ودر شب چهاردهم در ماه تمام ودر روئے مبارک آنحضرت صلعم نظر میکردند حسن ماه در مقابله روئے مبارک او ناقص بینود آورده که عایشه رضی الله عنها در حجره چیزے گم کرده بود ونمییافت رسول صلعم درآمد بنور جبه مبارک او حجره روشن شد عایشه بفور گم کرده خود را بازیافت دیگر آنکه از قوت رجولیت مے آرند که در مجامعت نساء قوت مرد داشت وگاه بودے که در یکساعت از شب یا روز بر همه نساء خود از حرائر وسراری بگذشتی وهمه یازده تن بودند سلمه کنیزک وی گفته است بر زنان نه گانه خود بگذشت وا زهر یکے قبل زانکه بدیگری رسد غسل نمود فرمود که این پاکیزه تراست وخوشتر دیگر آنکه در قوت بدنے از همه کس زیاده بود بارکانه که قوی وپهلوان ترین زمانه بود کشتی گرفت وپرا بر زمین زد وقتیکه ویرا باسلام خوانده بود ودر جاهلیت بر زمین زد همچنین پدر رکانه را که وی نیز قوے ترین مردان وقت خواهد بود. دیگر آنکه آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم چوں پیاده رفتے کسے بوے نرسیدے ابوهریره رضی الله عنه میگوید ندیدم هیچ کسے را که شتاب رفتے از رسول صلی الله علیه وآله وسلم گویا که زمین که در زیر قدم وی نورد یده بیشد ماخود را در رنج می انداختیم ووی بے رنج میرفت وبوی نمیرسیدیم دیگر آنکه بینائی چشم آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم چناں بود که هرچه از پیش میدید از پس پشت همچناں میدید روزی بر حکم بن العاص بگذشت حکم از پس پشت وے تقلید وے میکرد وخود را جنبانید آنحضرت بنور نبوت خود دید فرمود که همچنان باش در همه اوں جا ویرا رعشه گرفت وهرگز ازوی مفارقت نگرد وهمچناں که در روشنائی میدید در تاریکی نیز میدید ومی آرند که در ثریا یازده ستاره اند میدید چنانچه در شفا بعضے احادیث نیز آمد ودر حواشی شفا وارد شده بود رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم دو چشم دیگر در کتف مثل سوفار سوزن داشت وما نع نمیشد اورا جامها از نظر کردن دیدن. دیگر آنکه فصاحت لسان وبلاغت کلام آنحضرت جوامع کلم وبدایع حکم مخصوص بود وزبان همه قبایل عرب را از وطوائف ایشان نیکو میداشت وباهر کسی بزبان وے سخن میگفت چنانچه بسیار بود که فهم آن بر اصحاب کرام مشکل بیشد وازوی شرح آن می طلبیدند رباعی او افصح عالم دین الٰہ کے تواں گفت شرح حال او × انبیاء در وصف او حیران شدند × سرشناسان نیز سرگردان شوند ×

معجزه

معجزه

معجزه

معجزه

دیگر آنکه از لطافت جسم و لیست طیب را بجهٔ عرق و نز هست بدن مبارک وی از قاذورات انس رضی الله عنه که
هرگز ندیدیم هیچ مشکی و هیچ خوشبوئی خوشتر از بوی رسول الله صلعم آورده اند که هیچکس یا دی مصافحه نمودی

معجزه

مگر آنکه همه آن روز بوی خوش از دست خود شمیدی دوست بر سر هیچ کودک نه نهادی مگر که آن کودک از همه
کودکان ببوئی خوش ممتاز گشتی روزی در خانهٔ انس رض درخواب شد و عرق کرده مادر حضرت انس رض شیشه
آورده آن عرق را جمع کرد رسول الله صلعم از وی پرسید که این را چه میکنی گفت این را با بوی خوش می آمیزم

معجزه

زیرا که این خوشبوترین همه خوشبوها است و آورده که چون رسول براهی گذشتی هر که پی وی در آمدی معلوم
بکردی که وی صلعم ازان راه گذر فرموده و اسحق بن راهویه بگفته است کآن رایحه خاصهٔ وی بود نه آنکه طیبی بکار برده
باشد (رباعی) ای خوش آن سرزمین که منزل اوست × یا بر آنجا گذار محل اوست × هر کجا بگذرد چو با بهار ×
ندهد جز بمشک بوی تتار × دیگر آنکه ابو هریره گفت که مردی پیش رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم آمد که دختر
را بشوهر میدهم مرا مددگاری کن آنحضرت فرمود که چیزی موجود نیست ولیکن چون بامداد شود شیشه کشاده
و شاخ چوب بیار و چون بامداد شد آنمرد شیشه و شاخ چوب آورد رسول صلعم از ساعدهای مبارک خود عرق

معجزه

مبارک خود جمع بیکرد و در آن شیشه می نهاد و تا پر شد فرمود که این بدختر خود بده و بگو هر گاه که خواهد بوی
خوش بکار برد این چوب را درین شیشه فرو برد و آنچه باین چوب بیرون آید بمالد گویند هر گاه آن دختران کار
بکردی همه اهل مدینه آن بوی خوش را بشمیدندی و خاندان ایشان را بیت المطیب نام نهادند دیگر آنکه هیچگیر
غائط آنحضرت را ندیده هر گاه که وی را آن حاجت افتادی زمین برا بشگافتی و آنرا فرو بردی عائیشه پرسید

معجزه

یا رسول الله تو چه خلا جامیروی و از تو هیچ اثر نمیبینم فرمود ای عائشه ندانستی که هر چه از انبیا ر ظاهر میشود آنرا زمین
فرو میبرد و دیگر آنکه بر اندام مبارک آنحضرت مگسی نه نشست و سایه بلند پایه بر زمین نمی افتاد و دیگر آنکه از چاهی

معجزه

دلو آب پیش آنحضرت آوردند ازان آب بیاشامید اندکی آب در دهن مبارک خود در دلو ریخت آب آن دلو را

معجزه

در چاه ریختند از آنچاه بوی مشک می آمد. دیگر آنکه یکی از اهل یمن گوید که در خانهٔ خود در زمین چاهی کندیدم آب
شور بیرون آمد آنرا یا رسول گفتم مطهره آب بمن داد در آنچاه ریختم شیرین شد دیگر آنکه آب شور از نزدیک

معجزه

و دور باب دهن آنحضرت شیرین میشد آب انس میگوید که در چاهی آب شور بود آنحضرت صلعم آب دهان خود را
انداخت شیرین شد و در مدینه آبی شیرین تر ازان نبود و دیگر آنکه حشمت و بزرگی در چشمان دولهای

معجزه

پیش از بعثت و بعد ازان بمرتبه بود که هر چند مشرکان مکه معظم تکذیب وی و ایذای اصحاب وی
رضی الله تعالی عنهم میکردند و در خاطر خود می گفتند که بوی آزار رسانند چون بوی میرسیدند

ویرا بزرگ میداشتند و قضاء حاجت میکردند و گاه بودی که کسی وی را ندیده بودی چون ویرا دیدی هیبت
بروی مستولی و غائب شدی و لرزه بر اندام وی افتادی و دیگر آنکه کمال عقل و علم و معرفت وی بمثابه بود که
هرگز هیچ آدمی را چنان نبوده است و دلیل برین آنست که با وجود آنکه امّی بود از هیچکس علم نیاموخته اعمال و
احوال و سیر و شمائل وی صلعم بر وجهی بود که علم و عقل کسی بمثل آن نمیرسد چنانچه در شفا نیز آورده که وهب
بن منبه گفته که در هفتاد و یک کتاب خوانده ام که آنحضرت صلعم ارجح الناس عقلاً و افضلهم رأیا بوده
و در روایت دیگر گفته که یافتم در تمامی کتب آنکه بدرستی خدا تعالی از ابتدای دنیا تا انتهای آن نداده
جمیع الناس را از عقل در جنب عقل آنحضرت صلعم مگر مثل دانه از ریگ از ریگهای دنیا و ایضاً هرچه از توریت
و انجیل و سائر کتب منزله واقع بود اخذ تعلّم داشت بی آنکه ویرا کسی تعلیم کند یا مطالعه کتب کند
یا بعلماء اهل کتاب بنشیند ؎ تقدیر یثرب سلاله بطحی × امی لوح خوان ما اوحی × فیض ام الکتاب پرورش
لقب امّی خدا از آن کردش × لوح تعلیم ناگرفته ببر × همه اسرار لوح داده خبر × قلم و لوح بودش اندر مشت
ز آن نفرسودش از قلم انگشت × و همچنین حکمتها حکما و سیر تمامی امتهای گذشته را نیکو میدانست و ضرب
امثال و سیاست انام و تقریر شرائع و احکام و تعین آداب شریفه و خصائل لطیفه همه از وی بر وجهی
صادر میشد که دلالت میکرد بر کمال عقل و علم وی بمرتبه که از قوت بشری خارج مینمود و همچنین سایر
اخلاق وی از حلم و عفو و جود و سخا و شجاعت و حیا و معاشرت با خلق خدا و شفقت و رافت و مروت با جمیع
خلائق و وفا بعهد و صله رحم و تواضع و عدل و امانت و عفت و صدق و مروت و وقار و زهد در دنیا و قناعت و غیر
و انک من الاخلاق الحمیدة و الاوصاف الشریفة در کمال اعتدال واقع بود که مزیدی بران متصور
نیست، دیگر آنکه جابر بن عبد الله گفت که عادت سید مخلوقات آن بود که هر که او را بمهمانی خواندی
اجابت فرمودی روزی جابر آنحضرت را بمهمانی خواند وعده فرمود که فلان روز بیایم ان شاء الله تعالی
چون آن روز شد آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم بخانه جابر رسید چون او را دید شاد گردید
و از شادی مشک آب بینداخت و غلطان پیش آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم گفت
یا رسول الله و آلی که آنحضرت صلی الله علیه و سلم درآمد جابر بره داشت فی الحال او را ذبح کرد
تا بریان کند جابر را دو پسر بود یکی که بزرگ بود خورد را گفت بیا با تو بنمائیم که پدر ما این بره را چگونه
ذبح کرد پس برادر خورد را ببست و کارد بر حلق او راند و بنادانی او را ذبح کرد و سر ویرا برداشت
جابر چون آن را بدید از پس پسر دوید آن پسر ترسید و بر بام گریخت مادر در پی او میرفت

از بیم مادر آن پسر از بام بیفتاد و هلاک شد زن جابر رض که کامل العقل بود ؎ همچو خورشید مونث در نام لیک در نور یقین مرد تمام ، گفت اگر بنالم و فریاد کنم خاطر عاطر رسول صلعم ملول شود صبر کرد و جزع نکرد و درد تازه داشت ولیکن بدل خون میتالید تا بره را بریان کرد و جابر را ازین حال فرزند خبرے نبود چون بره پیش آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم نهاد جبرئیل آمد و گفت یا رسول الله حقتعالی میفرماید که جابر را بگو که فرزندان خود را بیارد تا با تو طعام خورند رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم جابر را فرمود فرزندان را بیار جابر رض بیرون آمد و از زن خود پرسید که فرزندان کجااند گفت آنحضرت صلعم را بگو که غائب اند رسول صلی الله علیه و آله وسلم فرمود فرمان حقتعالی است که ایشانرا حاضر کنی جابر رض بیرون آمد زن خود را گفت فرمان خداوند تعالی چنین است که ایشانرا زود بخوان ضعیفه گریان شد و گفت یا جابر نمی آرم گفت چه افتاده است پس هر دو پسر را بجابر رض نمود چون جابر رض هر دو را مرده دید گریان شد پس جابر رض و زن او هر دو در پائے رسول صلعم افتادند و خروش از خانه بر آمد خدا یتعالی جبرئیل را فرستاد که یا محمد صلعم خدا یتعالی میفرماید ترا که بر سر ایشان آمده دعا کنی آنحضرت برخاست و دعا کرد بفرمان الٰهی هر دو فرزند زنده شدند ؎ لعل جان بخش که یاد از آب حیوان میدهد زنده را جان میستاند مرده را جان میدهد ؎ دیگر آنکه ابو سعید خدری رض گوید که در حوالی مدینه شبانی گوسپندان می چرانید گرگے خواست که گوسپندے را از رمه وی برباد شبان آمد مانع آن گرگ شد گرگ بدم خود باز نشست و گفت از خدائے تعالی نه ترسیدے در میان من و روزے من مانع شبان گفت عجب حالیکه گرگ بر دم خود نشسته است و چون آدمیان سخن میگوید گرگ گفت تر ازین آنست که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم در مدینه باهر و مان خبر قرون ماضیه میگوید شبان گوسفندان خود را راندن گرفت تا بمدینه رسید و آنها را در جائے مضبوط ساخت و پیش رسول در آمد و آن قصه را بیان کرد رسول بیرون آمد راعی را فرمود که آنچه گرگ گفته با مردم بگو شبان برخاست و آنرا با مردم گفت رسول صلعم فرمود شبان راست میگوید از علامات قیامت است آن که سباع با آدمے کلام کنند ، دیگر آنکه روزے اجبان بن دس خزاعی در گوسپندان خود بود ناگاه گرگے گوسپندی را از رمه در ربود و بدرید اجبان وے را دید و گفت والله که من گرگے ظالم ازین ندیده ام در عقب وے دوید تا گوسپند از و بستاند گرگ به سخن آمده گفت مرا محروم میسازی از آنچه مرا حقتعالی روزے گردانیده است اجبان گفت عجب گرگے ست که کلام میکند گرگ گفت عجب تر ازین آنست که محمد در نخلستان مدینه ظاهر است

معجزه

معجزه

وشمارا کتاب خدای تعالی میخوانند و شما از وغافل آید احبان گفت گوسپنداں مرا نگاه بیداری که من پیش او میروم گرگ گفت من محافظت و زیاده از آنچه مقرر کنی تحوزم اهبان برای او قوتی مقرر ساخت و گوسپنداں را بوی گذاشت و با جمعی از شانان روان شد چون بمدینه رسیدند آنحضرت را دید که با صحابه کرام نشسته بود چون چشم وی بر اهبان افتاد فرمود گرگ وفا کرد بآنچه ضامن شده بود اهبان با همراهان ایمان آورد و زبان شکر گذاری کشود دیگر آنکه در یمن آبی بود هر که از آن آب میخورد میمیرد رسول از آن آب پیغام فرستاد که مردم مسلمان شده اند تو نیز مسلمان شو آن آب مسلمان شد دیگر هر کس که از آن میخورد وی را تپ میگرفت ولیکن نمی مرد دیگر آنکه رسول در آخر روز ذی الحجه از سال ششم از هجرت یا اول ماه محرم از سال هفتم رسولان هار باب رومان فرستاد دحیه کلبی بهرقل صاحب روم فرستاد و کتابی با و همراه کرد و مضمونش بعد از بسم الله آنکه این کتابیست از محمدؐ که بنده خدا و رسول اوست بطرف هرقل که اعظم روم ست سلام بر کسانیکه متابعت هدایت کنند اما بعد بدرستیکه ترا بدعوت الاسلام میخوانم سلام آر تا سلامت یابی خدای تعالی اجر ترا مضاعف گرداند و اگر از بیداولت روی بگردانی گناه همه مردم که محکوم فرمان تو اند بر تو خواهد بود قل یا اهل الکتاب تعالوا الی کلمة سواء بیننا و بینکم الا نعبد الا الله و لا نشرك به شیئا و لا یتخذ بعضنا بعضا اربابا من دون الله فان تولوا فقولوا اشهدوا بانا مسلمون و دحیه کلبی در حمص هرقل رسید و کتاب بوی رسانید چون هرقل بدعنوان آن عربیست بتعالی طلبید و در صحیح بخاری چنین است که در آنوقت ابوسفیان جمعی از قریش در ایلیا یعنی بیت المقدس بعد هرقل ایشان را طلبید و گفت کدام یک شما با نسب کرکتاب فرستاده است نزدیک است ابوسفیان گفت من از همه نزدیکتر م هرقل گفت وی را نزدیک من آرید و دیگران در قفای وی بدارید پس ترجمان را گفت با ایشان بگو من از ینمرد که دعوی قرابت صاحب کتاب میکند سخنان خواهم پرسید هر چه دروغ گوید تکذیب وی کنید ابوسفیان گفت الله اکبر گفته و هم تکذیب بوی و ستایشی که دروغ گفتی پس اول سوالیکه کرد این بود که نسبت وی چگونه است گفتم آن نسب شریف دارد دیگر گفت باین دعوی که میکند هرگز کسی در میان شما کرده بود گفتم نی پس گفت هیچکس از پدران وی ملک بوده است گفتم نی گفت اشراف مردم متابعت او کردند یا ضعیف گفتم ضعفا گفت روز بروز زیاده میشوند یا کم گفتم زیاده گفت هیچکس از جهت ناپسند یدن دین از و برگشته است گفتم نی گفت پیش از آنکه این سخن گوید در هیچ امری وی را متهم بکذب داشتند گفتم نی گفت هیچ غدر میکند گفتم نی اما حالا و را ازوی از جزئیات احوال خبری ندارم ابوسفیان میگوید که سوالات وی چنان متعاقب بود که مرا از ین کلمه مجال گفتن نبود بعد ازان پرسید که با و هیچ مقاتله کردید گفتم آری گفت قتال شما با و چگونه بود گفتم

گاہے ظفر در جانب او بود و گاہے در جانب گفت شما را بچہ میفرماید گفت میفرماید کہ شما مشرکان ہستند
حقتعالی را بوحدانیت و یگانگی پرستید و ہیچ چیز را با او در عبادت شریک سازید کہ او واحد است
و یکتا و بیہوتا و الصلوة و صدقہ و عفاف و رحم امر میکند پس ترجمان را گفت با او بگو من از نسبت و پرسیدم
تو او را شریف النسب گفتی و انبیا چنین باشند و پرسیدم در میان شما ہیچکس این دعوی کردہ بود گفتی
نے اگر قبل از وی این دعوی کسے کردہ باشند شاید کہ او نیز بتبعیت وے کردہ باشد و گفتم کہ از پدران وے ہیچکس
ملک بود گفتی نے اگر پدران وے کسی ملک بودے شائستی کہ برائے ملک پدران این دعوی کرد گفتم پیش از این
ہرگز متہم بکذب بودہ است گفتی نے دانستم ہیچکس چنان نکند کہ با خلائق راست گوید و بر خدا دروغ
بندد و افترا کند دگر پرسیدم کہ اشراف متابعت میکنند یا ضعیفان گفتی ضعیفان ما میدانم کہ اتباع
رسل ہمیشہ ضعیفان بودہ اند دیگر گفتی کہ ہمیشہ زیادہ میشویم کہ ہمیشہ سنت الہی چنین بودہ است
تا دین تمام شدہ وافزودہ است و گفتی کہ ہیچکس از دین وے نمیگردد و این نشان صفاء قلب است
بنور ایمان دیگر گفتی عذر نمیکند و بعبادت حقتعالے میفرماید و از شرک نہی میکند و الصلوة و صدقہ
و عفاف و صلہ رحم میخواند اگر آنچہ تو میگوئی راست بود و اند کہ اینموضع را کہ قدم را بر آن نہادہ ام در
تحت تصرف خود آوردہ ام من یقین میدانستم کہ چنین کسی مبعوث خواہد شد اما گمان نمے بردم کہ
از شما باشد اگر من دانستمی بخدمت وی توانم رسید لقائی او را غنیمت شمردمی و خاک پائے
او را توتیا کردمے بعد از آن کتاب رسول صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ دحیہ کلبی آوردہ بود فرمود بکشاف
چون بر مضمون آن اطلاع یافت آنچہ بخاطر وی رسید تقریر کردہ و آواز قیل و قال بلند شد ما از انجا
بیرون آمدہ ایم و من اصحاب خود گفتم کہ کار محمدؐ بلند شد کہ ملک بنی اصفر یعنی اہل روم از خوف
او مے لرزد مرا یقین شد کہ کار وی ظہور تمام خواہد یافت و این یقین در دل من بود در وز بروز
مے افزود تا حقتعالی دل مرا بنور ایمان منور ساخت دیگر آنکہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم عبداللہ
بن حذیفہ را بکسرے فرستاد کتابے بوے نوشتہ. کسری این کتاب را کہ نامہ سعادت وے
بود بدرید چون این خبر برسول صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم رسید فرمود مزق کتابہ و اللہ یمزق ملکہ
یعنی نامہ مرا پارہ کرد زود باشد کہ حقتعالی نامہ ملک او را پارہ گرداند ہمدران نزدیکی شیرویہ پسر
او وی را بقتل رسانید دیگر آنکہ از کتاب رسول ہیبتے بر کسرے مستولی شد چون عبداللہ بن حذیفہ از
پیش وے بازگشت اصحاب خود را گفت باید کہ بعد الیوم ہیچکس را از عرب نگذارید کہ پیش من درآید

و چون بخلوت خاص خود که آنجا هیچ کس را دخل نبود آمد دید که مردی سیاه است و عصا بدست گرفته میگوید که ای
کسری ایمان آر که حقتعالی رسول فرستاده است که خلق را بدین حق میخواند گفت امروز از پیش
من بیرون رو بعد ازان اصحاب خود را طلب کرد و سیاست نمود بعضی را بکشت و بعضی را دست و پا
بریده گفت با وجود این مبالغه که من کرده ام چون میگذارید که عربی بخلوت خاص من در آید ایشان
سوگند عظیم یاد کردند که محافظت درگاه کرده ایم و هیچکس را نگذاشته ایم بار دیگر آن شخص بهمان طریق ظاهر
شد و عصا بر سر آورده گفت پیش از آنکه این عصا شکسته شود به پیغمبر ایمان آر چون ابا نمود در بار سوم عصا
را بشکست و همان شب پسر او شیرویه او را قتل کرد دیگر آنکه کسری بعد ازان کتاب رسول صلعم پاره کرد
و بباذان که نائب او در یمن بود نوشت که چنان معلوم شده که در آن زمین شخصی پیدا آمده که دعوی
نبوت میکند فی الحال مردی دانا بجانب وی فرست تا کماهی احوال او معلوم کند بلکه وی را
مقید ساند و زود بما میرساند و باذان دو کس را فرستاد چون بمدینه رسیدند و بملاقات رسول مشرف
شدند گفتند بملک الموت یعنی کسری باذان نوشته است که ترا بخدمت وی فرستد رسول تبسم فرمود
که بنشینید هر دو بزانو آمدند و رسول ایشان را دعوت کرد و باسلام خواند ایشان گفتند بر خیز ای محمد و فرمان
ملک را امتثال نمائی اگر باختیار خود بروی باذان بملک سفارش نویسد که نافع باشد اگر بروی میدانی
که کسری کیست و چگونه ترا با قوم هلاک گردانید و بلاد ترا ویران گرداند و آن دو کس اگرچه ویرا کلام
می کردند اما از هیبت مجلس رسول الله لرزه برایشان افتاده بود و بعد ازان بیرون آمده بایکدیگر گفتند
اگر پیش ازین در مجلس خود ما را باز داشتی بیم آن بود که از هیبت و هلاک میشدیم بعد ازان از رسول
صلعم جواب کتابت باذان طلبیدند رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمود که امروز بمنزل خود باز روید
و فردا بیائید چون بامداد بیامدند رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمود که بصاحب خود خبر برید که پروردگار
ما خدا است و پروردگار او کسری است که دوش مقتول شد تا اگر ایمان آری و اسلام قبول کنی ملکی که حالا در
تصرف تست بتو گذارم و زود باشد که دین من ظاهر شود و اهل اسلام بر هرچه در تصرف کسری است مسلط
شوند چون رسولان این خبر بباذان رسانیدند باذان گفت اگر وی درین سخن صادق باشد پیغامبر خدا است
عزوجل باید که هیچکس از ملوک در ایمان بوی بر من سابق نباشد درین خیال بود که رسولان شیرویه خبر قتل
کسری آوردند باذان با همه اهل فرزندان و با جماعت فرس که با وی بودند بدولت اسلام مشرف شد
و دیگر آنکه ام اوس عکه پر از روغن پیش رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم هدیه فرستاد و آنرا قبول کرد

معجزه

واند کے روغن در آنجا گذاشت ونفس مبارک خود بر آنجا دمیده ودعا برکت کرد پس فرمود کہ این را بوے بازدہید آنرا ابوی باز بردند وے پر از روغن دید تصور کرد کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم آنرا قبول نفرمود پیش رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم فریاد کنان آمد و گفت یارسول اللہ من آن روغن را ساختہ ایم مگر از برائے آنکہ تو او را بخوری رسول صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود کہ وے را بگوئید کہ دی روغن آنرا بخورد و دعا برکت کردہ ام انس رضی اللہ عنہ گفتہ است کہ آن روغن را خوردم در مدت حیات رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم و در مدت خلافت ابوبکرؓ و عمرؓ و عثمانؓ تا آن زمان کہ واقع شد میان علیؓ و معاویہ رضی اللہ عنہما آنچہ واقعہ شدہ دیگر آنکہ ام شریک عکہ روغن بکنیزک داد و گفت پیش رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ببر و بگوئی کہ ام شریک فرستادہ است کنیزک آنرا ببرد و رسول صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم آنرا قبول کرد و خالی ساخت و بآن کنیزک فرمود کہ آن عکہ را بپیش بیاویزد سر آنرا ابلند روزے ام شریک بخانہ درآمد و دید کہ آن عکہ پر از روغنست سر آنرا بہ بست و باکنیزک عتاب کرد نترا گفتم کہ آنرا پیش رسول ببر کنیزک گفت کہ سوگند بخدائی کہ آنرا پیش رسول صلعم بردم و خالی ساخت چنانچہ بدست سرنگون کردم یک قطرہ ازان نچکید و لیکن مرا گفت کہ آنرا بیاویزد سر آنرا ابلند پس از ان عکہ میخوردند تا آن وقت کہ ام شریک وفات یافت و یکبار ہفتاد وکس ازان خوردند و ہیچ کم نشد دیگر آنکہ ام سلیم و مادر انس رضی اللہ عنہما عکہ روغن بہدیہ فرستاد رسول صلعم آنرا قبول کرد و عکہ باز فرستاد زنے پیش آمد و قدرے روغن طلبید ام سلیم گفت عکہ روغن کہ داشتم بہدیہ پیش رسول فرستادم آن زن گفت آن عکہ را باز جوئید شاید کہ چیزے بیابید ام سلیم دختر خود را گفت برخیز عکہ بر رسول باز جو دختر برفت و دید کہ آن عکہ پر از روغن است ام سلیم پیش رسول اللہ صلعم آمد و گفت ترا چہ باز داشت از آنکہ عکہ ما را قبول کنی رسول فرمود ما آنرا خالی ساختیم چنانکہ در وے ہیچ باقے نماندہ ام سلیم گفت سوگند بآن خدائی کہ ترا براستی انگیختہ است کہ از روغن پر است صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم خندان شد و فرمود ازان میخورید و آنرا بجنبان دیگر آنکہ جابر رضی اللہ عنہ گفت رسول از برائے شکستن سنگے بخندق آمدہ از گرسنگی سنگ بر شکم بستہ بود چون آنرا دیدم بے اختیار شدم و اجازت خواستم و بخانہ رفتم و حال را باہلخانہ گفتم گفتند یک صاع جو داریم و یک بزغالہ جو را آرد کردم و بزغالہ را ذبح نمودم و در دیگ انداختم بعد ازان بجانب رسول باز گشتم و اہلخانہ گفتہ بودند کہ صورت حال ظاہر کنی تا شرمساری نبریم من آہستہ با رسول گفتم کیفیت و کمیت آن طعام باز نمودیم رسول صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم آوازے برداشت کہ اے اہل خندق جابر رضی اللہ عنہ ما را مہمانی ساختہ است ہمہ بیائید کہ بسیار است

و پاکیزه و با من گفت البخور در ا بگو تا دیگ از دیگدان برندارد تا من نزسم و نان نپزد من پیشتر رفتم و با اهل خود گفتم
که یا رسول الله صلعم با مهاجرین و انصار و اتباع و اشباع می آیند گفت اگر رسول معلوم کرده است هیچ باک
نیست چون رسول با جماعت بخانه رسید فرمودند که فرقه در آیند پس فرمود تا خمیر را بیارند بیاوردم دهان
مبارک بکشاد و از ان سرچشمه خیرات و برکات رشحه در آنخمیر دمید و از حقتعالی برکت طلبید پس فرمود
که پزنده نان را بیار تا نان بپزد فرمود جابر تا از تنور نان و از دیگ گوشت میگرفتم و بردم میدادم تا همه سیر
شدند و مراجعت نمودند و نان و گوشت همه باقی بود و در شفار قاضی آورده که هزار مرد بودند که از آن تناول
کردند دیگر انس ابن مالک گفته است که چون رسول بمدینه مطهره آمد من هشت ساله بودم پدر من مرده بود
و مادرم ابو طلحه را شوهر کرده بود و ابو طلحه را چیزے نبود گاه بودی که یک شب یا دو شب بگذشتے که طعام نخوردے
یکروز مادر من مشتی جو یافت آنرا آورد و کرد و نان بپخت و اندکے شیر از همسایه طلبید و بر آن ریخت و مرا گفت برو
و ابو طلحه را بخوان تا این را با هم بخوریم من رفتم شادی کنان که چیزے خواهم خورد ناگاه دیدم رسول با صحاب
رضی الله عنهم نشسته بودی نزدیک شدم و گفتم مادر من ترا میخواند رسول الله صلے الله علیه و سلم برخاست
و اصحاب کرام رضی الله عنهم را فرمود که برخیزید تا بمنزل نزدیک بیدند رسول صلے الله علیه و آله و سلم ابو طلحه را
فرمود هیچ چیز آماده ساخته آید که ما را مے خوانید ابو طلحه گفت سوگند با خدائی که ترا به پیغمبرے بر انگیخت که از دے
با مداد هیچ در دهان من نرسیده است رسول الله صلے الله علیه و سلم فرمود پس ام سلیم برائی چه خوانده است در آئی
ببین پس ابو طلحه قبل از همه بخانه در آمد و پرسید که یا ام سلیم رسول الله صلے الله علیه و آله و سلم را برائی چه خواندام سلیم
گفت من بجز اینکارے که قرص جوین بختم و قدرے شیر از همسایه گرفتم و بر آن ریختم و انس را گفتم که برود
ابو طلحه را بخوان تا آنرا با هم بخورید پس طلحه بیرون آمد و آنچه ام گفته بود باز گفت رسول الله صلے الله علیه و
آله و سلم فرمود باکے نیست ما را بخانه در آر پس رسول علیه السلام و ابو طلحه بخانه در آمدند من نیز با یشان در آمدم
فرمودے ام سلیم بیار قرص خود را ام سلیم آنرا آورد رسول الله صلے الله علیه و آله و سلم کف مبارک خود بر آن
قرص نهاد و انگشتان را از یک دیگر جدا ساخت و فرمود که ای طلحه برو و ده تن را از اصحاب بخوان ده تن
مے آمدند فرمود که بنشینید بسم الله بگوئید و از میان انگشتان من بخورید بنشستند و بسم الله گفتند و از میان
انگشتان وے میخوردند تا سیر شدند و گفتند سیر شدیم یا رسول فرمود که باز گردید و ابو طلحه را فرمود ده تن دیگر بخوان
همچنین ده تن میرفتند و ده تن مے آمدند تا هفتاد و شش تن ازان خوردند پس فرمود ای ابو طلحه و اے انس بیائید
پس رسول صلعم و ابو طلحه و من نیز بخوردیم چنانچه سیر شدیم بعد ازان قرص را برداشت و فرمود که ای ام سلیم

این بستاند وخود بخورد هر کرا خواهی بخوران دیگر آنکه سمره بن جندب که یک کاسه طعام پیش رسول الله
صلی الله علیه وسلم آوردند از بامداد تا ظهر جمعے بعد از جمعے میخوردند یکے از سمره پرسید که آن کاسه را هیچ
مدد میرسد سمره گفت که آنرا هیچ مدد نمیرسید مگر از آنجا اشارت باسمان کرد. دیگر آنکه چون سال ششم از هجرت
آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم با جمیع اصحاب بقصد عمره بمکه توجه فرمود در نواحی حدیبیه که نام مقام است
بنزدیک چاهی فرود آمدند آب آنچاه کم بود چون اندکے آب کشیدند تمام شد مردم از تشنگی شکایت باآنحضرت
صلی الله علیه وآله وسلم آوردند تیرے از ترکش خود برون آورده گفت این را در تک چاه بخلانید راوی گوید
والله بعد از خلانیدن آن تیر هزار و چهار صد کس وچهار پایان اصحاب کرام سیراب شدند
ودر صحیح بخاری آورده که حدیبیه یکے از اصحاب پیش رسول صلی الله علیه وآله وسلم از آب شکایت کرد رسول
علیه السلام بکناره چاه آمد ودلو آب طلبید واز آن وضو کرد ودهان مبارک خود بشست وآن آب را درچاه ریخت
یک لحظه نگذشت آب آنچاه چندان شد که سیراب شدند وهمه شتران را نیز آب دادند دیگر آنکه جابر بن عبد الله
گفته است که در روز حدیبیه تشنگی بر مردم غلبه کرد بخدمت آنحضرت صلی الله علیه وسلم کوزه بود از ان وضو
بساخت همه مردم رو بطرف او نهادند فرمود شما را چه بوده است گفتند ما را نه آبیست که وضو سازیم
ونه آبیست که بیاشامیم دست مبارک خود در کوزه نهاد وآب از میان انگشتانے وے چنانچه از چشمها بر خوشید
جوشیدن گرفت وروان شدن گرفت وهمه سیراب شدیم ووضو ساختیم واز جابر پرسیدند که چند کس بودند
گفت اگر صد هزار مے بودیم کفایت میکرد اما هزار وپانصد کس بودیم چنانچه در شفا نیز گفته دیگر آنکه رسول الله
صلی الله علیه وسلم در حدیبیه موئے مبارک خود را تراشیده آن موها بر سر درخت سبز انداخت. صحابه کرام
رضی الله عنهم شتاب آن موی را بر سر انداختند عماره میگوید که من چند تار موئے گرفته بودم بعد از ان
حضرت هر گرا مرضی وبیماری بیبود آن موی ها را در آب مے شستم وآن آب را بمریض میدادم حقتعالی اورا
صحت وشفا میداد. دیگر آنکه در سال هفتم محلم بن جثامه عامر اشجعی را بعد از ان که اسلام آورده
بود بکشت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم محلم را عتاب فرمود که مرد مسلمان را کشتی محلم گفت یا رسول الله
ما کلمه گفتنے وے از جهت فرار از قتل بود آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که تو دل او را شگافتی تا بدانی که چه
خواسته زبان ترجمان دلست بعد از ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بر محلم دعائی بد کرد بعد از هفت روز
بمرد چون اورا دفن کردند زمین ویرا بیرون انداخت وحال بر نیگونه بود تا پنج نوبت آخر در زیر سنگے پنهان
کردند چون باآن سرور کائنات علیه الصلوٰة خبر دادند فرمود که زمین بدتر از وی فرد بردا اما این از برائی آن بود

کہ شرف کلمہ شہادت را بدانند دیگر آنکہ چون در سال ہفتم از ہجرت بغزوہ خیبر بیرون آمدند رسول صلعم اول
بار علم با امیر المومنین عمر رض داد وی با جماعت مسلمانان برفت و در پیوست لشکر اسلام فتح نکردہ باز گشتند
در رسول درد شقیقہ داشت بیرون نیامدا ما فرمود کہ مقابلہ کنید امیر المومنین ابو بکر صدیق اکبر
علم بر داشت و برفت و جنگ از ان سخت تر کردہ و فتح نا شدہ باز گشت بار دیگر امیر المومنین عمر علم داشت
و برفت و جنگ از ان سخت تر کردہ فتح نا شدہ باز گردید خبر بخواجہ عالم رسید فرمود لاعطین الوایت غدا
رجلا کرارا غیر فرار یحب اللہ و رسولہ و یحبہ اللہ و رسولہ یرجع حتی یفتح اللہ علی یدیہ براوی گوید امیر المومنین
علی آنروز حاضر نبود کہ درد چشم داشت ابو بکر صدیق و عمر رض و سایر اصحاب مترصد منتظر بودند کہ آنکس کدام یکے
از ایشان باشد سعد میگوید در برابر ہر دو چشم رسول بزانو در آمدم و باز بر خواستم و بایستادم باُمید
آنکہ آنکس من باشم و امیر المومنین عمر رض مے گوید کہ ہرگز امارت را دوست نداشتم مگر آن روز کہ از رسول صلعم
شنیدم کہ خدا و رسول خدا را دوست دارد و خدا و رسول خدا او را دوست دارند باز نگردد تا بر دستے وے فتح نگردد
پس حضرت رسول اللہ صلعم فرمود تا علی را آوردند او درد داشت آب دہان مبارک در چشم وے انداخت
در حال صحت یافت و در باقی عمر ہرگز درد نکرد و بعد از ان رایت را بوے داد و زرع خود در برادپوشانید و
ذو الفقار در دست وے داد و دعا گفت اللہم امنہ البحر و البر و امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ گفتہ است کہ بعد
از آن ہرگز گرما و سرما در من اثر نکرد و گویند در گرمی سخت قبای پر پنبہ مے پوشید و ہیچ باک نداشت و در سرما
بجامہ تنگ بیرون مے آمد و از سرما متضرر نمیشد پس امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ بتعجیل تمام متوجہ
حصن شد چنانکہ لشکر کہ در آخر بود نرسیدہ بود کہ وی بحصن رسید ابو رافع مولے رسول صلعم گوید چون
نزدیک حصار رسید یہودی چنان ضربتے بروے زد کہ سپرش بیفتاد در آہنی حصار را کہ آہنے بود بر کند و سپر
خود ساخت ہمچنان در دست وے بود کہ تا فتح کرد گویند از آن در را پشت خود انداخت و پل ساخت
تا ہمہ مسلمانان بحصن در آمدند چون فارغ شد در را بیند اخت ابو رافع گوید ما ہفت مرد رفتیم تا در را
منقلب گردانیم نتوانستیم دیگر آن در غزوہ خیبر زنے از یہود گوسپند زہر آلودہ بریان کردہ زراع و کتف
آن بسیار کرد کہ دانستہ بود کہ رسول آنرا دوست میدارد پیش رسول آورد آنحضرت تناول کرد و آن شاة
با وے بسخن در آمد کہ یا رسول اللہ من زہر آلودہ ام پارہ در دہان داشت و میخائید بشیر بن البراء
از آن پارہ بخورد و بمرد دیگر اسما بنت عمیس گفتہ کہ در صہبا خیبر بودیم کہ سر مبارک رسول بر کنار علی بود
وحی نازل شد و آفتاب غروب کرد علی نماز عصر نگزاردہ بود چون وحی منجلی شد رسول دعا کردہ

معجزہ

معجزہ

الّهی علیؑ در طاعت رسول تو بود آفتاب را باز گردان اسما بنت عمیس گفت بعد ازان که آفتاب غروب
کرده بود دیدم که باز طلوع یافت و بر کوه و زمین تافت طحاوی گفته است این حدیث صحیح است و راویان
آن ثقات اند دیگر آنکه رسول صلعم وقتے که خطبه خوانده تکیه بر چوب نخلے که در مسجد افراشته بودند
مینمود چون در سال هشتم و بروایتے در سال هفتم از هجرت برائے آنحضرت صلعم منبرے ساختند

معجزه

و در روز جمعه بر آن منبر خطبه خواند آن چوب نخلی در نیحالت در ناله آمد و مثال اطفال گریه میکرد رسول الله
صلی الله علیه وسلم دانست که ناله و گریه از انجهت مے کند که خطبه بروے مے خواندم و نخواندم پس
از منبر فرود آمد و دست مبارک بروے مالید و از ناله و گریه باز ماند و باز بر منبر رفت و در شفا آورده که
همچون شتر ماده آبستن بنالید و بروایت انس تا بحدیکه مسجد باواز آن در اضطراب
و تحرک آمد بروایت سهلؓ بناله او مردم هم گریستند و بروایت مطلب تا آنکه چوب از هم بشگافت آنحضرة
صلی الله علیه و آله وسلم دست مبارک خود بر آن بمالید پس خاموش گردید و فراهم آورده بعدا آنحضرة صلعم
قسم یاد کرده و گفت اگر او را نمیگرفتم ناله میکرد تا قیام قیامت از جهت افسوس و حسرت پس فرمود او را تحت منبر
شریف دفن نمودند یا در چوبهائے سقف در آوردند و اسفرائنے آورده که رسول صلعم او را بطرف خود خواند
او زمین پاره کرده و در پیش آنحضرت رساند او صلعم او را در کنار خود گرفت بعد از آن فرمود تا بموضع
خود باز گشت بریده روایت نموده که رسول صلعم او را فرمود اگر بخواهی ترا در کنم بنخلستانے که بودے در آن
تا عروق بروید و خلقت تو کامل شود و برگهائے تو تازه گردد و باز از سر نو خرما در تو پیدا آمد و اگر بخواهی ترا
در جنت نشانم تا بخورند اولیاء الله میوه از تو پس آنحضرت صلعم گوش مبارک بسوئے او نهاد تا چه جواب
خواهد داد و گفت بلکه مرا بنشان در بهشت تا بخورند از من اولیاء الله و باشم در جائی که کهنه نشوم پس آن
شنوند کسانیکه نزدیک آنحضرت صلعم بودند آنحضرت چنین کرد و گفت اختیار کرد او بقا را بر دار فنا

معجزه

دیگر آنکه زید بن ارقم گفته است با رسول الله در بعضے کوچهائے مدینه گشتم ناگاه بخیمه اعرابی رسیدم آهو
ماده بآن خیمه بسته دیدم فریاد کرد یا رسول الله مرا اعرابی صید کرده و من دو فرزند دارم در بیابان و شیر
در پستان من بند شده است نه مرا میگذارد تا ازین رنج و بلا خلاص یابم و نمیگذارد تا بشتابم و فرزندانرا
شیر دهم آنحضرت صلعم فرمود اگر ترا بگذارم باز می آئی گفت آرے اگر باز نیایم خدا تعالے مرا عذاب کند
عذاب عشار روز پس رسول الله صلعم وے را بگذاشت چندان بر نیامد که باز رسید و بزبان لب خود را مے لیسید
آنحضرت صلعم وے را بهمان خیمه باز بست ناگاه دیدیم که اعرابی مے آید با مشک آب رسول الله صلعم

ویرا گفت که آن آهو را میفروشی اعرابی گفت وی از آن تست یا رسول الله پس آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم
ویرا آزاد کرد و زید بن ارقم گوید وی را دیدم در بیابان فریاد کرده میگفت لا اله الا الله محمد رسول الله در
شفائے این قصه را از ام سلمه روایت کرده آورده اند که ماده آهو در صحرا مقید کرده بود که برسول صلعم کلام
کرده دیگر آنکه چون در سال هشتم از هجرت فتح مکه شد رسول صلعم طواف خانه کعبه کرد و در جوانب خانه سیصد
معجزه
و شصت بت بودند پایهای ایشان بر رصاص و نحاس محکم کرده بود به چوب که در دست داشت
بطرف آن بتی که اشارت کردی بی آنکه چوب بوی رسید بروی می افتاد و همه بتان دیگر که برروی در افتادند
در مکه معظمه در خانه کعبه که بتی بود در آن لحظه نگونسار او فتاد و بعضے گفته اند که رسول الله صلی الله علیه وآله و
سلم با علی کرم الله وجهه بخانه کعبه در آمد و بعضے بتان را بر جاهای بلند نهاده بودند که دست بر آنجا
نمیرسید علی رضی الله عنه گفت یا رسول الله پای مبارک خود بر پشت من نه و این بتانرا فرود آر
آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که ترا طاقت ثقل نبوت نیست تو پای بر کتف من بنه علی امتثال فرموده
پای بر کتف مبارک رسول نهاد و بتانرا فرود آورد و در انحالت حضرت رسالت پناه صلعم از علی پرسید
که خود را چگونه می بینی گفت یا رسول الله حجاب ها از من کشف شد و چنان در نظر مینماید که سر من بساق
عرش میساید و بهر چه دست دراز میکنم بدست می آید دیگر آنکه در غزوه حنین که وادیست میان مکه و طائف
معجزه
و آن بعد از فتح مکه بود بیگاه چون اول الامر هزیمت بر مسلمانان افتاد و باز جمع آمدند رسول صلعم دعا کرد که الٰهی
بظفر و نصرت که وعده کرده بده پس نصرت الٰهی در رسید و ملائکه سفیدپوش بر اسپان ابلق سوار بجنگ
در آمدند رسول گفت هذا حین حمی الوطیس یعنی این هنگامه یافست که گرم شده است تنور حرب پس مشتی از خاک
طلبید و برروی کافران افشاند و گفت شاهت الوجوه یعنی قبیح و زشت باد روی کافران هیچکس نماند
که هر دو چشم او از آن خاک پر نشد بعد از آن کافران هزیمت خوردند و پشت دادند و در بعضی روایات آمده که
رسول صلعم بعباس گفت یا عباس مرا بر یک کفدست ریگ بده تا ناقه که بر آن رسول سوار بود فهمیده خود را
پست گردانید چنانکه شکم او بزمین رسید آنحضرت بدست مبارک خود یک کفدست [illegible] از ریگ گرفت
و برروی مشرکان انداخت حقتعالی ایشانرا منهزم ساخت دیگر آنکه در شفائی آورده که این نکته ذکر کرده
معجزه
که رسول شبی در غزوه طائف میرفت و آن بعد از مراجعت از غزوه حنین است در بستان ابو اللیث آورده
حال آنکه آنحضرت صلعم خواب آلوده پس پیش آمد در راه سدر مختار درخت کنار دو نیم گشت تا آنکه آنحضرت
صلعم از میان گذشت و باقیست آن درخت از حکم خدا بر دو ساق تا اینوقت و آن معروف و معظم است

دیگر آنکه در شواهد النبوة آورده که غزوهٔ تبوک سال نهم از هجرت بود در منزلی از منازل که شب کرده بود رسول
صلعم نزدیک صبح در خواب شد تا غایتی که آفتاب برآمد و از ابوقتاده آب طلبید ابوقتاده گفت که مطهره
آب داشتم بر دست رسول ریختم تا وضو کرد و فرمود که باقی نگهدار که بکار خواهد آمد همه مردم پیشتر رفته بودند
و در موضعی بی آب فرود آمده هر چند ابوبکر و عمر فرموده بودند که بر سر آبی فرود آئیم التفات نکرده بودند
چون بایشان رسیدیم دیدیم که حرارت هوا در ایشان اثر کرده است و از تشنگی شتران خویش قربان
میکنند و بقیه آبی که در معده شتران می یابند میخورند چون رسول ص آنحال را دانست فرمود که اگر گفته ابوبکر رض
و عمر رضی الله عنهما را می شنیدند بایشان گزندی نمیرسید بعد از آن مطهره را که در آن بقیه آب بود
طلبید و مردم را آواز داد و آب میریخت و مردم میخوردند تا همه سیراب شدند و ده هزار اسپ پانزده هزار
شتر را نیز آب دادند. دیگر آنکه چون وفد عبد القیس بمدینه آمدند مجنونی همراه آوردند و برا پیش رسول ص
آوردند در نظر کردن اثر جنون ظاهر بود رسول ص فرمود که پشت او را بطرف من کنید چنان کردند جامه
بر پشت وی واداد فرمود اخرج یا عدو الله فی الحال اثر جنون از جسم وی دور شد و باز نگریست چون
نگریستن عاقلان بعد از آن رسول صلعم وی را پیش خود نشاند و دعا کرد و دست بر روی وی فرود آورد و اثر
آن دست در روی وی بماند با وجودیکه پیر شده بود روی وی چون روی جوانان خوب و سبز می نمود
عقل وی چنان بکمال شد که در آن قوم از وی عاقل تر نبود. دیگر آنکه در نیم سال که نهم از هجرت بود
نجاشی ملک حبشه در حبشه وفات نمود رسول اصحابه کرام را فرمود که بقیه بیرون آیند چون بیرون آمدند
فرمود ان اخاکم النجاشی قد مات پس چهار تکبیر بر وی نماز جنازه گذارد و عایشه فرموده است که همیشه
بر قبر نجاشی نور مشاهده کرده شده است دیگر آنکه چون در سال نهم از هجرت [illegible] رسول ص امیر المومنین علی رض
کرم الله وجهه را به یمن فرستاد کعب الاحبار آنجا بوده پیش امیر المومنین علی آمد و [illegible] صفات رسول استفسار
کرد چون حضرت امیر بشرح شمایل و اخلاق رسول مشغول شد کعب تبسم کرد حضرت امیر المومنین از وی
سبب پرسید گفت کعب این صفات در کتب قدیمه چنین یافته ایم پس تصدیق کرد و ایمان
آورد و بقدرت طاقت احکام اسلام آموخت و همدرین اقامت نمود و احکام اسلام بمردم تعلیم میکرد
و در ایام خلافت امیر المومنین عمر بمدینه مطهره آمد و میگفت کاش در ایام هجرت نشتافتمی تا مشرف
صحبت رسول خدمی در بعضی کتب چنین است اما مشهور آنست که اسلام کعب الاحبار در شام بود
در ایام خلافت حضرت عمر رضی الله عنه بر دست وی چنانچه طیبی در شرح مشکوة نیز آورده و سعد بن المسیب میگوید که

معجزه

معجزه

معجزه

درمیان آنکه امیر المومنین عباس رضؓ در بزم انشسته بود ناگاه کعب الاحبار پیش وی آمد عباس از وے پرسید
کہ ترا چه مانع بود که در عهد رسول در وقت ابو بکر صدیقؓ ایمان نیاوردی و در ایام خلافت امیر المومنین عمر ایمان
آوردی گفت پدر من از برای من چیزی از توریت نوشت و بمن داد کہ برین عمل کنی و توریت را بمهر کرده بر من
سوگند داد کہ این مهر را نشکنی چون اسلام ظاهر شد و در وے غیر چیزے مشاهده نکردم با خود گفتم که شاید پدر من بعضے
معلوم را از تو پنهان کرده باشد مهر وے برا بشکستم در وے صفت محمد صلعم و امت وی را یافتم شناختم و ایمان آوردم دیگر آنکه
معجزه چون رسول قربانی میکرد پنج شتر و برو ایتی شش شتر پیش وے آوردند هر یک ازان شتران بر یکدیگر پیش میگرفت و برسول ع
معجزه تقرب میجست تا بوی ابتدا در ذبح کند دیگر چون رسول معاذ را به یمن فرستاد وی را وصیتی دراز فرمود بعد ازان گفت
یا معاذ اگر میان ما و تو بعد ازین ملاقات بودے وصیت کوتاه کردمے لیکن تا از قیامت بهم باز نخواهیم
معجزه پیوست و چنان بود که معاذ رض در یمن بود که رسولؐ وفات نمود دیگر آنکه ابن عباسؓ گفته است که زنے
پیش رسول صلعم آمد پسری آورد گفت یا رسول الله این پسر مرا بامداد و شبانگاه جنون میگیرد و کارهائی ناشایسته
میکند رسول صلعم بدست مبارک خود سینه وی را مسح فرموده دعائی کرد وی را قی آمد مثل سگ بچه از درون شکم او
بیرون آمد و برفت و دیگر آنکه در شفائی آورده که مرویست از عمرؓ که حضرت رسول صلعم در محفل بود از اصحاب که ناگاه
اعرابے آمد که شکار سوسمار کرده بود پس پرستش نمود که این کیست گفتند نبی ست گفت سوگند لات و عزی که
ایمان نیارم تا ایمان نیارد تا این سوسمار و انداخت آنرا پیش رسولؐ فرمود یا سوسمار او جواب داد بزبان
فصیح و بیان صریح که همه مردم مے شنیدند و مے فهمیدند گفت لبیک سعدیک یا زین من اتی القیمه یعنے
استاده ام از برای جواب تو استادنی و بعد استادنی یاری میکنم ترا یاری کردنی ای زیب زینت آن کسانیکه
رسیده اند و آمده اند یقیناً مست یعنی آخرت پیغامبر فرمود گرامی پرستی گفت آنخدائی که بالاست عرش او در زمین ست
سلطان او و در بحر است سبیل او و در جنت است رحمت او و در دوزخ است غضب او رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمود من
من انا کیستم من سوسمار گفت رسول رب العالمین و خاتم النبیین تحقیق رستگار و فیروزمند گشت کسیکه تصدیق تو کرد
و ناامید گشت آنکه تکذیب تو کرد پس اعرابے اسلام آورد و دیگر آنکه یکے از اصحاب کرام گفته که در ایام
معجزه حجة الوداع در یکے از خانهائے مکه معظمه در آمدم رسول صلعم در آنجا بود گویا که روئے وے چون
دائره ماه بود در وے زنے از اهل یمامه کودکے را در خرقه پیچیده آورد نزد آنحضرت آن کودک را پرسید
من انا کیستم من کودک گفت انت تو رسول خدائی آنحضرت فرمود صدقت راست گفتی
کودک گفت بارک الله نیا برکت کناد خدا تعالی در تو بعد ازان آن کلام نکرد تا بزرگ شد و آن کودک را

Borrower's No.	Issue Date	Borrower's No.	Issue Date

Borrower's No.	Issue Date	Borrower's No.	Issue Date